Öffentliche Bibliothek der Universität Basel · Schwabe AG Basel

6

Un beau livre d'histoires Eyn shön Mayse bukh

Astrid Starck

Volume 2

Schriften der Universitätsbibliothek Basel

Schriften der Universitätsbibliothek Basel

Herausgegeben von
Ueli Dill und Martin Steinmann

Band 6/2

Un beau livre d'histoires
Eyn shön Mayse bukh

Fac-similé de l'*editio princeps* de Bâle (1602)

Traduction du yiddish, introduction et notes par Astrid Starck

Volume 2

Schwabe Verlag Basel 2004

Impressum

Herausgeberin: *Universitätsbibliothek Basel*

Universität Basel
Universitätsbibliothek

Lizenz: *CC By SA*

ISBN Print 3-7965-1091-4
ISSN 1422-7517
DOI https://doi.org/10.12685/qjve6272

Digitalisat von *Starck, Astrid. Un beau livre d'histoires. Fac-similé de l'editio princeps de Bâle (1602). Bd. 2. Basel: Schwabe, 2004.* Das Vorwort wurde 2025 für die digitale Erstveröffentlichung ergänzt.

Vorwort zur digitalen Neuauflage

Mit der digitalen Erstveröffentlichung der Reihe Schriften der Universitätsbibliothek Basel auf der Plattform emono der Universitätsbibliothek Basel wird ein Kapitel Basler Bibliotheks- und Druckgeschichte für die Forschung, Lehre und eine interessierte Öffentlichkeit auf neue Weise zugänglich gemacht. Die ursprünglich zwischen 1998 und 2014 im Schwabe Verlag erschienenen Printbände erscheinen nunmehr Open Access in einer digitalen Auflage.

Die Herausgeber der Reihe, Ueli Dill und Martin Steinmann, haben mit grossem Engagement die Reihe betreut, die sich durch thematische Vielfalt, hohe editorische Sorgfalt und präzise Bearbeitung auszeichnet.

Die Reihe «Schriften der Universitätsbibliothek» wurde 1998 begründet, um Grundlagenforschung mit Bezug zu historischen Beständen der Universitätsbibliothek Basel (UB Basel) zu befördern und solcherart Publikationen eine Plattform zu geben. Die Reihe bezweckte, dass interessierte Forschende zur wissenschaftlichen Beschäftigung mit den Beständen der UB angeregt werden sowie die Bestände einer breiteren Öffentlichkeit bekannter werden. Bei den seitdem in der Reihe erschienenen 10 Werken handelt es sich um Kataloge, Monographien sowie eine Aufsatzsammlung und eine Edition in Buchform. 2014 wurde die Reihe zugunsten der flexibleren Schwester-Reihe «Publikationen der UB» eingestellt.

Ein Hauptaugenmerk der Reihe widmet sich dem frühen Buchdruck, namentlich der vierbändige Inkunabelkatalog von Pierre L. Van der Haegen, der bis heute als Standardwerk zum Inkunabeldruck gilt. In akribischer Detailarbeit werden darin zum einen die in Basel hergestellten Wiegendrucke bibliographisch und materiell erschlossen. Zum anderen werden ebenso sämtliche in der UB Basel vorhandenen Inkunabeln aus anderen Regionen Europas – von Strassburg bis Lyon, von Köln bis Venedig – beschrieben, wodurch Basels zentrale Stellung im internationalen Buchhandel jener Epoche unterstichen und verdeutlicht wird. Im Rahmen einer Monographie bietet Pierre L. Van der Haegen zudem eine konzise Synthese zum frühen Basler Buchdruck.

Der humanistischen Zeit Basels widmen sich zwei Bände. Beat R. Jenny und Ueli Dill berichten aus der Werkstatt der Amerbach-Edition, in der die Korrespondenz der Familie Amerbach, einer der bedeutendsten Basler Gelehrtenfamilien, mustergültig kommentiert vorliegt. Der Band in der Schriften-Reihe enthält aufschlussreiche Parerga, etwa zu Bonifacius Amerbachs Studienzeit in Avignon oder das Haushaltbuch seines Sohnes Basilius, die in den Editionsbänden keinen Platz fanden. Dem Werk des Humanisten und Druckers Johannes Oporin ist ein anderer Band gewidmet: Das Inventar seiner Verlagsbibliothek dokumentiert nicht nur den Verlust einer der bedeutendsten humanistischen Büchersammlungen Basels, sondern bietet mit seiner einzigartigen Liste von Manuskripten und Druckvorlagen ein unverzichtbares Quellenzeugnis für das Verlagswesen des 16. Jahrhunderts.

Schliesslich widmet sich die Reihe auch Spezialbeständen, die über die herkömmliche europäische Wissensproduktion hinausreicht. Hervorzuheben ist die systematische Beschreibung der arabischen Handschriften der Universitätsbibliothek Basel durch Gudrun Schubert und Renate Würsch. Einen gänzlich anderen kulturhistorischen Horizont erschliesst der Band zum jiddischen Buchdruck der frühen Neuzeit, für den Clemens N. Sidorko verantwortlich zeichnet. Astrid Starcks kommentierte Edition des Mayse bukh – einem Klassiker der westjiddischen Erzählliteratur – beleuchtet die interkulturelle Transfergeschichte jüdischer Erzähltraditionen in Basel und deren genderspezifische Rezeption und Überlieferung.

Die digitale Veröffentlichung der Bände dieser abgeschlossenen Schriftenreihe folgt dem Bestreben, bedeutende Forschungsleistungen im Kontext der Basler UB dauerhaft verfügbar und einem breiten Publikum zugänglich zu machen. Sie erlaubt nicht nur eine ortsunabhängige Nutzung in einer Zeit, in der sich wissenschaftliche Kommunikation zunehmend digital organisiert, sondern versteht sich auch als Ausdruck der institutionellen Verantwortung der UB Basel gegenüber dem eigenen kulturellen Erbe. Denn die digitale Veröffentlichung der Reihe schliesst eine Lücke: Viele der gedruckten Bände sind vergriffen und nur noch in einigen Bibliotheken auffindbar. Ihre Digitalisierung bewahrt nicht nur den Bestand, sondern ermöglicht auch eine kontextualisierte Wiederentdeckung: als Quellenbasis, Forschungsimpuls oder exemplarischer Einblick in editorische und bibliographische Methodik. Die Schriften der Universitätsbibliothek Basel dokumentieren nicht nur die Geschichte der Buchstadt Basel, ihrer Universität und der Basler Universitätsbibliothek, sondern stellen ein Beispiel für die Verbindung von Erschliessung und akademischer Veröffentlichung dar. Mit ihrer digitalen Neuveröffentlichung wird ein wissenschaftliches Projekt fortgeführt, das in seiner Konzeption auf die langfristige Nutzbarkeit und Verfügbarkeit zentraler Quellen der Basler Buchgeschichte abzielt.

Basel, im April 2025

Universitätsbibliothek Basel

Klappentext der Druckausgabe aus dem Jahr 2004

À l'époque humaniste, les imprimeurs bâlois se rendirent célèbres par leurs publications yiddish. En 1602, un livre étonnant paraissait à Bâle chez Conrad Waldkirch: il s'agissait d'un imposant recueil de contes, de légendes et de nouvelles, tirés en partie du Talmud et du Midrach, et intitulé le Mayse bukh. Fleuron de la littérature yiddish ancienne, il est aussi populaire aujourd'hui qu'il y a quatre siècles. À toutes les époques, les écrivains yiddish s'en sont inspirés, le plus célèbre d'entre eux étant le prix Nobel de littérature, Isaac Bashevis Singer. Le Mayse bukh raconte les hauts faits des rabbis mystiques depuis l'Antiquité jusqu'à l'aube de l'ère moderne et contient en exclusivité le cycle des rabbis hassidiques rhénans du Moyen Âge, les hasidei-achkénaz. Les femmes y jouent un rôle important: plus de la moitié des histoires comportent un personnage féminin, toujours associé, en bien ou en mal, à un homme: mari, père, beau-frère, amant. Tandis que le mariage constitue le pivot central de la narration, l'éducation et l'érudition féminines jouent un rôle de tout premier plan. Le prologue souligne d'ailleurs que ce livre édifiant est destiné aux femmes – et aux hommes «qui sont comme des femmes» c'est-à-dire ignorants de l'hébreu. Imprimé en caractères spécifiques réservés aux femmes et appelés vaybertaytsh, il est prévu pour la lecture chabbatique à haute voix. La langue yiddish elle-même n'était-elle pas au départ une langue prétendument féminine ? Une affirmation non sans conséquence sur le rapport entre les sexes. Les deux traducteurs du Mayse bukh, la féministe Bertha Pappenheim (l'«Anna O» de Freud) et le rabbin et folkloriste Moses Gaster témoignent de la bipolarité de cette œuvre anonyme. Distrayants, ces récits variés mettent en scène la vertu… et le vice, et au-delà, tout un théâtre du monde. On y trouve l'histoire de l'homme qui allaite son enfant, de la femme calomniée, de la famille séparée, de l'enfant volé ou du pape juif, du rabbi changé en loup-garou et tant d'autres. À la confluence de l'Occident et de l'Orient, ce recueil d'une valeur folklorique inestimable est extrêmement précieux pour le mode de vie d'alors, l'histoire des mentalités, les études féminines, l'histoire religieuse et culturelle juives ainsi que les relations judéo-chrétiennes. Il constitue une source inépuisable pour la recherche interdisciplinaire. Pour la première fois, l'édition originale paraît en français en traduction intégrale, avec le fac-similé de l'editio princeps dont il n'existe plus que deux exemplaires au monde.

Table des matières

Tome 1

Remerciements IX
Vorwort (par Erika Timm) XI
Foreword (par Jerold C. Frakes) XV
Introduction: Le ‹Mayse bukh› · L'édition bâloise en yiddish de 1602 XIX
I. Le contexte linguistique et littéraire XXIV
II. Le contexte historique et religieux XXVIII
A. Bâle et les juifs XXVIII
B. L'impression hébraïque et yiddish à Bâle XXIX
C. Les hébraïsants chrétiens et le ‹Mayse bukh› XXXIII
III. Le contenu du ‹Mayse bukh› XXXVI
A. Le frontispice et le premier prologue XXXVI
B. Le ‹Mayse bukh› et la réimpression du Talmud XXXVII
C. «La querelle des anciens et des modernes» ou les œuvres pieuses *(sforim)* contre les œuvres profanes *(bikher)* XL
IV. Les sources du ‹Mayse bukh› XLVI
A. La littérature narrative en hébreu XLVIII
B. La littérature narrative en yiddish ancien LI
C. Les histoires de rabbi Samuel et rabbi Judah le Pieux LIII
D. Les histoires du folklore universel LIV
V. La composition du ‹Mayse bukh› LV
A. Les «trois strates» LVII
1. La première strate (n°s 1–157) LX
2. La deuxième strate (n°s 158a–182) LXXI
3. La troisième strate (n°s 183–255) LXXVI
B. La structure proprement dite LXXXV
C. Le ‹Mayse bukh› et son public: les femmes et leur rôle dans le recueil XCII

VI. La traduction du ‹Mayse bukh› XCVII
VII. Conclusion C
Bibliographie CIII
Tableau des sources du ‹Mayse bukh› CXXV
Mayses nos 1–157 (ed. Bas., f° 1r–97v) 1
Notes aux *mayses* 1–157 390

Tome 2

Mayses nos 158a–255 (ed. Bas., f° 97v–200r) 406
Liste exhaustive des *mayses* par folio (ed. Bas., f° 200v–207v) 818
Notes aux *mayses* 158–255 850
Index 859
Index biblique 859
Index talmudique 861
Personnages, lieux et œuvres cités dans le recueil 863
Index des noms contenus dans l'introduction 868
Index matière 871

Mayses nos 158–255

A présent je vais commencer à écrire les hauts faits de rabbi
Judah le Pieux et de son père rabbi Samuel le Pieux et
raconter ce qui s'est passé à leur époque

158(a)[210]

(A la mort de rabbi Judah le Pieux à Ratisbonne, le gardien de la porte voulut sonner les cloches; alors la tour s'écroula et tua le gardien)

Histoire qui arriva du temps de rabbi Judah le Pieux. Il y avait à Ratisbonne un gardien de porte qui était un fort méchant homme, et quand un juif mourait, c'était par cette porte qu'on sortait le cadavre. Et quand on sortait le cadavre, il se mettait à sonner les cloches par pure méchanceté. Lorsque Judah le Pieux tomba malade et fut sur le point de mourir, il envoya chercher tous les membres de la communauté et leur parla en ces termes: «Mes chers amis, me voici entre les mains du Dieu Tout-Puissant, tout près de mourir. Je vais vous donner un signe qui vous permettra de voir si je suis un fils du monde à venir. Voici le signe. Lorsqu'on me sortira par la porte de la ville où habite le méchant homme, il se mettra à sonner les cloches comme à l'accoutumée. Alors la tour s'écroulera et il sera impossible de me sortir par cette porte-là. Lorsque cet événement se produira, vous saurez que j'entrerai au paradis. Et lorsque l'homme pieux – à cause de nos nombreux|

ווידר בייא איינם דא רידדן זיא ווידר דיא היגיר אונ̇ט דיא גענגז וויש
מוז דער האבן פֿאר איין זיבט גיטאן דאש ער דען בעל הבית טולטיר
זאל צו איינם וייב געמן · דען זיא זיין איידל רשעים אונט דינן דער
עבודה זרה צו מארגנש שטובדן זיא איך אונ̇ צוגן ווידר איר שטראש
הין וועך · דיא דריט נכט לאגן זיא ווידר בייא איינם בעל הבית דער
האט גאר איין היפשן טאכטיר דא הערט אליהו הנביא דיא נאכט דש
דיא היגיר אונ̇ דיא גענגז מיט אנבדר רידן וויש מוש דער יונגלינג פֿור
איין זכות האבן דאש ער איין זולך שון וויב אונט אזו איין פֿרום וויב
ביקומט דען זיא זיין איידל צדיקים היגן אין דעם הויז צו מארגנש
שטובט דער אליהו הנביא איך אונ̇ וואר שדכון דש דער בעל הבית
דעם יונגאן זיין טאכטיר גאב אונט מכטין דיא ברייל פֿט אונט צאגן
בשלום ווידר הייאן דש גאב אים הקב״ה וויל ער זייגש פֿאטרש צוואה
האט גיהלטן דרום זול איין איטליכר זיין פֿאטרש צוואה הלטן
טוט ער מיט פֿריידן אלטין :

אל היא וויל איך נון אן היבן צו שרייבן דיא מעשים פֿון רבי
יודא חסיד אונ̇ פֿון זיינם פֿאטיר רבי שמואל חסיד וויש זיך אין
אירן צייטן פֿר לאפֿין האט :

קנח

מעשה גישאך אין רבי יודא חסיד צייטן דא וואר צו רעגנשבורג
איין טור היטיר דער וואר גאר איין גרושר רשע אונט
ווען איין יוד שטורב דא מושט מן דאש מת צו דען זעלבין טור איין
רויש טראגן · אונ̇ ווען מן נון דאש מת איין רויש טרוג דא הוב ער אן
צו לייטן פֿור גרושר רשעת · אונ̇ דא נון דער חסיד קרנק וואר אונט
וואלט שטערבן שיקט ער נאך כל הקהל אונ̇ זאגט אלזו ליבן רבותי דא
לין איך אין גוטש גיוואלט אונ̇ ווער שטערבן דא וויל איך אייך איין סימן
געבן דארן איר זעהן זולט דש איך איין בן עולם הבא בין אונ̇ דאש זאל
דער סימן זיין ווען מן מיך ווערט צום טור איין רויש טראגן דא דער
רשע דרויף וואכט דא ווערט ער אן היבן צו לייטן ווי גון זיין סדר
אישט · אזו ווערט דער טורן אום פֿאלין דש מן מיך ווערט ניט קענן
צום זעלבין טור הין רויש טראגן אונ̇ ווען דש זעלבין גישיכט אזו זאלט
איר ווישן דש איך אין דאש גן עדן קום · אונט אלש דער חסיד בע״ה
שטורב

péchés –, mourut et qu'on voulut lui faire franchir la porte de la ville, le méchant homme s'en aperçut aussitôt et se mit à sonner les cloches. La tour s'écroula et tua le gardien, si bien qu'il fut impossible de sortir notre homme pieux par cette porte. Ce fait est véridique. Allez à Ratisbonne! Là vous verrez et vous entendrez pourquoi cette tour, on ne peut plus la reconstruire. On l'a reconstruite mainte et mainte fois, et à chaque fois qu'on l'a reconstruite, elle s'est écroulée sans jamais rester debout.»

158(b)[211]

(Du bourgmestre de Ratisbonne qui marchait dans la rue, suivi d'un petit agneau qui faisait ‹mê mê›, et de rabbi Judah le Pieux qui le rencontra et qui dut lui dire pourquoi le petit agneau faisait ‹mê mê›)

Histoire qui arriva à Ratisbonne. Un jour rabbi Judah marchait dans la rue lorsqu'il rencontra le bourgmestre de Ratisbonne, suivi d'un petit agneau; ce petit agneau ne cessait de faire ‹mê mê›, comme le font les petits agneaux quand ils se mettent à bêler. Le bourgmestre demanda à rabbi Judah le Pieux: «Cher rabbi, vous êtes un érudit et le rabbi le plus âgé parmi les juifs; vous prétendez savoir tout ce qui se passe au ciel et sur la terre. Aussi allez-vous me dire pourquoi ce petit agneau fait sans arrêt ‹mê mê›, vous qui prétendez comprendre toutes sortes de langues!» Il le forçait pour ainsi dire. L'homme pieux dit: «Mon cher Seigneur, je sais pertinemment ce que dit le mouton, mais il serait tout à fait inconvenant de le répéter.» Le bourgmestre le supplia de le lui dire, mais l'homme pieux refusa, car il craignait, que Dieu nous garde, les conséquences fâcheuses qui pouvaient en découler. Alors le bourgmestre lui dit de lui faire confiance et lui promit qu'il ne lui en tiendrait aucunement rigueur, quelle que soit la personne concernée. Et il lui donna sa parole d'honneur qu'il ne lui arriverait rien. Alors l'homme pieux dit: «Cher Seigneur, je vais vous le dire sur-le-champ: le mouton vous suit en bêlant de la sorte pour vous faire savoir que, pendant que vous êtes à l'extérieur, un autre homme est couché, chez vous, auprès de votre femme. Et pour vous montrer que je dis vrai, rentrez vite chez vous! Vous les surprendrez ensemble.» Le bourgmestre ne se le fit pas dire deux fois. Il courut chez lui en toute hâte et surprit l'intrus, comme l'homme pieux le lui avait dit. Alors il fit appeler l'homme pieux et lui dit: «Mon cher rabbi[212], je te remercie de

שטורב אונ׳ מן וואלט אין צום טור הרויש טראגן אזו באלד וואר ערש
דער רשע גוואר אונ׳ הוב אן צו לייטן דא פֿיל דער טורן גאר אום אונ׳
דער שלוג דען טאר היטר. דאש מן דער חסיד ביט קענט צו דען
זעלביגן פֿורט ארויש טראגן אובט אז דאש וואר אישט׳ ניט קען
רעגנש בורג דא ווערט אירש זעהן אונ׳ הערן ווען ווארום דען זעלביגן
טורן קאן מן ביאר בויאן . מן האט אין פֿיל מאל בון וידר אויף גבויט אונ׳
אזו אפֿט אז מן אין בון גאר אויף גבויט האט אזו פֿליט ער ווידר
איין אונ׳ בלייבט ניט שטין:

קנח

מעשה

גשאך צו רעגנשבורג איין מאל גיגן דער רבי יודא
אויף דער גאס דא ביגעגנט אים גלייך דער ראש ערן
פֿון רעגנשבורג דער האט איין קליין לעמיל באך לאפֿין אונ׳ דז זעלביג
לעמיל דש שריא אלש מע מע ווי א בון דער סדר פֿון דיא קליינן לעמליך
זיין אז זיא אזו שרייאן׳ דא פֿראגט דער ראש ערן דען רבי יודא חסיד
ליביר רבי איר זייט וואל גלערנט אונ׳ זייט דער עלשט רבי אובטר דען
יודן אונ׳ וועלט אל דינג ווישן וויש אויף דען הימל אונ׳ אויף דער ערדן
גשיכֿט׳ דרום זאגט איר איר אך וואש דאש לעמיל אזו זער שריא מע
מע איר וועלט דאך פֿר שטין אליר לייא שפראך׳ אונ׳ וואר אין כלומר
מצריך׳ דא שפראך דער חסיד מיין ליביר הער איך וויש גאר וואל
וואש דש שאף שרייט אביר עש שטיט ביט וואל צו זאגן׳ דא באט אין
דער ראש ערן אזו גאר זער דש ער׳ש אים דאך זעלט זאגן׳ דא וואלט
דער חסיד ביט דען עש מעלט עפיש ביז חוו דער פֿון קומן ידא פֿר
היש אים דער ראש ערן בייא זיינם. פֿאר טרויאן עש האט ביקש צו
צו ביטייטן עש טרעפֿט אן ווען עש וואלט׳ אונ׳ גאב אין זיינן הבט
דרויף דש אים ביקש זעלט גשעהן׳ דא זאגט דער חסיד ליביר הער
אום פֿר ציהבש וועלן איך ויל עש אייך זאגן׳ דאש שאף שרייט אייך
באך אזו הרט אונ׳ טוט אייך צו ווישן דיא וויל איר דא הוישן ניט דער
מייל ליגט איין אנדריר דער היים בייא אירן פֿרויא׳ אובט דש דאש
וואר אישט ניט איר ביארט איין הייאן אזו ווערט איר זיא באך בייא
אנבדר דער ווישן׳ אובט דער ראש ערן לאשט זיך ביט צווייא מאל
זאגן אונ׳ לוף פֿלוקש איין היים. אונ׳ פֿאבט דא חאזן באך בייא אנבדר
ווי א דער חסיד גזאגט האט׳ דא שיקט ער דער באך דעם חסיד אונ׳
זאגט צו אים. בון ביליין האב דבק אז דוא מיר זעלכש גזאגט האשט דוא

כה ב B 2 זאלשט

m'avoir informé de la chose;|tu en bénéficieras toute ta vie.» Il offrit un beau présent à l'homme pieux et se montra également très bon envers les juifs. Or sa femme non-juive n'était en rien coupable: en effet on avait voulu la prendre de force. Aussi le bourgmestre fit-il condamner cet homme non-juif.

159

(D'un grand homme qui s'appelait rabbi Jacob et qui rêvait de voir rabbi Samuel le Pieux, et de rabbi Samuel qui fut son hôte)

Histoire qui arriva à un grand homme du nom de rabbi Jacob. Il avait beaucoup entendu parler, tout au long de sa vie, de rabbi Samuel le Pieux, le père de rabbi Judah le Pieux. Aussi rabbi Jacob rêvait-il de voir rabbi Samuel le Pieux. Or il arriva par hasard que lorsque rabbi Samuel partit étudier, il se retrouva précisément dans la ville où habitait rabbi Jacob. Il se rendit dans la maison de rabbi Jacob pour y être hébergé, mais ne se fit pas reconnaître. Il craignait en effet que sa connaissance de la Torah ne lui octroyât des privilèges, alors qu'il ne faut tirer aucun avantage de la connaissance qu'on a de la Torah. Aussi longtemps qu'il fut chez lui, Rabbi Jacob ne lui adressa pas la parole, car il le prit pour un mauvais homme. A la fin, rabbi Jacob lui dit: «Mon cher, comment vous appelez-vous?» Il dit: «Je m'appelle Samuel.» Il lui dit: «N'as-tu pas de surnom?» Il répondit: «Je m'appelle Samuel, le fabricant de parchemin, conformément à mon métier.» Rabbi Jacob pensa qu'il était réellement fabricant de parchemin et il se comporta envers lui comme envers n'importe quel hôte. Et lorsque rabbi Samuel repartit, rabbi Jacob l'accompagna avec ses disciples; rabbi Samuel le précédait de peu avec un étudiant. Lorsque rabbi Jacob s'en fut retourné, il dit à l'étudiant: «Hier lorsque ton maître m'a demandé mon nom, je lui ai répondu que je m'appelais Samuel, le fabricant de parchemin. C'est le nom que je me suis donné en fonction de mon métier, car je suis versé dans la connaissance de toute la Torah qui est écrite sur parchemin.» Puis il le quitta. En rentrant à la maison, l'étudiant rapporta à son maître les propos que l'hôte lui avait tenus. Rabbi Jacob dit: «Il s'agissait sûrement de rabbi Samuel le Pieux. Mais pourquoi ne s'est-il pas fait reconnaître? Pour que je ne puisse pas lui faire honneur. Et, en vérité, je ne lui ai pas fait honneur du tout.» Rabbi Jacob dit

איין מעשה בוך

זאלשט מירש אל דיין טאג גביסן אובט שענקט דעם חסיד איין גוטן
שענק אונ' וואש - אך זער גוט צווארדן פֿר יהודים. אביר זיין גוי דיא האט
קיין שוגט ביט דראן דען און האט זיא מיט גוואלט איבר צווינגן גוואלט
אלזו וואר אין דער ראש ערן דען זעלבגן גוי דן:

קנט

מעשה

גשאך אן איינם גדול דער היש רבי יעקב דער האט
בון זיין טאג גאר פֿיל הערן זאגן פֿון רבי שמואל חסיד
דער וואר בון רבי יודא חסיד פֿאטיר· בון העט גערן דער רבי יעקב
דען רבי שמואל חסיד גזעהן· בון קאם עש גאר און גפֿערליך דז דער
רבי שמואל חסיד אויש צוג לערבן אובט קאם עבן אין דער שטאט דא
דער רבי יעקב איבן גוואבט העט אונ' צוג אין דאש רבי יעקב הויז צו
הערברגן. אונ' גאב זיך ביט צו דער קענן· דען ער פֿורכֿט זיך ער
ווער זייבר תורה הלביר פֿיל גביסן אונ' אייבר דער זאל ביקש פֿון דער
תורה גביסן אונ' דער רבי יעקב דער רידד ביקש מיט אים. וויל ער
בייא אים. וואר דען ער הילט אים גאר פֿר איין שלעכטן מאן· צו
לעטשט פֿראגט אין רבי יעקב ליביר וויא הייסט איר· דא שפראך
ער ווידר איך הייש שמואל דא שפראך ער ווידר האשטו קיין צו באון
ביט· דא שפראך ער ווידר איך הייש שמואל פראיט מעליר בוך
אייבר מלכה· דא גדאכט רבי יעקב ער אישט גוויש איין וראיט מעליר
אונ' טעט ביט געגן אים. אלש זנשט געגן איינם אנדרן גאשט· אונ' וויא
בון דר רבי שמואל ווידר איין וועק צוג דא טעט אים רבי יעקב לויה באך
מיט זיינן תלמידי' אונ' דר רבי שמואל דר גינג אלזו וויבק וארט מיט איינם
בחור וויא בון דער חסיד האט אום גוועבט זאגט ער ווידר דען בחור
געשטרט האט מיך דער רבי גפֿראגט וויא איך הייש האב איך צו אים
גזאגט איך הייש שמואל פראיט מאכיר דער הלבן האב איך מיך
גנעבט אזו בוך מייבר מלכה דען איך בין בקי אין כל התורה דיא דא
אישט גשריבן אויך פראיט· אונ' צוג אלזו פֿון אים איין וועק· וויא בון
דער בחור ווידר אין הייאן קאם דא זאגט ער דיא ריד ווידר דען רבי
וויא דער גשט ווידר אים גזאגט האט· דא שפראך דער רבי יעקב דז
אישט גוויש רבי שמואל חסיד גוועזן· אונ' ווארום האט ער זיך ביט צו
דער קענן געבן דאש איך אין קיין כבוד זאל אן טון אלש אין אות בון
וואר דש איך אים האב קיין כבוד אן גטאן· דא זאגט דער רבי יעקב
ווידר דען בחר קום מיר וועלן אים נאך איילן אוב מיר אין קענטן
גרייכן

à son étudiant: «Viens, hâtons-nous, peut-être pourrons-nous| le rattraper. Alors il faudra qu'il revienne avec nous. Mais gare à toi si tu me racontes des mensonges!» L'étudiant dit: «Que Dieu me garde de vous raconter des mensonges!» Aussitôt il se mit en route et vite, il essaya de le rattraper; et ils le rattrapèrent. Et rabbi Jacob supplia rabbi Samuel tant et si bien qu'il fut obligé de s'en retourner avec lui, chez lui. Et il le ramena dans sa maison. Puis ils se rendirent tous deux dans une chambre où ils passèrent quatorze jours et quatorze nuits; et personne ne sut ce qu'ils y firent ensemble. Puis il le quitta à nouveau, couvert d'honneurs. Que le Saint, béni soit-Il, nous fasse bénéficier de leurs mérites à tout jamais!

160

(De rabbi Samuel le Pieux qui naviguait en mer et qui entendit des cris pitoyables en provenance de la terre ferme)[213]

Histoire qui arriva. A l'époque où rabbi Samuel le Pieux partait toujours pour aller étudier, il se retrouva un jour au bord de la mer, au pied d'un navire; et il s'embarqua au loin. Alors il perçut des cris pitoyables en provenance de la terre ferme. L'homme pieux pria le capitaine de mettre cap sur la terre. Et le capitaine s'exécuta. Dès qu'il posa le pied sur la terre ferme, il suivit les cris pour voir d'où ils provenaient et parvint jusqu'à cet endroit. Là il vit courir un lion sauvage qui s'enfuyait devant une autre bête appelée léopard. Celle-ci poursuivait le lion et le lion était terrifié par cette bête, car sa gueule crachait du feu[214]. Elle consumait ainsi tous les animaux qu'elle rencontrait et le lion ne se savait en sécurité nulle part. C'est pourquoi il fuyait en poussant des rugissements pitoyables. A ce spectacle, l'homme pieux courut au-devant du lion pour le protéger du léopard. Alors le léopard s'enfuit et le lion fut sauf. Lorsque le lion se vit sauvé par l'homme pieux, il ne voulut plus quitter l'homme pieux et lui témoigna une vive amitié. Pour finir, le lion s'agenouilla pour que l'homme pieux pût l'enfourcher. Et l'homme pieux chevaucha le lion jusqu'au navire où le capitaine l'attendait. Il remonta sur le navire et le lion resta au bord de

גרייכן אזו אז ער ווידר מיט אונש אום קערן · אבר בייא לייב היט
דיך אז דוא מיר האשט קיין שקר פֿיר גזאגט · דא זאגט דער בחר חו
דז איך אייך זעלט שקר פֿיר זאגן · אלזו גינג ער פֿלוקש אונ׳ איילט
אים נאך אונ׳ דער איילט אים · אונ׳ דער רבי יעקב באט אים אזו
גאר לנג דען רבי שמואל דז ער מישט מיט אים ווידר איין היים גין אין
זיין הויז · אונ׳ וויא ער אים אין איין היים ברא(כ)ט גינגן זיא בייד אין איין
חדר אונ׳ ווארן פֿירציהן טאג אונ׳ גלט דריבן אונ׳ קיין מענש וואר
גוואר וואש זיא בייא אנגדר גטאן האבן: אונ׳ דער נאך צוג ער
ווידר פֿון אים מיט פֿיל גרושר כבוד הש״י ליש אונש איר זכות צו
אלן צייטן גניסן :

קס

מעשה געשאך אלש בון דער רבי שמואל חסיד אל צייט דעם
לערנן נאך צוג איין מאל קאם ער אן דאש ים. אונ׳
קאם אן איין שיף אונט פֿור איין וועק דא הורט ער איין יעמרליך
גשרייא אויף דעם לאנט · דא באט דער חסיד דען שיף מן ער זאלט
דאך צום לנט פֿארן דש טעט דער שיף מן · אונ׳ וויא ער אויף דאש
לנט קאם דא גינג ער דען גשרייא נאך ביז ער דער צו קאם · דא
זאך ער דארט איין ווילדן ליבן לאפֿין דער פֿלוק פֿאר אייגם אנדרן
טיר דש מן פעגבט איין מאנדיל דז ליף דעם ליבן נאך אונ׳ דער ליב
פֿארכֿט זיך גאר זיר פֿר דעם טיר דען עש שישט מיט איידיל פֿייאר
אויש זיינם מונט דא מיט פֿאר ברענט עש דיא אנדרן טיר ווא עש
זיא אן טראף אונ׳ דער ליב דער וואשט זיך גירן גש זכֿיר דער הלבן
פֿלוק ער אונ׳ שריא אלזו יעמרליך · אונ׳ דא בון דער חסיד דאש דער
זאך דא לוף ער הין אונ׳ וואלט דען ליבן פֿון דען מנדיל בישרמן · דא לוף
דער מנדיל הין וועק אונ׳ דער ליב ווארד בישרמט · אונ׳ דא בון דער
ליב זאך דש אים זעלכֿיש גהאלפֿין וואר פֿון דעם חסיד דא וואלט דער
ליב ביט וייכן פֿון דעם חסיד אונ׳ דער צייגט זיך גאר פֿרייבטליך צו
אים ביז צום לעטשטין קביאט דער ליב איין נידר אונ׳ ליש דער חסיד
אויף אים רייטן · אלזו רייטט דער חסיד אויף דעם ליבן ביז ער ווידר
צום שיף קאם דען דער שיף מאן האט זייבר גווארט דא זאש ער ווידר
אין דש שיף אונ׳ דער ליב דער שטונד אויף דען בורטין דש מער אונט
זאך דעם חסיד נאך אזו לנג אז ער דז שיף זעהן קאנט אלש איין
מענש דז איין גזעגן לויה נאך טוט אונ׳ אים נאך זיכֿט אלזו וויט אז ער

la mer à suivre l'homme pieux des yeux, jusqu'à ce que le navire eût disparu, comme un être humain qui accompagne son compagnon et qui le suit des yeux jusqu'à ce qu'il| le perde de vue. C'est là qu'on voit bien qu'aucun animal sauvage ne fait rien à la personne qui lui a fait du bien.

161

(De trois prêtres qui se rendirent auprès de rabbi Samuel le Pieux et qui pratiquaient la sorcellerie)

Histoire qui arriva à trois prêtres qui se rendirent auprès de rabbi Samuel le Pieux; ils venaient de contrées lointaines et avaient entendu parler de lui comme d'un homme remarquable. Les prêtres lui dirent qu'ils pratiquaient la sorcellerie et dirent à rabbi Samuel le Pieux: «Dans tous les pays lointains où nous sommes allés, nous avons entendu parler des miracles et des prodiges que tu accomplissais. Aussi nous te prions de bien vouloir nous donner un aperçu de tes capacités et en retour, nous te donnerons un aperçu des nôtres, qui sont bien plus grandes que les tiennes; ne rejette pas notre demande, car nous sommes venus de contrées lointaines pour te voir.» Or l'un des plus grands hommes de l'époque habitait dans une autre ville; il s'appelait rabbi Jacob. Un livre appartenant à rabbi Samuel le Pieux se trouvait chez lui. Il dit aux prêtres: «Si vous pouvez adjurer un esprit du mal de prendre une lettre de ma main pour la porter à rabbi Jacob afin qu'il m'envoie le livre, je vous tiendrai en haute estime et croirai que vous êtes de grands maîtres.» Les prêtres lui dirent: «Nous sommes venus te voir pour t'honorer et nous aimerions te montrer un miracle bien plus grand. Ce que tu nous demandes, nous allons l'exécuter très facilement.» Ils lui dirent: «Venez, allons aux champs, dans un endroit secret et là tu verras un miracle bien plus grand. L'un de nous trois va tracer un cercle et l'un des deux autres compagnons va adjurer son âme de quitter son corps, de prendre ta lettre et de la porter à rabbi Jacob, puis de t'apporter une réponse et de t'apporter le livre en même temps, comme tu l'as demandé toi-même. Et celui d'entre nous qui n'a plus son âme, ne quittera pas ce lieu pendant trois jours et restera immobile à l'intérieur du cercle, jusqu'à expiration des trois jours. Au bout de ces trois jours, l'âme réintégrera le corps et le corps sera à nouveau frais et dispos.» Ainsi donc l'homme pieux se rendit aux champs avec les trois

איין מעשה בוך

זעהן קאן · דא זילט אין וואל דש פֿון קיינם בזין ניקש אייגם צו קווש ווען ער אים עפיש גוטש גיטון האט :

קסא

מעשה גישאך עש קאמן צו רבי שמואל חסיד דרייא גלחים · אויש ורעמרן לנדן דיא האטן גון גיהערט ווא ער איין
קעשליכר מאן ווער אונ׳ דיא גלחים זאגטן ווידר אין זיא קעבטן מעשה
שידים · אונ׳ זאגטן ווידר דעם רבי שמואל חסיד איר האבן פֿיל גיהערט
פֿון דיינם קונשטן אונ׳ מייבשטר שטיק אין אלין לאנדן אזו וויט אז איר
זין גיוועזן בון ביטן איר דיך גר זער דוא ווענשט אובש וייש פֿון דיינן
קינשטן זעהן לאזן · אזו וועלין איר דיך אך זעהן לאזין אובזרן קונשטן דז
גרעשר זיין זאל אז דוא קאנשט אונ׳ פֿר זאגן אונש דיא ביט ביט דען
איר זיין גר אויש פֿרעמדן לאנדן דיר באך גיצוגן · בון וואר איין גדול
הדור אין איין אנדרן שטט דער היש רבי יעקב דא האט דער רבי
שמואל בייא אים גיהט איין ספר דא שפראך ער צו דיא גלחים · איכט
איר דעם שד גישווערין דש ער איין בריב פֿון איר מעליט בעמן אונ׳
מעליט אין רבי יעקב ברעבגאן אז ער איר דאש ספר מעליט שיקן ·
דא מעך איך פֿיל פֿון אייך הלטן דאש איר רעכטן אייבשטר ווערט ·
דא שפראכן דיא גלחים צו אים · איר זיין צו דיר קומן דש איר דיך וועלן
ערן אונ׳ וועלטין דיר באך גרעשיר קינשט טון דש דא זין וועלין איר
גר וואל צו וועגן ברענגאן · אונ׳ שפראכן צו אים קומט איר וועלן גין
אויף דעם פֿעלט אן איין הייאליך אורט אזו ווערשטו גרוש וואבדר
זעהן ווא דש אייבר פֿון אובש דרייאן איין קרייש זאל מכין אובט אובזר
גיזעל אייבר זאל אים בישווערן דז אים זיין זיל אויש זיינם לייבגין זול אונ׳
זאל דען בריב פֿון דיר נעמן אונ׳ זאל אים רבי יעקב ברענגאן אונ׳ זאל
דיר ווידר איין ענטפֿרט ברענגאן אונ׳ דיר דז ספר אך מיט ברענגאן
מיא דוא מש זעלבש ביגערשט האשט · אונ׳ דער זעלבין פֿון אובש
דעם דיא זיל אויש גינבגאן אישט דער זאל אין דרייא טאגן ביט פֿון
דער שטט קומן אונ׳ זאל דא ליגן אין דעם קרייז שטיל ביז באך דיא
דרייא טאגן · אונ׳ באך דיא דרייא טאגן אזו ווערט דיא זיל ווידר אין לייב
קומן אזו ווערט דער לייב ווידר פֿריש אונ׳ גיזונט ווערן · אזו גינגן דער
חסיד מיט דען דרייא גלחים אויף דעם פֿעלט אונ׳ זיא טעטין גלייך
ווא זיא גיזאגט העטן · אונ׳ דא בון דיא זיל אויז דעם גלח גינגן דא
שפראכן דיא אנדר צווייא קומט איר וועלן ווידר אין דער שטט גין
וייש

prêtres et ils firent aussitôt ce qu'ils avaient dit. Et lorsque l'âme eut quitté le corps du prêtre, les deux autres dirent: «Venez, retournons en ville, nous| n'avons plus rien à faire ici. Le troisième jour, à midi, nous reviendrons et alors l'âme réintégrera le corps après s'être acquittée de sa mission auprès de toi, conformément à ce que tu nous as demandé.» Ils retournèrent en ville et le troisième jour, les deux prêtres dirent à rabbi Samuel: «Viens, allons aux champs! Tu verras l'âme de notre compagnon réintégrer son corps!» Et l'homme pieux les accompagna aux champs. Mais l'homme pieux s'était arrangé pour que l'âme, lorsqu'elle reviendrait, ne pût regagner le corps inerte. Voyant que le cadavre ne se relevait pas et qu'il restait allongé sur le sol comme n'importe quel cadavre, les deux prêtres se mirent à se lamenter vivement sur le sort de leur compagnon et à le regretter amèrement. Alors l'homme pieux dit: «Si vous reconnaissez que mes capacités sont supérieures aux vôtres, je ferai en sorte que l'âme réintègre le corps comme auparavant.» Alors tous deux tombèrent à ses pieds et le supplièrent pour l'amour de Dieu de rendre la vie à leur compagnon. Ils étaient tout prêts à reconnaître qu'il était un bien plus grand maître qu'eux. Et l'homme pieux conjura l'esprit du mal pour que l'âme réintégrât le corps. Au même moment, le prêtre se releva et donna la lettre à l'homme pieux ainsi que le livre qu'il attendait depuis longtemps. Les prêtres remercièrent l'homme pieux et repartirent, en disant que son art était bien supérieur à ce qu'on en disait dans les contrées lointaines.

162

(De rabbi Samuel le Pieux qui, à l'aide du nom divin,
fit qu'un grand lion lui portât la farine du moulin)

Histoire qui arriva à rabbi Samuel le Pieux. Il se trouvait au moulin et voulait y moudre du blé pour son père, rabbi Kalonymos, pour la Pâque; et tandis qu'il se trouvait au moulin à moudre la farine, une pluie diluvienne s'abattit, et les eaux montèrent si haut que les ânes furent incapables de porter la farine jusqu'à la maison, tellement il y avait d'eau: elle aurait été trempée et par conséquent impure. Il était vraiment

ווייש זאלין מיר ארוישן טון אונ׳ ווען עש קומט אן דריטן טאג אם דעם
מיטאג ביית אזו וועלין מיר ווידר ארויש גין אלזו ווערט דיא זיל בון ווידר
אין לייב קומן· אונ׳ ווערט דיר דיין בוט שאפט אויש גריכט האבן וויא
דוא פון אונש ביגערשט האשט· אלזו גינגן זיא בון ווידר אין דער
שטט אריין אונ׳ ויא עש בון אן דעם דריטן טאג קאם דא שפראכן
דיא צווייא גלחים ווידר רבי שמואל בון וואל אויף אונ׳ לאש אונש אויף דז
פעלט גין אזו ווערשטו זעהן וויא דיא זיל ווערט ווידר אין אונזרים גיזעלן
לייב קומן· אלזו גינגן דער חסיד מיט זיא אויף דז פעלט· בון האט דער
חסיד גימאכט ווען שון דיא זיל קעם דאש זיא ביט קאנט ווידר אין דען
טוטן לייב גין· אונ׳ דא בון דיא צווייא גלחים זאכן דאש דער פגר ביט
וואלט ווידר אויף שטין אונ׳ בליב דא ליגן וויא איין אנדר פגר דא טרוגן
זיא איין גרושן יאמר אום אירן גיזעלן אונ׳ קלאגטן אין גר זער דא זאגט
דער חסיד וועלט איר מיר ביקענן דז איך אין קאן אלש איר זא וויל איך
מכן אז דיא זיל זאל ווידר קעבן אין דעם לייב קומן אלש וויא פאר· דא
פילן זיא אלי בייד אויף אירי פיש נידר אונ׳ באטין דעם חסיד דורך
גאטש ווילן דש ער דאך זאלט מכן דז איר גיזעל זעלט ווידר לעבנדיג
ווערדן זיא וואלטין אים געבן דער קעבן דש ער איין גרושר מייבשטר
ווער ווערדר זיא· אלזו גישווואר דער חסיד דעם שד דאש ער דיא זיל
מכט ווידר אין לייב גין· פון שטונד אן שטונד דער גלח ווידר אויף זיין
פושן אונ׳ גאב דעם חסיד זיין ברוב אונ׳ דש ספר דז ער לבן גערן
גיהט העט· דיא גלחים דנקיטן דעם חסיד אונ׳ גינגן ווידר איר
שטראש אונ׳ זאגטן זיין קונשט אישט פיל גרעשר אלש מן פון אין
זאגט אין פרעמדן לאנדן·

קסב

מעשה גישאך דז רבי שמואל חסיד וואר אין אייבר מילן אונט
וואלט זייבם פאטיר רבי קלוניאוס ויין מאלין אויף
פסח אונ׳ דיא ווייל אז ער אין דער מיל וואר אונ׳ מאלט דז מעל דא גיפיל
אין וואלקין ברושט דאש דיא וואשיר אלזו גרוש ווארדן דאש דיא איזלן
קענטין דז מעל ניט אין היים פירן פר גרושר וואשיר דען עש ווער
גאר בס גיווארדן אזו ווער עש חמץ גיווארדן דא וואר אים גאר לייד אונ׳
וואשטט ניט וויא ער אים טון קאנט· דא גינג ער הין אונ׳ מכט מיט
איין שם דז איין גרושר ליב קאם דער וואר פיל גרעשר ווידר איין
קעמילטיר דא באם דער רבי שמואל דען זאק מיט מעל אונ׳ לינט אין
איבר

désolé et ne savait que faire. Alors il alla invoquer un nom divin: un grand lion apparut; il était bien plus grand qu'un chameau. Rabbi Samuel prit le sac de farine, le chargea| sur le lion et s'assit dessus. C'est ainsi qu'il franchit les eaux, à califourchon sur son lion; il rentra et se rendit à la maison de son père. En le voyant rentrer avec un lion de cet acabit, son père compris aussitôt qu'il avait fait usage d'un nom divin. Alors son père se mit très en colère contre lui et lui dit: «Tu as commis un péché très grave en créant un lion à l'aide du nom de Dieu. Et pour te punir d'un péché aussi grave, tu ne pourras plus jamais avoir d'enfants.» L'homme pieux était vraiment désolé, car il ignorait qu'il s'agissait d'un péché aussi grave. Au bout de deux jours, il retourna chez son père et dit: «Cher père, tu dis que j'ai commis un péché très grave; aussi je te prie de bien vouloir m'imposer une pénitence que j'accepterai sans discuter.» Son père lui dit: «Cher fils, la pénitence que je devrais t'imposer légalement serait bien trop lourde pour toi; tu serais bien incapable de t'en acquitter.» Le fils dit: «Cher père, je ferai tout ce que tu m'imposeras.» Le père dit: «Si tu veux que le péché que tu as commis te soit pardonné, il te faudra errer pendant sept ans sans jamais t'arrêter; tu ne passeras pas deux fois la nuit au même endroit, sauf à chabbat et aux jours de fête. Si tu t'acquittes correctement de cette pénitence, je te garantis que ton péché te sera pardonné et que tu auras de pieux enfants.» Il accepta de faire pénitence et partit sept ans d'affilée pour aller étudier en exil. Certains disent qu'il resta neuf ans en exil pour rattraper les nuits du chabbat et des jours de fête. Un jour il se retrouva dans la maison d'une riche veuve. Il dit à la veuve: «Vends tout ce que tu possèdes et achète du grain, car l'année prochaine, il régnera une cherté telle que, de mémoire d'homme, on n'aura vu semblable cherté.» Notre brave femme suivit les conseils de l'homme pieux et vendit tout ce qu'elle possédait pour acheter du grain. En voyant qu'elle vendait tout ce qu'elle possédait pour acheter du grain, les gens de la ville demandèrent à la veuve pourquoi elle agissait ainsi. Elle dit: «C'est le sage qui m'a dit de le faire, celui qui était mon hôte. Car il m'a dit que l'année prochaine, il régnerait une cherté telle que, de mémoire d'homme, on n'en aura vu de sem-

איבר דען ליבן אונ׳ זעצט זיך אך אובן דרויף אונ׳ רייט אלזו דורך דאש
וואשר מיט דעם ליבן אונ׳ קאם אין היים ביז אין זיין פֿאטירש הויז אונ׳
וויא נון דער פֿאטיר דז זאך דז ער מיט איין זעלכן ליבן אין היים קאם·
דא גידאכֿט ער זיך וואל דאש ערש מיט איין שם האט טון מכֿן· דא
צוירנט דער פֿאטיר זער איבר אין אונ׳ שפראך צו אים דוא האשט
גרוש זינט גיטאן דש דוא דען ליבן מיט דעם שם גימאכֿט האשט· אונ׳
אום דיא גרוש זינט ווילן אזו ווערשטו אל דיין טאג קיין קינד ניט קענן
האבן· דעם חסיד וואר זער לייד אונ׳ האט דאך ניט גיוואשט דז עש
אזו איין גרושי עבירה אישט· איבר צוויא טאג גינג ער ווידר צום
פֿאטיר אונ׳ שפראך ליבר פֿאטיר דוא זאגשט איך האב איין גרושי
עבירה גיטאן דא ביט איך דיך דז דוא מיר וועלשט תשובה זעצן איך
וויל זיא ווילינקליך אויף נעמן· דא שפראך זיין פֿאטיר ווידר צו אים ליבור
אן דיא תשובה דיא איך דיר זעלט בילך געבן דיא אישט דיר פֿיל צו
שווער דוא קיינשט זיא ניט הלטן· דא שפראך דער זון ליבר פֿאטיר
איך וויל דאש אלש טון וויש דוא מיר אויף זעצט· דא שפראך דער
פֿאטיר ווידר ווילשטו כפרה האבן אויף דיא עבירה דיא דוא גיטאן
האשט אזו מושטו זיבן יאר אן איינם שטיק וואנדרן אונ׳ מושט קיין
נכֿט ליגן דא דוא דיא אנדר בישט גילעגן זונדר שבת אדר יום טוב זא
דוא דיא תשובה רעכֿישט טושט אזו וויל איך דיר ערב זיין דאש דוא
ווערשט כפרה האבן אונ׳ ווערשט דער נאך פֿרומן קינדר האבן אלזו
וואר ער דיא תשובה אויף זיך מקבל אונ׳ צוג זיבן יאר אן איין שטיק אום
לערנן אים גלות איין טייל זאגן ער צוג ניין יאר אום אין גלות דא מיט
דז ער דיא נעכֿט פֿון דען שבת אונ׳ יום טוב דער פֿילט· איינש
טאגש קאם ער אין איין רייכֿן אלמנה הויז דא שפראך ער ווידר דער
אלמנה פֿאר קייפֿא אלש ווישטו האשט אונ׳ קייפֿא איידיל תבואה
דרום ווען ווארום אויף דז אנדר יאר דז דא קומט דא ווערט עש איין
גרוש יקרת געבן דז קיין מענש קיין זעלכֿש יקרת גידענקין ווערט
אלזו פֿאלגט דיא גוט פֿרויא דעם חסיד אונ׳ פֿר קייפֿט אלש וויש זיא
הט אונ׳ קויפֿט איידיל תבואה דרום· אונ׳ וויא עש דיא לייט אין דיא
שטאט זאכֿן דז דיא אלמנה דז איר אלש פֿר קייפֿט אונ׳ קייפֿט איידיל
תבואה דרום דא פֿראגטן זיא דיא אלמנה ווארום זיא דז טוט אזו זאגט
זיא דער חכם האט מיך עש גיהייסן דער בייא מיר אישט צו גשט
גיוועזן· דען ער האט ווידר מיך גיזאגט אויף דז אנדר יאר אזו ווערט
איין גרוש יקרת זיין דז נאך ניא אזו גרוש איז גיוועשט בייא מאנש
גידענקין:

blable.»| En entendant ces propos de la bouche de la veuve, les gens allèrent vendre eux aussi tout ce qu'ils possédaient pour acheter du grain. Mais cette année-là fut une année si peu chère qu'on n'avait plus vu une bonne année aussi peu chère depuis bien longtemps, et que les gens perdirent beaucoup d'argent sur le blé qu'ils avaient acheté. L'homme pieux regretta vivement que tant de gens aient perdu leur argent à cause de lui. Il était persuadé que cette année-là, la famine régnerait. Alors il continua à errer encore deux ans en exil pour expier ce péché. Mais l'année suivante fut une année de grande famine pour le pays qu'il avait mentionné et les gens souffrirent terriblement de la faim. Cette année chère fut suivie d'une année d'abondance dans tout le pays. Et lorsqu'il se fut acquitté de sa pénitence, l'homme pieux rentra chez son père, sa femme et ses enfants. Et il eut d'autres enfants avec sa femme, ce qui fut un grand honneur: il eut deux fils en même temps. L'un fut appelé rabbi Eliézer et l'autre rabbi Abraham et tous deux furent des maîtres de la Torah. Puis il engendra rabbi Judah le Pieux. Puisse le Saint, béni soit-Il, nous faire bénéficier de leurs mérites! Amen.

163

(De rabbi Judah le Pieux qui voulait marier sa fille, car il ne supportait pas qu'elle ait à s'occuper du prêt d'argent)

Histoire qui arriva à l'époque où Rabbi Judah le Pieux voulait marier sa fille, car il ne supportait plus qu'elle ait à s'occuper du prêt d'argent et du prêt sur gages, ce qui représentait un grand danger pour elle[215]. Aussi le père dit-il à sa fille: «Je vais te donner un mari.» Sa fille dit: «Cher père, qui s'occupera du prêt d'argent et du prêt sur gages?» L'homme pieux dit: «Je vais te donner un mari qui s'en occupera.» Sa fille dit: «Cher père, si tu veux vraiment me donner un mari, alors donne-moi un érudit, c'est tout! Car il est écrit: Marier sa fille à un ignorant équivaut à ligoter sa fille en face d'un lion.»[216] La fille usa de toutes sortes de ruses, mais son père ne voulut rien entendre. La fille s'adonna à ce stratagème jusqu'au jour où son père se mit en colère contre elle et qu'il se jura qu'elle prendrait un époux. L'homme pieux dit: «Chère fille, je me suis juré que tu prendrais un

גידענקין · אוני ווא בון דיא לייט הורטן דיא זעלביג ריד פון דער אלמנה
דא גינגן זיא אך היין אוני פר קויפטן אך דז איר אוני קייפטן איין טייל
תבואה אום דש געלט דא וואר דז זעלביג יאר אזו איין וואלפייל יאר דש
אין פיל יארן ניט אזו איין גוט יאר אישט גיוועזן אזו גאר וואלפייל אוני דאש
דיא לייט פיל געלט מושטן פר לירן אן איר קארן דז זיא גיקייפט האבן ·
אוני דער חסיד וואר זער לידיג דז ער דיא לייט אום דז געלט גיבראכט
האט ער העט יוא גימיינט עש ווער דז זעלביג יאר איין הונגר קומן דא
פאר היש ער בוך צוויא יאר אלזו אים געלט אום ציהן פון דיזר עבירה
ווילן · אביר דז אנדר יאר דא קאם איין גרוש הונגר אין דז לנד אין
דש ער גימיינט הט · אוני דיא לייט לידין גרוש הונגר וויא בון דז טייאר
יאר אויש וואר דא קאם ווידר איין זעטונג אין דז לאנט · אוני דא בון
דער חסיד זיין תשובה האט אויש גיטאן דא קאם עד ווידר הייאן צו
זיינם פאטיר אוני צו זיינם וויב אוני קינדור אוני גיוואן ווידר קינדור
מיט דעם וויב מיט גרושן ערן אוני גיוואן צווין זין איין איין מאל אייבר
דער וואר גיהייסן רבי אליעזר אוני דער אנדר רבי אברהם אוני ווארן
צווין העררן אין דער תורה אוני דער נאך גיוואן ער רבי יהודא חסיד דען
פרומן · הקב״ה לוש אונש אלין זיינר גינים אמן :

קסג

מעשה גישאך דא רבי יודא חסיד וואלט זיינר טאכטיר איין מאן
געבין דען ער וואלט ביאן ליידן דש זיא מיט חובת אוני
משכבת אום זאלט גין אוני טעט זיך דער מיט אין גרושן סכנה דא
שפראך דר פאטיר ווידר דיא טאכטיר איך וויל דיר איין מאן געבן דא
זאגט דיא טאכטיר ליבר פאטיר ווער זאל דען מיט דיא חובת אוני
משכבות הנדלן דא שפראך דער חסיד איך וויל דיר איין מאן געבן
דער זאל עש טון · דא שפראך דיא טאכטיר ליבר פאטיר ווען דוא
מיר יוא איין מאן ווילשט געבן אזו גיב דוא מיר יוא איין לערניר דען עש
שטיט גישריבן דער זיין טאכטיר איין עם הארץ גיבט דש איז גלייך
אלש ווען ער זייבה טאכטיר פור איין ליבן בעבד · דיא טאכטיר וועלט
פיל חכמות ברויכן אביר דער פאטיר וועלט זיך ניט דראן קערן · אוני
זיא טריב עש אזו לנג אן מיט אירן פאטיר ביז ער איבר זיא צורנג
וואר · אוני שוואר דש זיא מושט איין מאן נעמן · דא שפראך דער
חסיד ליבה טוכטיר איך האב גישווארן דש דוא מושט איין מאן נעמן
דא זאגט דיא טאכטיר ליבר פאטיר האשטו יוא גישווארן זא וויל איך דיין

כו א C i שבועה

époux.» Sa fille dit: «Cher père, si vraiment tu te l'es juré, je ne veux pas te| faire commettre de parjure. Par conséquent, cher père, si tu veux vraiment me donner un mari, alors donne-moi un érudit!» Le père dit: «Je vais me rendre chez l'autre homme pieux qui vit ici pour lui demander conseil.» Et rabbi Judah le Pieux se rendit chez l'autre homme pieux et entendit en même temps sa leçon talmudique. Et lorsque la leçon talmudique fut terminée, les étudiants s'en retournèrent dans leur chambre. Rabbi Judah le Pieux dit à l'autre homme pieux: «Mon cher, n'avez-vous pas d'étudiant, dans votre école talmudique, qui étudie bien?» L'homme pieux dit: «Si, j'ai deux étudiants qui étudient tous deux très bien; l'un s'appelle rabbi Johanan et l'autre rabbi Hanina.» Rabbi Judah le Pieux rentra chez lui et raconta à sa fille que, dans son école talmudique, le maître avait deux étudiants remarquables qui étudiaient tous deux très bien; l'un s'appelait rabbi Yohanan et l'autre rabbi Hanina, et rabbi Hanina était méritant comme personne au monde. Elle dit: «Cher père, est-il bon ou méchant?» Son père dit: «Personne ne le sait avant sa mort.» Sa fille dit: «Alors c'est rabbi Hanina que je veux.»[217] Le lendemain, il retourna à l'école talmudique de l'autre homme pieux et attendit que les étudiants rentrent chez eux; il dit à rabbi Hanina de rester, car il avait deux mots à lui dire. L'homme pieux lui dit: «Dis moi – longue vie à toi – veux-tu prendre femme?» Rabbi Hanina répondit: «Non, car il me faut étudier bien davantage.» Rabbi Judah le Pieux lui dit: «Tu dois épouser ma fille!» Rabbi Hanina dit: «Non, cher maître, car je ne suis pas digne d'épouser votre fille.» Mais rabbi Judah le Pieux se jura qu'il en serait ainsi. Rabbi Hanina dit: «S'il doit en être ainsi, je vais lui offrir un présent et me fiancer avec elle. Mais je ne veux pas encore la conduire sous le dais nuptial; il me faut étudier bien davantage. Alors, si Dieu veut, je reviendrai et la bénédiction nuptiale sera prononcée.» L'homme pieux rapporta ces propos à sa fille et, à la bonne heure, on célébra les fiançailles et on fixa la date de la bénédiction nuptiale. Notre bon rabbi Hanina s'en alla poursuivre ses études et le Saint, béni soit-Il, l'aida à rencontrer un maître versé dans toute la Torah, qui habitait à plus de cent lieues de Ratisbonne; alors on cessa d'avoir des nouvelles de rabbi Hanina, tellement il était loin. Rabbi Judah le Pieux et l'autre homme pieux virent en rêve que rabbi Hanina ne pourrait revenir à temps. Il pleura jour et nuit et

שבועה ביט ברעכן · בון ליבר פֿאטיר ווען דוא ווילשט איר יוא איין מאן
געבן אזו גיב איר איין לערנר · דא שפראך דער פֿאטיר איך וויל גן
צום אנדרן חסיד דער היא זיצט אוני וויל אין עצה פֿרעגן · אלזו גינג
רבי יודא חסיד צום אנדרן חסיד אוני הורט עבין אך דיא הלכה · אונט
ווא בון דיא הלכה אויש ווארד אזו גינג איין איטליכר בחור ווידר אין זיין
חדר · דא שפראך רבי יודא חסיד צום דעם אנדרן חסיד · ליבר האט
איר קיין בחור אויף אייער ישיבה דער וואל לערנט · דא זאגט דער
חסיד יוא איך האב צוויא בחורים דיא לערנן אלי בייד וואל איינר דער
הייסט רבי יוחנן דער אנדר רבי חנינה · דא גינג רבי יודא חסיד ווידר
אין היימן אוני זאגט עש זייבה טאכטיר וויא דער רבי צוויא פֿיינה
בחורים אויף זיינה ישיבה העט דיא לערנן אלי בייד וואל איינר הייסט
רבי יוחנן אוני דער אנדר הייסט רבי חנינה דער זעלבין רבי חנינה
אישט זוכה דש קיין מענש זו כה אישט · דא שפראך זיא ליבר פֿאטיר
אישט עש גוט אדר ביז דא שפראך דער פֿאטיר ליבה טאכטיר עש
וויש קיין מענש פֿאר זיינם טוט · דא שפראך זיא אזו וויל איך דען
רבי חנינה האבן · דען אנדרן טאג גינג ער ווידר אויף דען אנדרן
חסיד ישיבה אוני ווארט ביז דיא אנדרן בחורים אין היים גינגן אוני
היש דען רבי חנינה דא בלייבן ער העט איין ווארט מיט אים צו רידן ·
דא שפראך דער חסיד צו אים דוא לעבן ווילשטו איין וויב נעמן ·
דא שפראך רבי חנינה ביין דען איך האב נאך ניט גנוגן געלערנט ·
דא שפראך רבי יודא חסיד צו אים דוא מושט איין טאכטיר נעמן · דא
שפראך רבי חנינה ביין ליבר רבי דען איך בין ניט זוכה דאש איך
אייער טאכטיר זאל נעמן · דא שוואר רבי יודא חסיד עש מושט זיין ·
דא שפראך רבי חנינא מען עש יוא זאל זיין אזו וויל איך איר איין גב
געבן אוני וויל זיא אנטשפֿזן אביר איך וויל נאך ניט מיט איר אונטר
דיא חופה גן ביז איך פֿאר מין גילערנט האב דער נאך וויל איך קומן
אי"ה אוני וויל דיא ברכה מכין · דא זאגט דער חסיד דיא ריד זיינר
טאכטיר אלזו ווארט במזל טוב דש קנס גילינט אוני מכטן איין זאן צו דער
ברכה · דער נוך רבי חנינה צוג ווידר איין וועק נאך לערנן דא הולף
אין הש"י דש ער עבן קאם צו איינם רבי דער דא קאן כל התורה דער
וואר וואל אין אז הובדרט מייל פֿון רעגנשבורג דער הייאן אוני מן הורט
ביקש פֿון רבי חנינה אזו וייט וואר ער גיצוגן · אוני רבי יודא חסיד אוני
דער אנדר חסיד דיא זאכין אין חלם דש דער רבי חנינה צו דען זאן
ניט קאנט קומן · אלזו וייבט ער טאג אוני בלט אוני זאגט עש זיינן
טאכטיר

en fit part à sa| fille qui, en apprenant la nouvelle, se mit à pleurer plus fort que son père. Au début, elle était contrariée à l'idée de se marier, mais à présent elle languissait de l'être. Son père dit: «Chère fille, cesse de pleurer! Si, comme il l'a fixé, il ne revient pas le dimanche précédant la bénédiction nuptiale, je te donnerai aussitôt un autre mari.» Finalement le jour arriva, mais le fiancé ne vint pas pour la bénédiction nuptiale. On la fiança à un autre homme. Mais celui-ci n'était pas digne de l'épouser et elle pleura jour et nuit, suppliant le Saint, béni soit-Il, de lui rendre rabbi Hanina. Rabbi Hanina avait bien séjourné dix ans chez son maître et il avait étudié autant que son propre maître. Un jour ils se disputèrent à propos d'un mot et rabbi Hanina chercha le mot dans un livre; il tomba sur le nom de rabbi Judah le Pieux. Alors il se souvint qu'il devait épouser sa fille et il vérifia la date: la date expirait le dimanche suivant. Il compta les lieux. Il avait plus de cent lieues à faire jusqu'à Ratisbonne. Rabbi Hanina se rendit chez son maître, qui était prophète, pour lui narrer son désarroi. Son maître lui dit: «Si tu ne rentres pas à temps, quelqu'un d'autre conduira ta fiancée sous le dais nuptial. Alors ses enfants seront des bâtards, que Dieu nous garde! Tout ceci sera de ta faute.» Et rabbi Hanina se mit à pleurer amèrement en disant: «Cher maître, conseillez-moi! Dites-moi ce que je dois faire!» Le maître dit: «Voilà ce que tu vas faire. Je vais te faire accompagner par mes meilleurs étudiants. Pars avec eux demain matin à l'aube; peut-être le Saint, béni soit-Il, te viendra-t-Il en aide et te fera-t-Il rentrer à temps.» Il emmena donc cinquante étudiants distingués, se fit bénir par son maître, prit congé de lui et partit en paix avec ses étudiants, le vendredi matin. Ils marchèrent longtemps avant de parvenir à une montagne élevée. Rabbi Hanina se reposa un moment au pied de la montagne. Lorsque les étudiants parvinrent au sommet, ils furent si fatigués qu'ils s'étendirent et s'endormirent. Tandis qu'ils se trouvaient en haut à dormir, rabbi Hanina se trouvait en bas; il s'était endormi lui aussi. Ils dormirent presque jusqu'au soir. Alors l'un d'eux se réveilla et réveilla les autres; ils se mirent à appeler rabbi Hanina, mais rabbi Hanina ne leur répondit pas; ils| ignoraient ce qu'il

טאכֿטיר אונ׳ דא דיא טאכֿטיר עש הורט אזו וויבט זיא נאך מער אז
דער פֿאטיר זיא וואר פֿאר ביט צו פֿרידן גיוועזן מיט דעם מאן געמן
אביר איצונט וואר איר דיא צייט אזו גאר לנג דער נאך דא זאגט דער
פֿאטיר ליבה טאכֿטיר דוא דרפֿשט ניט וויינן קומט ער ניט אויף דעם
זונטג פֿור דיא ברכֿה וויא ער נון דען זאן גיזעצט האט אלזו וויל איך דיר
גלייך איין אנדרן געבן סוף דבר דיא צייט קאם אונ׳ דער חתן קאם
ניט אויף דיא ברכֿה דא וואר דאש קנס מיט איין אנדרן גלינגט דוך
ווארד דער זעלבין ניט ווירדיג דז ער זאלט מיט איר אונטר דיא חופה
גין אונ׳ זיא וויבט זער טאג אונ׳ נכֿט אונ׳ באט הקבֿה דש ער איר חתן
רבי חנינה זאלט בישערן דא וואר רבי חנינה וואל צעהן יאר ביא דעם
רבי גיוועזן · אונ׳ האט אזו פֿיל גילערנט אז דער רבי זעלבש · איין מאל
קריגטן זיא מיט איין נבדר אום איין ווארט אונ׳ רבי חנינה זולט אין דש
ספֿר נאך דעם ווארט דא פֿאנט ער רבי יודא חסיד דריבן שטין
גישריבן · דא גידאכֿט ער וויא ער זיין טאכֿטיר זאלט נעמן אונט זאך
נאך דעם זאן אזו וואר דער זאן אויש דער נעשטן זונטאג דער דא
קעם דא צילט ער דיא מייל דא האט ער מין אז הונדרט מייל ביז
רעגנשבורג · דא גינג רבי חנינה צום רבי דער וואר איין נביא אונ׳
קלאגט עש אים · דא זאגט דער רבי קוואשטו אויף דען זאן ניט איין
היים דא גיט דיין כלה מיט איין אנדרן אונטר דיא חופה אלש דען
ווערדן דיא קינדור איידל ממזרים הו דאש קומט דען אלש פֿון דיר דא
וויינט רבי חנינה זער אונ׳ זאגט ליבר רבי געבט מיר איין עצה וויא זאל
איך אים טון · דא שפראך דער רבי איך וויל דיר זאגן וויא דוא אים
טון זאלשט איך וויל דיר מיט געבן מיין בעשטן בחורים דיא איך האב
אונ׳ גיא מיט זיא מארגן פֿריא ווען דער טאג הער בריכֿט פֿילייכֿט
העלפֿט דיר הקבֿה דש דוא צום רעכֿטן צייט נאך איין היים קומשט ·
אלזו נאם ער פֿונפֿצין פֿיינא בחורים מיט אים אונ׳ ליש זיך זיין רבי
בענשין אונ׳ נאם רשות פֿון אים אונ׳ גינג בשלום מיט זיינן בחורים
איין וועק אם פֿרייטאג פֿריא אונ׳ גינג אלזו לנג ביז זיא קאמן אן איין
גרושן בערג אונ׳ ער רואט איין וייל אונטן אונ׳ וויא זיא נון אויף דעם
בערג וואַרן · אזו וואַרן זיא גאר מיט דש זיא זיך איין נידר ליגטן אונט
אנט שליפֿין אונ׳ וויל זיא הובן ווארדן אנט שלופֿין דיא וייל וואר רבי
חנינה אונטן אך אנט שלופֿין אונ׳ שליפֿין שיר ביז געגן אבנט · דא
אנט וואכֿט איינר פֿון אינן אונ׳ וועקט דיא אנדרן אויף אונ׳ זיא רופֿטן
אויף רבי חנינה דא וואר קיין ענטוורט דא פֿון רבי חנינה אונ׳ זיא

était advenu de lui. Ils dirent: «Poursuivons notre route! Peut-être le Saint, béni soit-Il, nous aidera-t-Il à arriver à temps pour participer à la noce.» Ils poursuivirent donc leur route. Ils étaient partis depuis une heure lorsque rabbi Hanina se réveilla. Il monta au sommet de la montagne et se mit à appeler ses étudiants. Mais ils n'étaient pas là; ils étaient déjà partis. Notre bon rabbi Hanina s'assit et pleura amèrement. Il leva les mains au-dessus de sa tête et pria le Saint, béni soit-Il, de l'aider. Puis il poursuivit sa route en pensant: «Peut-être le Nom, béni soit-Il, exaucera-t-Il ma prière et me fera-t-Il parvenir là-bas à temps.» Puis il pensa: «Il vaut mieux aller dans une auberge plutôt que de profaner le chabbat, que Dieu me garde.» Devant lui, il vit une grande forêt. Alors il se dit: «La forêt est sûrement pleine de brigands qui vont me tuer. Mais il vaut mieux y laisser la vie plutôt que de profaner le chabbat, que Dieu me garde.» Il poursuivit sa route et en sortant de la forêt, il était trois heures de l'après-midi. C'était l'hiver et donc bientôt l'heure du chabbat. Il se dit: «C'est bientôt l'heure du chabbat. Je vais m'étendre sous un arbre et me reposer là pendant le chabbat.» Alors là, devant lui, il vit une belle maison; elle se trouvait juste devant lui. Il se dit: «Dans cette maison, il y a sûrement des brigands et je vais sûrement y laisser la vie. Mais il vaut mieux y laisser la vie plutôt que de profaner le chabbat.» Il se dit qu'il allait passer le chabbat dans cette maison et pénétra à l'intérieur. Il ouvrit la porte et inspecta la maison. Il vit quatre chambres, une chambre de chaque côté. Alors il ouvrit la chambre côté est et regarda à l'intérieur: un beau lit s'y trouvait. Et dans la chambre, il y avait trois autres chambres, l'une plus belle que l'autre. Il parvint à une autre chambre, pourvue également de beaux lits. Les dessus de lit étaient en soie, les montants du lit en argent et les dalles étaient en argent elles aussi. Et dans la chambre du fond, un vieil homme était assis sur un beau siège: dans ses mains il tenait une Torah et en face de lui se trouvait un autre siège. Rabbi Hanina s'y assit en disant: «Il vaut mieux rester ici et écouter le *lernen*[218] plutôt que de profaner le chabbat, que Dieu me garde!» Le vieil homme avait une longue barbe qui descendait presque jusqu'à terre. A l'heure du chabbat, un bedeau s'approcha du vieillard| et lui

וואשטן ניט ווא רבי חנינה וואר הין קומן · דא זאגטן זיא איר וועלן פֿור
זיך נון פֿילייכֿט העלפֿט אונש הקב״ה דש מיר ביצייט דאר קומן אובט
הנטן דיא ברייאלפֿט אויף אלזו גינגאן זיא פֿור זיך אונ׳ וויא זיא בון איין
שעה הין וועק וואָרן דא אבט מאכֿט רבי חנינה אך אויף אונ׳ גינג אויף
דעם בערג אונ׳ רופֿט באך זיינן בחורים. דא ווארדן זיא אביר ניט
דא זיא ווארדן איין וועק גינגאן דא זאש דער גוט רבי חנינה בידר אונ׳
וויבט גאר זער אונ׳ וואבט זיין העבד איבר זיין הייפט אונ׳ באט הקב״ה
אום הילף אונ׳ גינג אזו וייטער אונ׳ גידולט פֿיל לייכֿט ווערט מיר הש״י דר
הערן דאש איך באך ביצייט דר קום. אונ׳ גידולט עש איז בעשיר איך
גיא אין איין הערברין וועדר דש איך ח״ו מחלל שבת זולט זיין דא זאך ער
פֿור זיך איין גרושן וואלט דא גידולט ער זיך אין דען וואלט זיין גוויש
פֿיל גזלנים דיא ווערדן מיך טיטן דוך אישט פֿיל בעשיר איך קום
אום דש לעבן ווערדר דש איך ח״ו מחלל שבת זיין אונ׳ גינג אלזו פֿורט אונ׳
וויא ער בון איש דעם וואלט קאם דא וואר עש דרייא שעות באך
מיטאג אם וויבטר דאש בון בלד שבת צייט וואר · דא גידולט ער זיך
עש איז בון בלד שבת דא וויל איך מיך דא אובטר אייבם בוים לינן אונ׳
וויל שבת דא רואן · דא זאך ער פֿאר זיך דא זאך ער איין הויפש הויז
פֿור אים שטין · דא גידולט ער זיך אין דעם הויז זיין גוויש גזלנים דא
קום איך גוויש אום איין לעבן · דאך איז בעשיר דאש איך זאל אום
קומן ווערר איך זאל מחלל שבת זיין · אונ׳ גידולט זיך איך שבת אין דען
הויז בלייבן אונ׳ גינג אלזו היביין אונ׳ טעט דיא טיר אויף אונ׳ זאך זיך
אום אין הויז דא זאך ער דא פֿיר קאמרן אויף איין איטליכֿר זייטן איין
קאמיר · דא טעט ער איין קאמיר אויף צו מזרח אונ׳ זאך היביין דא שטובד
איין שין בעט דרינן · אונ׳ אין דיא קאמיר ווארדן באך דרייא קאמירן אי
איינן היפשיר אז דיא אנדרן · דא קאם ער אין איין אנדר קאמיר
דא שטובדן אך שינן בעט דרינן · דיא בעט ציכֿן ווארדן איידיל
סמעלר אובט דיא בעט לאד זילבר אונ׳ דיא סמלשטרן אויף דיא ערד
זיין אך זילברן גוויגשט אובט אין דיא היבטרש קאמיר דא זאש דריבן
איין אלטר מאן אויף איין היפשן שטול אובט האט איין ספר תורה
פֿור אים. אובט שטובד באך איין שטול גאגן אים. איבר דא רויף
זעצט זיך רבי חנינה אובט שפראך עש אישט בעשיר איך בלייב
היא אובט הער צו לערבן דען ווען איך זעלט ח״ו מחלל שבת זיין
אובט דער אלטר מן האט איין לכנאן ברט שיר ביז אויף דיא ערד ·
דא עש בון שבת צייט וואר · דא קאם איין שמש צו דעם זקן
אונ׳

demanda: «Est-il l'heure d'appeler à la synagogue[219] et d'allumer les bougies?»[220] Le vieil homme lui dit: «Quand tu voudras.» Peu après, le bedeau revint avec une bonne eau savonneuse et lava la tête du vieillard en l'honneur du chabbat. Il lava aussi la tête de rabbi Hanina. Et rabbi Hanina pensa: «Cette eau sent vraiment très bon, elle sent les épices.» Après leur avoir lavé la tête, il repartit. Puis le bedeau revint pour appeler à la synagogue. Sept personnes entrèrent dans la pièce; avec le bedeau, cela faisait huit, et avec le vieil homme et rabbi Hanina, tout juste dix[221]. Alors le vieil homme se leva pour prier et le bedeau suivit le vieillard avec rabbi Hanina; les autres savaient où aller. Lorsqu'ils entrèrent à la synagogue, ils virent que tout était incrusté de pierres précieuses; tout n'était que bon goût et d'une grande beauté. Le bedeau s'occupa de rabbi Hanina et l'assit auprès du vieillard. Alors le vieillard se leva pour prier. Rabbi Hanina pensa qu'il n'avait jamais entendu de voix plus belle, bien plus belle que le son de l'orgue et des flûtes. Il récita la prière du soir comme on la récite chez nous. Et après la prière, rabbi Hanina regarda autour de lui pour voir s'il y avait des orgues ou des flûtes à l'intérieur de la synagogue, ou peut-être des chanteurs; mais il ne vit rien que le chantre; les autres se taisaient. Alors une voix descendit du ciel: «O Dieu, mon Dieu, Tu sais bien que je serais tout prêt à faire Ta volonté si l'instinct du mal ne m'en empêchait pas. O Dieu, que ta miséricorde envers moi s'embrase et fasse que je Te craigne!» Puis de nouveau, une voix se fit entendre: «Rabbi Hanina, sache que tu peux être sans crainte, car tu arriveras dimanche à temps à Ratisbonne, dans la plus grande joie.» Après la prière, le vieil homme regagna son siège et le bedeau dressa la table; quant à rabbi Hanina, il s'assit un moment sur son siège et ils étudièrent ensemble encore un moment. Et les autres allèrent au ciel. Le bedeau disposa sur la table de la belle vaisselle d'or et d'argent. Le bedeau servit du vin qui sentait les épices du jardin d'Eden: C'était un vin exquis connu sous le nom de vin de Capri. Une fois la table mise, le bedeau dit au vieil homme: «Venez vous lavez les mains!» Le vieil homme se lava les mains et après lui rabbi Hanina; et il se

אונֿט פֿראנֿט אין איז שיר צייט דז איך אין שולן קלאפא אונט דיא
ניכֿט אן צינדן · דא זאנֿט דער אלט מאן ווען דוא ווילשט · איביר
איין קלייבא וויל קאם דער שמש ווידר אונֿ בראכֿט אים גוטה לונֿ אונֿ
צוואיֿט דען זקן לכבוד שבת אונט צוואנֿך רבי חנינה אך · דא גידוכֿט זיך
רבי חנינה דיא לאנֿ איז ווארליך זער גוט זיא ריכֿט באך איידל בשמים ·
ויא ער בון זיא גיצוואנֿן האט גיבנֿ ער ווידר זיין שטרויש · איביר איין
קלייבי וויל קאם דער שמש ווידר אונֿ קלאפֿט אין שולן · דא קאמן אין
דיא זאיר צו גין אירן זיבן מיט דען שמש אכֿט אונֿ דער אלט מאן אובט
רבי חנינה ווארדן גראד צעהן · דא שטונד דער זקן אויף אונֿ אורט
אונֿ דער שמש נאם רבי חנינה אונֿ פֿורט אין דעם זקן נאך אונֿ איין
איטליכֿר וואשט וואס ער הין זאלט גין · אונֿ דא זיא גון אין דיא שולן קאמן
דא וואר איידיל אידל גישטיין אונֿ גוטן גישמאך אונט פֿיל שונהייט אובט
דער שמש נאם רבי חנינה אן אונֿ זעצֿיט אין צו דעם זקן דא שטונד
דער זקן אויף אובט אורט דא גידוכֿט זיך רבי חנינה ער האט אל זיין
טאנֿ קיין בעשר קול גיהערט איביר אלון אורגלן אונֿ פֿפֿייפֿן דא אורט
ער בון מעריב ויא מן פֿפֿלעגט בייא אונש אך צו אורן · אונֿ דא מן
בון אויש גיאורט האט זאך זיך רבי חנינה אום אוב אורגלן אדר
פֿפֿייפֿן אין דיא שולן ווארדן אביר זיבשט זיבנאר ער קובט אבר ניקש
זעהן דען דער חזן אליין דיא אנדרן שווינֿן אל שטיל · דא קאם איין
שטים פֿון היאול הירב גוט איין גוט עש אישט ווישלך בור דיר דאש
איך גערן דיין וילן טעט ווען דער יצר הרע דער זייאט איך לאנֿ גוט
עש זאל זיין דער היצן דיין בארמונֿ אויף איך צו פֿערלֿטן דיך · דער
באך קאם ווידר איין שטים רבי חנינה דוא זאלשט ווישן דש דוא קיין
זארנֿ זאלשט הבן ווען דוא ווערש בין זונטאנֿ בייא צייטן צו רעגנשבורנֿ
זיין מיט גרושן פֿריידן · דא מן בון אויש גיאורט האט דא זעצֿט זיך
דער אלט מן ווידר אויף זיין שטול אובט דער שמש דער ריכֿטיט דען
טיש אונֿ רבי חנינה זעצֿט זיך אך איין וויל אויף זיין שטול אובט זיא
לערבן באך איין וויל · אונֿ דיא אנדרן גיאן אויף גען היאול · אובט דער
שמש שטעלט אך אויף דען טיש שיבן כילם פֿון זילבר אונֿ פֿון גאלד ·
אונֿ דער שמש בראכֿט ווין דער שמעקט באך איידיל בשמים אויש
דען גן עדן אונֿ עש וואר קוישליכֿר ווין דען מן אין בעבט יין קפריסן ·
אונֿ דאר דער טיש בון גידעקט וואר דא שפראך דער שמש צו דען
אלטן מן שטיט אויף אובט וועשט אייער הענד · דא וועשט זיך דער
אלט מן אונֿ דער באך רבי חנינה אונֿ זעצֿט זיך היבטר דעם טיש ·

mit à table.| Alors le bedeau n'apporta que des bonnes choses à table: il servit toutes sortes de mets délicieux que personne n'avait jamais vus auparavant et dont personne n'avait jamais entendu parler. Chaque plat était accompagné d'un vin meilleur que le précédent. Après s'être bien rassasié et désaltéré, rabbi Hanina pensa à sa fiancée; puis il se tut, car il était reconnaissant pour tout le bien qu'on lui avait fait: en effet, il s'était senti mieux ici que dehors dans les champs, que Dieu le garde. Après le repas, le bedeau conduisit rabbi Hanina dans sa chambre à coucher où se trouvait une escarboucle qui illumina la pièce toute la nuit, comme en plein jour. Rabbi Hanina se coucha dans un lit monté sur quatre roues d'or, les coussins étaient brodés de perles et les draps étaient tissés de soie pure. A l'aube, rabbi Hanina se leva et assista au *lernen* du vieil homme. Le bedeau revint pour appeler à la synagogue. Lorsqu'ils entrèrent à la synagogue, le chantre se leva et se mit à prier. La veille, huit visiteurs étaient venus; à présent ils étaient seize. Ils se joignirent au chantre pour former un chœur de vingt-deux voix et ces voix montèrent au ciel. On sortit les rouleaux de l'arche et on lut la section de la semaine. On appela Aaron le prêtre pour la partie du *cohen*[222], Moïse notre maître pour la partie du *lévi*[223], puis tous les autres, et enfin rabbi Hanina. Après la prière, Aaron et le vieillard firent un sermon sur la section de la Torah. Rabbi Hanina se tut. Au bout d'un certain temps, le bedeau invita les gens à passer à table et on mangea à nouveau des mets délicieux. Après avoir mangé, on se rendit à nouveau à la synagogue pour y prier et, après la prière de l'après-midi, ils firent à nouveau un sermon sur la Torah, jusqu'à l'heure de la prière du soir. Le vieil homme se leva pour prier. Après la prière, il souhaita à rabbi Hanina d'aller en paix. Rabbi Hanina lui rendit son salut et on fit la cérémonie de la sortie du chabbat. Aussitôt après, tout le monde disparut. Puis le bedeau s'en alla lui aussi. Rabbi Hanina courut derrière lui, l'agrippa par son manteau et lui dit: «Mon cher, dis moi, qui sont ces messieurs et qui es-tu?» Il dit: «Je suis le prophète Elie et le chantre qui a prié, c'était Moïse notre maître et les autres, c'étaient Abraham, Isaac et Jacob; et le vieillard, c'était le prophète Jérémie.» Alors rabbi Hanina fut saisi d'effroi et laissa partir le bedeau. Le vieillard appela rabbi Hanina auprès de lui: «Viens,| étudions encore la Torah

דא בראכט דער שמש כל טוב צום טיש בון אלר ליא גוטן שפייז דיא
נאך בון קיין מענש געזעהן האט נאך גהערט האט אונ' צו איטליכם
גריכט בעשרן ויין ווען דער וואר· בון דא דער רבי חנינה וואל
געגעשן אונ' גטרונקן האט דא גדאכט ער אך אן זיינן כלה אונ' שווינג
שטיל אונ' נאם עש אלש פר גוט וייש מן אים· טעט דען עש וואר אים
בעשיר ווען ער ווער הו' אויף דעם פעלד גלעגן· אונ' דא זיא נון העטן
געגעשן בורט דער שמש רבי חנינה שלופן אין איין קמיר דאריגן וואר
איין קורצוביקיל שטיין דער לייכטיט איין גאנצן נכט אין דיא קמיר ווען
עש ווער העלי טאג וואר· גוועזן רבי חנינה ליגט זיך אויף דש בעט דש
וואר גמאכט אויף פיר גילדן רעדיר דיא קיסן ווארדן בון פערליך
בישטעקט דיא לייליך ריין בון זיידן גמאכט· דא עש נון טאג וואר
שטונד רבי חנינה וידר אויף אונ' הורט וידר צו לערנן דעם אלטן מאן
דא קאם דער שמש אונ' רופט וידר אין דער שולן· דא זיא נון וידר
אין שולן קאמן שטונד דער חזן אויף אונ' אורט בעלטן ווארן אירי אלט
גיק וון איצובדר ווארדן אירי זעלט ציהן אונ' הילטן דעם חזן צו אובט
ווארדן צווייא אונ' צוואנצג שטיאן גנגאן ביז אויף דעם
היאול אונ' דא מאן בון אויש הוב לייאט מן אך דיא סדרא דיא בון דער
וואך וואר גנאן אונ' רופט אויף צו איין כהן אהרן הכהן אונ' משה רבינו
צו איין לוי אונ' דער נאך דיא אנדרן אלי אונ' דער נאך רבי חנינה אך
אונ' דא מאן בון אויש גאורט האט רידד אהרן אונ' דער זקן אויש דער
תורה רבי חנינה שווינג שטיל· איביר איין וויל רופט דער שמש וידר
צום עשן אונ' אשן וידר כל טוב ויא מן בון געשן האט גיבנ מן וידר
אין שולן אונ' אורטן אונ' דא מן בון וידר מנחה גאורט האט דא רידד זיא
וידר אויש דער תורה ביז אזו לנג דש עש צייט וואר מעריב צו אורן
דא שטונד דער אלט מאן וידר אויף אונ' אורט אונ' ויא ער אויש גאורט
האט דא גאב אים דער אלט שלום· רבי חנינה דנקט אים וידר
אונ' דער נאך מאכט מן הבדלה אלש באלד פאר שוואנדן זיא אל דער
נאך גינג דער שמש אך איין וועק דא לופא אין רבי חנינה נאך אובט
בינגריף אים בייא זיינם מנטל אונ' שפראך צו אים ליבר זאג מיר ווער
זיין דיא דאזאגן הערן אובט ווער בישטו דא זאגט ער וידר איך בין
אליהו הנביא אונ' דער חזן דער גאורט האט דש איש משה רבינו· אונ'
דיא אנדרן זיין אברהם יצחק ויעקב גוועזן אובט דער אלט מאן אישט
ירמיהו הנביא גוועזן· דא דער שראך רבי חנינה ערשט זער אובט
ליש דען שמש גן· דא רופט דער זקן רבי חנינה וידר צו אים קום
מיר

ensemble!» Il retourna auprès de lui et le vieil homme lui enseigna toute la Torah. Il lui apprit aussi les soixante-dix langues. Lorsque rabbi Hanina eut acquis toutes ces connaissances, le vieillard lui dit: «Viens, mangeons une petite chose ensemble!» Après le repas, rabbi Hanina se mit à pleurer et expliqua au vieillard dans quelle situation il se trouvait. Il lui dit: «Cher maître, conseillez-moi! Dites-moi ce que je dois faire!» Le vieillard dit: «Je sais bien que quelqu'un d'autre doit conduire ta fiancée demain sous le dais nuptial, si toi tu ne viens pas. Mais voici ce que tu vas faire: Lève-toi demain à l'aube et escalade la montagne par la gauche; tu atteindras rapidement une forêt dans laquelle tu trouveras tes cinquante étudiants qui t'ont perdu et qui se réjouiront fort de te revoir. Bientôt un nuage apparaîtra; il se posera à tes pieds. Prends-y place avec tes cinquante étudiants et le nuage s'envolera pour vous emporter en un rien de temps à Ratisbonne!» Puis rabbi Hanina alla dormir. Le lendemain matin, il se leva, se fit bénir par le vieil homme et prit congé de lui. Il partit comme le vieil homme le lui avait conseillé. En arrivant dans la forêt, il retrouva ses étudiants; ils se réjouirent fort de le revoir, le saluèrent et reçurent son aimable salut en retour. A peine eurent-ils marché un peu qu'un nuage se détacha du ciel et vint se poser à leurs pieds. Ils prirent tous ensemble place sur le nuage. Alors le nuage les emporta en toute hâte à Ratisbonne. Juste à ce moment-là, rabbi Judah le Pieux se rendait aux cabinets pour y faire ses besoins, car autrefois les cabinets se trouvaient aux champs. Il vit s'approcher au loin un nuage sur lequel il y avait beaucoup de monde. Il fit appeler aussitôt l'autre homme pieux pour qu'il sorte lui aussi et vienne voir ce gros nuage qui s'approchait et sur lequel il y avait énormément de monde. L'homme pieux sortit et vit cette chose étonnante. Ils contemplèrent le nuage jusqu'à ce qu'il se posât sur une haute montagne en face de la ville. Les deux hommes pieux coururent au sommet de la montagne pour voir qui pouvait bien se trouver sur le nuage. Alors rabbi Hanina descendit du nuage avec ses étudiants. Et rabbi Judah le Pieux reconnut son gendre rabbi Hanina.| Il le

מיר וועלן תורה ווידר מיט אנבדר לערנן דא גינג ער ווידר צו אים
אוב׳ לערנט מיט אים כל התורה אוב׳ לערנט אין אך דש ער שבעים
לשונות קונט דא ער עש בון אלש קונט דא זאגט דער זקן צו אים קום
מיר וועלן איין וויבק עשין מיט איין אנדר · דא זיא בון הטן געגעשן דא
הוב דער רבי חנינה אן אוב׳ שרייא אוב׳ זאגט דעם זקן וויא זיין הבדל
געשדל געשטלט וועגר אובט שפראך צו אים ליביר רבי געבט מיר איין
עצה וויא איך אים טון זאל דא שפראך דער זקן איך וויש וואל דש דיין
כלה זאל מארגן מיט איין אנדרן אובטר דיא חופה גין זא דוא ביט
קוושט זא טוא דוא דאש שטיא דוא מארגן פֿריא אויף אובט גיא דוא
היבויף אויף דיא ליבק זייט זא ווערשטו באלד קומן אין איין וואלד זא
ויבשטו דיין פֿובפֿצין בחורים דיא דיך פֿר לארן האבן אוב׳ זיא ווערדן
גאר זער דער פֿרייט אן דייבם קומן זא ווערט באלד איין וואלקין קומין
אוב׳ ווערט זיך איין בידר לאזין פֿור דייבם פֿויש זא זעצט דיך אוב׳ דיין
פֿובפֿצין בחורים אריין זא ווערד דער וואלקין אויף פֿליהן אוב׳ ווערט
איך אין איין קלייבה וויל אין רעגנשבורג ברענגאן · דא גינג בון
רבי חנינה הין אוב׳ לייגט זיך שלאפֿין · וויא עש בון ווידר טאג ווארד
שטובד ער אויף אוב׳ ליש זיך דען אלטן מאן בענשין אוב׳ באם רשות
בֿון אים אוב׳ גינג אלז איין וועק וויא אים דער אלט מאן געהייסן האט ·
וויא ער בון אין דעם וואלד קאם זא פֿאבד ער זיינן בחורים ווידר
דיא ווארדן זער פֿרויא אן זייבן ווידר קומן אוב׳ גאבן אין שלום אוב׳ ער
דנקט אים זער ליפליך אוב׳ וויא זיא בון איין קליינן וויל ווארדן געגנגאן
דא קאם איין וואלקין פֿום היאול אוב׳ ליש זיך איין נידר פֿר אירן פֿויש
אוב׳ זיא זאשין אל מיט אנבדר אין דען וואלקין דא טרוג זיא דער וואלקין
גאר שנעל אויף רעגנשבורג צו · דא גינג עבן רבי יודא חסיד אויף דאש
בית הכיסא דאש ער וואלט זיין צורך טון ווארום פֿאר צייטן זיין דיא
בית הכיסא אויף דאש פֿעלד געוועזן · דא זאך ער דארטן הער קומן
איין וואלקין דא ווארן פֿיל לייט דרינן · דא שיקט ער באלד נאך דעם
אנדרן חסיד דש ער זאלט אך איין רוישר קומן אובט זעלט זעהן וויא
איין גרושר וואלקין מיט פֿאלק דא הער קעם מיט גרושן פֿאלק · דא
קעם דער חסיד איין רוישר אוב׳ זאך דאש גרוש חידוש אוב׳ זאלן עש
צו ביז זיך דער וואלקין אין נידר ליש אויף איין הוכן בערג ור דיא שטט ·
דא לופֿין דיא צווייא חסידים אויף דעם בערג אוב׳ וואלטן זעהן וואש
פֿיר איין פֿאלק דרינן ווער · דא גינג רבי חנינה מיט זיינן בחורים
אויש דעם וואלקין · דא קונט רבי יודא חסיד זיין אידם רבי חנינה
אוב׳

serra dans ses bras et l'embrassa; il pleura et le salua. Rabbi Hanina lui rendit son salut. Le deuxième homme pieux fit de même. Alors ils lui demandèrent ce qu'il avait appris pour être resté au loin si longtemps. Les étudiants dirent: «Il connaît toute la Torah, il sait en outre les soixante-dix langues, et de plus il est prophète!» Alors rabbi Judah le Pieux tomba à ses pieds et les baisa; puis il se releva. Il envoya chercher sa fille pour qu'elle vienne auprès de son fiancé, rabbi Hanina, qui était revenu en maître et avec une grande suite. Sa fille courut aussitôt au sommet de la montagne; elle tomba à ses pieds, les lui baisa et pleura de joie. Alors rabbi Judah le Pieux le conduisit en ville, puis il prononça la bénédiction nuptiale. Ils fêtèrent sept jours durant au sommet de la montagne. Et dire qu'on avait déjà tout préparé pour que sa fille épousât quelqu'un d'autre, au cas où rabbi Hanina ne serait pas de retour ce jour-là! Beaucoup de gens vinrent étudier avec rabbi Hanina. Puisse le Saint, béni soit-Il, nous faire bénéficier de leurs mérites à tout jamais. Amen.

164

(D'un homme très riche qui habitait Spire
et qui se rasait la barbe au rasoir, ce que rabbi Judah le Pieux lui interdit)

Histoire qui est arrivée à Spire, du temps de rabbi Judah le Pieux. Il y avait à Spire un propriétaire extrêmement riche qui se rasait la barbe au rasoir, ce qui nous est interdit par notre sainte Torah. Rabbi Judah le Pieux l'apprit: il le tança vertement à plusieurs reprises et lui interdit de le faire, mais l'homme riche ne voulut rien savoir et dit: «Je suis très sensible, je ne supporte pas la barbe.» Alors l'homme pieux dit: «Ecoute, si tu refuses de m'obéir, tu verras! Après ta mort des démons viendront, que Dieu nous garde, qui ressembleront à de grosses vaches et qui te piétineront sans merci. Car il est écrit: *Vous ne tonsurerez pas le coin de vos têtes, tu ne détruiras pas le coin de ta barbe* (Lév 19, 27), ce qui veut dire en yiddish: ‹Tu ne tonsureras pas les coins de ta tête et tu ne les détruiras pas.› En hébreu, les initiales forment le mot ‹vaches›.» Lorsque l'homme riche mourut, les anciens de Spire étaient assis à son chevet; ils veillèrent le mort toute la nuit comme il est d'usage de veiller les morts. L'homme pieux vint avec une lettre qui

אונ׳ פֿיל אים אום זיין הלז אונ׳ קושט אים אונ׳ וויינט זער אונ׳ גאב אים
שלום דא דנקט ער אים ווידר דעש גלייכן טעט דער אנדר חסיד אך׳
דא פֿראגטן זיא אים וואש ער גלערנט האט דש ער אלזו לאנג וואר
אויש גבליבן׳ דא זאגטן דיא בחורים ער קאן כל התורה כולה אונט
דער צו שבעים לשונות אונ׳ אישט אך איין נביא׳ דא פֿיל ער ערשט
איין נידר רבי יודא חסיד אויף זיין פֿויש אונ׳ קושט אים אונ׳ וויא ער נון
ווידר אויף שטונד דא שיקט ער ערשט נאך זיינם טאכֿטיר דש זיא
קעם צו אירם חתן רבי חנינה דער ווער גקומן מיט איין גרושן הער
שאפֿט דיא טאכֿטיר דיא ליף בלד אויף דעם בערג אונ׳ פֿיל פֿר אים
אך איין נידר אונ׳ קושט זיין פֿויש אונ׳ שריא פֿר גרושן שמחה ווען
אלזו פֿורט אין דער חסיד אין דער שטאט׳ אונ׳ דער נאך מאכֿט ער
דיא ברכה מיט אים אונט בהעלטין זיבן גנצר טאג אויף דעם בערג
אונ׳ ווארשון אל דינג צו גריכֿט גוועזן דז דיא טאכֿטיר האט זעלין מיט
איין אנדרן ברכה טון׳ ווען רבי חנינה אויף דעם זעלבינן טאג ווער
ניט גקומן אלזו קאמן פֿיל לייט אונ׳ לערנטן פֿון רבי חנינה הקב״ה זול אונש
איר אלן זכות צו אליר צייט לאשין גניסן אמן סלה:

קסר

מעשה אישט גשעהן צו שפּייאר אין טאגן ר׳ יודא חסיד דא זאש
איין בעל הבית צו שפּייאר, דער וואר איין גרושעשיר
דער שערט אל צייט זיין ברט מיט איין שער מעשיר דאש אונט אישט
פֿר באטן אין אונזרן הייליגן תורה׳ דא וואר עש רבי יודא חסיד גוואר
אונ׳ שריא אין אופֿטר מאל דריבר אן אונ׳ ווערט אים עש ער זאלט עש
ניט טון׳ אביר דער עשיר דער וואלט זיך נישט דראן קערן׳ דען
ער זאגט איך בין איין גרושר מכינג איך קאן עש ניט לייגן׳ דא
שפראך דער חסיד זיך דוא ווילשט דיר ניט לאשין גווערן זיך נאך
דיינם טוט ווערדן שידים גט צו דיא אונש קומן דיא ווערדן גלייך
זעהן וויא דיא גרושן קויא דיא ווערדן דיך הרט טרעטן דען לא תקיפו
פאת ראשכם ולא תשחית אישט טייטש דוא זאלשט ניט אב שניידן דיין
עקין פֿון דיינם הייפט אונ׳ ניט דוא זאלשט פֿאר דערבן זיא אונ׳ דיא
ערשטן לעטריות פֿון דיא ווערטיר איז פרות׳ אונ׳ דא נון דער עשיר
וואלט שטערבן דא זאשין דיא עלשטן אין שפייאר ביא אים ביא
דעם מת ביא נאכֿט צו וואכֿן זיא נאך דער סדר אישט ביא איינם
מת צו וואכֿן׳ דא ברולט דער חסיד איין בריב דא שטונדן שמות
דרויף

contenait les noms divins| et la jeta sur le mort. L'homme riche se remit sur son séant. Les gens s'enfuirent, car ils avaient très peur du mort. Alors le mort se mit à pleurer, à s'arracher les cheveux de désespoir et à se griffer le visage. L'homme pieux lui demanda: «Que t'arrive-t-il pour pleurer ainsi et t'arracher les cheveux de la sorte?» Il dit: «Malheur à moi d'avoir refusé de t'obéir et de n'avoir pas suivi ton interdiction!» L'homme pieux lui dit: «Mon cher, dis moi, quel sort a-t-on réservé à ton âme lorsqu'elle a quitté ton corps?» Il répondit: «Lorsque mon âme a quitté mon corps, un démon est venu aussitôt; il ressemblait à une grosse vache et portait un récipient plein de soufre et de poix; il y a enfermé mon âme. Il me fut impossible d'en ressortir et c'est alors que commença mon jugement. Un autre ange vint enlever le récipient contenant mon âme des mains du démon, pour l'apporter au Saint, béni soit-Il, créateur de toutes les âmes. Alors une voix forte retentit dans le ciel; elle me dit: ‹As-tu étudié le Pentateuque ou le Talmud?› Je répondis: ‹Oui.› Aussitôt on donna l'ordre d'apporter un Pentateuque. On apporta un Pentateuque et on me dit: ‹Tiens, lis!› Et en ouvrant le Pentateuque, je tombai sur le passage suivant: *Vous ne tonsurerez pas le coin de vos têtes* (Lév 19, 27), ce qui veut dire en yiddish: ‹Tu ne tonsureras pas les coins de ta tête›, c'est-à-dire tu ne te feras pas raser les papillotes, comme l'homme riche l'a fait. Puis on me demanda: ‹Comment expliques-tu que tu n'aies pas observé ce commandement?› Je fus incapable de me justifier. Et aussitôt j'entendis retentir une autre voix: ‹Descendez l'âme de cet homme dans les profondeurs de l'enfer!› Et lorsqu'ils vinrent me prendre et pendant qu'ils portaient mon âme dans leurs mains, une voix se fit entendre à nouveau: ‹Attendez avant de porter son âme en enfer, car rabbi Judah le Pieux, mon fils, a encore un peu besoin de lui.›» En d'autres termes, le Saint, béni soit-Il, savait que rabbi Judah le Pieux prierait encore pour lui pour le protéger de l'enfer. Alors l'homme riche, qui était mort, dit à rabbi Judah le Pieux: «Mon cher, je t'en supplie, prie pour moi afin que mon âme n'aille pas en enfer!»| Rabbi Judah

דרויף אונ׳ ווארף עש אויף דאש אלת דא שטובד דער עשיר ווידר אויף
דא לויפֿן דיא לייט אל פֿון אים. איין וועק דען זיא פֿורכֿטן זיך זער פֿור
דעם. אלת דא הוב דאש אלת אן אונ׳ שרייא אונ׳ ריש זיין האר אויש דעם
קאפא אויש פֿר צרות אונ׳ צו קראצט זיין פנים. דא פֿרוגט אים דער
חסיד ווייש ועלד דיר דש דוא אזו זער שריישט אונט רייסט דיר דיין
האר אויש דיינם קאפא· דא זאגט ער וויא צו מיר אש איך דיר ביט
גיפֿאלגט האב אונ׳ האב מיר דיר נאשין ווערן· דא זאגט דער חסיד
ווידר צו אים ליבר זאג מיר וואש האט מן דיר דיין בשמה גיטון דא זיא
דיר אויש דיינם לייב גנומן אישט דא זאגט ער דא מיר דיא בשמה
אויש גינג דא קאם איין שד דער זאך גלייך וויא איין גרושי קויא דער
בראכֿט איין כלי דאש ווארֿ פֿולר שוועבל אונ׳ פעך אונ׳ אבטפֿינג מיין
בשמה דריין· דא הוב איך ביט גיקעבט אויש דעם כלי ווידר קומן
אונ׳ דא אישט אויש גיגנגאן מיין דין· דא אישט קומן איין אנדר מלאך
אונ׳ דש כלי גינומן פֿום דעם שד מיט מייבר בשמה אונט האט זיא
גיבראכֿט פֿר הקב״ה דער אלי בשמות בישאפֿין האט· דא קאם איין
גישרייא פֿום הימל אונ׳ זאגט ווידר מיך האשטו אך גילערנט חומש
אדר נאר קן דא האב איך גיזאגט יוא· אלז בלד גיבוט מן אז מן זאלט איין
חומש ברענגן דא ברוכֿט מן איין חומש אונ׳ זאגט ווידר מיך דא לייאנן
דריבן אונ׳ וויא איך אין דז חומש אויף ווארף דא ווארף איך עבן אויף דען
פסוק ולא תשחית את פאת ראשכם דאש אישט טייטש ביט דוא זאלשט
פֿר דערבן דיא עקן פֿון זייבם הייפט דאש מייבט דוא זאלשט
ביט נאשין מאלת אב שערן וויא דער עשיר גיטאן האט· דא האט מן
מיך בון גיברענגט וויא פֿר ענטפֿרשטו דאש דוא האשט דאך דש ביט
גיהלטן· דא הוב איך בישט דרויף קענן פֿר ענטפֿערן· דא הוב
איך אלש בלד ווידר גיהערט איין אנדר שטים. דש האט אויש גישריאן
נעבט דיא בשמה בון דינם. מאן נאבן איין נאבן אין דש גיהנום. אונ׳ דיא
ווייל אש זיא מיך האבן גינומן אונט האבן מיין בשמה אין דיא הנד
גיטראגן דא קאם ווידר איין שטים. אונ׳ זאגט ווערט נאך מיט דער
בשמה אונ׳ טראגט זיא נאך ביט אראב אין דש גיהנום· דען דער רבי
יודא חסיד איין זון דער דרוף זיינן נאך איין ווינג דש מייבט עש ואר
זישן פֿאר הקב״ה דאש רבי יודא חסיד ווער אויף אים. נאך תפֿילה טון
דאש ער ווער בישערמט ווערדן פֿום גיהנום· בון שפראך דער
עשיר דער גישטארבן וואר ווידר רבי יודא חסיד ליבר זייא גיבעטן אונ׳
זייא מתפלל אויף מיך דא מיט דאש מיין בשמה ביט אין גיהנום קומט·

כז א D i דא

le Pieux pria pour lui afin de le sauver de l'enfer. C'est pourquoi personne ne doit commettre de péché, car c'est défendu; et à chaque péché que l'homme commet, correspond un démon particulier qui va porter le péché au-devant du Saint, béni soit-Il, dès qu'il est mort, comme vous venez de le lire dans cette histoire. Le démon de ce péché-ci s'appelle la vache et le démon du péché qui consiste à porter un vêtement fait d'un tissu métis[224] s'appelle Satan. Que tout homme se garde donc bien de commettre de tels péchés!

165

(De rabbi Samuel le Pieux qui se rendit à Cologne sur le Rhin pour demander l'aumône)

Histoire qui arriva à rabbi Samuel le Pieux à Cologne sur le Rhin. Il se rendit pour un temps à Cologne pour y demander l'aumône, car il ne possédait presque rien. Il pria la communauté de Cologne de lui verser une contribution, car il vivait dans l'opprobre et avait une famille nombreuse à charge. Alors la communauté mit deux érudits à sa disposition: ils devaient faire le tour de la communauté et s'adresser aux gens riches pour qu'ils l'aident un tant soit peu. Ils collectèrent ainsi soixante-dix florins. Les deux rabbis se rendirent dans la maison d'un homme très riche et lui demandèrent une contribution. Dans sa colère, cet homme riche prit un sou, le jeta par terre et dit aux deux érudits de ramasser le sou pour le donner à rabbi Samuel le Pieux. Car il était extrêmement avare quand il s'agissait de faire l'aumône. Ceci irrita nos deux érudits au plus haut point: ils laissèrent le sou par terre. Ils retournèrent chez rabbi Samuel et lui donnèrent l'argent qu'ils avaient collecté dans la communauté; ils racontèrent à l'homme pieux comment le président de la communauté avait jeté un sou par terre à son intention. «Il nous a dit de le ramasser, mais nous n'avons pas voulu le ramasser et nous l'avons laissé par terre.» L'homme pieux leur dit: «Mes chers frères, allez le ramasser et rapportez-le moi, parce que le sort qui m'a été dévolu par le Saint, béni soit-Il, c'est que – à cause de nos nombreux péchés – je dépende des gens. Aussi ne faut-il rien mépriser. Peu importe de combien il s'agit: de beaucoup ou de peu.» | Les deux rabbis retournèrent chez l'homme riche et lui rapportè-

איין מעשה בוך

דא וואר רבי יודא חסיד מתפלל אויך אין דש ער בֿון גיהנם בישירמט
חאר דער הלבן זאל קייברביט איבר זיין איין עבירה דיא פֿאר באטין
זייא · דען איין איטליכי עבירה דיא דער מענש טוט דיא זעלבין עבירה
דיא האט איין ביזונדר שד דער ברענגט דיא זעלבין עבירה פֿאר
הקב״ה ווען ער גישטארבן אישט אש איר אך אין דען מעשה אך
גיליאט האט דש דער שד בֿון דער עבירה הײשט פרה · אונ דער
שד בֿון דער עבירה ווען ער שטעבט טראגט דא הײשט דער
שטון עז דער האלבן היט זיך איין איטליכר מענש פֿאר
זעלכיא עבירות:

קסה

מעשה גישאך אן רבי שמואל חסיד דער קאם אויף איין צייט
קען קעלין אן ריין דש ער וואר מקבר צו קעלין דאש
ערביט פֿיל זיין איינן העט אונט באט דאש קהל בֿון קעלין דאש זיא
אים זולטן איין שטייאר געבן דען עשגינג אים גאר גיבא אונט האט
איין גרוש שווער גיזינד איביר אים · דא גיבגן דאש קהל הין אונט
שאפֿטין אין צוויא תלמידים חכמים דאש זיא אים זעלטין אום גין
זאלטין אין דער קהילה אונט זולטן דיא רייכן לייט אן שפרעכן דאש
זיא אים זאלטן איין הילף טון · אלזו הובטן זיא אים וואל זיבנצינג גולדין
אויף · אונט דיא צוויא רבנים קאמן אין איין גרושן עשיר הויז אונט
באטין אין אך אום איין שטייאר דא נאם דער זעלבינג עשיר איין
פֿפֿענג אים צורן אונ ווארף אין אויף דיא ערד אונט זאגט ווידר דיא
צוויא תלמידים חכמים זיא זאלטין דען פֿפֿענג ווידר אויף היבן אונ
זולטן אין דען רבי שמואל חסיד געבן דען ער וואר איין קרנגר מאן אויף
צדקה געבן אלזו פֿר דרויש דיא צוויא תלמידים חכמים גאר זער
אויף אים אונט זיא לושטן דען פֿפֿענג ליגן אויף דיא ערד · אונט
גינגן ווידר צו דען רבי שמואל אונט גאבן אים דאש געלט דאש זיא
האבן אויף גיהובן אין דער קהילה אונט זאגטן דען חסיד וויא דער
פרנס האט אים איין פֿפֿענג אויף דיא ערד גיווארפֿין אונט האט
אונש גיהיישן אויף היבן אבט מיר האבן אין ניט וועלין אויף היבן אונט
האבן אין לאשן ליגן · דא זאגט דער חסיד ווידר צו אין איר ליבן ברידר
גיט אונ היבט אין ווידר אויף אונט גיבט מיר אין דער וויל הקב״ה האט
אלזו אויף מיך גישיקט דאש איך בעו״ה לייטן יוא בידרפֿט דא זאל מאן
ביקש פֿר שמעהן עש זייא וויש עש איז פֿיל אביר ווינק · אלזו גינגן
ווידר

rent les paroles de l'homme pieux. Le président regretta vivement d'avoir agi ainsi. L'homme riche se rendit en personne chez l'homme pieux et le pria instamment de lui pardonner son comportement. Il donna beaucoup d'argent à l'homme pieux, ce qui n'était que justice. Il est écrit: La nourriture d'un homme pieux lui vient de loin[225].

166

(D'un enfant qui naquit avec le mot ‹vérité› gravé sur son front)

Histoire qui arriva au temps de rabbi Judah le Pieux. Un enfant naquit avec le mot ‹vérité› gravé sur son front. L'homme pieux prit l'enfant et l'éleva jusqu'à ce qu'il fût grand. Lorsqu'il fut grand, l'homme pieux emmena l'enfant partout où il allait. Il lui avait donné une bonne éducation et le jeune homme le servait comme un serviteur doit servir son maître. Il étudia avec lui et il devint un grand érudit en matière de Torah. On l'appela rabbi Amitaï, d'après le mot *emet* (vérité) qui était gravé sur son front. Quel signe prémonitoire, ce nom gravé sur le front de l'enfant! Dieu fasse que le cœur de tous les méchants devienne bon! Amen!

167

(De rabbi Samuel le Pieux qui partit étudier, des trois juifs qui se joignirent à lui et qui errèrent dans la forêt, et de la petite maison qu'ils découvrirent enfin)

Histoire qui arriva lorsque Rabbi Samuel le Pieux partit étudier dans une école talmudique. Alors qu'il était en rase campagne, il vit venir à lui trois juifs qui voulaient se rendre au même endroit que lui. Il leur fallait traverser une grande forêt. Mais ils se perdirent et errèrent toute une journée dans la forêt. La nuit allait tomber. L'homme pieux se mit à regarder de tous côtés pour voir s'il n'apercevait pas une maison quelque part. Il finit par découvrir une maison dans la forêt. Alors il appela ses compagnons qui vinrent le rejoindre. Il leur dit: «Mes chers compagnons, réjouissez-vous, car je vois une maison là-bas! Mais sur votre vie, gardez-vous bien d'y entrer! Laissez-moi y aller en premier pour voir qui se trouve à l'intérieur.» Il vit un âtre et du feu et de nombreuses marmites autour de l'âtre près du feu. Ne voyant pas âme qui vive dans la maison, l'homme pieux fit demi-tour pour

ווידר דיא צווייא רבנים. ווידר צו דעם עשיר אונ' זאגטן אין וויא דער
חסיד גירעט האט דא האט דער פרנס גרוש חרוטה דרויף דאש ער
אלזו גיטאן האט· אונט דער עשיר גינג זעלבש צו דען חסיד אונט
באט אים גאר זער ער זאלט אים עש מוחל זיין אונ' גאב דען חסיד פיל
געלט אלש בן ביליך וואר דער פסוק גיט איין ורומן מענשין
קומט זיין שפייז פון פערן לאנט:

קסו

מעשה גשאך אין טאגן רבי יודא חסיד דא ווארד איין קינד
געבארן דעם שטובד אמת אן זייבר שטערן געגראבן
דער חסיד באם דאש קינד אונט זוג דש קינד אויף ביז עש גרוש
ווארד אונ' דא עש בון גרוש וואר· ווא ער הין גינג אזו באם ער דאש
קינד מיט אונ' זוג עש פ' ן אויף אונ' דער קנאב דינט אים גלייך וויא
איין קנעכט דינט זייגם הערן אונט ער לערנט מיט אים. אונט ער
ווארד איין גרושר תלמיד חכם אין דער תורה אונ' ווארד גהייסן רבי
איתי דאש וואר דש דאש אמת ביטייט אן דער שטערן געגראבן דש
וואר איין גרוש אות דש דעם קינד איין ווארט וואר גשריבן געוועזן אן
דער שטערן גאט זאל אונז בייזן הערצן פאר קערן אמן:

קסז

מעשה גשאך דש רבי שמואל חסיד אויש צוג לערנן אויף איין
ישיבה אונ' וויא ער אויף דעם פעלד וואר קאמן נאך
דרייא יודן צו אים דיא וואלטן אך דען וועג ציהן ווא דער חסיד הין
וואלט אונט זיא זאלטין דורך איין גרושן וואלד גין דא ווארדן זיא איר
געגנגן אין דעם וואלד איין גנצין טאג אונ' עש וואלט בון שיר נאכט
ווערן· דא זאלט זיך דער חסיד הין אונ' הער אונ ער קענט ווא איין
אויז דער זעהן צום לעצשטין זאך ער אין דעם וואלד איין הויז שטין
דא רופט ער זיין געזעלן אך אונ' זיא קאמן צו אים· דא שפראך ער
צו אינן ליבן געזעלן זייט פרליך איך זעך דארטן איין הויז שטין· אביר
איש איך בייא אייערם ליב דש איר ביט אריין גיט איך וויל פאר אליין
אביין גין אונ' וויל זעהן ווער דרינן אישט· דען ער זאך וואל איין הערט
אונ' פייאר אונ' שטונדין פיל טעפן אום הערט בייא דעם פייאר·
אונ' דא בון דער חסיד ביזנט זאך אים הויז קורט ער זיך ווידר אום
אונ' וואלט זיין געזעלן אך רופין אונ' וואלט עבין אויש דעם הויז גין· דא

aller appeler ses compagnons; il était sur le point de quitter la maison| quand il croisa un vieil homme à la barbe blanche comme neige; le vieillard salua l'homme pieux qui le salua à son tour. Le vieillard dit: «Reste avec moi dans ma maison jusqu'à demain, je te donnerai à manger et à boire autant que tu voudras!» L'homme pieux dit: «Si je reste avec toi, qu'adviendra-t-il de mes compagnons qui sont dehors dans la forêt?» Le vieil homme dit: «Tes compagnons qui sont dans la forêt, laisse-les partir! Ils méritent d'être dévorés par les bêtes féroces, car ce sont de fort méchantes gens qui n'accomplissent que de mauvaises actions. Néanmoins, ils pourront bénéficier de tes mérites. Je t'autorise donc à les faire entrer et à partager notre repas et nos libations. Mais je te préviens, ne poursuis pas ta route avec eux, sinon, que Dieu nous garde, il t'arrivera malheur et ce à cause d'eux.» Alors l'homme pieux alla appeler ses compagnons pour les faire entrer. Ils passèrent la nuit à l'intérieur de la maison, ils burent et mangèrent et prirent leurs aises. Le lendemain matin, au moment où l'homme pieux s'apprêtait à partir, il prit congé du vieil homme et le vieil homme bénit l'homme pieux; il lui dit qu'il était le prophète Jérémie et qu'il ne se rendait que dans des forêts inhospitalières pour se lamenter tous les jours à cause de la destruction de Jérusalem. Dans la nuit, le vieillard avait montré beaucoup de livres à l'homme pieux: ils consistaient tous en des lamentations qu'il avait écrites lui-même sur la destruction de Jérusalem. Le prophète lui indiqua le bon chemin à travers la forêt, sinon il aurait à nouveau erré pendant des heures, car c'était une grande forêt très longue et elle renfermait de nombreux brigands et de nombreuses bêtes féroces. En quittant le vieil homme, l'homme pieux dit à ses compagnons ce que le vieil homme lui avait dit: qu'ils étaient de fort méchantes gens qui, grâce à ses mérites à lui, avaient pu passer la nuit à l'intérieur de sa maison, sinon ils se seraient fait dévorer par les bêtes féroces à cause de leurs mauvaises actions. Voyant que leurs péchés étaient découverts, ils se mirent à pleurer en présence de l'homme pieux et lui demandèrent de leur imposer une pénitence en expiation de leurs péchés; car ils regrettaient vivement les péchés qu'ils avaient commis et étaient prêts à faire pénitence. L'homme pieux leur imposa une pénitence et leur dit: «Si vous vous acquittez correctement de la pénitence que je vous impose, c'est parfait; alors je ne douterai pas un instant que vous n'entriez au paradis et ne participiez au monde à venir. Mais si par contre vous ne vous acquittez pas correctement| de

ביקאם אים איין אלטר גרייזר מאן דער האט איין שניא ווייסן בארט
אונ׳ דער זקן גאב דעם חסיד שלום דער חסיד דנקט דעם זקן ווידר
דא שפראך דער זקן בלייב הייט היגן בייא מיר אין הויז איך וויל דיר
גבונגן צו עסן אונ׳ צו טרינקן געבן׃ דא שפראך דער חסיד ווען
איך שון היגן בלייב וויש זאלן טון מייגן חבירים דיא דארטן אין וואלד
אום גין׃ דא זאגט דער אלט מאן ווידר דיין חבירים דיא דארטן אים
וואלד גין לאש זיא בייארט פֿארט גן ווען זיא זיין וואל ווערט דאש זיא דיא
ווילדא טיר עסן ווען ווארום זיא זיין גרושן רשעים אונ׳ זיא זיין ביז אין
אל אירי ווערקין אביר גלייך וואל זיא זאלן דיין זכות גניסן אונ׳ וויל דיר
אך פֿר גבן דאש דוא זיא אך ארויין היישט גן אונ׳ לוש זיא אך מיט עסן
אונ׳ טרינקן׃ אביר ווייטר זייא גווארנט דאש דוא ניט ווייטר מיט זיא
וואנדרשט דש דיר ניט עפיש ביז חו״ פֿון אירן ווענן גשיכט׃ אלזו
רופֿט דער חסיד זיין חבירים אונט הייש זיא אך אריין גן אלזו לאגן זיא
דיא נאכט דרינן אונ׳ אשן אונ׳ טראנקן אונ׳ לישן איבן וואל זיין׃ אונט
צו מארגנש דא נון דער חסיד וואלט הין וועק גן דא נאם ער רשות
פֿון דעם אלטן מאן אונ׳ דער אלט מאן בעגבשט דעם חסיד אונט ער
זאגט ער ווער ירמיהו הנביא אונ׳ ער גינג בוזן אין וישטן וועלדין אונ׳
קלאגט אלי טאג אויף דעם חורבן פֿון ירושלים אונ׳ דער זקן וויש דעם
חסיד דיא גכט פֿיל ביכיר דא איגן שטונדן איידל קינות דארינן דיא
ער האט גמאכט אויף דען חורבן ירושלים אלזו ציינגט אים דער נביא
דען רעכטן וועג דורך דעם וואלד זונשט העט ער באך לאנג מוזן
אין וואלד אום גן דען עש ווער איין גרושיר לאנגאר וואלד אונט הילטן
זיך פֿיל גזלנים דרינן אונט פֿיל בוזן טיר אונט ווי דער חסיד נון
פֿון דעם אלטן מאן ווידר גינג׃ דא זאגט ער עש זיין חבירים ווי
דער אלט מאן צו אין גזאגט האט ווי זיא גרושן רשעים ווערן פֿון
זיין זכות ווענן זיין זיא הייט אך אין זיין הויז גלעגן זונשט העטן
זיא דיא חיות רעות מוזן עסן פֿון ווענן אירי בוזין ווערקן׃ דא זיא
פֿון זעלכיש הורטן דאש איר זינט אופֿין באר ווער דא שריאן זיא
גגן דעם חסיד אונט באטן אום תשובה אויף איר זינד דען
זיא האטן גרוש רויאן אויף אירי זינד דאש זיא גטאן העטן זיא
וועלטן גערין תשובה טון׃ דא זעצט אים דער חסיד תשובה אונ׳
זאגט ווידר זיא טוט איר דיא תשובה רעכט דיא איך אייך אויף זעץ
וואל אייך זא אישט מיר קיין צווייבל אן אייך דז איר אין דש גן עדן קומט
אונ׳ העט חלק עולם הבא׃ טוט איר אביר אייער תשובה ניט רעכט
דיא

la pénitence que je vous impose, vous ne verrez pas la fin de l'année et vous mourrez d'une mort ignominieuse.» Ils dirent: «Cher rabbi, tout ce que tu nous imposeras, nous nous en acquitterons de bon gré et plutôt deux fois qu'une.» Alors ils allèrent ensemble dans la ville où il voulait étudier la Torah. Arrivés dans cette même ville, ils se rendirent, la nuit, devant l'arche sainte et dirent: «Messieurs, nous sommes – à cause de nos nombreux péchés – de grands pécheurs et transgresseurs de la Torah.» Et ils confessèrent les péchés qu'ils avaient commis. «Nous avons accepté la pénitence de cet homme pieux; nous voulons nous en acquitter correctement, telle qu'elle nous a été imposée.» Et effectivement, ils s'en acquittèrent correctement. Et puis une nuit, l'homme pieux entendit une voix qui lui dit: «Sache que la pénitence des trois hommes a trouvé grâce aux yeux du Saint, béni soit-Il; ils participeront au monde à venir.» Le lendemain matin, l'homme pieux se rendit à la synagogue et dit dans son sermon que personne ne devait désespérer de soi et que personne ne devait penser: «J'ai commis beaucoup de péchés; je ne pourrai jamais les expier; je ne ferai pas pénitence; à quoi me sert-il de faire pénitence? Que chacun prenne exemple sur ces trois hommes qui ont commis beaucoup de péchés, car ils étaient de fort méchants hommes et ils méritaient d'être dévorés par les bêtes féroces, comme le vieil homme me l'avait fait remarquer. Mais une fois qu'ils se furent acquittés de la pénitence que je leur avais imposée, ils purent à nouveau participer au monde à venir, comme s'ils n'avaient jamais péché. Ils sont bien plus purs qu'auparavant, car nos sages ont dit: La place, réservée dans le monde à venir, à ceux qui font pénitence, les justes eux-mêmes ne peuvent y prétendre. Pour la simple raison qu'un juste n'a jamais cessé d'être pieux; il n'a pas eu une seule mauvaise pensée, il n'a pas commis un seul acte répréhensible. Mais les mauvaises gens s'adonnent d'abord au mal, puis elles font pénitence; elles viennent donc à bout de leur instinct du mal et ne commettent plus les péchés qu'elles ont commis auparavant.» L'homme pieux passa trois ans à étudier avant de s'en retourner chez lui, sain et sauf.

168

(De rabbi Samuel le Pieux qui pria à Spire le jour du Grand Pardon et d'un méchant homme qui vint à la synagogue lui cracher au visage)

Histoire qui arriva à rabbi Samuel le Pieux. Il alla prier à Spire le jour du Grand Pardon. Un méchant homme pénétra à

דיא איך אייך זעגן דא ווערט איר ביט דז יאר אויש לעבן אונ' ווערט איין
שענטליכן טוט שטערבן · דא שפראכן זיא ליבר רבי אלש ווייש דוא
אונש אויך זעגט ווערן מיר איין מנט וויל ביט וויבנר טון זונדר אי' מער
באך · אלזו בונן זיא מיט אנבדר ביז אין דער שטט דא ער וואלט תורה
לערבן · אונ' וויא זיא בון אין דיא זעלבין שטט ווארדן אזו שטעלטן זיא
זיך בייא דער נכט בור אורן דען הקודש אונ' זאגטן דא רבותינו מיר זיין
בעו"ה גרושי פושעים וחוטאים אונ' זאגטן אך אירי עבירות דיא זיא
גיטאן האטן דא האבן מיר גיבואן תשובה בון דיזם חסיד דיא וועלן מיר
רעכט טון וויא עש אונש אישט אויך גיזאגט אונט טעטן אך אירי
תשובה רעכיט · דא קאם דער נאך איין מאל דעם חסיד בייא נכט
איין שטים זייא ווישן דאש דיא תשובה בון דיא דרייאן איז בור הקב"ה
גאר וואל אן גינעם אונ' זיא ווערדן חלק עולם הבא האבן · בו מארגניש
שטונד דער חסיד אין דער שול אונ' דרשט עש זאל ביזאגט פאר
צווייבלין אן אים זעלבירט · אונ' זאל אך אייבר ביט גידענקין איך האב
פיל עבירות גיטון איך קאן זיא ניאר בוישן איך וויל קיין תשובה טון
ווייש בט איך איין תשובה טון דא זאלער איין בייא שפיל נעמן אן דיא
דרייאן דיא דא האבן פיל עבירות גיטון דען זיא ווערדן גרושן רשעים
גיוועזן אונ' זיא ווערדן מאל ווערט דש זיא דיא בוזן טיר העטן זעלן עשן
וויא מיר דער אלט מן אך גיזאגט האט באך דעבוך דא זיא אירי תשובה
האבן גיטאן דיא איך אין אויך גיזעגט האב הבן זיא ווידר חלק עולם הבא
ביקומן גליך אלש ווען זיא ביט העטן גיזינט אונ' זען פיל רייבר דען
אונזר חכמים האבן גיזאגט דא דיא מאכן הין קומן דיא דא תשובה טובן
אויך יענור וועלט דא קאמן אפילו דיא רעכטן צדיקים ביט הין · אוריך
הלבן איין רעכטיר צדיק דער אישט אל צייט פרום גיוועזן דער האט
קיין בוזן גידנקין בוך בוזן ווערקן ביא גיהט · אביר דיא בוזן לייט זיין
גיוועזן בוז אונ' דער באך טואן זיא תשובה דיא זעלבין זיין איר יצר הרע
כופה דאש זיא דיא עבירה ביאן טון דיא זיא בור גיטאן האבן · דער
חסיד וואר דרייא יאר בייא דעם לערבן אונ' דער נאך בוג ער ווידר
איין היימן בשלום:

קסח

מעשה גישאך דאש דער רבי שמואל חסיד איין מול אורט בו
שפייאר אן איינם יום כיפור · דא קאם איין רשע
אין דער שול בו גן דער וואר איין יועץ בייא דעם הגמון · אונ' דער

l'intérieur de la synagogue; c'était le conseiller du gouverneur. Et ce| méchant homme vit que l'homme pieux était en train de prier, mû par une grande ferveur. Alors le méchant homme entra dans une fureur noire et dit à ses compagnons qui étaient avec lui à la synagogue: «Je ne puis tolérer une telle chose. Il faut que j'inflige une humiliation à ce chantre. En effet, sa prière vient du fond du cœur; de tout son cœur, il lève les yeux au ciel, et il met tout son zèle à implorer son Dieu.» Le méchant homme alla cracher au visage de l'homme pieux. Le méchant homme s'attendait à ce qu'il soit troublé au point de ne plus pouvoir prier. Mais l'homme pieux ne se laissa pas troubler et continua à prier. Lorsque le méchant homme vit que l'homme pieux ne se laissait point troubler, le méchant homme regretta vivement d'avoir craché au visage de l'homme pieux et dit à ses serviteurs: «J'ai eu grand tort d'humilier ce juif, car je vois bien que ce juif est un saint homme et son chant est doux et harmonieux. Il sait peut-être que je ne resterai pas impuni.» Et le méchant homme fut profondément affligé d'avoir agi ainsi. Le lendemain du jour du Grand Pardon, le méchant homme alla trouver l'homme pieux chez lui; il demanda à l'homme pieux de lui dire pourquoi, la veille, il avait prié avec tant de sérieux. L'homme pieux dit: «Cher Seigneur, pourquoi me posez-vous cette question? Hier, vous m'avez infligé une telle humiliation; de ma vie je n'ai subi d'humiliation semblable; sans parler du reste, des insultes que vous avez proférées hier dans notre sainte synagogue, à l'endroit où je me tenais hier, et un jour aussi saint que celui d'hier! Car dans notre religion, nous pensons que le jour d'hier nous a été donné pour que le Saint, béni soit-Il, nous pardonne nos péchés, comme il est écrit dans nos livres saints. Et j'ai ri du fond du cœur de l'humiliation que tu m'infligeais, car je sais avec certitude que notre Dieu Tout-Puissant nous pardonne et nous remet nos péchés à cause des humiliations que tu m'as infligées et à cause des grands malheurs que vous nous faites endurer à tout moment et que nous supportons de bonne grâce. Voilà pourquoi j'ai prié avec tant de joie et de ferveur!» Et lorsque l'homme pieux eut fini son long discours, le méchant homme en fut tellement abasourdi qu'il fut incapable de parler, si grande était sa frayeur!| Il supplia

רשע זאך דש דער חסיד אזו גאר בלובה אורט · דא דער גריאט דער
רשע אין זיינם הערצן אונ׳ שפראך צו זיינן גזעלן דיא מיט אים
ווארדן אין דער שול איך קאן עש ניט לאזין איך מוז דעם פור זיבגאר
איין שמוך קייט אן טון וייל ער זיין גבעט אלזו מיט גאנצום הערצן
טוט · אונט זילט מיט גאנצום הערצן זיין איינן גגאן היאול קערט
אונ׳ ביט זיין גוט אזו גאר פלייסיג אן · אלזו גינג דער רשע הין אונט
שפיא דעם חסיד אין זיין פנים · אונ׳ דער רשע מייבט דער מיט
ער וויל אין איר מכן אז ער ביט אין זיין גבעט זעלט טון · אונ׳ דער חסיד
ליש זיך ביט איר מכן אונ׳ אורט פארט · אונ׳ דא דער רשע זאך אז זיך
דער חסיד ביט וועלט לאזין איר מכן דא האט דער רשע גרויש רויאן
דרויף דש ער דעם חסיד האט אין זיין פנים גשפיאן אונ׳ שפראך
צו זיינן קנעכטן איך האב זער אין רעכיט גטאן דש איך דען יודן אלזו
גשמעכט האב · דען איך זיך וואל דש ער איין היליגר יוד אישט אונ׳
זיין גזאנג אישט גר זיש אונ׳ ליפליך צו זיבגאן · ער וייש פיל לייכט דש
מיר עפיש דרום גשעהן זול · אונ׳ דער רשע גהוב זיך גאר איביל דש
ער זעלכיש האט גטאן · דען אנדרן טאג נאך יום כיפור גינג דער
רשע צום חסיד אין זיינן הויז אונ׳ באט דען חסיד ער זאלט אים זאגן
ווארום ער אלזו ערבשליך גאורט האט געשטרן · דא שפראך דער
חסיד ווידר ליבר הער וואש פרעגט איר דער נאך · איר האט מיר
געשטרן איין שמאך ביוויזן דיא באך מיר איז אל מיין טאג ביט ווידר
פארן אין זעלכי שמאך קייט · איך וויל בון פר שוויגן דש אנדר דש
גשפעט דש איר האט געשטרן גטריבן אין אונזר היילגן שול אונ׳ אן
אייבן שטט דש איך בין געשטרן גשטבדן אונ׳ אן אייבם זאלכין היילגן
טג אלש מיר האבן בטכטן גהט דען מיר הלשן אין אונזרם גזאבן דאש
אונש דער געשטריג טג אישט גזעגט ווארדן דש אונש הקב״ה אונזרן
זינט פר גיבט · וויא דא אך שטיט אין אונזרם היילגן ביכר · אונט
איך בון גלאכט דייגה שמוך הייט דיא דוא מיר האשט גטון אין מייבם
הערצן · ווען איך בין זיכר פון דעם אלמעכטיגן גוט דש ער אונש
אונזר זינט פר צייט אונ׳ פר גיבט אום אלן אונזר שמוך הייט דיא דוא
מיר האשט אן גטאן אונ׳ פון ווענן אונזר גרוש אונ גליך דיא מיר בון אל
צייט פון אייך לידן מוזן אונ׳ מיר בעמן אל צייט גוט ווילג פון אייך אן ·
אונ׳ דרום האב איך מיין גבעט אזו גאנץ פריליך גטאן אן דעם טג ·
אונ׳ אלזו דער חסיד האט אויש גרעט מיט פיל ווארטן דא וואר דער
רשע גנץ דער שטבדן דש ער בישט קובט רידן פור גרושן שרעקן ·
אונ

l'homme pieux de lui pardonner, car il avait agi d'une manière inconsidérée. Et il lui demanda de prier Dieu pour lui afin qu'il lui pardonne, qu'il ne recommencerait plus jamais et qu'il mettrait toute sa vie au service des juifs, soit en paroles, soit en actes. L'homme pieux lui-même en ressentirait les effets. L'homme pieux le laissa parler sans lui répondre, et sans le retenir lorsqu'il s'en alla. Le troisième jour, le méchant homme revint voir l'homme pieux et lui proposa bien plus que ce qu'il lui avait proposé la fois précédente. Il s'améliora de jour en jour et tout ce qu'il entendait dire sur les juifs chez le gouverneur, il l'interprétait en leur faveur. Il supplia l'homme pieux tant et si bien que celui-ci finit par lui dire: «Tu as certes commis un grand péché en m'humiliant comme tu l'as fait. Mais je vois à quel point tu regrettes cet acte et j'entends de ta propre bouche que jamais, au grand jamais, tu ne recommenceras, et que tu veux faire amende honorable aux yeux des juifs; aussi vais-je demander à Dieu de te pardonner ton péché, car il n'y a pas de meilleure pénitence que de ne pas recommencer.» Et c'est ainsi que l'homme pieux implora le Nom, béni soit-Il, pour le méchant homme. Alors ce dernier vint voir l'homme pieux et se convertit; il fut appelé le Juste prosélyte.

Et il donna tout son argent aux juifs pauvres. Fin.

169

(D'un décret funeste promulgué à Spire
et suspendu par rabbi Samuel le Pieux et sa femme)

Histoire qui arriva alors que rabbi Samuel le Pieux était d'une pauvreté extrême. Un jour il dit à sa femme: «Ma chère femme, j'ai vu avec l'aide de Dieu qu'un décret funeste se préparait contre les juifs de Spire. Allons prier le Saint, béni soit-Il, car nous pourrons peut-être l'annuler par notre prière.» Et il lui interdit, sur sa vie, d'en parler à qui que ce soit. Alors ils jeûnèrent trois jours et trois nuits et prièrent avec ferveur, lui dans un coin et elle dans l'autre. Au bout des trois jours, l'homme pieux dit à sa femme: «Ma chère femme, réjouissons-nous, car je vois que le décret a été annulé grâce au Saint, béni soit-Il, et à sa grande miséricorde.» Et l'homme pieux prit un jeune coq, le tua rituellement et le mit à cuire. Sur ces entrefaites, un disciple d'entre ses disciples vint et vit qu'ils avaient tué un coq. Le soir, le disciple ne put se contenir davantage et dit: «Que signifie tout

אונ׳ ער באט דען חסיד ער זאלט אים פֿר צייאן ער האט זיך ניט אלזו
וויט ביזונן אונ׳ ער זול גוט פֿון זיינן וועגן ביטן דש ער אים פֿר צייט
עש זאלט אל זיין טאג פֿון אים בין מיר גישעהן אונ׳ ער וועלט אל זיין טאג
ווידר אב דיבן גיגן יודן עש ווער מיט ווארטן אביר מיט ווערקן דאש
זאל ער נאך שפּירן׳ דער חסיד ליש אים רידן אונט גאב אים קיין
ענטווארט אונ׳ ליש אים ווידר פֿון אים אזו איין מענשן׳ דעם דריטן
טאג קאם דער רשע ווידר צום חסיד אונ׳ בוט אים פֿיל מער אלז ער
פֿור מאל האט גיבעטן׳ אונ׳ ווארד אלי טאג בעשיר אונ׳ אלש וויש ער
האט גיהערט בייא דעם הגמון בון יודן דש ליגט ער אלש צו גוטן אויש׳
אונ׳ ער באט דעם חסיד אזו לנג אונ׳ אזו פֿיל דש דער חסיד שפּראך
בון דוא האשט איין גרושי עבֿירה דש דוא מיר אלזו איין גרושי שאנד
הייט האשט אן גיטאן׳ אביר דיא וויל איך זיך דש עש דיך האט טון
אזו זער גרויאן דיא זך אונ׳ איך הער אך פֿון דיר ויא דוא ווילשט עש
אך ביאן טון אונ׳ דוא ווילשט יודן טון אלש וייש זיא ליב איז זא וויל איך גוט
ביטן דש ער דיר פֿר צייא דיא זינד דען עש איז קיין בעשיר בוזאז
ביאן טון׳ אלזו באט דער חסיד השי״ת פֿאר דעם רשע׳ אונ׳ ער קאם
דער נאך צום חסיד אונ׳ ואר זיך מגייר אונ׳ ווארד גיהייסן איין גר
צדק אונ׳ גאב זיין מאמן אלש צדקה דען ארמן יודן : סליק

קסט

מעשה

גישאך דא בון רבי שמואל אזו גאר ארים. ווארבינג עש
זיך איין מאל דז ער זאגט ווידר זיין וויב איין ליבש וויב
איך האב גיזעהן דז בעוה איין גרושי גזירה פֿר הנדן אישט אויף דיא פֿון
שפּייאר מיר וועלן הקב״ה ביטן דען פֿילייכט קענן מיר זיא מבטל זיין
מיט אונזרן תפֿילה׳ אונ׳ ער פֿור בוט איר בייא איר לעבן דש זיא קיין
מענש בישט זאלט זאגן דער פֿון׳ אונ׳ אלזו וואשטין זיא דרייא טאג אונ׳
בעט אונ׳ טעטן גרושן תפֿילה ער שטובד אין איין עק אונ׳ זיא אין
דער אנדר עק׳ אונ׳ דא בון דיא דרייא טג אויש ווארן דא הוב דער
חסיד אן צום וויב ליבש וויב מיר וועלן פֿרליך זיין דען איך זעך וואל
דאש דיא גזירה בוטל אישט גיווארדן בור הקב״ה מיט זייגר גרושי
ברואהרציקייט׳ אונ׳ אלזו באם דער חסיד איין יונגאן האן אונ׳ שעכטין
אין אונ׳ ליש אין קאכן׳ אין דעם קאם איין תלמיד פֿון זיינן תלמידים
אונ׳ זאך ויא זיא איין האבן האטן גישעכט צו בכט קאבט זיך זיין תלמיד
ניט לעבניר אויף הלטן אונ׳ שפּראך וויש מאג דש דאך ביטייטן עש
אישט

ceci? Il doit|y avoir une bonne raison, car ce n'est malheureusement pas votre habitude d'avoir de la nourriture en trop.» En entendant ces propos de la bouche de son disciple, rabbi Samuel le Pieux lui dit: «Mon cher fils, tais-toi! Si les gens apprennent que nous mangeons du coq, ils vont se moquer de moi.» Mais le disciple ne voulut rien entendre et insista pour en connaître la raison. A la fin, l'homme pieux fut contraint de lui dire la vérité. Alors le disciple demanda pardon à l'homme pieux de l'avoir ainsi forcé à lui dire la vérité. Le décret funeste fut entièrement annulé grâce au Nom, béni soit-Il, grâce à l'homme pieux et à sa femme ainsi qu'aux prières ferventes qu'ils avaient prononcées. Que le Saint, béni soit-Il, nous fasse bénéficier de leurs mérites maintenant et à jamais. Amen.

170

(De rabbi Judah le Pieux qui avait bien dix-huit ans quand il se mit à étudier)

Histoire qui arriva. Rabbi Judah le Pieux avait bien dix-huit ans avant de se mettre à étudier un traître mot. C'était un grand ignorant et un malotru, car il passait son temps à décocher des flèches avec son arbalète. Un jour, son père rabbi Samuel le Pieux était en train d'expliquer la Torah à la maison d'études. Ses disciples se mirent très en colère contre lui et lui dirent: «Cher maître, tous vos ancêtres furent de grands érudits: nous ne citerons que rabbi Kalonymos votre père et rabbi Ephraïm votre grand-père. Et vous laissez votre fils tirer à l'arbalète comme tous ces brigands?» Alors rabbi Samuel, son père, dit: «Vous avez dit vrai. Mais vous allez voir, je vais l'éduquer différemment.» Lorsque les disciples rentrèrent chez eux, il appela son fils Judah et lui dit: «Cher fils, ne veux-tu point étudier? Tu me fais honte!» Il répondit: «Cher père, pourquoi n'étudierais-je point? Je suis tout prêt à étudier, si toi tu es prêt à me dispenser l'enseignement que tu dispenses à tes disciples.» Alors rabbi Samuel prit son fils Judah et le conduisit à l'intérieur de la maison d'études; il le fit asseoir à côté de lui, et son fils rabbi Abraham, il le fit aussi asseoir à côté de lui, de l'autre côté. Puis rabbi Samuel prononça un nom divin et la maison d'études tout entière s'illumina; et son fils Judah n'eut pas la force de regarder la lumière en face et il se couvrit le visage avec son manteau. Et son fils Judah tomba à terre et

אישט ניט פֿר געביש דען עש איז דאך ניש אייער סדר דען איר האט
דאך ניט בעוה ניט אזו פֿיל איביריגש באריגן. דש ער הורט דיא ריד
רבי שמואל פֿון זיינן תלמיד אונ׳ זאגט צו אים. ליבר זון שווייג. שטיל ווען
עש דיא לייט ווערדן הערן דש מיר הובט עשין ווערדן זיא אייבר
שפאטן. דער תלמיד וואלט ניט אב לאשן ער וואלט ווישן ווייש עש
ביטייט. אלזו לגן ביז אים. דער חסיד מוסט דיא ווארהייט זאגן. דא
באט דער תלמיד דעם חסיד מחילה דש ער אים. אלזו גימיט האט דש
ער אים העט מוזן זאגן. אלזו וואר דיא גזירה מיט דער הילף הש״י גאנץ
באטיל דורך דען חסיד אונ׳ זיין וויב מיר אירי גרושי תפֿילה דיא זיא
ביד הטן גיטאן הקב״ה זול אונש נאך אלי טאג איר גרושן זכות צו אליר
צייט לאזן גיניסן אמן :

קע

מעשה גישאך רבי יודא חסיד וואר וואל אכטציהן יאר אלט אי
ער איין ווארד קונט לערנן אונ׳ וואר איין גרושר עם
הארץ. אונ׳ וואר איין גרושר לופֿץ דען ער טעט ניקש אנדרש דען
דז ער מיט דעם ארים ברושט מיט פֿפֿייאל בונן שוס. איין מאל זאגט
זיין פֿאטיר אין בית המדרש דיא הלכה. דא ווארדן דיא בחורים זער
צורנן איביר דען חסיד רבי שמואל אונ׳ זאגטן צו אים. ליבר רבי אל אייער
אבות זיין גרושי תלמידים חכמים גוועזן אלש מיר בון גיפֿינדן רבי
קלונימוס אייער פֿאטיר רבי אפֿרים. אייער הערלן אונ׳ איר לוט אייער
זון מיט דעם ארים ברושט שיסן אלש ווידא אנדרי גלבים. דא זאגט רבי
שמואל זיין פֿאטיר איר האט רעכט גירעט איר זאלט זעהן איך וויל אין
אנדרש ציהן. דא בון דיא בחורים אין הייאן גינגאן רופֿט ער זיינן זון
יודא אונ׳ זאגט ווידר איבן ליבר זון ווילשטו ניט לערנן איך מוז מיך דיינר
שעמן. דא זאגט ער ליבר עט ווארום. וויל איך ניט לערנן איך וויל גערן
לערנן בייארט ווען דוא ווילשט מיט מיר לערנן ווי דוא לערנשט מיט
דיא אנדרי בחורים. דא גינג זיין פֿאטיר רבי שמואל הין אונ׳ פֿירט
זיין זון יודא אין דש בית המדרש אונ׳ זעצט אין נעבן זיך אונ׳ זיין זון רבי
אברהם זאש ער אך נעבן זיך אויף דער אנדר זייט. דא זאגט רבי
שמואל איין שם דש דאש גאנץ בית המדרש באליר ליכט וואר דש זיין
זון יודא ניט כוח הט דש ער קונט אין דש ליכט זעהן אונ׳ דעקיט זיין
פנים מיט דעם מנטיל צו. אונ׳ זיין זון יודא פֿיל נידור אויף דיא ערד
אונ׳ קאנט ניט איביר זיך זעהן. דא זאגט רבי שמואל חסיד ווידר זיין
זון

fut incapable de lever les yeux. Alors rabbi Samuel le Pieux dit à son|fils rabbi Abraham: «Cette heure a été dévolue par le Saint, béni soit-Il, à mon fils Judah. Je sais bien que toute ta vie tu as été un grand érudit, mais ton frère Judah étudiera davantage; il saura ce qui se passe là-haut dans les cieux et ce qui arrivera ici-bas sur la terre; rien n'aura de secret pour lui. Certes, il ne sera pas aussi versé que toi dans la Torah, mais il fera bien plus de choses que tu n'en as faites.» Et rabbi Samuel étudia avec son fils; et tout ce qu'il lui enseignait, il le savait aussitôt par cœur. Les disciples revinrent le lendemain pour entendre rabbi Samuel le Pieux exposer la loi. Lorsque rabbi Samuel exposa la loi, son fils Judah lui posa beaucoup plus de questions que les autres disciples ne lui en posèrent. Alors les disciples furent fort étonnés et dirent: «Tiens donc, il n'a jamais étudié de sa vie et le voilà qui pose plus de questions que nous tous.» A la fin de l'exposition de la loi, rabbi Samuel dit à son fils Judah: «Va donc me chercher ton arc et tes flèches avec lesquels tu t'amusais à tirer!» Il s'en alla aussitôt chercher son arc et ses flèches et les lui rapporta. Rabbi Samuel les prit et les brisa devant ses disciples en disant: «Mon cher fils Judah, auparavant l'objet de ta persévérance, c'était le tir à l'arbalète; mais à présent c'est avec la Torah que tu exerceras ton métier.» Il poursuivit son étude de la Torah et devint le sieur rabbi Judah le Pieux dont vous allez entendre maintenant les actes miraculeux.

171

(De deux maçons qui travaillaient chez un juif de Ratisbonne et qui pénétrèrent par la suite dans sa chambre)

Histoire qui arriva à Ratisbonne. Il y avait deux maçons qui travaillaient chez un juif dans la rue des juifs. En travaillant, ils découvrirent une grande quantité d'argent et d'or dans la chambre du juif. Ils se mirent d'accord pour pénétrer ensemble dans la chambre pendant que les juifs seraient à la synagogue. Et c'est ce qu'ils firent. Ils pénétrèrent dans la chambre et prirent des trésors d'or et d'argent. Alors l'un d'eux se dit: «Qu'ai-je à m'encombrer d'un compagnon? Je peux très bien me débrouiller tout seul.» Et il alla assommer son compagnon au moment où il s'apprêtait à sortir en rampant par l'ouverture du haut; il lui asséna sur la tête

זון רבי אברהם, דיא שעה אישט פֿון גוט יתש גיראטן צו מיינם זון יודא
איך וויש וואל איך וויש וואל דש דוא איין גרושר לערנר בישט אל דיין
טאג געווען אביר דיין ברודר יודא ווערט מין לערנן אונ׳ ווערט אך
ווישן ווייש אובן אין היזאל געשילט אונ׳ אובטן אויך ערדן ווערט געשעהן
אונ׳ ווערט קיינר לייא בֿון אים. פֿר הולן זיין אביר ער ווערט ניט אזו
אין בקי זיין אין דער תורה אלש דוא בישט אביר ער ווערט אך פֿיל
אין זאכן טון אש דוא הושט גיטון · אונ׳ רבי שמואל לערנט מיט אים
אונ׳ אלש וויש ער מיט אים. לערנט דאש קונט ער גלייך אוישן ווינק·
אונ׳ דא נון דיא אנדר טאג דיא בחורים. קאמן אונ׳ וואלטן דיא הלכה
הערן בֿון רבי שמואל חסיד אונ׳ דא רבי שמואל דיא הלכה זאגט דא פֿראגט
זיין זון יודא פֿיל קשיא מין ווען דיא אנדרי בחורים אל פֿראגטן· דא
פֿר וואנדרן זיך דיא בחורים גר זער אונ׳ שפֿראכן זיך דער האט אל
זיין טאג ניט גילערנט אונ׳ פֿרעגט מין ווען מיר אל אונ׳ דא נון דיא הלכה
אויש וואר דא זאגט רבי שמואל ווידר זיין זון יודא גיא אונ׳ ברענג מיר
דיין פֿפֿייל אונ׳ בוגן דא דוא דער מיט האשט געשאסן· ער גינג בלד
אונ׳ הולט זיין פֿפֿייל אונ׳ בוגן אונ׳ בראכט זיא אים. דא נאם זיא רבי
שמואל אונ׳ צו ברך זיא פֿר דען בחורים· אונ׳ זאגט ליבור זון יודא דש
אישט פֿור דיין אמבות געווען מיט שיסן· אביר איצונדר זולשטו מיט
דיא תורה דיין מלאכה טרייבן· אלזו לערנט ער פֿארט אונ׳ וואר אויש
אים דער הער רבי יודא חסיד דש איר איצונדר נאך וואנדר ווערט
פֿון אים הערן:

קעא

מעשה געשאך צו רעגנשבורג דא ווארן צוויא מייארר דיא
ארבטן בייא איינם יודן אין דער יודן גסין אונ׳ וויא זיא
ארבטן דא זאכן זיא אין דיא יודן קמיר פֿיל זילביר אונ׳ גאלד ליגן זיא
בריטטן זיך מיט אנגדר זיא וואלטן מיט אנגדר אין דיא קמיר איין
שטייגן וויל דיא יודן אין דיא שול ווערדן זיין אונ׳ זיא טעטן אך אזו אונ׳
שטיגן אין איין אונ׳ נאמן פֿיל חפֿצים פֿון זילבר אונ׳ פֿון גאלד דא
גידאכט זיך איינר וויש זאל מיר איין חבר איך וויל עש וואל איין ריין אויש
ריכטן אונ׳ גינג הין אונ׳ שלוג זיין חבר דא ער האט וועלן צום לאך ווידר
אובן איין רויש קריכן שלוג ער אים איין האמיר אין זיין קאפא דש ער
איין ראב פֿיל אין דיא קאמיר אונ׳ וואר טוט אונ׳ נאם דש זילביר אונ׳
גאלד אלש פֿון דען פֿנגר אונ׳ לוף איין וועק דער מיט· דא ווארן נון כל

un coup de marteau si violent qu'il retomba dans la chambre, raide mort. Il dépouilla le cadavre de son or et de son argent et s'enfuit avec le butin. Tous les| enfants d'Israël étaient à la synagogue. Lorsqu'ils rentrèrent de la synagogue, le maître de maison trouva un cadavre dans sa chambre. Ils furent saisis d'effroi, car il y avait vraiment de quoi être effrayé et ils voulurent se débarrasser du cadavre en secret; en effet, ils craignaient un attroupement, ce qui ne manqua d'ailleurs pas de se produire. Dans la rue des chrétiens, on avait appris que des juifs avaient tué un gentil. De nombreux chrétiens affluèrent dans la rue des juifs pour commettre des exactions, que Dieu nous garde! Rabbi Judah le Pieux passait par là. Il courut tout droit chez le bourgmestre et lui dit: «Seigneur, qu'allez-vous faire là? Allez-vous faire tuer tout ce monde pour venger un seul mort tout en sachant pertinemment que nous n'y sommes pour rien? Les deux hommes ont travaillé dans la maison et je peux vous prouver que l'un a assassiné l'autre.» Le bourgmestre lui dit: «Si tu peux me le prouver, il n'arrivera pas le moindre mal à un seul d'entre vous.» Et il donna l'ordre à la foule dans les rues de se tenir coite. L'homme pieux dit: «Faites fermer les portes afin que le meurtrier ne puisse pas s'enfuir!» Aussitôt dit, aussitôt fait. L'homme pieux inscrivit des noms divins sur une amulette et la mit dans la main de la victime. Alors la victime se releva et regarda autour d'elle à la recherche de son meurtrier. Elle l'aperçut au fond, caché derrière quelqu'un d'autre. Elle courut vers lui en disant: «C'est toi qui m'as tué. Et pourquoi? A cause du butin. Tu préférais garder le butin pour toi tout seul. Aussi as-tu pris un marteau pour m'asséner des coups sur la tête et je suis retombé dans la chambre.» On s'empara de lui pour le mettre en prison et on le condamna à mort sur-le-champ; on l'exécuta aussitôt. L'homme pieux dit alors au bourgmestre: «Vous voyez, si je n'avais pas agi ainsi, vous auriez répandu beaucoup de sang innocent.» Le bourgmestre répondit: «C'est vrai. Aussi, cher rabbi, pardonne-moi, cela ne se reproduira plus jamais.» Il ne voulait plus intervenir aussi vite, avant de connaître auparavant les véritables causes. Quant au cadavre, il avait beaucoup d'amis riches. Ils demandèrent à l'homme pieux de le laisser en vie et ils lui donneraient beaucoup d'argent en échange. Mais l'homme pieux n'était pas de cet avis et il dit qu'il n'avait pas le droit de le faire. Il retira l'amulette de la main de la

ישראל אין דער שולין · אונ׳ וויא זיא בון אויש דער שולין קאמן דא
גיפֿאנט דער בעל הבית פֿון דעם הויז אין זיין קאמיר איין פֿגר ליגן דא
דער שראקין זיא גר זער אלש בון וואל צו דער שרעקין וואר אונ׳ זיא
וועלטין דען פֿגר אים סוד איין וועק טון דען זיא פֿורכֿטין זיך פֿור איין
איבור לויף אלש אך דא שיר גישאך דא האט מן עש בון דוישן אין דיא
גים גיוואר ווארדן וויא יהודים הטין איין גי מאיית גיוועזין אונ׳ קאמין
פֿיל גים אין דיא יודן גאסן צו לויפֿין אונ׳ וואלטין ח״ו איין גזירה מאכֿין · דא
קאם רבי יודא חסיד אך צו גן אונ׳ נאמא פֿלויקש צו ראש ערן אונ׳ זאגט
אחני וייש וועלט איר דא טון וועלט איר פֿון אייבם טוטן מאן אזו פֿיל
פֿאלק אום ברענגן אונ׳ איר ווישט דאך וואל דאש מירש ניט גיטאן
האבן · דען דיא צוויא האבין היבן גארבייט אונ׳ איך וויל עש אייך
בווייזן דש אייבר דען אנדרן האט אום גבראכֿט · דא שפראך דער
ראש ערן צו אים ווען דוא ווילשט מיר דאש בווייזן דא זאל קיינם פֿון
אייך קיינם קיין לייט ווידר פֿארן · אונ׳ היש דיא גים איין וויל שטיל
הלטין אין דיא גסין · דא שפראך דער חסיד לושט בייאר דיא פֿפֿורטן
צו טון דש מיר דער מערדיר ביט קעביט איין וועק לויפֿן דש גישאך
אזו בלד · דא גינג דער חסיד הין אונ׳ שריב איין קמיאה מיט היילגן
שמות אונ׳ גאב זיא דען בהרג אין דיא האנט דא שטונד דער הרוג
ווידר אויף אונ׳ זאך זיך אום באך דעם רוצח דא דער זאך ער אין
היבטן היבטר איין אנדרן שטין פֿאר בארגן דא לויף ער צו אים אונט
זאגט צו אים דוא האשט מיך אום מיין לעבן גיבראכֿט אונ׳ וואר ריבר עש
ווער צו גבגאן איבר דיא גניבה דוא האשט גערין דיא גניבה איין ליין
גיהט אונ׳ בישט הין גבנאן אונ׳ האשט מיר דען האיר אין איין קאפא
גישלאגן אז איך בין אראב גיפֿאלין ווידר אין דיא קאמיר · דא באם מן
אים אונ׳ לינט אין תופֿס אונ׳ ווארד גייך זא ווארום פֿור אורטילט צום
טוט אלש אים אך אלזו גישאך · דא זאגט דער חסיד צו דען ראש ערן
זעלט בון ווצן איך העט ביט גיטאן אלזו העט איר פֿיל אונטשולדיגן
בלוט פֿר גושן · דא זאגט דער ראש ערן עש ווער וואר גיוועזן דרום
ליבר רבי פֿר צייא דוא מירש עש זאל בימר גישעהן דז ער אזו גנך
מעלט איין פֿאלין וועלט בייארט ער וועלט פֿאר אויף דען רעכֿטן גריכט
קומן · בון דער פֿגר האט פֿיל רייכֿה פֿרייגט זיא באטין דען חסיד ער
זאלט דען פֿגר לאזין לעבן זיא וועלטין אין פֿיל געליט צו לון געבן אביר עש
טאר קיין מייגן בייא דעם חסיד דען ער זגט ער דרף עש ביט טון ·
אלזו באם ער דיא קמיאה ווידר פֿון דעם הרוג דא פֿיל ער ווידר איין
נידר

victime. Aussitôt elle retomba|comme un cadavre ordinaire. Le bourgmestre, quant à lui, fit beaucoup de bien à l'homme pieux par la suite.

172

(D'un duc qui confia sa clé à un juif)

Histoire qui arriva à un duc très puissant. Celui-ci était fort bon envers les juifs et, chaque fois qu'il partait en voyage, il confiait la clé de tous ses trésors à un juif. Les uns disent qu'il la confiait à rabbi Efraïm, les autres disent qu'il la confiait à rabbi Samuel. Un jour, le duc partit et confia la clé au rabbi, en lui recommandant d'y prendre bien garde, comme il l'avait toujours fait. Dans la nuit, neuf voleurs vinrent cambrioler le trésor du duc, emportant tout ce qu'ils pouvaient emporter. Parmi les voleurs se trouvaient des bourgeois de la ville. Le lendemain matin, comme à l'accoutumée, le rabbi alla vérifier si le trésor était toujours là. Il entra dans la pièce voûtée: elle était vide; ils avaient tout emporté. Le rabbi fut saisi d'effroi et se rendit chez rabbi Judah le Pieux pour lui demander conseil et savoir s'il allait récupérer le trésor, car lorsque le duc rentrerait, c'était lui qu'il accuserait et ferait exécuter, que Dieu nous garde! Aussi se plaignit-il amèrement, comme on l'imagine aisément. Rabbi Judah le Pieux lui dit: «Viens, suis-moi!» Il le conduisit à la fenêtre et lui dit: «Regarde dehors et fais exactement ce que je te dis!» Alors l'homme pieux fit des signes cabalistiques. Ensuite l'homme pieux demanda au rabbi: «Que voyez-vous?», car la fenêtre était si haute qu'on pouvait voir les champs au loin. Le rabbi dit: «Je vois que la pièce où nous nous trouvons a été construite très en hauteur, si bien que je peux embrasser du regard tous les toits de la ville.» Alors l'homme pieux lui demanda une deuxième fois: «Que vois-tu?» Le rabbi dit: «Je vois les voleurs qui ont commis le vol transporter le butin dans leurs mains.» L'homme pieux dit: «Veille à bien repérer l'endroit où ils mettent leur butin!»|

גידר ווי א איין אנדר פגר אוני דער ראש ערן טעט דען חסיד פיל
גין דער נאך :

קעב

מעשה גשאך אן אייבם מעלטין דוכס דער וואר גאר גוט
צור יהודים. אונ' אל מאל ווען ער אויז רייזט גאב ער זיין
שליסיל איביר אל זיין אוצר אייבם יודן · איין טייל זאגן ער גאב אין רבי
אפרים. אונ' איין טייל זאגן ער גאב זיא רבי שמואל · אויך איין צייט
צוג דער שר אויש אונ' גאב דען שליסיל דען רבי ער זאלט עש גיאן וואל
פר ווארן ווי א ער אל מאל גיטאן האט · אונ' בייא דער נכט גינגאן וואל
הין ביין גנבים אונ' ברוכטן איין אין דש דוכס אוצר אונ' באאן וויש זיא
קאנטן מיט בעאן · אונ' אונטר דיא גנבים ווארן עטליכה אויש דער
עצה ערונים · אונ' צו מארגש גינג דער רבי הין אונ' וועלט צו דען
אוצר זעהן ווי א בון זיין סדר וואר דא גינג ער הניין אין דש גוועלב אזו
פאנט ער גישט דרינן זיא האטן עש אלש אויש גרויאט דא דער
שראך דער רב גאר זער · אונ' גינג הין צו רבי יודא חסיד אונ' פראגט
אין דאך אום. איין גוטן עצה אוב ער דאך מעכט צו דעם זיינן קומן
ווידר · דען ווען דער שר איין היים קומט אזו מעכט ער אין חושד
זיין אונ' מעכיט אין חו אום דאש חיות ברענגן אונ' טריב איין גרושן
יאמר אלש וואל צו גידענקין אישט · דא שפראך צו אים רבי יודא חסיד
קום העד מיט מיר דא פירט ער אין אן איין פענשטר אונ' שפראך
צו אין לוג דא הנויש אונ' טוא ביארט וויש איך דיך הייש אלזו מאכטט
דער חסיד זיין שאלות אונ' דער נאך פראגט דער חסיד דען רבי וויש
זעכט איר דען דאש פענשטר וואר גאר הוך דש מן וויט אויך דאש
פעלט קעבט זעהן דא שפראך דער רבי איך זעך וואל דש דש חדר
דא מיר איבן זיין דז אישט הוך איבר זיך גנאן דש איך איבר אלי טעליר
קאן זעהן דיא אין דער שטט זיין · דא פראגט אין דער חסיד צום
אנדרן מול וויש זעכשטו דא זאגט דער רבי איך זעך דיא גנבים דיא
מיר דיא גניבה גיטאן האבן אונ' זיא טראגן דיא גניבה אין אירן הענדן ·
דא שפראך דער חסיד זיך וואל דרויף וואו זיא דיא גניבה הין טונן ·
דא שפראך דער רבי זיא וועלין זיא אונטר דיא ערד פר בארגן אונט
בעאן זיא דען ווידר ארויש אונ' גן גלייך מיט אים. אלש ווען זיא ניט
ווישטן וואו זיא מיט דער גניבה הין זעלטין קומן · דא שפראך דער
חסיד ווידר דען רבי זיך וואל דרויף וואו זיא מיט דער גניבה הין וועלין ·

Le rabbi dit: «Ils veulent l'enterrer pour le cacher, mais voilà qu'ils le redéterrent et qu'ils repartent aussitôt , comme s'ils ne savaient pas que faire de leur butin.» L'homme pieux dit au rabbi: «Veille à bien repérer l'endroit où ils vont mettre leur butin!» Le rabbi dit: «Maintenant ils prennent le butin et s'en vont dans une forge; une partie des voleurs engage la conversation avec le forgeron pour détourner ainsi son attention et pour qu'il ne voie pas ce que font les voleurs; ils enterrent le trésor dans une écurie et le recouvrent de fumier.» L'homme pieux dit: «As-tu bien vu où ils ont mis le butin et sais-tu avec certitude où se trouve la maison? Prends des points de repère pour pouvoir y aller! Et maintenant réjouis-toi, car ils ne peuvent pas déplacer le butin sans toi et ne fais rien d'autre que ce que je te dis de faire. Va voir le duc, jette-toi à ses pieds et implore sa grâce pour qu'il consente à t'écouter et renonce à se venger sur toi!» Le rabbi fit aussitôt ce que l'homme pieux lui avait dit de faire. Il partit à la recherche du duc, se jeta à ses pieds et parla au duc comme l'homme pieux lui avait dit de faire. Alors le duc dit: «Relève-toi! Je t'écoute. Tu bénéficieras de ma grâce.» Le rabbi raconta au duc ce qui lui était arrivé, qu'on l'avait volé. Le duc lui demanda: «Sais-tu combien de voleurs il y avait, qui ils étaient, d'où ils venaient, s'il y avait parmi eux des bourgeois de la ville?» Le rabbi dit: «Seigneur, je les connais tous très bien et, de plus, je sais parfaitement où ils ont caché leur butin.» Le duc dit: «Cher maître, si tu sais où est le butin, fais-toi accompagner par mes gens en nombre suffisant et allez récupérer le trésor puisque vous savez où il est, puis rapportez-le là où il était auparavant.» Le rabbi dit: «Non, cher Seigneur, faites arrêter les voleurs et faites les conduire devant un tribunal! S'ils reconnaissent être les auteurs du vol, qu'ils soient jugés selon la Torah: c'est ce qu'ils méritent. Car s'ils en réchappent cette fois-ci, ils referont demain ce qu'ils ont fait aujourd'hui; rien ne sera plus en sûreté, car il s'agit de bourgeois importants et puissants de notre ville.» Le duc dit: «Cher maître, vous avez raison en cette affaire. Nous allons livrer ces voleurs à la justice comme ils le méritent. Dites-moi seulement qui ils sont.» Le rabbi les nomma l'un après l'autre. Le duc fit appeler les bourgeois de la ville ainsi que les voleurs, car parmi les voleurs se trouvaient quelques bourgeois, mais ils ne se rendirent pas compte de ce que le duc leur voulait; en effet,| si le duc avait fait appeler les voleurs

דא שפראך דער רבי איצונט גיעון זיא דיא גניבה אונ׳ גין מיט אין איין
שמידש הויז אונ׳ איין טייל גנבים רידן מיט דעם שמיט שמועות אונ׳
הלטין אין אזו מיט ווארטן אויף דש ער ניט זאל זעהן וויא דיא גנבים
טובן אונ׳ זיא גראבן דש מאון אין איין פפערטש שטל אונ׳ זיא דעקין
דיא גניבה מיט מישט צו׳ דא שפראך דער חסיד האשטו עבן גיזעהן
וואו זיא דיא גניבה האבן הין גיטאן אונ׳ וויש דוא גיוויש וואו דש הויז שטיט
בעם. דיר עבין סמנים. דראן דש דוא ווייסט דא הין צו קומן׃ אונ׳
זייא ניבארישט דען זיא קעבן דיא גניבה ביט ווייטר ברעגנגן אן דיין
ווילן אונ׳ טוא דוא ביט אנדרש בייארט ווייש איך דיך הייש׳ אונ׳ גיא
דוא צום דוכס אונ׳ פאל אים צו פוש. אונ׳ ביט אום גינאד דש ער דיין
קלאגן עבן פאר בעם אונ׳ דאש ער ביט אן דיר פאר גיעך׳ דער רבי
טעט בוןגלייך וויא אין דער חסיד היש אונ׳ צוג אלזו לנג ביז ער צום
דוכס קאם. אונ׳ ביל אים בור זיין פויש אונ׳ רי...ט מיט דעם דוכס וויא
אין דער חסיד האט גיהייסן דא שפראך דער דוכס שטיא אויף לוש
איך הערן דיין קלאגן דיר זאל גינאד מיט גיטיילט ווערדן׳ דא זאגט דער
רבי דען דוכס וויא עש אים גיגאן ווער מיט דער גניבה דא פראגט אין
דער דוכס ווייסטו אביר ויפיל דיא גנבים. ווערן אביר ווער זיא ווערן
אביר ווא זיא הער ווערן אביר זיא אך בורגיר אויש דער שטט ווערן
אובטר זיא׳ דא שפראך דער רב אדוני איך קען זיא אל וואל אונ׳ וויש
אך וואל ווא זיא דיא גניבה הין גיטון האבן׳ דא שפראך דער דוכס ליבר
מייבשטר זא דוא וואל ווייסט ווא דיא גניבה אישט זא בעם. לייט גיבין
מיט דיר בון מייבם. לייטן אונ׳ בעם דש גוט ווידר זא איר דען ווישט ווא
זיא דיא גניבה האבן אונ׳ ברעבגט עש ווידר אן דאש ארט דא עש
פאר אישט גיוועזן׳ דא שפראך דער רבי ביין מיין ליבר הער לושט
דיא דיב. פאנגן אונ׳ פאר דאש גריכט שטעלן אונ׳ ווען זיא דען
דיב שטל ביקעבן לוט אין אלש דען איר רעכט גין וויא זיא פאר דיבט
האבן׳ דען ווען זיא זאלטין דאש מאל דער בון קומן האבן זיא עש הייט
אך גיטאן טובן זיא. עש מארגן אך ווידר אונ׳ ווער ניקש זיכר בור זיא
זיין דען עש זיין גרושן מעכטיגן שטעטליכן בורגיר אין דער שטאט׳
דא זאגט דער דוכס הער מייבשטר איר זאגט רעכט בון דער זאך מיר
וועלין דען דיבן איר רעכט טון נאך אירן פאר דינשט זאגט בוון מיר
ווער זיא זיין׳ אלזו בעבט זיא דער רב אל נאך אנבדר אלזו שיקט דער
דוכס נאך דען ערובים. אונ׳ נאך דען גנובים. דיא זיין עטליכה ערובי׳
גיוועזן זיא מערקטן עש אביר ביט וויש דער דוכס בון זיא וואלט דען
העט.

seuls, ils s'en seraient sans doute rendu compte et auraient peut-être pris la fuite. Lorsqu'ils furent tous réunis chez le duc, le duc dit au rabbi: «Cher maître, faites-vous accompagner par mes gens en nombre suffisant et rapportez-moi l'argent en secret; pendant ce temps, je retiendrai les gens chez moi afin qu'ils ne subodorent rien, puis nous leur exposerons les faits tels qu'ils se sont déroulés.» Le rabbi s'en retourna chez lui et revint avec le butin que les voleurs avaient caché. Le duc dit: «Allez, scélérats que vous êtes, que ceux qui ont commis le larcin se regroupent! Car je sais très bien qu'il y en a parmi vous qui ont participé au vol.» Alors les voleurs apparurent au grand jour. Le duc dit aux autres bourgeois de prononcer le verdict contre les voleurs qui avaient juré et prêté serment de ne pas lui porter préjudice et d'œuvrer dans son intérêt; or ces voleurs avaient pénétré par effraction dans la chambre du trésor pour y voler ses biens, pensant faire accuser le juif, car il avait la clé de la chambre du trésor. Le jugement fut prononcé: tous les voleurs furent condamnés à être pendus haut et court. Aussitôt dit, aussitôt fait. Quant au rabbi, la mort lui fut épargnée, ce qui confirme le verset: *Le juste est préservé du mal et c'est le méchant qui prend sa place* (Prov 11, 8), ce qui veut dire en yiddish: ‹Le juste est préservé du mal et c'est le méchant qui prend sa place›, comme ce fut le cas ici.

173

(D'un homme très pieux qui habitait Mayence et dont les dernières volontés furent que son fils ne traversât jamais le fleuve appelé le Danube)

Histoire qui arriva. A Mayence, il y avait un homme très pieux qui s'appelait, dit-on, rabbi Amnon. Il avait un fils du nom de rabbi Eliézer. Lorsque le père mourut, ses dernières volontés furent que son fils ne traversât jamais le fleuve appelé le Danube. A Mayence, rabbi Eliézer entendit parler de rabbi Judah le Pieux et il aurait bien aimé aller le voir à Ratisbonne. Il aurait bien aimé étudier la Torah avec lui, car c'était un parent à lui. Alors il partit et traversa le Danube; ce faisant, il désobéit aux dernières volontés de son père. Puis il parvint à Ratisbonne chez l'homme pieux. En le voyant, l'homme pieux le salua et il lui rendit son salut. Alors

העט דער דוכס גאך דיא גנבים אליין גשיקט העטן זיא עש וואל
גמערקט אונ׳ העטן פייכט פליטה גמאכט · דא זיא נון אל ביא דעם
דוכס ווארן שפראך דער דוכס ווידר דען רב ליבר מייבשטר גיט הין
אונ׳ נעמט לייט גנוגן מיט אייך פון מיינם לייטן אונ׳ ברענגט מיר דש
געלט בסוד הער דען איך וויל דיא לייט ביא מיר דער וויל אויף האלטן
דש זיא פון ביקש מרקן זאלין אונט דער נאך וועלין מיר עש אין פאר
הלטין ווא דיא זך פאר הגבן אישט אונ׳ אלזו גונג ער ווידר אין הייאן
אונט ברוכט דיא גניבה ווא זיא דיא גנבים פאר בארגן האטן · דא
שפראך דער דוכס גון באליין איר בויזוויכטיר פאר אייבט אייך
דורך איין גבדר ווער דען דיבשטל גטון האט דען איך וויש וואל דאש
איין טייל אונטר אייך זיין דיא דאש גשטולין האבן דא ווארד גון אפין
באר ווער דיא גנובים ווערן · דא זאגט דער דוכס צו דען אנדרן
ערובים זיא זאלטין דאש אורטיל אויש שפרעכן איבר דיא גנובים
אויף אירן גשווארן אייד דען זיא גלובט אונ׳ גשווארן העטן זיין שאדן
צו ווענדן זיין נוץ צו ווערבן דען דיא דיב העטין אין דאש גוועלב אויף
גבראכן אונ׳ דאש זיין דרויש גשטולין אונ׳ זיא העטן גמייבט דען יודן
צו צייאן וויל ער דען שליסיל העט צום גוועלב גיהט · דא גבן דאש
אורטיל מן זאל דיא דיב אל הענגאן אן גלגן דש גשאך גליך אונ׳ דער רב
וואר בשירמט פר דעם טוט אונ׳ דער פסוק ווערט אך בישטעטיגט
אן אים. צדיק מרעה נחלץ ויבא רשע תחתיו דש אישט טייטש דער צדיק
פון דעם בייזן ער ווערט בישערמט אונ׳ דער רשע דער קומט
אן זיין שטאט אלש דא אך גשאך :

קעג

מעשה

גשאך עש זאש איין גרושר חסיד צו מעגנץ דער זאל
גהייסן האבן רבי אמנון דער האט איין זון דער היש
רבי אליעזר דא נון דער פאטיר שטורב דא טעט ער דען זון צואה ער
זאלט אל זיין טאג ניט איבר דש וואשר פארן דש מן נענט דיא טונא ·
אונ׳ דער רבי אליעזר האט גון הערן זאגן פון רבי יודא חסיד צו מעגנץ
אונ׳ ער העט גערן צו אים גצוגן קען רעגנשבורג ער העט גערן פון
אים עפיש גלערנט תורה דען ער וואר עפיש זיין קרוב · אלזו גונג
ער אונ׳ פור איבר דיא טונה אונ׳ צו בראך דעם פאטירש צוואה אונט
קאם קען רעגנשבורג צום חסיד ווא אין דער חסיד זאך גאב ער
אין שלום. אונ׳ ער דנקט אים ווידר · דא זאגט דער חסיד צו אים אך

l'homme pieux lui dit: «A dire vrai, je|n'aurais pas dû te saluer, car je vois que tu as désobéi aux dernières volontés de ton père; mais je t'ai salué eu égard à ton père dont j'honore la mémoire.» Rabbi Eliézer fut pris d'une grande frayeur en entendant les paroles de l'homme pieux. Rabbi Eliézer resta longtemps chez rabbi Judah le Pieux; il eût aimé apprendre beaucoup chez lui: les secrets[226] et d'autres grandes choses, mais l'homme pieux remettait toujours son enseignement au lendemain et ne lui apprenait jamais rien. Il avait passé beaucoup de temps chez lui et il n'avait rien appris du tout. C'est pourquoi rabbi Eliézer regretta d'avoir parcouru un si long chemin, d'être resté aussi longtemps loin de chez lui et de n'avoir rien appris du tout. Un jour, la veille de la Pâque, rabbi Eliézer était particulièrement triste, car il se disait: «Aujourd'hui, jour de fête, je devrais être chez moi en train de célébrer le *seder* dans ma maison comme le font tous les pères de famille. A la place, je suis ici, attablé à une table étrangère, alors que je pensais être de retour pour cette fête; voici trois saisons que je suis absent de chez moi et ma famille ignore ce qu'il est advenu de moi.» Et en pensée, le rabbi était tantôt là-bas, tantôt ici, et il était très triste, non seulement parce qu'il était parti depuis si longtemps, mais encore parce qu'il n'avait rien appris. L'homme pieux voyait bien à quel point il était triste et il savait très bien ce qu'il voulait; mais si l'homme pieux avait agi ainsi à son égard, c'est qu'il l'avait fait exprès, pour le punir d'avoir désobéi aux dernières volontés de son père. L'homme pieux dit à rabbi Eliézer: «Je vois bien que tu es très triste et je sais pertinemment que tu aimerais bien passer cette fête à la maison, avec ta femme et tes enfants, pour pouvoir célébrer le *seder* avec eux.» «Oui», dit rabbi Eliézer, «j'aurais bien aimé, si cela avait été Dieu possible; mais maintenant c'est impossible, car aujourd'hui, c'est déjà la veille de la Pâque; il est donc trop tard.» L'homme pieux dit: «Que me donneras-tu si je te fais rentrer aujourd'hui, juste avant la fête?» La tristesse de rabbi Eliézer s'accrut et il dit à l'homme pieux: «Vous vous moquez de moi!» «Que non», dit l'homme pieux, «je parle tout à fait sérieusement.» Rabbi Eliézer dit: «Je suis prêt à donner tout ce qu'on me demande, car je ne connais pas de joie plus grande que de passer cette fête chez moi, avec ma femme et mes enfants qui me sont chers.» Alors|

איין מעשה בוך

העט דיר ביליך ניט זעלן שלום געבן דען איך זיך וואל דוא האשט דיין
פֿאטירש צוואה ניט געהלטן אביר פֿון דיין פֿאטירש כבוד הלבין האב
איך דיר שלום געבן דא דער שראך רבי אליעזר גאר זער אום דיא
ווארט דיא אים דער חסיד געבן האט· אלזו וואר דער רבי אליעזר
גאר לנג בייא דעם רבי יודא חסיד ער העט גערן פֿיל פֿון אים געלערנט
פֿון סודות אונ׳ זובשט גרושן זאכן· אלזו צוג אים דער חסיד אוודרן
אויף דש ער אין ביקש לערנט ער וואר איין גאנצן זאמן בייא אים געוועזן
דש ער ביקש פֿון אים געלערנט האט דער הלבין געהילט זיך רבי אליעזר
גאר איביל דש ער איין זעלכין וייטן וועג געצוגן האט אונ׳ וואר לנג אויש
זיינם הויז געוועזן אובט האט דאך נישט פֿון אים געלערנט· בון עש
קאם איין מאל אן איינם ערב פסח דא וואר דער רבי אליעזר גאר
טרויארג אוריך ער געדוכט זיך איצונדר זאל איך יום טוב דער הייאן
זיין אובט דען סדר געבן אין מיינם הויז וויא איין איטליכר בעל הבית
טוט דא בין איך בון הייא אונ׳ לינג איבר איינן פֿרעמדן טיש אונ׳ האב יוא
געאייבט דש איך וועלט יום טוב ווידר דער הייאן זיין דען איך בין וואל
בון דרייא תקופות אויז מיינם הויז געוועזן אונ׳ מיין געזיבט וועט ניט
ווישן וויא עש אום מיך שטיט אונ׳ געדוכט אזו הין אונ׳ הער אונ׳ וואר
גאר טרויארג ניט אליין דש ער אלזו לנג אישט אוישן געאעזן אובט האט
דער צו נישט געלערנט· בון דער חסיד זאך וואל דאש ער אלזו גאר
טרויארג וואר אובט וואשט זיין אן ליגן בון גאר וואל· בואן וייש דער
חסיד אים גיטאן האט· האט ער אים צו להכעיס געטון וויל ער זיין
פֿאטירש צוואה ניט האט געהלטן· דא הוב דער חסיד ווידר דען רבי
אליעזר אן איך זיך וואל דש דוא אזו גאר טרויארג בישט אונ׳ איך וייש
וואל דיין אן ליגן דש דוא גערין יום טוב דער הייאן ווערשט בייא דייגן
וייב אונ׳ קינט דאש דוא אים דען סדר זעלשט געבן· יא שפראך
רבי אליעזר איך העט עש גערן געהט ווען עש ווער פֿון גוט מיגליך
געוועזן בון עש קאן ניט געשעהן דען עש אישט הייט ערב פסח אובט
אישט בון פֿאר זיאט· דא זאגט דער חסיד וייש ווילשטו מיר שעבקין
ווען איך דיך הייט איין הייאן ברענג נאך פֿאר יום טוב דא וואר דער
רבי אליעזר נאך טרויאריגר אובט זאגט ווידר דען חסיד איר זייט מיך
דער צו מצריך· ניין שפראך דער חסיד איך מיין עש לויטר
ערנשט· דא שפראך דער רבי אליעזר איך וואלט איינם געבן וייש
ער בינערט דען איך וישטיט קיין גרעשיר שימחה צו האבן דען דש
איך יום טוב דער הייאן זעלט זיין בייא מיינם ליבן וייב אונ׳ קינט· דא
שפראך

l'homme pieux dit: «Il est trop tard. Il nous faut aller faire du pain azyme; ensuite je verrai si tu peux rentrer chez toi.» Le rabbi fut fort surpris par les paroles de l'homme pieux. Ils firent donc cuire le pain azyme et lorsqu'ils eurent retiré le pain azyme du four, l'homme pieux dit à rabbi Eliézer: «Va prendre du pain azyme et mets-le au chaud afin qu'en arrivant à la maison il soit encore tiède!» Rabbi Eliézer rit et alla aussitôt se préparer; l'homme pieux mit le pain azyme sur son sein et l'accompagna dans les champs. Mais rabbi Eliézer continuait à être bien triste de n'avoir rien appris du tout et de s'en retourner ainsi chez lui. L'homme pieux voyait bien ce qui le chagrinait et il dit à rabbi Eliézer: «Je sais que tu aurais bien aimé que je t'enseigne les secrets.» «Oui», dit rabbi Eliézer, «c'est la raison pour laquelle je suis venu ici; je croyais apprendre quelque chose.» Alors l'homme pieux lui dit: «Il serait parfaitement juste que je ne t'enseigne rien, car tu as désobéi aux dernières volontés de ton père. Mais du fait même que ton père était un parent à moi et un homme pieux, je t'enseignerai quelque chose.» Et il prit le bâton qu'il tenait dans sa main pour écrire quelques noms divins par terre, sur le sable. Il dit: «Cher rabbi Eliézer, lis ce que j'ai écrit!» Après l'avoir fait, il en sut tout autant que l'homme pieux; l'homme pieux effaça alors ce qu'il avait écrit en le recouvrant de sable. Alors rabbi Eliézer ne sut plus rien et oublia tout ce qu'il savait auparavant. Rabbi Judah le Pieux répéta cet exercice trois fois d'affilée: trois fois, il écrivit les noms pour les effacer à nouveau et rabbi Eliézer fut fort chagriné d'oublier aussitôt ce qu'il venait d'apprendre. Pour la quatrième fois consécutive, l'homme pieux écrivit quelques mots sur le sable et dit à rabbi Eliézer de les lécher avec sa langue[227]. Il le fit. Dès qu'il eut avalé les mots avec le sable, les mots dans le sable lui revinrent: il en sut tout autant que l'homme pieux et il ne les oublia plus jamais. Ayant acquis la connaissance et le savoir du maître, il prit congé de lui. L'homme pieux le bénit et il s'en alla dans la joie et l'allégresse, car il faisait entièrement confiance à ce que l'homme pieux lui avait dit: qu'il arriverait à la maison avant la fête. Et l'homme pieux| fit sur lui la bénédiction des prêtres et

שפראך דער חסיד בון עש אישט צו שפעט איר אונן גן מצות מאכן
דער נאך וויל איך זעהן אוב דוא קאנשט איין הייאן קומן . דא פֿאר
וואנדרט זיך רבי אליעזר אויף דען חסיד ד׳ · אלזו בוכן זיא דיא מצות
אונ׳ וויא בון דיא מצות אויש דען אובן גשאסן ווארדן זאגט דער חסיד
ווידר רבי אליעזר זע הין אונ׳ נעם דיא מצוה מיט דיר טוא זיא ביא דיר
דוא זאלשט דיא מצוה נאך איין הייאן ברעכנן דש זיא נאך ווארם זאל
זיין · אלזו נאם רבי אליעזר אונ׳ גינג הין אונ׳ מאכט זיך גלייך פֿארטיג אונ׳
דער חסיד טעט אים דיא מצוה אין זיין בוזן אונט גינג מיט אים אויף
דאש פֿעלד דא וואר דער רבי אליעזר נאך זער טרויאריג דאש ער
נאך נישט פֿון אים גלערנט האט אונ׳ זאלט אלזו איין הייאן ציהן · נון
דער חסיד מרקיט עש וואל וואש אים לאג אונ׳ זאגט ווידר דען רבי
אליעזר איך וייש וואל דש דוא גערן סודות פֿון מיר גלערנט העטשט ·
יוא שפראך דער רבי אליעזר איך בין דער הלבן הער גקומן דש איך
גמיינט האב עפיש צו לערנן · אלזו שפראך דער חסיד נון עש ווער
וואל ביליך דז איך נישט זאלט מיט דיר לערנן דען דוא האשט דיין
פֿאטירש צוואה גבראכן · דוך וויל איך דיך עפיש לערנן פֿון וועגן
דאש דיין פֿאטיר איז איין קרוב גוועזן אונט איין פֿרומיר מאן גוועזן
אישט · אונ׳ נאם דען שטאב דש ער אין דיא הנט טרוג אונ׳ שריב
אויף דיא ערד אין זנט עטליכה שמות אונ׳ שפראך ליבר רבי אליעזר
לייאה דוא דש דש איך דא גשריבן האב · וויא ער דאש גלייאט האט
דא וואשט ער גלייך אזו פֿיל אז דער חסיד אונ׳ דער נאך מעגקיט דר
חסיד דז גשריפֿט ווידר אב אונ׳ פֿר דעקיט עש מיט זנט דא וואשט
ער אביר נישט אונט האט ער אלש פֿר געשן וויש ער פֿאר גקענט
האט · דאש טעט ער דרייא מאל נאך איין נגדר מיט דען שרייבן
אונ׳ מעקיט עש ווידר אויש דא וואר זיך רבי אליעזר גאר זער מצער
דש ערש אל איין מאל פֿאר גאס וויש ער גלערנט האט · אונט צום
פֿירדן מאל שריב דער חסיד ווידר אויף דען זנט עטליכן ווערטיר אונ׳
היש עש רבי אליעזר אויף לעקן מיט דער צונגן דש טעט ער אונט
וויא ער דיא ווערטיר אין גשלוקט האט מיט דעם זאנט דא קאמן אים
דיא ווערטיר אין זאנט דא וואשטט ער בון גאנץ אלש פֿיל אז דער חסיד
אונ׳ פֿר גאס עש ביאן׳ אונ׳ דא ער נון דיא חכמות פֿון דען רב גלערנט
האט דא נאם ער רשות פֿון אים אזו בעגבשט אים דער חסיד אונט
ער צוג מיט פֿריידן אונ׳ וואל גמוט דען ער פֿאר טרו ארט אויף דאש
חסיד ריד דש ער נאך פֿאר יום טוב זאלט איין הייאן קומן אונ׳ דער

prononça tant de noms divins qu'il revit bientôt Mayence. Et peu après, rabbi Eliézer se retrouva chez lui. Et le soir, en se rendant à la synagogue, les gens virent rabbi Eliézer à la synagogue et le saluèrent. Ils lui demandèrent où il avait passé la nuit et où il s'était trouvé durant le jour, car un érudit ne doit pas voyager une veille de fête ou une veille de chabbat. Rabbi Eliézer répondit: «Cet après-midi, j'étais à Ratisbonne où j'ai aidé rabbi Judah le Pieux à faire du pain azyme. Pour vous prouver que c'est vrai, j'ai sur mon sein une galette de pain azyme encore toute chaude que rabbi Judah le Pieux m'a donnée à emporter pour ma femme.» Il leur tendit aussi une lettre pour la communauté, lettre que rabbi Judah le Pieux leur avait écrite. Sa femme et son enfant se réjouirent énormément de son heureux retour et du grand miracle qui le conduisit si diligemment chez lui.

174

(De l'évêque qui fit le voyage de Salzbourg à Ratisbonne
pour assassiner rabbi Judah le Pieux)

Histoire qui arriva au temps de rabbi Judah le Pieux. Il y avait à Salzbourg un évêque qui était un fort méchant homme. Un jour il dit à ses conseillers: «J'ai entendu dire qu'à Ratisbonne se trouve un juif remarquable qui possède un très grand savoir et qui est tenu en haute estime à la fois par les juifs et par les chrétiens. Je ne puis tolérer qu'un juif ait une telle influence. Je vais me rendre à Ratisbonne; je me charge de le tuer de mes propres mains et ne laisserai ce privilège à personne. Les gens le considèrent comme un saint homme et il répond à toutes les questions qui lui sont posées. Il est censé être prophète. C'est pourquoi il est tout à fait déplacé qu'un tel juif reste en vie, un juif investi d'un tel pouvoir. Aussi tenez-vous prêts, mes chers serviteurs! Quand je vous ferai appeler, soyez prêts! Car à ma connaissance, la plus grande douleur que je puisse infliger aux juifs, c'est d'assassiner leur prophète. Alors je vous montrerai que son art ne vaut rien et que son Dieu est incapable de le sauver de mes mains.» Peu de temps après, l'évêque, ce méchant homme, se mit en route pour Ratisbonne avec ses vassaux. Il était accompagné d'un grand nombre de chevaliers et de comtes. En arrivant près de Ratisbonne,| il divisa ses hommes et leur ordonna de se

חסיד זאגט אים ברכת כהנים. נאך אונ׳ זאגט אים אזו פיל שמועות דש ער
בלד מעבן ווידר זאך אובט רבי אליעזר קאם. אין איין קלייבה וויל איין
היים׳ אובט צו אבנט דא זן אין דיא שולן גינג זאלין זיא רבי אליעזר
אין דיא שולן גאבין זיא אים. שלום. אונ׳ פראגטן ווא ער וואר דיא נאכט
גילעגן ווא ער וואר דען טאג דער גיוועזן עש איז דאך ניט רעכט דש
איין תלמיד חכם זאל אן ערב יום. טוב אביר אן ערב שבת וואנדרין׳
דא זאגט רבי אליעזר איך בין הייט נאך מיטאג צו רעגנשבורג גיוועזן
אונ׳ האב רבי יודא חסיד העלפין מצות מלין צו ווארצייכן דש דאש וואר
אישט דא האב איך נאך בייא מיר איין ווארם. מצוה אין בוזין דיא מיר
דער חסיד מיט האט געבן דש איך זאל מיינם. ווייב מיט ברענגן אובט
גאב דען קהל איין בריב אך דש דער חסיד האט איגן צו גישריבן׳ אונ׳
זיין ווייב אונ׳ קינט פרייאטן זיך גאר זער דאש ער מיט פריידן אישט
ווידר איין היים. גיקומן אונ׳ וואר איין גרוש וואנדר דש ער אלש באלד
וואר איין היים. קומן:

קער

מעשה

גישאך אין טאגן רבי יודא חסיד דא זאס איין העגמון צו
זאלצבורג דער וואר איין גרושר רשע. דער זאגט איין
מאל ווידר זיינן יועצים. איך האב גיהערט ווי צו רעגנשבורג איז איין
קעשטליכר יוד זאל זיין אובט זאל פיל קענן אובט אישט גאר וואל גיהלטן
אובטיר דיא יודן אונ׳ קרישטן דש קאן איך ניט וואל ליידן דאש איין יוד
זאל אזו איין גרוש הערשפט האבן איך וויל מיך קען רעגנשבורג מכן
אונ׳ וויל מיך אובטרשטין דש איך אין וויל טיטן מיט מייבר איינן האבט׳
אונ׳ וויל עש זינבשט קייבן פאר גיבן׳ אונ׳ דיא לייט הלטין אין פאר איין
היילגן יוד אונ׳ וייש מן אין פרעגט דש בישייד ער זיא אלש אונ׳ ער זאל
איין פראפיט זיין דער הלבין וויל עש זיך ניט שיקן דש איין זעלכיר יוד
זאל לעבן בלייבן דש ער איין זעלכיא גיוואלט זאל האבן׳ דער הלבן זייט
גרישט איר ליבן דיביר ווען איך אייך ווער פודרן דש איר וואל גירישט
זייט דען איך וייש דען אנדרן יודן קיין גרעשר לייט אן צו טון דען דז
איך איין פראפיט אום. ברענג אובט וויל אייך זעהן לאשין דאש זיין
קונשט גאר ביקש ואישט אובט זיין גוט קאן אין פון מייבם. הבט ניט
בישערמן׳ בון ביט לבג דער באך מאכט זיך דער רשע דער הגמון
אויף אונ׳ צאג מיט זיינן רבנים. נאך רעגנשבורג צו אובט האט פיל
רייטיר אונ׳ גראבן בייא אים. אונ׳ ווי ער נוהבט אן רעגנשבורג קם

טיילט

disperser tandis que lui-même se rendrait en ville, dans la rue des juifs, dans la maison du juif pour l'y tuer. «Car», dit-il, «je ne veux pas que plus de trois d'entre nous aillent chez lui.» Ses conseillers dirent: «Votre Grâce et Honneur, nous devons faire ce que votre Grâce nous ordonne, mais nous avons entendu dire qu'il s'agit d'un homme plein de ressources; il se peut que vous n'ayez pas le dessus, il se peut qu'il nous fasse tous mourir jusqu'au dernier. C'est pourquoi prenez vos précautions pour ne manquer de rien et ne pas échouer!» Mais l'évêque ne voulut rien entendre. Il prit un couteau et le fourra dans ses bottes. C'est ainsi qu'il projetait de tuer l'homme pieux. Il dit à ses hommes: «Nous serons trois à nous rendre chez ce juif et si jamais vous entendez de grands cris, enfourchez aussitôt votre monture pour que nous puissions nous enfuir et échapper aux représailles!» Dès que l'évêque eut échafaudé son plan d'attaque, l'homme pieux en eut aussitôt connaissance. Il dit à ses disciples que tel homme fort méchant avait l'audace de le tuer, que Dieu nous garde, et qu'il était déjà en route. Il allait arriver incessamment. Alors il dit à ses disciples: «Quand l'évêque, ce méchant homme, pénètrera dans la maison d'études et vous demandera qui d'entre vous est le maître, vous me désignerez aussitôt. Il ne vous arrivera rien, car vous verrez comment je le ferai tomber.» A peine eut-il fini de parler que l'évêque fut à sa porte; il pénétra dans la maison d'études et demanda aussitôt qui d'entre eux était le maître. Les disciples montrèrent sur-le-champ l'homme pieux, disant qu'il était leur maître. Le méchant homme n'eut pas plus tôt regardé l'homme pieux que l'homme pieux fit en sorte qu'il perdît ses forces et ne pût rien lui faire. L'évêque salua donc l'homme pieux. L'homme pieux lui rendit son salut. Alors l'évêque tint un tout autre langage à l'homme pieux et dit: «Cher maître, j'ai entendu parler de votre art et du fait que vous n'avez pas votre égal sur terre. Je suis venu de loin; c'est pourquoi j'aimerais que vous me donniez un échantillon de votre art; alors je pourrai, moi aussi, faire votre éloge auprès des autres princes et seigneurs.» L'homme pieux dit: «Bien sûr, très volontiers, Monseigneur, mais je vous demanderai de ne pas me tenir rigueur de mon art; je suis un pauvre juif et ne sais pas grand'chose, mais je veux bien vous donner un échantillon de mon art| pour que vous puissiez en parler là

טײלט ער זײן פֿאלק אונ׳ היש זיא זיך פֿאר טײלן דיא װײל װעלט ער אין
דיא שטעט אין דיא יודן גאס גין צום יודן אין זײן הויז אונ׳ װאלט אין מאית
זײן דען איך װיל בוזן זילב דריט צו אים. גען דא זאגטן זײן יועצים
גנעדיגר פֿירשט אונ׳ הער איר מוזן װאל טון װש אײער פֿירשטליך
גנאדן װיל האבן אביר איר האבן געהערט װיא ער אײן קינשטרײכר
מאן זײא װילײכט װערט איר אים. ניכט קינן בײא קומן װילײכט ברענגט
ער אונש אל מיט אײן אנדר אום. דאש לעבן · דער האלבן זעכט אײך
מאל פֿער דז עש אײך ניט פֿעלט אונט ניט מישלינגט דאך װאלט זיך
דער הגמון ניכט דראן קערן אונ׳ נאם אײן מעשר שטעקט עש אין
דיא שטיפֿיל דא מיט װאלט ער דען חסיד מאית זײן אונ׳ שפראך װידר
זײן רכובים איך װיל זעלב דריט צום יודן גין אונ׳ אוב איר אײן געשרײא
הערט מלט אײך אל צו פֿפֿערד דא מיט מיר זיך דער פֿון קענן מאכן
אונ׳ אײן געװאלט קענן דער װערן · װיא נון דער הגמון זײן אן שלק האט
גמאכט גלײך מאל װאושט דער חסיד אונ׳ ער זאגט װידר זײן בחורים
װיא אײן זױלכר רשע זיך דז אובטר שטאנדן העט אין הו׳ מאית צו זײן
אונ׳ ער װער שאן אויף דעם װעג דז ער שאן קעם דא זאגט ער װידר
זײן בחורים. װען דער הגמון דר רשע הרײן קומט אין דז בית המדרש
אונ׳ װערט אײך פֿרעגן װער דער מײנשטר אובטר אײך אישט דא
צײגט אים. פֿאן שטובדן אן אויף מיך דער װארטן דז אײערים. קײניר
ניכט געשילכט דען איר זאלט זעהן װיא איך אין װיל פֿעלן בון אי ער דאש
װארט אויז געזאגט האט װאר דער הגמון פֿור דער טירן אונ׳ קאם אין
בית המדרש צו גין אונ׳ פֿראגט גלײך װעלכר דער מײנשטר אובטר
אײבן װאר·· דא צײגטן דיא בחורים גלײך מאל אויף דען חסיד דז װער
איר מײנשטר אונ׳ אלש בלד דער רשע דען חסיד אן זך דא האט דער
חסיד גמאכט דז דער רשע קײן קראפֿט מער האט אונ׳ קונט אים.
ניקש טון אלזו גרישט דער הגמון דען חסיד דא דאנקט אים. דער
חסיד װידר דא הוב דער דז אנדרי שאועת אן צו רידן מיט דעם חסיד
אונט שפראך ליביר הער מײנשטר איך האב הורן זאגן פֿון אײערן
קינשטן אונט אײער גלײכן זײא ניט גפֿונדן אויף ערדן · נון בין איך
פֿון פֿערן הער קומן װיל דער הלבן אײך ביטן איר װעלט מיך אײן טײל
פֿון אײרן קינשטן װײזן דא מיט איך אײך אך פֿרײען קאן אובטר אנדרן
פֿירשטן אונ׳ הערן דא שפראך דער חסיד יא גערן גנעדיגר פֿירשט
אונ׳ הער ביט װאלט מיר אײן קינשטן ניט פֿר אויבל האבן איך בין
אײן ארמר יוד קאן ניט פֿיל דאך װיל איך אײך מײן קינשטן אײן טײל

כט א F ז װײן

où vous irez.» Il alla les conduire, lui et ses deux conseillers, dans une pièce où il exerçait son art. L'homme pieux dit à l'évêque: «C'est là-bas que je vais vous montrer mon art. Regardez à l'intérieur, par la fenêtre là-bas! Vous verrez un grand échantillon de mon art et vous verrez de nombreux tours de magie très beaux.» Alors le méchant homme se rendit avec l'homme pieux dans sa chambre et mit sa tête à la fenêtre pour regarder à l'extérieur[228]; alors qu'il était là à pencher sa tête par la fenêtre, l'homme pieux s'aida de noms divins pour faire en sorte que la fenêtre s'allongeât et se rétrécît, si bien que le méchant homme ne pût plus retirer sa tête de la fenêtre et faillit s'étrangler. Les deux conseillers qui l'accompagnaient se tenaient cois et n'osaient pas bouger; ils assistaient à la grande détresse de leur maître sans pouvoir le soustraire à son sort. Alors l'homme pieux dit: «O, scélérats que vous êtes, vous allez tous périr ensemble. Tu as beau être un évêque rusé, tu croyais sans doute que tu réussirais à me supprimer? Eh bien non, tu as parfaitement échoué. Le Dieu Tout-Puissant m'a dévoilé ton cœur plein de méchanceté et ton infamie qui est de taille! Je sais très bien que tu as mis un poignard dans tes bottes et que tu voulais m'assassiner. Mais le Dieu Tout-Puissant m'a protégé contre toi et c'est toi qu'il a mis à présent dans cette situation-là. Je ne peux rien pour toi, il te faut mourir à présent. Fais venir tes deux cents hommes, ceux que tu as emmenés pour qu'ils te sauvent de ma main. Mais non, ils ne pourront rien pour toi, scélérat. Je ne t'ai jamais fait de mal de ma vie: pourquoi vas-tu de Salzbourg à Ratisbonne pour me tuer? Dieu s'est vengé de toi aujourd'hui.» Alors le méchant homme dit, l'épouvante au cœur: «O, maître de tous les maîtres, usez de miséricorde envers moi cette fois-ci, car je reconnais être entièrement coupable envers vous; j'implore votre grâce; ne me faites pas mourir aussi misérablement! Si Dieu me vient en aide pour me ramener dans ma ville et dans mon pays, je reprendrai les juifs que j'ai chassés et je serai bon envers eux aussi longtemps que je vivrai; envers d'autres aussi si j'en ai l'occasion. Vous en entendrez parler. Mais laissez-moi retourner chez moi sain et sauf!» Et il supplia l'homme pieux tant et si bien que l'homme pieux finit par lui dire: «Donne moi la main et jure moi, sous| la foi

אײן מעשה בוך

זײן דא מיט איר אך דר פֿון זאגן קינט וואו איר הין קומט אונ׳ גינגן הין
אונ׳ פֿורט אין מיט זײנן צווײא יונגים. אין אײן חדר דא האט ער זײן
קונשט גימאכֿט דא שפראך דער חסיד ווידר דען הגמון דארט וויל
איך אײך מײזן דארט זעלט צו יענים. פֿענשטר הינײן דא ווערט איר
פֿין קינשט זעהן אונ׳ פֿיל שענן שטיק זעהן׳ אלזו גינגן דער רשע
מיט דעם חסיד אין זײן חדר אונט זאך צו יענים. פֿענשטר הינויש
מיט זײנים. קאפֿפֿא אונט ווי ער זײן קאפֿפֿא דוישן האט אין וויל
מאכֿט דער חסיד מיט שמות דז דש פֿענשטר אי לענגאר אי ענגאר
וואר׳ דש דער רשע זײן קופֿא ניכֿט קינד ווידר הירויש ברענגן
אונ׳ וואר שיר דר שטיקט ווארדן אים. וענשטר אונ׳ דיא צווײא יונגים
דיא ער האט מיט גינומן דיא שטונדן דא שטיל דארפֿטן זיך ביט רירן
אונ׳ זאהן אירש הערן גרוש לײט אונט קונטן עש דאך ביט ווענדן דא
שפראך דער חסיד אײא איר בוז ווילכֿטיר איר מישט אל מיט אײן
שטערבן אוב דוא שאן אײן לויר בישוף בישט מײנשטו דארוש דוא
וועלשט מיך אום. אײן לעבן גיבראכֿט האבן ביין דו האשט וואל גיבֿעלט
גוט דער אלמעכֿטיג דער האט מירש אבטפלעקט דײן בוז הערץ אונ׳
דײן גרוש שלקהײט אונט איך וױיש וואל דז דוא אײן מעשר בײא דיר
האשט אין דײנן שטיבֿיל דא דוא מיך האשט וועלן מיט אום ברינגן
אביר גוט דער אלמעכֿטיג האט מיך דער פֿור בישירמט אונ׳ האט דיך
איצונדר אן דיא זעלב שטאט גיבראכֿט איך קאן דיר ביט העלפֿן דוא
מושט בון שטערבן איצונד לוש בון קומן דײן צווײא הונדרט מאן דיא
דוא מיט דיר האשט גינומן אונ׳ לוש דיר פֿון מײנר הבט העלפֿן ביין זיא
קענן דיר נון ביט העלפֿן דוא שלקהפֿטיגר מאן וואז האב איך אל מײן
טאג בוז גיטון דאש דוא פֿון זאלצבורג גען רעגנשבורג ציכֿשט אונט
ווילשט מיך טויטן גוט האט זיך הײט אן דיר גירעכֿנט דא שפראך דער
רשע מיט דער שראקנים. הערבן אה מײנשטר אויצר אלי מײנשטר
זײט מיר דז מאל גינעדיג דען איך גיב איך גין שולדיג גנן אײך אונ׳ ביט
אײך אום גינאד לוט מיך ביט אלזו שעבטליך שטערבן הילפֿט מיר גוט
דז איך ווידר צו מײנר שטאט קומן אונ׳ מײנים. לנד זא וויל איך מײן יודן
דיא איך פֿור טריבן האב ווידר אויף בעמן אונ׳ וויל איבן גוטש טון אל דיא
טאג מײנש לעבן אונ׳ אך אנדרי יודן וואן מירש מיגליך אישט צו טון דז
זולט איר גיוואר ווערדן לוט מיך גומן מיט פֿרידן ווידר אין מײן לנד קומן׳
אונ׳ ווי ער נון דען חסיד זו לבן האט גיבעטן דא ענטוורט אים. דער
חסיד אונ׳ זאגט גיב מיר הער דײן האנד אונ׳ גילאב מיר אן בײא דײנר

ווארן

du serment, de tenir parole et de ne pas te dédire envers les juifs; alors je te ferai grâce. Je sais bien que tes deux cents hommes là n'ont pas pu te porter secours. A présent, je vais te libérer de mon emprise et croire en ta parole. Tu es un évêque puissant et il t'incombe d'insuffler de la force à ton discours; il ne t'incombe pas de rompre ta parole, mais de tenir ce que tu as promis, et ce bien plus qu'un autre, car tu es d'extraction noble; mais si tu n'insuffles pas de force à ton discours et si tu te remets à agir traîtreusement envers nous, pauvres juifs, comme tu as agi traîtreusement auparavant, sache que tu ne seras pas à l'abri dans ta propre maison, car je peux te retrouver chez toi aussi facilement que je t'ai trouvé ici.» Alors l'évêque promit, sous la foi du serment – et l'homme pieux s'en rendrait compte –, qu'il ferait du bien aux juifs de son vivant. Aussi l'homme pieux le laissa-t-il partir. Lorsque l'évêque retrouva ses hommes qui l'attendaient, ils lui demandèrent s'il avait assommé le juif qu'il était parti voir. Alors l'évêque leur raconta tout ce qui lui était arrivé. Ses hommes furent fort surpris de voir que ce juif pratiquait le grand art. Il s'en retourna donc chez lui à cheval, entouré de ses hommes et dès qu'il fut à Salzbourg, il fit aussitôt revenir les pauvres juifs qu'il avait chassés; il les reprit et les traita très bien. Il ne leur causa plus aucune difficulté et il se comporta très bien à l'égard des juifs. Pour finir il se convertit au judaïsme; il fut juif lui-même, un juif pieux et un juste, comme on l'appelait. Que Dieu nous fasse bénéficier de leurs mérites à tous deux! Amen.

175

(D'un duc très puissant qui n'agissait que conformément à ce que rabbi Judah le Pieux lui disait de faire)

Histoire qui arriva au temps de rabbi Judah le Pieux. Alors vivait un duc très puissant qui n'agissait que conformément à ce que rabbi Judah le Pieux lui disait de faire. Il suivait à la lettre les conseils de l'homme pieux. Un jour, un roi vint de Rome voir le duc. Il s'appelait Philippe et voulait que le duc parte en guerre avec lui et lui prête assistance. Le duc dit: «Auparavant, je veux me rendre chez mon juif pour savoir s'il me conseille d'y aller ou pas, car il sait si la guerre va nous porter bonheur ou pas.» Alors le duc fit appeler l'homme pieux et l'informa de la requête du roi de Rome. Il lui

ווארן טרייען דאז דוא דיין ווארט וועלשט נאך קומן אונט ניט ברעכן
אן יודן זו וויל איך דיר גינאד ביווייזן איך וייש וואל דאש דיר דיין צווייא
הונדרט מאן דא ניט האבן קינן העלפן נון איך וויל דיך אויז מיינם
גנאד טון אונ' וויל דייבן ווארטן גליבן זנט איין מאל דז דו איין געוועלטיג
בישוף בישט אונ' דיר גיבירט דאש דוא דיין ריד זולשט קרפט געבן אונ'
גיבירט ניט צו ברעכן אן דייגן ווארטן וויש דוא פור הייזשט מער דען
אנדרן דען דו בישט פון הולים שטאן גיבארן אונ' זו דו אביר דיין רידן
קיין קרפט גיבשט אונ' ווילשט נון ווידר אן אונש ארמן יודן פעלשן וויא
דו פאר אך איין מאל גיפעלשט האשט זולשטו וישן דז דו ניט זיכר זולשט
פור מיר זיין אין דייבים. איינגן הויז דען איך קאן דיר זא וואל ויגדן אין
דיינם הויז זא וואל אז איך היא האב גיפונדן דא פור היש עש אים דער
הגמון ביא זיינם. ווארן גלויבן ער זולט עש אך שפירן דאז ער אל זיין
טאג יודן גוטש טון וועלט אלזו ליש אין דער חסיד פון אים. ציהן אונ' וויא
ער נון ווידר צו זיינם פאלק קאם דער הגמון דז אויך אין גווערט הט דא
וראגטן זי אין אוב ער דען יודן העט דער שלגן דא ער אויך אויש גריטן
ווער דא זאגט אין דער הגמון אלי זכן וויא עש אים אר גנגן ווער אלזו פור
וואנדרט זיך זיין פאלק גאר זער אן דעם יודן דאש ער איין זולכיר
קינשטלר ווער אלזו רייט ער מיט זיים פאלק ווידר היים צו הויז אונט
וויא ער נון זא לזבורג קאם שיקט ער גלייך ווידר נאך דען ארמן יודן די
ער וואר מגרש האט געוועזן אונ' נם זי ווידר אויף אונ' ער הילט זי גאר וואל
אונ' מכט אין קיין בישווערניש אונ' הילט זיך גאר וואל מיט יודן לסוף דז
ער זיך אך מגייר וואר אונ' וואר אך איין יוד אונ' וואר ורום. אונ' וואר איין
גאר צדיק גיהייסן גוט זול אונש אירר ביידר זכות גיניסן לאשן אמן:

קעה

מעשה אישט גישעהן אין רבנו יודא חסיד צייטן דא וואר איין
מעלטינגר דוכוס דער טעט ניט אנדרש דען וואז
אין רבי יודא חסיד היש אונ' וואש אים דער חסיד ריט דז טעט ער' אין
מאלט קאם איין מלך פון ראם דער היש פאליפוש צו דעם דוכוס אונ'
בינערט פון אים. ער זולט מיט אים אין מלחמה ציהן אונ' זולט אים איין
בייא שטנד טון: דא שפראך דער דוכוס איך וויל ואר צו מיינם יודן
אונ' וויל הירן אוב ער מיר דר צו ראט אודר ניט דען ער וייש אוב אונש
דער קריג בינליקט אודר ניט אלזו שיקט דער דוכוס נאך דעם חסיד
אונ' זאגט אים די בינערונג פון דעם מלך פון ראם דער הלבן בינערט

demanda|donc son avis: Fallait-il y aller ou pas? L'homme pieux dit: «Seigneur, soyez informé au péril de votre vie de ne pas partir avec lui, car là où vous irez avec lui, Seigneur, vous n'en reviendrez pas vivant, car tout le monde périra dans cette guerre.» Le duc s'en retourna donc auprès du roi pour lui dire qu'il ne partirait pas avec lui, pour la bonne raison que son juif, qui était un sage, le lui avait déconseillé; il lui avait dit que s'il partait avec lui, ils seraient tués l'un et l'autre. «C'est pourquoi, Majesté, je vous en prie, ne me tenez pas rigueur de ne pas partir avec vous cette fois-ci, car je me conforme en toute chose à ce que me conseille mon juif.» Alors le roi lui dit: «Allez-vous tenir compte du discours perfide d'un juif? Comment saurait-il ce qui nous arrivera pendant la guerre? Mais puisque vous refusez de partir avec moi, je partirai seul. Et dites à votre juif perfide en qui vous avez toute confiance que si, avec l'aide de Dieu, je reviens chez moi dans mon pays, je me battrai contre vous, et si Dieu m'accorde la chance de l'emporter sur vous, je ferai pendre votre juif perfide par les pieds. Ce sera le salaire de sa sagesse.» Puis il s'en alla. Lorsqu'il fut parti, le duc alla raconter les propos du roi à l'homme pieux . Alors l'homme pieux dit: «Cher Seigneur, laissez-le donc partir au combat. Il a dit que s'il revenait, il me tuerait. Et bien, je lui pardonnerai de me tuer lorsqu'il s'en reviendra de la guerre.» Peu de temps après, un courrier parvint apportant la nouvelle de la mort du roi de Rome et de toute son armée au combat. Le duc fit appeler l'homme pieux pour lui lire la lettre. L'homme pieux dit: «Je savais d'avance qu'il ne reviendrait pas. Si vous étiez parti avec lui, vous auriez subi le même sort.» Et l'homme pieux remercia le Saint, béni soit-Il, en disant: «Béni soit Dieu qui détruit les intentions des mauvais!» Alors le duc embrassa l'homme pieux en disant: «Heureux homme que vous êtes! Votre peuple est si remarquable que le Dieu Tout-Puissant vous révèle les choses à venir, choses qui arrivent toutes.» Et son estime pour l'homme pieux ne cessa de grandir. Fin.

176

(D'un homme riche qui emmena son fils chez rabbi Judah le Pieux afin qu'il étudiât avec lui; de rabbi Judah le Pieux qui lui dit de revenir avec lui l'année suivante, car cette année-ci, il projetterait d'être un apostat)

ער זיין עצה בון איס. אוב ער ציהן זולט אודר ניט דא שפרך דר חסיד
אייער וירשטליכן גינאדן זול בייא לייב שטראף גיווארנט זיין דז איר ניט
ציכט מיט איס. דען ווא איר מיט איס ציכט קומט אייער פירשטליכן
גינאדן ניט ווידר לעבנדיג. הער דען זי ווערדן אל דר שלגן איס קריג.
אלזו גינג דער דוכוס ווידר צו דעם מלך אוב זאגט ער צעך ניט מיט
איס. אוריך זיין ווייזר יוד העטש איס. מיש ראטן אוב העט גיזאגט ווען
ער מיט איס צעך ווער אייבר מיט דעם. אבדרן דר שלגן ווערדן דער
הלבן ביט איך אייערן קיניגליכן קראן וואלט מיר ניכט בור אונגוש האבן
איך ציך דז מאל ניכט מיט אייך דען איך טוא ניכט אנדרשט ווא מיר
דער יוד ראט צו אלזכן. דא שפראך דער מלך וועלט איר אייך אן איין
ואלשן יודן ריד קערן. ווא וואלט ער ווישן ווא עש אונש ווערט איס
קריג גין זא איר דען ניכט וואלט מיט ציהן זא וויל איך בור מיך אליין ציהן
אוב זאגט אייערים. ואלשן יודן דא איר אן גילויבט העלפט מיר גוט ווידר
הייאן צו לאנד זא וויל איך מיך מיט אייך שטרייטן זא איך גליך בון גוט הב
דז איך אייך אב גיווין זא וויל איך אייערן ואלשן יודן מיט דען פישן אויף
העבגאן דז זול ער זייבר ווייזהייט גיניסן אוב צאך אלזו הין וארט דא ער
בון הין וועך ווארד דא זאגט דר דוכוס די ריד בון דעם מלך ווידר דען
חסיד דא שפראך דער חסיד ליבר הער לושט אין בייערט ציהן אין
דען שטרייט ער האט גיזאגט ווען ער ווידר הייאן קומט וויל ער מיך דר
שלגן אזוא יא איך וויל איס. ואר צייען ווען ער מיך דער שלגט ווען ער
אויז דעם קריג קומט נון עש שטונד ניט לנג אן קאם איין פאשט ווא
דער מלך בון ראם מיט אל זיינם ואלק ווער דער שלגן ווארדן איס.
שטרייט דא שיקט דר דוכוס נאך דעם חסיד אוב לייאט איס. די בריף
בור דא שפראך דער חסיד דז האב איך פאר וואל גיוויסט דז ער ניט
ווידר הייאן קומט ווערט איר מיט איס. גיצאגן ווער עש אייך אך אלזו
גנגן דא דאנקט דער חסיד הקב"ה אוב זאגט גילאבט זייא גוט דער דא
בור שטערט דען גידנקן בון דען רשעים. דא קוסט דער דוכוס דען
חסיד אוב זאגט וואל אייך ווא זייט איר איין קעשטליך ואלק דז אייך גוט
דער אלמעכטיג אבט פלעקט די ווערק די גישעהן זולן זיין אוב גישעהן
אלן אוב הילט דען חסיד איבנאר איבעשיר: סליק סליק

קעו

מעשה

גישאך עש דז איין עשיר דר האט איין זון דען בראכט
ער ר' יודא חסיד צו לערבן · אוב ביט דען חסיד גאר זער
ער זולט דאך וואל אכטונג אויף דען יונגן הבן דא שפראך דער חסיד
ווידר

Histoire qui arriva à un homme riche. Il avait un fils qu'il emmena étudier chez rabbi Judah le Pieux. Il demanda à l'homme pieux de prendre bien soin du jeune garçon. L'homme pieux dit:| «Où est ton fils?» L'homme riche dit: «Il est ici.» Alors l'homme pieux dit: «Va le chercher! Je veux le voir auparavant.» L'homme riche conduisit le jeune garçon auprès de l'homme pieux et dès qu'il aperçut le garçon, l'homme pieux dit à l'homme riche: «Cher ami, je ne veux pas de ton fils ici, ni pour une somme modique, ni pour une somme élevée. Ramène-le à la maison et ne me l'amène plus ici de toute l'année! Mais lorsque l'année sera écoulée, ramène-le moi; alors je lui enseignerai la Torah et ferai tout ce que je pourrai pour lui.» L'homme riche dit à l'homme pieux: «Cher maître, dites-moi pour quelle raison vous ne voulez pas garder mon fils cette année-ci.» L'homme pieux ne voulut pas le lui dire, mais l'homme riche insista tant et si bien que l'homme pieux se laissa convaincre et emmena l'homme riche dans une autre pièce. Il dit à l'homme riche: «Je vais te montrer pourquoi je ne veux pas de ton fils ici pour étudier pendant l'année.» L'homme pieux lui montra qu'un jour viendrait dans l'année où le fils connaîtrait une heure fatidique et aurait envie d'être apostat. «Si tu veux empêcher ton fils d'être apostat, place-le sous étroite surveillance tout au long de l'année, jusqu'à ce que ce jour soit passé; puis conduis-le chez moi. Alors je saurai avec certitude que j'en ferai un grand érudit, car après cette heure fatidique, il éprouvera du remords et fera pénitence; puis il sera un juif pieux.» Alors l'homme riche dit: «Cher maître, pouvez-vous me conseiller et me dire comment faire pour empêcher cette chose?» L'homme pieux dit: «Je m'en vais te le dire. Voici ce que tu feras: tu donneras une chambre à part à ton fils, tu lui feras construire une nouvelle chambre loin de ta maison, à l'écart de la rue et en sous-sol pour qu'il entende et voie à peine les gens. Puis engage un maître qui étudiera avec ton garçon. Mets-les ensemble tous deux et ferme la chambre à double tour afin qu'ils ne puissent pas en sortir et fais-leur porter à manger et à boire; surveille-le, comme je t'ai dit, jusqu'à ce jour fatidique. Ensuite tu pourras le laisser aller où il voudra.» L'homme riche quitta l'homme pieux en éprouvant une profonde tristesse, comme de bien entendu, et rentra chez lui. Il fit tout ce que l'homme pieux lui avait dit de faire: il fit construire une chambre; il engagea un maître et les mit tous deux dans la même chambre; il leur fit porter à manger et à boire;|il mit un serviteur à leur service et fit mettre

ווידר ווא אישט דיין זון · דא שפראך דער עשיר ער אישט היא דא
שפראך דער חסיד גיא ברינגן אין מיר הער איך וויל אין פֿאר זעהן דא
בראכֿט דער עשיר דען קנאבן צום חסיד אונ׳ ווא דער חסיד דען
קנאבן אן זך דא שפראך ער צום עשיר ליבר חבר איך וויל דיין יונגן
ביט היא הבן אום ווענג אודר אום פֿיל · אונ׳ נעם אין ווידר מיט
דיר היים אונ׳ ברענגן אין ביט ווידר הער אין אייבים גנצן יאר · אביר
ווען דש יאר אויז אישט זא ברענגן אין ווידר צו מיר הער זא וויל איך אין
תורה לערנן אונ׳ וויל דש בעשט בייא אים טון דא שפראך דער עשיר
ווידר דען חסיד ליבר רבי זגט מיר וועש הלבן איר מיין זון ניכט דיז יאר
וועלט היא בלייבן לושן · דא וואלט אים דער חסיד בישט זגן דא בט
אין דער עשיר זא גר לנג דש זיך דער חסיד איבר רידן ליש אונ׳ נם
דען עשיר אין איין חדר אונ׳ זגט דעם עשיר איך וויל דיר זייגן ווארום
איך דיין זון ניכט וויל היא הבן צו לערנן אין אייבם יאר · אלזו זייגט
אים דער חסיד דז איין טג ווער קומן אין דעם יאר דש דער זון ווערד
איין בויזי שעה הבן אונ׳ ווערד זיך בינגערן צו שאדן אונ׳ וולשטו דיין זון
פֿאר דער שאד ביהויטן זא הב דיין זון אין גרושר הוט איין גנץ לנג יאר
ביז דער זעלבג טג אנוועק אישט אונ׳ ברענגן מיר אין דר בוך ווידר
הער זא וייש איך גוויש דש איך איין גרושר לערנר וויל אויז אים מכן
ווען באין די בויז שעה איין וועק אישט דען ער ווערט דער נאך גרוש
חרטה דרבוך דארויף הבן אונ׳ ווערט גרוש תשובה טון אונ׳ ווערט איין
פֿרומר יוד ווערדן דא שפֿראך דער עשיר ליבר רבי קענט איר מיר
ביט זגן אונ׳ אייער עצה געבן דאש איך די זך צור ווערן קינט דא
שפראך חסיד איך וויל דיר זגן טוא אייבש אונ׳ לוש דייבום זון איין גאנץ
גוועלב איין געבן וייט פֿון דייבם הויז אונ׳ פֿער פֿון דער שטראסן לוש
עש אים איין בייא גוועלב בויען · אונ׳ טיף צון דער ערדן דש ער
דען עולם ניכֿט פֿיל הערט אונ׳ זיכֿט אונ׳ דינגן אים איין רבי דער
מיט דעם יונגן לערנט · אונ׳ טוא זיא בייד בייא איין אנדר אונ׳ שליז
דש גוועלב הרט צו דש זיא ניכֿט קענן הירויזר קומן אונ׳ לוש אין עשן
אונ׳ טרינקן ברענגן אונ׳ הלט אויף אין הוט וויא איך דיר זג ביז דער
בויז טג הין וועק אישט דען מענשטו אין ווידר לערנן גן לושן ווא ער הין
וויל · דער עשיר גינג פֿון דעם חסיד אונ׳ ור גר זער טרויריג אז מאן
וואל גדענקן קן אונ׳ גינג ווידר היים אונ׳ טעט מיט אלן דינגן וויא אין
דער חסיד הט גהייסן אונ׳ ליש איין גוועלב מכן אונ׳ דינגט איין רבי
אונ׳ טעט זיא אלי בייד אין דש גוועלב אונ׳ ליש אין עשן אונ׳ טרינקן געבן

כט ג F 3 אונ׳

un verrou très solide à la porte pour empêcher le fils de sortir. Alors tous deux se retrouvèrent ensemble, le maître et le fils, jusqu'au jour prédit par l'homme pieux. Lorsque ce jour arriva, le maître voulait, comme d'habitude, étudier avec le garçon. Le garçon dit: «Je ne veux pas étudier aujourd'hui; je regrette amèrement de m'être laissé convaincre de venir dans cette chambre et d'avoir étudié aussi longtemps.» Il proféra des paroles si étranges qu'il est impossible de les transcrire. Alors le maître dit au jeune garçon: «Cher fils, comment se fait-il qu'aujourd'hui, tu te comportes différemment des autres jours?» Le garçon dit avec un culot sans nom qu'il projetait de devenir un apostat. En entendant de tels propos de la bouche du garçon, le maître ne voulut pas rester plus longtemps dans la chambre et s'empressa de quitter le garçon au plus vite; il referma la porte à double tour derrière lui et poussa le verrou. Alors le garçon se mit à tempêter, car il aurait bien aimé être dehors dans la rue; il se mit à pleurer et à blasphémer contre le Saint, béni soit-Il, béni soit Son Saint Nom à tout jamais; il renia violemment le Saint, béni soit-Il, et répéta sans cesse qu'il fallait le faire sortir de là, car il voulait devenir un apostat. Son maître et son père étaient là, devant sa chambre, à assister à cette chose terrible qui dura une heure entière. A la fin, le père et la mère du garçon ainsi que son maître pénétrèrent dans sa chambre et demandèrent au garçon pourquoi il agissait ainsi et de quoi il manquait. Mais ils eurent beau lui parler, le garçon resta sourd et ne cessa de hurler qu'on lui amenât un prêtre afin qu'il pût devenir un apostat. Il ajouta: «Ah si j'étais dehors, personne ne m'en empêcherait; j'éliminerais tout sur mon passage, tout ce qui ferait obstacle à ma conversion.» Et il se conduisit comme un forcené. Lorsque le père et la mère virent que l'état de leur garçon ne s'améliorait pas et qu'il tentait de s'enfuir de force, ils le renversèrent par terre dans la chambre, lui ligotèrent les quatre membres et le laissèrent là, sur le sol, toute la journée et toute la nuit; ils quittèrent la chambre en verrouillant bien la porte derrière eux. Le lendemain matin, le père se rendit à nouveau dans la chambre; son fils était tout à fait calme et il demanda à son père de le délier. Ils n'avaient plus de souci à se faire pour lui, car le jour fatidique était passé. Il pleura et se lamenta d'avoir commis une telle vilenie. Il| dit qu'il ne voulait plus se com-

איין מעשה בוך

אוב׳ דיינגט איין קנעכט דער אויף זיא ווארטט אוב׳ ניש איין שטרק
שלאס מכן בור דיא טיר דש דער זון ניט קיבט איין רוישר קוואן אלזו
בלייבן דיא בייד בייא איין אנדר דער רבי אוב׳ דער זון ביז אן דען טג
דז דער חסיד הט גזאגט · בון דא עש בון דעם טג קם וואלט דער רבי
מיט דעם יונגאן נערבן וויא זיין גוואנהייט וואר דא זגט דער קנאב
איך וויל הייט ניט נערבן אוב׳ איך הוט איביל גרויאן דאש איך מיך הב
איבר רידן לושן דש איך בין אין דש גוועלב גנגן אוב׳ דאש איך אלזו לבן
גלערנט הב אוב׳ ער טרייב אזו פיל זעלצום רידן דש ניט צו שרייבן
אישט · דא זגט דער רבי צום יונגאן ליבר זון וויא קומשט דש דוא הייט
מער אלזו טושט אלז איין אנדרן טג דא זגט דער קנאב מיט גרושם
עזות פנים ער וועלט היינן אוב׳ וועלט זיך שאדן דא בון דער רבי
אעלכיש בון דעם יונגאן הירט דא וואלט ער ניט לענגאר אים גוועלב
בלייבן אוב׳ מלט יא דש ער הרויש קם בון דעם יונגאן אוב׳ בישלאס דז
גוועלב הערט צו אוב׳ לינגט איין שלאס דער פאר אלזו הוב דער קנאב
אן צו וויטן אוב׳ ווער גערן אויז דעם גוועלב גוועזן אויף דיא גאס אוכט
הוב אן צו שרייען אוב׳ שפראך גרושי לעשטר גגן הקב״ה גלובט זייא
זיין הייליגר נאמן אלי צייט אוב׳ בור לייקיבט הקב״ה גר זער אוב׳ שפראך
אודרמן זולט אין אויז לושן ער וועלט זיך שאדן · אוב׳ דער רבי אוכט
דער פאטיר שטובדן אלז בור דעם גוועלב אוב׳ הארטן צו דיא גרושי
זך דש ווערט בון איין גנץ שעה לסוף גינג דש יונגאן פאטיר אוב׳ מוטר
אוב׳ זיין רבי אין דש גוועלב אוב׳ פראגטן דען יונגאן וועש הלבן ער אזו
טעט אוב׳ וז ער מבנאיל העט וו זיא אל מיט דעם יונגאן רידטן דאש
וואלט דעם יונגאן ניט איין גן אוב׳ שרייא אן איינום שטיך מן זולט
אים דען גלח הולין ער וועלט זיך שאדן · אוב׳ שפראך ווער איך בוזן
דויטן עש זולט מיך ביאנבט הלטן איך וועלט אלז אום בריגגאן ווש מיר
בינעגנבט דער מיך בינערט אויף צו הלטן צון דער שאד אוב׳ טעט אלז
איין משוגע · אוב׳ וויא זיין פאטיר אוב׳ מוטר זאהן דש קיין בעשרונג
מיט דעם יונגאן זיין וואלט אוב׳ וואלט מיט גוואלט אויז רייסן דא ווארפן
זי אין נידר אים גוועלב אוב׳ באנדן אים אלי פיר אוב׳ לישן אין ליגן דען
גנצן טג אוב׳ די גנץ נכט אוב׳ גינגאן בון אים אויז דעם גוועלב אוכט
שפערטן דיא טיר וואל צו · אוב׳ דען אנדרן מורגן גינג דער פאטיר
ווידר אין דש גוועלב דא לאג ער גנץ שטיל אוב׳ בט דען פאטיר ער זולט
אין אויף בינדן זיא דערפטן קיין זארג הבן מער בור אין דען דער בוז
טג ווער איין וועק אוב׳ וייבט אוב׳ שרייא דאש ער זולכיש גטון הט ער
וועלט

porter ainsi et qu'il voulait se repentir. Il demanda à ce qu'on le reconduise chez l'homme pieux et dit qu'il voulait à nouveau s'adonner à l'étude. Ils le ramenèrent chez rabbi Judah le Pieux; là il fit pénitence, comme il sied à un juif pieux. Il étudia jour et nuit, devint un juif remarquable et érudit en matière de Torah et fut un sujet de réjouissance pour ses amis. Que le Saint, béni soit-Il, nous fasse participer à cette réjouissance. Fin. Fin. Fin.

177

(De rabbi Judah le Pieux qui regardait par la fenêtre et qui vit un jeune garçon courir à toutes jambes; il envoya ses disciples à sa poursuite pour le retenir, car il s'apprêtait à être un apostat)

Histoire qui arriva alors que rabbi Judah était assis à sa fenêtre à regarder dehors. Il vit un jeune garçon traverser la rue en courant à toutes jambes. Alors l'homme pieux dit à ses disciples: «Poursuivez ce jeune garçon et retenez-le par le manteau jusqu'à ce que je vous appelle!» Ils poursuivirent donc le jeune garçon en l'appelant, mais celui-ci ne voulut rien entendre. Ils l'attrapèrent et l'agrippèrent au manteau. Ils lui demandèrent pourquoi il courait ainsi et ce qu'il faisait. «Pourquoi n'as-tu pas répondu lorsque nous t'avons appelé?» Le garçon dit: «Qu'avez-vous à me demander pourquoi je cours?» Ils dirent: «En deux mots, tu vas nous le dire. Nous ne te questionnons pas en vain.» Le jeune garçon refusa de leur répondre et tenta de s'échapper. Eux cependant tenaient à le savoir et refusaient de le lâcher, tant et si bien qu'ils faillirent en venir aux coups. A ce spectacle, l'homme pieux appela un étudiant et dit: «Cours-y vite! Dis-leur de ne pas se battre et de m'amener le jeune garçon!» Aussitôt dit, aussitôt fait. Lorsqu'ils arrivèrent chez l'homme pieux, celui-ci dit au jeune garçon: «Pourquoi courais-tu ainsi? Qu'avais-tu donc de si urgent à faire?» Le garçon dit à l'homme pieux: «Cher maître, je dois vous avouer mon péché», et il se mit à pleurer et à sangloter. Et il dit: «Ce que j'avais l'intention de faire n'était pas bien du tout; mais vos disciples m'en ont empêché; ils m'ont retenu, cette fois-ci, jusqu'à ce que l'heure fatidique soit passée. Je vous en prie, cher maître, imposez-moi une pénitence sévère qui convienne à pareil cas, en rapport avec mes péchés, car mes péchés, je les regrette vivement.» L'homme pieux dit: «Si tu regrette tes péchés et si tu acceptes de faire pénitence, si tu t'acquittes correctement de la pénitence que

מעלט אײן נאט ווײל ווילליש ביט מער אן זיך נעמן אוני ער וועלט תשובה
טון אוני ער זגט אן זולט אין ווידר צו דעם חסיד פירן ער וועלט ווידר
לערנן אלז בראלטן זיא אין ווידר צום רבי יודא חסיד אוני טעט גרוש
תשובה ויא איים פרומן יודן צו שטיט אוני ער לערנט טג אוני נכט
אוני וורד אײן קעשטליכר יוד אין דער תורה אוני זיין פרײנד ווארן אל
אן איםׂ דער פרייט גוט ית' זול אונש אך מיט דער פרייען :

סליק סליק סליק

קעז

מעשה נישאך דאש רבי יודא אן אייגום פענשטר זאס אוני
זך אויף דיא גס דא זך ער אײן יונגאן גר ביהענד
איביר די גס לאופן דא שפראך דער חסיד ווידר זייני תלמידים
לויפט דעם יונגאן נאך אוני הלט אין בייא זיינום מנטיל ביז איך צון
אייך אײן ווידר רופא אלז לופן זי דעם יונגאן נאך אוני רופטן אין ער
וואלט אביר ניט הוירן אלז דער וואושטן זי אין אוני הילטן אין בייא זיינום
מנטיל אוני פראגטן אין וועש הלבן ער אלז ליפא וו דא זיין גשעפטן
וועש הלבן הושטו ביט גהוירט דא מיר דיך גרופן הבן דא שפרך דער
קנאב וו פראגט איר מיך נאך מיינום לויפן דא זגטן זיא קורצום מיר
וועלין עש ווישן פון דיר מיר פראגן דיך ניט אום זונשט ער וואלט אין
בישט זגן ער וואלט אין אלז אנטלויפן זיא וואלטן עש יא ווישן אוני וואלטן
אין ניט גין לושן זו לבנ דש זיא זיך אן אנבדר שלוגן וואלטן דא דש דער
חסיד זך רופט ער אײן בחור אוני שפראך לויפא הין אוני זג אין זיא זולן
פון אירם שלגן לושן אוני זיא זולן מיר דען יונגאן הער ברענגאן דאש
נישאך אוני ויא זיא צום חסיד קאמן דא שפראך דער חסיד צום
יונגאן וועש הלבן בישטו זו זער גלאפן ווש הושטו אז ביטין צו שפן
גהט דא שפראך דער קנאב ווידר דען חסיד ליבר רבי איך מוז מײן
זינד ביקענן אוני ווײנט אוני שריא אוני זגט איך הב אימיש אים זין
גהט צו טון דש ווער ביט גוט גוועזן אביר עש אישט פיל אובטר וועגן
גבליבן דורך אייער תלמידים דיא הבן מיך דש מול דער פון אויף גהלטן
ביז דש דיא בויז שעה הין וועק אישט קומן נון ביט איך אייך ליבר רבי
זעצט מיר הערטן תשובה ויא עש אך נון צו זולכן זכן גהירט אויף
מייני זונד דען מייני זינד זיין מיך זער גרויאן דא שפראך דער חסיד
זין דיך דיין זינד גרויאן אוני ויל תשובה טון אויף דיך נעמן אוני ווילשט
דיא תשובה רעכט טון ויא איך דיר זיא אויף זעצן ויל איך דיר ערב דער
פור

je t'impose, je me porte|garant qu'ils te seront pardonnés.» Il lui imposa une pénitence qu'il observa scrupuleusement et il devint un juif pieux. Alors ses disciples dirent: «Dieu soit loué qui dispense une partie de sa sagesse à ceux qui sont éloignés de lui!» Fin.

178

(D'un apostat qui vint trouver rabbi Judah le Pieux afin qu'il lui imposât une pénitence)

Histoire Il existait un apostat qui était un fort méchant homme. A cause de sa haine des juifs, il avait causé la mort de nombreux enfants d'Israël, si grande était sa haine des juifs[229]. Il agissait ainsi depuis des années. Un jour, l'apostat s'en vint trouver rabbi Judah le Pieux et lui demanda de lui imposer une pénitence, car il regrettait amèrement les péchés qu'il avait commis; et il se mit à énumérer à l'homme pieux tous les péchés graves qu'il avait commis dans sa vie, depuis qu'il était un apostat. En entendant l'apostat lui énumérer toutes les mauvaises actions qu'il avait perpétrées, l'homme pieux refusa de lui imposer une pénitence, «Car», dit-il, «tes péchés sont beaucoup trop graves.» L'homme pieux était en train de tailler un bout de bois sec qu'il tenait dans sa main. L'homme pieux dit à l'apostat: «Tu as autant de chance de te faire pardonner tes péchés que ce bâton de reverdir et cette baguette de bourgeonner et de se couvrir de feuilles vertes. Aussi, quelle pénitence pourrais-je bien t'imposer?» Sur ces entrefaites, l'apostat quitta l'homme pieux en disant: «Si l'homme pieux refuse de m'imposer une pénitence, je serai encore bien plus méchant que je ne l'étais auparavant.» Peu de temps après le départ de l'apostat, l'homme pieux vit son bâton se mettre à reverdir et à se couvrir de feuilles vertes. L'homme pieux en fut fort étonné et se remémora les propos qu'il avait tenus à l'apostat. Il se dit: «L'apostat peut se faire pardonner ses péchés, car le bâton a reverdi.» Il fit aussitôt appeler l'apostat et lui dit: «Vois-tu, la dernière fois j'ai refusé de t'imposer une pénitence en te disant que tu avais autant de chance de te faire pardonner tes péchés que ce bâton de reverdir et de se couvrir de feuilles. Or voici que le bâton a reverdi et s'est couvert de feuilles. Vu qu'un tel miracle s'est produit pour toi, tu as dû, un jour, accomplir une bonne action qui fait

בֿר זיין דש דוא גוטי כפרה הושט דא זעצט ער אים די תשובה אונט ער הילט זיא רעכט אונט ווארד אך איין פֿרומיר יוד דא זגטן זיין תלמידים גילובט זייא גוט דער איין טייל זייבור ווייזהייט מיט טיילט צו זייבן פֿערכטרן: סליק סליק סליק

מעשה קעח

אן איינים משומד דער וואר איין גרושר רשע דער הט בון מיט זיינים רשעת גיפלאגט דש פֿיל בֿון ישראל ווארדן אום קומן דורך זיין גרוש רשעת דאש הט ער גון פֿיל יאר אן גיטריבן איין מאל קאם דער משומד צו רבי יודא חסיד אונ' בט אין ער זאלט אים תשובה געבן דען ער העט גרוש רויאן אויף זייני זינד דיא ער גיטון העט אונ' הוב אן אונ' ערצילט פֿיל גרושי עבירות דעם חסיד דיא ער זיין טג גיטון העט זינט דש ער וואר איין משומד גיוועזן אונ' דא דער חסיד זולכן בוזן שטיק בֿון דעם משומד הארט דא וואלט ער אים קיין תשובה געבן דען ער שפראך דיין עבירות זיין פֿיל צו גרוש אונ' דער חסיד דער שביצט עבן אן איינים דארן שטאנג אין זיינר הנט אונ' דער חסיד זגט ווידר דען משומד אלז ווענין אלז דיזר שטאב גרין ווערט אונ' אלש ווענין אלז דיזר שטעקן גרינן בלעטיר שפראשט אלזו ווענין הושטו כפרה ווש זול איך דיר דען פֿאר תשובה געבן אלזו גינג דער משומד ווידר בֿום חסיד הין וועק אונ' שפראך וויל מיר דער חסיד קיין תשובה געבן זא וויל איך פֿיל בוזיר ווערדן אלז איך פֿאר בין גיוועזן אונ' ביט לנג דר נוך דש דער משומד בֿון אים וואר דא זך דער חסיד דש דער שטב ווידר גרין ווארד אונ' ביקם גרינן בלעטר דא פֿאר וואונדרט זיך דער חסיד גר זער אונ' גידאכט אן דיא ריד די ער ווידר דען משומד גיטון הט אונ' גידאכט זיך דער משומד דער קאן נוך כפרה הבן דען דער שטב איזט ווידר גרין ווארדן אונ' שיקט בֿון שטונדן אן ווידר נאך דעם משומד אונ' שפראך ווידר אין זיך איך הב דיר ווען יעבשאל קיין תשובה געבן דען איך הב גיזאגט אזו ווענין דיזר שטב גרין ווערט אונ' בלעטר שפראשט אלזו ווענין קנשטו אך כפרה הבן נון איזט מיר דער שטב ווידר גרין ווארדן אונ' הוט גרינן בלעטיר גישפראסט נון זייט איין מאל דיר איין זולכש נס גישעהן איזט זא מושטו איין מאל עפיש גוטש גיטון הבן דאש דוא נוך כפרה הושט בייא אל דיין בוזן ווערק דיא דו גיטון הושט ווען דו מיר דאש זעלבן אן צייגשט זו וויל איך דיר תשובה געבן אונ' עלז דען ווען דו זיא הלטש דיא תשובה

qu'il te sera pardonné malgré toutes les mauvaises actions que tu as commises. Si tu me révèles ce dont il s'agit, je t'imposerai une pénitence et si tu t'acquittes de cette| pénitence, tes péchés te seront pardonnés.» Alors l'apostat dit: «Il faut que je vous avoue mes péchés. Cher rabbi, je dois vous dire que depuis que je suis apostat, je n'ai plus fait de bien à un seul juif; au contraire, partout où j'ai pu faire du mal à un juif, je me suis empressé de le faire. Sauf une fois où j'arrivai dans une ville habitée par un grand nombre de juifs. Les citoyens détestaient cordialement les juifs et s'en seraient volontiers débarrassés s'ils avaient su comment s'y prendre. Ils eurent recours à une fausse accusation[230]: ils jetèrent le cadavre d'un bâtard dans la cour d'une maison juive et dirent que les juifs avaient assassiné le bâtard. Les citoyens de la ville rassemblèrent jeunes et vieux pour faire une émeute contre les juifs et les tuer tous. Parmi les habitants se trouvait un conseiller qui était très bon envers les juifs et qui, devant les citadins réunis, dit qu'ils ne devaient pas s'empresser de faire couler du sang innocent. ‹Auparavant, nous allons faire une enquête pour savoir s'ils ont vraiment besoin de notre sang.› ‹Comment nous y prendrons-nous?› ‹Je vais vous le dire. Nous avons ici justement un juif converti. Posons-lui la question, il doit être au courant. S'il dit que oui, que les juifs ont besoin de notre sang, ils auront sûrement assassiné le bâtard; mais si le converti dit que non, qu'ils n'en ont pas besoin, ils n'auront sûrement pas assassiné le bâtard. Pourquoi iriez-vous alors faire couler du sang innocent? Nous commettrions une injustice en répandant tant de sang innocent. Mais si vous êtes dans votre droit, alors que personne ne vous interdise de tuer les juifs.› C'est ainsi que les habitants de la ville me firent appeler; ils me firent jurer sans ménagement de leur dire toute la vérité sur cette affaire et de leur indiquer si les juifs avaient besoin de leur sang ou non, car voici ce qui était arrivé au bâtard. Je jurai sur ma foi qu'on les accusait à tort et leur donnai de nombreuses raisons de ce que j'avançais. En effet, je leur dis: ‹Voyez-vous, les juifs doivent saler toute leur viande et la faire tremper dans l'eau pour débarrasser la viande de son sang, car il est écrit dans leur Torah qu'il leur est formellement interdit de consommer du sang. Aussi leur faut-il abattre le bétail rituellement afin de le vider de son sang. Pourquoi auraient-ils donc besoin de sang?› En entendant ces propos, ils dirent: ‹S'il en est ainsi, nous ne ferons aucun mal aux juifs.› C'est ainsi qu'ils échappèrent à l'émeute et qu'il ne leur n'arriva rien. Si au contraire j'avais dit oui, ils auraient tous été tués, que Dieu nous garde!| Voilà

תשובה זא קריגשטו ווידר כפרה דא שפראך דער משומד איך מוז
איין זינד ביקענן ליבר רבי וויל איך זגן זידר איך איין משומד בין גוועזן
הב איך קיינם יודן נישט גוטש גיטון זונדר ווא איך הב קוינן איינם
יודן עפיז בויז טון זא הב איך איך דר צו גיפליסן זונדר איין מול קם איך
אין איין שטט דא וואנטן פיל יודן אינן אוג׳ דיא בורגר ווארן דען יודן
גר פיינט אוג׳ ווערן אירר גערן פוטר גוועזן אוג׳ וואשטן ניט וויא זיא
אירר לעדיג ווערדן אלזו טראכטעטן זיא איין שיקר עלילה אוג׳ ווארפן
איינם יודן איין פגר מוזר אין זיין הויז אוג׳ זגטן דיא יודן העטן דאש
מוזר מית גוועזן אלזו זאליטן דיא בורגר אין דער שטט יוגן אוג׳ אלט
אוג׳ וואלטן שובאי ישראל איין איבר לויפא מכן אוג׳ וואלטן דיא אל מית
זיין זא וואר איין ערון אין דער עצה דער ווארגר גוט פאר יודן אוג׳
שפראך פאר דעם שטט פאלק דש זיך גזאילט הט זיא זולטן זיך ניט
צו איילן אוג׳ זולטן נאך ניט אין שולדיג בלוט פאר גיסן מיר וועלן פאר
אויך דען גרונד פון דער זכן קומן אוב זיא אובזר בלוט מוזן הבן אוג׳ וויא
ווערדן מירש גוואר דז וויל איך אייך זגן מיר הבן איצונד איין גטויפטן
יודן היא דען וועלן מיר פראגן דער ווערט עש גווישליך וואל ווישן
שפריכט ער יא זיא מוזן אובזר בלוט הבן זא הבן זיא גווישליך דש מיט
דעם מוזר אך גיטון שפריכט דער משומד אבר ביין זיא טון עש ניט
זא הבן דען גווישליך דאש אך ניט גיטון וועש הלבן זאלטן איר דען אין
שולדיג בלוט פאר גיסן דא טעטן מיר ניט רעכט וועז מיר זא פיל אין
שולדיג בלוט פאר גיסן זולטן · הט איר אבר רעכט דאר צו זול עש אייך
ניט גווערט ווערדן דש איר די יודן אום דש לעבן ברענגט אלזו שיקטן
דיא ערובים נאך מיר אוג׳ בישווארן מיך גר העטרט איך זולט אינן דא
דען יושר פון דער זך זגן אוג׳ אן צייגן אוב דיא יודן פון אירם מישטן
הבן אודר ניט דען זולכש ווער גשעהן מיט דעם מוזר דא זגט איך
אינן אויך מיין שבועה דאש מן אינן שקר מיט טעט אוג׳ זגט אינן פיל
טעמים דש עש שקר ווער דען איך זגט אינן זעכט דיא יודן דיא מוזן
דאך אל איר פלייש זאלצן אוג׳ וועשרן דא מיט דז זיא דש בלוט פון דעם
פלייש אבוועשן דען עש שטעט אין אירר תורה גשריבן דש זיא קיין
בלוט אום גר נישט דרפן עשן אך מוזן זיא דיא בהמות שעכטן דא
מיט דז דאש דם איין אושר קומט וויא וועלן זיא דען דש דם מוזן הבן׳
דא זיא דש הורטן דא שפראכן זיא אישט דעם דען אלזו זול אך דען
יודן קיין לייד גשעהן אוג׳ זא ווארד דיא גזרה בוטל אוג׳ גשך קיים
יודן נישט העט איך אבר יא גזגט זא ווערן זיא חו אום איר חיות קומן
ז G א J דאש

la meilleure action de ma vie.» Alors l'homme pieux dit: «C'était une bonne action.» Et il lui imposa une pénitence. Il s'en acquitta et redevint un juif pieux.

179a

(D'un prince qui avait une fille; il ne voulait la donner qu'à un homme aussi riche que lui; pour finir, il la donna à un démon)

Histoire concernant un prince qui vivait au temps de rabbi Judah le Pieux et qui était très riche. Ce prince était de noble lignée et de descendance royale. Il possédait une fortune colossale en pierres précieuses et en perles d'une valeur inestimable. Ce même prince avait une fille unique qu'il ne voulait donner à personne, si ce n'est à quelqu'un d'aussi riche que lui. Le temps passait et il finit par penser qu'il était impossible de trouver quelqu'un dont la fortune égalât la sienne et qui pût lui plaire. Un jour, que Dieu nous vienne en aide, un démon métamorphosé en un beau jeune homme au port royal, qui apportait de très beaux objets incrustés de pierres précieuses et de perles – on n'en avait jamais vu d'aussi beaux sur terre –, qui apportait en outre beaucoup d'argent d'un montant inestimable, ce démon donc se rendit auprès du prince et dit au prince: «Monseigneur, j'ai entendu dire que vous aviez une fille unique et que vous ne vouliez la donner en mariage qu'à un homme aussi riche que vous et d'une lignée aussi noble que la vôtre.» Le prince dit: «Oui, c'est vrai; il en est bel et bien ainsi.» Le démon dit: «Eh bien, donnez-la moi, car je suis aussi riche que vous et d'une descendance aussi noble que la vôtre. Si vous ne me croyez pas, suivez-moi et je vous montrerai de magnifiques vêtements – vos yeux n'en ont jamais vu de plus beaux – brodés de pierres précieuses et de perles, ainsi qu'une immense fortune qui m'appartient en propre.» Le prince suivit le démon jusqu'à sa chambre; là il lui montra ce qu'il lui dit avoir apporté. «Tout cela n'est rien en comparaison de ce que je donnerai à votre fille quand je la conduirai chez moi pour qu'elle soit mon épouse. Je suis, à l'heure actuelle, le roi le plus puissant de tous les rois de la terre. Je pense que vous l'avez constaté en me voyant et en voyant les biens que je vous ai montrés, car même le seigneur le plus puissant de la terre ne possède pas autant de biens que ceux que je vous

דש אישט דש בעשט מעשה דש איך אל מיין טג גיטון הב דא שפראך
דער חסיד דאש אישט איין גוט שטיק גיוועזן דא זעלבט ער אים דיא
תשובה אונ׳ ער הילט זיך וואל אונ׳ וואר ווידר איין פרומר יוד :

סליק סליק סליק

קעט

מעשה אן אייניס שר דער וואר איין גרושר עשיר אין צייטן רבי יודא חסיד אונ׳ דער שר דער וואר גר מיוחס פון גיבארן שטם אייניש מלך אונ׳ וואר גר איין גיוואלטיגר גרושר עשיר פון אבנים טובות ומרגליות דיא ווארן ניט צו שעצן נון האט דער זעלביג שר איין אייניגי טוכטר דיא וואלט ער קיינים געבן ער ווער דען אלזו רייך אלז ער ווער אונ׳ עש שטונד אלזו לנג אן ביז דאש ער מיינט ער קענט זיינש גלייכן מיט רייכטום ניט בקומן אונ׳ דער אים גיפיל איין מולט קם איין שר גוט זיא בייא אונש אונ׳ מכט זיך צו אייניס שעבן יונגן מאן אלש ווא איין מלך אונ׳ בראכט מיט אים גר שענן חפצים פון אידיל געשטיין אונ׳ פערליך דש דא זיין לעבן לנג אויף ערדן ביא שענער וואר גיזעהן ווארדן אונ׳ ברוכט אך פיל מאן מיט אים דאש ביט צו שעצן וואר אונ׳ ער גינג צו דעם שר אונ׳ שפראך צום שר גינעדיגר הער איך הב גיהורט איר הט איין אייניגי טוכטר די וועלט איר ניאנט געבן אן ווער דען אלזו רייך אז איר ווערט אונ׳ אך אזו פון גוטם גשלעכט אלז איר זייט דא שפראך דער שר יא עש אישט וואר וויא איר גיזאגט הט דא שפראך דער שר זא געבט מיר זיא דען איך בין אלזו רייך אלז איר זייט אונ׳ בין אזו מיוחס אלז איר זייט זוא אירש ניכט וועלט גלויבן זא קומט מיט מיר זא וויל איך אייך ווייזן קעשטליכי קלייניטר דיא איר מיט אויגן ניט זלט שענר גיזעהן הבן פון אידיל געשטיין אונ׳ פון פערליך אונ׳ זובשט פיל מאן דש אלז מיין אישט אלזו גינג דער שר מיט דעם שד דארט הין אן איין קמיר דא וויז ער אים וויא ער אים גיזאגט הט דש העט ער אלז מיט אים גיברוכט אונ׳ דאש אישט אלז ניכט ווען איך אייער טוכטר הייאן ברינג דש זיא מיין ווייב ווערט זיין וויל איך איר דען וויל געבן איך בין איין קוניג דער מעכטיגר אישט אלז איין קוניג איצונט אויף ערדן · איך דענק וואל איר זעלט עש אן מיר אן אייניס גוט דש איך אייך גיווייזן הב דען קיין מעכטיגר הער אויף ערדן אישט דער זו פיל בורגן אלז איך אייך גיווייזן הב וויל ניש ווייגן ווש איך פון דא הייאן הב אך זעלבט איר וואל אן מייגור גישטלט דש איך אייניש קוניגש

ai montrés, sans parler de ce que j'ai chez moi. En outre vous voyez bien à mon maintien que je suis| fils de roi. C'est pourquoi, si vous décidez de me donner votre fille en mariage, faites-le moi savoir.» Le prince lui demanda: «D'où venez-vous, cher Seigneur? Comment s'appelle votre royaume? Où se trouve-t-il, dans quel contrée?» Pour tout dire, le démon était beaucoup trop avisé pour le prince, et le démon persuada le prince de lui donner sa fille en mariage. Et le prince fit proclamer de par tout le royaume qu'il allait marier sa fille et qu'il invitait ses sujets à la noce. Il fit un beau mariage et ses sujets se divertirent beaucoup: bal et danse, escrime et tournoi animèrent la fête, comme il convient à des noces de ce rang. Après la noce, le démon qui était le gendre du prince dit à son beau-père: «Cher beau-père, j'aimerais bien m'en retourner chez moi. Accordez-moi la permission de regagner mon pays avec ma chère épouse. Dans mon pays, j'avais promis à mes sujets de ne pas m'absenter trop longtemps.» Mais le prince le pria de prolonger son séjour auprès de lui. Le démon cependant ne voulut y consentir car, dit-il, il craignait, s'il s'absentait trop longtemps loin de chez lui, que cela ne lui portât préjudice. Voyant qu'il n'y avait rien à faire, le beau-père ordonna à de puissants seigneurs d'escorter son gendre à cheval, suivis de nombreux hommes à pied. Le prince avait également un vieil homme à sa cour, un joueur de luth[231], qui maîtrisait toutes sortes d'instruments à cordes: il accompagna lui aussi le démon, car il voulait voir son pays. Ils se mirent donc en route, en grande pompe, avec les gens de la cour et une foule nombreuse en armes. Et le vieux prince et son épouse les accompagnèrent et les escortèrent. A la fin, ils prirent congé les uns des autres au milieu des pleurs et des larmes. Le démon poursuivit donc sa route avec ses gens et sa femme. Au bout de trois jours de voyage, ils aperçurent une très belle ville devant eux. Le démon dit à ses gens: «Retournez-en chez vous maintenant!» Il ne voulait point qu'ils l'escortassent à cheval jusqu'à la ville. Mais la foule lui demanda instamment de lui permettre de l'escorter jusqu'à la ville. Le démon dit: «Je veux bien vous accorder ce plaisir, parce que vous êtes extrêmement loyaux et que vous m'avez escorté jusqu'en pays étranger; puis je vous laisserai repartir avec joie. Mais si vous n'étiez pas aussi loyaux, je vous aurais infligé des peines corpo-

קוינגש זון בין דער הלב וועלט איר מיר אייער טוכטר צום ווייב געבן
זא לושט מיך עש ווישן דא פראגט אין דער שר פון וואנן זייט איר איין
ליבר העער אודר וויא הייסט אייער קויניג רייך אודר וואו ליגט עש אין
וועלכם לנדשפט מיט קורץ צו שרייבן דער שד וואר דעם שר פיל צו
ווייז אונ׳ דער שד איבר רידט דעם שר דש ער אים דיא טאכטר צום
ווייב גב׳· אונ׳ דער שר רופט אויש אלזו וויט אז זיין לנד וואר דאש ער
זיין טוכטר העט אויז געבן אונ׳ זיא זולטן קומן צו דער האכצייט אונ׳ מכט
איין שעני הוכצייט אונ׳ הטן פיל פרייד פון טאנצן אונ׳ פון שפרינגן
פון שטעכן אונ׳ טורנירן אלז זיא זיך בון צו אייבר זולכי הוכצייט גיבירט
אונ׳ דא בון דיא הוכצייט גישעהן וואר דא שפראך דער שד דער דעש
שר איידם וואר ווידר זיין שוועהר ליבר שוועהר איך וויל בון איין מאל
אייבהיימן ציהן געבט מיר אורלב אין מיין לנד צו ציהן מיט מיינם ליבן
ווייב איך האב אין מיינם לנד אך פאלק פר היישן איך וויל ביט לנג
אויש בלייבן· דא באט אין דער שר ער זאלט נאך לענגר בייא אים
בלייבן· דא וואלט דער איידם קיין דעה ביט דען ער זאגט ער בערלט
זיך עש ברעכט אים גרושן שאדן ווען ער זעלט לענגר אויש דעם
הויז בלייבן· דא בון דער שווער זאך דש עש ביט אנדרש קאן גזיין·
דא שויף ער ויל מעכטיגן הערן דיא מיט זיין איידם רייטן זאלטן אונ׳ אך
פיל פוש גענגר· אונ׳ דער שר האט אך איין אלטן מאן בייא זיך דער
וואר איין לויטן שלעגר גוועזן בייא אים דער קונט אלר לייא זייטן שפיל
דער צוג אך מיט דעם שד אונ׳ וואלט אך זיין לנט ביזעהן· אלזו צאגן
זיא הין וועק מיט זיינם הוב גיזינט אונ׳ מיט איין גרושן פאלק אונ׳ מיט
גרושן ערן· אונ׳ דער אלט שר אונ׳ גי צוגן אך מיט איבן אונ׳ גאבן אין
דש גלייד מיט· לסוף באמן זיא אורלב פון איין כנדר מיט גרושן שרייאן
אלזו צוג דער שד זיין שטרויש הין וועק אונ׳ צוג מיט זיין פאלק אונ׳ מיט
זיבן ווייב זיין זאל וואל דרייא טאג רייז דא זאכן זיא איין שיבן היפשין
שטט פור איבן ליגן· דא שפראך דער שד ווידר זיין פאלק קערט
איר ווידר אום. ער וואלט זיא ביט האבן דש זיא זאלטן מיט אים אין דער
שטט רייטן· דא באטין אין דש פאלק גאר זער דש ער זאלט זיא דאך
מיט לאשן רייטן אין דער שטט· דא שפראך דער שד איך וויל אייך
לאשן ציכישן וויל איר אזו גטריילייך זייט אונ׳ זייט אין פרעמדן לנדן
מיט גריטן אונ׳ וויל אייך ווידר איין הייאן ציאן לאזן מיט פריידן זובשט
ווען איר ביכט אזו גטרייא ווערט וועלט איך אייך אלן אייערום לייב
האבן גישעדיגט אונ׳ ער זאגט אירן וויא ער ווער איין שד אונ׳ דער שר

ʃ ב G 2 העט

relles à tous.» Et il leur raconta qu'il était un démon et que le prince| avait commis un péché très grave en ne voulant donner sa fille en mariage à personne. A ces mots, les gens de la cour du prince furent saisis d'effroi et la jeune vierge fut prise d'une telle frayeur qu'elle s'évanouit et qu'on la crut morte, car elle pensait: «Cela me coûtera ma tête.» Car elle était bien obligée de l'accompagner; mais elle aurait préféré s'en retourner chez elle avec ses gens. Or c'était impossible. Alors le démon dit aux gens de s'en retourner chez eux. Ils dirent: «Comment ferons-nous part de cet événement à notre seigneur et maître? Jamais il ne nous croira. Donnez-nous une preuve à fournir à notre seigneur et maître.» Le démon dit: «La preuve, la voici: vous avez mis trois jours pour venir jusqu'ici à cheval avec moi; à présent, vous mettrez trois semaines pour vous en retourner chez vous. Aussi votre maître n'aura-t-il aucun mal à croire que c'est un démon qui vous a conduits.» Alors il leur fallut prendre congé du démon. Ils partirent au milieu des pleurs et des larmes et ne rentrèrent chez eux qu'au bout de trois semaines. Ils dirent au prince ce qui leur était arrivé pendant leur voyage et que son gendre était un démon. Les parents pleurèrent amèrement, ce qui est aisé à imaginer mais malaisé à décrire, d'avoir si mal marié leur fille et ils moururent tous deux de chagrin et de douleur. Quant au vieux joueur de luth, il accompagna le démon et son épouse à cheval jusqu'à la ville. Elle était exclusivement peuplée de démons, que Dieu nous vienne en aide! Le démon passa ainsi trois ans avec sa femme dans cette ville. La quatrième année, le démon dit à sa femme: «Allez, suis-moi, ton heure est venue! Tu vas mourir.» Elle fut forcée de le suivre et notre bon joueur de luth l'accompagna. Le démon les conduisit aux portes de l'enfer et abandonna sa ravissante épouse aux démons qui détruisent les hommes et qu'on dénomme les anges destructeurs. Ils tirèrent la jeune femme en enfer et le démon retourna dans sa ville auprès des autres démons. Le joueur de luth jeta un regard en enfer et vit, en enfer, un autre joueur de luth qu'il connaissait, car ils étaient d'anciens camarades. Il lui dit: «Dis-moi, mon cher camarade, que fais-tu ici en enfer?» Il lui répondit: «Ne vois-tu pas que je joue du luth en enfer?» Puis il lui dit: «Sur ta vie, garde-toi bien de rejoindre la femme avec laquelle tu es venu, car à peine l'auras-tu rejointe

העט זיך פֿאר זיבט מיט זיינר טאכטיר וויל ער זיא העט ביזאבט וועלין גיבין · וויא בון דש שר הויף גיזיבט הוירט דאש דא דער שראקין זיא גיר זער · אוב דיא יונק פֿרויא דיא דער שראק אזו אז זיא דא פֿאר טוט לאג דען זיא גידוכט זיך דש קושט בון מיין הלז דען זיא מושט וואל מיט אים ביהן זיא ווער וואל ליבור מיט אירים גיזיבטווידר איין הייאן גיצוגן עש מוכט אביר ניט גיזיין · דא שפראך דער שד צום גיזיבט זיא זאלטין ווידר איין הייאן ביהן · דא שפראכן זיא וויא זאלין מיר דען זעלכיש ווידר אובזרין הערין זאגן אך ווערט ערש אובש ניט גלייבן גיבט אובש איין ווארצייכן דש מירש אובזרין הערן קענבן זאגן · דא שפראך דער שד צו ווארצייכן זייט איר מיט מיר דא העד אין דרייא טאגן גריטן · אוב איצובדר מישט איר וואל דרייא וואכין דריבר רייטן דא ווערט אייער הער וואל גלייבן דש אייך איין שד גיפֿירט האט · אלזו מושטן זיא אורלב נעמן בון דען שד אוב צוגן מיט גרושן ווייבן איין וועק אוב קאמן אין דרייא וואכין ערשט איין הייאן אוב זאגטן דען שר וויא עש אים ווער גיגנגאן אויף דיא רייש אוב וויא זיין איידם איין שד ווער זא טריבן זיא איין גרושר יאמר דאש בון וואל צו גלאבן שטיט אוב ניט צו שרייבן שטיט דש זיא אירן טאכטיר אזו ביז העטן אויש גיגעבן דש זיא אלין בייד בור גרושים לייט אוב ביקווארנוס שטורבן · בון ריט דער אלט לויטן שלעגיר מיט איבן בורט ביז אין דער שטט דא וואבטן איידיל שידים גוט צו בייא אובש איבן · אלזו וואבט דער שד מיט זיין וייב דרייא יאראין דער שטט אוב אין דען פֿירדן יאר שפראך דער שד ווידר זיין וייב וואל אויף מיט מיר דיין צייט אישט קומן דש דוא שטערבן מושט אלזו מושט זיא מיט אים גין · אוב דער גוט לויטן שלאגיר גינג אך מיט זיא אלזו בירט זיא דער שד ביז אן דער טיר בון דען גיהנום אוב איבר אנטווערט זיין היפש וייב דען שידים דיא דא דיא לייט פֿאר דערבן דיא מאן נענט דיא מלאכי חבלה אלז צוגן זיא דיא יונק פרויא אין דש גיהינום אוב דער שד גינג ווידר אין זיינר שטט צו דען אנדרן שידים · דא זאך דער לויטן שלעגיר אין דאש גיהנום היביין אוב זאך דארטן אך איין לויטן שלעגיר זיצן אין גיהנום דען קענבט ער דען זיא ווארן חבירים בייא איין נגדור גיוועזן · דא זאגט ער צו אים זאג מיר איין ליבור גיזעל ווש מאכשטו היבן אין גיהנום דא ענטפֿרט ער אין ווידר זעכשטו ניט דז איך שלאג אויף דיא לויט אין גיהנום אוב שפראך צו אים בייא לייב היט דיך דאש דוא ניט גישט בייא דייבן פֿרויאן דיא דוא ביזט מיט העד גיקוואן דען אלזו בלד דאש דוא צו איר גישט זוא אושטו

qu'il| te faudra rester ici; car elle a été livrée aux démons. C'est pourquoi, ne la rejoins pas!» Alors le joueur de luth qui se trouvait à l'extérieur dit à celui qui se trouvait à l'intérieur: «Mon cher, dis moi, comment se fait-il que tu n'aies pas brûlé alors que tu es bel et bien en enfer? Je croyais qu'on brûlait aussitôt arrivé en enfer. Tu as sans doute commis une bonne action pour ne pas avoir brûlé entièrement.» Il lui répondit: «Je ne me souviens pas d'avoir commis une bonne action de mon vivant, si ce n'est d'avoir joué aux mariages juifs, et d'avoir bien diverti les gens de la noce.» Le joueur de luth qui se trouvait à l'extérieur pensa: «S'il ne brûle pas en enfer, car il a joué aux mariages juifs et qu'il a bien diverti les gens de la noce, qu'en est-il de quelqu'un qui se ferait juif? Je pense qu'il n'irait pas en enfer du tout.» Puis il lui dit: «Mon cher, donne-moi un bon conseil, indique-moi le bon chemin pour rentrer chez moi et pourvois-moi d'un signe prouvant que je t'ai parlé, ici, car si le Dieu Tout-Puissant m'accorde la chance de me retrouver parmi les humains, je pourrai leur dire que tu m'as parlé et ils me croiront.» Aussi lui dit-il: «Tends-moi ta main et touche-moi du petit doigt! Alors tu verras de grands miracles.» Il le toucha. Aussitôt son petit doigt s'enflamma et brûla sans qu'il pût l'éteindre. Puis il lui indiqua le bon chemin à prendre. Alors il le quitta, mais son doigt continuait à brûler et peu après, un membre entier se consuma. Il trouva le bon chemin et partout où il passait, il demandait à voir des juifs. Pour finir il arriva dans une ville où habitaient de nombreux juifs. Il leur demanda de le convertir. Ils lui dirent: «Va trouver rabbi Judah le Pieux! C'est lui qui te convertiras.» Il les quitta donc pour se rendre à Ratisbonne chez l'homme pieux. Lorsqu'il ne fut plus qu'à trois lieues de Ratisbonne, l'homme pieux le vit venir tel un prophète, et il dit à ses étudiants: «Je sens le feu de l'enfer. Quelqu'un viendra, un non-juif, pour demander à me voir. Dites-lui que je ne suis pas à la maison et qu'il ne peut pas| venir chez moi. Lorsque

אושטו אך הינן בלייבן דען זיא אישט בון איבור ליברט גווארדן דיא
שידים. דער הלבן גא דוא ביט צו איר · דא שפראך דער לויטן
שלעגיר ווידר דער ארויטר גשטבדן וואר צו דען דער דא איבן שטיט
ליבר זאג איר ווארום בישטו ביט פאר ברעגבט דוא בישט דאך אין
גיהנום. איך מיין איינר פאר ברעגבט גלייך ווען איינר אין דש גיהנום
קומט דוא מושט דאך עפיש גוטש גטאן האבן דאש דוא ביט נאכן
פאר ברעגבט בישט · דא ענטפרט ער אים. ווידר איך וייש ביקש
גוטש דאש איך אל מיין טאג גטאן האב זונדר דאש איך דיא יודן
אויף אירן הוך צייטן גשלאגן האב אובט האב זיא גאר פרייליך גמאכט
דא גידאכט דער לוטן שלעגיר דער הרוישין אישט דער אישט
ביט פאר בר ברעגבט אין גיהנום. וויל ער דיא יודן האט גשלאגן
אויף דיא לויטן אובט האט זיא פרייליך גמאכט ווי האט דען אייביר
דער נאכן איין יוד ווערט איך האלט דער זעלבין קומט צו מאל
ביט אין דאש גיהנום · אובט שפראך אך צו אין ליביר גיב מיר
איין גוטן ראט דאש איך ווידר איין היים קאן קומן אויף דען רעכטין
וועג אובט גיב מיר אך איין וואר צייכן דאש איך זעלכיש מיט דיר
גירעט האב היא דען ווען מיר גוט דער אלמעכטיג ווידר גליך גיבט דש
איך ווידר צו לייטן קום. דא ווער איך דעגן זאגן ווי דוא מיט מיר גרעט
האשט דא ווערט מן מירש גלובן · דא שפראך ער צו אים. גרייך מיר
דיין וינגאר הער אוב ריר איך מיט דיינן קליינן וינגאר אן זא ווערשטו
גאר גרוש וואנדר זעהן דא רירט ער אים. אן דא ווארד דער פינגאר
נאכן דער ציבט אוב ברעגבט אין אוב ער קאן אים ביט דער לעשן אוב
צייגט אין דען רעכטן וועג ווא ער היין גין זאלט · אלזו גינג ער ווידר בון
אין אביר דער פינגאר ברעגבט אים. איבר איין קלייבה וויל וואר אים
בון איין נאכן גליך פאר בור ברעגבט · אלזו קאם ער ווידר אויף דען
רעכטן וועג אוב אידרן ווא ער היין קאם. זוא פראגט ער באך יהודים
צום לעשטן קאם ער אין איין שטאט דא זאשן פיל יהודים דרינן
דא וואלט ער האבן זיא זאלטן אין מגיר זיין דא זאגטן זיא ווידר גא דוא צו
רבי יהודא חסיד דער ווער דיך מגיר זיין אלזו גינג ער בון אינן אוב וואלט
אויף רעגנשבורג גן צו דעם חסיד אוב ווי ער באך דרייא מייל קען
רעגנשבורג האט · דא קאם עש דען חסיד בנבואה איין ווי איין
זעלכיר קעם · אוב זאגט ווידר זיין בחורים. איך שמעק דש בייאר בון
דש גיהנום. אוב דא ווערט איינר קומן דער אישט איין גוי דער ווערט
באך מיר פרעגן זאגט איר אין איך בין ניט דער היים ער קאן ביט צו

ג 3 G מיר

vous lui demanderez ce qu'il veut, il vous répondra qu'il veut se convertir. Alors convertissez-le pour faire disparaître cette méchante odeur d'enfer qu'il a sur lui.» Le joueur de luth arriva chez les étudiants à Ratisbonne et dit qu'il voulait se convertir. Il demanda où se trouvait le maître. Ils lui dirent qu'il n'était pas chez lui et qu'il ne pouvait pas le voir. Alors il leur dit qu'il aimerait bien se convertir. Les étudiants le convertirent dans une chambre que l'homme pieux leur avait indiquée. A l'instant même, le feu de l'enfer s'éteignit et cette odeur d'enfer disparut. Alors l'homme pieux vint et trouva le joueur de luth assis dans sa chambre. Il lui demanda quel métier il exerçait et d'où il venait avec ce feu de l'enfer. Il lui raconta donc ce qui lui était arrivé et ce qui était arrivé au prince et à sa fille. L'homme pieux se mit à étudier avec lui et ce dernier devint un juif pieux. Fin.

179b

(A Ratisbonne on amena un enfant à la synagogue pour le faire circoncire; alors rabbi Judah le Pieux refusa de lui souhaiter la bienvenue et il refusa aussi de se lever)

Histoire qui arriva au temps de rabbi Judah le Pieux. Il naquit un enfant dans sa ville de Ratisbonne. Et lorsqu'on porta l'enfant à la synagogue pour le faire circoncire, toute la communauté se leva, comme le veut l'usage, pour dire: «Béni soit celui qui vient!» Ces mots s'adressent au prophète Elie, de mémoire bénie; c'est lui qui vient chaque fois avec l'enfant et c'est pourquoi on place toujours deux sièges côte à côte. Mais l'homme pieux ne se leva pas à l'entrée de l'enfant et pendant que tout le monde disait: «Béni soit celui qui vient», il se tut, car il ne voyait pas le prophète Elie accompagner l'enfant comme le veut la coutume. Tout le monde fut fort étonné. Les gens lui demandèrent pourquoi il se comportait d'une manière aussi injurieuse envers l'enfant. L'homme pieux dit: «Pour la bonne raison que je n'ai pas vu Elie venir avec l'enfant et qu'il ne s'est pas non plus assis sur le siège qu'on lui a préparé.» Il n'eut aucun mal à s'imaginer que rien de bien ne sortirait de l'enfant et il dit à une partie des gens: «Regardez là-bas près de cette fenêtre! C'est là que se tient le prophète Elie; il a l'apparence d'un vieillard portant une longue barbe blanche comme neige et il est en train de prier.» Alors les gens lui demandèrent de lui dire pourquoi le prophète Elie n'avait pas pris

איר קומן פראנט איר אין ווייש ער וועל ווערט ער זאגן איך וויל מיך
מניר לאזן זיין זא זייט אים מניר דש דער ביז גישאאך פון דען גיהנום
פון אים מעלפט נון · אלזו קאם דער לייטן שלעגיר צו דען בחורים גען
רעגנשבורג אונ ער זאגט ער וואלט זיך מניר לאזן זיין ווא דער הער
ווער · דא זאגטן זיא ער ווער ביט דער הייאן ער קענט ניט צו אים
קומן · דא זאגט ער ער וועלט זיך גערן לאשן מניר זיין · דא ווארדן
אין דיא בחורים מניר אין איינם חדר דא זיא דר חסיד גיהיישן האט ·
פון שטובן אן וואר דאש בייאר פון דש גיהנום פור לושן אונ שמעקט
ביאר באך דען גיהנום · דא קאם דער חסיד אונ פאנט דען לייטן
שלעגר אין זיין שטוב זיצן דא פראנט ער אין ווייש זיין הבדיל ווער
גיוועזן אבר פון וואנן ער הער קעם מיט דען פייאר אויש דען גיהנום ·
דא זאגט ער אים אין אלן גישיכט וויא עש אים גיגנגן ווער · אונט
וויא עש דעם שר מיט זייבן טאכטיר אך גיגנגן ווער · אונ דער
חסיד לערנט מיט אים אונ וואר דער נאך איין פרומר יוד : סליק

קפ

מעשה

גישאך אין רבי יהודא חסיד צייטן דא וואר איין קינד
גיבארן אין זייבר שטאט צו רעגנשבורג · אונ וויא מן
דאש קינד אין דער שול וואלט טראגן יודשן אזו שטונד כל הקהל אויף
אלז נון דער סדר אישט ווען מאן ברוך הבא שרייט מן שפריכט אליהו
הנביא ז״ל דער קומט אל מאל מיט דעם קינד פון דעשט הלבן זעצט מן
אך צוויא שטיל נעבן אנבדר · דא שטונד דער חסיד ניט אויף גיגן
דען קינד אונ אידר מאן שריא ברוך הבא אונ ער שאגן שטיל דען ער
זאך ניט אליהו הנביא מיט קומן וויא נון דער סדר פפלעגט צו זיין
אונ דש נעמט נון אידראן וואנדר · אונ דיא לייט פרעגטן אין וועשט
האלבן ער אלזו שימפליך מיט דעם קינד גיטאן העט · דא זאגט דער
חסיד דעש הלבן דש איך האב ניט גיזעהן אליהו זאל מיט דעם קינד
קומן אך האט ער זיך ניט אויף זיין שטול גיזעצט דער אים צו בריית
אישט גיוועזן · דש קענט ער נון וואל גידענקן די ניקש גוטש אויש
דעם קינד ווערט ווערדן · אונ ער זאגט ווידר איין טייל לייטן זעכט
איר דארטן אין יענים פענשטר דא זיצט אליהו הנביא איבן ער
ווערט גישטלט אלש איין אלטר מאן מיט איינן לנגן ברט דער אישט
שניא ווייש אונט ער טעט תפילה · דא באטן אין דיא לייט ער זאלט
איבן דאך זאגן וויא קומט עש דאש אליהו הנביא ניט האט גיזעצט אויף
דעם שטול וויא פון זיין סדר אישט גיוועזן · דא ענטפרט ער אין ווידר
אך

place sur le siège comme il avait coutume de le faire. Il leur répondit:| «Je vais vous le dire: L'enfant connaîtra plus tard un moment fatidique et sera un apostat. C'est pourquoi Elie refuse de s'asseoir à côté de lui.» Il s'agit de l'enfant dont vous avez lu l'histoire plus haut, au numéro 177. Fin. Fin. Fin.

180

(D'un enfant qui naquit au temps de rabbi Judah et qui, pendant des années, fut incapable de parler; de rabbi Judah qui lui rendit la parole)

Histoire qui est arrivée au temps de rabbi Judah le Pieux. Il naquit un enfant qui fut incapable de parler, et même lorsqu'il fut grand, il fut incapable de prononcer la moindre syllabe. Sa mère avait beaucoup entendu parler de rabbi Judah le Pieux. Elle se rendit donc chez lui et lui fit part de son malheur: elle lui dit qu'elle avait un enfant déjà grand qui était incapable de parler et elle lui demanda ce qu'elle devait faire. L'homme pieux dit: «Va prendre ton garçon et porte-le en direction de Landshut; c'est le nom d'une petite ville près de Ratisbonne. Lorsque tu atteindras le village de Gomla, tu demanderas au premier homme que tu rencontreras: ‹Mon cher, j'ai un enfant incapable de parler; que dois-je faire pour qu'il se mette à parler?› Et tu feras ce qu'il te dira de faire.» La femme fit ce que le rabbi lui dit de faire et en atteignant le village, elle rencontra un gentil. C'est à ce gentil qu'elle demanda ce qu'elle devait faire pour que l'enfant se mette à parler. Le gentil lui répondit plein de fiel: «Jette-le au feu!» La femme lui dit, comme à un bouc émissaire: «Que mes péchés et ceux de mon enfant retombent sur ta tête!» Elle ne croyait vraiment pas qu'il guérirait ainsi. Alors notre brave femme se rendit à nouveau chez l'homme pieux pour lui raconter ce qui s'était passé. L'homme pieux lui dit: «Tu as eu tort de ne pas faire ce que le gentil t'a dit de faire. Il ne s'agissait pas pour toi de brûler l'enfant; il te suffisait d'allonger le garçon sur une planche brûlante au-dessus du fourneau, de renverser une bassine sur l'enfant et de laisser l'enfant dessous pendant un certain temps, puis de le retirer de là: alors il se serait mis à parler. C'est pourquoi retourne dans ce village aujourd'hui même et de jour; pose de nouveau la question au premier venu, comme je t'avais dit de faire la première fois, et fais aussitôt ce qu'il te dira de faire!» Et notre brave femme s'en retourna au village où elle rencontra à nou-

איך וויל אייך זאגן דש קינד ווערט היבטן נאך איין ביזן שעה ביקומן
דש עש זיך שאדן ווערט דעש הלבן וויל אליהו ניט בייא אים זיצן אונ׳
דאש אישט דאש קינד גיוועזן דאש איר האט אובן גילייאט האט אין

סימן קעו׳: סליק סליק סליק

קפ

מעשה

מעשה אישט גישעהן אין רבי יודא חסיד צייטן דא וואר איין
קינד גיבארין דאש קונט ניט רידן אונ׳ וואר בון גאר
גרוש דאש עש קיין ווארט ניט קאנט רידן · דא האט זיין מוטיר פֿיל
הערן זאגן פֿון רבי יודא חסיד אונ׳ גינג אך צו אים אונ׳ קלאגט אים וויא
זיא איין קינד העט אונ׳ איז בון גרוש אונ׳ קאן נאך קיין ווארד ניט רידן
וויש זיא דאך דער צו טון זאלט · דא שפראך דער חסיד גיא אונט
טראג דען קנאבן גלייך אלז וועלשטו אין טראגן גען לאבטש הוט הייסט
איין קליין מקום בייא רעגנשבורג אונ׳ ווען דוא קומשט בייא איינם
דארף דאש הייסט גוואלה דא פֿראג דען ערשטן דר דיר ווירט בגעגנן
ליבר איך האב איין קינד דאש קאן ניט רידן וויש זאל איך אים טון דז
ער ווערד קענן רידן · אונ׳ וויש דיך דער זעלביג ווערט הייסן טון
דש טוא דוא דיא פֿרויא טעט וויא זיא דער חסיד היש אונט וויא זיא אן
דש דארף קאם דא בגעגנט איר איין גוי דא פֿראגט זיא דען זעלבגן
גוי וויש זיא דען קינד טון זאלט דש ער רידן קענט דא ענטפֿרט איר
דער גוי זער ברישעת ווארף אים אין בֿייאר · דא נאם אין דיא פֿרויא
צו כפרה זאלשטו ווערין פֿר מיך אונ׳ פֿר איינן קינד דען זיא אייבט
ניט דש עש זיין רפֿואה וואר אלזו גינג דיא גוט פֿרויא ווידר צום חסיד
אונ׳ זאגט אים וויא עש איר גנגנגן וואר · דא זאגט דער חסיד צו איר
דוא האשט אונרעכט גיטאן דש דוא ניט גיטאן האשט וויא דיך דער
גוי גהייסן האט · דוא העשט דאך דש קינד ניט בידרפֿין צו פֿאר
ברענן ווערשטו בייארט הין גיגנגאן אונ׳ העשט דען קנאבן אויף איין
הייש ברעט גילינגט אויף דען הערט אונ׳ העשט איין מולטיר אויף דאש
קינד גישטערצט אונ׳ העשט דאש קינד איין וויל דרונטיר ליגן לאשן
אונ׳ העשט דער נאך ווידר אין פֿיר גנומן זא ווער עש רידן גיווארדן ·
דער הלבן גיא נאך ווידר הייט בייא טאג אין דש זעלבג דארף אונט
פֿרוג ווידר דען ערשט דער דיר בֿגעגנט וויא איך דיך פֿאר אך
גיהייסן האב אונ׳ וויש דיך דער זעלבג לערנט אזו טוא עש גלייך אלזו
גינג דיא גוט פֿרויא ווידר אריש אין דש דארף דא בגעגנט איר ווידר

איין

veau|un gentil. Elle lui demanda: «Dis moi cher ami, que puis-je faire pour que mon enfant se mette à parler?» Le gentil lui dit plein de fiel: «Jette-le dans le fleuve qui a pour nom l'Isar!» La femme s'était fait accompagner par une servante chrétienne. Elle dit à la servante: «Je vais aller dans l'eau et relever mon tablier; toi tu vas jeter l'enfant à l'eau et moi je le rattraperai pour l'empêcher de se noyer.» La servante fit ce que la brave femme lui avait ordonné: elle jeta l'enfant à l'eau et la brave femme le rattrapa dans son tablier. Il se mit à crier: «Glaglagla, que j'ai froid!» A partir de là, l'enfant parla comme n'importe qui. Puis l'homme pieux se mit à étudier avec lui et il fut un grand érudit. Fin.

181

(D'un homme remarquable de Spire qui fut l'hôte de rabbi Judah pour le premier soir de la Pâque; de rabbi Judah qui était si joyeux que son hôte lui demanda pourquoi il était si joyeux aujourd'hui; alors il dit: «J'ai vu le prophète Elie assis à table avec nous.»)

Histoire qui est arrivée chez rabbi Judah le Pieux, à un grand homme qui vivait à Spire et qui s'appelait rabbi Judah fils de Chnéour. Il se rendit à Ratisbonne auprès de rabbi Judah le Pieux et arriva chez lui la veille de la Pâque. Pendant la célébration du *seder* le premier soir, rabbi Judah le Pieux fut très joyeux. Lorsque l'autre homme pieux vit que rabbi Judah était si joyeux et que la cérémonie du *seder* était terminée, l'homme pieux de Spire sauta précipitamment de table, rempli d'une grande joie. Rabbi Judah le Pieux lui demanda pourquoi il était si joyeux. Il sauta de plus belle et frappa joyeusement dans ses mains au-dessus de sa tête. Alors rabbi Judah le Pieux lui redemanda pourquoi il était si joyeux. L'homme pieux de Spire dit: «Je suis joyeux parce que je t'ai vu joyeux et ce spectacle m'a réjoui jusqu'au fond du cœur.» Alors rabbi Judah le Pieux dit: «Je vais te dire pourquoi j'étais si joyeux; pendant que nous faisions le *seder*, le prophète Elie était avec nous.» L'homme pieux de Spire dit: «Malheur à moi qui ne suis pas digne de voir le prophète Elie!» Mais rabbi Judah le Pieux lui dit: «Non, au contraire, car il était assis plus près de toi que de moi.» Cependant l'homme pieux de Spire fut fort déçu,

אין גי דא פֿראגט זיא אים. דוא ליבר פֿריינט וויש זאל איך טון דש איין
קינד זעלט רידן אזו שפּראך דער גי זאר ברשעת ווארן אין איינש
וואשיר דש הייסט דיא איזר אלזו האט דיא פֿרויא איין גי בייא זיך דא
שפּרך דיא פֿרויא צו דר גי איך וויל איין נאבגן אין וואשיר אוב וויל מיין
שורץ אויך הלטן אוב גא דוא הין אוב ווארף דאש קינד הרבין אין דאש
וואשיר אזו וויל איך עש אויך הלטן דאש עש ניט דער טרינקט אלש
טעט דיא גי וויא זיא דיא גוט פֿרויא היש אוב ווארף דאש קינד הרבין
אוב דיא גוט פֿרויא פֿינג עש אויך אין אירן שורץ אזו שריא דאש קינד
שוך שוך וויא קאלט איז מיר אוב וואר בון שטובדן אן צו רידן וויא
איין אנדר מענש אך · אונט דער חסיד לערנט דער נאך אך מיט
אים. אוב וואר איין גרושר תלמיד חכם. אויש אים גיווארדן: סליק

קפא

מעשה איז גישעהן בייא דעם. רבי יודא חסיד אוב מיט איינם
גדול דער זאש אך צו שפּייאר דער וואר גיהייסן רבי
יודא בן שניאור דער וואנדרט צו רבי יודא חסיד גען רעגנשבורג אונט
קאם עבן אן ערב פסח צו אים. אוב וויא ער דיא ערשטן נאכט דען
סדר טעט דא וואר דער רבי יודא חסיד גאר פֿרליך אוב דא דאש דער
אנדר חסיד זאך דז ער אלזו פֿרליך וואר · דא זיא נון דען סדר העטן
אויש גיטאן. דא שפּראכן דער חסיד פֿון שפּייאר פֿור דעם טיש
הער פֿיר פֿור גרושם. פֿריידן דא פֿראגט אין רבי יודא חסיד ווארום
ער אלזו פֿרליך וואר דא שפּראכן ער ערשט נאך מין אונט קלאפּט
מיט פריידן זיינן הענד צום הייפּט · דא שפּראך רבי יודא חסיד נאך
איין מאל צו אים. ווארם ער אלזו פֿרליך ווער · דא שפּראך דער חסיד
פֿון שפּייאר דרום. בין איך אלזו פֿרליך וויל איך דיך האב אזו פֿרליך
גיזעהן דש זעלבין. האט מיך אזו דער פֿרייד אין מיינם הערצין · דא
שפּראך רבי יודא חסיד איך וויל דיר זאגן וועשט האלבן איך בין אלזו
פֿרליך גיוועשט דער וויל מיר האבן דען סדר גיטאן דא אישט אליהו
הנביא בייא אונש גיוועזן · דא שפּראך דער חסיד פֿון שפּייאר אוויא
צו מיר דש איך בין ניט ווירדיג צו זעהן אך אליהו הנביא · דא שפּראך
רבי יודא חסיד ביין איך זאג שאל צו דיר · דען ער אישט ביהגטר בייא
דיר גיזעשן אלש בייא מיר · דוך וואר דער חסיד פֿון שפּייאר אין מוטיג
בז רבי יודא חסיד צו אים. זאגט דוא בישט זיכר דש דוא איין בן עולם הבא
בישט אוב דוא דרפֿשט אך ניט חיבוט הקבר צו ליידן בוך דיינם טוט

אך

jusqu'à ce que rabbi Judah le Pieux lui dise: «Tu es sûr d'avoir ta place dans le monde à venir et tu n'auras pas à supporter le poids de la tombe après ta mort.»[232]| Puis rabbi Judah le Pieux dit: «Il existe trois hommes au monde qui sont les hommes les meilleurs en ce bas monde et tu es l'un d'entre eux.» Que le Saint, béni soit-Il, nous fasse bénéficier de leurs mérites à tous! Et ils étudièrent ensemble durant de longues années. Que le Saint, béni soit-Il, nous fasse bénéficier de leurs mérites à eux. Amen.

182

(De rabbi Samuel le Pieux qui vit le ciel s'entrouvrir alors qu'il allait à travers champs. Là s'arrêtent les hauts faits de rabbi Judah)

Histoire qui arriva à Rabbi Samuel le Pieux. Il s'en allait à travers champs. Deux hommes l'accompagnaient. Alors rabbi Samuel le Pieux vit le ciel s'entrouvrir. Il dit à ses compagnons: «Je vois que le ciel s'est entrouvert. Que chacun de vous fasse un vœu auprès du Saint, béni soit-Il! Il sera exaucé.» Tous les trois firent un vœu. Le premier demanda au Saint, béni soit-Il, de lui donner de beaux enfants. Le deuxième demanda au Saint, béni soit-Il, de lui accorder la richesse et l'homme pieux demanda au Saint, béni soit-Il, de lui donner des enfants, car il n'en avait pas encore, qui étudieraient la Torah. Tous trois virent leur vœu exaucé et lorsque l'homme pieux rentra à la maison, il trouva sa femme enceinte. Elle enfanta rabbi Abraham, puis rabbi Judah le Pieux. Que Dieu nous fasse bénéficier de ses mérites! Amen.

183

(D'un duc en France qui voulut faire venir Rachi et comment ce dernier refusa de se déplacer)

Histoire qui arriva au temps de Rachi. Rachi se trouvait en France. A son époque donc vivait un duc du nom de Godefroi de Bouillon. C'était un homme très fort, un guerrier, un être cruel et destructeur. Cet homme avait entendu parler de la sagesse de Rachi, car les juifs aussi bien que les gentils le considéraient comme un sage. Tout ceux qui le connaissaient, juifs et gentils, lui obéissaient: ils faisaient ce qu'il leur disait de faire, car ils le

אך שפּראך דער חסיד נאך אין עש זײן דרײא מאנן אין דיזר װעלט דיא זײן דיא בעשטן אין דיזר װעלט אוב׳ דוא בישט אײנר פֿון אינן הקב״ה לוש אונש איר אלר זכות גיניסן · אוב׳ זיא לערנטן בײא אײן אנדר לנג צײט הקב״ה לאש אונש אירי זכות אך גיניסן אמן סלה ׃

קפּב

מעשה גישאך דאש רבי שמואל חסיד איבער פֿעלד גינג דא גינגן נאך צװײא מאנן מיט אים. דא זאך רבי שמואל חסיד דען היא״ל אופֿן שטין דא שפּראך ער װידר זײנן חבֿרים איך זיך װאל דש דער ה א״ל אופֿן שטיט בית אײן איטליכר אײן ביט פֿון הקב״ה דא װערט עש אײנם גיװערט װערדן דא באטין זיא אלי דרײא דאר אײן באט הקב״ה אום היפשן קינדר דער אנדיר באט הקב״ה אום ר יכֿטום אוב׳ דער חסיד באט הקב״ה דש ער זאלט קינדר איבר קומן דען ער האט נאך קײן קינט ניט גיהט דיא זאלטן װאל לערנן אין דער תורה דא װארד דיא דרײא איר ביט גיװערט אוב׳ דא דער חסיד אײן הײאן קאם דא װארד זײן װײב טראגן עבן אוב׳ גיװאן רבי אברהם דער נאך גיװאן זיא רבי יודא חסיד גוט לוש אונש זײן זכות אך גיניסן אמן סלה׃

קפּג

מעשה אישט גישעהן אין טאגן רש״י דער אישט געזעשין אין גרפֿות אין זײן צײטן דא װאר אײן שר דער היש גוטיפֿרידו אין לזון · דער װאר גאר אײן שטרקיר מאן אובט אײן איש מלחמה אײן אכזר אײן איש משחית דער זעלבין שר האט בון הערן זאגן דיא חכמות פֿון רש״י דען דיא גוים היטן אין אזו װאל בור אײן חכם אלש יהודים דען דער גנץ עולם זא װײט אזו אין קובט דא װארן אין גוים אוב׳ יהודים צײת אוב׳ װײש ער זיא היש דאש טעטן זיא דען זיא היטן אין פֿאר אײן נבֿיא אש בון דער אמת אך גיװעזן אישט · דא שיקט דער שר דער רשע נאך דען רבי שלמה דער גיהײשן װערט רש״י ער זאל דאך צו אים קומן גען לורינה הײשט אײן שטאט אין פֿרנקרײך · אבֿיר רש״י דער װאלט ניט צו אים קומן דען ער קאנט דען רשע װײש ער פֿאר אײן מאן אישט · װיא בון דער שר זאך דאש רש״י ניט װאלט קומן צו אים אלזו פֿר דרוש עש אים גאר זער אוב׳ טעט אים גאר װיא דאש דער יהודא מורד האט אן אים גיװעזן אובט הובאן

לא א H ג אוב

considéraient comme un prophète, ce qui était la stricte vérité. Le duc, ce méchant homme, voulut faire venir rabbi Salomon, qu'on appelle Rachi[233] chez lui en Lorraine – c'est le nom d'une ville en France. Mais Rachi refusa de se rendre auprès de lui, car il connaissait ce méchant homme: il savait de quoi il était capable. Le fait que Rachi refusât de se rendre auprès de lui, irrita fort le duc, et de voir que ce juif eût contrevenu à ses ordres, lui infligea une cuisante douleur. Il décida de| se mettre en route avec ses cavaliers et arriva devant la maison de Rachi. Il monta dans sa chambre. Là le duc ne trouva que des portes béantes et des livres ouverts sur sa table; mais le duc ne vit personne dans la chambre. Alors le duc se mit à appeler à haute voix: «Salomon, Salomon!» Rachi lui répondit: «Que désires-tu, Seigneur?» Le duc dit: «Salomon, où es-tu?» Rachi dit: «Je suis ici, Seigneur.» Le duc appela Rachi plusieurs fois afin qu'il lui répondît. Rachi lui répondait, mais on ne voyait personne. Le duc était fort surpris de ce qu'il voyait et entendait; il quitta la maison d'études et demanda aux gens: «Y a-t-il un juif ici?» Justement, un de ses disciples s'en vint à passer par-là et le duc demanda à son disciple: «Va dire à ton maître Rachi de se rendre auprès de moi; je jure sur ma tête qu'il ne lui arrivera aucun mal.» En entendant ces propos, Rachi descendit du grenier, alla au-devant du duc et s'inclina profondément devant lui. Le duc le releva et lui dit: «A présent j'ai pu voir ta sagesse. Mais je vais te dire ce que je veux, ce que j'attends de toi. Je veux que tu me conseilles dans une affaire importante qui me concerne, car je vais te dire ce que j'ai fait. J'ai mis sur pied cent mille cavaliers et j'ai armé deux cents gros navires avec la ferme intention d'aller conquérir Jérusalem. Dans la ville d'Acre aussi, j'ai sept mille cavaliers supplémentaires. J'ai la certitude que Dieu m'accordera la victoire sur les Turcs qui se trouvent à Jérusalem, et qu'ils seront hors d'état de refaire une guerre. C'est pourquoi je te demande de me donner ton avis. Parle franchement! Tu n'as pas besoin d'avoir peur de moi, quoi que tu me prédises: de bonnes ou de mauvaises nouvelles! Car j'agirai en fonction de ce que tu me conseilleras de faire. En effet, tu es à moitié prophète et tu peux dire en vérité quel est le sort réservé aux gens dans une guerre. C'est pourquoi je te demande de me dire en vérité si je vais gagner la guerre ou non.» Alors Rachi dit en peu de mots: «Seigneur, je vais te dire la vérité. Va-y et tu conquerras la ville de Jérusalem, où tu règneras pendant trois jours; mais le quatrième jour, les Turcs te chasseront et tu prendras la fuite. Tu reviendras dans cette ville| avec trois chevaux. Voilà, libre à toi d'en faire à ta guise, tu as

אונ׳ מאכט זיך אויף מיט אל זיין רכובים אונ׳ קאם אין רש״י הויז אונט
גינג הינויף אין זיין חדר· דא פאנט דער שר אל זיין טירן אויף גישפנט
אונ׳ דיא ספרים לאגן אויף דען טיש אל אופין אביר דער שר זאך קיין
מענטש אין חדר· דא הוב דער שר אן צו רופין מיט הויכר שטים
שלמה שלמה· דא ענטפרט אים רש״י וויש בגערט דער הער· דא
שפראך דער שר שלמה ווא בישטו· דא שפראך רש״י דא בין איך
הער. אונ׳ זו רופט דר שר אופט מאל נאך רש״י דז אים רש״י ענטפרטן
זאל· ער ענטפרט אים אביר אין זאך ניאנט· דא דש דר שר זאך אונ׳
הורט דא פר וואנדרט ער זיך גאר זער אונט גינג אויש דעם בית
המדרש אונ׳ פראגט דיא לייט אישט היא איין יוד דא קאם עבין איינר
צו גין פון זיינן תלמידים דא שפראך דער שר ווידר זיין תלמיד גיא זאג
ווידר דיין רבי רש״י דאש ער צו מיר הער קעם אונ׳ איך שווער ביי
מיינם הייפט דאש ער קיין שאדן פון מיר אנטפנגן זאל וויא גון
דאש רש״י הורט בידרט ער פון דער בינן הראב אונט גינג פר דען
שר אונ׳ בוקט זיך גאר זער איין בידר אונט דער שר ריכטיט אין ווידר
אויף אונ׳ זאגט צו אין איצונדר האב איך גון גיזעהן דיין חכמה· אביר
איך וויל דיר מיין בגער זאגן ווייש איך וויל בון דיר האבן· דען איך
בגער דאש דוא מיר זאלשט רוטין אויף איין גרושי זאך דאש איך האב
מיט צו טון· דען איך וויל דיר זאגן ווייש איך האב גיטאן· איך האב
ברייט הונדרט טויזנט רייטיר אונ׳ צוויא הונדרט גרושי שיף אונ׳ מיין
דעה אישט גנצ׳ איך וויל ירושלים ביצווינגן אונ׳ איך האב גון אך אין
דיא שטאט עקרון זיבן טויזנט אנדרי רכובים. אונ׳ איך בין פור זיכרט
אן גוט דש איך וויל דיא· ישמעלים. דיא דא זיצן אין ירושלים ביצווינגן
דאש זיא קיין מלחמה קענן אין הלטין· דער האלבן ביט איך דיך לוש
מיך דיין דעה ווישן אונ׳ זאג מירש הרוישר אונ׳ דערפשט דיך נישט
פאר מיך פערכטין דוא זאלשט מיר נוטש אביר ביז· דען וויא דוא מיר
רושט דא וויל איך דיר פאלגן דען דוא בישט איין הלביר נביא דש דוא
איינם קאנשט דען אמת זאגן וויא עש איינם גין קאן אין דער מלחמה
דער האלבן ביט איך דיך דוא וועלשט מיר דען אמת זאגן אוב איך
דיא מלחמה גיווין ווער אביר ניט· דא שפראך רש״י מיט ווינק ווארטן
מיין הער איך וויל דיר דען אמת זאגן דוא זאלשט גן אונ׳ דוא ווערשט
דיא שטאט ירושלים ביצווינגן אונ׳ ווערש קיניגן דא איבן דרייא טאג
אביר אן פירדן טאג דא ווערדן דיך דיא ישמעלים ווידיר הרוישר
טרייבן· אונ׳ דוא ווערשט אנטפלינן אונט ווערשט אין דיא שטאט

ווידר

bien entendu mon avis.» En entendant les propos de Rachi, le duc se sentit blessé et dit à Rachi: «Il se peut que tu aies dit vrai et qu'il m'arrive ce que tu m'as prédit. Mais sache bien une chose: si je reviens avec quatre chevaux, je jetterai ta chair en pâture aux chiens et je ferai tuer tous les juifs de France.» Alors le duc partit avec tous ses cavaliers et il lui arriva ce que Rachi avait prédit. Il revint dans sa ville avec trois chevaux, et son cheval était le quatrième. C'était bien longtemps après, quatre ans après, car il avait passé quatre ans à la guerre, c'était le temps qu'avait duré la guerre. Sur le chemin du retour, il se souvint des propos de Rachi qui lui avait prédit qu'il reviendrait avec trois chevaux: et voilà qu'il revenait avec quatre chevaux! Son intention était funeste, que Dieu nous préserve! Il voulait tuer Rachi, que Dieu nous préserve! Car c'est ce qu'il avait promis de faire s'il revenait avec quatre chevaux, et il voulait jeter la chair de Rachi en pâture aux chiens. Mais le Saint, béni soit-Il, détruit les projets des méchants. Lorsque le duc franchit la porte de la ville, une pierre se détacha de la partie supérieure de la porte et tomba sur la tête de l'un de ses cavaliers qui mourut sur le coup. Alors le duc fut saisi d'effroi et reconnut la justesse de la prophétie de Rachi, c'est-à-dire qu'il ne reviendrait pas dans la ville avec quatre chevaux. Aussi, avant de s'en retourner chez lui, le duc voulut-il se rendre auprès de Rachi pour s'incliner et se mettre à genoux devant lui et le remercier de sa prophétie. Mais lorsqu'il arriva devant la maison de Rachi, Rachi était déjà mort[234]. En apprenant que Rachi était mort, le duc prit le deuil pour Rachi, car ce n'est que justice que de prendre le deuil pour un tel homme. Que Dieu nous fasse bénéficier de ses mérites, ainsi que tous les enfants d'Israël! Amen.

184

(Des marchands de Constantinople qui dirent que les juifs avaient tué un des leurs et qui voulurent, que Dieu nous garde, commettre des exactions contre eux)

Histoire qui arriva à Constantinople. Les marchands dirent que les juifs avaient tué un des leurs et ils voulurent, que

זידר קומן מיט דרייא פפרדן· דר הלבן מאנשטו בון טון וויא דוא ווילשט
דוא האשט בון איין מייבונג וואל גיהערט· וויא בון דער שר פון רש״י
הורט טעטן אים· זיא גאר וויא· אונ׳ זאגט ווידר רע״י עש מאג וואל זיין
דאש דוא מאגשט ווער האבן אונ׳ מאג איר גישעהן וויא דוא מיר זאגשט
אביר דאש זאג איך דיר צו ווען איך ווער ווידר קומן מיט פיר פערדן
זא וויל איך דיין פלייש דיא כלבים צו עשין געבן אונ׳ וויל אל דיא יהודים
אין צרפת לאזין מויתן זיין אונ׳ אלזו צוג דער שר איין וועק מיט אל זיינן
רייטר אונ׳ גיבג אין וויא אים רש״י גיזאגט האט· אונ׳ ער קאם ווידר
אין זיין שטאט מיט דרייא פפערד אונט זיין פערד איז דאש פירד
גיוועזן· לאבג דער באך וואל פיר יארן דען ער וואר וואל פיר יארן אין
דער מלחמה גיוועזן אזו לאבג האט דיא מלהמה גיווערט דא ער בון אין
הייאן רייטן וואר גידוכט ער דיא ריד בון רש״י וויא ער אים גיזאגט האט
ער זאל מיט דרייא פפערדן ווידר קומין אונט ער קאם מיט פיר
פפערדן ווידר אונ׳ זיין דעה וואר חו גאר בי׳ דאש ער רש״י חו וואלט
מויתן זיין דען ער האט עש פאר היישן ווען ער ווער מיט ויר פערדן
ווידר קומן אזו וויל ער רש״י זיין פלייש דיא כלבים צו עשן געבן· אביר
הקב״ה פאר שטערט דיא גידנקין בון דיא רשעים דען וויא דער שר
אין דער שטאט הביין ריט צו דער פורט זא פיל איין שטיין בון דער
איברשטן פורט היראב אונ׳ פיל איינם בון זיינם רכובים אויף דען
קאפא דאש ער גלייך פינר וואר· דא דער שראך דער שר גאר זער
אונט ביקענט דאש אים רש״י רעכיט האט נביאות גיזאגט דאש ער
ביט מיט פיר פערדן ווידר קאם אין דש מקום· אונ׳ דער שר וואלט
צו רש״י גין אי ער אין זיינן הויז גינג אונ׳ וואלט זיך בייגן אונ׳ בוקין גיגן
אים אונ׳ וואלט אים אום זיין נביאות דנקין· וויא ער בון פור רש״י
הויז קאם דא וואר רש״י בעו״ה שון גישטארבין· וויא בון דאש דער שר
הורט דאש רש״י גישטארבן וואר טרויארט ער גאר זער אויף רש״י וויא
בון וואל ביליך וואר אבילות אויף איין זעלכין מאן צו טרייבן אונזר הער
גאט זאל אונש זיין זכות גיניסן לאזין עם כל ישראל אמן :

קפר

מעשה אישט גישעהן צו קונשטנטנופיל דא שפראכן דיא
תוגרמיים יהודים העטן איינן מייאת גיוועזן אונט
וואלטן חו איין גזרה מאכן וויא בון בעו״ה אין אלש פיל מאל גישעהן אישט
דאש אן יהודים האט עלילות שקר צו גיווארפין אונ׳ האט זיא אל מויתן

אל ב H 2 גיוועזן·

Dieu nous garde, commettre des exactions contre eux; en effet, il était arrivé plus d'une fois, à cause de nos nombreux péchés, que l'on portât de fausses accusations contre les juifs et qu'on les massacrât tous.| Le roi fit appeler les juifs. Lorsqu'ils vinrent, le roi dit aux juifs: «Mes chers, dites-moi la signification du verset des Psaumes: *Non, il ne dort ni ne sommeille, le gardien d'Israël* (Ps 121, 4).» Alors les enfants d'Israël lui en donnèrent la signification: «Il ne dort ni ne sommeille, le gardien d'Israël.» Ce qui signifie que le Saint, béni soit-Il, n'avait besoin ni de dormir ni de sommeiller, pour ainsi dire, que c'était lui le gardien de tout mal. Alors le roi dit: «Non, vous ne m'avez pas donné la signification exacte du verset, car voici ce qu'il signifie: Le Saint, béni soit-Il, le gardien d'Israël, ne laisse pas dormir les autres gens, afin de protéger Son peuple d'Israël, et des gentils[235] et de quiconque.» Le roi ajouta: «La nuit dernière, je n'ai pas pu dormir; je me suis levé de mon lit et j'ai regardé par la fenêtre; la lune brillait si fort qu'on pouvait fort bien voir la rue. Alors j'ai vu passer deux hommes qui portaient le cadavre d'un homme sur leurs épaules. J'ai envoyé aussitôt mes deux serviteurs à leurs trousses pour qu'ils aillent voir où ils emportaient cet homme mort. Or ils les ont vus jeter l'homme mort dans une maison juive, et les voilà qui accusent les juifs d'avoir tué un gentil! Ils aimeraient bien, que Dieu nous garde, se venger des juifs. Si j'avais dormi et si je n'avais pas tout vu de mes propres yeux, j'aurais versé du sang innocent et fait massacrer tous les juifs. Aussi le Saint, béni soit-Il, le gardien d'Israël, m'a-t-il empêché de dormir: afin que je voie toute cette histoire de mes propres yeux. C'est pourquoi il ne vous arrivera rien.» Le roi alla se venger des assassins qui avaient porté le mort et les juifs furent protégés de la population cette fois-là. Que le Saint, béni soit-Il, continue à nous garder de tout mal. Amen. Ainsi soit-il!

185

(De rabbi Aqiva qui avait une perle précieuse à la maison d'études)

Histoire – elle se trouve dans un *midrach* – qui est arrivée au temps de rabbi Aqiva. Rabbi Aqiva avait dans sa main, à la maison d'études, une perle précieuse d'une très grande valeur. Et au moment où il tenait ainsi cette perle dans sa main, il y avait un homme à la synagogue, vêtu d'une façon si misérable que les gens pensaient qu'il n'avait même pas un

געוועזן׳ דא שיקט דער מלך צו יהודים׳ אונט וויא זיא קאמין דא שפראך דער מלך ווידר דיא יהודים׳ ליבר זאגט מיר דאש טייטש אויף דען פסוק אין תהלים׳ הנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל דא זאגטן אין ישראל דאש טייטש נון ער שלופט נוך שלומט ניט דער היטיר פֿון ישראל דאש מיינט ביא הקב״ה ווער ניט שייך שלופֿן נאך שלומן צו זאגן דער ווער דער היטר פֿור אלן ביזן׳ דא שפראך דער מלך ניין איר האט ניט רעכט געזאגט דאש טייטש פֿון דען פסוק דען דער פסוק אישט אזו טייטש הקב״ה דער היטר פֿון ישראל דער מאכט ניט שלאפֿן אנדר לייט דא מיט דאש ער זיין פֿאלק ישראל ביהיט אונ׳ פֿור יהודים׳ אונ׳ פֿור אידראן׳ דא זאגט דער מלך דיא פֿורדר נכט האב איך ניט קענן שלאפֿן אונ׳ דא בין איך אויף געשטנדן פֿון מיינם בעט אונ׳ האב צום פֿענשטר הנויש געלוגט אונט דיא לבנה האט זער העל געשינן דש מן וואל האט קענן זעהן אויף דער גאס דא האב איך געזעהן וויא צוויא מאנן זיין געגנגאן אונ׳ האבן איין פינר מאן געטראגן אויף אירן אכסיל דא הוב איך פֿלוקש מיין צוויא קנעכט נאך געשיקט זיא זאלן דאך זעהן ווא זיא דען טוטן מאן הין טראגן׳ דא האבן זיא געזעהן וויא זיא דען טוטן מאן אין איינן יהודא הויז האבן געווארפֿן אונ׳ איצונדר גאן זיא הין אונ׳ זיינן מעליל אויף יהודים׳ וויא זיא איינן גי האבן מיאית געוועזן אונ׳ טעטין גערן ח״ו איין נקמה אן יהודים׳ ווען איך העט נון געשלאפֿן אונ׳ העט דאש ניט זעלברט געזעהן העט איך יוא אין שולדיג בלוט פֿר גאסן אונ׳ העט יהודים אל מיאית געוועזן דרום האט הקב״ה דער היטיר פֿון ישראל מיך ניט שלאפֿן גלאזן דא מיט דאש איך דאש מעשה זעלברט זאל זעהן אונ׳ דער האלבן זאל איך נישט געשעהן אונ׳ דער מלך גינג הין אונ׳ טעט איין נקמה אן דיא רוצחים דיא דען טוטן האטן געטראגן אונט יהודים זיין ווארדן בישיראמט פֿון פֿאלק צום זעלבין מאל הקב״ה זאל אונש אך ווייטר ביהיטן פֿור אלן ביזן אמן סלה:

קפה

מעשה

שטיט אין איינם מדרש געשעהן אין טעגן רבי עקיבא דער רבי עקיבא האט אין זיינר הנט אין בית המדרש אין קוישליך פערלן דש ווער גאר פֿיל ווערט אונ׳ וויא ער נון אזו דאש פערלן אין זיינר הנט האט דא ווער איין מאן אך אין בית הכנסת דער גינג גאר שלעכט דא הער דש דיא לייט ניט מיינטן דש ער איין גילדן צו ביצאלן

:

florin|à dépenser. Car cet homme était couvert de haillons et il occupait une place à l'arrière de la synagogue, au milieu des indigents; aussi tout le monde croyait-il qu'il était extrêmement pauvre. Or lorsque cet homme vit la perle précieuse dans la main de rabbi Aqiva, il lui demanda s'il voulait la vendre; et s'adressant à rabbi Aqiva dans un langage parfait, il lui demanda de l'accompagner chez lui. Rabbi Aqiva se laissa convaincre et accompagna chez lui cet homme qui était déguenillé à ce point. Rabbi Aqiva marchait en tête et ses disciples le suivaient. Ils arrivèrent devant la maison du pauvre. Ses serviteurs vinrent à leur rencontre; ils prirent le pauvre, l'installèrent sur un siège d'or, le lavèrent et le baignèrent; aussitôt après il paya la perle à rabbi Aqiva. Et le pauvre ordonna qu'on organise des réjouissances pour rabbi Aqiva et ses disciples; on dressa une table à leur intention pour qu'ils puissent manger. Alors ils mangèrent et se réjouirent. A la fin du repas, rabbi Aqiva dit à l'homme: «Mon cher et bon ami, alors que le Saint, béni soit-Il, t'a accordé tant de faveurs et t'a gratifié de tant d'honneurs et d'une telle richesse, ce dont j'ai pu m'apercevoir ici, en ta demeure, comment se fait-il que tu sois couvert de haillons, que tu te fasses si petit et que tu ailles t'asseoir avec les pauvres à la synagogue?» L'homme répondit: «Cher rabbi, je vais vous le dire. Il est écrit: *L'homme n'est que vanité et ses jours sont semblables à une ombre qui passe et disparaît* (Ps 144, 4), ce qui veut dire en yiddish: ‹L'homme n'est que vanité et les jours de l'homme sont semblables à une ombre qui passe et qui disparaît.› Ainsi en va-t-il de l'homme: aujourd'hui il est vivant, demain il est mort. Un homme peut être riche aujourd'hui, mais il peut arriver, que Dieu nous garde, qu'il soit à nouveau pauvre demain, car la roue de la fortune tourne: aujourd'hui on est riche, demain on est pauvre. Aussi ai-je pensé que d'être assis parmi les pauvres me faisait le plus grand bien, car ainsi je ne pouvais pas me vanter de ma richesse. Si en outre je me prenais pour quelqu'un d'important et choisissais une place à l'avant et si, que Dieu me garde, le Saint, béni soit-Il, venait à me punir en me rendant à nouveau pauvre, j'aurais à aller m'asseoir à une place à l'arrière. Mais là où je suis maintenant, je n'ai pas à changer.» Et il ajouta: «Cher rabbi, pourquoi me vanterais-je de mon argent? Nous avons tous un seul Dieu, loué soit-Il; un seul Dieu nous a créés. Pourquoi un homme se sentirait-il supérieur à un|autre? Lorsqu'un homme se vante, pensant qu'il vaut plus qu'un

ביצאלן האט דען דער זעלבין מאן האט צו ריסן קליידר אן אונ׳ זאש
אין דעם בית הכנסת אן איינן בידר אורט צווישן דיא עביים. דאש
אידר אן מיינט ער וועֹר איין גרושר עני אונ׳ דא דער זעלבין מאן דש
קעשטליך פעריל אין רבי עקיבה הנט זאך דא פראגט ער אין אביר
ער וויל עש פאר קויפן אונ׳ גאב רבי עקיבה דיא בעשטן ווארט דאש
ער זאלט מיט אים איין הייאן גין · דער רבי עקיבה ליש זיך איבר רידן
אונ׳ גינג מיט דען בן אדם איין היים. דער איז נאר איין צו ריסן קלייד
אן האט אלזו גינג רבי עקיבה פור אונ׳ זיינן תלמידים נאך ביז ער
קאם פור דען עני הויז דא קאמין אין אנט גיגן זיינן קנעכט אונ׳ נאמן
דען עני אונ׳ זעצטן אין אויף איין גילדן שטול אונ׳ וועשטן אין אונ׳ באדיד
אין אונ׳ גאב איז בלד דען רבי עקיבה דאש געלד פור זיין פעריל · אונ׳
דער עני גיבוט דאש מן זאל דען רבי עקיבה פיל פרייד זאלן מכן מיט
זיינן תלמידים. דא בראכט מן איין טיש פור זיא צו עשין אונ׳ דא עשן
זיא אונ׳ זיינן גאר פריליך אונ׳ דא זיא בון גאר געגעשן הטן דא זאגט רבי
עקיבה ווידר דען מן ליבור גוטר מאן דיא וייל דיך הקב״ה האט יוא גלייט
זעליגט אונ׳ האט דיר בישערט איין זעלכי כבוד אונ׳ איין זעלכי עושר
דש איך הב דא בייא דיר געזעהן האב ווארום האשטו דען איז צו ריסנן
קליידר אן אונ׳ האשט דיך איז גאר שופל געמאכט אונ׳ האשט דיך געזעצט
צווישן דיא עביים אים בית הכנסת · דא ענטווערט דער בן אדם ·
ליבר רבי דאש וויל איך אייך זאגן דער פסוק שפריכט אדם להבל דמה
ימיו כצל עובר דש אישט טייטש דער מענבש אישט צו איינן הבל געגליכן
דש מענבשן טאג זיין גלייך אלש וויא איין שאטין דער איבר פארט אונ׳
גיט הין וועק אלש אישט דער מענבש אך הייט לעבט ער מארגן אישט
ער טוט אונ׳ ווען אייבר שון הייט רייך איז מארגן קאן ער קומן אז ער
חו ווידר ארים. ווערט דען דש גלק גיט אין עולם הרומן הייט איז איינר
רייך מורגן ארים. דרום האב איך מיך גידוכקט ווען איך בייא דיא
עביים זין דאש זייא מיר גאר גוט דור ווארטין דש איך מיך מיט מיינם
עושר ניט ביריס. אונ׳ באך מין ווען איך מיך זעלט גאר חשוב הלטן
אונ׳ זאלט מיך גאר אובן אן זעצין אונ׳ הקב״ה העט מיך חו געשטראפט
אונ׳ העט מיך ווידר ארום געמאכט דא העט איך מיך דער באך מין
שופל זיצן אביר איצונדר בלייב איך אויף מיינן שטט זיצן · אביר באך
מין שפראך ער ליבר רבי ווארום זאל איך מיך מתנאה זיין מיט מיינן
געלט מיר האבן דאך אל איין גוט געלובט זיא ער איין גוט האט אונש
בישאפן אונ׳ ווארום זאל זיך דען איין מענבש מין מתנאה זיין דאש דער

אל ג H 3 אנדר

autre, il commet un péché encore plus grave et héritera de l'enfer. Le Saint, béni soit-Il, hait ceux qui se vantent tout haut de leur argent.» Rabbi Aqiva fut très heureux d'entendre de tels propos. Il loua vivement cet homme, le bénit et dit: «Tu n'agis pas comme le commun des mortels qui, de nos jours, lorsqu'il a de l'argent, s'en vante haut et fort et en fait montre avec ostentation; aussi, à cause de nos nombreux péchés, il arrive fréquemment qu'il perde sa fortune.» C'est pourquoi, mes braves gens, tirez la morale de cette histoire. Même si quelqu'un a beaucoup d'argent, il doit en faire abstraction et s'abstenir de se sentir supérieur aux autres. Comme cet homme l'a fait, qui a été si modeste, tout en étant suffisamment riche, et qui, chez lui, s'est montré si généreux envers les pauvres.

186

(D'un homme très riche qui traversa la mer, qui avait beaucoup d'argent sur lui, et qui mourut chez quelqu'un, avec l'aide de Dieu; de l'ordre qu'il donna de ne confier l'argent à personne, si ce n'est à celui qui viendrait à bout de trois épreuves)

Histoire qui est arrivée, il y a fort longtemps, à un homme riche. C'était un marchand qui habitait Jérusalem. Il quitta Jérusalem pour se rendre au-delà des mers avec sa marchandise, car il ne commerçait qu'avec l'outre-mer et il emporta beaucoup d'argent. Il s'arrêta un jour dans la maison d'un propriétaire, y passa la nuit et pensait repartir le lendemain matin pour poursuivre sa route. Mais il tomba si gravement malade – puissiez-vous en être préservé –, qu'il ne put repartir et dut s'aliter; et il se trouvait si mal qu'il ne pourra plus quitter le lit. Il confia l'argent qu'il avait sur lui au propriétaire et il fit promettre au propriétaire, s'il venait à mourir, de garder l'argent en mains propres jusqu'à l'arrivée d'une personne qui aurait trois énigmes à résoudre. Qu'il lui remette alors l'argent. Il ne pouvait lui donner d'autre signe distinctif concernant ses héritiers. L'homme de Jérusalem confessa ses péchés et mourut. Alors, dans ce pays étranger, on l'enterra honorablement. Très longtemps, le propriétaire garda l'argent, car personne ne vint le réclamer. Or le marchand décédé avait quitté sa ville depuis fort longtemps et il ne revenait toujours pas; sa femme espérait qu'il reviendrait d'un jour à l'autre, mais plus elle l'attendait, moins son mari revenait. Alors

אנדר אונ׳ ווען זיך איין מענש אין בריאט דאש דער אנדר דא זינט
ער · באך אין אונ׳ ערבט דאש גיהינום · אונ׳ הקב״ה הוט פֿיינט דיא
זיך הוך בריאן פֿון אירם געלט ווענן אונ׳ דא רבי עקיבֿה זעלכי ווארט
הירט גיפֿיל עש אים גאר וואל אונ׳ לובט דען מאן גאר זער אונ׳ בענשט
אין אונ׳ שפראך דוא טושט ביט וויא דאש דיר פֿלעגט צו טון דען ווען
איינר איצונדר געלט האט בריאט ער זיך גאר זער אונ׳ ברנגט דער
מיט אונ׳ דרום קומט בעוה אופֿטר מול דאש אים דער ענשר ביט
בלייבט · דער הלבן ליבן לייט זעלט דאש מעשה וויש עש ביטייט ·
האט איינר שון פֿיל געלט טוא ערש בזייט · אונ׳ הלט זיך ביט הוך גנן
דיא לייט · וויא דיזר מאן האט אך גיטאן · האט זיך גאר שאפֿיל גיהלטין
אונ׳ אישט עשיר גיבליבן גיוועזן אונ׳ האט דאך אין זיינן הויז פֿיל גוט
גיטאן ארמן לייטן:

קפו

מעשה

אישט גישעהן פֿור צייטן אן איינן עשיר דער וואר
איין סוחר אונ׳ ווארט צו ירושלים דער צוג אויש
ירושלים איבר ים מיט סחורה דען זיין הבדל וואר אלש איביר ים אונ׳
באם גרוש מאון מיט זיך אלזו קאם · ער אין איינש בעל הבית הויז אונ׳
לאג איביר נכֿט אינן אונ׳ וואלט דעש אנדרש מארגן זיין שטרוים ציהן
דא ווארד לעזער קרנק דאש ער ניט וייטר קומן קאנט אונ׳ מושטע
זיך גאר לינן אונ׳ ער ביפֿאנט זיך גאר וואל דאש ער דאש לענגרש ניט
ווידר אויף שטין ווערט אונ׳ גאב דען בעל הבית זיין מאון אויף צו היבן דז
ער בייא אים האט אונ׳ טעט דען בעל הבית צוואה ווען ער שטערבן
ווערט זא זאלט ער דאש מאון ביהלטן אזו לנג אין זיינר הנט ביז איינר
קעם דער דרייא חכמות ברוכֿט דען זעלבין זול ערש געבן ער קענט
אים זונשט קיין אנדר סימן געבן אן זיינן יורשים · אלזו ליש אים דער
פֿון ירושלים וידיו ועד זאגן אונ׳ שטורב אלזו וואר ער אין דיא פֿרעמדן
לנד גאר ערליך בינראבן · אונ׳ דער בעל הבית האט דאש מאון לנגי
צייט אין זיינר הנט דאש ביאנט קאם דער דאש מאון בינערט · אונ׳
דא נון דער גישטארבן סוחר אישט בון לאנגאי צייט אוישן גיבליבן אונ׳
ניט העטן קענן איין היים קומן אונ׳ דאש וייב האט אלי טאג אויף אין
גיהאפֿט דאש ער זאלט איין הייאן קומן אי לעבנאר זיא ווארטט דא קאם
דער מאן דאך ניט דא גיהוב זיא זיך גאר איביל אום איר מאן · אונ׳
זאגט צו אירם זון ליבר וייש זאלן מיר טון דיין פֿאטיר אישט מיט

גרושים

elle se mit à s'inquiéter vraiment pour son mari et elle dit à son fils: «Mon cher fils, qu'allons-nous faire? Ton père est| parti au-delà des mers avec des biens en grande quantité et il a séjourné à l'étranger pendant de nombreuses années; j'ai très peur qu'il ne soit mort et que son argent ne soit passé en des mains étrangères, à moins qu'il ne se soit noyé en mer. Si tu veux bien faire ce que je te dis, alors va parcourir tous ces pays et essaie de savoir où ton père est mort. S'il est mort chez un juif pieux, il te rendra l'argent.» Le fils écouta sa mère et se rendit au-delà des mers. Il alla de ville en ville jusqu'à ce qu'il parvînt dans la ville où son père était mort. Mais dans cette ville régnait une coutume qui interdisait à quiconque d'héberger un hôte pour la nuit. Ils avaient pris cette décision entre eux. Lorsque le fils arriva aux portes de la ville, les gens qui étaient assis là lui dirent qu'on n'avait pas le droit d'héberger d'hôte pour la nuit. Le fils se dit: «Il faut que j'use de ruse pour pénétrer dans la ville.» Il demanda aux gens qui étaient assis aux portes de la ville: «Mes braves gens, quelqu'un n'est-il pas mort ici, il y a des années, en laissant beaucoup d'argent?» Ils lui dirent que si et lui indiquèrent le propriétaire qui possédait l'argent. En franchissant la porte, il vit un homme qui vendait du bois. Il acheta du bois au pauvre juif, avec charge pour ce dernier de le porter jusqu'à la maison du propriétaire; et il lui donna le nom du propriétaire où son père était mort. Le pauvre homme porta donc le bois jusqu'à la porte de la maison où son père était mort et l'héritier de Jérusalem le suivit. Il apporta le bois au propriétaire et celui-ci dit: «Que dois-je faire de ce bois? Je n'en ai pas acheté.» Le pauvre homme dit au propriétaire: «C'est le monsieur qui me suit qui a acheté le bois.» Le propriétaire pensa que ce n'était pas fortuit; il prit le bois et salua l'héritier de Jérusalem. C'est ainsi qu'il était venu à bout de la première épreuve. Le propriétaire se dit: «Tout cela est certainement lié à l'homme qui est mort chez moi il y a des années. Il faut que je le soumette à d'autres épreuves, conformément aux dernières volontés de son père. Alors, si telle est la volonté de Dieu, je ne l'empêcherai pas de recouvrer son argent et son bien.» Le soir, le maître de maison fit préparer un grand dîner et en premier, on servit cinq pigeonneaux; le maître de maison| voulut mettre

גרושים גוט איבר יס גיצוגן אונ׳ אישט פֿיל יאר בון אוישן גיוועזן איך
פֿערכֿט איך גאר זער ער ווערט גישטארבן זיין אונ׳ דאש מאון ווערט
אין פֿרעמדן העבדן קומן אישט ער אבדרש ביט דער טרובקין אין
ים · ווילשטו מיר פֿאלגן אזו ציך דוא אין אלן לאנדין אום בין לאבן אז
דוא גיוואר ווערשט וואו דיין פֿאטיר גישטארבן ווערט זיין · אישט ער
דען בייא איינם פֿרומן יודן גישטארבן דא ווערט ער דיר דש מאון
ווידר געבן · אלזו בֿולגט דער זון זיינר מוטיר אונ׳ צוג איבר ים אונ׳ צוג
איינר שטט צו דער אנדר בין ער קאם אין דער שטט דא זיין פֿאטיר
אינן גישטארבן וואר · בון וואר דער סדר אין דער זעלבין שטט דש
מן דרפֿט קיין געשט איבר נכֿט ביט הלטן זיא העטן אלזו איין חכם
אובטר זיך גימאכֿט · וויא בון דער זון פֿאר דיא שטט וואר דא זאגטן
מאש דיא לייט דיא דא זיצן פֿאר דיא שטט דש מן דרפֿט קיין געשט
ביט איבר נכֿט בהערברגן · דא גידוכֿט זיך דער זון איך מוש איין
חכֿמה ברויכֿן דש איך אין דער שטט קעם אונ׳ פֿראגט דיא לייט דיא
דא זיצן אוישן איר ליבן לייט איז ביט היא איינר גישטארבן פֿאר צייטן
דער האט גרוש מאון גילושן · דא זאגטן זיא אים יוא אונ׳ זאגטן אין דען
בעל הבית דער דאש געלט אך העט · בון וויא ער אובטר דען טאר
קאם דא שטונד איינר דא מיט איין גיבונט האלץ צו פֿאר קויפֿן ער
קויפֿט דען ארמן יודן דש הולץ אב אביר ער זאלט מיש טראגן אין דען
בעל הבית הויז אונ׳ ער גענגט אים דען בעל הבית דא זיין פֿאטיר
וואר דרינן גישטארבן · אלזו טרוג דער ארים מאן דאש הולץ בֿור זיין
טיר וואו זיין פֿאטיר אינן גישטארבן וואר אונ׳ דער יורש בֿון ירושלים
גינג אים נאך · אונ׳ דא ער דאש הולץ האט דען בעל הבית גיבראכֿט ·
דא שפֿראך דער בעל הבית וויש זאל איך מיט דען הולץ טון איך האב
עש דאך ניט גיקויפֿט דא זאגט דער ארום מאן ווידר דען בעל הבית
דער הער נוך קומט דער העט דש האלץ גיקויפֿט · דא גידוכֿט דער
בעל הבית דאש ווערט ניט בחינום גישעהן זיין אונ׳ נאם דאש האלץ
אונ׳ גאב דען יורש בֿון ירושלים שלום · בון האט ער שון איין חכֿמה
גיברויכֿט דא מרקט דער בעל הבית דאש ווערט עפיש זיין בֿון דעם
מאן דער בֿור יארן הינן גישטארבן אישט איך מוז אין בֿור זוכֿן מיט מין
חכֿמות אישט דען אלזו וויא דער פֿאטיר צוואה האט גיטאן אזו וויל איך
וויש גוט זיין געלט אונ׳ גוט ביט אויף הלטן · צו נכֿט ליש דער בעל הבית
איין גרושי סעודה צו ריכֿטן אונ׳ דאש ערשט גריכֿט דאש מן אויף דען
טיש גיברוכֿט האט דאש וואר פֿינף יונגן טויבן דא וואלט אין דער בעל
הבית

l'héritier à l'épreuve et posa les cinq pigeonneaux devant lui en disant: «Mon cher ami, à vous l'honneur de répartir ces cinq pigeonneaux de manière à ce que chacun d'entre nous ait la même part.» L'héritier dit: «Cher maître de céans, cet honneur ne me revient pas, car je suis étranger.» Pour finir, le maître de maison le pria tant et si bien qu'il disposa les pigeons devant lui de manière à les répartir. Le maître de maison avait deux fils et deux filles. L'héritier donna un pigeon au maître de maison et à sa femme, un pigeon à ses deux fils et un pigeon à ses deux filles. Il se garda deux pigeons pour lui. Le maître de maison en fut fort irrité, mais se dit: «Ce ne peut être fortuit. A coup sûr, il y a une astuce. Je vais le mettre à l'épreuve une nouvelle fois.» Car il semblait bien inconvenant au maître de maison qu'un hôte gardât deux pigeons par-devers lui et n'en donnât, à chaque fois, qu'un pour deux. Le soir suivant, il fit encore préparer un dîner où il y avait, en tout et pour tout, une poule. Le maître de maison prit la poule dès qu'elle fut servie, alla la poser devant l'hôte et lui dit: «Mon cher hôte, découpe la poule et sers-nous en une part à chacun! Tu as si bien réparti les pigeons hier soir que c'est un plaisir que de t'avoir!» Il refusa, mais le maître de maison le pressa tant et si bien qu'il se mit à découper la poule. Il donna la tête de la poule au maître de maison, à sa femme, il donna les abats, aux deux fils, il donna les deux cuisses, et aux deux filles, il donna les deux ailes. Il garda tout le reste de la poule pour lui. Le maître de maison fut fort étonné de voir qu'il gardait tout le reste pour lui et il lui demanda: «Mon cher ami, dis moi, pourquoi as-tu gardé à chaque fois la plus grosse part des pigeons et de la poule pour toi?» L'hôte répondit: «Cher maître de céans, je vais vous le dire. Vous m'avez demandé de répartir les pigeons en parts égales. C'est ce que j'ai fait. Vous et votre épouse, vous êtes deux, plus un pigeon, ça fait trois. Vos deux fils plus un pigeon, ça fait trois. Et vos deux filles plus un pigeon, ça fait trois. Quant à moi plus deux pigeons, ça fait trois. Par conséquent, les parts étaient égales.» A ces mots, le maître de maison se dit qu'il s'agissait là| d'une grande sagesse. On en était

הבית פאר זולן אונ' שטעלט דען יורש דיא פינף טויבן פיר אונ' זאגט
איין ליבור מאן אונ' טוט אזו וואל אונ' טיילט אונש דיא פינף טויבן דאש
אייגר אזו פיל זעלט ביקומן אז דער אנדר· דער יורש שפראך איין
ליבר בעל הבית דאש גיבירט מיר ניט דען איך בין איין פרעמדר מאן·
סוף דבור דער בעל הבית בעטיט אים. אזו גאר לנג ביז ער נאם דיא
טויבן פור זיך אונ' טיילט זיא אויש נון האט דער בעל הבית צווין זין
אונ' צווין טעכטיר· דא נאם דער יורש דען בעל הבית מיט זיינם
וויב איין טויב מיט אננדר אונ' דיא צווין זין אך איין טויב אונ' דיא צווין
טעכטיר אך איין טויב· אונ' ער בהילט זיך צווין טויבן· נון עש פאר
דרויש דען בעל הבית גאר זער אונ' גידוכט זיך דאך עש קאן ניט
בחינם זיין עש ווערט גיוויש איין חכמה דער בייא זיין· איך וויל אין
נאך איין מאל פאר זוכן דען עש דוכט דען בעל הבית ניט איין
בסברה שטיך צו זיין דאש דער גאשט צווייא טויבן פור זיך הילט אונ'
ער העט דען אנדרן צווייא אל מול אייבן מיט אננדר געבן· דיא אנדר
נכט ליש ער ווידר איין סעודה מכן אונ' קאכט ניט מין אז איין הון·
דער בעל הבית נאם דאש הון זא בלד דאש עש אויף דען טיש קאם.
אונ' נאם עש אונ' ליגט ווידר דען גאשט פור אונ' זאגט צו אים. מיין ליבר
גאשט טייל מיר דאש הון אך צו חלקים. דוא האשט אונש געשטרן דיא
טויבן אך וואל גיטיילט דש איך איין לושט צו דיר האב· ער וואלט אביר
ביט דער בעל הבית וואר גאר זער מפציר אן אים. דאש ער דאש הון
נאם. אונ' טיילט עש אונ' גאב דען בעל הבית דען קאפא פון דען הון·
אונ' דען וויב גאב ער דאש אין גיוויידפום הון· דען צווין זין גאב ער
דיא צווין דיך· אונ' דיא צווייא טעכטיר גאב ער דיא צווייא פליגל פון
הון· אונ' ער בהילט דאש גנץ לייב פון הון· דא נאם דער בעל הבית
אביר גרויש וואנדר דש ער דאש מיינשט פור זיך הילט· אונ' פראגט
אין מיין ליבר מאן זאג מיר וויא מיינשטו עש מיט דען טויבן אונ' מיט
דען הון דאש דוא אל מאל דאש מיינשט ביהלטן האשט· דער גאשט
זאגט מיין ליבר בעל הבית איך וויל אייכש אלש זאגן· איר האט
גישפראכן איך זאל דיא טויבן גלייך טיילן דאש הב איך גיטון איר אונ'
אייער וויב זיין צווייא איין טויב דער צו דא זיין אייער דרייא צו אננדר·
נון אייער צווייא זין איין טויב זיין אך דרייא צו אננדר· נון אייער
צווייא טעכטיר אך איין טויב צו אננדר דא זיין אך דרייא· נון אך
אונ' צווייא טויבן דא זיין אך דרייא נון זיין אייבש אלזו פיל אש די אנדרי·
דא נון דער בעל הבית הורט גידוכט ער זיך דאש אישט נון אך ווידר
איין

déjà à la deuxième épreuve. «Et en fonction de quoi ai-je découpé la poule ainsi? Je vous le dire. J'ai déposé la tête de la poule devant vous parce que vous êtes à la tête de votre maison et la tête est la partie supérieure de la poule. J'ai donné les abats à votre épouse parce qu'elle porte les enfants dans ses entrailles. Et j'ai donné les deux cuisses à vos fils, c'est-à-dire les deux pattes sur lesquelles la poule marche, parce que vos fils sont les piliers de la maison; ils soutiennent la maison et nourrissent leurs parents, en sorte que la maison a une assise, et ils habitent la maison. Et j'ai donné les deux ailes à vos deux filles pour la bonne raison que les filles, il leur faut s'envoler de la maison pour aller chercher un mari ailleurs. Les ailes permettent à la poule de s'envoler au loin. J'ai gardé le reste de la poule pour moi et je vais vous dire pourquoi. Une poule dépourvue de tête, de cuisses et d'ailes, ressemble à un navire, parce que je suis venu sur un navire et je repartirai sur un navire. Je vais vous dire la raison de ma présence ici.» Et il raconta son histoire au maître de maison. Le maître de maison pensa qu'il s'agissait sans doute du bon héritier, celui auquel le père avait fait allusion en parlant des trois épreuves. La première avait consisté à apporter le bois, la deuxième à répartir les pigeons et la troisième à découper la poule. Il était fort étonné de ce que les dernières volontés de l'homme mort aient concerné cette personne. Et il lui dit: «Mon cher ami, j'ai décelé à tes astuces que tu étais le bon héritier. Approche-toi, je vais te restituer en mains propres tout l'argent de ton père!» Il lui rendit tout, car c'était un juif pieux. De nos jours ces choses-là n'arrivent pour ainsi dire plus. Il dit: «J'ai beaucoup entendu parler des sages de Jérusalem et maintenant j'en vois un de mes propres yeux.» Autrefois, du temps de Jérusalem, lorsqu'un visiteur venait de Jérusalem, on lui avançait un siège pour qu'il puisse y prendre place et on se délectait de sa sagesse, mais aujourd'hui – à cause de nos nombreux péchés – les choses ont beaucoup changé. On trouve une grande partie des histoires de leur sagesse dans le livre *Ekhah Rabbati*[236].

Si ces histoires vous font envie, lisez-le! Vous les y trouverez toutes.|

אין גרושי חכמה דש זיין בון צוויא חכמות גיוועזן · בון דאש איך דאש
הון אלזו גיטיילט האב דאש וויל איך אייך אך זאגן · איך האב אייך דען
קאפא בון הון בירגינט דאש ביטייט דש איר זייט דער אירברשטן אין
הויז אונ׳ דער קאפא אישט אך דש עברשטן בון הון · אונ׳ האב אייער
ווייב גיגעבן דאש אין גיווייט דאש ביטייט דאש זיא דיא קינדר אלט אין
אין גיווייט דער גידערם · אונ׳ האב אייערם זין דיא צוויא פעטיך
געבן דש מיינט דיא צוויא שענקיל דא דאש הון דרויף גיט דש ביטייט
דיא זין זיין אך דיא שטיצין בון הויז דיא הלטין דאש הויז אויף אונ׳ דער
בערין פאטיר אונ׳ מוטיר דש דאש הויז איין בישטעבט האט אונ׳ בלייבן
אך אין הויז וואנן · אונ׳ דאש איך האב אייער צוויא טעכטיר צוויא
פליגיל געבן דאש האב איך דרום גיטאן דאש דיא טעכטיר מוזין אויש
הויז פליגן אונ׳ בעמן מנן אנדרש וואגייך וויא איין הון דאש מיט זיינן
פליגיל ווייט פליכט · אונ׳ איך האב דען לייב בון הון גאר בהלטין דאש
וויל איך אייך אך זאגן · דש הון זונדר קאפא אונ׳ פוויש אונ׳ פליגיל זיכט
עבן וויא איין שיף דש מיין איך אלזו אין איינם שיף בין איך הער גיקומן
אונ׳ אין איינם שיף וויל איך ווידר איין וועק פארן אונ׳ וויל אייך זאגן
וויש איין זך אישט היא צו טון אונ׳ זאגט דען בעל הבית זיין מאכונג ·
דא גידאכט דער בעל הבית דער אישט גיוויש דער רעכט יורש דאש
דער פאטיר מיט דיא דרייא חכמות גימיינט האט דען דיא ערשטן
חכמה האט ער גיברוכט מיט דעם הולץ דיא אנדר חכמה מיט דען
טויבן דיא דריט חכמה מיט דען הון טיילין אונ׳ באם אין גרוש וואנדר
בון דעם גישטארבן מאן דאש ער אויף דען האט צוואה גיטאן · אונט
שפראך צו אים מיין ליבר מאן איך מרק אן דיינן חכמות דש דוא דער
רעכט יורש בישט קום הער איך וויל דיר דיין פאטירש געלט אלש
ווידר אין דיינן הנט געבן אונ׳ גאב אין אלש מיט אנבנדר דען עש וואר
איין פרומר יוד דש וואר איצונדר מעגלים ניט גישעהן · אונ׳ זאגט
איך האב פיל גיהערט פון דען חכמים בון ירושלים איצונדר זיך איך
עש זעלברט וואל דען מן האט פאר צייטן אין ירושלים צייטן ווען איין
גאשט בון ירושלים הירוישר גיוואנדרט איז האט מאן אים איין שטול
גישטעלט דאש ער זיך דרויף גיזעצט האט דאש מן אים זיין חכמות
הוט צו גיהערט רידן אביר בעוה איצונדר האט זיך פיל בור קערט אך
פינט מן פיל בון אירן חכמות אים איכה רבתא ווער לושט האט דער
צו דער לייאן דריבן אז ווערט ערש אלש וואל פינדן :

187

(De rabbi Siméon le Grand de Mayence[237] qui avait un fils;
comment la servante chrétienne qui venait le jour du chabbat[238] l'enleva et
comment il finit par devenir pape)[239]

Histoire qui est arrivée au temps de rabbi Siméon le Grand. Il habitait à Mayence, comme tout le monde sait, et on se souvient encore bien de sa maison avec les trois grands miroirs qu'il y avait et où il pouvait voir tout ce qui s'était passé et tout ce qui allait arriver. Et il y avait aussi une source qui jaillissait à sa tête, à Mayence, au cimetière. C'était un grand homme. Il avait un fils du nom d'Elhanan[240] qui, à l'époque, était encore un garçonnet. Il arriva un jour que sa servante chrétienne, qui venait le jour du chabbat, voulut venir allumer le feu pour le chabbat, comme à l'accoutumée; et cette servante chrétienne prit l'enfant dans ses bras et partit ainsi avec lui. La bonne qui se trouvait dans la maison n'y prêta pas attention; elle s'imaginait que la servante chrétienne allait ramener l'enfant. La servante chrétienne enleva donc l'enfant au moment où tout le monde se trouvait à la synagogue; elle partit avec lui et le fit baptiser. Elle croyait avoir ainsi offert un sacrifice à Dieu, car autrefois on accordait une importance primordiale au fait de baptiser les enfants juifs. Lorsque rabbi Siméon le Grand revint de la synagogue, il ne trouva pas sa bonne à la maison, car elle s'était mise à la poursuite de la servante chrétienne, sans pouvoir toutefois la rattraper. Aussi rabbi Siméon ne trouva-t-il ni sa bonne ni son enfant. Soudain sa bonne arriva en pleurant amèrement. Rabbi Siméon le Grand lui demanda pourquoi elle pleurait ainsi. Elle lui dit: «Cher rabbi, à cause de nos nombreux péchés, la servante chrétienne qui vient pour le chabbat a emporté l'enfant avec elle, mais je n'ai pas réussi à savoir où elle est allée avec lui.» Ils firent donc rechercher l'enfant partout, mais celui-ci restait introuvable. Le rabbi fut inconsolable de la perte de son enfant bien-aimé, ce qui se conçoit aisément. On ne put retrouver l'enfant. Il jeûna jour et nuit. Mais le Saint, béni soit-Il, ne lui révéla pas l'endroit où se trouvait l'enfant. L'enfant avait été emmené très loin et élevé par des prêtres qui avait fait de lui un grand érudit, car il possédait l'intelligence de rabbi Siméon le Grand. Il alla d'université en université, jusqu'au jour où il se rendit à Rome. Là il étudia sérieusement toutes les langues et devint cardinal à Rome. Sa renommée s'étendit si loin qu'on ne

קפז

מעשה אישט גישעהן אין טאגן רבי שמעון הגדול צײטן דער
אישט גיזעשון צו מענץ דאש בון אידר מאן װאל װײש
אונ׳ אן װײש באך װאל זײן הויז מיט דען דרײא גרושן שפיגל הוט ער
גיהט דא האט ער אלש דריבן זעהן װײש גישעהן אישט אונ׳ װײש
גשעהן זאל אונ׳ אך האט ער אײן קװאל ברונן צו זײן קאפא ארױשר גן
צו מענץ אויף דען בית חיים דער אישט בון אײן אדום גרול גיװעזן
דער האט אײן זון גיהט דער היש אלחנן דער װאר באך גאר אײן
קלײנר יונג· בון עש ביגאב זיך אײן מאל דש זײן שבת גוי האט װעלן
אן שבת אײן הײצן אז בון דער סדר אישט גיװעזן אונ׳ דיא גוי נאם דש
קינט אויף איר ארים אונ׳ גינג אלזו מיט אים אײן װעק דיא פֿילצײל דיא
אין הויז װאר גיװעזן איז אך ניט פֿיל קושא גיװעזן זיא האט גימײבט דיא
גוי װעט דעש קינט װידר ברענגן אלזו נאם דיא גוי דאש קינט אונ׳
אידר מאן איז אך עבין אין דיא שול גיװעזן אונ׳ בונ׳ אלזו מיט דעם קינט
אײן װעק אונ׳ ליש דאש קינט שאדן· דא מײבט זיא בון זיא העט אײן
קרבן גיבראכט דען פֿאר צײטן הבין זיא פֿיל אויף דאש שאדן גיהלטן·
דא בון דער רבי שמעון הגדול היים קאם איש דער שולין דא אישט
דיא פֿילצײל ביט דער היים· דען זיא אישט באך דיא גוי גילאפֿין אביר
זיא האט זיא ניט קענבן ביקומן אלזו פֿאבט דער רבי שמעון זײן פֿילצײל
ביט אונ׳ זײן קינט אך ביט פֿתאום קאם דיא פֿילצײל צו גן אונ׳ שריא
גר זער דער גרול פֿרעגט זיא אלזו שריא זיא זאגט אים ליבר
רבי בעו״ה דיא שבת גוי האט דש קינט אײן װעק גיטראגן ביט קאן איך
אביר װישן װא זיא מיט אים אישט הין גיקומן· אלזו לישן זיא דש קינט
זוכן אין קיל ואין עונה דש קינט װאר הין װעק דער רבי טריב אײן גרושן
יאמר אום זײן ליבש קינט דש בון װאל צו גאבן שטיט דאש קינט קונט
אן ביט װידר ביקומן ער ששטיט טאג אונ׳ נכט· אבר הקב״ה האט עש
פֿאר אים פֿאר העלט װא דש קינט װער אלזו װאר דאש קינט אזו װײט
גיקומן דש עש דיא גלחים הטן אויף גיצוגן דאש עש װאר אײן גרושר
אלװאד גיװארדן דען דש לב װאר בון רבי שמעון הגדול גיװעזן עש בוג
בון אײנר הוך שול צו דער אנדר ביז עש קאם קען רום אונ׳ לערנט
אזו ערנשליך בון אליר ליא לשובת דאש עש אײן קרדינאל צו רום
װאר אונ׳ זײן באמן גינג אלזו װײט דש מן ביט גיבונגן בון אים זאגן קעבט
אונ׳ הוב אן אונ׳ װארט גאר חשוב אונ׳ װאר גאר היפש· סוף דבור עש

בינאב

saurait assez chanter ses louanges; il était très respecté et très beau. Pour finir,| le pape vint à mourir et ce fut ce jeune homme qui, en raison de sa grande sagacité et de sa connaissance de toutes les langues, lui succéda comme pape. Il savait pertinemment qu'il avait été juif, qu'il venait de Mayence et qu'il était le fils de rabbi Siméon le Grand. Il se sentait tellement bien qu'il resta parmi les gentils, tout en se disant: «Je vais essayer un jour de faire venir mon père de Mayence à Rome.» Il envoya une bulle à Mayence, adressée à l'évêque de Mayence, qui donnait l'ordre, alors qu'il était déjà pape, d'interdire aux juifs de fêter le chabbat, de circoncire les enfants et, aux femmes, d'aller se purifier au bain rituel[241]. Le pape pensait à juste titre: «A présent on va m'envoyer mon père pour faire annuler ces choses.» Et effectivement, lorsqu'on promulgua le décret sur ordre de l'évêque, les juifs voulurent intercéder en leur faveur auprès de l'évêque; l'évêque leur montra la bulle papale de Rome: c'est à Rome, auprès du pape qu'il fallait intercéder en leur faveur. Qui connaissait sort plus pitoyable que ces pauvres juifs? Ils firent pénitence, récitèrent des prières et pratiquèrent la charité. Ils décidèrent d'envoyer rabbi Siméon le Grand avec deux autres rabbins à Rome afin qu'ils intercèdent en leur faveur auprès du pape. Peut-être que le Saint, béni soit-Il, ferait un miracle pour eux? Cependant ils continuaient à circoncire tous les enfants en secret, car ils avaient obtenu la permission de l'évêque de le faire dans le plus grand secret. Ils se mirent en route pour aller voir le pape à Rome. A leur arrivée, ils se firent annoncer chez les juifs et informèrent les juifs du décret. A l'annonce de cette nouvelle, ils furent extrêmement surpris car, dirent-ils, de mémoire d'homme, on n'avait vu meilleur pape pour les juifs. Il ne pouvait vivre sans les juifs et en secret, il était toujours entouré de juifs chargés de jouer aux échecs avec lui. D'ailleurs il n'avaient pas entendu parler de ce décret. Il n'émanait certainement pas du pape lui-même, mais sans doute de l'évêque qui avait dû en prendre l'initiative. Aussi Rabbi Siméon le Grand montra-t-il la bulle papale avec son sceau, et les juifs durent se rendre à l'évidence. Ils dirent: «Il doit s'agir d'une affaire de péché grave que vous autres juifs avez commis là-bas dans les pays germaniques.» Et ils se mirent eux aussi à faire pénitence, à prier et à pratiquer la charité. Les chefs communautaires de Rome se rendirent auprès du cardinal, qui les connaissaient bien, pour intercéder auprès de lui. Ils dirent tous: «La lettre a été écrite de la main même

זיין װענן פֿון יובן דער עש דאש שטורב אפּיפֿיור דער דש זיך צו גנאב
גנאכֿט אפּיפֿיור איין צום לשובה אלי זערבן וואל אוב חריפֿות גרושן
וואר אוב גוועזן איז איד יוד איין עש דאש גוױשט וואל עש האט בון :וואַרד
דש וואל גאר איז אים גיבן עש בון גוועזן זון הגדולש שמעון רבי מעבן פֿון
מאל איין איך דאש זעהן ויל איך זיך גידאכֿט אוב בליב גיים אובטר עש
קען שריב אוב רום קען ברעכנאן ויל הער מעבן פֿון פֿאטיר איין
פֿון הגאון דען גוועזן אפּיפֿיור בון איז עש ווען ווענן זייבן פֿון מעבן
קיין באך צו הלטין שבת קיין ביטן פֿור יודן דען זאלט ער דש צו מעבן
דער גידאכֿט דא · גן טבילה צו ביט פֿרויא קיין אוב יודשן צו קינט
ווערדן גשיקט הער פֿאטיר איין ווערט איצובדר דאש וואל אפּיפֿיור
מן דאש גשאך אך דאש בון אלש ריכֿטן צו אויש זכֿן זעלכֿין מיך פֿור
משתדל פֿיל יודן דיא ווארטין אלזו גירא דיא ווענן הגאון פֿון באט פֿאר
דען צום רום פֿון בריב דען איבן וויש הגאון דער הגאון דעם בייא זיין
אפּיפֿיור דעם בייא זיין משתדל רום צו עש מעלטין זיא אפּיפֿיור
תפילה תשובה איין מאכֿטין זיא יודן ארמה דיא אז דראן איבלר וואר ווער
קען הבֿיין רבנים צוייא מיט הגדול שמעון רבי מכרר וואַרן אוב צדקה
פֿלייכֿט זיין זעלטן משתדל אפּיפֿיור דעם בייא ערש דש שיקן צו רום
אל סוד אין קינדר דיא זיא וואַרין דוך · טון צייכֿן איין הקדנה אין ווערט
· גדול באוד אביר גריכֿט אויש ויל דער הגאון פֿון אביר הטן זיא יודשן
בון זיא ווא אפּיפֿיור צום רום גען ביז צוגן אוב אויך זיך זיא הובן אלזו
גזירה דיא יהודים הילטן אוב יהודים בייא זאגן אן זיך זיא לישן קאמן דר
זאגטן זיא זער גאר זיך זיא וואנדרטן פֿאר דא הורטן עש זיא דא פֿור
פֿור גיהט אפּיפֿיור בעשיר קיין גידענקין מעבשן בייא העטין זיא
יהודים אוודרן האט אוב יהודים זובדר זעבן ביז קינט ער יהודים
העטין אך ציהן אים מיט צופֿיל שוך מושטן אוב אים בייא סוד אים
זעלבש אפּיפֿיור פֿון ביט מוז עש גיהערט גזירה דער פֿון ניקש זיא
שמעון רבי דער ווי אלזו האבן גיטאן זעלבש עש מושט הגאון דער קומן
גליבן מושטן יהודים דיא עש דאש וחותם בריב אפּיפֿיור דאש הגדול
טייטשי אין דוישן אייך פֿון זיין זך זיבטן פֿאר איין מוש דש אן האבן אוב
צו פּרנסים דיא גינגאן אוב וצדקה תפילה תשובה אך טעטן אוב זאבט
משתדל פֿיל וואלטן אוב ווארן ביקאבט בון זיא זוא קרדינאל דען צו רום
קארדינאל פֿום הבט איינגור מיט אישט בריב דער אל זאגטן זיא זיין
ריכֿטן אוש קעבן פֿיל ביט מיר דאש מעבן גען הגאון אן ווארדן גשריבן
הישן אוב ווער מיגליך אין וויש טון צו בעשט דאש זיא הישן פֿאר דוך

du pape[242] et adressée à l'évêque de Mayence. Nous ne pouvons pas faire grand'chose.» Cependant ils promirent de faire tout leur possible et dirent| aux juifs de rédiger une supplique qu'ils transmettraient volontiers au pape. Ils tenteraient de parvenir à un résultat et feraient de leur mieux. Pendant ce temps, les juifs rédigèrent une supplique et la donnèrent au pape. Dès que le pape lut la supplique, il n'eut aucun mal à comprendre de quelle affaire il s'agissait et il ordonna aux juifs de se présenter devant lui en personne. Alors rabbi Siméon le Grand se présenta devant le cardinal en chef, lui promettant une récompense s'il le conduisait lui-même devant le pape. Le cardinal alla annoncer les juifs au pape. Il dit qu'il y avait des juifs de Mayence qui attendaient dehors et qu'ils auraient bien aimé lui présenter personnellement leur requête. Il leur fit savoir qu'il recevrait le plus âgé d'entre eux. Rabbi Siméon le Grand était un homme qui ressemblait à un ange des armées de Dieu et à peine eut-il pénétré dans la pièce qu'il tomba à genoux devant le pape. Il était en train de jouer aux échecs avec un cardinal. En apercevant rabbi Siméon, il fut pris d'une grande frayeur et il le pria de se relever et de prendre place en attendant qu'il eût fini de jouer. Il avait aussitôt reconnu son père bien que celui-ci ne l'eût point reconnu. Après la partie d'échecs, il lui demanda ce qu'il voulait. Rabbi Siméon le Grand l'informa au milieu des larmes et des pleurs. Il voulut à nouveau s'agenouiller devant le pape. Mais le pape le lui interdit en disant: «Je suis au courant de votre requête, car d'étranges lettres me sont parvenues de Mayence, qui m'ont obligé à prendre des mesures coercitives.» Le pape se lança avec lui dans une discussion talmudique très pointue appelée *pilpoul*; il faillit l'emporter, que Dieu nous garde, sur rabbi Siméon le Grand, qui fut fort étonné de trouver un esprit d'une telle sagacité parmi les gentils. Ils passèrent bien une demi-journée ensemble et le pape dit: «Mon cher érudit, je vois que tu es un homme d'un grand savoir et que les juifs ne se sont pas trompés en t'envoyant ici. J'ai des juifs qui viennent chez moi tous les jours pour jouer aux échecs[243]. Viens donc jouer avec moi! Ton affaire est loin d'être aussi grave.» Rabbi Siméon le Grand était passé maître dans l'art des échecs et personne au monde ne l'égalait. Cependant le pape le fit échec et mat, ce qui surprit fort rabbi Siméon le Grand. Puis ils abordèrent le problème de la foi et rabbi Siméon put se rendre compte de sa sagacité, ce qui l'étonna énormément. Pour finir, après que| rabbi Siméon se fut plaint à lui et

די יהודים. איין זופיל קאציון שטעלן אן אפיפיור דאש וועלטין זיא
גערן אן געבן אונ׳ וואלטין זעהן וואש עש מיגליך אישט אויש צו ריכטן דש
זיא דש בעשט וועלטין טון דער בייא אלזו מכטן די יהודים. איין זו פיל
נאציון גאבן זיא דעם אפיפיור אן׃ אזו באלד דער אפיפיור די זופיל
נאציון לייאט קובט ער וואל מסיק זיין וויא דאש די זך געשטפירט וואר
אונ׳ היש יהודים. זעלברט בור איבן קומן׃ אלזו קאם דער רבי שמעון
הגדול בור דען איברשטן קרדינאל אונ׳ בור היש אים איין שוחד ער
זאלט אין דוך זעלברט בור דען אפיפיור ברענגן דער קרדינאל
ציינט יהודים. גנגן דען אפיפיור אן דא ווערן די יהודים. בון מעגנץ
דושן אונ׳ וואלטין אין זעלבש גערין אר זולין אלזו גאב ער בישייד עש
זאלט דער עלטשט אובטיר איבן איין ביין קומן וויא בון דער רבי שמעון
הגדול איין מאן געוועזן אישט כמלאך ה׳ צבאות אונ׳ אזו באלד ער הביין קאם.
פיל ער איין ביידר אויף זיין קניא דא זאש עבין דער אפיפיור מיט
אייבם קרדינאל אונ׳ צוך שוך שובייל וויא ער בון דען רבי שמעון זאך
דא דער שראק ער גאר זער אונ׳ היש אין אויף שטין אונ׳ דער וויל זעצין
ביז ער פירטן ווער מיט דעם שפילן דען ער קובט אין גליך זיין
פאטיר וויא וואל דאש אים דער פאטיר ניט קובט׃ וויא זיא בון אויש
געשפילט הטן פראנגט ער וואש זיין בינגער ווער דער גדול זאגט עש אים
מיט ווייבן אונ׳ שרייאן אונ׳ וואלט ווידר איין ביידר פאלן בור דען
אפיפיור וואלט דער אפיפיור ביט לידן אונ׳ שפראך אייער אן לנגש
האב איך בון וואל געהערט דען עש זיין פיל זעלצים בריב גקומן בון
מעגנץ דאש מיר עש אייך האבן מוזן בור ביטן׃ דער אפיפיור הוב
מיט אים אן צו רידן אים פילפול דאש ער דען רבי שמעון הגדול הו׳
שיר האט מנצח געוועזן דאש איבן מאנדר נאם איין זולך לב אובטיר
גים׃ זיא בליבן וואל איין הלבן טאג בייא אננדר דאש דער א
אפיפיור זאגט מיין ליבור גליערנטר איך מערק וואל דוא בישט
גאר וואל גלערנט אך ווערן דיך די יהודים ביט פאר געבנש
געשיקט האבן בון האב איך יהודים אל טאג בייא מיר די ציהן
שוך צובייל מיט מיר ציך דוא אך מיט מיר׃ דיין זאך ווערט ביט
אזו ביז ווערדן אלזו וואר דער רבי שמעון איין אומן אויף שוך צובייל
ציהן דאש אן זיין גלייכן ביט פאנד אין גאנצין עולם באך מטיט
אין דער אפיפיור דאש נאם דער גדול איין גרוש וואנדר אונ׳ אלזו
הובן זיא ווידר אן בון דער אמונה צו רידן דאש דער רבי שמעון גרוש
זריפות בון אין הורט דש אים גרוש וואנדר נאם׃ לסוף דא ער בון
זאגן

qu'il eut formulé sa supplique, le pape fit sortir tous les cardinaux et se jeta à son cou, les yeux remplis de larmes: «Mon cher vieux père, ne me reconnaissez-vous donc point?» Le père répondit: «Comment pourrais-je connaître votre Eminence?» Le pape dit: «Mon bon vieux père, ne vous est-il pas arrivé de perdre un fils?» A ces mots, rabbi Siméon le Grand fut saisi d'effroi et dit: «Si.» Le pape dit: «C'est moi, ton fils Elhanan, celui que tu as perdu à cause de la servante chrétienne. Dire quel péché en était la cause ou quelle en était la raison, je l'ignore et je pense que le Saint, béni soit-Il, voulait qu'il en fût ainsi. J'ai fait promulguer ce décret pour que tu viennes me voir en personne, ce qui est le cas, car j'aimerais retourner à ma foi première. Je vais donc annuler le décret.» Et il lui donna une bulle favorable, annulant le décret, à porter à l'évêque de Mayence. Puis le fils lui demanda: «Mon cher père, pourrais-tu me conseiller et me dire comment me faire pardonner mon péché?» Le père dit: «Mon cher fils, ne te tourmente pas, tu as été contraint et forcé, tu étais encore un enfant.» «Mais mon cher père, pendant tout ce temps passé parmi les gentils, j'ai toujours su que j'étais juif et néanmoins je ne suis pas parti; car ces bons jours m'étaient extrêmement bénéfiques, comme tu peux t'en rendre compte.» Le père dit: «Mon cher fils, tu peux faire pénitence.» Certains disent que c'est en jouant aux échecs que rabbi Siméon le Grand s'était aperçu qu'il était d'origine juive. Le fils dit à son père: «Retourne chez toi, au nom du Dieu d'Israël, et porte cette bulle à ton évêque. Ne révèle rien sur moi, je te rejoindrai bientôt à Mayence. Mais auparavant je veux laisser, en souvenir de moi et avant de partir, quelque chose qui soit bénéfique aux juifs.» Rabbi Siméon s'en retourna chez les juifs et leur montra la lettre qui annulait le décret, Dieu soit loué! Grande fut leur joie. Puis il s'en retourna chez lui et porta la lettre contenant l'annulation du décret à l'évêque, Dieu soit loué! Tous se réjouirent. Il raconta ce qui s'était passé à sa femme, et que le pape, c'était leur fils. Elle se mit à pleurer amèrement, mais il lui dit: «Ne sois pas malheureuse, car notre fils, nous l'aurons bientôt parmi nous.» Alors le pape rédigea un livre contre la foi, l'enferma dans une pièce et ordonna que tout candidat à la Papauté lût ce livre auparavant. Il y|

זאגן גיקלאגט האט אונ׳ זיין בקשה אן אין גיטון האט · היש ער אל דיא
קרדינאל בון אין איין וועק ווייכן אונ׳ פיל אים אום הלז מיט שרייבדיגן
איין ליביר אלטיר ואטיר קענ׳ביט איר איך ניט · דער ואטיר ענטפרט
וואו הער וועלט איך אייך אייער קינגליכי גנאד קענן דער אפיפיור
זאגט ליביר אלטיר פאטיר האט איר ניט איין מאל איין זון פאר לארן ·
דער גדול דאש הורט דא דער שראק ער גאר זער אונ׳ זאגט יוא דער
אפיפיור זאגט איך בין דיין זון אלחנן דער דא פאר לארן אישט דיר
גווארדן דורך דיא שבת גוי דז איך בון זאל זאגן וויש דיא עבירה אישט
אודר וויא עש אישט דאש קאן איך ניט ווישן איך דענק השי׳ ויל עש
אלזו האבן אונ׳ איך האב דרום דש גבוט לאשן אויש גן דער ווארטין
דש דוא זעלבש זאלשט צו מיר קומן אז אך גשעהן אישט דען איך וויל
וידר אויש קומן דער האלבן וויל איך די גזירה ווידר מבטל זיין אונ׳ גאב
אים ווידר גוטה בריב צום המון קען מעבן דש דיא גזירה ווידר בוטל
ווער · דא פראגט אין ווידר דער זון ליבר פאטיר קאנשטו מיר קיין
עצה צו געבן וויא איך ווידר כפרה האב · דער ואטיר שפראך ליביר
זון זארג ניט דוא בישט איין אונס דוא בישט נאך איין קינד געוועזן
אביר ליבר פאטיר דיא וויל איך בין אלזו לנג אונטר גוים געוועזן אונט
האב עש געווישט דש איך בין איין יוד געוועזן אונט בין ניט אויש געקומן
דען דיא גוטן טעג דיא זיין אזו גאר גוט בייא מיר וויא דוא בון וואל זיכשט
דער פאטיר שפראך ליביר זון דוא קאנשט וואל תשובה טון · איין
טייל זאגן דר רבי שמעון הגדול האט עפיש אן דען שיך צוביל געמערקט
דש ער ווער מזרע יהודים · הער דא זאגט דער זון ווידר צום פאטיר
ציך איין היים בשם אלוהי ישראל אונ׳ ברענג דיא בריב ווידר אן דייגן
המון אונ׳ זאג ביקש ווייטר בון מיר איך וויל באלד בייא דיר זיין צו מעבן
אביר איך וויל פור אין זכר הינטר מיך לאשן אי איך איין וועק ציך דש
גוט בור יהודים זול זיין · אלזו קאם דער רבי שמעון ווידר צו דען יהודים
אונ׳ וויז אין דען בריב דש דיא גזירה בה באטיל אישט דש ווארן זיא זער
פרויא אלזו צוך ער ווידר איין הייאן אונ׳ בראכט בריב אן המון דאש
דיא גזירה בוטל ווער בה אונט ווארדן אל פריליך אונ׳ זאגט זיין וויב דיא
שמועה וויא עש אים ווער גנגנגן אונ׳ וויא זיין זון ווער אפיפיור אונט
זיא טריב איין גרושן יאמר אונט ער זאגט צו איר זייא דיך ניט מצער
מיר ווערדן אונזר זון באלד בייא אונש האבן · אלזו מכט דער אפיפיור
איין ספר וידר דיא אמונה אונ׳ שלוס עש איין אין איין געוועלב אונ׳ מכט
מעלכיר אפיפיור זעלט ווערדן דער מושט בור דריבן לייאנן עש איז
לב ג 1 3 בון

aurait beaucoup à dire sur le contenu de ce livre. Peu de temps après, il partit avec beaucoup d'argent pour se rendre à Mayence et il retourna à sa religion première sans qu'on sût à Rome ce qu'il était advenu de lui. Rabbi Siméon le Grand commémora cette histoire dans un poème écrit le lendemain dans le *Trésor du Nouvel An*: «Elhanan mon fils»[244]. C'est pourquoi n'allez pas croire que c'est une mauvaise histoire. Cela s'est bel et bien passé tel que c'est écrit là. Certains disent que rabbi Siméon le Grand reconnut son fils en jouant aux échecs, car il lui avait appris un coup alors qu'il était encore enfant parmi les juifs. Il rejoua ce même coup et alors il se rendit compte qu'il avait affaire à son fils. Que le Saint, béni soit-Il, nous pardonne nos péchés grâce aux mérites de rabbi Siméon le Grand! Amen. Fin.

188

(D'un homme qui se moquait toujours quand on faisait la charité)

Histoire qui arriva un jour. Il y avait un homme qui se moquait toujours quand on faisait la charité, car il disait: «Personne n'accepte l'aumône, sauf s'il a perdu tout espoir sur cette terre; car un tel homme est tributaire de la charité.» Un jour cet homme traversa la rue quand il aperçut un pauvre sur un tas de fumier. Ses vêtements étaient en lambeaux et ne lui recouvraient même pas entièrement le corps. Cet homme pensa: «Voilà l'homme qui a perdu tout espoir sur cette terre; il est tributaire de la charité.» Il dit à cet homme sur son tas de fumier: «Tiens, prends ce florin en guise de charité, car je vois bien que tu en as grand besoin. Car je vois bien que tu as perdu tout espoir sur cette terre.» Le pauvre répondit au riche: «C'est toi qui as perdu tout espoir sur cette terre et non pas moi.» Alors le riche dit au pauvre: «Pourquoi me maudis-tu alors que je te veux du bien?» Le pauvre dit: «Ignores-tu ce qui est écrit? *Dieu rabaisse les superbes et relève les humbles*, ce qui veut dire en yiddish: ‹Dieu rabaisse les superbes et élève les humbles.› Tu crois en outre, parce que tu me vois sur ce tas de fumier, que j'ai perdu tout espoir; mais tu ignores | qu'il est écrit: *De la poussière il relève*

צון פֿיל דער פֿון צו שרייבן וויא דריבן שטיט אין דען זעלביגן ספֿר׳
אונ׳ ביט דער לנג דער נאך הוב ער זיך אויף מיט גרושן מאין אונ׳ צוג
קען מערבן אונ׳ וואר ווידר אויש גיקומן אונ׳ צו רום האט מן ביט גיווישט
וואש ער איז הין גיקומן׳ אונ׳ אויף דאש מעשה האט רבי שמעון הגדול
גימאכֿט אין אנדרן טאג איס יוצר פֿון ראש השנה אל חנן בני נחלתו בטעם
להשפד דער הלבן זולט איר ביט מיינן זייא שלעכֿט איין מער זונדר
עש אישט גיוויש גישעהן וויא עש דא שטיט׳ איין טייל זאגן דער רבי
שמעון הגדול האט דען זון גיקענט אים שוך צו ביל דען ער הוב אן איין
בוך גילערנט דא ער נאך קליין אישט גיוועזן אונטר יהודים דא האט
ער דען זעלביגן בוך גיטאן דא האט ער גימערקט דז עש זיין זון אישט
גיוועזן הקבֿ״ה זול אונש אונזרי עבירות פֿאר געבן דורך רבי שמעון
הגדולש זכות אמן סלה׃ סליק סליק

קפח

מעשה גישאך עש וואר איין מאל איין מאן דער שפאטיט אל
ווענן ווען מאן זולט צדקה געבן׳ דען ער שפראך
עש בעמאבט ביזאבט צדקה דען זיין האפֿבובן זייא אים אב גישביטן
פֿון דיזר וועלט דען דער זעלביג דרוף דש מן אים זעלט צדקה געבן׳
איין מאל גינג דער זעלביג מאן איבר גאס דא פֿאנד ער איין ארמן מאן
דער לאג אויף איינם מישט הויפֿן׳ דער וואר גון גנץ צו ריסן אונט
העט קיין קליידר ביט אן אן אל זיינם לייב׳ דא גידאכֿט דער זעלביג
מאן דאש אישט דער מאן דאש זיין האפֿיבובן פֿון דיזר וועלט איז אב
גישביטן דער דרוף דש מן אים צדקה זעלט געבין׳ אונ׳ שפראך צום
דעם זעלביגן מאן דער אויף דעם מישט לאג׳ דא האב דיר איין גילדן
צו צדקה דען איך זיכֿש עש וואל דאש דוא עש וואל בידרפֿשט׳ דען
איך זיך וואל דש דוא קיין האפֿיבובן מער האשט אויף דיזר וועלט׳ דא
ענטפֿרט אים דער ארמן מאן ווידר דען רייכֿן דיין האפֿיבובן אישט
דיר אב גישביטן פֿון דיזר וועלט אונ׳ ביט מיין האפֿיבובן׳ דא שפראך
דער רייך ווידר צו דעם ארמן ווארום פֿלוכֿשטו מיך אונ׳ איך ביגער
דיר גוטש צו טון׳ דא שפראך דער ענ׳ ווידר ווייששו ביט דז גישריבן
שטיט׳ ה״ משפיל גבוהים ומגביה את שפלים דאש איז טייטש גוט מאכֿט
בידר דיא הוכֿן דיא דא האפֿירטיג זיין׳ אונט מאכֿט הוך דיא דא זיך
בידר הלטין׳ אונט נאך מין אונ׳ דוא שון מייבשט וויל איך אויף דען
מישט ליגן מיין האפֿיבובן זייא מיר דרום אב גישביטן ווייששו ביט דש
גישריבן

le faible, du fumier il retire le pauvre (Ps 113, 7), ce qui veut dire en yiddish: ‹Dieu relève le faible de la poussière, du fumier il retire le pauvre.›» Alors le riche dit au pauvre: «Dis moi par conséquent qui a perdu tout espoir sur cette terre et qui est tributaire de l'aumône?» Le pauvre dit: «Ce sont les morts qui ont perdu tout espoir sur cette terre.» Le riche dit: «S'il en est ainsi, je m'en vais faire l'aumône à ceux qui se trouvent au cimetière.» L'homme riche avait commis un péché en disant au pauvre qu'il était dépourvu d'espoir sur cette terre. Le riche se rendit donc au cimetière; il enterra cent florins dans une tombe du cimetière en disant: «Tiens, mort, voilà cent florins pour toi! Garde-les, parce que tu as perdu tout espoir sur cette terre! Tu es tributaire de la charité.» Puis il repartit. Bien plus tard, il arriva que le Dieu Tout-Puissant se souvînt du pauvre qui avait été sur le tas de fumier et qui était devenu très riche, l'homme le plus riche de la ville, et du riche qui était devenu si pauvre qu'il n'avait même pas de pain à manger. C'est alors qu'il se souvint des cent florins qu'il avait enterrés au cimetière. Il se dit: «Ils me seront bien utiles maintenant que je suis dans le besoin. Allons les déterrer!» Mais les gens de la ville le surprirent et crurent qu'il voulait dépouiller les morts de leur linceul; ils l'arrêtèrent et le conduisirent devant le premier magistrat de la ville. Il s'agissait du pauvre qui était autrefois sur son tas de fumier, car Dieu l'avait élevé, et lorsque le premier magistrat de la ville mourut, il lui succéda. Les gens accusèrent l'homme d'avoir voulu dépouiller les morts de leur linceul. Dès que le pauvre vit le riche, il le reconnut et se mit à lui parler très durement. L'homme dit: «Dieu m'est témoin que je n'ai jamais eu l'intention de commettre une telle chose.» Et il se mit à lui raconter toute l'histoire avec le pauvre, comment il l'avait maudit et comment il était allé enterrer cent florins. C'était cet argent justement qu'il avait voulu récupérer. Alors le premier magistrat de la ville lui demanda s'il ne le connaissait pas. Le pauvre dit: «Comment vous connaîtrais-je, Seigneur?»|Alors le premier magistrat dit: «Je

גישריבן שטיט · מקימי מעפר דל מאשפות ירים אביון · דז איז טייטש
גוט דער ריכט אויף פון דער ערדן דען ארמן פון דעם איז ער דער
היכט דען אביון · דא זאגט דער עשיר ווידר דען עני זא זאג מיר
ווען איז דען זיין האפיבונג פון דיזר וועלט אב גישביטן דער דא
בידרפט דש מן אים זאלט צדקה געבן · דא שפראך דער עני ווידר
דש זיין דיא טוטין דיא האבן קיין האפיבונג מער אויף דיזר וועלט · דא
שפראך דער עשיר איז עש דען אלזו דא וויל איך צדקה געבן דיא דא
אויף דעם בית הקברות ליגן · דא מיט האט זיך דער עשיר פר זינט
דש ער האט גיזאגט ווידר דען ארמן ער קעניט קיין האפיבונג מער
האבן אויף דיזר וועלט · בון דר עשיר גינג הין אויף דעם בית הקברות
אוג בר גרוב הונדרט גילדן אויף דעם בית הקברות אויף איין קבר
אוג שפראך זע טוט מענש הון דיר הונדרט גילדן אובט האלט דירש
דען דוא האשט קיין האפיבונג מער אויף דיזר וועלט דוא בידרפשט
דש מן דיר צדקה זאל געבן · אוג גינג פור זיך הין איין וועק זיין שטרושי
בון בינאב עש זיך לנג דער באך דש גוט דער אלמעכטיג בידוכט דען
ארמן דער אויף דעם מיסט מער גילעגן אוג וואר ווידר זער רייך אלש
אייבר אין דער גנץ שטאט מוכט זיין אוג יעביר עשיר דער וואר גאר
ארים גיווארדן דש ער ביט לחם לאכול האט · דא גידוכט ער ערשט
אן דיא הונדרט גילדן דיא ער האט בי גראבן אויף דעם בית הקברות
דא גידאכט ער דיא ווערדן מיר איצונדר גוט ווערדן אין מיינם ביטן
איך ווילגן אוג וויל זיא ווידר אויף גראבן · דא דער וואשטן אים דיא
לייט אין דער שטאט אוג מייבטן ער זאלט דיא טוטין דיא תכריכים
אויש ציהן אוג באמן דען מאן גיפאנגן פור דען איבירשטן אין דער
שטאט · דז וואר בון דער אביון דער דא אויף דעם מישט וואר גילעגן :
דען גוט האט אים דער היכט דאש דער שר פון דער שטאט וואר
גישטארבן אוג ער וואר אן זיין שטאט גיקומן · אוג דיא לייט פור קלאגטן
אין וויא ער האט וועלין דיא טוטין לייט דיא תכריכים אויש ציהן אובט
אלש באלד אלש דער אביון דען רייכן זאך דא קונט ער אין אובט הוב
אן אוג רידר גאר הרטיגליך מיט אים · דא הוב ער אן ווידר דא גוט פור
זייא דש איך זעלכיש זעלט האבן אין מיין זין גיהט אוג הוב אן אוג זאגט
אים דיא שמועה וויא עש אים ווער גיגנגאן מיט דעם ארמן וויא ער
אים גיבולכט העט · אוג וויא ער העט הונדרט גילדן פור בורגן גיהט
דיא האט ער איצונדר וועלין הולין : דא פראגט אין דער שר אוב ער
אין ניט קעניט · דא זאגט דער אביון וויא וויל איך מיין הערן קענין ·
דא

suis le pauvre qui était sur son tas de fumier et auquel tu as dit qu'il avait perdu tout espoir sur terre. Mais Dieu m'a élevé au rang de magistrat suprême de la ville.» Et il se leva de son siège, embrassa le pauvre, le serra dans ses bras et ordonna qu'on aille sur le champ déterrer l'argent pour le lui remettre. Puis le magistrat dit: «Vois-tu, mon cher ami, personne ne peut compter sur son argent. Mais parce que tu as bien voulu faire la charité, tu pourras passer le restant de tes jours auprès de moi dans ma maison, manger à ma table et dormir dans mon lit.» C'est pourquoi, mes braves gens, tirez la morale de cette histoire. Quelqu'un a beau être bafoué et terriblement méprisé, voyez comment Dieu, très vite, peut le rendre riche. Quelqu'un a beau être confiant dans sa richesse, très vite le Dieu Tout-Puissant peut le rendre pauvre. C'est pourquoi, prenez cette histoire à cœur afin d'être épargnés par la pauvreté, que Dieu nous en préserve. Fin.

189

(D'un homme pieux qui possédait un champ où poussait un bel arbre dont les gentils firent une idole)

Histoire Il était un homme pieux qui possédait un beau champ et sur ce champ poussait un bel arbre. Les païens avaient transformé cet arbre en idole et offraient beaucoup d'argent à l'arbre. Et tout ce que l'homme pieux semait, les gentils le lui détruisaient. Un jour, il dit à sa femme: «Comment se fait-il que notre champ soit saccagé de la sorte, alors que nous le cultivons et le fumons avec tant de soins?» Un jour, l'homme pieux alla se promener dans son champ. Là il vit les gentils se divertir et danser autour de son arbre. Il pensa: «A présent je vois pourquoi mon champ est saccagé de la sorte.» Il rentra chez lui, alla chercher une hache pour abattre l'arbre et le dit à sa femme. Sa femme lui dit: «Mon cher époux, maintenant que tu as vu la chose de tes propres yeux, abats l'arbre sans plus tarder, pour que nous ne perdions pas toute notre récolte de blé!» L'homme pieux prit une hache et se rendit auprès de l'arbre pour l'abattre. Alors l'arbre dit à l'homme pieux (en fait c'était un démon qui parlait): «Mon cher, laisse-moi là et je ferai en sorte que tu aies trois florins tous les matins.» L'homme pieux pensa: «Trois florins tous les matins, c'est une bonne affaire. Je vais| te laisser

דא זאגט דער שר איך בין דער ארמן דער אויף דעם מישט אישט
גילעגן דאש דוא האשט גיזאגט מיין האפינונג אישט אב גישניטן אויף
דיזר וועלט · בון האט מיך גוט דער הילפט דש איך בין דער איברשטר
אין דער שטאט · אונ׳ שטובר אויף בון זייאם שטול אונ׳ קושט אים אונ׳
האלזט אים אונ׳ גיבוט גלייך דאש מן זאלט דאש מאון אויף גראבן אונ׳
אנלגט עש אים ווידר צו שטעלן· דער גאך זאגט דער שר בליו זיך
מיין ליבר מאן דו זיך קייבר זאל אויף זיין מאון בור לאזין· אביר וויל דוא
האשט יוא וועלן צדקה געבן זא זאלשטו אל דיין טאג בייא מיר אין מיינם
הויז זיין אונ׳ אן מיינם טיש עשן אונ׳ אין מיינם בעט זאלשטו שלאפין·
דער האלבן איר ליבן לייט· זעלט וואש דש מעשה בידייט· אוב איינר
שון אישט בור אלט· אונ׳ זער בור שמאכט זעלט ווי אבלד גוט אין ווידר
רייך מאכט· אונ׳ אוב איינר שון איצונדר מיט זייבן גוט איז וואל גימוט·
ווי באלד אין גוט דער אלמעכטיג ברענגט אין ארמוט· דער האלבן
בעמט דאש מעשה בור גוט· דאש איר ניט חו אך קומט אין
ארמוט: סליק

קפט

מעשה עש וואר איין חסיד דער האט איין שיינן אקיר אונט
אויף דעם אקיר דא האט ער איין שינן בוים דא האטן
דיא גוים איין עבודה זרה אויש דעם בוים גימאכט אונ׳ אפירטן דען
בוים פיל געלט אונ׳ וואש דער חסיד זעהט דא ווארן דיא גוים אים
מכלה איין מאל זאגט ער ווידר זיינן וייב וויא קומט עש דאש אונש דער
אקיר אזו זער שאדן ווערט אונ׳ מיר ווארטן אים אזו גאר וואל מיט מישט·
איין מאל בינאב עש זיך דש דער חסיד שפאצירן גינג אויף זיין פעלט
דא זאך ער וויא דיא גוים בייא דעם בוים שפילטן אונ׳ טנציטן דא
גידוכט ער איצונדר זיך איך וואל מארום מיין אקיר אלזו שאדן ווערט
אונ׳ גיט איין היים אונ׳ הולט איין האק אונ׳ וואלט דעם בוים אום האקן·
אונ׳ זאגט עש זיינן וייב· דא זאגט צו אים זיין וייב מיין ליבר מאן וויל
דוא עש יוא גיזעהן האשט אזו האק אים יוא אב דא מיט דש מיר ניט
אונזר קארין בור לירן· דא נאם דער חסיד איין האק אונט גיט צום
בוים אונ׳ וואלט אין אב האקין· דא שפראך דער בוים צום חסיד דז
וואר בון דער שד דער אלזו רידט· ליביר לוש מיך שטין אזו וויל איך דיר
ביגעבן דאש דוא זאלשט אלי מארגן דרייא גילדן בייא מיר האבן· דא
גידוכט דער חסיד דרייא גילדן אלי טאג דיא זיין מיר אך גוט איך וויל

דיך

là.» Puis il retourna à la maison, croyant que cette bonne aubaine lui venait du Saint, béni soit-Il. Il rentra donc chez lui et raconta à sa femme ce qui s'était passé et ce que l'arbre lui avait dit. La femme aussi se montra fort satisfaite. Et tous deux se réjouirent de l'aubaine qui s'offrait à eux. L'homme pieux allait donc aux champs tous les matins et tous les matins, il y trouvait ses trois florins. Il laissait allègrement saccager ses semences. L'homme pieux ne se doutait pas que l'arbre était une idole. Il s'enrichit prodigieusement au point d'ignorer le montant de sa fortune; il eut des valets et des servantes, du bétail, des maisons et des granges. Peu de temps après, tous les enfants de l'homme pieux moururent. L'homme pieux en fut profondément affligé et se dit: «O mon Dieu, quel péché ai-je bien pu commettre pour perdre ainsi mes enfants?» En effet, il pensait être très pieux, ce qui était la vérité, mis à part ce péché qu'il avait commis avec l'arbre, parce qu'il ignorait que c'était une idole. Un jour, alors que l'homme pieux se promenait dans son champ, il vit les gentils jeter de l'argent dans l'arbre. Et c'est alors seulement qu'il vit que l'arbre était une idole et il comprit en quoi il était coupable et pourquoi ses enfants étaient morts. Il dit: «Mon Dieu, tu a eu raison de me punir à travers mes enfants. Je m'en vais abattre cet arbre, dût-il me donner mille florins par jour.» Sur ce, l'homme pieux rentra chez lui, empoigna une hache, courut à l'arbre et se mit à l'abattre. Alors l'arbre dit: «Mon cher, pourquoi veux-tu m'abattre, alors que tu y trouves tous les jours tant d'argent?» L'homme pieux l'abattit de plus belle. L'arbre dit: «Mon cher, laisse-moi là! Tu trouveras dix florins tous les jours!» L'homme pieux dit: «Je ne te laisserai pas là, même si tu me donnais mille florins par jour.» Voyant que l'homme pieux n'aurait pas pitié de lui et qu'il ne le laisserait pas là, le démon s'envola de l'arbre. Alors l'homme pieux alla voir le sanhédrin pour lui demander ce qu'il devait faire de l'argent qu'il avait reçu de l'idole. Le sanhédrin lui dit qu'il devait prendre tout ce qu'il avait acheté avec l'argent de l'arbre et le| revendre pour pouvoir

דיך שיין לאשין אונ׳ גינג אלזו ווידר איין היים ער מיינט דש׳ העט
אים זעלביש צו בישערט פֿאר איין מציאה · אונ׳ גינג אלזו איין הייאן
אונ׳ זאגט עש זיינן וייב ווי עש אים גנגאן ווער מיט דעם בוים אונ׳
ווי דער בוים זולכש גיזאגט האט · דאש וייב ווער אך וואל צו פֿרידן
דער מיט · אובט ווארן אלי בייד פֿרוא דאש זיא איין זעלכה מציאה
גיפֿונדן האטן · אלזו גינג דער חסיד אלי מארגן אויף זיין אקיר אובט
פֿאנד אלי מארגן דרייא גילדן · אובט ליש זיין זאמן בון וואל צו שארן
מאכין · אונ׳ דער פֿרום מאן גידוכט ניט דש דער בוים איין עבודה
זרה ווער אלזו וואר דער חסיד זער רייך דאש ניט צו דער צילן וואר
ביקאם קבעלט אונ׳ מייד אונ׳ פֿיך אונ׳ הייזר אונ׳ שייארן · ניט לאנג
דער נאך בינאב עש זיך דש דער חסיד אל זיין קינדר שטורבן · דא
וואר זיך דער חסיד זיר מצער אונ׳ גידאכט זיך אך ליבר גוט וויש פֿאר
איין זינט זעלט איך האבן גיטאן דאש מיר דיא קינדר אלזו שטורבן דען
ער פֿאר מיינט דש ער ווער גאר פֿרום אלש אך דער אמת וואר זונדר
דאש ער זיך מיט דעם בוים פֿאר זינט האט דאש ער ניט דער פֿון
מאשטיט דש עש איין עבודה זרה ווער · בון עש בינאב זיך איין מאל
דש דער חסיד אויף זיין אקיר שפּצירן גינג דא זאך ער ווי דיא גויים
גינגט אין דעם בוים ווארפֿין דא זאך ער ערשט דאש דער בוים איין
עבודה זרה וואר · אונ׳ גידאכט בון וואל דש ער פֿור זינט האט מיט דש
אים זיין קינדר זיין דרום גישטארבן אובט זאגט ליבר גוט דוא האשט
מיך רעכט גישטראפֿט מיט מיינן קינדר איך וויל דען בוים אב האקין
אונ׳ ווען ער מיר וועלט שין אלי טאג טויזנט גילדן געבן אונ׳ דא מיט גינג
דער חסיד ווידר איין היים אונ׳ נאם איין האק אין זיין הנט אובט לויף
צום בוים צו אובט הוב אין אן צו האקין דא הוב דער בוים אן ליבר
ווארום ווילשטו מיך אב האקין אונ׳ דוא פֿינבשט אלי טאג אזו פֿיל געלט
בייא מיר · דער חסיד דער האקיט אלזו פֿאר זיך דא זאגט דער בוים
ליבר לאש מיך שטין דוא זאלשט אלי טאג צעהן גילדן בייא מיר פֿינדן ·
דא זאגט דער חסיד איך לוש דיך ניט שטין ווען דוא מיר שון אלי טאג
זעלשט טויזנט גילדן געבן · דא בון דער שד זאך דש דער חסיד וואלט
זיך ניאר איבר אין דער בראן דש ער וואלט אין לאזן שטין · דא פֿלוך
ער אויש דען בוים דא גינג דער חסיד צו דען סנהדרין אונ׳ פֿראגט
זיא ווי ער זיך הלטין זאלט מיט דעם געלט דאש ער האט פֿון דער
עבודה זרה ביקומן דא זאגטן דיא סנהדרין ווידר ער זאלט אל דאש
גנאן דאש ער פֿון דעם בוים העט גיקויפֿט אונ׳ זאל עש אלש ווידר
נג א K ז פֿאר

restituer l'argent à l'arbre. C'est ce que fit l'homme pieux: il restitua l'argent à l'arbre et l'enterra sous l'arbre. Puis il laboura à l'emplacement de l'arbre et sema son champ. La même année, il récolta cent mesures de blé. Le Saint, béni soit-Il, lui donna suffisamment pour qu'il s'enrichisse à nouveau. Cependant il avait péché et causé ainsi la mort de ses enfants. C'est pourquoi mes braves gens, ne succombez pas aux idoles, même si elles vous donnent une bourse bien garnie, car elles n'agissent ainsi que pour vous perdre dans ce monde-ci. C'est le Saint, béni soit-Il, qui peut vous envoyer ce qui va vous combler, si vous y tenez avec fermeté.

190

(D'un juif qui succomba à la magie)

Histoire qui arriva à un juif. Il succomba à la magie. C'était un paralytique qui ne pouvait pas marcher. Un jour on lui dit que, dans telle et telle ville, se trouvait quelqu'un qui, à l'aide d'onguents, faisait marcher les paralytiques et voir les aveugles, et qu'il guérissait tous les malades. Il dit qu'il voulait s'y rendre lui aussi pour voir si on pouvait le guérir. Or celui qui guérissait ainsi les gens était un démon, que Dieu nous protège! Notre juif se rendit dans cette ville. Dès qu'il arriva en ville, il vit, de nuit, quelqu'un qui parcourait la ville et qui guérissait tous les malades. Lorsque le démon fut à sa hauteur, il lui demanda ce qu'il voulait. Il lui répondit: «Je suis juif et j'ai entendu dire que tu guérissais tous les malades et que tu faisais marcher les paralytiques. Aussi suis-je venu jusqu'à toi afin que tu me guérisses de ma paralysie.» Alors l'homme lui dit: «Ne sais-tu pas qui je suis? Je suis un démon, et je me fais passer pour un médecin; ainsi je peux séduire les gentils et leur faire croire que la magie va les guérir; cela me permet de les conduire à leur perte. Maintenant c'était justement le moment où tu aurais dû être guéri, mais comme tu as succombé à la magie, le Saint, béni soit-Il, a décidé que tu resterais paralysé pour le restant de tes jours.» C'est pourquoi que personne ne succombe à la magie, mais qu'il croie dans le Saint, béni soit-Il!|

פֿאר קויפֿן אונ̃ט זעלט עש דען בוים . ווידר געבן אלזו טעט אך דער חסיד אונ̃ גאב דש געלט אלש דען בוים ווידר אונ̃ בין גרוב עש אונטר זיין בוים . אונטר דער ערד׳ . אונ̃ אקירט זיין בוים ווידר אום אונט זעהט זיין פֿעלד ווידר דא וואקש אין דאש יאר הונדרט אכטיל קארן . דא בישערט אים השי״ דאך גוט גינון דש ער דאך רייך ווארד דאך האט ער זיך פֿאר זינט דש אים זיין קינדר ווארן גישטורבן דער הלבן איר ניבן לייט לוט אייך פֿאר דיא עבודה זרה ביט פֿאר וירן . ווען זיא אים ויל שון דען בייטל וואל שאירן . דען זיא טוט עש דרום דאש זיא איינן מאכט בון דער וועלט פֿאר לירן . דען השי״ קיין עש איינם דוך וואל שידין . דאש עש אים דוך טוט וואל בינלידין . ווען ער זיך טוט הרט דער נאך שיקן :

קצ

מעשה

גישאך אן איינם יוד דער ליש זיך אך פֿאר פֿירן פֿון דער עבודה זרה דען דער יוד וואר גאר לאם דש ער ביט גין קאן . איין מאל זאגטן אין וויא דארט אין יעניר שטט גינג איינר אום אונ̃ שאירט דיא לאמין דש זיא ווידר גלייך ווארן . אונ̃ דיא בלינדן דאש זיא ווידר זעהן קאנטין אונ̃ אל דיא קראנקין ווידר גיזונט מאכטין אונ̃ זאגט ער וועלט אך הין גין אוב ער אך מעכט גיהאלפֿין ווערן . אונ̃ דער זעלבין דער דיא לייט האט אזו גיהיילט דער ווער איין שד גיוועזן ווט זייא בייא אונש אונ̃ דער יוד צוך אך הין אין דער זעלבין שטאט אונ̃ וויא ער נון הין קאם אין דער שטאט דא זאך ער בייא נאכט וויא דא איינר אום גיט אונ̃ הייצט אל דיא קראנקין לייט אונ̃ וויא דער שד אך אן אים קאם פֿראגט ער אין וויש ער בינערט דא זאגט ער איך בין איין יוד איך האב גיהערט וויא דוא אלי קרנקין לייט גיזונט מאכשט אונ̃ אלי לאמין גלייך מאכשט . דרום בין איך אך צו דיר גיקומן דש דוא מיך זאלשט אך גלייך מכין . דא זאגט דער מאן ווישטו ביט ווער איך בין . איך בין איין שד אונ̃ מך מיך צו איינם רופֿא דאש איך דיא גוים פֿאר פֿיר דש זיא זאלין מיינן דיא עבודה זרה הייל זיא דא מיט דש זיא פֿאר לארין ווערדן . אונ̃ איצונדר איז גלייך דיין צייט זעלן אויש זיין דש דוא האשט זעלין ווידר הייל ווערדן אביר וויל דוא האשט דיך לאשן באר בירן בון דער עבודה זרה זא האט דיר הקב״ה אויך גיזעצט אל דיין טאג לייט צו בלייבן ביז אין דעם ענד . דער הלבן לוש זיך קיינר בור פֿירן בון דער עבודה זרה אונ̃ זאל גלייבן אן הקב״ה גלויבט זייא ער :

מעשה

191

(Du royaume qui, un jour, interdit la circoncision)

Histoire qui arriva un jour. Le méchant royaume interdit aux enfants d'Israël de circoncire leurs garçons. A la même époque, un fils naquit chez rabbi Siméon fils de Gamaliel. Ce fils fut connu plus tard sous le nom de «Notre saint maître». Rabbi Siméon fils de Gamaliel dit: «C'est le Saint, béni soit-Il, qui nous a donné la circoncision; nous nous devons de l'observer, car il s'agit de l'un de nos plus grands commandements. C'est Abraham notre père qui, en l'observant pour la première fois, a sanctifié le Saint Nom. Voilà que le roi nous interdit d'observer ce commandement. Devons-nous cesser d'observer le commandement que le Saint lui-même, béni soit-Il, nous a enjoint d'observer, pour obéir à l'ordre du méchant roi? Il vaut infiniment mieux observer la circoncision que le Saint lui-même, béni soit-Il, nous a enjoint d'observer, et faire fi de l'ordre du roi, fût-ce au prix de notre vie!» Et le père alla circoncire son fils, comme le Saint, béni soit-Il, le lui avait ordonné. Or dans cette ville, il y avait un gouverneur dont le rôle était de surveiller les juifs afin qu'aucun juif ne circoncît son enfant; s'il en surprenait un à circoncire son enfant, il devait aussitôt faire comparaître le père et l'enfant devant le roi pour qu'ils soient exécutés sur-le-champ. Le gouverneur savait parfaitement que rabbi Siméon fils de Gamaliel avait fait circoncire son enfant. Aussi le fit-il comparaître devant lui. Il lui dit: «Tu sais très bien qu'il t'est formellement interdit de faire circoncire ton enfant; or tu as transgressé l'ordre du roi et tu as fait circoncire ton enfant.» Rabbi Siméon dit: «C'est vrai, j'ai fait circoncire mon enfant, car il m'a semblé plus juste d'observer le commandement du Dieu Tout-Puissant, Créateur du ciel et de la terre, plutôt que de faire fi du commandement du Dieu Tout-Puissant, rien que pour obéir à l'ordre du roi, être de chair et de sang.» Le gouverneur dit: «Tu as bien parlé; à moi aussi, il me semble que c'est plus juste; tu es un juif pieux et j'aimerais bien user de miséricorde envers toi et t'en faire bénéficier, parce que tu es l'homme le plus haut placé parmi les juifs. Mais ainsi en a décidé le roi. Son ordre est irrévocable et les gens en ville en ont eu connaissance. Aussi ai-je peur de te| laisser partir, car alors on me

קנ״א

מעשה

גשאך איין מאל האט דש בייז מלכות פֿאר באטן דש
ישראל אירן קינדיר ניט זאלטן יודשן לאזן דא וואר״
צום דעם זעלבין מאל גבארן איין זון צו רבי שמעון בן גמליאל דז וואר
דער זון דער וואר גהיישן רבינו הקדוש דא זאגט דער רבן שמעון בן
גמליאל הקב״ה האט אונש דיא מילה געבן דיא זאלן מיר האלטן אונט
אישט איין גרושה מצוה דען אברהם אבינו דער האט זיין היילגן
באמן מיט דער ערשט מול גהיילגט אונ׳ דער מלך האט דאש פֿאר
באטן דש מיר דאש גבוט ניט זאלן האלטן · זאלן בון מיר דאש גבוט
בון ניט האלטן דש אונש הקב״ה זעלבש גבוטן האט · אונ׳ זאלן דז גבוט
פֿון דעם רשע מלך האלטין · עש איז בעשיר דאש מיר האלטן דיא מילה
דאש אונש הקב״ה זעלביש גבוטן האט · אונ׳ וועלן דאש גבאט פֿון
מלך פֿאר שמעהן · אונט ווען עש שון זעלט איין חיות קושטין · דא
גינג דער פֿאטיר הין אונ׳ יודשן זיין זון ווי עש הקב״ה גבאטן האט ·
בון וואר אין דער זעלבין שטאט איין הגמון דער וואר דריבר גזעצט
דש ער זאלט אכֿטינג האבן דאש דיא יודן זאלטין קיין קינט ניט יודשן
אונט ווען איינר וועט איין קינט יודשן אזו זאל ער גשטראקש דען
פֿאטיר אונ׳ דאש קינט צום מלך שיקן · דען וועלט ער גלייך מיאת
זיין · בון דער הגמון וואר עש יוא גוואר ווי דאש רבן שמעון בן גמליאל
האט זיין קינד גיודשט אונ׳ ער שיקט באך אים · אונ׳ שפראך צו אים
דוא ווייסט וואל דאש דיר פֿאר באטן אישט דיין קינד ניט לאזין צו
יודשן אונ׳ דוא בישט הין גנגנאן אונ׳ האשט דז מלך גבוט ואר שטערט·
אונ׳ האשט דיין קינד לאזין יודשן · דא שפראך דער רבן שמעון דש
אישט וואר איך האב מיין קינד לאזין יודשן · דען עש האט מיך דונקן
בילכר זיין דאש איך דאש גבאט בון גוט דעם אלמעכטיגן האלט דער
הימול אונ׳ ערד בישפֿין האט · אלש ווען איך העט גוט דעם אלמעכטיגן
גבוט פֿאר שוועכט אונ׳ זאלט דאש קינגש גבוט האלטין דש בישט אין
א בלוט אונ׳ פֿלייש אישט · דא שפראך דער הגמון דוא האשט רעכט
גרעט אונ׳ עש דונקט מיך אך בילכר זיין אונ׳ דוא בישט איין פֿרומר
יוד אונ׳ איך העט גערן ברם הרציקייט איבר דיך אונ׳ איך וועלט דיך
גערן גיסן לאשין וויל דוא דער איברשטר אובר דען יודן בישט · אז
האט דער מלך אזו גאר הרט פֿאר באטן · אונ׳ דיא לייט האבן עש אין
דער שטאט גוואר ווארדן · אזו פֿערלט איך מיך ווען איך עש דיר

ן ב K נאך

dénoncera et je paierai de ma vie. C'est pourquoi, je ne peux pas te laisser partir.» Rabbi Siméon répliqua: «Seigneur, quels sont tes ordres me concernant?» Le gouverneur dit: «Je dois t'envoyer avec ton enfant auprès du roi; ce qu'il fera de vous, je m'en satisferai.» Rabbi Siméon lui répliqua: «Je suis satisfait.» Le gouverneur lui conseilla d'envoyer l'enfant auprès du roi avec sa mère, car l'enfant ne pouvait être sans sa mère. La bonne mère se mit donc en route avec l'enfant et lorsqu'elle parvint à l'auberge à la tombée de la nuit, le Saint, béni soit-Il, venait justement de combler l'hôtesse du bonheur d'avoir un fils. Ce fils s'appelait Antonin fils d'Assuérus. Lorsque la femme de rabbi Siméon se présenta à l'hôtesse avec son fils, celle-ci lui demanda ce qu'elle avait l'intention de faire de son fils et où elle se rendait, car elle venait tout juste d'accoucher. Alors la femme se mit à lui raconter toute l'histoire par le menu: ce qui lui était arrivé, comment elle devait se rendre chez le roi parce qu'elle avait fait circoncire son fils et combien elle craignait d'y laisser leur vie à tous deux. L'hôtesse lui dit: «Suis le bon conseil que je vais te donner. Prends mon enfant, il n'est pas circoncis, et présente-le au roi. Pendant ce temps, laisse ton enfant ici avec moi jusqu'à ce que tu reviennes de chez le roi. Ainsi tu pourras lui prouver qu'il n'a pas été circoncis et tu auras la vie sauve!» Ces paroles plurent à la femme et elle suivit le conseil de l'hôtesse: elle prit l'enfant de l'hôtesse, laissa son propre enfant chez l'hôtesse, partit et arriva au palais du roi. Le gouverneur y était lui aussi: il alla trouver le roi et l'informa du fait qu'il avait envoyé auprès de lui une femme avec son enfant, car elle avait fait circoncire son enfant et qu'ils venaient d'arriver tous les deux, la mère et l'enfant. «C'est pourquoi, faites-en ce que bon vous semble!» dit-il, car elle avait désobéi à ses ordres. La femme dut comparaître devant le roi. Le roi lui demanda: «Réponds! Pourquoi as-tu désobéi à mes ordres? Tu vas payer de ta vie!» La femme se jeta aux pieds du roi en disant: «Votre gracieuse Majesté, ces paroles et ces faits, vous ne les trouverez confirmés nulle part. Examinez mon enfant! Si ce qu'on| vous a rapporté est exact, je

איין מעשה בוך

נאך ליש אזו ווער איך פֿר ראטין ווערין אונ׳ ווער אך אום איין חיות
קומן · דער האלבן קאן איך דיך ניט נון לאשין · דא זאנט דער רבן
שמעון ווידר איין הער וויש איז דיין בינער דז דוא מיט איר טון ווילשט ·
דא זאנט דער הגמון איך מוש דיך מיט דעם קינט צום אלך שיקן
וויש ער בון מיט אייך ווערט מאכן אזו בין איך וואל צו פֿרידן · דא
שפראך דער רבן שמעון ווידר דש בין איך וואל צו פֿרידן · דא וואר
דער הגמון צו ראט נעבן דאש ער דיא מוטיר מיט דעם קינד צום
אלך שיקט דען דש קינט קונט דיא מוטיר אבטפערן · אלזו מאכט
זיך דיא נוט מוטיר מיט דעם קינט אויף דעם וועג אונ׳ ווי זיא בון
ביי דער נאכט אין דיא הערברין קאם דא האט זיך עבין געשיקט
דש השם יתברך דש גליך האט גנעבן דש דיא זעלבין ווירטן אך איין
זבנאן זון האט געוואבן · אונ׳ דש זעלבין קינט דש ה ש אבטוביבוס זון
אסוירס · ווי בון דיא פֿרויא צו דיא ווירטן קאם מיט אירן זון · דא
פֿראנט דיא ווירטן וויש זיא וויל אויש ריכטן מיט דען קינט אביר ווא
זיא הין וועלט אובט זיא ווער נאך איין קינט בעטירן געוועזן · דא הוב
דיא פֿרויא אן אונ׳ דער צילט דיא ווירטן דיא שמועה ווי עש איר גינג
ווי זיא מושט צום אלך וויל זיא איר קינט יודשן האט לאזן · אובט זיא
פֿערלט זיך זער זיא ווערט מיט דען קינט אום איר חיות קומן · דא
שפראך דיא ווירטן פֿאלג מיר איך וויל דיר איין גוטן ראט געבן נעם
דוא מיט דיר איין קינט דאש אישט ניט בישניטן אונ׳ טראג עש צום
אלך אונ׳ לאש מיר איין וויל דיין קינט היא ביי מיר ביז דוא ווידר פֿון
דען אלך קומשט אזו קאנשטו ווייזן דש עש ניט נאך גיודש אישט דא
מיט מאנשטו דיין לעבן בהלטין · דיא ריד גינג דיא פֿרויא וואל איין אובט
פֿאלגט דיא ווירטן אונ׳ נאם דז ווירטנש קינט מיט אונ׳ ליש איר קינט
דא שטין ביי דער ווירטן אונ׳ צוג אלזו פֿארט אונ׳ קאם צום אלך צום
פֿאליש אובט דער הגמון וואר אך עבין דא · אונ׳ אלזו גינג דער הגמון
פֿאר דען אלך אובט צייגט אין אן ווי ער האט הער געשיקט איין
פֿרויא מיט אירן קינט דען זיא העט איר קינט לאזן יודשן אונ׳ דא ווערן
זיא ביי אנדר מוטר אובט קינט דער הלבן מאכט איר מיט איר וויש
איר וועלט · דען זיא העט זיין געבוט ניט גהלטן · דא וואר דיא פֿרויא
פֿאר דען אלך געשיקט דא פֿראנט זיא דער אלך זאג אן ווארום האשטו
איין געבאט ניט גהלטן דוא מושט בון אום דיין לעבן קומן · דא פֿיל דיא
פֿרויא אויף אירן פֿיש אונ׳ זאגט אליר געבעדיגר קינג דיא ריד אונ׳ דיא
זלן ווערן זיך נערגנש געפֿינדן אונ׳ דא בזעלט איין קינט ווען עש זיך
בפֿינדן

veux bien payer de ma vie. Mais ce méchant évêque[245] est un ennemi des juifs et il aimerait bien dire encore beaucoup plus de mal de nous.» Alors on ôta les langes à l'enfant et on vit qu'il n'était point circoncis. Le roi fut fort irrité contre le gouverneur qui propageait de tels mensonges. Mais le gouverneur dit: «Monseigneur, cet enfant a été circoncis. Tu peux demander à une partie de tes serviteurs qui ont vu la chose. Quelque chose a dû se passer.» Les conseillers dirent au roi: «Monseigneur, nous savons avec certitude qu'on a circoncis l'enfant. Mais les juifs ont un Dieu si fidèle que lorsqu'ils L'implorent du fond du cœur, Il accomplit leur volonté à tous, ainsi qu'il est écrit dans leurs livres: *Qui est un Dieu comme notre Dieu lorsque nous L'implorons?* (Dt 4, 7) Alors le roi dit: «Si Dieu accomplit tant de miracles pour eux, à quoi me sert-il de donner de tels ordres?» Aussi le roi revint-il sur l'ordre qu'il avait promulgué dans tout son royaume et ordonna-t-il de condamner le gouverneur. C'est ce qu'on fit, bien qu'il fut innocent. Le roi renvoya la femme chez elle saine et sauve. La femme revint donc avec l'enfant chez l'hôtesse et lui rendit l'enfant sain et sauf. La femme dit alors à la mère de l'enfant: «Parce que Dieu a accompli pour toi un tel miracle avec mon enfant et avec ton enfant, qu'ils soient tous deux, quand ils seront grands, que Dieu les protège, des amis à vie!» Et ils grandirent. Et les deux enfants devinrent de grands hommes: l'un fut «Notre saint rabbi», l'autre Antonin. Antonin fut un homme remarquable qui eut sa place dans le monde à venir. Tous deux se lièrent d'amitié pour le restant de leurs jours. C'est ce que vous verrez par la suite dans une histoire ultérieure[246]. Que le Saint, béni soit-Il, prolonge nos jours! Amen.

192

(De tout un bateau de juifs vivant en exil qui s'en revenait de Jérusalem)

Histoire Un bateau plein de juifs en exil s'en vint de Jérusalem pour se rendre dans une ville où se trouvait un fort méchant homme, un gouverneur. Il fit appeler les juifs et leur demanda: «Quel peuple êtes-vous?» Ils dirent: «Nous sommes le peuple juif.» Alors le méchant homme, le gouverneur dit: «Si vous êtes juifs, je vais vous faire subir l'épreuve que l'on fit subir à ceux qui s'appelaient| Hananyah, Michel et

צפֿינדן ווערט אזו וויל איך אײן לעבן פֿאר לארן האבן · אביר דער
דיגר בישוף איז דען יודן פֿײנט אונ׳ מעכֿט נאך פֿיל אין אוף אונש רידן׳
דא ווערט דש קינט אוף געוועגלט דא זאך מן דש עש ניט געודש אישט ·
דא וואר דער מלך גאר צארנינג אוף דען הגמון דאש ער מיט זעלכֿי
פֿלשי דינג אומ גיט דא זאגט דער הגמון אדוני מלך דאש קינט אישט
געודש געווארדן אונ׳ פֿראג אײן טײל דײבן דינר דיא האבן עש אך געזעהן
עש זײא בון צו געגנגאן וויא עש ויל · דא זאגטן דיא מעצים צום מלך
אדוני מלך מיר ווישן געוויש דש דאש קינט איז בישניטן געווארדן · אביר
דיא יודן האבן אזו אײן געטרײאן גוט חען זיא אך אן רופֿן מיט געצום
הערצין זא טוט ער אירן אלין וילן · ויא אך גלײך אין אירן בילכר געשריבן
שטיט · ווער איז אײן זעלכֿיר גוט אלש אונזר גוט אין אײנזרם אן רופֿן ·
דא שפראך דער מלך ווען אין אלזו גוט פֿיל צײכֿן טוט ווײש בט עש מיך
דאש איך אין זעלכֿי זאך לאש אויש גין · אלזו ליש דער מלך דאש געבוט
וידר אוף טון אין אלין לנדן אונ׳ געבוט דאש מן דען הגמון זאלט דן זײן ·
דאש געשאך בון ויא וואל דש ער און שולדינג דער צו קאם · אלזו שיקט
דער מלך דיא פֿרויא ווידר אײן היים מיט פֿרײדן · אלזו קאם דיא
פֿרויא ווידר מיט דעם קינט צו דער וירטן אונ׳ גאב איר דאש קינט
וידר זונדר אלין שאדן · דא זאגט דאש וײב ווידר דאש קינש מוטיר
וויל דיר גוט זעלכֿיש צײכֿן האט געטאן דורך מײן קינט אונ׳ דײן קינט זא
זאלין זיא אך ווען זיא גוט ביהיט דש זיא גרוש ווערדן געזעלין זײן אלי אירי
לעבן טאג · אלזו ווארדן זיא גרוש · אונ׳ אויש דיא צוויא קינדר ווארדן
צוויא הערן דאש אײן ווארד רבינו הקודש אונ׳ דער אנטונינוס וואר
אך אײן קושליכֿר מן אונ׳ וואר אך אײן בן עולם הבא אונ׳ווארן אך צוויא
חבֿירים בײא אננדר אל אירי טאג · ויא איר אך היצטון נאך ווערט
אך אין אײן מעשה ווערט פֿאר בעאן · הקבֿה זול אונש אונזר לעבן
דער לענגאן : אמן ׃

קצב

מעשה געשאך עש קאם אײן שיף פֿאל מיט יודן אויש דעם
גלות פֿון ירושלים אונ׳ קאמן אין אײנן שטט דא וואר
אײן רשע אײן הגמון דרינן דא שיקט ער נאך דיא יודן אונ׳ פֿראגט זיא
וואש זײט איר פֿאר אײן פֿאלק · דא זאגטן זיא מיר זײן בֿון פֿאלק דיא
יודן · דא שפראך דער רשע דער הגמון זײט איר דען יודן אזו ויל איך
אײך אך פֿרזוכֿן ויא מן דיא יודן האט אך פֿאר זוכֿט דיא דא ווארדן

Azariah. On jeta ces derniers dans un four à chaux. Si vous êtes protégés comme eux furent protégés et si vous en ressortez indemnes, alors je croirai que vous êtes de vrais juifs.» Ils dirent: «Sire, donne-nous trois jours avant de le faire; aussi pourrons-nous implorer notre Dieu de nous protéger tout comme il les a protégés.» Ceci leur fut accordé. Ils se mirent à jeûner trois jours et trois nuits. Tous les matins pendant trois jours, chacun devait raconter ce qu'il avait rêvé pendant la nuit. Le matin du troisième jour, un vieil homme extrêmement craignant Dieu s'avança et dit: «Cette nuit, j'ai rêvé qu'on lisait un verset devant moi: il contenait deux fois le mot si (*ki*) et trois fois le mot non (*lo*). Mais j'ignore ce qu'il signifie et j'ignore aussi de quel verset il s'agit et où il se trouve.» Or il y avait parmi eux un vieil homme extrêmement érudit qui dit: «Le rêve que tu as fait indique sûrement que le verset te sera d'un grand secours; il s'agit du verset du Dieu de miséricorde au ciel. Ce verset se trouve dans le livre d'Isaïe au chapitre 43: *Si (ki) tu passes dans les eaux, je suis avec toi; dans les fleuves, ils ne t'inonderont pas (lo) et si (ki) tu vas dans le feu, tu ne seras pas (lo) stigmatisé et la flamme ne te brûlera pas (lo)* (Is 43, 2). Tu seras sans aucun doute celui qui iras dans le feu et qui seras protégé, en fonction du rêve que tu as fait. Voilà ce qui a été dit au ciel te concernant.» Au bout des trois jours, le gouverneur fit allumer un grand feu. Il envoya chercher les juifs et leur dit que le temps qu'ils avaient sollicité s'était écoulé. Il leur fallait à présent affronter le feu. Ils verraient bien si leur Dieu allait les protéger comme il avait protégé Hananyah, Michel et Azariah. Ce jour était précisément un jour de fête chrétienne et une foule de gens s'était amassée pour voir le vieil homme qui avait fait ce rêve pénétrer dans le feu avec les deux autres hommes pieux, de plein gré et de leur propre chef. Alors le feu se sépara en trois de manière à ce que les trois hommes pussent se sortir indemnes de la fournaise. Lorsque le gouverneur vit qu'ils s'en étaient tirés sans une égratignure, il dit: «Je n'ai jamais vu de peuple semblable aux juifs! Quand ils invoquent Dieu, Il les écoute.» Et ils se mirent tous à louer le Saint, béni soit-Il, car il est juste de chanter Ses louanges et Ses bienfaits. Qu'Il soit loué | à tout jamais. Et les trois hommes récitèrent la longue

גינבט חנניה מישאל ועזריה דיא זעלבין האטן אין איילן היישן קלך אוין
גיווארפין ווען איר אך בישירמט ווערט וויא זיא זיין בישירמט גיווארדן
אז זיא זיין אן גישעדיגט אין רוש גיקומן דען וויל איך איך אך גלובן דאש
איר רעכטי יודן זייט · אזו זאגטן זיא אדוני אלך גיב אונש אויך דרייא
טאג אי דאש גישעהן זאל אזו וועלין מיר ביטן אובזר גוט אן דש ער אונש
זאל אך בישירמן אז ער זיא האט בישירמט · דש ווארד אין בון צו גילאזין
אזו הובן זיא אן אונ׳ פאשטין דרייא טאג אונ׳ דרייא נכט · אונ׳ אלי
מארגן בון דיא דרייא טאגן מושט איר איין איטליכר זאגן וויש אים
האט גיטרייאמט דיא זעלבין נכט · וויא עש בון אן דריטן טאג קאם דא
קאם איין אלטיר מאן בון איבן דער ווער גאר זער גוט בורכטיג · דער
זאגט מיר האט הייט גיטרייאמט וויא מן האט איין פסוק פאר מיר גילייאט
דא איבן זייא גישטבדן צוויא מאל כי אונ׳ דרייא מאל לא · איך וויש אביר
ניט וואש עש בידייט אונ׳ וויש ניט וואש פאר איין פסוק עש איז אדיר
ווא ער שטיט גישריבן · דא וואר איין אלטיר אובטיר איבן דער ווער
גאר איין גרושר לערבר · דער זאגט דען טרוים דש דוא גיזעהן האשט
דאש אישט גיווישליך דאש דיר דער פסוק איין הילף ווערט זיין דאש
בידייט דער פסוק בון דעם גוט ר״ת אים היאול דער פסוק שטיט אין
ישעיה אים מ״ג קאפיטל כי תעבור במים אתך אני ובנהרות לא ישטפוך כי
תלך כמו אש לא תכוה ולהבה לא תבער בך דוא ווערשט דער גיוויש זיין
דער אין דאש פייאר וירט גין אונ׳ ווערשט אך בישרמט ווערדן דיר
וייל דאש דיר אלזו גיטרייאמט אישט אזו איז עש אין היאול אויך דיר גיזאגט
ווארדן · באך דען דרייא טאגן ליש דער המון איין גרוש פייאר אן
מאכן · אונ׳ שיקט באך דען יודן ווידר אונ׳ זאגט צו איבן דיא צייט ווער
בון ארום דאש זיא בינערט הטין דא מושטין זיא בון אין דאש פייאר גין ·
זיא זאלטין בן אך זעהין דש איר גוט זעלט זיא אך בישרמן וויא ער האט
חנניה מישאל ועזריה בישרמט · אונ׳ דער טאג וואר גאר עבין אן זיין חונה
דאש זיך איין גרוש פאלק פאר זאלט האט דיא דא וואלטין זעהין וויא
עש גינג דער אלט מאן דער אלזו גיטרייאמט האט מיט באך צוויא פרומן
מבין אין דאש פייאר אין גיהיישן אין אונ׳ גידרונגן · דא צו טיילט זיך
דאש פייאר אין דרייא טיילין דאש דיא דרייא מבין אין גישעדיגט אויש
דעם פייאר גינגן · דא בון דש דער המון זאך וויא אין ביקש גישעהן
וואר דא הוב ער אן אונ׳ זאגט זעליגש פאלק איז מיר ניט אובטיר איין
איגן גיקומן אלש דאש יודן פאלק אישט ווען זיא גוט אן רופין אונ׳ הובן
אל אן אונ׳ לובן הש״י דער מאל צו לובן אישט אונ׳ צו פרייזן אישט גלובט
זיא

supplication «Et Il est miséricordieux», qu'on récite le lundi et le jeudi, parce qu'alors siège le tribunal divin. C'est pourquoi, que tout un chacun croie en Dieu qui ne l'abandonnera pas dans l'adversité. Fin.

193

(D'un homme pieux qui, à sa mort, fit promettre à son fils de jeter tous les jours du pain à l'eau[247])

Histoire Il était une fois un homme pieux qui avait un fils. A l'heure de sa mort, il transmit ses dernières volontés à son fils et lui dit: «Mon cher fils, me voilà à présent entre les mains de Dieu. Je vais mourir. Je te demande donc, après ma mort, d'aller tous les jours au bord de l'eau jeter du pain aux poissons, car je sais que tu en seras récompensé.» Le fils promit à son père de le faire, les yeux pleins de larmes, et dit: «Mon cher père, j'espère que tu ne mourras pas encore, mais ce que tu m'ordonnes de faire, je le ferai avec l'aide de Dieu, même s'il s'agissait de choses bien plus difficiles que ce que tu m'as demandé.» Et l'homme pieux mourut au milieu des pleurs et des lamentations, car il était vraiment un homme très pieux. Au bout des sept jours de deuil, le fils se rendit quotidiennement au bord de l'eau pour y jeter du pain comme il l'avait promis à son père bien-aimé. Dans l'eau, il y avait un poisson qui s'emparait aussitôt du pain que le jeune homme y jetait. Un petit poisson voulait-il s'emparer du pain? Le gros poisson était là pour en barrer l'accès au petit poisson. Il finit ainsi par devenir énorme à force d'avaler le pain frais que le jeune homme y jetait. Lorsque les petits poissons virent qu'ils ne pourraient jamais consommer le moindre bout de pain, ils allèrent trouver le Léviathan, qui est le roi de tous les poissons, comme il est écrit dans les livres, pour se plaindre à lui. Ils lui dirent: «Sire, si tu continues à assister à la scène sans empêcher les agissements de ce poisson, il sera bientôt aussi gros que toi, mon roi. Veille donc à l'empêcher d'agir ainsi!» En apprenant cette nouvelle, le roi dit aux poissons: «Allez creuser un trou à l'endroit où l'homme se tient d'habitude pour jeter son pain à l'eau afin qu'il tombe au fond et dites au gros poisson de vous aider; puis vous conduirez l'homme auprès de moi!» Les petits poissons se réjouirent tous à l'idée que | le gros poisson se verrait empêché d'agir. Ils allè-

זייא ער איבן או׳ איער · או׳ דיא דרייא מנן מלטן דאש לבן והוא
רחום דאש מן מאכטן או׳ דונרשטן זאגט · וויל דאש בית דין של
מעלה זיצט · דער הלבן פֿאר טרייא איין איטליכר צו גוט · דש ער אין
אין ניטן ניט פֿאר לאשט: סליק

קצג

מעשה גישאך עש וואר איין מאל איין חסיד דער האט איין זון
ויא ער בון זאלט שטערבן זא טעט ער זיין זון צוואה
ליבר זון דא לין איך אין גוטש גיוואלט או׳ ווער שטערבן דא ביט איך
דיך דאש דוא אלטאג וועלשט גין נאך מייבן טוט אן דאש וואשר או׳
וועלשט איין שטיק ברוט אין דאש וואשיר ווערפֿין דען פֿישן צו עשין
דען איך וייש דאש עש דיר צום לעטשטן ווערט ביצאלט ווערדן ·
דער זון פֿאר היש עש דעם פֿאטיר מיט ווידגן איינן או׳ שפראך
ליבר פֿאטיר איך האף ניט דש דוא זאלשט שטערבן · אביר וואש דוא
מיר טושט גיביטן דאש וויל איך אויף גוט וויל הלטין ווען עש שון נאך פֿיל
מער ווער · אלש דוא מיר דא האשט גיבאטין · בון שטורב דער חסיד
מיט גרושר קלאגן או׳ רחמנות דען ער ווארגאר איין פֿרומר מאן · דא
בון דיא שבעה ימים אויש ווארין דא הוב דער זון אן או׳ גינג אלי טאג
צום וואשר אונ׳ ווארף ברוט היניין ויא אין זיין ליבר פֿאטיר האט צוואה
גיטאן · וואר איין פֿיש אין דעם וושר דער פֿינג דש ברוט אלש אויף
וייש דער יונג היניין ווארף או׳ ווען איין קליינר פֿיש וואלט דש ברוט
אויף פֿבגאן דא וואר דער גרוש פֿיש דא או׳ שטיש דיא קליינן פֿיש
וועק · דש ער צו לעשטן בון גר גרוש וואר בון דעם וריש ברוט דש
דער יונג היניין ווארף דא בון דיא קליינן פֿיש זאלין דאש זיא ביקש
קובט דאש ברוט גינים דא גינגאן זיא הין צו דעם לויתן דאש אישט
דער מלך איבור אל דיא פֿיש ויא מיר בון וואל אין דיא ספֿרים גיפֿינדן
או׳ קלאגטן עש אים או׳ זאגטן אדוני מלך ווען דוא עש [illegible] דאש
צו זעהן או׳ ווערשט דען פֿיש ביט ווערין אזו ווערט ער אזו גרוש
ווערדן אלש דוא בישט מיין קינג זיך דאש דוא אים עש ווערשט:
ויא בון דער מלך דיא שמועה הורט דא שפראך ער צו דען פֿישן גיט
הין או׳ גראבט איין גרוב אן דאש אורט דא דער מענש פֿלעגט הין צו
קומן ווען ער דאש ברוט איין ריין ווארפֿיט דאש ער אריין מוש פֿאלין
או׳ זאגט דען גרושן פֿיש דז ער אייך זאל העלפֿין דער צו או׳ ברענגט
דען מענשין אריין צו מיר · דא ווארין דיא קליינן פֿיש אל פֿרויא דש

rent dire au gros poisson ce que le roi leur avait dit: Qu'il devait les aider. Cela attrista fort le poisson, car le pain était sa nourriture; mais il ne put s'y soustraire, car tels étaient les ordres du roi. Ils se mirent donc à creuser un trou, comme le roi le leur avait ordonné, là où l'homme allait venir. Au moment où le jeune homme vint jeter son pain comme d'habitude, il tomba à l'eau. Le gros poisson se précipita aussitôt pour l'avaler; il le conduisit au-devant du roi et le recracha. A peine le poisson l'eût-il recraché que le roi l'avala à son tour. Alors l'homme se plaignit amèrement des souffrances qu'il avait à endurer pour obéir aux dernières volontés de son père. Le roi dit à l'homme: «Dis moi, que comptais-tu faire en te rendant quotidiennement au bord de l'eau pour y jeter du pain?» L'homme dit: «Sire, j'obéissais aux dernières volontés de mon père.» Et il raconta au roi comment son père lui avait fait promettre de jeter du pain à l'eau tous les jours, car il en serait récompensé plus tard. Or il ignorait quel péché il avait commis pour tomber à l'eau. Après avoir appris cette histoire de la bouche de l'homme, le roi lui dit: «Comme tu as si bien obéis aux dernières volontés de ton père, je vais t'enseigner les soixante-dix langues. Ce sera ta récompense.» Le roi lui apprit donc les soixante-dix langues, puis il le recracha sur la terre ferme. De retour sur la terre ferme, l'homme se sentit envahi d'une grande faiblesse et eut envie de dormir. Alors il s'étendit et s'endormit. Sur un arbre là-bas, il y avait deux corbeaux noirs, un fils et son père. Le fils dit au père: «J'ai une folle envie de picorer les yeux de l'homme là en bas.» Car il croyait que l'homme était mort. L'autre corbeau dit: «Garde-toi bien de t'approcher de cet homme, car il fait semblant de dormir. Il t'attraperait et te tuerait.» Le fils dit au père: «Je vais tenter ma chance.» Or, au fond de l'eau, l'homme avait appris toutes les langues et il comprenait ce que les deux corbeaux se disaient. Alors le corbeau descendit et se mit sur le visage de l'homme pour lui picorer les yeux. Mais l'homme l'attrapa pour le tuer.|Alors l'autre corbeau s'écria: «Aïe! C'est bien

עש דען גרשין פֿיש ווער גיווערט ווערדן · דא גינגען זיא הין אונ׳
אוגען עש דער גרושן פֿיש ויא דער מלך גיזאגט האט דז ער דער צו
העלפֿין זולט דז וואר ער גאר טרויארין. דער צו דען ער האט זיך פֿון
דען ברוט גינערט אונ׳ מושט עש דאך טון וויל דער מלך עש אים
גיבאטין האט · אלזו גינגען זיא הין אונ׳ מכטן איין גרוב ויא דער מלך
גיבאטין האט אן דען אורט וומ דער מענכש זולט הין קומן · ויא נון דער
זונג קאם אונ׳ וואלט דז ברוט אריין ווארפֿין ויא זיין סדר וואר דא פֿיל
ער אין דש וואשיר דא קאם דער גרוש פֿיש אונ׳ שלאנט אין איין אונ׳
צורט אין צור דען מלך אונ׳ שפיא אין ווידר איוש · אונ׳ דא אין דער
קליין פֿיש האט איוש גישפיאן דא שלאנט אין דער מלך איין דא טריב
דער מענכש איין גרושר יאמר דש ער אלזו גרושן בוט מושט ליידן איבר
איין פֿאטריש צוואה · דא הוב דער מלך ווידר דען מענכש אן זאגן אן
וויש מייבשטו דז דוא אלי טאג אן דאש וואשר בישט קומן אונ׳ האשט
ברוט היריין גיווארפֿין · דא הוב דער מענכש אן אדוני מלך איך הלט
מיין פֿאטרש צוואה · אונ׳ זאגט דען מלך ויא זיין פֿאטר האט אין צוואה
גיטאן דש ער אלי טאג זאל ברוט אין דז וואשר ווארפֿין דען עש ווערט
אין צום לעצטין ביצאלט ווערדן · אביר ער קענביט ביט וויסן וומ מיט
ערש פֿאר זינט העט דז ער אין דז וואשר איז גיפֿאלין · ויא נון דער
מלך פֿון דעם מענכשן הערט · דא זאגט ער ווידר דען מענכשן זינדר
איין מאל דז דוא דיין פֿאטרש צוואה האשט אזו וואל גיהלטין · אזו ויל איך
דיך לערנן שבעים לשונות דאש זאלשטו עש גיניסן · אלזו לערנט אין
דער מלך דש ער שבעים לשונות קונט אונ׳ שפיא אין ווידר אויף דיא
טריקנים · אונ׳ ויא ער נון אויף דיא טריקנים קאם דא ווארט דער
מענכש גאר שוואך אונ׳ העט גערן גישלאפֿין אונ׳ לגט זיך איין נידר אונ׳
שליף · דא שטונדן דארטין אויף איין בוים צווייא שווארצי קראן דש
וואר איין זון אונ׳ איין פֿאטיר · דא זאגט דער זון צום פֿאטיר ויא גלושט
מיך דען מענכשן איגן צו עשין דער דורט ליגט דען זיא מייבטן דער
מענכש ווער טוט · דא זאגט דער אנדר קרוא ניט נידר דיך צום
מענכשן דען ער מכט זיך אלזו שלאפֿין אונ׳ מעכט דיך בייגרייפֿין אונ׳
מעך דיך טיטן דא זאגט דער זון ווידר דען פֿאטיר איך ויל עש וואגן
בון האט דער מענכש גילערנט אים וואשיר דש ער אלי שפראך פֿאר
שטין קונט · אונ׳ פֿאר שטונד אך וואש דיא צווייא מיט אנגדר רידן :
דא קאם דיא קרא אונ׳ זעצט זיך אויף דעם מענכש אונ׳ וואלט אין דיא
איגן איוש פיקין · דא דער וואשט אין דער מענכש אונ׳ וואלט אין טיטן
דא

fait pour toi. Je t'avais pourtant prévenu de ne pas y aller, mais tu n'as pas voulu m'écouter.» Puis il dit à l'homme: «Mon cher, épargne mon fils! Je vais te montrer un trésor plein d'argent qui fera ton bonheur.» L'homme dit: «Quand je le verrai, je lâcherai ton fils.» Le corbeau dit: «Vas là-bas et creuses un trou sous cet arbre! Alors tu seras riche et heureux.» Aussitôt l'homme s'y rendit, creusa un trou et y trouva un trésor si grand qu'il est impossible à décrire. Alors l'homme relâcha le corbeau. Et l'homme dit: «Comme le Saint, béni soit-Il, m'a béni en me donnant ce grand trésor, je vais me construire une maison ici.» Il se mit à construire une belle maison, acheta des champs et des prés, engagea des serviteurs et des servantes et sa richesse fut telle qu'elle est impossible à décrire. Et c'est le Saint, béni soit-Il, qui le gratifia de tous ces dons parce qu'il obéit aux dernières volontés de son père. C'est pourquoi, mes braves gens, tirez la morale de cette histoire. Si au commandement de ses parents on obéit, on finira toujours par réussir dans la vie. Comme ce fut le cas pour cet homme. Disons tous en cœur: Amen. Fin.

194

(De rabbi Ruben qui avait un fils unique; de l'ange de la mort qui vint le voir pour lui dire: «Le temps est venu pour ton fils de mourir», et comment il eût aimé lui donner une épouse auparavant)

Histoire qui arriva à un homme du nom de rabbi Ruben. C'était un juste parmi les justes qui étudiait jour et nuit et sa prière trouvait grâce aux yeux du Saint, béni soit-Il, car lorsqu'on promulguait un décret néfaste, que Dieu nous garde, il l'annulait par sa prière fervente. Il n'avait qu'un seul fils qui était un très beau jeune homme. Un jour, l'ange de la mort se rendit auprès de rabbi Ruben et lui dit: «Je viens t'annoncer de la part du Saint, béni soit-Il, que le moment est venu pour ton fils de mourir.» Alors rabbi Ruben dit: «Ce que Dieu fait, personne ne peut s'y opposer ni s'y soustraire. Mais je t'en prie, laisse-moi donner auparavant une épouse à mon fils; ensuite, agis selon les ordres que tu as reçus; car auparavant j'aimerais avoir la joie de conduire mon fils sous le dais nuptial.» L'ange de la mort dit: «Qu'il te soit accordé de donner auparavant une épouse à ton fils!» Sur ces entrefaites, l'homme pieux rentra chez lui, très abattu. Il fiança

דא שריא דיא אנדר קרא אייא וויא גישיקט דיר אלזו רעכט · איך האב
דירש יוא פאר גיזאגט דוא זאלשט ביט בידרן אונ׳ דוא האשט איר ביט
וועלין פאלגן · אונ׳ שפראך צום מענשין ליבר לאז איר איין זון גן איך
וויל דיר איין אוצר וויזן פאל גלט דאש דו זאלשט זעלינ וועדרן · דא
שפראך דער מענש ווען איך אין זיך אזו וויל איך דיר דיין זון לידן
לאשין · דא זאגט דיא קרא דארט גיא אונטר יענן בוים אונ׳ גראב
דרונטר אזו וועשטו רייך אונ׳ זעלינ וועדרן · דא גינג דער מענש הין
אונ׳ גרוב דא פאנט ער איין גרושין שאץ דאש ביט צו דער צילן וייש ·
דא ליש דער מענש דיא קרא גין · דא זאגט דער מענש זינט איין מאל
דש מיך הקב״ה הוט גיבענשט אונ׳ האט מיר דען גרושן שאץ דא גיגעבן ·
דא וויל איך מיר דא איין שין הויז דא הער בויאן · אונ׳ הוב אן אונ׳ בויאט
זיך דא איין שון הויז אונ׳ בויאט אך אקיר אונ׳ וויזן קבעלט אונ׳ אייד אונ׳
וואר אזו רייך דאש ביט צו דער צילן וואר · דאש בישערט אים אלש
הקב״ה וויל ער זיין פאטירש צוואה האט גיהלטן · דער הלבן איר ליבן
לייט · זעלט וייש דז מעשה ביטייט · הלט איין איטליכר זיין עלטרן
גיבוט שטעט · דז אים צום לעטשט וואל גיט · וויא דיזן מענשין איז דא
גישעהן · דרויף וועלין מיר אל אמן יעהן: סליק

קצר

מעשה

גישאך אן איינם דער היש רבי ראובן דער וואר גאר
איין גרושר צדיק אונ׳ לערנט טאג אונ׳ נאכט אונ׳ זיין
תפילה דיא וואר גאר גענג השי״ וואל אן גינעם דען ווען הו״ איין בייזה גזירה
פאר הנדן וואר · דא וואר ער זיא מיט זיינר גרושן תפילה מבטל אונ׳
האט ביט מין אלש איין זון דער וואר גאר איין פייבר בחור · דא קאם
דער מלאך המות צו רבי ראובן אונ׳ זאגט אין איך זול דיר זאגן בון השי״
ווען דז דיין זונש צייט אישט קומן דז ער שטערבן זאל · דא שפראך
דא דער רבי ראובן וויש גוט טוט דז קאן ביאבט ווערן אודר ווענדן ·
אביר איך ביט דיך לאש מיך פאר איינם זון איין וייב געבן דער נאך
טוא דוא וייש דיר ביבולין אישט דען איך וועלט פאר דיא שמחה הבן
דז איך איינן זון אונטר דיא חופה פיר · דא שפראך דער מלאך המות
עש זייא דיר צו גיזאגט דאש דוא דיינן זון צור איין וייב גיבשט · אלזו
גינג דער חסיד גאר אין גימוט היים אונ׳ לינט זיינן זון איינן קנס · אונ׳
דיא חופה זעלט אין פיר וואלין וועדרן · אלזו באמן עש דיא לייט גאר
זער וואנדר דז ער אזו בלט זעלט דיא חופה מאכין · אלזו שיקט דער

son fils. Les noces seraient célébrées quatre semaines plus tard. Les gens furent très surpris de voir que le mariage aurait lieu si tôt. Le rabbi envoya donc| son fils inviter différentes personnes à la noce. Le fils partit donc inviter des gens. Chemin faisant, il rencontra le prophète Elie qui lui dit: «Mon cher fils, où t'en vas-tu ainsi?» Il répondit: «Je m'en vais inviter les gens à ma noce.» Le prophète Elie lui dit: «Ne sais-tu donc pas que tu dois mourir avant ton mariage? Le Saint, béni soit-Il, veut te reprendre ton âme, car ton heure est venue.» Le fiancé dit au prophète Elie: «Si telle est la volonté du Saint, béni soit-Il, je m'y soumets de bonne grâce, car je ne suis pas meilleur que nos pères Abraham, Isaac et Jacob qui sont morts, eux aussi.» Le prophète Elie dit: «J'ai un bon conseil à te donner sur ce que tu vas faire: au moment de la bénédiction nuptiale, lorsque les gens seront assis à table, mets-toi à table avec eux, mais garde-toi bien de manger et de boire avec eux! Et baisse les yeux! Alors un homme viendra qui sera nu-tête, aura des cheveux hirsutes et portera des guenilles. Il pénétrera dans la pièce. Dès que tu l'apercevras, lève-toi de table, va vers lui, incline-toi devant lui et accueille-le très bien. Et invite-le à s'asseoir en haut de la table au milieu des hôtes distingués. S'il refuse de s'asseoir en haut de la table, prends place à côté de lui et rends-lui tous les honneurs. N'oublie surtout pas mes ordres!» Et Elie, ce pieux prophète, poursuivit sa route. Le fils promit de lui obéir. Puis il partit inviter les gens à sa noce et fit comme si de rien n'était. Il rentra chez son père et dit: «Cher père, j'ai agi conformément à ce que tu m'as ordonné.» De son côté, le père alla s'occuper des préparatifs de mariage et tous deux, le père et le fils, firent comme si de rien n'était. Puis vint le jour de la bénédiction nuptiale. Lorsque tout le monde fut à table et se mit à manger et à boire, le fiancé prit place parmi eux. Il était très triste, mais personne ne savait pourquoi. Ils étaient déjà à table depuis un moment quand un homme en haillons et nu-tête, qui avait tout l'air d'un pauvre, entra dans la pièce: C'était l'ange de la mort qui avait pris l'apparence d'un pauvre, comme le prophète Elie le lui avait dit. Dès qu'il l'aperçut, le fiancé sut aussitôt qui c'était; il se leva de table et alla vers lui. Prenant le vieil homme par la main, il lui dit: «Suivez-moi, Seigneur,| et venez vous installer en haut de la table.» Mais il refusa. Alors le

רבי זייבן זון איש דז ער זעלט עטליכה לייט אויף דיא ברייליפֿט ברייאן ·
אלזו גינג דער זון אונ׳ וואלט אין לייט ברייאן · דא בינגענגט אין אליהו
הנביא אונ׳ שפראך צו אין מיין ליבר זון ווא ווילשטו הין גין · דא זאגט
ער איך וויל גין דיא לייט ברייאן אויף מיינה ברייליפֿט · דא זאגט אין
אליהו הנביא ווייסטו דען ניט דאש דוא מושט שטערבן פֿאר דיינה
ברייליפֿט · אונ׳ הקב״ה וויל דיר דיין נשמה נעמן דען דיא צייט אישט
קומן דז דוא שטערבן מושט · דא זאגט דער חתן ווידר אליהו הנביא
מיל עש דען הקב״ה האבן דא וויל איך עש גיטליך אן נעמן · דען איך
בין ניט בעשיר אלש אונזר עלטרן אברהם יצחק יעקב דיא זיין אך
גישטארבן · דא שפראך אליהו הנביא איך וויל דיר איין גוטן ראט
געבן וויא דוא אים טון זאלשט · ווען עש ווערט אן דיינר ברכה זיין אונ׳
דז דיא לייט ווערן זיצן אן דעם טיש זעץ דיך צו אובן אן דעם טיש אונ׳
עש בוך טרינק ניקש מיט איבן אונ׳ שלאג דיין אויגן אונטיר · אזו
ווערט איינר קומן מיט בלושים הייבט אונ׳ ווערט פֿאר ווארן האר
האבן אונ׳ צורישן קליידר אן האבן · אונ׳ ווערט אין דער שטוב קומן ·
אלש בלט אש דוא אים זיכשט שטיא בון דען טיש אויף אונ׳ גיא הער
ציר אונ׳ בייג דיך צו אים אונ׳ אנטפֿיבג אין גר שון · אונ׳ הייש אין אובן
אן זיצן בייא דיא קעשליכן לייטן דיא אן דעם טיש זיצן · וויל ער ניט
אובן אן זיצן זא זעץ דיך נעבן אין אונ׳ טוא אין גרוש ער אן · אונ׳ לוש יוא
ניט וויש איך דיר דא ביפֿעל · אונ׳ אלזו גינג דער פֿרום אליהו הנביא
ווידר זיין שטרוש הין ווער דער זון שפראך ער וועלט אין פֿאלגן · אלזו
פֿרייאט ער פֿאר זיך אויף זיין ברייליפֿט · אונ׳ באם זיך בישט אן אש
איזן בייא אים ווער גוועזן · אונ׳ קאם איין היים צו זיינן פֿאטיר אונ׳
זגט ליבר פֿאטיר איך האב איש גריכט וויש דוא מיר האשט ביבולן ·
אלזו גינג דער פֿאטיר הין אונ׳ רישטיט זיך אך אויף דיא פֿריילפֿט אונ׳
בם זיך קיינר בישט אן פֿאטיר אודר זון · אלזו קם דיא צייט בון דער
ברוכה וויא נון אידרמן אם טיש זאש אונ׳ אם אונ׳ טרנק דא זאש דער
חתן בייא איבן · אונ׳ וואר גר טרויארין וואשט אביר ניאבטש ניישט
דור בון ווארום · וויא זיא נון הטן איין וייל געשן דא קאם איין צו ריסניר
אונ׳ מיט בלושים הייסט דער וואר גלייך וויא איין עבי אין דיא שטוב צו
גין דש וואר דער מלאך המות דער האט זיך גגליכט צו איינן עני וויא
אים אליהו הנביא גזאגט האט · אונ׳ וויא אין דער חתן זאך וואשט ער
גלייך וואל ווער ער ווער אונ׳ שטובה בון דעם טיש אויף אונ׳ גינג הער
צור · אונ׳ באם דען אלטן מאן בייא דער הנט אונ׳ שפראך קומט מיט
מיר

fiancé le prit à nouveau par la main. Il installa cet homme en haillons à côté de lui et lui offrit toutes sortes de mets succulents qu'il fit semblant de manger. Les gens qui se trouvaient à table étaient tous fort surpris de voir avec quels honneurs le fiancé recevait cet homme, mais il ne pouvait rien dire à personne. Le fiancé obéit en tous points aux ordres du prophète Elie. Le fiancé était terrifié au point d'en perdre la parole. Alors l'homme dit au fiancé: «Mon fils, je vais te poser une question. Si tu voulais construire une maison en pisé et qu'il te faille de la paille pour la mélanger à de la terre glaise, où irais-tu chercher la paille?» Le fiancé dit: «J'irais trouver l'homme dans sa grange pour lui acheter de la paille, car c'est cet homme-là qui fait la paille.» L'autre homme dit: «Mais si tu avais utilisé toute la paille et si l'homme sortait de sa grange pour reprendre sa paille, que ferais-tu?» Le fiancé répondit: «Je lui paierais sa paille ou lui donnerais de la paille en échange.» L'homme reprit: «Et s'il ne voulait pas d'autre paille que celle qu'il t'avait donnée, que ferais-tu?» Le fiancé répondit: «Je casserais le pisé et en ressortirais la paille pour qu'il puisse la reprendre.» Alors l'homme dit: «Le Saint, béni soit-Il, c'est le maître de la grange, la paille, c'est l'âme de l'homme et moi, je suis l'ange de la mort. Car le Saint, béni soit-Il, veut reprendre sa paille, celle qu'il t'a donnée; il n'en veut pas d'autre. Voilà pourquoi je suis là: pour reprendre ton âme.» A ces mots, les gens tous ensemble furent saisis d'effroi; le fiancé se ressaisit et dit à l'ange de la mort: «Si telle est la volonté de Dieu, s'il faut que je meure, permets-moi auparavant, je t'en prie, d'aller voir mon père et ma mère ainsi que ma fiancée bien-aimée pour leur dire adieu. Après, je veux bien mourir.» L'ange de la mort lui dit: «Oui, vas-y!» Le fiancé se rendit donc auprès de son père et de sa mère, ainsi qu'auprès de sa fiancée; il leur dit adieu au milieu des larmes. Alors le père se mit à prier. Pendant ce temps, le fiancé alla voir sa fiancée pour lui dire adieu. Elle lui demanda:| «Qui veut te ravir

מיר הער אונ׳ זעצט אייך אובן אן דא וואלט ער ניט · דא נאם אין דער
חתן בייא דער הנט אונ׳ זעצט דען צו רישן מאן נעבן זיך אן זיין זייט
אונ׳ ברוכט אין אליר לייא גוטן שפייז · אונ׳ ער ליש אין זעהן אלש ווען
ער זעלט עשן אונ׳ דיא לייט דיא אן דען טיש זאשן דיא נאם עש אל
וואנדר דאש דער חתן דען מאן אלזו גאר זער מכבד וואר אונ׳ דרפֿיט
דאך נימנט ניקש רידן · אונ׳ דער חתן הילט אלש וויא אליהו הנביא
האט ביפֿולן · אונ׳ דער חתן וואר גאר זער דער שראקן דש ער ניט
מין רידן קאנט · דא הוב דער מאן אן צו רידן ווידר דען חתן מיין זון
איך וויל דיך עפיש פֿראגן · ווען דוא ווילשט אין הויז בויאן אונ׳ דוא
בידרפֿשט שטרוא דז דוא אין לייאן מושט הון וואו ווילשטו דז זעלבין
שטרוא נעמן · דא שפראך דער חתן איך וועלט צו דען מאן אין דיא
שייאר גין אונ׳ וואלט שטרוא פֿון אים קויפֿין · דען דער זעלבין מאן
מאכט דז שטרוא · דא שפראך דער אנדר מאן ווען דוא אביר דאש
שטרוא פֿור מאכישט האשט · אונ׳ דער מאן קעם פֿון דער שייאר
אונ׳ וועלט זיין שטרוא ווידר הון וויא וועלשטו אים דען טון דא שפראך
דער חתן איך וועלט אים זיין שטרוא ביצאלין · אדר וועלט אים אנדר
שטרוא דער פֿיר געבן · דא שפראך דער מאן ווידר ווען ער וועלט
קיין אנדר שטרוא האבן דען זיין שטרוא דז ער דיר גיגעבן האט · וויא
ווילשטו אים טון · דא שפראך דער חתן זא וואלט איך אי דען לייאן
ווידר צו קלאפֿין אונ׳ וועלט אין דז שטרוא ווידר ארויש מכן דא מיט דש
ער זיין שטרוא ווידר ביקעם · דא שפראך דער מאן ווידר הקב״ה
אישט דער מאן איבר שייאר דז דאש שטרוא אישט · דיא נשמה דיא
אן איינם מענשין אישט · אונ׳ איך בין דער מלאך המות דען הקב״ה
וויל זיין שטרוא ווידר האבן דאש ער דיר געבן האט אונ׳ וויל קיין אנדר
שטרוא האבן דעשט הלבין בין איך דא דז איך דיר דיין נשמה וויל
נעמן · וויא נון דז דיא לייט הורטן דא דער שראקין זיא אל מיט אננדר
אונ׳ דער חתן דר מאנט זיך ווידר אונ׳ זאגט ווידר דען מלאך המות איז
עש דען אלזו דז עש גוט וויל האבן דז איך שטערבן זאל · זא ביט איך
דיך גיב מיר פֿור רשות דז איך פֿור צו מיינם פֿאטיר אונ׳ מוטיר אונ׳ צו
מיינר ליבה כלה פֿאר גין אונ׳ וויל זיא פֿאר גיזעגנן דער נאך וויל איך
גערין שטערבן · דא זאגט דער מלאך המות יא גיא הין · דא גינג דער
חתן צו זיין פֿאטיר אונ׳ מוטיר אונ׳ כלה אונ׳ גיזעגנט זיא מיט גרושים
וויינן · דא הוב דער פֿאטיר אן אונ׳ טעט תפֿילה · דיא וויל גינג דער
חתן צו זיינר כלה אונ׳ וואלט זיא גיזעגנן · דא הוב דיא כלה אן צו אין
ג׳ ב L ג ווער

ton âme?» Le fiancé dit: «L'ange de la mort est là qui veut me tuer», et il l'embrassa au milieu des larmes. La fiancée dit au fiancé: «Reste ici. Je vais aller trouver l'ange de la mort.» Elle alla le trouver et lui dit: «Est-ce toi qui veux tuer mon époux?» L'ange de la mort dit: «Oui, c'est bien moi.» La fiancée lui dit: «Par conséquent, je te prie d'aller trouver le Saint, béni soit-Il, pour lui dire qu'il est écrit dans la sainte Torah: *Un homme qui vient de prendre femme … restera un an chez lui, quitte de toute affaire, pour réjouir la femme qu'il a prise* (Dt 24, 5). Voilà qu'à présent, Il veut faire du tort à Sa propre Torah? C'est ce qu'on penserait: qu'Il veut faire du tort, que Dieu nous protège, à Sa propre Torah!» A ces mots, l'ange de la mort eut pitié de lui et se rendit en personne auprès du Saint, béni soit-Il, pour intercéder en sa faveur. Les autres anges joignirent leurs prières à la sienne et le père lui aussi pria avec une grande ferveur. Alors le Saint, béni soit-Il, eut pitié de lui et lui prolongea la vie de sept ans en échange des sept jours qu'avait duré le mariage. Voilà le sens du verset: Le Saint, Béni soit-Il, fait la volonté de tous ceux qui Le craignent et qui L'invoquent du fond du cœur[248]. Dieu les protège de toute souffrance.

195

(D'une méchante femme qui ne voulait pas que son mari fasse aussi souvent la charité)

Histoire qui arriva à un homme riche. Il était extrêmement pieux et avait l'habitude de faire la charité de bon cœur et d'aider les pauvres autant qu'il le pouvait. Mais il avait une méchante femme qui n'aimait rien donner à personne, ni à manger, ni à boire. Cet homme possédait trois trésors qui faisaient toute sa richesse: le premier contenait de l'or qui lui servait à faire l'aumône aux érudits, le deuxième de l'argent qu'il distribuait aux orphelins et aux veuves et le troisième de la menue monnaie qu'il donnait d'ordinaire aux pauvres. Il pourvoyait chacun en fonction de ses besoins. Un jour, alors que l'homme riche était absent de chez lui, bon nombre de pauvres se présentèrent pour qu'on leur fît l'aumône. En apprenant que l'homme n'était pas à la maison, ils ne voulurent pas pénétrer à l'intérieur et restèrent dehors, devant la porte. Lorsqu'elle vit les pauvres devant sa porte, la femme voulut leur faire l'aumône comme le faisait d'habitude son mari. Elle alla pui-

מער וויל דיר דען דיין בשאה בעמן · דא זאגט דער חתן דער מלאך
המות אישט פֿאר הבדן אונ׳ וויל איך טיטן אונ׳ קושט זיא מיט גרושן
ווייגן · דא שפראך דיא כלה ווידר דען חתן בלייב דוא היגן איך וויל
צום מלאך המות גין אונ׳ גינג אלזו צו אים אונ׳ שפראך צו אים בישטו
דער דא איין מן ווילשט טיטן דא זאגט דער מלאך המות יוא איך בין
דער · דא זאגט דיא כלה זא ביט איך דיך דז דוא ווילשט צו הקב״ה גין
אונ׳ ווערשט אים זאגן עש שטיט דאך גשריבן אין דער היילגן תורה.
איין מן דער דא נעמט איין וויב דער זאל לעדיג זיין איין גאנץ יאר פֿון
אליר לייא דינג אונ׳ זאל זיך פֿרייאן מיט זיין וויב דאש ער גנומן האט ·
אונ׳ איצונדר וויל ער זיין תורה זעלבש און רעכט מאכן דז ווער גזעהן
אלש ווען ער דיא תורה וועלט ח״ו און רעכט מאכן · וויא נון דאש דער
מלאך המות הורט דא האט ער אך זעלברט רחמנות איבר אין אונ׳ גינג
זעלברט פֿאר הקב״ה אונ׳ באט פֿאר אין אונ׳ אנדרן מלכים דיא באטין
אך גאר זער פֿור אין · אונ׳ דער פֿאטיר טעט אך גרושה תפֿילה דא
וואר זיך הקב״ה דער ברמן איבר אין אונ׳ דער לענגט אין זיין לעבן · זיבן
יאר געגן זיבן טאג דער ברייל(פֿ)ט · אונ׳ דא רוף׳ אישט ווארדן גזאגט
הקב״ה טוט ווילן דיא אין אל פֿערכטין אונ׳ אן רופֿין מיט גנצום הערצין׳
דעם העלפֿט ער זונדר אלן שמערצן:

קצה

מעשה גשאך אן איינם עשיר דער וואר גאר ורום אונ׳ וואר
גוואנט גערין צדקה צו געבן אונ׳ טעט ארים לייטן
פֿיל גוטש אונ׳ האט איין בויז הערפֿטיגן וויב דיא גאב ביאנט גערן עשן
אדר טרינקין · אונ׳ דער זעלביג מאן האט דרייא אוצרות מיט געלט
אייבן מיט גולד דא גאב ער איידל תלמידים חכמים צדקה דער פֿון
אונ׳ איין אוצר מיט זילבר דא גאב ער יתומים אונ׳ אלמנות דער פֿון ·
אין דען דריטן אוצר וואר איידל קליין געלט גאב ער זיגנשט עניים דער
פֿון · אונ׳ גאב איין איטליכן דער נאך ער בידרפֿט · איין מאל ביגאב
עש זיך דאש דער עשיר ביט דער הייאן וואר · דא קאמן פֿיל עניים
אונ׳ וואלטן צדקה האבן אונ׳ וויא זיא הורטן דאש דער מן איז ביט דער
הייאן דא וואלטן דיא עניים ביט אין דז הויז גין אונ׳ בליבן הויש פֿור דער
טיר שטין · וויא נון דיא פֿרויא זאך פֿור דער טיר שטין דא וואלט זיא
דיא עניים צדקה געבן וויא נון דש מנש סדר נון אך וואר · דא קאם
זיא צום אוצר דא דש גולד דינן וואר דא פֿאנט זיא איידל פֿרעש דינן ·
אונ׳

ser dans le trésor contenant de l'or, mais elle n'y trouva que des crapauds; | elle alla puiser dans le trésor contenant de l'argent, mais elle n'y trouva que des fourmis; et lorsqu'elle alla puiser dans le trésor contenant de la menue monnaie, elle n'y trouva que des puces et des poux. Alors elle se mit à pleurer et eut honte de retourner auprès des gens, car elle n'avait rien à leur donner; elle resta en-haut jusqu'à ce que son mari revînt. En rentrant, son mari trouva tous ces pauvres devant sa porte; il se mit très en colère contre eux parce qu'ils n'étaient pas entrés dans sa maison. Il pénétra à l'intérieur et là, il vit sa femme qui pleurait et sanglotait. Elle lui demanda de lui accorder le divorce. «Je vois bien», lui dit-elle, «que tu ne m'aimes pas, car tu ne m'as pas donné les bonnes clés, celles qui donnent accès aux trésors. Tu m'as donné les clés qui donnent accès aux crapauds, aux fourmis, aux poux et aux puces.» Son mari dit: «Sur ma foi, tu as les bonnes clés de tous mes trésors. Je ne comprends pas ce que tu as bien pu faire. Donne-moi une clé pour que je puisses vérifier par moi-même!» En allant voir son trésor, il le trouva dans l'état même où il l'avait laissé et il fit la charité aux pauvres, comme à l'accoutumée. Voici ce qui est écrit: *Ne consomme pas le pain du mauvais œil* (Prov 23, 6) et plus loin: *Bon œil est béni, car il donne de son pain au pauvre* (Prov 22, 9), ce qui veut dire en yiddish: ‹Ne mange pas avec quelqu'un qui ne veut pas que tu manges et qui te voit manger d'un mauvais œil›, et il est dit plus loin: ‹Béni est celui qui donne son pain aux pauvres.› C'est pourquoi, que chacun donne son pain aux pauvres dans l'amour et dans la joie. Ainsi il trouvera grâce aux yeux du Saint, béni soit-Il. Qu'il n'attende surtout pas que les pauvres viennent le voir eux-mêmes, l'air honteux. C'est à lui de se renseigner pour savoir où il y a des pauvres dans le besoin, avant tout à chabbat et aux fêtes, car c'est pour réjouir les pauvres qu'on on a instauré le chabbat et les fêtes. Fin.

196

(Du jeune homme qui se rendit de Tibériade à Béthar et de la jeune fille qui voulut de lui)

Histoire qui arriva au temps du roi Salomon. Un jeune homme se rendit de Tibériade dans une ville du nom de Béthar pour y étudier la Torah. Le jeune homme était très jeune et très beau. La fille

אוב׳ דער נאך גינג זיא איבר דען זילברן אוצר דא פֿאנט זיא אײדל אן
אײשן דינן אוב׳ דער נאך גינג זיא איבר דען אוצר דא קלײן געלט דינן
וואר דא פֿאנט זיא אײדל אליא דינן אוב׳ לײז׳ דא הוב זיא אן צו ווײנן אוב׳
שלאגט זיך ווידר צו דיא לײט צו גין דען זיא האט דיא עניים ביקש צו
געבן אוב׳ בליב אובן זיצן ביז איר מאן קאם וויא ער בון אײן הײמן קאם
פֿאנט ער דיא עניים אל פֿאר זײנן טיר זיצן דא וואר ער צארנג
איבר דיא עניים דש זיא זײן ניט אין דש הויז הביין גנגאן· אוב׳ וויא ער
אין זײן הויז קאם דא פֿאנט ער זײן ווײב זער ווײנן אוב׳ שרײאן· אוב׳
שפראך צו אין ער זאלט איר גיט געבן דען איך זיך וואל דש דוא האשט
מיך ניט ליב דען דוא האשט מיר ניט דיא רעכטן שליסל געבן דיא דא
איבר דען אוצרת קערן אוב׳ האשט מיר שליסל געבן דיא דא איבר דיא
פֿרעש אוב׳ אן מײשן אוב׳ לײז׳ אוב׳ פֿליא קערן· דא שפראך דער מאן
בייא דער עבודה דוא האשט דיא רעכטע שליסל אל צו מײנן אוצר
ניט ווײש איך ניט וויא עש דוא דער מיט גימאכט האשט גיב דוא מיר
אײן שליסל איך וויל דער נאך זעהן· וויא ער בון איבר זײן אוצר גינג
דא פֿאנט ער זײן אוצר ווידר וויא פֿאר דש ער זיא גלאשן האט אונט
גאב איטליכן עניא וויא בון זײן סדר וואר דרויף שפריכט דער פסוק אל
תלחם לחם רע עין אוב׳ גיט אך ווייטר טוב עין הוא יברך כי נתן מלחמו לדל·
דש איז אין טײטשן דוא זאלשט ניט מיט אײנן עשין דער דירש ניט
גינט אוב׳ ניט גערן זיכט עשין· אוב׳ שפריכט אך ווײטר גיבענש איז
דער מאן דער דא גיבט זײן ברוט דען ארמן דרום זאל אײן מענש מיט
ליב אוב׳ פֿריידן געבן זײן ברוט אזו איז עש הקב״ה וואל אן גינעם אוב׳ זאל
ניט ווארטן ביז דיא עניים זעלברט קומן אונט איר פנים מבײש זײן
ער זאל זעלברט חוקר ודורש זײן אוב עש דיא עניים עפיש בון ניטן
טיט אוב׳ בפֿרט גיגן שבת אונט יום טוב דען שבת אוב׳ יום טוב איז
דעשט הלבן גיגעבן ווארדן דש מן זאל עניים משמח זײן: סליק

קצו
מעשה

גשאך אין טעגן שלמה המלך אן אײנן בחור דער
גינג בון טבריא אין אײן שטאט דיא היש ביתר דש
ער וואלט תורה לערנן אוב׳ דער בחור וואר גאר יונג אוב׳ גאר שין· דא
זאך אין אײן בעל הבית טוכטיר בון ביתר דען בחור אוב׳ שפראך צו
אירן פֿאטיר איך ביט דיך גיב מיר דען בחור· אלש באלד לוף דער
פֿאטיר דען בחור נאך אוב׳ שפראך צו אים איז דײן ווילן דאש דוא
לד ג 3 L ווילשט

d'un propriétaire de Béthar aperçut le jeune homme et dit à son père: «Je t'en prie, donne-moi ce jeune homme pour époux!» Aussitôt le père se mit à la poursuite du jeune homme et lui dit: «Si tu as l'intention| de te marier, je te donne ma fille.» Le jeune homme dit aussitôt: «Oui.» Le jeune homme alla vite épouser la jeune fille, l'emmena chez lui et fut heureux avec elle pendant toute une année. Au bout d'une année, la femme dit à son époux: «Mon époux bien-aimé, je te prie de tout cœur de m'accorder la chose suivante: retournons chez mon père et ma mère pour voir comment ils vont.» Aussitôt il prit un cheval qui leur servit de monture à tous deux et un autre cheval qu'il chargèrent de bons fruits, de mets variés et de bonnes boissons. Et ils se mirent en route en paix. Chemin faisant, des brigands qui étaient armés de pied en cap les attaquèrent. Dès qu'elle aperçut les brigands, la femme tomba amoureuse de l'un d'eux. Les brigands les firent prisonniers tous deux. L'un prit une corde extrêmement solide et ligota le mari sous les yeux de sa femme et les brigands prirent la femme et abusèrent d'elle sous les yeux de son mari, s'adonnant à de nombreuses vilenies; puis ils allèrent boire et manger ensemble. Le jeune homme était malheureusement ligoté à un arbre et il dût assister à toute la scène. Après avoir mangé et bu, ils allèrent tous dormir. Les brigands prirent les futailles de vin, les placèrent sous leur tête et dormirent dessus. Alors un serpent vint boire dans les futailles et y cracha son venin mortel et le jeune homme le vit. A son réveil, le brigand retira la futaille de sous sa tête, but une gorgée et mourut sur-le-champ. Le jeune homme vit le grand miracle que le Saint, béni soit-Il, avait accompli. Le jeune homme dit à sa femme: «Ma femme bien-aimée, détache-moi de l'arbre et débarrasse-moi de mes liens!» Elle dit: «J'ai peur de toi; je crains que tu ne m'assassines aussitôt libéré.» Mais il lui jura qu'il ne lui arriverait rien. Alors elle s'approcha du brigand pour s'assurer qu'il était bien mort: il était aussi inerte qu'un bout de bois. Elle alla aussitôt détacher son mari et ils se mirent en route vers la maison de son père. Lorsque le père apprit que sa chère fille venait avec son mari, quelle ne fut pas sa joie! Il fit préparer à boire et à manger. Le gendre dit: «Mon cher beau-père, je ne pourrai ni boire ni manger avant de vous avoir

ווילשט איין ווייב נעמן אזו וויל איך דיר איין טוכטיר געבן · דא שפראך
דער בחור גלייך וואל יוא דא גיבן דער בחור גלייך אונ׳ וואר דיא בתולה
מקדש אונ׳ צוג מיט איר איין הייאן אונ׳ וואר גאר פרילך מיט איר איין
גנץ יאר · ווא נון דש יאר אויש וואר דא זאגט זיין ווייב ווידר אין מיין
הערצירגר ליבר מאן איך ביט דיך הערצגליך טוא אייבש אונ׳ לאז אונש
ווידר איין מאל צו אונזרים פאטיר ציהן אונ׳ לוש אונש זעהן וויש זיא
טובן · אלש בלד נאם ער איין פפערט דז זיא טרוגן אונ׳ איין פפערט
דש דא טרוג איידל גוטן אומש אונ׳ אליר לייא עשין שפייז אונט גוטן
גיטרענק אונט צוג מיט שלום דער פון · ווא זיא בון אויף דען וועג
וואָרן דא קאמן גזלנים איבר זיא דיא ווארין גוואפנט מיט אירן כלי
זיין · ווא נון דש ווייב דיא גזלנים זאך דא גוואן זיא איין גלון ליב אונטר
אינן · אונ׳ דיא גזלנים נאמן זיא אן אונ׳ ווייב גפאנגן אונ׳ דער גלון
געגן הין אונ׳ באנד דען בחור מיט שטערקיר זאליר צו פור איר אויגן
אונ׳ דיא גזלנים נאמן דאש ווייב אונ׳ לאגן בייא איר פור זיין אויגן אונט
טריבן פיל ביבן שטיק מיט איר דער נאך גינגן דיא גזלנים הין אונט
אשין אונ׳ טראנקן מיט אנבדר · אונ׳ דער בחור וואר געבוך גבונדן
דא אן איינם בוים אונ׳ זאך אלש צו · אונ׳ ווא זיא בון געשין אונט
גיטרונקן העטין דא לגטן זיא זיך אל מיט אנבדר שלאפין · דא באמן
דיא גזלנים דיא לעגל מיט וויין אונ׳ לעגטן אין צו קאפין אונ׳ שליפן דרויף
דא קאם איין שלנג אונ׳ טראנק אויש דען לעגל אונ׳ דער בחור האט
דאש צו געזעהן אונ׳ שפייא איין סם המות אין דען לעגל אונבט ווא בון
דער גלון אויף וואכט דא נאם ער דען לעגל צום קאפין איין צור אונ׳
טראנק דרויש אונ׳ שטורב אלש בלד · אונ׳ דער בחור זאך דאש גרוש
נס דאש אין הקב״ה גלובט זייא ער געטאן העט · דא שפראך דער
בחור ווידר זיין ווייב ליבש הערץ ווייב מך מיך לעדיג פון דעם בוים
פון דען זיילר · זא שפראך זיא איך פארכט מיך פור דיר דוא ווערשט
מיך אך אויס ברענגן ווען איך דיך לעדיג מך דא שוואר ער איר איין
שבועה דאש ער איר ניקש טון וועלט דא גינג זיא הין אונ׳ גריב נאך
דען גלון אוב ער נאך אירגש לעבט דא וואר ער עבין ווא איין שייט
האלץ · אלש באלט מאכט זיא אירן מאן לעדיג אונ׳ צוגן איין הייאן נאך
אירן פאטירש הויז ווא נון זעלכש דער פאטיר גוואר ווארט דש זיין
ליבה טאכטיר קאם מיט אירן מאן דא וואר ער גאר ורילך אונ׳ רישטט
עשין אונ׳ גוט טריבקן · דא זאגט דער איידן מיין ליבר שווער איך קאן
ביט עשין נאך טרינקן איך מוש איך פור זאגן ווא עש אונש גנגאן
אי

raconté ce qui nous est arrivé| en chemin.» Et il raconta aussitôt comment sa femme avait agi avec le brigand. Que fit ce bon père? Il alla sur-le-champ tuer sa fille. C'est pourquoi le roi Salomon dit: *Et une seule femme parmi toutes, je ne l'ai pas trouvée* (Eccl 7, 28), ce qui veut dire en yiddish: ‹Et une telle femme, je ne l'ai pas trouvée.›

197

(De trois frères qui se rendirent auprès du roi Salomon pour y apprendre la sagesse)

Histoire qui arriva à trois frères. Ils se rendirent auprès du roi Salomon pour étudier avec lui. Le roi Salomon leur dit: «Restez auprès de moi et servez-moi, et je vous enseignerai la sagesse.» Le roi Salomon en fit ses valets de chambre. Ils restèrent chez lui treize ans. Au bout de treize ans, ils se dirent: «Qu'avons-nous fait? Nous avons quitté notre maison il y a bien longtemps et nous n'avons plus vu notre famille depuis treize ans. Nous sommes venus ici apprendre la Torah, mais nous n'avons fait que servir sans rien apprendre. Voici ce que nous allons faire: nous allons prendre congé du roi et nous en retourner chez nous.» Un jour donc, ils se rendirent chez le roi Salomon et dirent: «Sire, nous avons passé treize ans auprès de toi à te servir et nous ne savons même pas si notre famille est morte ou vivante. Nous pensons que notre séjour ici a assez duré; et nous n'avons même rien appris! C'est pourquoi nous te demandons la permission de nous en retourner chez nous pour pouvoir prendre des nouvelles de notre famille.» Salomon fit aussitôt appeler l'homme préposé aux trésors afin qu'il apportât trois cents florins. Il leur dit: «Choisissez de deux choses l'une: ou bien je donnerai trois sages conseils à chacun d'entre vous, ou alors je donnerai cent florins à chacun d'entre vous.» Aussitôt ils se consultèrent et décidèrent d'un commun accord qu'ils préféraient l'argent. Ainsi donc, ils prirent l'argent, dirent adieu au roi et s'engagèrent, dans la paix, sur le chemin du retour. A quatre lieues à peine de la ville, le plus jeune dit à ses frères: «Qu'avons-nous fait? Sommes-nous venus ici pour étudier ou pour gagner de l'argent? Notre intention était bel et bien d'étudier la Torah, mais nous nous sommes laissés séduire par l'instinct du mal, tant et si bien que chacun d'entre nous a pris cent florins. Si vous voulez mon avis, retournons sur nos pas,| rapportons

איז אויף דעם וועג אלש באלד דער ציט ער ויא זיין וייב גיהבדלט
האט מיט דעם גלון וייש טעט דער גוטר פֿאטיר גיבן הין אונ׳ וואר
גליך זיין טאכטיר מיאית דרום. האט שלמה המלך גיזאגט ואשה בכל
אלה לא מצאתי דש איז טייטש אין אלכיש וייב הוב איך נון גיפֿובדן:

קצז

מעשה

גישאך אן דרייא ברידר דיא צוגן אויש לערבן צו שלמה
המלך דא שפראך שלמה המלך בלייבט היא בייא מיר
אונ׳ דינט מיר זא וויל איך אייך חכמה לערבן· אונ׳ שלמה המלך זעציט
זיא דש זיא זיין קעמרליגן. ווארן אלזו בליבן זיא בייא אים דרייא צעהן
יאר· אונ׳ ויא נון דיא דרייא צעהן יאר אויש ווארן דא שפראך אייבר
צו דען אנדרן וייש האבן מיר גיטאן אזו לבג. אונזרן הויז בור
לאזן אונ׳ בייא אונזרן גיזיבט ניט אזו לבג גיוועזן דרייא צעהן יאר אובט
מיר זיין דרום הער גיקומן מיר ועלין תורה לערבן בון האבן מיר בייארט
גידיבט אונ׳ האבן ניקש גילערבט מיר ועלין אייבש טון מיר ועלין רשות
בון מלך בעמין אובט ועלין וידר איין היים ציהן· בון עש בינאב זיך
איין מאל אויף איין טאג. דז זיא קאמן בור דען קיבג שלמה אונ׳ שפראכן
אדוני מלך מיר זיין בון דרייא צעהן יאר היא בייא דיר גיוועזן אונ׳ האבן
דיר גידיבט אונ׳ מיר וישן ניט אוב אונזרן הויז גיזיבט טוט אדיר לעבדיג
זיין מיר אייבן מיר זיין בון לאבג גיבוג היא גיוועזן אובט האבן ביקש
גילערבט דער האלבן גיב אובש רשות אזו ועלין מיר וידר איין הייאן
ציהן דז מיר מעכטן זעהן וייש אונזר גיזיבט טוט· אלז בלד רופֿט שלמה
דען אן דער איבר דיא אוצרות גיזעצט אישט אובט ליש אין ברעבגן
דרייא הובדרט גילדן· אונ׳ שפראך וידר זיא דא דער וילט אייבש
אונטר דיא צוייאן אבטוואר איך וויל אייך אייער איטליכם דרייא
הובדרט גילדן געבן· אדיר ויל אייך איטליכם דרייא הובדרט גילדן געבן· אלזו
חכמות לערבן· אדיר ויל אייך איטליכם הובדרט גילדן געבן· אלזו
באלד הילטן זיא עצה מיט אנבדר דש זיא ליבר דאש געלט וועלטן בעמן
אונ׳ אלזו באמן זיא דז געלט אונ׳ באמן רשות אונ׳ צוגן איין וועק בשלום·
אובט ויא זיא בון שיר פֿיר מייל וועגש בון דער שטאט ווארן דא הוב
דער יובגשט אן וידר זיין אנדרן ברידר וייש האבן מיר גיטאן זיין מיר
הער גיקומן דש מיר האבן ועלן לערבן אביר דש מיר געלט האבן ועלין
בור דינן מיר האבן דאך ועלין תורה לערבן אונ׳ האבן אובש דא לאשין
בור פֿירן בון יצר הרע דאש אונזר איטליכר האט הובדרט גילדן גיבומן
ווען איר איר באך וועלט פֿאלגן זא וועלטן מיר באך אום קערן אובט

וועלן

l'argent et allons bien plutôt nous faire enseigner la sagesse, car l'argent est éphémère, mais la sagesse demeure.» Les deux autres dirent: «Libre à toi de rapporter l'argent et de te faire enseigner la sagesse. Quant à nous, nous n'avons nullement l'intention de troquer des mots contre de l'argent!» Le plus jeune s'en retourna sur-le-champ auprès du roi et dit: «Sire, je ne suis pas venu ici pour l'amour de l'argent. Aussi je te prie de reprendre ton argent et de m'enseigner en échange trois sages conseils!» A ces mots, le roi Salomon se mit aussitôt à lui enseigner la Torah et lui dit: «Mon fils, lorsque tu voyages, sache que tu dois être prêt à prendre la route dès que brille l'étoile du matin et le soir, à rentrer sans tarder dans une auberge. Voilà pour le premier conseil! Et si tu vois une rivière qui a grossi à cause des crues, ne te précipite pas pour la traverser; attends au contraire que la rivière baisse et regagne son lit. Voilà pour le deuxième! Et ne dévoile aucun de tes secrets à une femme, même pas à ta propre femme. Et voilà pour le troisième!» Aussitôt après avoir appris ces trois préceptes de sagesse, il prit congé du roi, enfourcha sa monture et chercha vite à rattraper ses frères. Lorsqu'il arriva à leur hauteur, ils lui dirent: «Quelles sages conseils as-tu appris?» et ils se moquèrent de lui. Il leur répondit: «J'ai appris ce que j'ai appris. Qu'est-ce que cela peut bien vous faire?» Alors ils poursuivirent leur route ensemble jusqu'à la neuvième heure. Ils arrivèrent dans une très belle ville où ils voulurent passer la nuit. Alors le plus jeune frère leur dit: «En vérité, mes chers frères, c'est une excellente ville pour y passer la nuit, car nous pouvons nous y ravitailler en tout: depuis l'eau et le bois en passant par les plantes jusqu'au fourrage pour les chevaux . Si vous voulez suivre mon conseil, nous resterons ici cette nuit et demain à l'aube, lorsque l'étoile du matin brillera au firmament, nous repartirons, avec l'aide de Dieu.» Les deux autres frères dirent: «Triple idiot, va! Nous avons bien vu que tu étais idiot, car tu es reparti rendre l'argent pour te faire enseigner la sagesse en échange. Nous pouvons très bien parcourir encore huit lieues aujourd'hui avant la nuit. Et tu voudrais que nous nous installions pour la nuit dès à présent?» Le jeune frère dit: «Faites comme bon vous semble! Quant à moi, je ne partirai pas d'ici cette nuit, pas| avant demain matin, avec

זולין דש מאון ווידר געבן אונ׳ וועלין חכמות בֿון אים. ליבר לערנן דען
דאש געלט בֿור גוט · אונ׳ דיא חכמה בישטיט · דא זאגטן דיא אנדרן
צווייא דוא מאגשו דש געלט וואל ווידר ברענגן אונ׳ חכמות לערנן אביר
מיר וועלין ניט ריד פֿור געלט פֿור קויפֿן · אלש באלד לויף דער קליין
ווידר צום מלך אונ׳ שפראך אדני מלך איך בין ניט הער גקומן פֿון
געלטש וועגן דער הלבן ביט איך דיך נעם דש געלט ווידר אונ׳ לערנן
מיך דרום דרייא ארלייא חכמות · אלש באלד אז שלמה מלך דאש הורט
דא הוב ער אן אונ׳ לערנט אין תורה אונ׳ זאגט צו אין מיין זון ווען דוא
גישט אויף דעם וועג זא זייא געווארנט אלש בלד אז דר מארגן שטערן
שטיט דש דוא שון ברייט בישט צו גין דייגש וועגש אונ׳ צו אבינט בלד
ווידר אין דיא הערבריג גישט דא האשטו איין חכמה בֿון מיר · אונט
ווען דוא זיכשט איין באך דיא גרוש אישט אונ׳ איבר געלאפֿין אישט זא
גיא ניט גלייך דער דורך בייארט ווארט ביז דיא באך ווידר קליין ווערט
אונ׳ אויף אירן אלטן שטט ווידר קומט דש זיין בון צווייא חכמות · אונט
איבגליך אנטפלעך דיין היימליקייט צו קיינר פֿרויאן אונ׳ אפֿילו צו
דיינן אייגן וייב דא האשטו בון דרייא חכמות · אונ׳ אלש באלד דש נון
דער יונג דיא דרייא חכמות געלערנט האט נאם ער רשות בֿון קינג
אונ׳ זעצט זיך אויף זיין פפֿערט אונ׳ ריט גישווינט זיינן ברידר נאך
אונט ווא ער בון צו זיא קאם. דא זאגטן זיא צו אים. וויש האשטו בון
געלערנט פֿור חכמות אונ׳ ווארין אין מצריך · דא זאגט ער וויש איך
געלערט האב דאש האב איך געלערנט וויש פֿרעגט איר דער נאך:
אלזו צוגן זיא וייטר מיט אנבנדר ביז אויף דיא ביין שעות דא קאמן זיא
אן איינן שטט דיא וואר גאר הויפש אונ׳ וואלטן דינן איבר נעכטיגן דא
הוב דער קלענשט אן פֿאר ווער איר ליבן ברידר דיא שטאט איז גוט
אונש צו איבר נעכטיגן ווארים מיר קענן אלש איבר קומן היא פֿון
וואשיר אונ׳ האלץ אונ׳ קרויט צו דען פפֿערט דש זיא קענין עשין ווען
איר איר וועלט פֿאלגן אזו וועלין מיר הייט היא בלייבן אונט מארגן אלש
בלד דער מארגן שטערן שטיט אזו וועלין מיר איה״ ווידר אויף זיין · דא
שפראך דיא אנדרן צווייא ברידר אייא דוא שוטה מיר האבן וואלן
דיר נגעהן דא דוא דש מאון האשט איין וועק גגעבן אונ׳ האשט חכמה
דער בֿור געלערנט דש דוא איין נר בישט דען מיר קענן נאך וואל אכט
מייל וועגש גן הייט איעש נאכט ווערט אונ׳ דוא ווילשט האבן דאש מיר
זאלין שון איבר נעכטיגן · דא שפראך דער יונגש ווידר טוט איר
נאך איערום וואל געפֿאלן אביר איך ווילביט פֿון היגן קומן דיזר נכט

ביז

l'aide de Dieu!» Ils poursuivirent donc leur route et lui resta. Il se mit à couper du bois, alluma un grand feu et se fit une petite cabane pour pouvoir y passer la nuit, lui et son cheval. Il laissa brouter son bon cheval jusqu'à la tombée de la nuit. La nuit, il rentra son cheval dans la cabane et lui donna de l'orge. Il mangea lui aussi, puis il se coucha et dormit paisiblement toute la nuit. Ses frères ne s'arrêtèrent pas avant qu'il ne fît nuit noire. Ils n'avaient pu trouver de pâture pour leur bêtes ni de bois pour allumer du feu, et il avait tellement neigé sur eux cette nuit-là qu'ils étaient morts de froid. Mais il n'arriva rien au cadet, car il s'était construit une petite cabane. Dès la levée du jour, il fut prêt à poursuivre sa route; il enfourcha sa monture et voulut rattraper ses frères, mais lorsqu'il les rejoignit, ils étaient déjà morts. A ce spectacle, il descendit de cheval et se jeta sur eux en pleurant et en sanglotant. Il prit leur bien et les enterra. Puis il poursuivit sa route. Alors le soleil se leva et la neige se mit à fondre tant et si bien que toutes les rivières enflèrent et débordèrent, tellement il avait neigé, et que le cadet ne put pas traverser avec ses bêtes et son cheval. Aussitôt il descendit de sa monture et attendit que la rivière baisse. Et dès que la rivière eut regagné son lit, il aperçut sur la berge opposée, il aperçut là-bas les serviteurs du roi Salomon qui conduisaient deux bêtes lourdement chargées d'or. Les serviteurs dirent au frère cadet: «Pourquoi ne traverses-tu pas?» Il dit: «Parce que la rivière est trop grosse; je vais attendre ici la fin de la crue.» Et sur la berge opposée, ils se mirent à traverser. Mais à peine eurent-ils atteint le milieu de la rivière qu'ils furent emportés par le courant violent et moururent tous noyés. Le frère cadet attendit donc le temps qu'il fallut à la rivière pour redevenir petite; puis il prit l'argent et traversa la rivière. Ensuite il rentra chez lui sain et sauf. C'est ainsi que les deux sages conseils du roi Salomon l'aidèrent à acquérir une grosse fortune. Voyant que son mari ne revenait pas, la femme de chacun des deux frères demanda pourquoi son mari à elle n'était pas revenu. Il dit à chacune: «Ton mari est resté là-bas, chez le roi Salomon, à se faire enseigner la sagesse.» Il se mit à acheter|des champs et des vignes, à construire de belles maisons et

ביז מארגן פֿריא אי״ה אזו גינגן זיא אירן וועגש פֿור זיך אונ׳ ער בליב
אלזו דא אונ׳ הוב אן אונ׳ שנייד האלז אב אונ׳ מאכט איין גרוש פֿייאר אן
אונ׳ מכט אין איין קליין היטלין דש ער קונט דינן לינן אונ׳ זיין פפֿערט
אך אונ׳ ליש זיין גוט פפֿערט דא ווידן ביזעש באלט וואר צו בלט טעט
ער דש פפֿערט אך אין דאש היטלין אונ׳ גאב אין גערשטן צו עשן
אונ׳ ער אש אך אונ׳ לייגט זיך שלופֿין אונ׳ שליף בשלום דיא גנץ נאכט ·
אונ׳ זיין ברידר גינגאן פֿארט ביז גנץ נכט אונ׳ הטין ניט קענין גיבינדן
קיין וויד צו אירן פֿיך אונ׳ הטין קיין האלז נאך פֿייאר קענין ביקומן
אונ׳ עש העט דיא נכט גאר זער גישניאן אויף זיא ביז זיא זיין בור גרושן
קעלט גישטארבן אביר דען יונגשטן וואר ניקש גישעהן דען ער האט
איין היטלין גיבויט · אובט וויא עש בון מארגן וואר אזו מאכט ער זיך
פֿארטיג אויף דעם וועג אונ׳ זעצט זיך אויף זיין פפֿערט אונ׳ איילט
נאך זיין ברידר נאך אונ׳ וויא ער צו איגן קאם ווארן זיא אל טוט · וויא
ער זעלכיש זאך שטיג ער אב פֿון זיינן פפֿערט אונ׳ פֿיל אויף זיא אובט
וויינט אונ׳ שריא אונ׳ ער נאם איר גוט אונ׳ בינגרוב זיא אונ׳ גינג דער
נאך זיין שטרוש דא גינג דיא זון אויף דש דער שניא צו שמעלציט דש
דיא בעך אל פֿול ווארדן דש זיא איבר לופֿין בור דען גרושן שניא דאש
דער יונגשט ניט קונט איביר פֿארן מיט זיינם פֿיך אונ׳ פפֿערט אלז
באלד גידרט ער בון זיינן רוש אונ׳ ווארטט ביז דיא באך ווידר קליין
ווארד · אונ׳ וויא בון דיא באך ווידר אויף אירן שטאט קאם דא זאך ער
אויף דיא אנדר זייט דא זאך ער דורטין דיא קנעכטין בון שלמה מלך
דיא בראכטין צווייא בהמות דיא ווארן שווער גלאדן פֿולר גולד אונ׳ דיא
קנעכטן זאגטן ווידר דען יונגשטן ברודר ווארום איבר פֿארשטו ניט
אריבר דא זאגט ער וויל דיא בך אזו גרוש וואר אזו וויל איך דא ווארטין
ביז זיא ווידר קליין ווערט אונ׳ זיא הובן אן אויף יעניר זייטן אונ׳ בורן איין
ריבר אונ׳ וויא זיא אין דיא מיט פֿון באך קאמין אזו וואר דער שטראם
אזו גאר שטרענג דש זיא אום פֿילן אונ׳ דער טראנקין אל · אונ׳ דער
יונגשט ברודר ווארטיט דא אלזו לנג ביז דיא באך קליין וואר אונ׳ באם
דש מאון אונ׳ איבר פֿור דיא באך אונ׳ צוג איין הייאן בשלום אזו האט
אין דיא צווייא חמאת גיבונג גיבאט דאש ער פֿיל מאון דער מיט ביקומן
האט · וויא בון דיא אנדר ברידר ווייבר זאגין דש אירן מאנן ניט איין
הייאן קאמן אזו פֿראגטן זיא ווארום אירן מאנן ניט אך זיין איין הייאן
קומן · דא זאגט ער זיא ווידר אייערן מנין זיין נאך דארט גיבליבן בייא
דעם מלך שלמה אונ׳ לערנן נאך חמאת אונ׳ ער הוב אן אונ׳ קויפֿט
לה א M i פֿעלט

à s'adonner à l'achat et à la vente. Alors sa femme lui demanda un beau jour: «Mon cher époux, d'où te vient tout cet argent?» Aussitôt il se mit en colère contre elle, lui asséna des coups et lui dit: «En quoi cela te regarde-t-il?» Mais elle revenait toujours à la charge et disait: «Je vois bien que tu ne m'aimes pas, parce que tu ne veux pas me le dire. Je t'en prie, dis moi d'où te vient tout cet argent!» Et selon une coutume bien féminine, elle le tarabusta tant et si bien que notre cher homme se laissa convaincre et lui raconta tout ce qui était arrivé à ses frères et aux serviteurs du roi. Or il ne suivit pas le troisième conseil, ce qui ne lui porta pas bonheur, comme vous allez l'entendre. Un beau jour, il arriva que le plus jeune frère se disputât avec sa femme et la battît comme plâtre. Elle se mit à pleurer et dit: «Il ne te suffit donc pas d'avoir assommé tes deux frères! Maintenant tu veux m'assommer moi aussi!» Lorsque les deux femmes apprirent que leurs maris étaient morts et que c'était leur frère cadet qui les avait assassinés, elles se rendirent sur-le-champ chez le roi Salomon et portèrent plainte contre le frère cadet. A peine eut-il entendu ces propos que Salomon le fit quérir; il donna l'ordre de l'exécuter sans jugement. Au moment de son exécution, il demanda à ce qu'on le conduisît devant le roi en personne, car il avait à lui parler en particulier. C'est ainsi qu'on le conduisit devant le roi. Une fois devant lui, il tomba à genoux et lui dit: «Sire, puisse le roi vivre éternellement! Je suis l'un des trois frères qui t'ont servi pendant treize ans pour apprendre la sagesse et moi, je suis le plus jeune d'entre eux, celui qui a rapporté l'argent au roi et qui en échange a appris de sages conseils; ces conseils que j'ai appris, grâce à toi, m'ont protégé de tout mal. Mais voilà, je n'ai pas appliqué le troisième conseil et j'ai dévoilé mon secret à ma femme; elle m'a dénoncé et me voici en bien mauvaise posture.» A peine eut-il entendu ces propos que le roi reconnut le plus jeune frère et dit: «Relève-toi et sois sans crainte! Bien que tu aies pris le bien de tes frères et celui de mes serviteurs, il t'appartient en propre, car la sagesse que tu m'as achetée t'a protégé de la mort et de la main| de ta femme. C'est

פעלט אונ׳ וויין גערטן אונ׳ בויאן הויפשן הייזר אונ׳ קייפט אונט פור
קויפט· דא פראנגט אין זיין וייב איין מאל איין ליבר מאן וואו קומט דיר
דאש מאון אלש הער אלש באלד וואר ער גאר זער צארבינ׳ איבר זיא
אונ׳ שלונ׳ זיא מכות אונט זאנט ווידר זיא וייש האשטו דער באך צו
פראגן· בון זיא לאג אין אזו לבנ׳ אן אונ׳ שפראך איך זיך וואל דוא האשט
מיך ניט ליב דיא וייל דוא מיר ווילשט נישט זאגן ווילשט· איך ביט דיך
זאג מיר ווא דירש דש מאון אלש הער קומט אונ׳ זיא לאג אין אזו לבנ׳ צו
קיפלין וויא בון דיא וייבר סדר אישט ביז זיך דער גיט מאן איבר רידן
ליש אונ׳ זאנט איר אלש וויא עש אים גינגאן וואר מיט זיינן ברידר אונ׳
מיט דעם קינגש קנעכט אונ׳ דא האט ער דיא דריט חכמה ניט
גיהלטין דש אים ניקש גוטש ברוכט וויא איר בון וואל הערן ווערט· בון
בינאב עש זיך איין מאל דאש דער יונגשט ברודר מיט זיינם וייב
צענקט אונט שלונ׳ זיא גאר הרט דא הוב זיא אן צו שרייאן אונ׳ זאנט
אישט ניט גינונג דש דוא האשט דיין צוויא ברידר דער שלאגן אונט
דוא ווילשט מיך אך דער שלאגן· וויא בון זעלכיש דיא צוויא וייבר
הורטין וויא איר מנין טוט ווארדן אונ׳ דער יונגש ברודר האט זיא אום
איר חיות גיבראכט דא לופין זיא גלייך פאר שלמה מלך אונ׳ בור קלאגטן
דען יונגשטן ברודר· אלש באלד דש שלמה דש הורט דא שיקט ער
באך אין אונ׳ גיבוט דאש מן אין זונדר אורטייל אך טיטיט· אונ׳ וויא מן
אים זולט טיטן הוב ער אן אונ׳ באט מן זאלט אין דאך פור דען קינג
זעלברט לאזן ער מושט מיט אים זעלברט איין ווארט רידן אזו ווארד
ער צום מלך גיפירט וויא ער בון צו אים קאם פול ער אין בידר אוין
זיין קניא אונ׳ שפראך צו אים מיין הער דער קינג זאל איבנ׳ לעבן
איך בין איינר פון דיא דרייא ברידר דיא דא בייא דיר דרייא צעהן יאר
גידינט האבן צו לערנן חכמה אונ׳ איך בין דער יונגשט אונטר איינ׳
דער דען קינג דש געלט האט ווידר גיבראכט אונ׳ האב חכמות דער
פור גילערנט אונ׳ דיא חכמות דיא איך פון דיר גילערנט האב דיא הבן
מיך בשירמט פור אל דעם איביל. בון האב איך דיא דריט חכמה ניט
גיהלטין אונט האב מיינם וייב דען סוד גיזאגט אזו האט זיא מיר פור
מסרת דש עש מיר אזו איביל גיט אלש באלד זולכש דער מלך הורט דא
קונט ער דען מלך אונ׳ שפראך שטיא אוין׳ אונט פערכט דיך נישט
דש דוא שון דאש גוט בון דיינן ברידר אונ׳ פון מיינן קנעכטן גינומן
האשט דען עש אישט אלש דיין דען דיא חכמה דיא דוא בון מיר
קויפט האשט דיא האט דיך בישירמט בור דעם טוט אונ׳ בון האבט
דייבר

pourquoi rentre chez toi en paix et réjouis-toi avec ta femme!» Sur ce, le roi Salomon dit: Il vaut mieux acquérir la sagesse que l'or le plus fin[249], ce qui veut dire en yiddish: ‹Acquérir la sagesse, c'est préférable à tout l'or pur. Mais garde-toi bien de révéler un secret à ta femme!›[250]

198

(D'une femme pieuse qui craignait que le gouverneur de la ville ne veuille la prendre de force, qui partit et qui mit son argent dans un pot qu'elle recouvrit de miel et qu'elle confia à un homme)

Histoire qui arriva au temps du roi Saül. Alors vivait un homme qui avait une femme très belle et qui était immensément riche. Et l'homme était si vieux que sonna bientôt pour lui l'heure de sa mort. La femme était si belle que le gouverneur de la province jeta son dévolu sur elle et voulut prendre cette belle femme de force, mais elle était très pieuse et ne voulait en aucun cas déshonorer son mari. Aussi eut-elle très peur. Elle prit la moitié de son argent, le mit dans un pot et par-dessus, dans l'ouverture du pot, elle versa du miel pour qu'on ne s'aperçoive de rien. Elle le donna à conserver à un homme en ville. Cet homme la connaissait très bien; c'était un parent de son mari et il convoqua des témoins. La femme quitta la province pour être loin de son gouverneur. Peu de temps après, le gouverneur qui l'avait convoitée mourut. Notre brave femme revint dans sa ville. Or l'homme à qui elle avait confié son bien devait prononcer la bénédiction nuptiale de son fils et il lui fallait justement un peu de miel. Alors il trouva le pot de miel. Il prit du miel sur le dessus et découvrit l'argent sous le miel. Il se mit à sortir tout l'or qui se trouvait dans le pot, puis il remplit tout le pot de miel. Peu après, la femme se rendit chez lui pour récupérer son bien. L'homme dit: «Va chercher les deux témoins qui étaient présents et je te rendrai ton pot!» Elle revint, accompagnée des deux témoins, et l'homme lui rendit son bien. Rentrée chez elle avec son pot, elle voulut voir si l'argent s'y trouvait encore. Elle ouvrit le pot et n'y trouva que du miel; tout l'or avait disparu. Alors elle se mit à pleurer et à sangloter et alla trouver le juge de la ville. Elle fit convoquer cet homme. Le juge dit à la femme: «Avais-tu des témoins|

דיינר פֿרויאן דער הלבן זא היביין אים דיין הויז בשלום. אונ׳ פֿרייא
דיך מיט דיינם ווייב אונ׳ דארויף האט שלמה המלך גיזאגט קנה חכמה
מהטוב מחרוץ ומפז דאש אישט טויש ווען אייבר חכמה לערנט אישט
בעשר אלוס נים גולד דוך דיין סוד אנטפלעק ניט דיינם ווייב·

קצח

מעשה

גשאך אין טאגן שאול המלך דא וואר איין מאן דער
האט איין שון ווייב אונ׳ זיא וואר איין גיוועלטגן עשירה
אונ׳ דער מאן וואר בון דער אלט דאש זיין צייט קאם. דאש ער וואלט
שטערבן· אונ׳ דיא וויל בון דז ווייב זוא גאר שין וואר דא גאב דער שר
בֿון דער מדינה זיין אויגן אויף זיא אונ׳ וואלט דש שון ווייב נעמן מיט
גיוואלט אונ׳ זיא וואר גאר פֿרום. אונ׳ וואלט יוא קיין מאנובגן ניט בֿון אירן
מאן ווייכֿן דער הלבן פֿארכֿט זיא זיך גאר זער· אונ׳ נאם האלב איר
מאון אונ׳ טעט עש אין איין קרוג אונ׳ טעט אובן אויף אין דש אובט לוך
בֿון קרוג היביג דאש מן ביקש מרקן זאלט אונ׳ גאב עש איינם מאן אין
דער שטאט אויף צו היבן· דער זעלביג מאן קאבט זיא גאר וואל אובט
מאר אירש מאן קרוב אונ׳ נאם עדים. דער צו אונ׳ זיא צוג אויש דער
מדינה דא מיט דש זיא בֿון אירן שר איין וועק קאם· ביט לנג דר נאך
דא פֿינרט דער שר דער זיא בינערט האט· דא קאם דיא גוטי פֿרויא
ווידר אין אירן שטאט· בון האט דער זעלביג מאן דען זיא האט דען
פקדון אויף צו היבן געבן איין ברכֿה צו מאכֿן זיינם זון אונ׳ בידרפֿט עבן
איין ווינג הוניג דא גיבֿאן ער דען קרוג מיט היביג אונ׳ ער נאם בֿון
היביג אובן איין ראב אונ׳ גיבֿאנט דש געלט אונטיר דען היביג· אונ׳ ער
גינג הין אונ׳ נאם דש גולד אלש ארויש אונ׳ פֿילט דען קרוג ווידר מיט
אידל היביג· דער נאך קאם דיא פֿרויא צו אים. אונ׳ בינערט איר
פֿקדון ווידר דען זיא אין האט אויף צו היבן געבן· דא שפראך דער מאן
גיא דוא הין אונט ברענג דוא דיא צוויא עדים. דיא דא דער בייא זיין
גיוועזן אז וויל איך דיר דיין קרוג ווידר געבן אלזו גינג דיא הין אובט
בראכֿט דיא צוויא עדים. דא גאב איר דער מאן איר פיקדון ווידר· אונ׳
ווי זיא נון אין היים קאם מיט אירן קרוג אובט וואלט זעהן אוב איר
פֿיקדון נאך דינן וואר דא טעט זיא דען קרוג אויף אז וואר אידל היביג
דינן אונ׳ דש גולד וואר אלש ארויש גינומן· אז הוב זיא אן צו שרייאן
אונ׳ צו וויינן אונ׳ גינג בֿור דען שופֿט אין דער שטאט אונ׳ ליש יעבן אין
בירופֿין דא זא זאגט דער שופֿט ווידר דער פֿרויא האשטו עדים דער

lorsque tu es allée chez lui lui confier le pot avec l'argent?» Elle dit: «Non, Votre Honneur.» Alors le juge dit à la femme: «Ma fille, comment veux-tu que je t'aide? Va trouver le roi Saül et demande-lui de t'aider!» Alors elle alla trouver le roi Saül et porta plainte contre l'homme. Le roi Saül convoqua le sanhédrin qui, lui aussi, lui demanda: «Ma fille, avais-tu des témoins lorsque tu es allée chez lui lui confier le pot avec l'or?» La femme répondit: «Non, je n'avais pas de témoins, car j'avais employé une ruse afin que notre gouverneur n'apprît point que je possédais autant d'argent, sinon il me l'aurait enlevé de force.» Le sanhédrin dit: «Ma fille, nous n'avons pas le droit d'exercer la justice parmi les enfants d'Israël, sauf s'il y a eu des témoins; mais nous ne pouvons pas préjuger de ce que les gens pensent au fond de leur cœur.» Alors notre brave femme quitta le sanhédrin le cœur gros, en pleurant et en sanglotant. Sur le chemin du retour, elle rencontra le roi David; il était encore très jeune, il gardait encore les moutons et il jouait encore avec ses camarades. En entendant cette femme sangloter si fort, il demanda pourquoi elle sanglotait ainsi. La femme lui raconta ce qui lui était arrivé avec l'homme, qu'elle l'avait conduit devant le roi et le sanhédrin, «Mais», dit-elle, «ils n'ont pas prononcé de jugement en ma faveur. C'est pourquoi je te prie de m'aider à rentrer à nouveau en possession de mon bien et de prononcer un jugement.» David dit: «Va trouver le roi Saül et demande-lui de m'accorder la permission; alors j'exposerai ce différend au grand jour: tu obtiendras gain de cause et je prononcerai un jugement conforme à la vérité.» Alors notre brave femme se précipita chez le roi et dit: «Sire, j'ai trouvé un jeune homme qui veut prononcer un jugement qui rendra manifeste aux yeux de tous de quel côté est la vérité.» Alors le roi dit: «Ma fille, si tu connais une telle personne, conduis-la auprès de moi!» La femme conduisit le petit jeune homme auprès du roi Saül. Saül dit à David: «Est-ce toi le jeune homme qui veut prononcer un jugement conforme à la vérité?» David dit: «Sire, si tu m'accordes la permission, je suis sûr qu'avec l'aide du Saint, béni soit-Il, j'y parviendrai.» Alors Saül dit: «Va, accompagne cette brave femme, mon cher fils, va l'aider,|car elle

בייא גיהט דא דוא אים האשט דען קרוג מיט געלט אויך צו היבן געבן
דא זאגט זיא ביין איין ליבר הער דא זאגט דער שופט ווידר דיא פרויא
איין טאכטיר וויש זאל איך דיר דען העלפין· גיא דוא פור דען קיניג
שאול אונ׳ לוש דיר העלפין אלזו גינג זיא פור דען קיניג שאול אונ׳ פור
קלאגט דען מאן· דא שיקט דער קיניג שאול נאך דיא סנהדרין דא
זאגטן דיא סנהדרין אך ווידר זיא איין טאכטיר האשטו עדים. דר בייא
גיהט דא דוא אים האשט דען קרוג מיט גולד אויך צו היבן געבין· דא
זאגט דיא פרויא ניין איך האב קיין עדים. דען איך האב דש אלש אויך
איין ערוה גיטון דאר מיט דז אונזר שר ניט זאלט גיוואר ווערדן דז איך
אזו פיל מאון העט זונשט העט ערש אירש גינומן מיט גיוואלט . דא
זאגטן דיא סנהדרין איין טאכטיר איר האבן קיין רשות ניט צו ריכטן
אובטיר ישראל זייא דען ווא עדים. דער בייא זיין אביר איר קענין ניט
ריכטין וואש אייבר אין זיינם הערץ האט· אזו גינג דיא גוט פרויא
ווידר איין וועק פון דיא סנהדרין מיט טרויארגן הערצין אונט שריא
אונט וויינט אונ׳ וויא זיא בון וואלט איין הייאן גין דא בינעגנט איר דוד
המלך דער וויש באך גאר יונג אונ׳ היטט באך דיא שאף אונ׳ ער שפילט
באך מיט דען יונגאן· אזו הורט ער דיא פרויא אזו גאר זער שרייאן
אזו פראגט ער ווארום זיא אזו גאר זער שריא· דא זאגט דיא פרויא
וויא עש איר ווער גיגנגאן מיט דען מאן אונ׳ זיא האט אין ואר דען קיניג
גיהט אונט אך פאר דיא סנהדרין אונ׳ זיא האבן איר אביר קיין דין
דריבר גיגעבן דער הלבן וויל איך דיך ביטן העלף דוא איר ווידר צו
דען מייבן אונ׳ גיב דוא איר איין דין דריבר· דא שפראך דער דוד
גיא צו דעם קיניג שאול אונ׳ ביט אין דש ער איר רשות גיבט זא וויל איך
דען הבדיל פאר אידר וועלט ווייזן דש דוא רעכט ווערשט האבין אונט
ויל דען דין אויש ציהן צו דער רעכטיא ווארהייט· אלזו לוף דיא גוט
פרויא ווידר צום מלך אונ׳ שפראך אדוני מלך איך האב איין יונגאן
גיפונדן דער וויל דען פסק אויש ציהן דש אידראן דיא רעכטיא ווארהייט
קענט זעהן וויא עש דער מיט איז· דא זאגט דער מלך איין
טאכטיר ווען דוא אזו איינן ווייסט אזו ברענג אין הער מיט דיר
אלזו רופט דיא פרויא דען קליינן יונגאן פור דען מלך שאול דא זאגט
שאול ווידר דוד בישטו דער יונג דאש דען דין ווילשט אויש ציהן צו
דער רעכטיא ווארהייט· דא זאגט דוד אדוני המלך ווען דוא מיר
רשות גיבשט זא פאר זיכיר איך מיך אן הקב״ה דאש איך זעלכיש וואל
טון וויל דא זאגט שאול אזו גיא מיט איר מיין ליבר זון אונט העלף דער
גוטי·

pleure à fendre l'âme et on ne peut pas l'aider.» David accompagna la femme chez elle. Il dit: «Allez me chercher votre pot, celui que vous avez confié à cet homme!» Elle alla lui chercher le pot. Il lui dit: «Reconnaissez-vous le pot? Etes-vous sûre qu'il s'agit bien du bon pot?» Elle dit: «Oui, mon cher Seigneur, il s'agit bien du bon pot, je le reconnais parfaitement.» Puis il demanda aussi à l'homme à qui elle avait confié l'argent: «S'agit-il bien du pot que la femme t'a confié?» Il dit, lui aussi: «Oui, mon cher Seigneur, je n'en ai pas eu d'autre.» David dit: «Allez me chercher un autre pot encore vide!» Ils allèrent lui chercher un pot vide. Alors il transvasa le pot plein dans le pot vide, prit celui dans lequel il y avait eu du miel et le brisa en mille morceaux devant tout le monde. Il examina les débris et finit par trouver au milieu des morceaux un morceau où collaient deux florins d'or. A ce spectacle, David dit à l'assemblée toute entière: «Vous voyez bien que la femme a dit vrai.» C'est pourquoi il dit à l'homme: «Va chercher l'argent que tu as pris et viens le lui restituer! Car il ne fait plus de doute que tu as vidé le pot.» A ce spectacle, les enfants d'Israël furent fort étonnés et avec eux le roi Saül et tout le monde, car ils se dirent que l'esprit de prophétie habitait David qui pouvait connaître de telles choses. Que le Saint, béni soit-Il, fasse rejaillir sur nous ses mérites et nous envoie le Messie au plus vite! Amen.

199

(De Ben Sebar[251] qui entreprit un voyage de quinze jours pour conduire de pauvres fiancés sous le dais nuptial)

Histoire qui arriva à un homme du nom de Ben Sebar. En effet il y avait un orphelin dans la ville où il habitait. Cet orphelin était fiancé à une jeune fille, mais ils étaient si pauvres qu'ils étaient déjà fiancés depuis sept ans sans pouvoir se marier. Alors Ben Sebar emporta de l'or et de l'argent ainsi que toutes sortes de bons mets, et il entreprit un voyage de quinze jours avant d'arriver dans la ville même où il pouvait réunir les fiancés et les marier, pour leur plus grand bonheur. C'est ce qui se produisit. Ils se rendirent joyeusement sous le dais nuptial et les noces durèrent sept|

גוטי פֿרויא דען זיא שרייט גאר יעמערליך אונ׳ אין קאן איר ניט העלפֿין
דא גינג דוד מיט דער פֿרויאן אין איר הויז אונ׳ שפראך ציכט
ארוישר אייער קרינג דיא איר האט דען מאן אויך צו היבן געבן
אזו בונג זיא דען קרינג אליר הרוישר אזו שפראך ער צו איר קעניט
איר אך דיא קרינג דש דאש דיא רעכֿטיא קרינג זיין· דא זאגט זיא יוא
איין ליבר העור דאש זיין דיא קרינג איך קען זיא גאר וואל· דא פֿראגט
ער דען מאן אך דער דא דען פיקדון בייא זיך געהט האט· זיין דאש
דיא קרינג דאש דיר דיא פֿרויא האט אויך צו היבן געבן· אזו שפראך
ער אך יוא איין העור איך האב זיבשט קיין אנדר קרינג געהט· דא
שפראך דוד אזו גיט הין אונ׳ ברענגט איר איין אנדרן קרינג· אך דא
העור דער באך לער אישט· דא גינגאן זיא הין אונ׳ בראכֿטן אין איין
לערין קרינג· דא לערט ער דיא בולין קרינג אויש אין דיא לערין קרינג·
אונ׳ באם דער באך דיא קרינג דא הינג אישט דיבן געוועזן אונ׳ צו
בראך זיא צו קליינן שטיקן בור אידראן אונ׳ זוכט אן דיא שטיקר אונ׳
געבאנט אונטיר דיא שטיקר אן איינם שטיק שערבן צוויין גולד גולדן
קלעבן· דא דאש דוד זאך שפראך ער ווידר כל הקהל דא זעכט איר
דש דיא פֿרויא וואר האט געהט דער הלבן שפראך ער ווידר דען מאן
גיא דוא הין אונ׳ גיב איר דש געלט אלש ווידר וויישטו גבוזאן האשט דען
אין זילט וואל דש דוא דיא קרינג האשט אויש געלערט· וויא בון כל ישראל
זעלכיש זאכין דא בור וואנדרין זיא זיך דער קינג שאול אונ׳ אידראן
אונ׳ קובטן וואל געדענקין דז דיא נבואה אויך דוד רואיט וויל ער זולכיש
קעניט ווישן הקב״ה לוש אונש אלין זיין זכות לאשין גניסן אונ׳ משיח הער
לאשין שיסן: אמן סלה

קצט

מעשה גישאך אן איינם מאן דער היש בן סבור דען עש
וואר איין יתום אין זייבר שטט דא ער איגן וואנט דז
זעלבין יתום דש הוט איין פילציל אנטשפוזט צו איינם וויב אונ׳ דאש
יתום ליש זיא זיבן יארגין דאש זיא ניט קובטן אונטיר דיא חופה גין
בור גרושר ארמוט· דא באם דער בן סבור זילבור אונ׳ גולד אונ׳ אליר
לייא גוטן שפייז צו זיך אונ׳ גינג פֿובפֿציהן טאג רייז וויט אי ער קאם
אין דער זעלבין שטט דא דיא כלה אונ׳ חתן קעניט צו איין זאן
ברענגאן אונ׳ מאכט באזל טוב דיא ברכֿה דאש גישאך· אונ׳ דער באך
גינגאן זיא מיט פֿריידן אונטיר דיא חופה אונ׳ דיא ברכֿה ווערט זיבן
לה ג M 3 נגבן

jours. Sur le chemin du retour, l'homme pieux se retrouva au pied d'une haute montagne, et sur cette montagne poussaient les fruits les plus beaux que l'on puisse trouver sur terre; mais quiconque cherchait à s'en approcher était un homme mort, car tout à côté se trouvait les plus féroces de ces vers monstrueux qui, dès qu'ils humaient l'homme, le tuaient aussitôt, et il y avait aussi un énorme dragon. Notre brave homme, notre Ben Sebar, enjamba le dragon en pensant qu'il s'agissait d'un bouc. Après avoir enjambé le dragon, il rencontra un homme extrêmement repoussant. C'était l'ange de la mort. L'ange de la mort lui demanda: «Qui es-tu?» Ben Sebar répondit: «Je m'appelle Ben Sebar de mon vrai nom.» Puis l'ange de la mort lui demanda: «D'où viens-tu et où vas-tu?» Ben Sebar dit: «Je me suis rendu dans une ville qui est bien à quinze jours de route d'ici. Je suis allé rejoindre un pauvre orphelin pour lui donner une femme; j'ai célébré les noces à mes frais et je lui ai donné beaucoup d'or et d'argent de surcroît.» Alors l'ange de la mort dit: «Je suis venu te ravir ton âme, car ton temps est venu de mourir.» En entendant ces propos de la bouche de l'ange de la mort, Ben Sebar leva les bras au ciel et se mit à prier. Il dit: «Maître de l'univers, il est écrit dans Ta sainte Torah que celui qui vient d'accomplir une bonne action est à l'abri de tout danger et préservé de tout mal. Pour accomplir cette bonne action, j'ai entrepris un long voyage et j'ai fait l'aumône sans compter avant de parvenir jusqu'ici. Ai-je fait, cette fois-ci, tout ce bien en vain et me faut-il à présent mourir aussi misérablement en chemin? Ah, que ne me trouvé-je chez moi parmi les miens pour leur dicter mes dernières volontés et le comportement à adopter après ma mort!» Alors une voix se fit entendre dans le ciel: «Sebar, il te reste encore quinze jours à vivre avant de mourir; ainsi tu pourras rentrer chez toi dans ta famille et lui faire part de tes dernières volontés, ainsi que du comportement qu'elle aura à adopter après ta mort.» A ces mots, il fut rempli de joie et poursuivit sa route. Il arriva dans une grande ville. En franchissant la porte, il rencontra un homme. Ben Sebar lui demanda s'il n'y avait pas d'érudits dans la ville. L'homme dit: «Si, il| y a beaucoup d'érudits ici. Il y a aussi le

גיצין טאג· דא נון דער חסיד וואלט ווידר אין היים ציהן דא קאם
ער אן איינן הכן בערג אונ' אויף דען בערג שטונט דאש שענשטן
אומש דאש מאן פינדן מעכט אונ' וועלכיר מענש דער בייא וואלט גין
דער מושט שטערבן· דען עש לאגן דיא אליר בוישטן ווירם פון אין
גיהייאר דער בייא אונ' אלש בלד דאש זיא איין מענשן שמעקן דא
וואורן זיא אים מאית אונ' לאגן אך דער בייא איין גרושר טראך· אונ'
דער גוט מאן דער בן סבור דער גינג איבר דען טראך הער דען ער
מיינט עש וואר איין בויך אונ' ווא ער נון איבר דען טראך וואר קומן
דא בינעגנט אין איין מאן דער וואר גאר אין גישטלט דש וואר דער מלאך
המות דא פראגט אין דער מלאך המות ווער בישטו דא שפראך דער
בן סבור איך הייש בן סבור מיט מיינם רעכטן נאמן· דא פראגט
אין דער מלאך המות וא קומשטו הער אדר וא ווילשטו הין גין· דא
שפראך דער בן סבור איך בין גיוועזן אין איינר שטט וואל פונפציהן
טאג רייז פון הינן אונ' בין אן ארים יתום נאך גיצוגן אונ' הוב אין איין
וייב גיגעבן אונ' האב אין דיא ברייפט אויף מיינן קאשטן גימאכט אונ'
האב אין דער צו פיל זילבר אונ' גולד גיגעבן· דא שפראך דער מלאך
המות איך בין אויש גיבונט אויף דען ווען דש איך דיר דיין נשמה זאל נעמן
דען דיין צייט איזט קומן דאש דוא שטערבן זאלשט· וויא נון בן סבור
דיזר ריט הורט פום מלאך המות דא הוב ער אויף זיין הענט גיגן הימל
אונ' טעט תפילה אונ' זאגט הער אל דער וועלט שטיט דאך אין דיינר
הייליגן תורה גישריבן דער דא האט איין מצוה אונטיר דער הבט דער
ווערט ביט גישעדיגט אונ' גישיקט דען זעלבן ביקש ביז אונ' איך בין
נאך דער מצוה פיל מענך מייל וועגש גיצוגן אונ' האב אך פיל געלט צו
צדקה גיגעבן אי איך בין דא הער גיקומן הילפט דען מיך דאש גוטש
אלש ביקש דאש איך דז מאל גיטאן האב אונ' זאל אויף דען ווען אזו גאר
יעמרליך שטערבן ווער איך בייארט דער הייאן בייא מיינן גיזינט דז
איך אין פאר צוואה טעט וויא זיא זיך זאלטן הלטין נאך מיינם טוט דא
קאם איין שטים פון הימל הירא בבן סבור דו האשט נאך פינפציהן
טאג צייט אי דוא שטערבן זאלשט דאש דוא נאך וואל איין היים קומן
קאנשט צו דיינן הויז גיזינט אונ' קאנשט אין צוואה טון וויא זיא זיך
זאלין הלטין נאך דיינם טוט· אונ' וויא ער זולכיש הורט דא וואר ער
גאר פרוא אונ' גינג אלזו פור זיך אונ' קאם אין איינר גרושן שטט אונ'
אונטיר דען טור בינעגנט אין איין מאן דא פראגט אין דער בן סבור
אוב ביט לערנר אין דיא שטט ווערין· דא שפראך דער מאן יוא עש
זיין

recteur de l'école talmudique; c'est un homme remarquable qui s'appelle rabbi Chefifon de Layich; certains disent qu'il s'appelait Ben Layich; il a des milliers d'étudiants qui étudient chez lui.» Ben Sebar dit: «Cher fils, conduis-moi auprès de lui dans son école!» Et notre homme le conduisit auprès de rabbi Chefifon, dans son école. Dès que Ben Sebar fut chez rabbi Chefifon, le visage de Ben Sebar s'éclaira comme la lune. En le voyant, le rabbi se leva avec ses étudiants pour l'accueillir et le faire asseoir. Ils étaient ensemble depuis un moment quand soudain le visage de Ben Sebar devint tout pâle. A ce spectacle, rabbi Chefifon demanda à Ben Sebar ce qui lui arrivait, s'il voulait manger ou boire quelque chose: «Qu'est-ce qui ne va pas?» dit-il. Alors Ben Sebar se mit à raconter son histoire au rabbi et tout ce qui s'était passé avec l'ange de la mort. Le rabbi dit: «Venez vous asseoir ici, à côté de moi! Et ne t'inquiète pas, car tu ne mourras pas, je m'en porte garant.» Ben Sebar dit au rabbi: «Comment peux-tu te porter garant alors qu'il est écrit que ni l'argent ni la fortune ne sont d'aucun secours?» Le rabbi dit à Ben Sebar: «Ne t'inquiète pas, tu ne mourras pas cette fois-ci, car cette fois-ci, je te délivrerai de la mort.» Et Ben Sebar s'assit à côté du rabbi et ils étudièrent la Torah pendant quinze jours sans se quitter. Un jour, c'était un vendredi, tout s'obscurcit en présence de rabbi Chefifon. Ses étudiants dirent: «Cher rabbi, comment se fait-il que tout s'obscurcisse aussi vite?» Le rabbi dit à ses étudiants: «Sortez pour voir s'il fait aussi sombre à l'extérieur!» Les étudiants revinrent en disant: «Cher rabbi, nulle part il ne fait aussi sombre que dans votre maison d'études.» Alors le rabbi se mit à prier, car il pensait que c'était un mauvais présage pour Ben Sebar. Et l'ange de la mort vint; il se montra à rabbi Chefifon et lui dit: «Donne-moi ce qui est entreposé chez toi! Car l'heure est venue pour Ben Sebar de mourir!» Mais il conjura l'ange de la mort de le quitter. Aussi l'ange de la mort alla-t-il trouver le Saint, béni soit-Il, et dit: «Maître de l'univers, rabbi Chefifon ne veut pas me donner| Ben

זיין פֿיל לערנר היא אונ' האט אך איין ראש ישיבה היא דער איז איין
קוישטליך מן אונ' מיט זייבן נאמן הייסט ער רבי שמעון בֿון ליש אודר
איין טייל ווייט זאגן ער הייש בן ליש דער האט פֿיל טויזנט תלמידים. דיא
בֿור אין לערנן· דא שפראך דער בן סבֿור ליבר זון בֿיר איך צו אין
אים. זיין חדר דא בֿורט אין דער זעלבין מאן צו דען רבי שמעון אין
זיין חדר אונ' ווא נון דער בן סבֿור צו דען רבי שמעון קאם. דא
לייכֿטט דאש בן סבֿורש פנים גלייך אלש ווא דיא לבֿונה דא דאש דער
רבי זאך שטונט ער אויף מיט זיינן תלמידים. אונ' אנטפֿינגן אין אונ'
הישן אין זיצן אונ' ווא נון זיא אין וויל בייא אננדר זאשן זא ווארד דען
בן סבֿור זיין פנים גאר בלייך· דא דש דער רבי שמעון זאך פֿראגט
ער דען בן סבֿור וויש אים. מנגאלט אוב ער עפיש עשין אדיר
טרינקאן וועלט אביר גבריכֿט דיר זונשט עפיש אלזו הוב דער בן
סבֿור אן אונ' זאגט דען רבי דאש מעשה ווא עש אין מיט דען מלאך
המות געגנאן ווער· דא שפראך דער רבי זעצט איר אייך ביארט
איין נידר צו מיר אונ' האב קיין זארג. ביט דען דעשט הלבין ווערשטו
ניט שטערבן איך וויל דיר דער בֿיר ערב זיין· דא שפראך דער בן
סבֿור ווידר דען רבי ווא וולשטו מיר ערב דער בֿיר זיין שטיט דאך
גשריבן עש העלפֿט קיין געלט נאך גוט· דא שפראך דער רבי ווידר
בן סבֿור זורג דוא ניט דוא זאלשט דאש מאל ניט שטערבן איך וויל דיך
בֿון דיין טוט דאש מאל דער לזן· אונ' דער בן סבֿור זעצט זיך צום רבי
אונ' הובטן אן אונ' לערנטן תורה פֿירציהן גאנצן טאג. דאש קיינר בֿון
דעם אנדרן קאם· נון עש קאם אן איינן פֿרייטאג. דא ווארט עש
גאר פֿינשטר געגן דען רבי שמעון דא שפראכן זיין תלמידים ליבור
רבי ווא גט עש צו דז עש אזו גשווינט פֿינשטר ווערט· דא שפראך
דער רבי ווידר זיינן תלמידים גיט הנויש אונ' זעכֿט אוב עש דוישן אך
אזו פֿינשטר אישט דא קאמן דיא תלמידים ווידר אונ' זאגטן ליבר רבי
עש איז בירגנש אזו פֿינשטר אלש הינן אין אייער בית המדרש אלזו
גנג דער רבי הין אונ' הוב אן צו תפֿילה טון דען ער גדוכֿט וואל עש
ווער ניט גוט זיין אויף דאש בן סבֿורש זייטן דא קאם דער מלאך המות
אונ' דער צייגט זיך צו דען רבי שמעון אונ' שפראך ווידר אין גיב מיר
הער דען פיקדון דען דוא בייא דיר האשט דען עש איז דיא צייט
גקומן דש דער בן סבֿור שטערבן מושט· דא בישוואר ער דען מלאך
המות דאש ער מושט בֿון אים הין וועק גין· דא גינג דער מלאך המות
בֿור הקב״ה. אונ' זאגט הער אל דער וועלט דער רבי שמעון וויל מיר דען
בן

Sebar pour que je puisse lui ravir son âme.» Alors le Saint, béni soit-Il, dit: «Retourne auprès de rabbi Chefifon et dis-lui de te donner Ben Sebar, sinon c'est lui qui mourra à sa place. Demande-lui si sa vie ne lui est pas plus chère que celle de Ben Sebar.» L'ange de la mort redescendit chez rabbi Chefifon pour lui dire en quels termes le Saint lui-même, béni soit-Il, s'était exprimé. Alors rabbi Chefifon dit à l'ange de la mort: «Non, ma vie ne m'est pas plus chère que celle de Ben Sebar. C'est pourquoi retourne chez le Saint, béni soit-Il, et dis-Lui que s'Il veut tuer l'un, il faudra aussi qu'Il tue l'autre, car nous avons fait le serment de ne jamais plus nous séparer.» L'ange de la mort retourna donc auprès du Saint, béni soit-Il, et lui dit ce que rabbi Chefifon avait dit. Dès que l'ange de la mort fut reparti, rabbi Chefifon se leva et se mit à prier avec ferveur jusqu'à ce que le Saint, béni soit-Il, entendît sa prière et qu'elle trouvât grâce à ses yeux. Alors une voix retentit au firmament qui dit: «J'avais décidé que Ben Sebar mourrait; mais voilà que ces deux justes ont, grâce à leurs prières, annulé ma décision. A cause de leurs nombreuses aumônes, il me faut prolonger leur vie.» Et le Saint, béni soit-Il, prolongea la vie de chacun, celle de rabbi Chefifon et celle de Ben Sebar, de deux cents ans. Aussi longtemps qu'ils vécurent tous les deux, le pays ne connut pas de famine, personne ne mourut avant soixante-dix ans, aucun enfant ne mourut avant ses parents et aucun enfant ne naquit avant terme. A la mort des deux justes, la famine s'abattit sur le pays. Alors dans le pays s'éleva la voix d'un rabbi du nom de Tanhouma qui ordonna aux gens de jeûner, de faire souvent la charité et de ne pas convoiter le bien de leur voisin. Il adressa des prières ferventes au Saint, béni soit-Il: «Dieu Tout-Puissant», dit-il, «ne sommes-nous pas les enfants de ton fils Abraham, ton ami, les enfants d'Isaac, ton élu, les enfants de Jacob, le parfait et le pieux?» Il adressa ses prières au Saint, béni soit-Il, jusqu'à ce qu'elles fussent entendues et la famine cessa. Fin.

200

(Une belle histoire de rabbi Moïse Maïmonide qui était un maître incontestée de la Torah[252])

Histoire qui arriva à un rabbi du nom de rabbi Moïse Maïmonide qui était un maître incontesté de la Torah comme| le

בן סבור ניט געבן דאש איך אין זיין בשאה זאל בעטן · דא שפראך ווידר הקב״ה גיא דוא ווידר צו רבי שמעון אונ׳ זאג אין ער זאל דיר דען בן סבור געבן אדר ער זאל בור אין שטערבן אונ׳ פרוג אין אוב אין זיין לעבן ניט ליבור אישט אלש דאש בן סבור לייב · דא בידרט דער מלאך המות ווידר צו רבי שמעון אונ׳ זאגט אין ווי הקב״ה האט זעלברט גירעט · דא זאגט רבי שמעון ווער צו דעם מלאך המות ביין מיין לייב אישט מיר ניט ליבור אלש בן סבורש לייב דער הלבן גיא דוא ווידר צו הקב״ה אונ׳ זאג אין וויל ער איינן טיטן אזו זאל ער דען אנדרן אך טיטן דען מיר בייד האבן איין שבועה גיטאן דאש קיינר בון דעם אנדרן שיידן זאל · אלזו גינג דער מלאך המות ווידר צו הקב״ה אונ׳ זאגט אין ווי דער רבי שמעון גיזאגט העט · אונ׳ אלש בלט אלש דער מלאך המות אין וועק וואר דא שטובט ער אויף רבי שמעון אונ׳ טעט גרושי תפילה אזו לנג ביז זיין תפילה בור הקב״ה דער הורט וואר אונ׳ וואל אין גינעם אונ׳ עש גינג איין שטים אויש בון הימל אונ׳ זאגט ווייש איך האב גזר גיוועזן אויף בן סבור דאש ער האט זעלן שטערבן אונ׳ דיא צוויא צדיקים מיט אירר תפילה בור שטערין זיא מיר איין גיבאט · אונ׳ בון וועגן איריא גרושיא צדקה געבן מוש איך אין דער לעבנען אירר לעבן אונ׳ הקב״ה דער לענגט דעם צווין רבי שמעון אונ׳ בן סבור איר איטליכם איר לעבן צוויא הונדרט יאר אונ׳ אל דיא צוויא לעבטן דא וואר קיין הונגאר אים לאנט אונ׳ עש שטורב קיין מענש אונטר זיבנצג יאר אונ׳ עש שטורב קיין קינט בור זיינן פאטיר אונ׳ קיין פרויא גיוואן קיין אין צייטן קינט · אונ׳ דא נון דיא צוויא צדיקים שטורבן דא קאם גרוש הונגאר אין לאנט · דא שטובט אויף איין רבי אין לאנט דער היש רבי תנחומא דער גיבוט תעניתּ צו הלטין אונ׳ מליט דש דיא לייט פיל צדקה געבן זולטן אונ׳ קיינר דער זאלט גילושטן זיינש גיזעלן גוטש אונ׳ טעט גרוש תפילה בור הקב״ה אלמעכטיגר גוט איר זיין יוא קינדר דיינש זון אברהם דיינש פריינטש קינדר יצחק דיינש אויש גיוועלטן קינדר יעקב דעש גנצום אונ׳ דאש פרומן אונ׳ טעט אזו לנג תפילה בור הקב״ה ביז זיין תפילה אך דער הורט וואר ד
אונ׳ ליש דען הונגאר אויף הערן : סליק

ר

מעשה גישאך אן איינן רבי דער היש רבי משה מיימנו דער וואר גאר איין גיוואלטיגר העגר אין דער תורה ווי מאן נאך

montrent les livres qu'il écrivit, par exemple celui qui porte le nom de Maïmouni[253] et bien d'autres encore. C'était aussi un médecin remarquable. Un jour, il écrivit un livre auquel personne ne comprit grand'chose à l'époque, tellement l'ignorance des gens étaient grande. Il vivait en Espagne où il était entouré de nombreux autres rabbins qui ne lui voulaient guère de bien et aux yeux desquels il passait pour un hérétique, c'est-à-dire un incroyant, un homme qui n'était ni juif ni chrétien. Cet hérétique donc donnait sa propre interprétation de la Torah, sans se baser sur celle de nos sages. Les autres rabbins envoyèrent des lettres à son sujet en Allemagne pour dire à quel point rabbi Moïse méritait qu'on prononçât l'anathème contre lui, car c'était un homme qui ne croyait pas au Saint, béni soit-Il. En recevant ces lettres des rabbins d'Espagne, les rabbins allemands se réunirent et dirent: «Il est tout à fait impensable qu'un homme comme lui soit un hérétique, en dépit de ce que nous écrivent les rabbins d'Espagne, car toute sa vie il fut un juif pieux.» Les rabbins allemands décidèrent, d'un commun accord, d'envoyer un juif allemand en Espagne auprès de rabbi Moïse; ce même juif aurait à examiner son livre de même que le commerce auquel il s'adonnait. Peut-être en apprendrait-on plus sur l'homme lui-même et pourrait-on démêler le fin fond de l'histoire. Ils se rendirent chez un rabbin du nom de rabbi Meïr[254]: ils lui parlèrent des agissements de rabbi Moïse Maïmouni et lui montrèrent les lettres que les rabbins d'Espagne avaient écrites. «C'est pourquoi», dirent-ils, «nous te prions de te rendre auprès de lui, car tu es à même de reconnaître sur-le-champ s'il s'agit d'un hérétique ou non.» En effet, rabbi Meïr était lui aussi un maître incontesté de la Torah. Il était à moitié prophète. Ils parlèrent tant et si bien que rabbi Meïr décida de partir; il se mit en route pour l'Espagne, accompagné d'un vaillant serviteur. Parvenu à une demi-lieue de la ville, il se retrouva près d'une fontaine: il s'assit, mangea et but à la fraîche fontaine, pendant sa halte près de la fontaine. Après s'être rassasié et désaltéré, il poursuivit sa route. Mais il oublia le livre qu'il avait emporté avec lui et qu'il avait étudié en chemin. Il repartit donc et dès qu'il arriva dans la| ville

באך וואל גילט אן זיינן ספר דאש ער געמאכט האט דאש אן הייסט דען
אייאבו אונ' זונשט באך אנדרן ספרים. דיא ער אך געמאכט האט אך
וואר ער איין געוואלטיגר רופא דא מאכט ער אויך איין צייט איין ספר דא
קאנט ביאנט אין דען זעלבין צייטן פיל דינג פר שטין פור גרושם
חווארא אונ' ער זאש אין שפניא אונ' ער האט זונשט פיל אנדרן רבנים
ביא אים. זיצן דיא אים ניט הולד ווארין אונ' הילטן אין פור איין אין דש
איז אין טייטשן איין אין גלאביר קיין יוד אונ' קיין גוי דער זעלבין אין
בישייד דיא תורה נאך זיינר דעה אונ' ניט וויא עש אונזרים חכמים
געמיינט האבן · דא שריבן דיא אנדרן רבנים בריב אויך אין אין
טייטשן לאנט היגויש וויא דער רבי משה ווער ווערט דש מן אים זאלט
אין חרם הלטין דען ער ווער איין זילכיר מאן דער ניט גלאבט אן
הקבה · וויא נון דיא טייטשי רבנים דיא בריב ביקאמן פון דיא רבנים
אויש שפניא גינגן זיא צו אנגדר אונ' זאגטן עש שטיט ניט צו גלאבן
אויף איין זעלכין מאן דאש ע"ר איין זולכיר מאן זולט זיין וויא וואל די אונש
דיא רבנים. אויש שפניא זעלכיש צו שרייבן דען ער איז יוא כל יאיו איין
פרומר יוד געוועזן · דא ווארין דיא טייטשי רבנים מיט אנגדר צו
פרידן זיא וועלטין איין טייטשן יודן הביין שיקן אין שפניא צו אים. אונ'
דער זעלבין יוד זאלט זעהן זיין ספר אונ' זיין הנהגה דען ער פורט
פילי כט ווער אין דער קעגין דער דורך וויש ער פאר איין מאן אישט
אונ' אויף דען שורש קעגין קומן · אונ' זיא גינגן צו איינם רבי דער
היש רבי מאיר אונ' זאגטן ווידר אין דיא הנדילנג גאר וויא עש מיט דען
רבי משה מייאנו אונ' וויזן אין אך דיא בריב דען דיא רבנים אויש
שפניא געשריבן הטן דער הלבן ביטן מיר דיך דו וואלשט צו אים הביין
ציהן דען דו קאנשט בלט אן אין דער קעגין אוב אין אלזו אישט אודר
ניט דען דער רבי מאיר דער וואר אך איין געוואלטיגר הער אין דער
תורה ער וואר איין הלביר נביא נון זיא רידן אזו פיל מיט דעם רבי
מאיר דז ער זיך אויף מאכט אונ' מאכט זיך אויף דעם וועג נאך שפניא
צו אלזו צוג ער מיט איינן טאסירן משרת אונ' וויא ער נון ביא איינן
הלבן מייל וועגש פון דער שטאט וואר דא קאם ער ביא איינן ברונן
אונ' ער זעצט זיך דער ביא אונ' אש אונ' טראנק אן דען קילן ברונן
אונ' וואר זיך וואל מטייאלן דען ברונן אונ' וויא ער זיך נון וואל האט זט
געגעשן אונ' גיטרונקין דא גינג ער ווידר זיין שטרויש · דא פארגאש
ער זיין ספר דש ער ביא זיך געהט האט דאש ער אונטר וועגן דרויש
געלערנט הזט אונ' ער גינג אלזו פורט · אונ' וויא ער נון קאם אין דער
זעלבין

ז א · N i

où habitait rabbi Moïse Maïmonide, il demanda aussitôt où se trouvait sa maison. Il y parvint presque aussitôt et frappa à sa porte. Alors un serviteur apparut à la fenêtre. Il lui dit: «On ne laisse entrer personne pour l'instant, car à présent le maître est à table et quand le maître est à table, il ne laisse entrer personne. Revenez plus tard!» Mais rabbi Meïr dit au serviteur: «Je sais bien que ton maître est à table à présent; je sais même qu'il mange des œufs pour son déjeuner.» A ces mots, le serviteur s'en alla trouver son maître pour lui dire que quelqu'un frappait à sa porte, qui savait qu'il était à table et qui savait même qu'il mangeait des œufs pour son déjeuner. Rabbi Moïse dit à son serviteur: «Va lui dire qu'il a dit vrai: je mange bien des œufs. Et comme signe de ma part, dis-lui qu'il a oublié son livre près de la fontaine, alors qu'il y mangeait.» Alors rabbi Meïr se souvint de son livre et le chercha partout, sans pouvoir le retrouver. Rabbi Meïr se dit: «Il sait bien plus de choses que moi en sachant cela!» Il courut vite à la fontaine et y retrouva son livre dans un creux où il s'était installé pour étudier. Puis il retourna en ville et, en arrivant à la porte de rabbi Moïse Maïmonide, il frappa à nouveau. Il faisait presque nuit et on le fit entrer aussitôt. Il était l'heure de manger. Rabbi Moïse donna l'ordre à son serviteur de dresser la table. Aussitôt dit, aussitôt fait. Au moment où ils se mirent à table, le serviteur vint servir un plat qui semblait consister en mains humaines. Rabbi Meïr ne voulut pas en manger et dit qu'il était malade, qu'il préférait ne pas manger aujourd'hui. Rabbi Moïse lui demanda s'il voulait peut-être boire quelque chose. Il appela le second serviteur et lui dit: «Pierre[255], va tirer du vin au même tonneau que tout à l'heure!» Rabbi Meïr pensa: «C'est Pierre qui est chargé de m'apporter du vin? C'est sûrement un gentil qui va rendre mon vin inconsommable.» Lorsque Pierre eut apporté le vin, rabbi Moïse dit à rabbi Meïr de boire, si déjà il ne mangeait rien. Rabbi Meïr dit qu'il ne voulait rien boire non plus, qu'il n'en avait nulle envie, car il était très faible et avait une longue route derrière lui. Ce à quoi il aspirait, c'était d'aller dormir. Alors rabbi Moïse dit à son troisième serviteur: «Lève-toi de bonne heure demain matin et abats un bœuf afin que nous ayons| de la viande fraîche pour notre hôte distingué, parce qu'il ne se

זעלבין שטט דא רבי משה מיימוני דרינן דא פראגט ער גלייך נאך
זיינם הויז דא ווארד ער גלייך דריין גווייזן אונ' ער קלאפט אן דא זאך
איין משרתת צום פענשטר ארויזר אונ' זאגט צו אים. מאן לאשט
איצונטר ניאנט ארייך דען דער הער עשט איצונט אונ' ווען ער עשט
אזו לאשט ער ניאנט אריין פור זיך קומן קומט דער נאך ווידר. דא
זאגט רבי מאיר ווידר דען משרתת איך וייש וואל דש דיין הער איצונדר
עשט צו ווארצייכן עשט ער אייער צו מיטאג. דא דאש דער משרתת
הורט גינג ער צו זיינם הערן אונ' זאגט אלזו ווער אייבר דוישן דער דא
קלאפט אונ' העט דש ווארצייכן גזאגט ויא ער צו מיטאג אייער עשט:
דא זאגט דער רבי משה ווידר זיין משרתת גיא הין אונ' זאגט ווידר אין ער
האט דיא ווארהייט גזאגט דש איך אייער עש. אונ' צו ווארצייכן האט
ער זיין ספר ביא דען ברונן פאר געשין דא ער דער ביא גזעשין
האט דא גידולט ערשט ער אן זיין ספר אונ' זוכט דער נאך אונ' פאנט
עש ניט דא גידולט רבי מאיר זיך דער קאן מין ווערד איך דער וויל
ער דאש דאזיג וייש. אונ' ער לוף פלוקש הין ווידר צום ברונן אונ'
ער פאנט זיין ספר נאך ביא דען ברונן אין אייבר גרובן ליגן וואו ער
גלערנט האט דרויש אלזו גינג ער ווידר נאך דער שטט אונ' קאם
ווידר ביא זייבר טיר פון רבי משה מיימוני אונ' קלאפט ווידר אן דא
וואר עש עבין שיר אבינט אונ' וואר בלט איין גלאיין. בון עש וואר שיר
צייט דאש מן עשן זולט דא היש דער רבי משה זיין משרתת מן זולט דען
טיש ריכטן אונ' דאש גשאך גר בלד אונ' ויא מן בון עשן זולט קאם דער
משרתת אונ' בראכט איין עשן דאש זאך גלייך אלש ווערין עש העבד
פון איינם מענשין דא וואלט דער רבי מאיר נישט עשן דער פון אונ'
זאגט ער ווער קרנק ער מעכט ניט עשן הייט. דא שפראך רבי
משה פילייכט טרינקט ער גערין אונ' רופט דען אנדרן קנעכט אונ'
שפרך ווידר אין פיטר גיא הין אונ' ציא מיר דען דאזיגן ווין אויש דעם
פאס דא דוא פור האשט גהאלט. דא גידולט זיך רבי מאיר זאל מיר נון
פיטר ווין ברענגען דער איז גוויש איין גוי אונ' מכט מיר דען ווין נסך.
ויא נון דער פיטר דען ווין בראכט דא זאגט רבי משה צו רבי מאיר
ער זאלט דא טרינקן וויל ער יוא נישט עשן מאג. דא שפראך דער
רבי מאיר ווידר ער מעכט אך ניט טרינקן ער ווער ניט לושטיג ער
ווער זער שוואך ער העט זיך זער איבר גנאן ער וועלט גערין שלאפין
גין. דא שפראך דער רבי משה ווידר דען דריטן משרתת שטיא דוא
מארגין פריא אויף אונ' שלאג יעבין אוקשין דז מיר ווערין מארגין קעבין
פריש

sent pas bien du tout.» Rabbi Meïr qui avait tout entendu pensa: «C'est sûrement vrai, tout ce que les rabbins d'Espagne ont écrit sur rabbi Moïse, car il a de très mauvaises habitudes et il commet trop de choses illicites.» Lorsque rabbi Meïr se leva, rabbi Moïse le conduisit dans une chambre à part et lui dit: «Mon cher rabbi Meïr, je sais très bien pourquoi tu es venu me voir en Espagne, je sais aussi qui t'a envoyé ici et je sais parfaitement de quoi on m'accuse. Mais je vais te dire une chose: il faut se garder d'accuser quelqu'un d'un méfait, à moins de savoir avec certitude que c'est vrai. Je sais très bien pourquoi tu as refusé de manger et de boire. Tu as refusé de manger parce que le plat avait l'air de consister en mains humaines. Je vais te dire: il s'agit d'une plante qui ressemble à des mains humaines.» Et il lui montra une plante de la même espèce, car rabbi Moïse Maïmonide était un médecin remarquable et il savait assurément quel légume était bon pour la santé. «Et tu as refusé de boire du vin parce que j'ai appelé mon serviteur Pierre; tu as cru qu'il s'agissait d'un gentil qui allait rendre le vin inconsommable. Et bien non, il s'appelle Pierre de son vrai nom et c'est un juif aussi pieux qu'on peut l'être; il porte le nom d'un érudit distingué.» Et il lui montra un érudit du nom de rabbi Pierre dans la *Gemara*. «Troisièmement, tu as refusé de manger de la viande fraîche parce que j'ai ordonné à mon serviteur d'abattre le bœuf au lieu de le saigner. Je vais te dire pourquoi. Le bœuf fut trouvé vivant dans le ventre de la vache lorsqu'on la saigna et on put le retirer vivant du corps de sa mère. Dans ce cas on ne saigne pas le veau et on ne prononce aucune bénédiction, car la bénédiction faite sur la mère le rend pur.» Il lui expliqua de nombreuses innovations concernant la Torah et se plaignit à lui d'être à ce point détesté de ses collègues et persécuté par eux, alors qu'ils ne comprenaient rien au livre qu'il avait écrit. Rabbi Moïse Maïmonide enseigna son livre appelé «le Maïmonide» à rabbi Meïr. Il contenait d'importantes innovations et jusqu'à nos jours, ce livre permet d'apprécier à quel point rabbi Moïse fut un grand homme. En effet,| au début, dans son introduction, il est écrit

פריש פלייש האבן צו דען גיטן גאשט דער וויל ער יא ניט מאל אויף
אישט · ווא נון דאש רבי מאיר אלש גיהורט האט דא גידולט ער זיך
דאש איז גיוושליך אלש וואר וויא דיא רבנים, אויש שפניא אויף דען
רבי משה גישריבן האבן דען זיין מנהגים זיין אלניט גוט דיא ער אן
אים, הוט דער שטיק טעט ער אים. נון גאר פיל וויא נון דער רבי מאיר
ווידר אויף שטונד נאם אין דער רבי משה אין איין חדר ביזונדר אונ׳
זאגט צו אין מיין רבי מאיר איך וייש וואל ווארום דו בישט צו מיר גיקומן
אין שפניא אונ׳ וייש אך וואל ווער דיך גישיקט האט הריין אונ׳ איך
וייש אך ווש מן מיך חושד אישט אבֿיר איך וויל דיר זאגן מן זאל קיינן
ניט חושד זיין אויף איין זך זייא דען מן וייש עש גנץ גיוויש דש עש וואר
אישט איך וייש אוך וואל ווארום דוא ניקש האשט וועלין עשין אונ׳
ניקש וועלין טרינקן · דוא האשט ניט וועלין עשין דיא וייל דש עשין
האט גיזעהן גלייך אש דיא העבט בֿון איינם מענשין דש וויל איך דיר
זאגן עש איז איין קרוט גיוועזן דאש זיכט וויא דיא העבט בֿון מענשין
אונ׳ איז אין דאש זעלבין גיליכטרן דען דער רבי משה מיימוני וואר איין
גיוואלטיגר רופא דש ער האט וואל גיוויסט וועלכיש קרויט גיזונט ווער
צו עשין · אונ׳ דאש דוא קיין וויין האשט וועלין טרינקן דער וויל איך
איין משרת האב פיטר גירופין דא האשטו גימיינט ער ווער איין גוי
אונ׳ ווער דיר דען וויין נסך מכין ניין ער הישט מיט זיינם רעכטין
נאמן פיטר אונ׳ איז איין פרומיר יוד דאש מן איינן פינדן מאג אונ׳ ער
היישט נאך איינם קעשטליכם תלמיד חכם דען ער וויש אין אין
דיא גמרא אך איין תלמיד חכם דער האט גיהייסן רבי פיטר · צום
דריטן דאש דוא בֿון פרישן פלייש אך ניט האשט וועלין עשן דער וויל
איך אין האב הייסן שלאגן אונ׳ ניט שעכטין איך וויל דירש אביר זאגן
דער אוקש איז איין בן בקועה גיוועזן דאש מכט אלזו ווען איין קוא
טראגט אונ׳ מן שעכט זיא אונ׳ מן קאן דאש קאלב נאך דען שעכטין
לעבינדיג ארויש ברענגן אויש דער מוטיר לייב אזו דרף מאן קיין
שחיטא צום דען קלב אונ׳ דרף אך קיין ברכה דריבר צו מאכין דען
עש אישט כושר מיט דער מוטיר ברכה · אונ׳ זאגט אים נון פיל חדושים
אונ׳ קלאגט אים וויא זיין חבירים אין אזו גאר פיינט ווערין אונ׳ שטובן
אין נאך אונ׳ זיא פאר שטענדן זיין ספר ניט דאש ער גימאכט האט
אונ׳ דער רבי משה מיימוני לערנט דען רבי מאיר דאש זעלבין ספר
דאש מן הייסט דען מיימוני דא שטונט פיל חדושים דינן וויא מן נאך
אלי טאג וואל זעהן אן זיין ספר וואש ער פור איין מן אישט גיוועזן דען

que de Moïse notre Maître à Moïse Maïmonide, il n'y eut jamais d'autre Moïse[256]. En entendant ces propos de la bouche de rabbi Moïse Maïmonide, rabbi Meïr lui demanda pardon et rabbi Moïse lui pardonna tout. Il repartit et fit en sorte qu'on le tînt en haute estime, ce qui fut le cas. Ses collègues connurent tous les souffrances du corps, eux qui l'avaient soupçonné d'hérésie, car il est écrit: «Celui qui soupçonne l'innocent souffre dans son corps», ce qui veut dire en yiddish: ‹Celui qui soupçonne à tort quelqu'un qui n'a rien commis, sera atteint dans son propre corps.› Ce qui fut le cas. C'est pourquoi il ne faut jamais soupçonner personne. Et on vivra en paix.

201

(De rabbi Yossé qui avait une méchante femme, aussi amère que la mort[257])

Histoire qui arriva à un rabbi remarquable. Il s'appelait rabbi Yossé le Galiléen. Il avait une épouse extrêmement méchante, plus amère que la mort. Elle passait son temps à humilier son mari devant les gens et laissait libre cours à sa méchanceté. Un jour, les rabbins dirent à rabbi Yossé: «Cher rabbi, divorcez donc d'avec votre épouse, car comment pouvez-vous supporter d'être humilié sans cesse et de ne jamais entendre un seul mot gentil de sa bouche? Elle ne mérite pas d'être votre femme.» Rabbi Yossé dit: «Non, je ne le ferai point, car c'est une fille de bonne famille.» Un jour, rabbi Yossé fit un sermon à la maison d'études et, après lui, rabbi Eliézer. Lorsqu'ils en eurent fini avec leur sermon, rabbi Yossé dit à rabbi Eliézer: «Mon cher, allons chez moi déjeuner ensemble!» Il l'accompagna donc, mais lorsque la femme de rabbi Yossé vit qu'il venait avec rabbi Eliézer, elle retira vite du feu la viande qu'elle avait mise à cuire et la remplaça par une marmite pleine de lentilles. Alors il demanda à sa femme: «Qu'as-tu fait de bon à manger? J'ai amené un hôte de choix.» Elle répondit: «Rien de spécial, à part des lentilles que j'ai mises à cuire.» Rabbi Yossé se rendit lui-même auprès de l'âtre pour voir si elle avait dit vrai. Alors il découvrit une marmite pleine de pigeonneaux dans l'âtre. Il demanda à sa femme: «Pourquoi m'as-tu dit que tu avais mis des lentilles à cuire alors qu'il y a plein de pigeonneaux dans l'âtre?» La femme répondit: | «A dire vrai, je n'ai rien

איין מעשה בוך

עש שטיט פֿורן אין זייבר הקדמה פֿון משה רבינו ביז אן רבי משה מיימוני איז קיין זעלכיר משה מער אויף גישטנדן · וויא נון דער רבי מאיר זעלכיש פֿון דען רבי משה הורט דא באט ער אין מחילה דא וואר אין נון דער רבי משה אלש מוחל אונ' ער צוג וו דר ארויש אונ' מכט דז מן אין פֿאר איין קעשליכן מאן הילט אלש אך נון גישאך אונ' זיין חבירים ווארן אל לוקה בגופה דיא אין האטן זעלכיש חושד גיוועזן דען מן פֿינדן גישרייבן חושד בכשרים לוקה בגופו דאש אישט טייטש אייבר דען איינן עפֿיש חושד איז אונ' ער האט עש ניט גיטאן דער ווערט גישלאגן אן זיינן איינן לייב וויא דען אך גישאך דער הלבן זאל מן ניאמנט חושד זיין דא ווערט ער מיט פֿרידן לעבן ׃

רא

מעשה גישאך אן איינם קוישטליכן רבי דער היש רבי יוסי הגלילה דער האט גאר איין העפֿטיגן ביז ווייב פיטרר אז דער טוט אונ' זיא פֿאר שמעהט אל צייט אירן מן פֿר לייטן דאש זיא איאדרן איר בוישהייט הערין ליש · איין מאל שפראכין דיא רבנים צו דען רבי יוסי ליבר רבי געט אייער ווייב גט דען וויא קאנט איר דאש ליידן דאש זיא אייך איאדרן פֿאר שעמט אונ' גיבט אייך קיין גוט ווארט ניט זיא אישט דאך ניט ווערט דש זיא אייער ווייב זאל זיין · דער רבי יוסי שפראך ניין דז טוא איך ניט דען זיא אישט פֿון איינר גוטן משפחה· איין מאל ביגאב עש זיך דז דער רבי יוסי אין בית המדרש דרשת אונ' נאך אים דרשת רבי אליעזר אונ' דא זיא נון אויש גידרשת האבן דא שפראך דער רבי יוסי ווידר רבי אליעזר ליבר גיא דוא מיט מיר אין היים אונ' עש מיט מיר צו מיטאג · דא גינג ער מיט אים אונ' וויא נון רבי יוסי ווייב זאך דאש ער רבי אליעזר מיט זיך בראך דא גינג זיא בלט אונ' נאם דאש פֿלייש פֿון הערט איין וועק ווייש זיא גיקוכט הט אונ' זעצט פֿלוקש איין האבן מיט ליבזן צום פֿייאר · דא פֿראגט ער זיין ווייב וואש האשטו גין גיקאכט איך האב איין גוטן גישט מיט מיר גיבראכט · דא שפראך זיא איך וויש ניקש מער אז ליבזן האב איך צו גיזעצט צום פֿייאר · דא גינג רבי יוסי זעלבש צום פֿייאר אונ' וואלט עש זעהן אוב זיא וואר האט גיזאגט דא פֿאנט ער איידל יונגן טויבן אין דיא האבין בייא דעם פֿייאר שטין · דא שפראך ער ווידר זיין ווייב ווארום האשטו צו מיר גיזאגט דוא האשט ליבזן צום פֿייאר גיזעצט עש שטינן דאך איידל יונגן טויבן בייא דעם פֿייאר · דא זאגט

דיא

mis d'autre à cuire que des lentilles.» Rabbi Yossé dit: «Je vois que le Saint, béni soit-Il, a accompli un miracle pour nous.» Et ils mangèrent les pigeonneaux. A la fin du repas, rabbi Eliézer dit à rabbi Yossé: «Divorce donc d'avec ta femme, car elle n'est pas digne d'être ton épouse!» Il dit: «Je ne puis divorcer, car elle a apporté une très grosse dot et je suis dans l'incapacité de lui donner une somme aussi considérable.» Alors rabbi Eliézer dit: «Nous allons nous cotiser tous ensemble afin que tu puisses lui rendre sa dot, conformément au contrat de mariage.» Et rabbi Yossé se laissa convaincre et divorça d'avec elle et les rabbins se cotisèrent entre eux pour fournir le montant de la dot. Puis rabbi Yossé se remaria avec une femme très vertueuse qui le tint en haute estime, comme il se doit, et ils coulèrent des jours heureux. Sa femme se remaria, elle aussi, avec le président de la communauté. Le président de la communauté était très riche à l'époque. Mais peu de temps après, le président de la communauté s'appauvrit complètement. Il avait perdu entièrement la vue et fut tributaire de la charité d'autrui. Sa femme avait à l'accompagner quand il faisait du porte à porte pour aller mendier dans les maisons riches. L'aveugle connaissait toutes les rues de la ville, bien qu'il fût aveugle. Lorsque sa femme arrivait à hauteur de la rue où habitait rabbi Yossé, elle ne le conduisait jamais dans cette rue. Alors il demanda à sa femme: «Pourquoi fais-tu toujours demi-tour à hauteur de la rue où habite rabbi Yossé? Pourquoi ne me conduis-tu pas jusqu'à la porte de rabbi Yossé? Car j'ai entendu dire qu'il aimait tant faire la charité.» Mais cette brave femme avait honte de se trouver face à face avec lui. Elle promit de ne plus le faire. Pourtant elle recommença une fois, ou même bien trois fois. Pour finir, l'aveugle la battit et l'obligea à le conduire jusqu'à la porte de rabbi Yossé. Cette brave femme pleura si fort que rabbi Yossé entendit pleurer la malheureuse. Il regarda par la fenêtre et vit que c'était sa première femme dont il avait divorcé, et il éprouva une grande pitié pour elle. Il lui donna une aumône considérable et les invita tous deux à venir habiter à côté de chez lui. Il les nourrit toute leur vie et accomplit le verset: *Tu ne te déroberas pas devant ta chair* (Is 58, 7), ce qui veut dire en yiddish: ‹Tu ne te déroberas pas devant ta chair›, devant les pauvres. La femme que rabbi Yossé avait à présent avait l'habitude suivante: le vendredi soir, quand son mari rentrait de la synagogue,| elle l'accueillait

דיא ורויא בייא דער וואר הייט איך האב ניקש אנדרש צו גזעגט
בייארט ליבן · דא שפראך רבי יוסי דא הער איך וואל דש הקב״ה האט
אונש איין נס גיטאן אונ׳ אשין אזו דיא יונגען טויבן וויא זיא בון געגעשן
הטין דא שפראך רבי אליעזר צו רבי יוסי גיב דאך דיינם וייב ניט דען
זיא אישט ניט ווערט דאש זיא אייער וייב זאל זיין · דא שפראך ער
ווידר איך קאן איר קיין גט געבן דען איר כתובה אישט גאר גרוש אונ׳
איך פֿאר מאג ניט איר אזו פֿיל געלט צו געבן · דא שפראך רבי אליעזר
ווידר איר וועלין אובטיר אונש אזו פֿיל אויף היבן דש דוא איר כתובה
קאנשט געבן · אזו ליש זיך דער רבי יוסי איבר רידן אונ׳ גאב איר גט
אונ׳ דיא רבנים הובן דיא כתובה אובטר איבן אויף דער נאך נאם רבי
יוסי ווידר איין אנדר וייב דיא וואר איין גרושה צנועה אונ׳ הילט אין
גאר וואל וויא עש בון וואל בילך וואר אונ׳ לעבטן גאר וואל מיט אנאנדר
אין פֿריידן אונ׳ דש וייב נאם אך איין אנדרן מאן איין פרנס אין דער
שטאט אונ׳ דער פרנס וואר גאר רייך צום זעלבגן מאל · אובט ניט
לנג דער נאך בינאב עש זיך דאש דער פרנס גאר ארים וואר אונ׳
וואר גאנץ בליבד געווארדן אונ׳ וואר מקבל צדקה אונ׳ זיין וייב מושט
אין פֿירן פֿור אלין טירן דש ער בעטלט פֿון אלין רייכן הייזר אונ׳ דער
בליבד וואר ביקאנט אין אלין געשין דיא אין דער שטאט ווארדן וויא וואל
דש ער בליבט וואר אונ׳ ווען דיא פֿרויא אן דיא גאס קאם דא דער רבי
יוסי איבן וואבט דא פֿירט זיא אין ניט דריין דא פֿראגט ער זיין וייב
וואריס ווענשטו אל מאל אום ווען דוא אן דיא גאס קומשט דא רבי יוסי
דינן וואבט אובט פֿירשט מיך ניט פֿור רבי יוסי טיר דען איך האב
געהערט וויא ער אזו גערן צדקה גיבט אביר דיא גוט פֿרויא שעמט זיך
אובטר זיין פנים צו גין אונ׳ פֿור עבטווארט זיך זיא וועלט עש ביאר טון
בון זיא טעט עש ווידר איין מאל אביר דרייא צום לעצטין שלוג ער זיא
דער בליבט דש זיא אים מושטיט פֿור רבי יוסי טיר פֿירן אונ׳ דיא גוט
פֿרויא שריא גאר זער אונ׳ רבי יוסי הורט זיא בעביך שרייאן אונ׳ זאך
צום ווענשטר הרויש אונ׳ זאך דש עש זיין פֿארין וייב וואר דיא ער
האט גט געגעבן אונ׳ ער דר בראט זיך זער איבר זיא אובט גאב איר פֿיל
צדקה אונ׳ טעט זיא אלי בייד אין זיינם הויז בעבין אין צו וואבן אונ׳ גאר
שפייזט זיא אל אירי טאג וויל זיא לעבטן צו בישטעדיגן דען פסוק אונ׳
פֿון דיינם פֿליש ביט דוא זאלשט פֿאר העלין דיין אראן · אונ׳ דז וייב
דש רבי יוסי איבונדר האט געהט דש האט איין זעלצין סדר אן איר אל
מאל ווען איר מאן אן פֿרייטאג צו נאכט אויש דער שולין קאם דא

ו ג א 3 שריג

avec une coupe de vin afin qu'il se mît aussitôt à table pour prononcer la bénédiction sur le pain et sur le vin, et qu'il n'eût aucune raison de s'irriter contre sa maisonnée. Elle procédait de même les veilles de fête. Lorsque le moment fut venu pour rabbi Yossé de mourir, l'ange de la mort se présenta à lui sous les traits d'un homme. Rabbi Yossé était penché sur un livre et il était en train d'étudier. Rabbi Yossé lui demanda ce qu'il faisait dans la vie. Il dit: «Je suis envoyé par le Saint, béni soit-Il, pour te reprendre ton âme, car ton heure est venue de mourir.» Rabbi Yossé lui dit: «Je sais pertinemment que tu ne peux rien contre moi tant que je suis penché sur un livre à étudier.» L'ange de la mort repartit, se rendit à nouveau auprès du Saint, béni soit-Il, et dit: «Maître de l'univers, tu m'as envoyé reprendre l'âme de rabbi Yossé le Galiléen. Mais je ne peux rien contre lui, car il étudie inlassablement Ta sainte Torah.» Le Saint, béni soit-Il, dit à l'ange de la mort: «Va ôter les vêtements que tu portes et revêts tes vêtements impitoyables, ceux que tu portes quand tu vas reprendre l'âme des gens, puis retourne chez lui!» Alors l'ange de la mort fit ce que le Saint, béni soit-Il, lui avait enjoint de faire et s'en retourna auprès de lui. Nos sages disent que l'ange de la mort est si grand qu'il va de la terre au ciel et qu'il est couvert d'yeux de la tête aux pieds. De retour chez rabbi Yossé, il le trouva à nouveau en train d'étudier. Dès que rabbi Yossé le vit, il eut peur de lui, car il voyait bien que c'était l'ange de la mort. Alors rabbi Yossé se jeta à ses pieds et dit à l'ange de la mort: «Mon cher, attends encore un peu. Je t'ai reconnu tout de suite la première fois et je n'ai pas eu peur de toi. Car il est écrit dans la Torah: Celui qui étudie la Torah s'achète la vie.»[258] Alors l'ange de la mort dit à rabbi Yossé: «Il est écrit également dans la Torah: ‹Ton père a péché le premier, ton intercesseur s'est mesuré à moi.›[259] En entendant ce verset, rabbi Yossé fut pris d'une grande faiblesse et dit: «J'accepte de mourir, car je ne suis pas meilleur que mes ancêtres.» L'ange de la mort dit à rabbi Yossé: «Va le dire à ta femme et dicte tes dernières volontés à tes enfants pour qu'ils sachent comment se comporter après ta mort!» Il se rendit donc auprès de sa femme et lui dit: «Ma chère et pieuse épouse, il va falloir que tu voies comment subvenir seule à tes besoins, car je|ne pourrai plus te nourrir en ce bas-monde.» En entendant ces

טרונק זיא אים איין בעכיר מיט ווין אבטונקן דש ער זיך נייך צום טיש
מושט זעצן אונ׳ קידוש מכן אונ׳ דש ער צו מאל גיט צוירבט איבר זיין
גזיבט אלזו טעט זיא אך אלי ערב יום טוב דא נון דיא צייט קאם דא ער
שטערבן זאלט דא קאם דער מלאך המות צו אים אין גשטלט איינם
מענשין דא זאש רבי יוסי איבר איינן ספר אונ׳ לערנט · דא פראגט
רבי יוסי אין וויש זיין געשפט ווערן · דא שפראך ער איך בין
געזנט פון הקב״ה דש איך דיר דיין נשמה זאל נעמן · דען דיא צייט
איז קומן דש דוא שטערבן מושט · דא שפראך רבי יוסי ווידר צו אין
איך וויש וואל דש דוא מיר נישט טון קאנשט וויל איך איבר דען ספר
זיין אונ׳ לערן · דא גינג דער מלאך המות ווידר אין וועק אונ׳ גינג ווידר
פור הקב״ה אונ׳ זאגט הער אל דער וועלט דוא האשט מיך געזנט דען
רבי יוסי הגלילי זיין נשמה צו נעמן איך קאן אין ניקש טון דען ער זיצט
אונ׳ לערנט שטעץ אין דער הייליגן תורה · דא שפראך הקב״ה ווידר
דען מלאך המות גיא הין אונט טוא דיין קליידר אויש אונ׳ טוא דיין אן
דער ברזיליכה קליידר אן דיא דוא ספעלגשט אן צו טון ווען דוא דיא
לייטן איר נשמה בענעמשט אונט גיא ווידר צו אים דא טעט עש דער
מלאך המות וויא אין הקב״ה האט געהייסן אונ׳ גינג ווידר צו אים · אונזר
חכמים זאגן דער מלאך המות איז אזו גרוש דש ער פון דער ערדן אן
גרייכט ביז אן דען הימל אונ׳ פולער איגן פון הייפט ביז פושין אונט
וויא ער נון ווידר קאם צו רבי יוסי דא זאס ער ווידר אונ׳ לערנט אלש
באלד אז אים רבי יוסי זאך דא דער שראך ער צור אים אונ׳ זאך וואל
דש עש דער מלאך המות ווער · אונ׳ דער רבי יוסי פיל פור אים נידר
אונ׳ שפראך ווידר דען מלאך המות ליבר ווארט מיר איין קלייני וויל
איך דער קען דיך אליר ערשט ווער דוא בישט וויא וואל איך מיך ניט
פור דיר ווערכט דען ווארום עש שטיט גשריבן אין דער תורה דער
דיא תורה לערנט דער קויפט דאש לעבן · דא שפראך דער מלאך
המות ווידר רבי יוסי עש שטיט אך גשריבן אין דער תורה דיין פאטיר
האט גזינט דער ערשט דיין פאר שפרעכיר ער הוט גמיסטיט אן
מיר דא רבי יוסי דען פסוק הורט דוא ווארד ער שוואך אונ׳ דוא וויל
איך אך גערן שטערבן איך בין ניט בעשיר אלש מיין פור עלטרן אך
זיין גוועזן דא שפראך דער מלאך המות ווידר רבי יוסי גיא זאגט עש
פור דיינם וייב אונט טוא פור דיינר קינדר צוואה וויא זיא זיך זאלן
הלטין נאך דיינם טוט אלזו גינג ער צו זיינן וייב אונ׳ שפראך ליבש
פרום וייב דוא מושט נון זעהן וויא דוא דיך דער נערנשט דען איך
ווער

paroles, sa femme dit: «Mon cher et tendre époux, comment se fait-il que subitement tu me tiennes un tel discours? De ta vie, tu ne m'as parlé ainsi.» Il lui dit: «Mon épouse bien-aimée, j'y suis contraint et forcé; la raison en est que j'ai un long chemin à parcourir qui m'éloignera de toi.» Lorsque sa femme entendit de tels propos de la bouche de son mari, elle se mit à pleurer et à sangloter sans qu'on réussît à la consoler. Lorsque rabbi Yossé entendit les pleurs que sa femme versait pour lui, il dit: «Ma chère épouse, il ne peut en être autrement, mais après ma mort, voici ce que je ferai: toutes les veilles de chabbat et toutes les veilles de fête, je reviendrai te voir, le soir, pour prononcer la bénédiction, comme je le faisais de mon vivant.» Sur ce il rendit l'âme et on l'enterra. Les sages organisèrent une grande cérémonie de deuil en son honneur, comme il le méritait. Lorsqu'arriva le vendredi soir et que ce fut l'heure de prononcer la bénédiction, notre bon rabbi Yossé le Galiléen vint prononcer la bénédiction pour sa femme et dès qu'il eut fini de prononcer la bénédiction, il repartit aussitôt sans manger et sans boire. Il en était ainsi depuis déjà fort longtemps. Un jour, un vendredi soir, rabbi Yossé prononçait la bénédiction pour sa femme, comme à l'accoutumée, lorsque des gens passèrent sous sa fenêtre et entendirent un homme prononcer la bénédiction dans sa maison. Alors ils dirent: «Cette femme a très certainement auprès d'elle un étranger qui vient en cachette prononcer la bénédiction.» Le lendemain matin, ils allèrent colporter cette nouvelle à la synagogue et elle parvint aux oreilles des rabbins. En entendant cette nouvelle, les rabbins dirent: «Il est tout à fait inconvenant pour nous d'assister muets à cette scène; ce serait même injuste.» Alors ils convoquèrent la femme, l'informèrent de ce qu'on disait sur elle et lui demandèrent de s'expliquer. Elle dit que c'était un mensonge, qu'il n'y avait jamais eu d'homme chez elle, qui ait prononcé la bénédiction. Mais les rabbins lui dirent: «Comment pouvez-vous nier les faits alors que deux hommes parfaitement fiables l'ont vu?» Voyant qu'elle ne pouvait continuer à nier les faits, notre brave femme se mit à raconter toute l'histoire aux rabbins: comment son cher époux rabbi Yossé revenait la voir pour les fêtes et tous les vendredis soirs pour prononcer la bénédiction. Ils ne voulurent pas la croire, mais elle dit: «Attendez vendredi soir et vous verrez bien!» Notre brave épouse était| fort attristée de savoir qu'on la soup-

ווער דיך גזאן קענן דער נערין אין דיזר וועלט · דא נון דש זיין ווייב
הורט דא שפראך זיא איין הערצליכר ליבר מאן וויא קומש טו דאש מאל
דראן אין אלש איין אנדר מאל דוא האשט דוך אל דיין טאג ניט דיזר
ריט גיטון · דא שפראך ער ווידר איין הערצן ליבש ווייב איך בין דז מאל
גידרונגן דער צו דען אורזך הלבן איך אויש איין ווייטן וועג פון דיר
וואנדרן · וויא נון דש ווייב דיזן ריד פון אירן מן הורט דא הוב זיא אן צו
שרייאן אונ׳ צו וויינן אונ׳ וואלט זיך ניט טרישטן לאשן · וויא נון רבי
יוסי הורט וויא זיין ווייב אזו גרשי יאמר אום אין טריב דא שפראך ער
איין ליבש ווייב דז קאן ניט אנדרש זיין אביר דאש וויל איך טון אלי ערב
שבת אונ׳ אלי ערב יום טוב צו נכט נוך אייבם טוט וויל איך ווידר צו
דיר קומן אונ׳ וויל דיר קידש מאכן וויא איך בייא אייבם לעבן אך גיטאן
האב דא גינגן אים זיין נשמה אויש אונ׳ וואר בגראבן אונ׳ דיא חכמים
מאכטן איין גרושן הספד אום אין וויא ער נון וואל ווערט איז גיוועזן ·
אונ׳ וויא עש פרייטאג צו נכט קאם דא מן זאלט קידש מכן קאם איין
גטר רבי יוסי הגלילה צו גן אונ׳ מכט זיינן ווייב קידש אונ׳ אלש באלד דש
ער קידש גימאכט האט גינג ער ווידר זיין שטרויש הין וועק אונ׳ אש אונ׳
טראנק קיין בישן דאש טריב ער גאר לאנג אן אויך איין צייט אן איינן
פרייטאג צו נכט דא זאש רבי יוסי אונ׳ מכט זיינן ווייב קידש וויא זיין
סדר וואר דא גינגן לייט פאר זיינן פענשטר אונ׳ הורטן וויא איינר אין
אירן הויז קידש מאכט דא זאגטן דיא לייט דיא פרויא האט גיוויש איין
פרעמדן מאן בייא איר דער הייליך צו איר גיט דער איר קידש מכט
אונ׳ זאגטן דיא שמועה צו מארגנש פריא אין דער שולן אונ׳ עש ווארד
גיזאגט דיא רבנים · דא נון דיא רבנים זעלכיש הורטן דא זאגטן זיא
דש טוג ניט וואל דש איר דש דא זיג זאלין שטיל שווייגן דען איר טעטן
ניט רעכט דראן · אלזו שיקטן זיא נאך דער פרויאן אונ׳ זאגטן צו איר
וויא מאן איר זעלכיש נאך זאגט דער האלבן זאלט זיא זיך פור ענטוורן
דא זאגט זיא ווידר דאש ווער שקר עש ווער קיין מאן אין אירן הויז
גיוועזן דער איר העט קידש גימאכט · דא זאגטן דיא רבנים וויא קעמט
איר דש לייקנן עש האבן עש צווייא גלאב הפטיגר מאן גיזעהן · וויא נון
דיא גוט פרויא זאך דש זיא עש ניט קענט לייקנן דא הוב זיא אן אונט
זאגט דיא רבנים דיא גאנץ שמועה וויא איר ליבר מן רבי יוסי אלי יום
טוב אונ׳ אלי פרייטאג צו נכט ווידר צו איר קעם אונ׳ מכט איר קידש ·
דא וואלטן זיא עש איר ניט גלאבן אונ׳ זיא זאגט מן זאלט בייארט ווארטן
ביז פרייטאג צו נכט ווען מן עש וואל זעהן · נון דיא גוט פרויא וואר
גאר

çonnait d'une telle chose. Le vendredi suivant, rabbi Yossé revint, comme à l'accoutumée. Il vit à quel point sa femme était triste et constata qu'elle n'avait rien préparé pour le chabbat. Aussi lui demanda-t-il pourquoi elle était particulièrement triste ce vendredi-là, plus que les autres fois. Alors elle lui raconta tout ce qui lui était arrivé. Il dit: «Ne sois pas triste à ce point, et ne crains rien! Je leur expliquerai moi-même la situation et ils me croiront sur parole.» Et notre bon rabbi Yossé alla trouver les rabbins, accompagné de sa femme. Lorsque les rabbins aperçurent rabbi Yossé, ils furent saisis d'effroi et tombèrent tous face contre terre. Rabbi Yossé dit: «Vous autres, les témoins, relevez-vous et allez dire ce que vous avez vu et entendu: c'est moi l'homme qui suis venu prononcer la bénédiction pour elle le vendredi soir et les veilles de fête; je m'appelle Yossé le Galiléen. Et ma pieuse épouse, vous voulez la couvrir d'opprobre? Que le Saint, béni soit-Il, s'érige en juge entre elle et vous!» Ils gardèrent tous le silence et aucun d'eux ne put répondre, tant leur frayeur était grande. Et rabbi Yossé dit: «Puisque vous ne me répondez pas, j'en resterai là. Mais à partir de maintenant, ni vous ni ma femme ne me verrez plus jamais en ce bas-monde.» Il les quitta et sa brave épouse fut si triste qu'elle ne survécut guère à ces événements et mourut peu après. Que le Saint, béni soit-Il, fasse rejaillir sur nous leurs mérites à tous deux et nous envoie le Messie au plus vite. Amen.

202

(D'une méchante femme qui voulut ouvrir un coffre et prendre de l'argent; mais une voix s'écria: «Va-t-en, l'argent n'est pas à toi!»)

Histoire qui arriva à un homme. Ce dernier vivait non loin de Jérusalem. Un jour, il arriva qu'un gentil vînt lui porter un objet en gage afin qu'il lui prêtât de l'argent. Il dit à sa femme de monter dans la chambre, d'ouvrir le coffre et de prendre l'argent. Notre brave femme monta donc dans la chambre et à peine eut-elle ouvert le coffre pour prendre l'argent qu'une voix s'écria: «Ne touche pas à l'argent, il n'est pas à toi!» En entendant ces cris, la femme prit peur et redescendit. Elle raconta à son mari ce qui s'était passé. Il valait mieux qu'il montât et qu'il allât chercher l'argent lui-même. Il y alla donc lui-même. Il voulut| ouvrir le coffre et prendre

נאר טרויארן דז מן זיא איין זעלכי זאך חושד וואר · וויא עש בון ווידר
פרייטן צו נכט קאם דא קאם אירן מן רבי יוסי ווידר וויא בון זיין סדר
וואר דא זאך ער וויא זיין וויב אזו נאר טרויארן וואר אונ׳ זיא האט ביקש
גיקאכט נעגן שבת דא פראגט ער זיא ווארום זיא דען פרייטאג צו
נכט אזו נאר טרויארן איז מער אז איין אנדר מאל דא זאגט זיא אים די
שמועה אלש וויא עש איר ווער גנגאן · דא שפראך ער ווידר ביט זייא
דוא אזו נאר טרויארן דער הלבן אונ׳ פערכט דיך נישט דען איך וויל
דיא זאך זעלברט פאר ענטווארן דש זיא איר ווערין וואל גלאבן · אלזו
גינג דער גוט מאן רבי יוסי מיט זיינם וויב פור דיא רבנים אונ׳ וויא
בון דיא רבנים דען רבי יוסי זאכן דא דער שראקין זיא נאר זער אונט
פילן אל אויף איר פנים · דא שפראך רבי יוסי איר עדים שטיט איר
אייך אל אויף אייער פויש אונ׳ זאגט וויש איר הט גיזעהן אודר גיהערט
איך בין דער מן דער איר הפט אלי פרייטאג אונ׳ אלי יום יוט צו נאכט
האט קידש גימאכט אונ׳ איך בין יוסי הגלילה אונ׳ איר ווילט איין ורום וויב
איין ביזן גישרייא מכן הקב״ה זאל ריכטן צווישן איר אונ׳ אייך · דא שווייגן
זיא אל שטיל אונ׳ ביאנט קאנט אין עפיש ענטווארן בור גרושים דער
שרעקין אונ׳ דער רבי יוסי זאגט אל דער וויל איר מיר ניט ענטווורט זא
וויל איכש לאזין בלייבן אונ׳ איצונדר בון דעם מאל אן ווערט איר מיך
אודר איין וויב ביאר מער זעהן אויף דיזר וועלט אונ׳ גינג אלזו פון אין
הין וועק אונ׳ דיא גוט פרויא וואר בון נאר זער טרויארן דז זיא אך דער
נאך ניט לנג לעבט אונ׳ שטורב אך הקב״ה לוש אונש איר ביידן זכות
גניסן · אונ׳ משיח טון הער שיקן · אמן

רב

מעשה גישאך אן איינם מאן דער דא זאש נוהנט בייא ירושלים
דא בינאב עש זיך איין מאל אויף איין צייט דאש איין גי
קאם אונ׳ בראכט איין משכון דא זאלט ער דרויף לייאן · דא שפראך
ער ווידר זיינם וויב זיא זעלט היבויף גן אין דיא קאיר אונ׳ זאלט איבר
דען קישט גן אונ׳ זאלט געלט הולין · אלזו גן דיא גוט פרויא הבויף אונט
וויא זיא דיא קישט אויף טעט אונ׳ וועלט דז געלט בעאן · דא רופט איין
שטים אונ׳ שפראך לוש ליגן דש געליט אישט ביט דיין · דא דיא ורויא
דז גישרייא הורט דא דר שראק זיא נאר זער אונ׳ גינג אלזו ווידר היראב
אונט זאגשט דען מאן וויא עש איר גנגאן וואר ער זאלט זעלבירט
היבויף גן אונ׳ מעכט דש געלט הולין · ער גינג זעלבר היבויף אונ׳ וואלט
איבר

l'argent. Mais une voix retentit: «Ne touche pas à l'argent, il n'est pas à toi!» A ces mots, l'homme prit peur, mais il finit par se ressaisir et dit: «Puisque l'argent n'est pas à moi, j'aimerais bien savoir à qui il est censé appartenir.» La voix lui répondit: «Puisque tu veux le savoir à tout prix, et bien sache qu'il appartient à rabbi Abraham, le tourneur de Jérusalem.» Notre brave homme pensa: «Puisque cet argent ne m'appartient pas, je ne veux en aucun cas le garder.» Il prit donc son argent ainsi que tout ce qu'il possédait en argenterie, or, objets précieux et bijoux, creusa un trou dans un arbre de son jardin et y mit toute sa fortune. Puis il s'en alla et se résigna au sort peu favorable que le Saint, béni soit-Il, lui avait réservé. Peu de temps après à Jérusalem, il y eut de grosses inondations qui emportèrent beaucoup de maisons et d'arbres, en particulier l'arbre dans lequel notre brave homme avait mis toute sa fortune. Alors vint un pêcheur qui tira l'arbre à lui en pensant: «Cet arbre est exactement ce qu'il faut à un tourneur pour faire des coupes et d'autres beaux ustensiles. Je vais l'emmener à Jérusalem; j'y connais un juif qui s'appelle rabbi Abraham le tourneur et qui m'en donnera un bon prix.» Il s'en alla donc porter son poisson à Jérusalem une veille de chabbat et voici qu'il vit venir rabbi Abraham le tourneur qui voulait acheter du poisson pour le chabbat. Le pêcheur dit à rabbi Abraham: «J'ai chez moi un bel arbre que j'ai tiré de l'eau; il est exactement ce qu'il te faut. Tu peux en faire de beaux objets!» Rabbi Abraham l'accompagna donc chez lui pour voir l'arbre qui lui plut énormément et qui lui convenait parfaitement. Il le fit transporter chez lui. A la maison, il le fendit par le milieu et y découvrit tout le trésor que notre brave homme y avait déposé. Grande fut sa joie de voir que le Saint, béni soit-Il, l'avait gratifié d'une telle aubaine. Peu de temps après, notre brave homme à qui avait appartenu l'argent devint très pauvre et il dut aller de province en province pour demander l'aumône. Un jour, hélas, il dit à sa femme: «Ma chère épouse, voici ce que nous allons faire: allons voir si notre argent est arrivé à Jérusalem, comme nous l'a dit la voix.» Ils se rendirent donc tous deux, mine de rien, à|Jérusalem, dans la maison d'Abraham le tourneur. Lors-

איבר דער קוישט נין אוג וואלט געלט הולן דא קאם אביר איין שטים
אוג שפראך לוש ליגן דאש געליט איז ניט דיין׃ דא דאש דער מאן
הורט דא דער שראך ער גאר זער דאך צו לעטשט דער מאנט ער זיך
ווידר אוג שפראך ווידר זא עש ניט מיין אישט זא לאש מיך ווישן וועם
עש דען זיין זאל׃ דא ענטוורט אים דאש שטים ווידר זא דוא עש
יוא ווישן ווילשט זא זייא ווישן דאש עש רבי אברהם דרעקשליר פון
ירושלים צו גיהערט׃ דא גידוכט דער גוט מאן זינט יוא איין מאל דאש
דש געליט ניט מיין אישט זא וויל איכש אך ניט האבן אוג נאם דאש
געליט אוג אל זיין זילבר אוג גולד אוג חפצים אוג תכשיטים דאש ער
הוט אוג מאכט איין לוך אין איין בוים אין זיין גארטן אוג טעט עש דריין
אוג גינג אלזו ווידר הין וועק אוג נאם עש פאר גוט אויף פון הקב״ה דאש
ער זוליש ביז איין אין שיקט׃ נון ניט לנג דער נאך בינאב עש זיך
דאש איין גרוש גיוועשר אויש קאם צו ירושלים דאש עש פיל הייזר
אוג בעם איין וועק פלייצט אוג פלייצט דען בוים אך הין וועק דא דער
גוט מן זיין מאון הין האט גיטאן דא קאם איין פישר אוג לעגדיר דען
בוים צו זיך אוג גידוכט זיך דער בוים אישט גוט איין דרעקשליר
בעליר דרויש צו דרעהן אוג זיבשט אך שינן כלים צו מכן איך וויל איין
קען ירושלים פירן איך קען איין יוד דער הייסט רבי אברהם
דרעקשליר דער ווערט מיר אין וואל צאלין׃ אלזו פור ער מיט זייבן פיש
קען ירושלים אן אייבן ערב שבת דא קאם עבן רבי אברהם
דרעקשליר צו גין אוג וואלט אך פיש קויפן אויף שבת דא שפראך צו
אים דער פישר צו רבי אברהם איך האב דער הייאן איין שינן בוים
אויף דען וואשיר ביקומן דער ווער רעכט פאר דיך דוא קאנשט פיל
הימשן דינג דרויש דרעהן׃ אלזו גינג רבי אברהם מיט אין איין היים
אוג ביזאך דען בוים אוג גיביל אים גאר וואל אוג וואורד מיט אים צו
פרידן אוג ליש אים הייאן פירן אין זיין הויז אוג וויא ער אין דער הייאן
פון אנבדר שפילט דא פאנט ער כל טוב דרינן אלש וויש יענגיר גוט
מאן האט דריין גיטאן׃ אלזו וואר ער גאר בשמחה דש אים הקב״ה איין
זעלכי מציאה האט בישערט נון ניט לנג דער נאך בינאב עש זיך דש
יענגר גוט מאן דען דאש געלט וואר גיוועזן דאש ער גאר ארים ווארד
אוג מושט אום ציהן פון אייבם לנט צום אנדרן דאש ער מקבץ וואר׃
איינש טאג שפראך ער גענוך צו זיינם וויב ליבש וויב מיר וועלן
איינש טון אוג וועלין דאך גין זעהן אוב אונזר מאון קען ירושלים איז
קומן וויא אונש דאש שטים גיזאגט הוט אלזו גינגאן זיא אלי ביד קען
ירושלים ׃ ס א נ

qu'ils parvinrent là-bas un vendredi, Abraham le tourneur était en train de célébrer en grande pompe, pour son fils, la cérémonie précédant le mariage[260]. L'usage voulait que l'on plaçât de beaux gobelets d'argent sur la table, quand on en avait. Aussi rabbi Abraham disposa-t-il beaucoup de beaux gobelets d'argent sur la table: nos braves gens reconnurent leur vaisselle et se mirent à pleurer. La femme de rabbi Abraham s'aperçut que ces braves gens pleuraient; elle s'approcha d'eux et leur demanda pourquoi ils pleuraient; mais ils ne voulurent pas le lui dire. Alors la femme leur dit: «Vous n'avez tout de même pas pleuré pour rien», et elle les pressa tant et si bien qu'ils finirent pas lui raconter toute l'histoire: que c'était à eux que toute cette belle vaisselle avait appartenu. La femme lui raconta l'épisode de l'argent et de la voix, ainsi que la disparition de l'arbre. Maintenant elle avait voulu voir s'il en était ainsi. Et voilà qu'elle retrouvait tous ses bijoux et tous ses objets précieux chez eux, comme la voix l'avait dit. En entendant cette histoire, la femme dit: «Mes chers amis, passez le chabbat dans la joie. Si ces objets vous ont réellement appartenu, nous vous les rendrons tous, car Dieu merci, nous ne sommes pas dans le besoin, même sans votre argent.» Le couple dit: «Nous ne voulons rien récupérer du tout, car si nous avions dû conserver notre argent, cette voix céleste ne se serait pas fait entendre. Nous voyons bien que cet argent vous revient. C'est pourquoi nous ne voulons pas de cet argent, car nous avons péché aux yeux du Saint, béni soit-Il.» Puis ils se turent. Rabbi Abraham apprit l'histoire par sa femme. Ils firent un beau gâteau qu'ils voulaient leur donner à emporter pour la route. Ils firent un gâteau au miel et à toutes sortes de bonnes épices et à l'intérieur, ils mirent quatre cents florins d'or à l'insu de tout le monde. En effet, rabbi Abraham pensait: «Au moment du départ, nous leur donnerons ce gâteau et quand ils le partageront, ils y trouveront les quatre cents florins.» Ils décidèrent de repartir le dimanche matin et ils dirent adieu à rabbi Abraham et à sa femme en pleurant. Rabbi Abraham voulut donner beaucoup d'argent à l'homme; mais ils refusèrent. Ils finirent par donner le gâteau à la femme. Ils leur dirent: «Emportez ce gâteau pour la route, il sera le bienvenu. Quand vous aurez faim, vous le partagerez et il vous ravivera| le cœur.» Mais la pauvre femme ne voulut pas prendre le

ירושלים אין אברהם דרעקשלירש הויז אונ׳ נאמין זיך אלי בייד בֿון
ביקש אן אונ׳ וויא זיא אן אייבם פֿרייטג דאר קומן דא מאכֿט עבן רבי
אברהם דרעקשליר איין גרושי שפינהולץ זייבן זון וויא נזא נאך דער
סדר אישט דאש מן היפשן זילברן בעכֿיר אויף שטעלן ווער זיא האט.
דא שטעלט דער רבי אברהם אך פֿיל שינן בעכֿיר אויף דען טיש אונ׳
דיא גוט פֿרויא אונ׳ מאן זאלין דא אל אירי כילים אונ׳ האבן אן צו וויבן
דא דער זאך עש רבי אברהם זיין וייב דאש דיא גוטי לייד זייבטין אונ׳
זיא גיבן צו איבן אונ׳ פראגט זיא ווארים זיא וייבטן דא וואלטן זיא איר
ביקש זאגן. דא שפראך דיא פֿרויא ווידר זיא הבט איר יוא גיוויש ביט
פֿאר געביש גישריאן אונ׳ וואר אזו לנג ביטן זיא ביז אזו לנג דאש זיא איר
דיא גנצי שוועה זגטן וויא דא דיא שינן כלים שטין דיא זיין אל איר
גיוועזן אונ׳ זאגט איר וויא עש איר ווער גנגאן מיט דעם געלט אונ׳ מיט
דעם שטים אונ׳ וויא דער בוים ווער הין וועק קומן אונ׳ איצונדר העט
זיא דוך וועלין זעהן אוב עש אלזו ווער זא פֿעגד זיא בון אל אירי
תכשיטים אונ׳ חפֿצים בייא איבן וויא דאש שטים גיזאגט האט וויא
בון דש וייב זעלכיש הורט שפראך זיא איין ליבה לייט זייט איר פֿרליך
שבת זא זיא זיין יוא אייער גיוועזן זא וועלין מיר זיא אייך אל ווידר געבן
דען מיר האב בֿח גיבונין ווען מיר שון אייער מאון ביט האבן. דא
שפֿראכֿן דיא צוויא לייט מיר וועלין ביקש ווידר הון דען העטין מיר דז
מאון זעלין ביהלטן זא ווער מיר דש שטים ביט גיקומן בֿון היאל דען מיר
זעהן וואל דאש עש אייך בישערט אישט דער הלבן וועלין מיר ביקש
הון בֿון דען מאון דען מיר האבן עש בֿור זיבט בֿון הקבה אלזו שוויגן זיא
שטיל אונ׳ דער רבי אברהם ווארד דיא שוועה אך גיווער בֿון זיין וייב
אונ׳ זיא גינגאן הין אונ׳ מכֿטן איין היפשן קוכֿן דש זיא אים מיט וואלטין
געבן אויף דען וועג אונ׳ מאכֿטין דען קוכֿן מיט הונג אונ׳ מיט אלירלייא
גוטן גיווירץ אונ׳ טעט אין דען קוכֿן פֿיר הונדרט גולד גילדן דאש ביזונט
וואשט דען ער גידוכֿט ווען ער איין וועק ציכֿט אזו וועלין מיר אין דען
קוכֿן מיט געבן אונ׳ ווען זיא אין וועגן אויף ברעכֿן אזו ווערין זיא דיא פֿיר
הונדרט גילדן דרינן גיפֿינדן. אזו וואלטין זיא צו מארגנש פֿריא אם
זונטאג הין וועק ציהן אונ׳ גיזעגין רבי אברהם אונ׳ זיין וייב מיט
וייבדיג האיכֿן אונ׳ רבי אברהם וואלט אים פֿיל געלט מיט געבן אונ׳ זיא
מאלטן ביזשט האבן. לסוף גאבן זיא איר דען קוכֿן מיט אונ׳ שפראכֿן
צו איבן בעמבט דען קוכֿן מיט אויף דען וועג ער ווערט אייך וואל קומן
ווען עש אייך ווערט הונגרין אזו ברעכֿט איר אין אויף אונ׳ לאבט אייך
דער

gâteau et la femme de rabbi Abraham dut la supplier de le prendre. Enfin ils se mirent en route en paix. Chemin faisant, ils atteignirent une ville où il fallait s'acquitter d'une taxe. Mais ils n'avaient pas de quoi payer la taxe et ils dirent au collecteur: «Nous n'avons pas d'argent, mais prenez ce gâteau en échange de la taxe.» Le collecteur dit: «Ce gâteau vient à souhait. Je vais l'offrir à rabbi Abraham le tourneur de Jérusalem à l'occasion du mariage de son fils et ainsi je serai le bienvenu.» Le collecteur prit donc le gâteau et les laissa poursuivre leur route en paix. Le collecteur se rendit à Jérusalem et offrit le gâteau à rabbi Abraham. Et rabbi Abraham récupéra le gâteau et l'argent. A ce propos, il est écrit: *C'est à moi qu'appartiennent l'argent et l'or, dit le Dieu des armées* [261], ce qui veut dire en yiddish: ‹C'est à moi qu'appartiennent l'argent et l'or, dit le Dieu Tout-Puissant, béni soit-Il!› Ce couple-là mourut dans la misère. Comme ils ne firent jamais la charité, Dieu les punit. Celui qui veut saler son argent pour qu'il ne sente pas mauvais, doit faire fréquemment la charité. Ainsi il conservera son argent. Et inversement si quelqu'un ne sale pas son argent et ne fait jamais la charité, il ne le conservera pas, et il disparaîtra comme ce fut le cas pour notre couple. Que notre sort à nous soit meilleur que le leur!

203

(D'un homme qui partit en laissant sa femme à son frère et comment ce dernier se montra déloyal envers elle)

Histoire qui arriva à un homme. Ce dernier voulait se rendre dans les pays lointains pour y acheter de la marchandise. Il laissa sa femme aux mains de son frère. Et il pria instamment son frère de prendre grand soin de sa femme, afin qu'il ne lui arrivât rien, car il savait bien qu'il avait une femme très pieuse. C'est pourquoi il ne devait la laisser manquer de rien, ce en quoi il faisait entièrement confiance à son frère. Son frère dit qu'il ferait de son mieux en ce qui la concernait, tel qu'il seyait à un beau-frère. Alors il partit. Son frère installa sa femme chez lui et lui donna une chambre à part; le beau-frère rendait de très fréquentes visites à sa belle-sœur et tous les jours, il allait voir si elle ne manquait de rien. Or cette femme était d'une grande beauté. Un jour, il entra dans sa chambre et dit: «Ecoute, ma chère belle-sœur, si tu agis selon ma volonté, je ferai pour ma part tout ce que tu exigeras de moi.» Notre brave| femme lui répondit: «Cette chose-là m'est

דער מיט אייער הערץ אזו וואלט דיא אריס. פֿרויא דען קוכֿן אך ניט
געמן אזו לנגֿ רבי אברהאמש וייב וואר אזו לנגֿ אן איר מאבֿיר ביז זיא אין
נאס. אזו צוגֿן זיא איר שטרויש בשלום. אובֿטר ווענֿן קאמן זיא אין
איינר שטט דא וואר איין מלכֿ דינן אונ' זיא העטין דען מלכֿ ניט צו
געבֿן אזו שפראכֿן זיא צום מאלכֿין מיר האבן קיין געליט ניט געמט
דיין קוכֿן פֿאר אייער מלכֿ אזו הוב דער מאלכֿין אן דיזר קוכֿן ווערט
מיר גליך רעכֿט קומן איך וויל אין רבי אברהם דרעקשליר פֿון ירושלים
שענקין אויף זיין זונש האכֿבייט איך ווער אין דרום ווילקום זיין אונ'
דער מאלכֿין נאם אלזו דען קוכֿן אונ' ליש זיא פֿורט ציהן בשלום. אונ'
דער מולכֿין ציט גֿען ירושלים אונ' שענקיט דען קוכֿן רבי אברהם
אלזו ביקאם רבי אברהם דען קוכֿן ווידר מיט דען געלט דרויף האט
דער פסוק גזאגט לי הכסף וזהב אמר יי צבאות. דאש אישט טייטש צו
מיר אישט דש זילבור אונ' גאליד שפריכֿט גוט דער אלמעכֿטיגר גלובט
זייא ער. אונ' יעניש פאר פֿאלק שטורבן אלזו אין עביות. דיא וויל דש
זיא ניט האטין צדקה געבן האט זיא גוט גשטראפֿט ווען מיר זיין מאון
וויל זגין דאש עש ניט שטיבקן ווערט. דא זאל ער פֿיל צדקה דער
פֿון געבן אזו בלייבט זיין מאון בישטין. אונ' להיפך אך ווען איינר זיין
מאון ניט איין זאליצט אונ' גיבט קיין צדקה דער פֿון דען זעלבגן
בלייבט עש ניט אונ' פֿור גיט וויא עש דען צווין אך איז גינגן פֿיל
בעשיר זאל עש אונשגן:

רנג

מעשה

גשאך אן איינם מאן דער וואלט נאך סחורה ציהן
אין פֿרעמדן לנדן אונ' ליש דער וויל זיין וייב אין הנט
זיין ברודרש אונ' באט דען ברודר גאר זער דאש ער זאלט וואל אכֿטיגֿן
אויף זיין וייב האבן דאש ער בישט גשעך דען ער וישט וואל דאש ער
איין פֿרום וייב האט דער הלבן זעלט ער איר קיין מבגאל לאזין אלש ער
אין בון וואל צו גטריט. דער ברודר זאגט ער וועלט דאש בעשט בייא
איר טון וויא איינם שוואגר צו שטיט אלזו צוגֿ ער איין וועק אונ' דער
ברודר נאם דש וייב אין זיינן הויז אונ' גאב איר איין ביזונדר חדר איין
אונ' דער שוואגר גינג אויש אונ' איין בייא זיין גשווייא אונ' בזאך אלי
טאג אוב זיא קיין מבגל האט. נון זיא וואר גאר שין ער גינג איין מאל צו
איר אין איר חדר אונ' שפראך הער מיין ליבה גשווייא טוא דוא מיינן
ווילן אזו וויל איך אך טון אלש וויש דוא פֿון מיר בוגערשט. דיא גוט

défendue, car la femme qui ne respecte pas la chasteté et partage la couche d'un autre homme renie le Saint, béni soit-Il, ainsi que son époux. Pourquoi ferais-je pareille chose? D'ailleurs tu sais très bien que nous perdrions tous deux notre place dans le monde à venir, si nous faisions une chose pareille. Comment se fait-il que tu oses me proposer une chose pareille? Tu sais pertinemment que ton frère m'a mise entre tes mains pour que tu me protèges et me gardes. Comment peux-tu donc avoir le cœur à cela? De surcroît, je te suis d'autant plus défendue que ton frère est encore en vie[262]; car il est écrit dans la sainte Torah: Quiconque aime la femme de son voisin sera atteint de la lèpre et condamné à l'enfer.» Cette fois-ci, le beau-frère se laissa éconduire, mais il continua à se rendre quotidiennement dans sa chambre pour voir si elle ne manquait de rien. Un jour, il envoya son serviteur puiser de l'eau tandis que lui-même se rendit auprès de sa belle-sœur pour tenter de la séduire de force. Notre brave femme se mit à pousser des cris stridents, mais il n'y avait personne pour l'entendre, car il n'y avait personne à la maison. Néanmoins, elle se débattit avec tant de force qu'il ne put parvenir à ses fins. Alors il fut obligé de la laisser. Il se rendit au marché et engagea deux faux témoins chargés de dire qu'ils avaient vu la femme couchée auprès d'un jeune homme, alors que son mari n'était pas à la maison. Les deux faux témoins se rendirent au tribunal rabbinique et devant le tribunal rabbinique, ils affirmèrent avoir vu la femme faire pareille chose, c'est-à-dire commettre l'adultère avec un jeune homme. Le tribunal rabbinique convoqua la femme et l'accusa d'adultère; les deux faux témoins étaient là pour le lui dire en pleine figure. Alors elle dit: «Dieu m'est témoin que rien de tout cela n'est vrai, qu'il ne s'est rien passé de semblable.» Et elle raconta au tribunal comment les choses s'étaient passées avec son beau-frère. Mais les deux faux témoins dirent: «Qu'avons-nous à voir avec votre beau-frère? Nous t'avons vue faire pareille chose.» Alors on condamna cette brave femme à être lapidée comme il est de règle en pareil cas. On la conduisit immédiatement jusqu'au tas de pierres et on la lapida à mort. Puis on la recouvrit d'un gros tas de pierres. Elle resta ensevelie trois jours. Alors vint à passer par-là un étranger qui arrivait des pays lointains; | il conduisait l'un de ses fils à Jérusalem pour l'y faire étudier.

איין מעשה בוך

פרויא עפטוורט אין זעלכי זכן איז איר פאר איטן צו טון דען וועלכי
פרויא אין קיישט אונ ליגט בייא איין אנדרן מאן דא פאר לייקנט זיא אן
הקדוש ברוך הוא אונ אן אירן אי מאן אונ ווארים זעלט איך איין זעלכי זך טון. אך
ווייש וואל דש מיר אלי ביידי קיין חלק עולם הבא העטן ווען מיר זעלכיש
טעטין אונ ויא מאנשטו מיר זעלכיש צו מוטן אך ווייש. וואל דאש מיך
דיין ברודיר אין דייבן האנט ביפולין האט צו ביהיטן אונ צו ביווארין אונ
ויא וועלט עש אויך נן אויף דיין הערצין איין זעלכי זך צו טון אונ אך בין
איך דיר ביזונדרליך פור באטין וויל דיין ברודר נאך לעבט אלש אין
דער היילגן תורה גשריבן שטיט ווער דא האט ליב זייבש גזעלין וייב
דער וורט גשלאגן מיט צרעת אונ וערט גריכט אין גיהנם. דער
שוואגיר ליש זיך אב ווייזן צום זעלבין מאל דאך גינג ער אלי טאג צו
איר אין חדר אונ ביזאך אוב זיא קיין מאנגל האט. איין מאל שיקט ער
זיין קנעכט אויש נאך וואשיר דא גינג ער דער וויל צו זייבר גשוויא
אונ פור אייבט זיא צו ביצווינגן מיט גוואלט דא הוב דיא גוט פרויא אן
צו שרייאן מיט הוכיר שטים דא וואר ביזאנט דער דאש הורט דען עש
וואר ביזאט אין גנבין הויז. דאך דער ווערט זיא זיך מיט גרושים
גוואלט דאש ער זיין ווילן ביט קאנט פר ברענגאן מיט איר אלזו אושטט
ער פון איר נן אונ גינג אויף דען מרק אונ דינגט צוויא פאלשין עדים
דש זיא זולטין זאגן ויא זיא דיא פרויא האטין גזעהן בייא איינם יונגאן
גזעלין ליגן דיא וויל איר מן ווער ביט דער הייאן גוועזן. אלזו גינגאן דיא
צוויא פאלשין עדים פור דז בית דין אונ צייגט דען בית דין אן ויא זיא
זעלכיש פון דער דאזיגן פרויאן גזעהן האבן דש זיא מיט איינם יונגאן
גזעלין גאובקיישט האט אזו שיקט דש בית דין נאך דער פרויאן אונ
הילטן איר פיר ויא זיא ווער אשת איש גוועזן אונ דיא פאלשי עדים
שטיבן דא אונ זאגטן אירש אין איר פנים. דא זאגט זיא עש ווער איין
גוט וויל ביט ווער עש ווער זיך ביט אזו גביבדן אונ זאגט דען בית דין
ויא עש איר ווער גנגאן מיט איר שוואגר. דא שפראכין דיא צוויא
פאלשין עדים וואש האבן איר מיט אייערם שוואגיר צו טון איר
האבן זעלכיש פון דיר גזעהן. אם ווארד דיא גוט פרויא פאר
אורטלט דאש מאן זיא זאלט פור שטיבן אז ויא אזו איינן גבירט
צו טון אלזו ווארד זיא גלייך אויש גפירט צום שטיין הויפין אונ מאן
ווארף זיא צו טוט מיט שטייבן אונ ליגט איין גרושין הויפין שטיינן
אויף זיא בון זיא לאג דא רובטיר ביז אן דען דריטן טאג. דא קאם
דא הער צו ציהן איין פרעמדיר מאן אויש פרעמדן לאנדן אונט
פורט.

Ils s'arrêtèrent près du tas de pierres. Comme il était déjà très tard, ils pensèrent ne plus atteindre la ville ce soir-là, et décidèrent de passer la nuit près du tas de pierres. Mais ils ne savaient pas qu'il y avait quelqu'un, en-dessous, qu'on avait lapidé. Au milieu de la nuit, ils entendirent une voix. Elle dit: «Malheur à moi, on m'a lapidée sans raison et sur la foi de la calomnie. Je n'ai pas mérité la peine de mort.» A ces mots, l'étranger se leva et se mit à déblayer le tas de pierres pour voir qui parlait ainsi sous les pierres. Il déblaya le tas de pierres jusqu'à ce qu'il découvrît la femme qui vivait encore. Il demanda à la femme: «Chère femme, que t'est-il donc arrivé pour qu'on te lapide?» La femme lui raconta ce qui s'était passé et comment deux faux témoins avaient porté un faux témoignage contre elle; puis elle lui demanda où il se rendait avec le jeune garçon. Il lui répondit qu'il le conduisait à Jérusalem pour qu'il y étudie. La femme dit: «Si tu m'emmènes chez toi, j'enseignerai à ton fils le Pentateuque, les Prophètes et les Hagiographes.» Alors l'homme lui dit: «Si tu es capable d'enseigner la Torah, je t'emmène avec moi.» Elle dit: «Oui, je suis tout à fait capable d'enseigner la Torah.» Et ainsi, au nom du Dieu d'Israël, ils s'en retournèrent à la maison, accompagnés de la femme. De retour à la maison, il lui construisit une maison à part, à deux mille aunes de la ville, espérant ainsi que personne ne viendrait la déranger; il lui adjoignit seulement un domestique chargé de lui apporter à manger et à boire. Mais un jour, le domestique leva les yeux sur elle et eut envie d'elle. Il lui demanda de partager sa couche. La brave femme refusa de l'écouter et lui dit: «Que Dieu me garde de faire une chose pareille, car j'ai encore un mari et grâce à Dieu, mon mari ne tardera pas à venir me voir.» Alors le domestique se mit très en colère et s'empara d'une épée. Il voulut la tuer. Le jeune garçon se précipita sur l'épée du domestique. Le domestique pourfendit la tête du jeune homme qui mourut sur-le-champ. Voyant ce qu'il avait fait, le domestique s'enfuit dans une forêt sauvage. Là un lion vint le mettre en pièces et le dévora tout entier. Le Saint, béni soit-Il, lui envoya ce lion en punition du péché grave qu'il avait commis. Lorsque| la brave femme vit que le jeune homme était

פֿרט איין זון מיט זיך קעמן ירושלים. צו לערנן אונ׳ רואט דא בייא דען
שטיין הויפֿן אונ׳ עש וואר גאר שפאט דאש זיא מייבטן זיא ווערן דיא
שטאט ניט קעמן דער גרייכֿן אונ׳ בליבן דיא נאכֿט בייא דען שטיין
הויפֿן ליגן זיא וואשטין אבער ניט דש איינט דרונטיר פֿור שטייבט
וואר. אזו הורטין זיא בייא נכֿט דא איין שטים. אונ׳ זאגט אוויא איך בין
ווארדן פֿור שטייבט אום. זובשט אונ׳ פֿון וועגן לשון הרע אונ׳ איך בין
ניט שולדיג דען טוט גוועזן. וויא בון דער פֿרעמדיר אן זעלכֿיש הורט
דא שטונד ער אויף אונט רואט דען שטיין הויפֿן איין וועך אונט
וועליט זעהן ווער דא אונטיר דיא שטיינן דא אזו רעט אונ׳ רואט אא
לאבג ביז ער דיא פֿרויא דא פֿאנט אונ׳ לעבט נאך דא פֿרעגט ער
דיא פֿרויא מיין פֿרויא וויא איז דיר אזו גשעהן דאש דוא בישט פֿאר
שטייבט גווארדן. דא זאגט אין דיא פֿרויא וויא עש איר ווער גנגאן
אונ׳ וויא צוויא פֿאלשיא עדים האבן איבר זיא פֿאלש עדות גזאגט.
אונ׳ זיא פֿרעגט אין ווא ער הין וועלט מיט דען יונגאן. ער זאגט איר
ווידר ער וואלט קעמן ירושלים אין פֿירן לערנן. דא שפראך דיא ורויא
ווילשטו מיך מיט דיר איין הייאן בעמן אזו וויל איך מיט דיין זון לערנן
תורה נביאים כתובים. דא שפראך דער מן ווידר צו איר קאנשטו דען
תורה לערנן. אזו וויל איך דיך מיט איין הייאן בעמן אזו שפראך זיא
יוא איך קאן וואל תורה לערנן. אזו ווענדן זיא מיט אנבנדר אים. בשם
אלהי ישראל ווידר איין הייאן מיט דער פֿרויאן: אונ׳ וויא ער בון ווידר
איין הייאן קאם, בויאט ער זיא איין ביזינדר חדר איין תחום, שבת פֿון
דער שטאט דער ווארטין דז בימבט קאנט צו איר קומן דען זיא אפֿטל
זעלט זיין זונדר איין הויז קנעכֿט דער זיא עשין אונ׳ טרינקן בראכֿט.
בון עש בינאב זיך איין מאל דאש דער הויזקנעכֿט זיין אויגן אויף איר
גאב אונ׳ גוואן איין לושט צו דער פֿרויאן. אונ׳ שפראך איין מאל צו
איר זיא זעלט בייא אים ליגן. זא וואלט דיא גוט פֿרויא ניט הערין זיין
שטים, אונ׳ שפראך צו אים גאט זאל מיך ביהיטן פֿון צו טון זעלכֿי זאכֿן.
דען איך האב נאך איין מאן דער ווילש גאט ווערט באלד הער קומן צו
מיר. דא ווארד ער ברוגז אונ׳ נאם. איין שווערט אונ׳ וואלט זיא טיטן.
דא פֿיל דער יונג דען משרת אין דש שווערט. דא שפאלטיט דער
משרת דען יונגאן דען קאפא מיטן אן צוויא דש ער גלייך טוט וואר.
אלש בון דער משרת דש זאך דא לויף ער אין איין ווילדן וואלד דא קאם
איין ליב אונ׳ צו ריש אין אונ׳ אש אים גאנץ אויף דען הקב״ה האט דען
ליבן צו אין גשיקט וויל ער איין זעלכֿן גרושי עבֿירה האט גטאן. וויא

mort pour elle, et bien qu'elle n'y fût pour rien, elle s'enfuit, elle aussi, afin ne pas voir les pleurs et les lamentations du père et de la mère pour leur fils. Elle arriva au bord de la mer et, au même moment, des pirates arrivèrent sur leur navire. Ils s'emparèrent de la brave femme et l'emmenèrent avec eux. Alors le Saint, béni soit-Il, fit se déchaîner une grosse tempête en pleine mer, de sorte que le navire faillit sombrer. Les matelots pleuraient et sanglotaient en disant: «Nous allons tirer au sort pour savoir qui d'entre nous a provoqué la colère de Dieu, et nous le jetterons par-dessus bord, car nous voyons bien que notre navire est le seul à affronter la tempête; tous les autres navires bénéficient d'un bon vent et le soleil brille au-dessus d'eux, alors que chez nous, il fait extrêmement mauvais. Il doit s'agir d'une histoire de péchés de notre part.» Ils tirèrent donc au sort et le sort tomba sur la brave femme. Les matelots lui demandèrent: «Allez, avoue! Que fais-tu pour attirer ainsi sur toi la colère de Dieu? Nous craignons en effet de mourir tous noyés à cause de toi.» Notre brave femme dit: «Je suis juive et je crois dans le Dieu Tout-Puissant qui a créé le ciel et la terre.» Puis elle raconta aux matelots ce qui lui était arrivé jusque là. Alors les matelots eurent pitié d'elle et ne voulurent plus la jeter par-dessus bord; ils levèrent tous ensemble les bras au ciel, en suppliant le Saint, béni soit-Il, de les préserver de tout mal, pour ne pas avoir à jeter cette brave femme par-dessus bord. Alors le Saint, béni soit-Il, exauça leur prière et apaisa les flots. Ils mirent cap sur la terre et débarquèrent la brave femme. Et voilà qu'elle se retrouva seule sur la terre ferme, au beau milieu d'un champ désert, tandis que les matelots poursuivaient leur cours. La brave femme surmonta plus d'une fois l'adversité; aussi se refusa-t-elle à se détourner du Saint, béni soit-Il. La brave femme s'installa là, au bord de la mer, et se construisit une petite hutte; le Saint, béni soit-Il, fit pousser toutes sortes de simples aux multiples vertus qui la préservèrent de la famine. De surcroît, le Saint, béni soit-Il, lui accorda le don de guérir les gens couverts d'abcès ainsi que les lépreux; par ailleurs, elle apprit à guérir toutes sortes de maladies, grâce à la vertu de plantes appropriées, et sa renommée dans le domaine de la médecine s'étendit jusqu'aux pays lointains. | De nombreuses

פון דיא גוט פרויא זאך דש דער זכן גוט וואר אום איהן ווילן וויא וואל
דש זיא קיין שולט דראן האט · דא פלוג זיא אך הין וועק דאש זיא ביט
וואלט זעהן דען גרושן יאמר דז דער פאטיר אונ׳ מוטיר ווערט טרייבן
אום איר יונגאן · אונ׳ זיא קאם אן בארטין פון ים דא קאמן איין שיף
מיט גלבים צו פורין אונ׳ פינגאן דיא גוט פרויא אונ׳ פירטין זיא מיט זיך
איין וועק אונ׳ הקב״ה ליש איין גרושן ווינט אויף דש מער קומן דש דאש
שיף וואלט שיר אונטיר גין אונ׳ דיא שיף לייט שריאן גאר זער אונ׳ ווינטן
אונט שפראכן מיר וועלן גריל אונטיר אונש ווארפין ווער הלבן גוט
צורנג איבר אונש איז אונט מיר וועלן דען זעלבגן אין דאש מער
ווארפין · דען מיר זעהן וואל דאש אונזיר שיף אליין אין ווינט ניט דען
אנדרן שיף האבן גוטן ווינט אונ׳ שייבט דיא זין בייא איינן אונ׳ איר הבן
אזו בזין ווטיר עש מוז אזו פאר איין זינטן זאך בייא אונש זיין · אזו
ווארפין זיא גריל אונטיר זיא אונ׳ דש גריל גפיל אויף דיא גוטי פרויא ·
אלזו פראגטן זיא דיא שיפלייט זאגט אן וואש איז דיין געשעפט דז גוט
אזו צארנג אויף דיך איז דען מיר האבן זארג דש מיר אל דייבר הלבן
מוזן דער טריבקאן · דא שפראך דיא גוט פרויא איך בין איין יודן
אונ׳ גלאב אן דען אלמעכטיגן גוט דער היאיל אונ׳ ערד בישפן האט ·
אונ׳ זיא זאגט אך דיא שיף לייט אלש וויא עש איר גנגאן איז ביז אל הער ·
דא האטין דיא מאכן אין שיף איין גרושר דער בראן איבר זיא אונט
ווארפין זיא ניט גערין ארויש אונט זיא הובן אן אלין מיט אנבדר איר
העבדן קען היאיל אונ׳ באטין גוט י״ת ער זאלט זיא ביהיטן פור דען איביל
דא מיט זיא דיא גוט פרויא ניט אל אויש דען שיף ווערפין דא דר הארט
הקב״ה איר גבעט אונ׳ ליש ווידר שטיל ווערדן אויף דעם מער אונ׳ זיא
פורין אויף דאש לאנד אונ׳ לישן דיא גוט פרויא ווידר ארויש אזו וואר דיא
גוט פרויא דא אויף דער טריקנוס אויף איינם ווישטן פעלד איין ליין
אונ׳ דיא שיף לייט וארין ווידר אירן שטרויש הין וועק אונ׳ דיא גוט ורויא
וואר מעבק מאל בישטבדן דש זיא ביט האט וועלין אב ווייכן פון הקב״ה
גלובט זייא זיין נאמן · אלזו האט דיא גוט פרויא איר וואנג דא בייא דען
בארטין דז מער דא מאכט זיא זיך דא איין קליין היטליין אונ׳ הקב״ה ליש
בייא איר וואקשן אליר לייא גוטן קרייטר דיא דא צו פילר לייא גוט זיין
אונ׳ זיא דער ווערט זיך דען הובגאר דער מיט אונט האט דיא גנאט
פון הקב״ה דש זיא אל דיא גריבדגאן אונ׳ אויש זעצגן היילן קונט אונ׳
זיבשט אלי קרנקייט לערבט זיא היילן דורך בטויאר דיא גוטן קרייטר
אונ׳ זיא גוואן איין גוואלטיגן נאמן פור איין רופאנת אין וויטן לאנדן ·
דש

personnes atteintes de maladie se rendirent auprès d'elle et elles les guérit toutes, grâce à Dieu. Elle s'enrichit et fut heureuse. Elle fit l'acquisition de beaucoup de bonnes vaches et de bons veaux, de servantes et de serviteurs, de bœufs et de moutons. Et alors que cette brave femme avait connu le malheur de manière répétée, comme vous venez de le lire, son mari était revenu des pays lointains avec sa marchandise. Il pensait retrouver, à la maison, son épouse bien-aimée qu'il avait laissée, en tout bien tout honneur, aux mains de son frère. Il demanda des nouvelles de sa femme à son frère pour savoir où elle se trouvait. Alors son frère dit: «Où veux-tu qu'elle soit? Là où sont les autres prostituées. Elle s'est rebellée contre le Dieu Tout-Puissant et a commis l'adultère avec un jeune homme. Deux témoins la virent et on l'a aussitôt lapidée à mort.» A ces mots, le frère pleura amèrement son épouse bien-aimée, car il ne se serait jamais attendu à cela de la part de sa femme. Il dit: «Quoi qu'il en soit, j'avais une épouse pieuse, une épouse chaste et vertueuse. Mais je ne peux rien faire, car les deux témoins ont vu la chose.» L'homme pleura amèrement pendant bien quatre mois. Entre-temps, les deux faux témoins ainsi que son frère furent atteints de la lèpre, en punition du péché grave qu'ils avaient commis envers cette brave femme. Ils étaient malades depuis déjà un certain temps, lorsque l'un d'eux dit: «Nous avons entendu dire qu'au bord de la mer se trouve une juive qui guérit les lépreux. Allons la voir, nous aussi! Qui sait? Elle pourra peut-être quelque chose pour nous.» Et ils décidèrent tous trois d'y aller ensemble. Le mari de la brave épouse qu'on avait lapidée dit: «Ma douleur est si grande que je n'ai pas le cœur à rester seul à la maison. Emmenez-moi avec vous, peut-être en oublierai-je mon chagrin.» C'est ainsi qu'ils se mirent en route tous les quatre pour se rendre chez cette brave femme. Dès qu'ils furent en présence de la femme, la femme les reconnut tous les quatre, mais elle fit semblant de ne pas les connaître. Elle demanda aux hommes: «Qu'est-ce qui vous amène ici?» Ils dirent: «Nous sommes venus te voir, car nous avons entendu dire que tu étais une excellente guérisseuse, et que tu guérissais les lépreux. C'est pourquoi nous te prions, en échange de tout l'argent et de tout l'or que tu voudras, de nous guérir de la lèpre.» La femme leur dit: «En effet, je vois| bien que vous avez la lèpre, mais je vois en outre que Dieu ne vous a pas puni pour rien, car je vois que

דש פיל לייט דיא דא גיברעכליך זיין דא קאמן אל צו איר צו ציהן אונש
זיא היילט איטליכם מיט גוטש הילף אונ׳ זיא ווארד רייך אונ׳ זעליג אונט
זיא ביקאם פיל גוט קויא אונ׳ קעלבער מייד אונ׳ קנעכט רינדר אונט
שוף׳ אונ׳ דיא וייל דאש דיא גוט פרויא אן אזו פיל אין גליך קומן ווער
וויא איר נון דא גיליאבט האט דער וייל ווער איר מאן איין הייאן גיקומן
אויש פרעמדן לנדן מיט זיין סחורה אונ׳ ער פאר מיינט זיין ליבש ווייב
ווידר דר הייאן צו פינדן מיט גרושן ערן אין הנד זיינש ברודרש
אונ׳ אלזו פראגט ער זיין ברודיר נאך זיין ווייב ווא זיא ווער דא זאגט
דר ברודר ווא זאל זיא זיין ווא אנדרן הורן אך זיין זיא האט ווידר שפיגל
אן גוט דען אלמעכטיגן אונ׳ אישט בייא איינם יונגאן גיזעלין גילעגן אונ׳
צוויא עדים האבן עש גיזעהן אונ׳ מן האט זיא גליך פאר שטייבט צום
טוט׳ וויא נון דאש דער ברודיר הורט אזו טריב ער איין גרושן יאמר
אום זיין ליבש ווייב ווען ער זעלכיש ניט פאר מיינט העט פון זיינם
ווייב אונ׳ ער זאגט גיא עש צו וויא עש וויל אזו האב איך איין פרום ווייב
גיהאט אונ׳ איין גרושי צביאה וחסידה נון קאן איך עש נע״ה ניט גיטאן
וויל עש יוא דיא צוויא עדים האבן גיזעהן אונ׳ דער מאן טריב גרושן
יאמר דאש ווערט וואל פיר חדשים׳ דיא וייל ווארן נון דיא צוויא
שקר עדים מיט זאמט זיינם ברודר מצורע גיווארדן פון וועגן דיא
גרושי עבירה דיא זיא ביגנגאן האבן מיט דער גוטי פרויא. וויא זיא
נון אזו איין וייל מצורע ווארן׳ דא שפראך אייבר צו דען אנדרן מיר
האבן גיהורט וויא דארטין אן בארטין דש מער זאל איין יודן זיין דיא זאל
צרעת היילן מיר וועלן אך צו איר ציהן גוט וייש אוב זיא אונש העלפין
קאן׳ אונ׳ אלזו ווארדן זיא אל דרייא צו אננדר צו רוט דאש זיא מיט
אננדר ציהן׳ דא שפראך דער גוט פרויאן מאן דיא דא פאר שטייבט
ווארדן איך מאג פאר גרושן לייד אך ניט דער הייאן בלייבן איך וויל
אך מיט אייך ציהן אוב איך מיין לייט פאר געשין מעכט אונ׳ אלזו צוגן
זיא זעלבט פירט מיט איין ננדר צו דער גוט פרויאן׳ אונ׳ אלש באלד
דש דיא דרייא מאנן צו דער פרויאן קאמן דא קאנט דיא פרויא אל
פיר וואל אביר זיא טעט גליך אז זיא מעכט זיא ניט קענן דא פראגט
זיא דיא מאנן וויש איז אייער גישעפט׳ זא שפראכן זיא מיר זיין
קומן צו דיר דען מיר האבן גיהערט וויא דוא איין קעשליכה רפואות
בישט אונ׳ אל דיא מצורעים קאנשטו היילן דער האלבן ביטן מיר דיך
דוא זאלשט זילבר אונ׳ גולד גינומן פון אונש האבן אונט וועלשט אונש
היילן פון דען צרעת׳ דא שפראך דיא פרויא ווידר זיא יוא איך זיך
וואל

vous avez commis des péchés très graves. Aussi ne puis-je rien pour vous avant que vous ne m'ayez confessé ouvertement vos péchés. Car le Saint, béni soit-Il, ne vous a pas punis de la lèpre pour le plaisir de vous punir, l'un d'entre vous a dû commettre un péché extrêmement grave.» Alors ils se mirent à lui raconter en partie leurs péchés, mais la femme dit: «O que non, ce ne sont pas les bons péchés, car le Saint, béni soit-Il, ne punit personne de la lèpre pour un péché véniel. C'est pourquoi, si vous refusez de me dire la vérité, je ne puis rien pour vous, et il ne vous reste plus qu'à vous en retourner chez vous.» Car elle voulait que son mari entende leurs vilenies et apprenne ce qui lui était arrivé. Ce qui fut le cas. Lorsque les scélérats virent que la femme ne ferait rien pour eux s'ils ne disaient pas toute la vérité sur leurs péchés, ils se mirent enfin à lui avouer le bon péché, c'est-à-dire comment ils s'étaient comportés envers une femme, le tout en présence du mari. Ils ne se doutaient pas qu'elle était cette même femme et ils dirent devant son mari comment ils portèrent un faux témoignage pour faire lapider sa femme; on l'avait donc traitée tout à fait injustement. A peine eut-elle entendu ces propos de la bouche de ces scélérats qu'elle leur dit: «Vous avez agi injustement, et au nom du Dieu Tout-Puissant, je fais le serment de ne pas vous venir en aide; tous les remèdes du monde sont impuissants à vous guérir. Le Saint, béni soit-Il, ne ressemble pas à un homme qui ment. Lui-même n'a-t-Il pas dit à Moïse notre maître: *Tu n'iras pas calomnier les tiens* (Lév 19, 16)? Et en outre, il est écrit: *Tu ne te dresseras pas sur le sang de ton compagnon* (*ibid.*)[263], car la diffamation conduit au meurtre. Scélérats que vous êtes, c'est moi la femme que vous avez diffamée et contre laquelle vous avez porté un faux témoignage. C'est moi que vous avez fait lapider injustement. Mais le Saint, béni soit-Il, béni soit Son Saint Nom, m'a protégée dans sa grande miséricorde, car le Saint, béni soit-Il, connaît le cœur des hommes et leurs secrets. Toutes les choses cachées finissent par apparaître au grand jour. Vous voilà, vous autres scélérats, frappés de la lèpre jusqu'à la fin de vos jours et vous emporterez votre péché dans le monde à venir.» En entendant ces propos de la bouche de sa femme, le mari loua Dieu de lui avoir rendu son épouse| et dit: «Je n'ai pas voulu croire ce qu'on me racontait sur toi, bien

וואל דאש איר מצורע זייט אביר איך זיך וואל דש גוט אייך ניט אום
זונשט געשטראפט האט דען איך זיך וואל דש איר גרושר זינדר זייט·
בין קאן איך אייך ניט דער פֿון העלפֿין דען איר מושט איר אופֿין באר
אייער זינט דער קענין· דען הקבה האט אייך ניט אום זונשט
געשטראפט מיט צרעת דען אייבר מוש איין גרושי עבירה געטאן·
אזו האבן זיא אן אוב דער צילטן איין טייל עבירות דא הוב דיא פֿרויא
אן אה ביין דאש זיין ניט דיא רעכטין עבירות דען הקבה שטראפט
אייבן ניט אום אזו איין קלייני עבירה מיט צרעת דער הלבן ווען איר
מיר ניט וועלט דיא ווארהייט זאגן זא קאן איך אייך ניט העלפֿין אובש
איר מעכיט וואל ווידר איין הייאן ציהן דען זיא העט גערין געהט דז דער
מאן זעלט האבן געהערט אירן שעלאן רייא וויא זיא ווארדן מיט איר אום
גיגנגן אלש אך געשאך· וויא בון דיא רשעים זאכין דש אין דיא פֿרויא
ניט וואלט העלפֿין דען זיא זאגטן דיא ווארהייט פֿון אירי עבירות דא
הובן זיא אן אובט זאגטן איר דיא רעכטן עבירה· וויא זיא ווערדן מיט
אייבר זרויאן אום גיגנגן אוב לושן דען מן דר בייא שטין אוב זיא מייבטן
ביט דז עש דיא וריא ווער אוב זאגטן פֿור דען מאן וויא זיא העטין עדות
געזאגט דאז מן זיין ווייב פֿור שטייבט האט אוב מן העט איר ניט רעכט
געטאן· וויא בון דיא פֿרויא זעליש געהורט האט פֿון דיא רשעים
אזו הוב זיא אן אובט זאגט איר האט ניט רעכיט געהאנלט אובט איך
שווער אייך איין אייד צו גוט דען אלמעכטיגן דאש איך אייך ניט
וויל העלפֿין דען אלין רפֿואות דיא אין דער וועלט זיין דיא העלפֿין
אייך ניט דען הקבה איז ניט וויא איין מענש דער דא שקר זאגט
דען ער האט זעלברט געדעט ווידר משה רבינו ניט דוא זאלשט גן
רכילות טרייבן אובטיר דעם פֿאליך אובט באך מן עש שטיט געשריבן
ניט דוא זאלשט שטין בייא בלוט דיינש גזעלן דען רכילות ברענגט
רציחה אוב איר בוזווילטר איך בין דיא זעלבין פֿרויא דא איר רכילות
איביר זיא האט געטריבן אוב פֿאלש עדות האט איבר מיך געזאגט אוב
איר האט געמאכט דאש איך בין פֿור שטייבט געווארדן צו און רעכטן
אביר הקבה גלובט זיין באמן האט מיך בישירמט מיט זיינר גרושי
בראהרציקייט דען הקבה דער וייש אלי מענשן הערצין אוב הייאליך
קייט אוב אלי פֿור בורקנס קומן צו לעטשטן אן דען טאג· אוב איר
רשעים מושט אלזו געשלאגן זיין מיט צרעת ביז אין אייער ענט אוב
מושט אייער זינט טראגן אויף יענור וועלט· וויא בון דער מאן זעלכי
ויר פֿון דער פֿרויאן הורט דא לובט ער גוט דש ער אים זיין ווייב ווידר
בישערט

que j'aie été forcé d'y croire, parce que ces faux témoins avaient été présents.» Ils eurent le plus profond mépris pour les faux témoins. Ceux-ci furent lépreux jusqu'à la fin de leur vie. Le mari resta auprès de sa femme et fut riche et heureux. Et l'homme dont le fils fut assassiné à cause d'elle eut avec sa femme un autre fils qui s'adonna à l'étude et devint un grand érudit, car le Saint, béni soit-Il, eut pitié de lui. C'est pourquoi, braves gens, voyez à quel point la diffamation et la calomnie sont des péchés graves. Car à cause de leur faux témoignage, ils furent atteints de la lèpre jusqu'à la fin de leur vie. Celui qui craint Dieu doit empêcher sa langue de proférer de faux témoignages, comme il est écrit: *A garder sa bouche et sa langue* (Prov 21, 23), on garde son corps de la souffrance et on accède à la joie éternelle. C'est vrai, j'en fais le serment, pour tout homme ou toute femme.

204 *Ta'anit* «Je l'ai pris chez Rachi f°133» (Rachi, *Taanit* f°18b)

(D'un roi qui avait une fille unique qui fut retrouvée morte dans un champ, et des juifs qu'on accusa du meurtre)

Histoire qui arriva à un roi. Celui-ci avait une fille unique. Un jour, on retrouva sa fille morte dans un champ. Le roi porta une fausse accusation contre les juifs, disant que c'étaient eux les coupables. En effet, le roi était un homme extrêmement mauvais et il se réjouissait à l'idée de pouvoir à nouveau tuer les juifs, tout en sachant pertinemment que son accusation était fausse. Il ordonna à ses sujets d'aller tuer tous les juifs, tous les juifs de la ville sans exception. Les juifs apprirent l'existence de ce décret funeste. Tous les enfants d'Israël se réunirent et se concertèrent; mais rien ne put les consoler. Il y avait parmi eux deux frères, des hommes d'une grande piété, dont l'un s'appelait Lulianus et l'autre Papus. Ils ne dirent mot, s'en allèrent et décidèrent d'un commun accord de dire que c'étaient eux les coupables; peut-être réussiraient-ils à protéger les autres, car sinon ils périraient tous. Ils ne soufflèrent mot et se rendirent chez le roi. Ils lui dirent: «Sire, ne te laisse pas aller à tuer tous les enfants d'Israël; ils sont innocents, pour la bonne raison que les coupables, c'est nous. Nous ne l'avons pas fait de gaieté de cœur, car ce n'est pas elle qui était visée.» Ils parlèrent tant et si bien au roi qu'en fin de compte, il se montra satisfait de ne tuer qu'eux d'eux pour que le reste des juifs restât

בישערט האט׳ אונ׳ זאגט איך האב ניט װעלן גלויבן זעלכי זאכין פֿון
דיר װיא װאל דאש איך עש האב מוזן גלויבן דיא װײל דיא פֿאלשין עדים
דא זײן גיוועזין אלזו װארדן זיא דיא שקר עדים. װאל מזל אונ׳ זיא מושטן
איר חלק מזורע בלײבן אל אירי טאג. אונ׳ דער מאן בליב ביא זײנן װײב
אונ׳ װאר רײך אונ׳ זעליג׳. אונ׳ דער מאן דאש פֿון אירן װעגן װארד זײן
זון דער שלאגן דער גיוואן זײן װײב אין װידר אײן זון אונ׳ לערבט גאר װאל
אונ׳ װאר אײן גיוואלטיגר תלמיד חכם דען הקב״ה דער בראט זיך איבר
אין׳ דער הלבן ליבן לײט זאלט דיא גרושי עבירה פֿון רכילות אונ׳ לשון
הרע דען דורך דיא שקר עדים זײן זיא מזורע גיווארדן אויך איר טאג׳
אונ׳ װער דא װיל זײן גוטש פֿערלטין דא ביהיט זײן צונג פֿון שקר זאגן
אז דער פסוק שפריכט דער דא ביהיט זײן צונג אונ׳ מונט דער ביהיט
זײן לײב פֿאר לײט אונ׳ קומט אין דיא איביק פֿרײד דא שװער איך ביא
מײנם אײד׳ עש זײא מאן אביר מײד׳:

תענית היבא רשי דף קל״ג רד

מעשה גישאך אן אײנם מלך דער האט אײן אײניגן טוכטיר
אונ׳ אײן מאל בגאב עש זיך דאש מן דיא טוכטיר האט
טוט טון פֿינדן ליגן אויף דעם פֿעלד אונ׳ דער מלך װארף אײן שקר
עלילה דען יהודים צו זיא העטין עש גיטאן אונ׳ דער מלך װאר אײן
גרושר רשע אונ׳ ער פרײאט זיך דרויף װיא ער װעלט יהודים װידר
מאית זײן װיא װאל אז ער יהודים שקר טעט אונ׳ מאכטין מיט זײן
אובטיר טעניגר זיא זאלטין יהודים אל טיטן אזו פֿיל אז אין דער שטט
װערין׳ דא װארין עש יהודים גיוואר װיא אײן זילכי גזירה פֿאר הנדן
װאר׳ אונ׳ גינגאן כל ישראל צו אײן זמן אונ׳ בריטן זיך מיט אנבדר דא
װאר גאר קײן הנחה׳ דא װארדן צװין ברידר אובטיר איבן דיא װארין
גאר פֿרומן לײט מיט נאמן לוליאנוס אונ׳ דער אנדר פפוס אונ׳ זיא
שװיגן שטיל אונ׳ גינגאן אײן װעק אונ׳ בריטן זיך מיט אנבדר זיא װאלטין
זאגן זיא האטין עש גיטאן דען פֿילײכט װערדן דיא אנדרין דורך זיא
בישירמט דען זיא װערן אל מול אום איר לעבן קומן אלזו שװיגן זיא שטיל
אונ׳ גינגאן צום מלך אונ׳ זאגטן אדוני מלך דו זאלשט דיך ניט פֿאר
געשין צו טיטן כל ישראל דען זיא האבן קײן שולט דארן אורזך מיר
האבין עש גיטאן דען מיר האבן עש ניט גערן גיטאן מיר האבין זיא ניט
גמײנט אונ׳ רידן אזו פֿיל מיט דעם מלך דאש דער מלך צו פֿרידן
מאר זיא ביארט צו טיטן דא מיט דאש ישראל לעבן בליב׳ דא שיקט

לח א P I דער

en vie. Le roi convoqua| le bourreau afin qu'il exécutât les deux frères et ce, bien qu'ils fussent innocents. Alors le roi leur dit: «Si vous êtes issus du peuple de Hananyah, de Michel et d'Azariah, faites venir votre Dieu afin qu'il vous protège contre moi comme il les a protégés contre le roi Nabuchodonosor.» Ils dirent au roi: «Sire, premièrement, nous ne sommes pas aussi pieux qu'ils le furent pour que Dieu accomplisse un tel miracle, deuxièmement, tu n'es pas un roi aussi puissant que Nabuchodonosor. Et nous sommes accusés de meurtre. Le Saint, béni soit-Il, t'a choisi exprès pour pouvoir venger notre sang sur toi. Sinon le Saint, béni soit-Il, nous aurait envoyé des lions ou des ours ou d'autres bêtes féroces. Il ne nous aurait pas remis entre tes mains, si ce n'est pour pouvoir nous venger sur toi.» Mais le roi ne prêta aucune attention à leurs propos et les fit mourir de mille morts impossibles à décrire. Et lorsque cet homme mauvais voulut s'en retourner chez lui, deux comtes qui étaient ses ennemis l'attendaient en chemin pour l'assassiner. Le Saint, béni soit-Il, n'avait pas attendu pour lui rendre la monnaie de sa pièce. Nos sages disent que, dans le monde à venir, aucun pénitent ni aucun juste n'a sa place à côté de ces deux frères qui sauvèrent tant de gens de la mort et qui souffrirent un tel martyre.

205 (*Yoma* f° 82b)

(D'une femme enceinte qui eut une irrésistible envie de manger le jour du Grand Pardon)

Histoire Une femme eut une irrésistible envie de manger le jour saint du Grand Pardon, car elle était enceinte et près du terme. Les gens demandèrent au rabbi[264] ce qu'il fallait faire. Le rabbi répondit qu'il fallait dire à l'oreille de la femme que c'était le jour du Grand Pardon, et voir si elle s'en contentait. Ils firent donc ce que le rabbi leur avait dit de faire et lui dirent à l'oreille: «C'est aujourd'hui le jour du Grand Pardon.» Aussitôt la femme fut rassasiée et n'eut plus aucune envie de manger. Alors, l'appliquant à son cas, le rabbi lut le verset: *Avant de te former au ventre maternel, je t'ai connu* (Jér 1, 5), ce qui veut dire en yiddish: ‹Avant de t'avoir créée dans le ventre, je t'ai connue.› A la fin de sa grossesse, lorsqu'elle fut arrivée à terme, elle accoucha d'un fils qu'on appela plus tard rabbi Yohanan, souvent mentionné comme un grand érudit.|

דער מלך נאך דעם תלוין צו טיטן דיא צווא ברידר וויא וואל דאש זיא
קיין שולט ניט הטן · דא הוב דער מלך אן ווידר זיא זייט איר נון הער
פון דעם פולק חנניא מישאל ועזריא זא לוט אייער גוט אך קומן אונ׳ לוט
אייך בישירמן פון אייבר הבט זא וואל דאש זיא זיין בישערמט פון האנט
דאש קינגש נבוכדנצר · דא זאגטן זיא ווידר אדוני דער קינג אייגש
איר זיין ניט אלזו פרום אלש זיא זיין גיוועזין דאש אונש הקב״ה זול איין
וואונדר צייכן טון · צום אנדרן בישטו אך ניט אזו איין גוואלטיגר קינג
אלש נבוכדנצר איז גיוועזין · איר זיין דאך שולדיג צו טיטן הקב״ה האט
דירש צו לייט גיטאן דאש ער אונזר בלוט וויל ווידר רעכינן אן דיר ·
זבשט הערט אונש הקב״ה ליבן אביר בערין אדיר זבשט וולדא טיר צו
גשיקט · אונ׳ הערט אונש ניט דרפין אין אייער הנט צו שיקן בוזן דש
ער אונש וויל ווידר רעכנן אן דיר · אביר דער מלך קערט זיך ניקש
דראן אונ׳ ער ליש זיא טיטן מיט פילר לייא טוט דיא דא ניט צו שרייבן
זיין · אונ׳ ווא נון דער רשע וועלט ווידר איין היימן אין זיין הויז גין דא
ווארען צווא גראבין אויף אין דיא זיין פיינט ווארדן אונ׳ ווארין אין
מאית אלזו ביצאלט אין הקב״ה גלייך ווידר אונ׳ אונזרי חכמים זאגן דאש
קיין בעל תשובה נאך קיין צדיק קיין שטין אויף יעבום עולם ביא
דען צווייא ברידר דיא וויל זיא האבן פיל בקשות בישירמט פום טוט :
אונ׳ זיא האבן גליטן גרושן נוט :

רה

מעשה גשאך אן אייגר פרויאן דיא גלושט אן היילגן יום
כיפור צו עשן דען זיא טרוג גאר גרוש דא פראגטן
דיא לייט דען רבי וויא מאן אים טון זאלט דא זאגט דער רבי ווידר מאן
זאלט דער פרויאן אין אור זאגן וויא הייט יום כיפור ווער אונ׳ זאליט
זעהן אוב זיא זיך מיט דען ביגונגן לושט זיין אונ׳ אלזו טעטן זיא וויא דער
רבי גהייסן האט אונ׳ זאגט איר אין אור ע״ש איז הייט יום כיפור אזו
בלט וואר דיא פרויא זאט אונ׳ גלושטט ביאר צו עשן דא לייאט דער
רבי דען פסוק אויף זיא בטרם אצרך בבטן ידעתיך דאש איז טייטש אי
איך דיך האב בישאפין אים בויך האב איך דיך דער קענט · דא זיא
בון האט איש גיטראגן אונ׳ דא זיא בון צו גווינן גינג גוואן זיא איין זון
דער וואר גהייסן רבי יוחנן דער אופט גידוכט איז וויש ער פר איין
תלמיד חכם אישט גוועזן :

206 (*Yoma* f° 82a–82b)

(D'une autre femme qui eut une irrésistible envie de manger le jour du Grand Pardon)

Histoire Du temps de rabbi Hanina, il y avait une femme qui, le jour saint du Grand Pardon, eut, elle aussi, une irrésistible envie de manger. Les gens allèrent trouver rabbi Hanina et lui demandèrent si on devait lui donner à manger ou non. Lui aussi, il répondit qu'il fallait lui dire à l'oreille, en secret, que c'était le jour du Grand Pardon, et voir si elle s'en contentait. Alors les gens firent ce que rabbi Hanina leur avait dit de faire et lui dirent à l'oreille: «C'est aujourd'hui le jour du Grand Pardon; aujourd'hui, on n'a pas le droit de manger.» Mais elle ne s'en contenta pas et voulut manger à tout prix. En guise d'illustration, rabbi Hanina lut le verset suivant: *Les criminels s'aliènent dès la matrice* (Ps 58, 4), ce qui veut dire en yiddish: ‹Les criminels s'aliènent dès la matrice.› Et le moment venu, elle accoucha d'un fils du nom de Sabbataï Otzar Peri qui fut plus tard un homme extrêmement mauvais.

207

(D'un roi qui avait un fils unique et qui l'empêcha d'apprendre les bonnes manières)

Histoire qui arriva à un roi. Celui-ci avait un fils unique, et le roi n'avait jamais envoyé son fils de par le monde pour apprendre les bonnes manières, comme le faisaient les autres princes. Il aimait tellement son fils qu'il ne voulait le confier à personne. C'est pourquoi son fils était un glouton et un ivrogne, comme un jeune veau mal élevé. Un jour, le roi eut des invités venus de contrées lointaines. Lorsqu'ils furent à table, les princes étrangers demandèrent au roi pourquoi son fils n'était pas à table avec eux. «Nous aimerions tant le voir!» dirent-ils. Le roi dit: «Mes chers amis, que verriez-vous en le voyant? Je ne l'ai jamais envoyé de par le monde pour qu'il y apprenne la courtoisie, et je n'ose l'asseoir à table quand j'ai des hôtes étrangers.» Néanmoins il le fit asseoir avec eux à table. Une fois à table, il se mit à engloutir nourriture et boisson et enfourna tout tel une vache. Les princes se rendirent vite compte à quel drôle d'oiseau ils avaient affaire et s'en lassèrent tout aussitôt. Mais ils firent semblant de rien. Voyant que les princes

רו

מעשה גשאך אין טעגן רבי חנינה דא וואר איין פֿרויא
דיא דא גלושט אן היילגן יום כיפור צו עשן דא
גינגן דיא לייט צו רבי חנינה אונ׳ פֿראגטן אין אוב מן זאלט איר צו עשן
געבן אדיר ניט דא זאגט ער אך מן זאלט איר אין איין אור זאגן הייליך
ווא הייט יום כיפור ווער אונ׳ זאליט זעהן אוב זיא דראן גידענקן האט
אלזו טעטין זיא דיא לייט וויא זיא בון רבי חנינה גהיישן האט אונ׳ זאגטן
איר אין איין אור עש איז הייט יום כיפור מן דרף ניט עשן הייט דא
וואלט זיא קיין גידענקן דראן האבן אונ׳ וואלט דאך מיט גיוואליט עשין דא
לייאט רבי חנינה דען פסוק איף דיא פֿרויא זרו רשעים מרחם דאש איז
טייטש זיא אבט פֿרעמדן זיך דיא בויז ווייבֿער בֿון דעם בויך׳ דא זיא
בון גלאגן גיוואן זיא איין זון דער היש שבתי אוצר פירי דער וואר גאר
איין גרושר רשע:

רז

מעשה גשאך אן איינם מלך דער האט איין אייציגר זון אונ׳
דער מלך האט זיין זון ביא איש גשיקט דז ער תרבות
הע׳ט קעבין לערנן וויא אנדרן שרים טואין׳ דען ער האט זיין זון אזו
גאר ליב דז ער אין ניט וואלט גטרויאן דער הלבין וואר ער איין גרושיר
פֿרעשיר אונ׳ איין זיפֿיראז׳ איין און גיצונגן קלב׳ איין מאל בינאב עש
זיך דאש דער מלך געשט האט איש פֿרעמדן לאנדן אונ׳ וויא זיא איבר
טיש זאשין פֿראגטן דיא פֿרעמדן שרים ווארים ער זיין זון אך ניט
האט אן טיש זיצן דען מיר זעלין אין גר גערין׳ דא שפראך דער מלך
ווידר איין ליבה פֿרייבט וואש ווען איר אן אין זעהן איך האב אין ביא
בֿון מיר איין וועק גשיקט דאש ער הע׳ט הויבֿ צוכֿט גלערנט אונ׳ איך
מאג אין ניט אן טיש זיצן ווען איך פֿרעמדן לייט ביא מיר הון׳ דאך
היש ער אין אך אן טיש זיצן׳ וויא ער בון אן דען טיש קאם פֿראש
ער אונ׳ זיפֿט אונ׳ שאב איין וויא איין קויא בון דיא שרים זאלין מאל וואש
ער פֿאר איין פֿאגל וואר אונ׳ הטן זייער גאר בלד גיבונגן דאך לישן זיא
זיך ביקש מערקין׳ וויא בון דער מלך זאך דאש זיא זייער ניט מעלטין
בידוכֿט ער זיך אין אים זעלברט וואש ער איש זייבן זון ציהן ווער׳ דא
בידאכֿט ער זיך וויא ער איין שטל מייבשטר האט דר ווער איין גרושר
חכם דעם וועלט ער זיין זון מיט געבן אונ׳ זעלט איש ציהן דיא וועלט צו
ביזעהן ער וועלט אין געלט גיבונגן געבן אלזו ליש ער דען שטל מייבשטר
לח ב P ג בירופֿן

ne l'aimaient pas, le roi se demanda en son for intérieur ce qu'il pouvait bien faire de son fils. Il se souvint alors de son maître d'écurie qui était un grand sage; il lui confierait son fils pour qu'il parcoure le vaste monde et il leur donnerait suffisamment d'argent. Il convoqua l'écuyer| et lui dit: «Mon cher et loyal écuyer, je t'en prie, va parcourir le vaste monde avec mon fils; je vous donnerai suffisamment d'argent pour que mon fils puisse s'initier à la marche du monde et apprendre les bonnes manières.» L'écuyer ne pouvait refuser cette requête au roi; il lui promit de faire preuve de tout le zèle possible envers son fils. Le roi fit sceller deux chevaux, remplit leur bourse de suffisamment d'argent et les laissa partir. Ils parvinrent dans une ville où habitait un roi et tous deux descendirent dans la maison de l'un de ses conseillers. Lorsque le conseiller apprit que deux puissants seigneurs étaient descendus chez lui, il rentra et leur fit demander qui ils étaient. Ils lui firent répondre qu'ils venaient de Poméranie. Le conseiller se rendit alors auprès du roi et l'informa que deux puissants seigneurs de Poméranie étaient descendus chez lui. Le roi lui ordonna de venir avec eux le soir même pour dîner. Le soir, le conseiller se rendit donc sur ordre du roi à la cour en compagnie de ses hôtes. Toute la cour du roi ainsi que les deux hôtes s'installèrent à table. Il était d'usage de donner à chacun un plat de pain dans lequel il mangeait. A la fin du repas, on ramassait les assiettes pour donner le pain aux pauvres. Or, à peine fut-il servi en pain, que le jeune prince s'en empara et voulut le manger. L'écuyer fut saisi d'effroi et tous les princes qui se trouvaient à table regardèrent le fils du roi, ne sachant que penser de lui. Alors l'écuyer prit le morceau de pain, sortit sa bourse et jeta en échange des couronnes d'or aux pauvres. Les autres princes crurent qu'il avait agi délibérément pour pouvoir faire l'aumône et que c'était la raison pour laquelle il avait mangé le pain. L'écuyer réussit à obtenir du fils du roi qu'il ne se comportât plus jamais en glouton comme il venait de le faire. Puis ils poursuivirent leur route. Ils parvinrent à un château. Comme ils arrivaient à l'heure du repas et que le château était plein de monde, le roi qui habitait le château dit: «Chers seigneurs, comme vous êtes tous réunis ici en mon château, je prierai chacun d'entre vous de raconter son aventure dans le but de nous distraire, car il est d'usage à la cour que chacun raconte son aventure dans le but de distraire les autres.»| A ces mots, l'écuyer

בירפֿין אונ׳ זאגט צו אין איין ליבר געטרייאר שטל מייַשטר נון ביט
איך דיך דש דוא מיט מיינן זון זעלשט אויש ציהן דיא וועלט צו בזעהן
אונ׳ איך וויל דיר געלט גנוג מיט געבן דא מיט דאש מיין זון זעליט אך
דיא וועלט ליפֿא לערנן אונ׳ איין וויבק צולט אן זיך נעמן· דער שטל
מייבשטר קעביט דען מלך ביט אבזאגן אונ׳ פֿור היש אין זיין מיגליך
פֿלייש אן אין צו טון· אלזו ליש דער מלך צווייא פפֿערט צו רישטן אונ׳
גאב אינן געלט גנוגן אין בייטל אונ׳ ליש זיא איין וועק ציהן אלזו קאמן זיא
אן איין שטט דא הילט אך איין מלך הויז אינן אונ׳ דיא בייד לאגן אין
בייא דש קינגש יועץ אלזו פֿור נם דער יועץ ויא צווייא געוואלטגן הערן
וערן אין זיין הויז קומן אונ׳ קאם היים אונ׳ ליש דיא פֿרויגן ווער זיא
וערן ליש זיא ווידר זגן זיא קעמן אויש פוורן אלזו גינג דער יועץ צום
מלך אונ׳ ציינט אים אן ויא אזו צווייא געוואלטגן הערן אויש פוורן אין
זיין הויז וערן קומן אלזו ביפֿיל אים דער קינג ער זולט זיא מיט ברענגאן
הייט צום נכט עשן אלזו ברוכט דער יועץ זיין געשט צו נכט מיט גען
הויב פֿון ביפֿעלך דאש קינגש אלזו זעצטן זיא דאש קינגש גאנץ הויב
געזינט אונ׳ דיא צווין זעצטן זיך אך צו טיש בון אליש דער סדר וואר דש
מן איינם איטליכם איין ברוט טעליר גיבט דא ער דרויף עשט דער
באך ווען מן געשין הוט דוא היבט מן דיא טעליר ווידר אויף אונ׳ גיבט דז
ברוט דען ארמן בון אזו בלד דז דש ברוט אויף זיין טעליר קאם גריף ער
דר נך אונ׳ וואלט עש עשין דא דר שראך דער הויף מייבשטר גר זער
אונ׳ אלי שרים דיא אם טיש זאשין זלן קינגש זון אן דען זיא וואשטן ביט
וייש זיא זאלטן גידענקין דא נאם דער שטל מייבשטר דש שטיק
ברוט אונ׳ צוג דען בייטיל אויף אונ׳ וואריף דען דלים איידל קרונן דער
פֿור דא מייבטן דיא אנדרי שרים ער העטש גערן געטון דער ווארטן
דאז ער גערן צדקה דער פֿור וועלט געבין דער האלבן העט ער דאש
שטיק ברוט געשין בון ליש זיך דעש מאלך זון איין וויבק אן וויזן פֿון
דעם שטל מייבשטר דאש ער ביזן אזו אן גרושר פֿרעשר וואר ויא
ער פֿאר געטון האט· בון צוגן דיא וויטר דא קאמן זיא אויף איין
שלום דוא זיא בון צום עשין קאמן אובט אל פֿול וואר דא הוב דער
מאלך אן דער אויף דעם שלום וואבט אובט זאגט איר ליבי הערן
ויא איר פֿור זאלט זיבן אל היא אויף מיינם שלום דא וועלט
איך אייך אלין געבעטן האבן דאש אייער איטליכר זיין אויש צארט
זאגט דא מיט דיא צייט אובש דער קורצט מיכט ווערדן ויא בון
באך דער סדר איז דאש איין איטליכר פֿאר קורץ וויל זיין אויש פֿארט
זאגט·

pensa: «Comment le fils du roi fera-t-il pour raconter son aventure? Notre grand nigaud ne sait même pas de quoi il s'agit, car il n'est jamais sorti de chez lui!» L'écuyer réfléchit; puis il fit quitter la table au fils du roi et lui dit: «Ecoute bien ce que j'ai à te dire. A présent, chacun va raconter son aventure. Mais toi, que vas-tu raconter? Tu n'es jamais sorti de chez toi. C'est pourquoi, suis mon conseil! Je te montrerai comment te tirer d'affaire. Retourne à table et lorsque les princes boiront à ta santé, je boirai, moi aussi, à ta santé. Alors tu me diras: ‹Cher écuyer, voulez-vous me rendre encore plus ivre? Qu'on ne m'apporte plus rien à boire, je vous prie!› Puis tu laisseras tomber ta tête sur ton bras et tu feras semblant de dormir. Et ainsi ils te laisseront dormir et toi, tu n'auras pas à raconter ton aventure.» Le jeune roi retourna à table et lorsqu'ils furent tous assis, les princes burent à la santé du jeune roi et voulurent le rendre ivre. Alors l'écuyer lui aussi leva sa coupe à la santé du jeune roi qui dit: «Mon cher écuyer, n'ai-je pas déjà bien assez bu sans que vous me poussiez à continuer?» Cependant il leva sa coupe à la santé de la cour, mais à peine eut-il vidé sa coupe que sa tête s'affaissa aussitôt sur son bras, comme s'il s'était endormi. Les princes furent fort contrariés de voir que le jeune roi s'était endormi et ils dirent: «Réveillons-le!» Mais l'écuyer dit: «Non, il est ivre. Nous raconterons nos aventures une autre fois.» C'est ainsi qu'il s'en tira. Le lendemain matin, tous deux repartirent. Ils poursuivirent leur route et parvinrent à un autre château dans lequel se trouvait un moulin où on perforait les pierres précieuses. Le château était habité par un comte puissant et ce comte avait les filles les plus belles du monde. Le jeune roi les vit incidemment et tomba amoureux de l'une d'elles; il aurait bien aimé l'épouser, mais le comte ne voulait pas lui accorder sa main, car, comme il ne le connaissait pas, il ne pouvait lui donner sa fille en mariage. Il se trouve que tout près du château se tenait la foire annuelle; cette foire était visitée par de très riches marchands. L'un de ces marchands avait trois escarboucles à vendre et le jeune roi avait fort envie de posséder ces escarboucles. |

זאגט · וויא זעלכיש דער שטל מייבשטר הורט דא גידאכט ער וויא
ווערט איין זון דער קינג וויסן זיין אויש בֿארט צו זאגן דען דער נאר
וויש פֿיל דרום וויש עש איז דען ער איז זיין טאג ניא גיוואנדרט אלזו
בידאכט זיך דער שטל מייבשטר אונ׳ נאם דען מלך זון מיט בֿום טיש
הער בֿיר אונ׳ שפראך צו אים ואר נעם דוא איין ריד איצונדר ווערט
איין איטליכר זיין אויש בֿארט זאגן וויש וילשטו זאגן דוא בישט דאך
ניט גיוואנדרט דער האלבין פֿאלג דוא מיר איך וויל דיך וואל לערנן וויא
דוא דר בֿון קומשט ניא דוא ווידר צום טיש דא ווערדן דיר דיא אנדרי
שרים צו ברענגאן זו וויל איך דיר אך איינש ברענגאן צו טרינקן זא
זאג דוא ליבר הער שטאל מייבשטר וועלט איר מיך נאך פֿילר מכֿן
ברענגט מן מיר ניט בֿור גיוונגן צו איך ביט דער בֿור· אונט בֿל איין
ווינק איין נידר אויף דיינן ארים אונ׳ מך דיך שלאפֿין אזו ווערדן זיא
דיך ליגן לאזן זונדר דיין אויש בֿארט אלזו גינג דער יונג מלך ווידר צום
טיש אונ׳ וויא זיא נון צום טיש זאשן דא בראכֿטין דיא אנדרי שרים
דען יונגאן מלך אל צו אונ׳ בינערטן אין צו פֿול מאכֿן דער נאך הוב דער
שטאל מייבשטר אך אויף אונט בראכֿט דען יונגאן מלך איינש צו דא
שפראך דער יונג מלך איין הער שטל מייבשטר בין איך ניט פֿאר בֿול
גיוונגן דאש איר מיר אך איינש נאך ברענגט נון ער טעט אים אך
איינש בישייד אונ׳ וויא ער נון גיטרונקן האט פֿיל ער איין נידר אויף
זיין ארים אלש וועגן ער שליף דא פֿאר דרוז עש דען אנדרן שרים דש
דער יונג מלך אזו שליף אונ׳ שפראכֿין מיר וועלין אין אויף וועקן דער
אנדרשר שפראך ניין ער איז נון בֿול מיר וועלין אין אויף איין אנדר
מאל הלטין אלזו קאם ער דער פֿון· צו מארגנש צונגן דיא צוויא איין
וועק בון צונן זיא ווייטר אונ׳ קאמן ווידר אין איין שלוס דא וואר דרינן
איין מיל דש מן מאלט דיא לעכיר אין אבנים טובות אונ׳ אויף דער מיל
דא וואבט איין גיוואלטיגר גראב אונ׳ דער זעלבין גראב דער האט דיא
שענשטר טעכֿטיר אלש מן זיא אין וויטן לאנדן גיבֿינדן מאג אונ׳ דער
יונג מלך האט זיא אין גיבֿערליך גיזעהן אונט גיוואן איין לושט צו דיא
טעכֿטיר איינן אונט האט זיא יוא גערן גיהאט אביר דער גראב וועלט
זיא אין ניט געבן אוריך הלבן דיא וויל ער אין ניט קונט וואלט ער אים
זיין טאכֿטיר ניט געבן· נון בינאב עש זיך דאש עבין איין יאר מרך
וואר דא בייא דעם שלוס אונ׳ אין דיא זעלבין מעם קאמן גיוואלטין פֿל
פֿרעמדן סוחרים אונ׳ עש וואר איינר אונטיר דיא סוחרים דער האט
דרייא קורבֿונקל שטיין פֿייל אונ׳ דער יונג מלך העט דיא קורבֿונקל

Mais il ne savait comment les acquérir, car il n'avait pas assez d'argent. Alors le jeune roi alla se faire faire un habit de bouffon multicolore et dit à son écuyer: «Venez voir comment je vais acquérir les escarboucles!» Et il ajouta: «Vous voyez, je vais revêtir mon habit de bouffon par-dessus mes vêtements royaux. Vous regarderez bien quand je prendrai les trois escarboucles en main et que le marchand voudra me les reprendre; à ce moment-là vous interviendrez; vous volerez à mon secours et vous demanderez au marchand si je ne les ai pas acquises honnêtement; puis vous direz: ‹A qui vends-tu tes pierres? A un fou ou à un marchand? Regarde quel drôle d'oiseau tu as dans ton filet!›» Le jeune prince alla donc en habit de bouffon chez le marchand. Il finit par dire au marchand: «Marchand, combien voulez-vous pour vos trois pierres à feu?» Il prit les trois escarboucles en main. Le marchand lui dit: «Cent florins.» Le marchand pensait que c'était un bouffon. Le jeune roi dit: «Oh, marchand, elles sont vraiment trop chères. Laisse-les moi à dix florins!» Alors le marchand dit: «Allez, donne l'argent et les pierres sont à toi.» Il compta dix florins, prit les trois escarboucles et voulut s'en aller. Mais le marchand ne voulut pas le laisser partir et cria à l'assassin: «Je ne parlais pas sérieusement. Monsieur voit bien que je ne les aurais jamais proposé à ce prix si j'avais vraiment parlé sérieusement. En réalité, elles valent une fortune.» Le bouffon enleva son habit de bouffon: «Vois-tu qui je suis?» dit-il au marchand en se tenant majestueusement, comme il sied à un roi: «Vois-tu à qui tu as vendu tes escarboucles, à un bouffon ou à un roi? Aussi laisse-moi ces pierres, car je les ai acquises honnêtement, sinon nous interviendrons d'une manière que tu ne soupçonnes pas.» A ce moment-là, son bon écuyer apparut accompagné de nombreuses personnes qu'il avait amenées du château. Il dit: «Que se passe-t-il ici? Pourquoi t'adresses-tu à mon maître en criant?» Et ils voulurent passer à l'attaque. Les personnes qui se trouvaient là le prièrent de ne pas le faire et proposèrent de veiller à ce qu'on trouvât un arrangement qui fût équitable. L'écuyer se calma. Lorsqu'ils apprirent ce qui venait de se passer, les autres princes dirent: | «Le jeune roi a acquis ces pierres tout à fait

מאר גערין גיהאט · אונ׳ וואשט ניט וויא ער זיא ביקומן מאג ער האט
זא ניט אזו פֿיל געלט · דא גינג דער יונג אלך הין אונ׳ ליש זיך איין
ברין קלייד מאכן בֿון אליר לייא פֿערבן אונט שפראך ווידר זיין שטאל
מייבשטר זעלט איר מיר בייארט צו וויא איך דיא קורצבֿונקיל וויל ביקומן
אונ׳ שפראך זעלט דא הער וויא איך טוא גרין קליידר אן איבר איין
קביגליכן קליידר בון זעלט וואל אויף ווען איך דיא דרייא שטיין אין מיינר
האנד האב אונ׳ דער סוחר וויל זיא ווידר בֿון מיר נעמן אזו בלד אויף אונ׳
קומט מיר צו הילוף אונ׳ זאגט ווידר דען סוחר אוב איך אין ניט רעדליך
גיקויפֿט האב אונ׳ שפריך גיבשטו דיין שטיין איינן גרין אודר איינם
קויפֿהארן צו קויפֿן זיך ווייש דוא פֿאר איין פֿאגיל אים גרן האשט · נון
גינג דער יונג אלך צום סוחר מיט זיינן גרין קליידר אונ׳ צום לעטשטן
זאגט ער ווידר דען סוחר הער קייפֿמן וויא טייאר גיבט איר דיא דרייא
פֿייאר שטיין אונ׳ נאם דיא דרייא קורצבֿונקיל אין זיינר הנט · דא זאגט
דער סוחר אים הונדרט גילדן דער סוחר פֿר מיינט ער וועד איין נר ·
דא זאגט דער יונג אלך אה הער געבט איר מיר זיא אום צעהן גילדן
דיא שטיין זען דאך צו טייאר · דא זאגט דער סוחר אייא ציל בייארט
געלט אויף זיא זאלן דיין דרום זיין · אזו צוג ער באלד זיין גרין קליידר
אויש אונ׳ צילט אים דיא צעהן גילדן דר אונ׳ נאם דיא דרייא קורצבֿונקל
שטיין אונ׳ וואלט בון איין וועק גין דא וואלט אין דער סוחר ניט לאזין אונ׳
קרייש מורדיא איך האב עש ניט ערנשט גימיינט דען דער הער קאן
וואל דער קענין איך הער עש אום דז געלט ניט געבאטין ווען עש מיין
ערנש זעלט זיין גיוועזן דען זיא זיין וואל איין גנץ קיניגריך ווערט · דא
ווארף דער נאר זיין גרין קליידר אב אונט שפראך ווידר דען סוחר
זילשטו ווער איך בין אונ׳ שטעבט דא וויא איין מלך זול שטין בון זעלשטו
ווען דוא האשט דען שטיין צו קויפֿן געבן איינם גרין אביר איינן
הערן · דער הלבן לוש מיר איין שטיין דען איך האב אין דיר רעדליך
אב גיקויפֿט אדיר מיר ווערן אנדרן זאלין פֿיר נעמן דיא דוא ניט ואר
מייבשטט · אין דעם קאם זיין גוט שטל מייבשטר אך דער צו גין מיט
פֿיל באך ערעטיר דיא האט ער צום שלום מיט גנומן אונ׳ שפראך
וויש איז דא דער מער פֿור איין גשרייא איבר מיינן הערן אונ׳ וואלטן
מיט גיוואלט פֿון לעדיר אויש ציהן · דיא אום שטענדר דיא באטין זיא
זאלטין עש לאזין בלייבן זיא וועלטן וואל זעהן דז זעלכיש מעך פֿאר גיליכן
ווערדן עש איז דאך אך געזעלט היא · אלזו וואר דער שטל מייבשטר
אך גשטילט · וויא בון דיא אנדרן שרים זעלכי זאך פֿאר בומן האבן

זיא

honnêtement; il devrait faire appel à un tribunal.» C'est ce qu'il fit. Ils se retrouvèrent donc devant le tribunal; celui-ci reconnut que le jeune prince avait acquis les pierres d'une manière tout à fait honnête, pour la somme de dix florins. Néanmoins, le jeune roi devait verser la somme de deux mille florins au marchand pour que sa perte ne soit pas aussi considérable. Le marchand cria, pleura et ne se montra en rien satisfait. Alors les juges qui se trouvaient au tribunal dirent: «N'est-ce pas assez de la part du roi? En fait, il ne te devait rien du tout. Alors prends vite ton argent et disparais!» Le roi fut donc, cette fois-ci, extrêmement satisfait, riche et heureux alors que le marchand, lui, se morfondait. Puis le jeune roi se demanda comment il allait s'y prendre pour obtenir la fille du comte. Un jour, il partit faire une promenade avec son écuyer et retourna peu après au château où habitait le comte avec ses filles; on avait assigné au jeune prince une chambre à part où il pouvait dormir. Il garda les trois escarboucles dans sa chambre pour qu'elles éclairent brillamment la pièce. Un jour, il retourna se promener avec son écuyer pour tromper son ennui. Pendant ce temps, les filles du comte étaient allées ouvrir la porte de sa chambre et y avaient découvert les belles pierres qui leur firent très envie. Nos deux hommes s'en revinrent à la maison et se rendirent compte aussitôt que quelqu'un était entré dans leur chambre; mais ils firent semblant de rien. Les trois filles allèrent trouver le jeune roi et lui dirent: «Sire, si vous faites cadeau d'une pierre à chacune d'entre nous, nous jouerons avec vous, au lit, au jeu de la femme une heure chacune, comme il se doit en échange de votre don.» Elles se mirent d'accord pour jouer chacune une heure au lit. Mais l'aînée partit voir le sonneur de cloches et lui dit: «Veille à sonner les cloches deux fois coup sur coup, car je m'en vais jouer au jeu de la femme avec le jeune roi; dès que tu me verras grimper dans son lit, sonne les cloches pour que je puisse ressortir sur-le-champ. Veille également à ce qu'il ne me fasse pas de faux cadeau et sonne les cloches aussitôt. Ainsi j'aurai gagné mon argent.»|Alors elle se rendit chez le jeune roi et alla

ויא אן דער מלך האט דיא שטיין רעדליך גיקויפט ער זאלט זיך אויך
גריכט בירופֿן אונ׳ דש גישאך׳ אונ׳ אלזו הבדלטן זיא פֿור דען גריכט׳
אונ׳ דש גריכט האבן דש דער קעניג דער מלך האט דיא שטיין וואל
מיט רעכטן גיקויפט אום צעהן גילדן׳ דאך צום איבר וויש זאלט דר
יונג מלך דען קויף מאן באך צוויא טויזנט גילדן הרוישר געבן דאר מיט
דש דער שאדן ניט אזו גאר גרוש וועד דער סוחר דער שריא אונט
ווייבט אונ׳ וואלט ביקש הרוישר האבן דא הובן דיא שרים אן דיא אים
מישפט זאשן איז דאש גיבונגן פֿון מלך דען ער ווער דיר וואל ביקש
שולדיג צו געבן דער הלבן בעם דוא זיא הין וועק באלד אונ׳ פֿאק דיך
איין וועק דער הלבן וואר דש מאל דער מלך גאר פֿרויא אונ׳ וואר רייך
אונ׳ זעליג אונ׳ דער סוחר וואר גאר ביטריבט׳ בון האט זיך דען דער
יונג מלך בידאכט וויא ער עש וועלט אן גרייפֿן דאש ער וועלט דען
גראבן טאכטיר איינן ביקומן׳ אלזו בינאב עש זיך דש ער מיט זיינם
שטל מייבשטר ווידר הין וועק וואנדרט אונ׳ קאם דער באך ביט לאנג
ווידר אין דש שלוס דא דער גראב דיבן וואנט מיט דען טעכטיר אונט
עש וואר דען יונגאן מלך איין ביזונדר גימאך איין גיגעבן דש ער אינן
זינן זאלט אלזו ביהילט ער דיא דרייא קורבונקיל ביא אים אין זיינן חדר
דער ווארטן דש דיא שטוב זאלט העל לייכטן׳ אלזו גינג ער מיט דעם
שטל מייבשטר ווידר איין מאל פֿור לאנגן וויל שפאצירן דיא וויל ווארין
דיא טעכטיר הין גינגאן אונ׳ האטין דאש חדר אויף גימאכט אונ׳ העטין
דיא שינן שטיין גיזעהן אונ׳ העטין גרוש לושט דער צו ביקומן׳ אלזו
קאמן דיא צווין ווידר איין הייאן צו הויז אונ׳ שפירטן וואל דש איאנשט
אים איר חדר ווער גיוועזן דרפֿין זיך אביר קיינר ביקש אן בעאן׳ בון
קאמן דיא דרייא טעכטיר צום יונגאן מלך אונ׳ זאגטן צו אין אדוני מלך
וועלט איר אונזר איטליכר איין שטיין שענקין אזו וועלן אונזר איטליכה
מיט אייך איין שטובד דער פֿרייאן שפילן אים בעט אלש זיך גיהערט
פֿון רעכטין וויא מן דען דיא גיבן געבן זאל׳ בון זיא ווארן דש קייפֿש
אייבש דש זיא איין שעה מיט אנבדר שפילן זאלטין אים בעט׳ דיא
וויל גינג דיא עלשט טאכטיר צום גיויקביר אונ׳ שפראך צו אים זיך דז
דוא צוויא מאל גישוויבט באך אנבדר דיא גלאך שלאפשט דען איך וויל
מיט דען יונגאן מלך איין שעה דער פֿרויאן שפילן זא זיך ווען איך צו
אים אין דאש בעט שטייגן זא שלאג דיא גלאך אזו וויל איך ווידר אויש
דעם בעט ארוישר שטייגן אונ׳ גיב דוא אכטיגן דרויף ווען ער וויל מיר
איין פֿאלשן גיב גבן זא שלוג דיא גלאך אזו האב איך מיין געלט פֿור
דיגט׳

dans sa chambre. Le sonneur put la voir grimper dans son lit et jouer au jeu de la femme avec lui. Puis il voulut lui donner un faux cadeau. Le sonneur s'en aperçut et se mit à sonner les cloches à toute volée. Elle dit: «A présent, j'ai gagné ma part. L'heure est passée, car la cloche a sonné. Aussi donne-moi mon escarboucle.» Et il la lui donna. Elle courut vite chez ses sœurs et leur dit comment elle avait gagné sa part. Et les deux sœurs firent le même arrangement avec le sonneur que leur sœur aînée. La moyenne réussit aussi bien. Mais lorsque la cadette voulut ressortir du lit après que le sonneur eut sonné, le jeune roi l'attrapa et lui fit un faux cadeau, comme mentionné plus haut. Puis il lui donna l'escarboucle. Elle retourna auprès de ses sœurs et leur raconta qu'elle avait couché avec lui. Les sœurs lui dirent: «Il n'y a pas de mal à cela.» Puis le jeune roi se rendit auprès des deux autres sœurs et leur dit: «Couchez avec moi ou rendez-moi mon escarboucle!» Elles pensèrent qu'il s'agissait là d'un arrangement honnête et couchèrent avec lui. Lorsqu'il en eut fini avec elles, il leur dit à toutes trois: «Rendez-moi mes escarboucles ou je m'en vais tout raconter à votre père.» Or elles avaient peur de leur père; aussi toutes trois rendirent-elles les escarboucles. Pour finir, la cadette tomba enceinte de lui. Elle devint de plus en plus pâle, ce qui se conçoit aisément. Le père s'en aperçut et lui demanda: «Ma chère fille, que t'est-il arrivé pour être aussi pâle? Ce n'est pas du tout ta carnation habituelle.» Elle était en effet la plus belle des trois filles. Alors elle en fit part à son père en grand secret. Mais le père lui dit: «Bien que tu sois tombée enceinte de lui, je ne te donnerai pas à lui pour épouse!» En entendant de la bouche de son père qu'il ne lui donnerait pas le jeune roi pour époux, la fille cadette en fut fort attristée et elle alla rapporter les propos de son père au jeune roi. Ce fut un véritable crève-cœur pour elle, car elle l'aimait[265] énormément, il pouvait en être assuré. Le jeune roi fut lui aussi fort triste, car lui aussi aimait la fille du comte, et il ne savait comment l'obtenir. | Il alla se plaindre à son écuyer. L'écuyer dit: «Je

דינט · אלזו גיבן זיא צום יונגאן מאן אין זיין גימאך דא קאנט דער
גלעקנֿר עבין זעהן ווען זיא אין דש בעט אריין שטיגן אונ׳ זיא שפילטן
דיא פֿרויאן מיט אננדר נון ער וואלט איר איין פֿאלשן גיב געבן דא
דער זאך עש דער גלעקנר אונ׳ ליש דיא גלאק שלאגן · דא שפראך
זיא דש מאל האב איך מיין טייל פֿור דינט דען דיא שטונט איז נון אויש
דען דיא גלאק האט נון גישלאגן דער האלבן גיב מיר מיין קורבֿונקיל
שטיין הער אלזו גאב ער איר דען שטיין · נון לוף זיא באלד צו אירי
אנדרי שוועשטרן אונ׳ זאגט ווי זיא האט נון דאש איר פֿאר דינט אזו
מאכטן דיא אנדרי ביידי שוועשטרן אך מיט דען גלעקנר ווי דיא
ערשטע · נון דער מיטלשטן גריט עש אך · אביר ווי דיא יונגשט
וועלט אך ווידר אויש דעם בעט שטייגן דא דער גלעקנר האט גלייט
דא דער וואשט זיא דער יונג מאן אונ׳ גאב איר איין פֿאלשן גיבווא
אובן שטיט אונ׳ דער נאך גאב ער איר אך דען קורבֿונקיל אלזו קאם
זיא צו אירן שוועשטרן אונ׳ זאגט ווי זיא ווער בייא אין גלעגן · דא זאגטן
דיא אנדרן שוועשטרן עש שט דיר ניט · דער נאך גינג דער יונג
מאן צו דיא אנדרי בייד שוועשטרן אונ׳ שפראך צו איר לנגט איר אך
בייא איר אביר געבט מיר מיין קארבֿונקיל ווידר · זיא נאמן עש פֿור
איין פשרה אן אונ׳ לאגן אך בייא אים · דא ער נ[illegible]מיט זיא אך וארטיג
וואר שפראך ער צו דיא שוועשטרן אל געבט איר מיר מיין קורבֿונקיל
שטיין ווידר אדיר איך וויל עש אייערם פֿאטיר זאגן נון זיא פֿארכטין
זיא זיך ואר אירן פֿאטיר אונ׳ גאבן זיא אלי דרייא אירי קורבֿונקיל ווידר ·
בקיצור דיא יונגשט וואר טראגן פֿון אים ווארדן נון זיא ווארד גאר
בלייך וויא וואל נון צו גידענקן איזט דער פֿאטיר זאך עש איר אן אונ׳
פֿראגט זיא מיין ליבה טוכֿטיר וויש איז דיר גישעהן דש דוא אלזו בלייך
זיכֿשט עש איז דאך יוא דיין ווארב ניט דען זיא וואר דיא אליר היפשט
אובטיר דיא דרייאן טעכֿטיר · דא זאגט זיא עש דען פֿאטיר אין איינן
גרושן סוד · דא זאגט דער פֿאטיר וויא וואל דאש דוא בישט בֿון אין
טראגן ווארדן אזו וויל איך דיך דאך אים ניט געבן צו איינם וויב ·
זיא נון זעלכיש דיא יונגי טוכֿטיר פֿון פֿאטיר הוירט דש זיא דען יונגאן
מאן ניט ביקומן זאלט וואר זיא גאר טרויארג אונ׳ זיא גינג הין אונ׳ זאגט
עש דען יונגאן מאן וויא זאליש דער פֿאטיר גירעט האט דש ווער איר
נון איין גרושי הערץ ברעך דען זיא הטן זיך גאר ליב דער נאך
ווישט ער זיך צו ריכֿטן · נון וואר דער יונג מאן אך טרויארג דען ער
העט דיא טעכֿטיר אך גערן גיהט אונ׳ וואשטיט ניט וויא ער זיא ביקומן
זאלט

vais te dire comment avoir la fille du comte. Va prendre une escarboucle et raye-la très légèrement, de manière à ce que cela ne se voie pas. Puis rends-toi au moulin du comte et dis-lui: ‹Cher comte, je viens vous demander une faveur: j'aimerais faire perforer mon escarboucle dans votre moulin.›» Le comte envoya la pierre au moulin en recommandant, sous peine de mort, de veiller à ce qu'on la perforât au bon endroit afin que la pierre ne se brisât pas. Le meunier prit la pierre et dit qu'il ferait de son mieux. Il assura qu'il était capable de mener à bien un tel travail sans le moindre accroc. Puis le meunier donna la pierre à son ouvrier, afin qu'il la perforât, sans endommager la pierre et sans dévier de l'endroit précis. Alors le meunier alla se promener dans les champs et pendant ce temps, l'ouvrier tenta de perforer l'escarboucle. Mais la pierre se brisa en deux. Lorsque les ouvriers virent ce qui venait de se passer, ils s'enfuirent du moulin, car tout leur bien n'aurait jamais suffit à remplacer la pierre. Le comte fit chercher l'escarboucle au moulin, mais il n'y avait personne au moulin. Sur ces entrefaites, le meunier rentra. Le serviteur lui demanda la pierre, car le comte la réclamait: il voulait voir si on avait perforé correctement la pierre. Mais le meunier ne vit pas âme qui vive au moulin. Il chercha la pierre et la trouva, brisée en deux. Le meunier donna les morceaux au serviteur, puis il s'enfuit lui aussi, car il était aussi insolvable que les autres. Le serviteur alla donc porter les morceaux à son maître. En les apercevant, le comte fut saisi d'effroi, car il ne savait comment annoncer cette nouvelle au jeune roi. Le jeune roi venait justement voir sa pierre, pour savoir si on avait fait du bon travail. Alors le comte dit au roi: «Roi illustre, je ne peux vous cacher plus longtemps ce qui est arrivé: votre pierre s'est brisée en deux.» Le comte se mit à sangloter en disant: «Je ne sais comment vous rembourser cette pierre», et, de désespoir, il s'arracha les cheveux qu'il avait sur la tête.| Alors le jeune roi lui-même s'adressa au comte et dit: «Remettez-

זאליט אלזו קלאגט ערש דען שטאל מייבשטר דא שפראך דער שטאל
מייבשטר איך ויל דיר איין גוטן עצה געבן ויא דוא דיא טוכטיר וואל
קאבשט ביקומן · גיא הין אונ׳ בעם איין קארבונקיל שטיין אונ׳ מאך
איין קליין ריצכן דריין דש מן עש ביט זיכט אונ׳ גיא אויף דען גראבן מיל
אונ׳ זאג צו אים ליביר גראב איך וועלט אייער געבאד געבעטן האבן איר
וועלט מיר אויף אייער מילן איין לוך אין מייבן קורבונקיל שטיין מאלין
לאזין אלזו שיקט עש דער גראב דען שטיין אויף זיין מיל אונ׳ אבט סוט
דער בייא מן זאלט בייא לייב שטרויף מן זאלט זעהן דש מן קיין לוך דער
בעבן מכן זאלט דא מיט דער שטיין ביט צו ברעכט · דר מיל מייבשטר
באם דען שטיין צו זיך אונ׳ שפראך ער וועלט זיין פלייש טון אזו פיל
אין מיגליך ווער ער פאר זיכרט זיך ער וועלט עש וואל קעבין מאכן דש
קיין מבגיל זעלט דא זיין · אונ׳ דער מיל מייבשטר גאב דען שטיין דען
מיל קבעכט ער זאלט איין לאך דריבן מאכן זונדיר שאדן דש קיין לאך
דער בעבן מעך דריין קומן · בון דער מיל מייבשטר גיבג דער וויל
שפצירן אויף דש פעלד אונ׳ דיא וייל וואלטן דיא קבעכט איין לוך אין
דען קורבונקיל שטיין בארין · דא בראך דער שטיין מיטן פון אנבדר
ויא בון דש דיא קבעכט דאש זאכן אזו מכטן זיא אל פליטה פון דער
מילן דען זיא קאבטן אין ביט צו ביצאלן מיט אלן אירן גוט · בון שיקט
דער גראב באך דען קארבונקיל שטיין אין דער מיל אזו וואר ביאאבד
אין דער מיל דער ויל קאם דער מיל מייבשטר אך איין היים אונ׳ דער
קבעכט וואלט דען שטיין האבן דען דער גראב ויל אין האבן אונ׳ ויל
אין זעהן אוב איר האט אין רעכט געלערט · דא זאך דער מיל מייבשטר
ביאבט אין דער מילן דא זוכט ער דען שטיין דא לאג ער דארטין צו
בראכין מיטן פון אנבדר דא גאב דער מיל מייבשטר דען קבעכט דיא
שטיקר אונ׳ ערמאכט דער וייל אך פליטה דען ער פאר מאכט אין
אך ביט צו ביצאלן · אלזו בראכט דער קבעכט דיא שטיקר זיינם
הערן · ויא בון דער גראב דיא שטיקר פון דען שטיין זאך דא וואר
ער זער דער שראקן דען ער וואשטיט ביט ויא ער פון דעם יונגאן
מלך זעלט קומן · דער וייל קאם דער יונג מלך אך צו גן אונ׳ וואלט זיין
שטיין זעהן אוב ער רעכט גימאכט איש . דא שפראך דער גראב
צום מלך הוך געבארנר הער קיבג איך קאן אייך ביט פור הלטן איך
ויל אייך זאגן אייער שטיין איז מיטן אנטצוויא געבראכן · אובט דער
גראב טריב איין גרושן יאמר אונ׳ שפראך צו אים איך וויש אייך דיין
שטיין ביט צו ביצאלן אונ׳ רופט זיך פור גרושן לייט זיין הער אויש ·

vous de vos frayeurs! Il y a un remède à cela. Donnez-moi en échange votre fille cadette pour épouse et je ne vous tiendrai pas rigueur pour la pierre.» A ces mots, le comte fut fort heureux de pouvoir s'acquitter de sa dette grâce à sa fille. Il donna donc sa fille pour épouse au jeune roi. Les noces se déroulèrent dans la plus grande joie. Et chacun raconta ses aventures à table. Puis le jeune roi se mit lui aussi à raconter sa première aventure: «Un jour, j'allai à travers champs et je rencontrai trois belles colombes blanches; l'une des trois était plus blanche que les autres; je visai l'une d'entre elles, sans réussir à l'atteindre. J'en visai une autre et la manquai de justesse. Puis je visai la troisième et l'atteignis entre les ailes; son ventre se mit à enfler.» En entendant cette histoire, les autres comtes se mirent à rire, car ils avaient compris l'allusion et ils se réjouirent. C'est ainsi que le jeune roi épousa la fille cadette du comte et qu'il vécut heureux avec elle.

208

(D'un homme pieux qui avait une vache qui le nourrissait; toute la semaine, il travaillait avec elle, et le jour du chabbat, il se reposait avec elle; il finit par la vendre à un gentil et elle refusa de travailler le jour du chabbat)

Histoire qui arriva à un homme pieux. Celui-ci avait une vache qui le nourrissait. Toute la semaine, il partait aux labours avec elle et le jour du chabbat, il se reposait avec elle, conformément au commandement du Saint, béni soit-Il: *Le jour du chabbat, tu te reposeras, toi, ton serviteur et ta servante et ton bétail* (Ex 20, 10). Mais voici ce qui arriva: l'homme pieux s'appauvrit au point qu'il fut obligé de vendre sa vache à un gentil; il vendit au gentil une vache sans tare. Toute la semaine, le gentil partait avec elle aux labours et elle ne présentait pas la moindre tare; mais quand arrivait le jour du chabbat et que le gentil menait sa vache aux champs pour les labours, la vache se couchait par terre et refusait de labourer, car chez son maître juif, elle était habituée à ne pas labourer le jour du chabbat, et elle se reposait. Le gentil la roua de coups, mais la vache refusa de tirer la charrue; elle se coucha par terre et ne voulut plus se relever. Voyant que la vache présentait une telle tare, le gentil retourna voir le juif et lui dit: «Tu m'as vendu une vache soi-disant sans tare, mais ta vache ne veut pas tirer la charrue et de plus, quand je la bats, elle se couche par terre. | C'est pourquoi, rends-moi mon argent et

אויש זיינן קאפא · דא שפראך דער יונג מלך אליין צו דען גראבן
ביט טוט אזו שייצליך אין קאן אייך באך וואל העלפין געבט איר מיר
דער פיר אייער יונגשטן טאכטיר צו איינם וייב · אזו וויל איך אייך
אויך דען שטיין פור צייאן · וויא דער גראב זעליכש הורט פון דען מלך
אזו וואר ער גאר פרויא דש ער מיט זייבר טאכטיר ביצאלין קאן אלזו
גאב דער גראב דען מלך זיין טוכטיר צו איינם וייב אלזו וואר דיא הוך
צייט מיט גרושן פריידן · אונ' איר איטליכר זאגט זיין אויש ווארט איבר
דען טיש · דא הוב דער יונג מלך אך אן אונט זאגט זיין ערשטן אויש
פארט אונ' הוב אן איך גינג איין מאל אויף איין אקיר דא בינגעגט מיר
דרייא שינן ווישן טויבן אונ' אייבן אונטיר דיא דרייאן וואר גאר ווייש
דא שוס איך נאך איינר דא קאבט איך זיא ביט טרעפין · דער
נאך שוס איך נאך דער אנדר דא טרויף איך שיר · דער נאך שוס
איך נאך דער דריט דא טראף איך זיא צווישן דיא פליגל דש ער דער
בויך אויף לויף · וויא זעליכש דיא אנדרן גראבן הורטן לכטן זיא איבט
מרקטן עש וואל אונ' וואורן פרויליך · אלזו ביקאם דער יונג מלך דיא
היפשט טאכטיר אונ' לעבט מיט איר אין פריידן :

רח

מעשה גישאך אן איינן חסיד דער האט קויא דא דער נערט
ער זיך פון זיא אונ' דיא גנץ וואך אקירט ער מיט זיא
אונ' אן שבת רואט ער מיט זיא וויא אך הקנה גיבאטן האט אן שבת
זאלשטו רואן דוא אונ' דיין קנעכט אונ' דיין מייד אונט דיין פיך · נון
ביגאב עש זיך דש דער חסיד גאר ארים ווארט דש ער דיא קויא פור
קויפין מושט איינם גוי אונ' פור קויפט זיא פור אלין מאנגיל דעם גוי
נון דער גוי דער אקירט מיט איר דיא גנץ וואך דש זיא קיין מאנגיל אן איר
האט וויא עש אביר שבת וואר דא פירט דער גוי דיא קויא אויף דעם
פעלד אונ' וואלט מיט איר אקירן דא פיל דיא קויא איין בידר אונ' וואלט
ביט אקרן דען זיא וואר עש בייא דעם יודן גיוואנט דש זיא אן שבת
ביט אקירט אונ' רואט אן שבת · דר גוי שלוג זיא גאר הרט דאך וואלט
דיא קויא ביט אקירן אונ' פיל בידר צום ערדן אונ' וואלט אך ביט ווידר
אויף שטין · וויא דאש דער גוי דש זאך דאש דיא קויא אזו איין מאנגיל
האט · דא גינג ער ווידר צו דעם יודן אונ' שפראך צו אים דוא האשט
מיר דיא קויא פאר אלין מאנגיל צו קויפין געבן דיא קויא וויל דאך ביט
אקירן אונ' מין דש איך זיא שלאג אזו פאלט זיא צו דער ערדן דער הלבן
געבט

reprends ta vache!» Notre homme pieux se retrouva dans une situation tout à fait désespérée, car l'argent, il l'avait dépensé. Il pensa en son for intérieur que la vache se souvenait probablement encore du jour du chabbat et il demanda au gentil: «Est-ce qu'elle refuse de travailler en semaine?» Le gentil répondit: «Non, en semaine elle travaille allègrement; c'est seulement le jour du chabbat qu'elle refuse de tirer la charrue.» Le chabbat suivant, lorsque l'homme pieux se rendit aux champs avec le gentil, il trouva sa bonne vache couchée au milieu du champ. Le gentil la battit, mais elle refusa de se relever. Alors l'homme pieux s'approcha de la vache et lui dit: «Vache, aussi longtemps que tu étais à mon service, tu étais tenue de te reposer le jour du chabbat, selon le commandement de notre Bon Seigneur. Par contre, depuis que tu n'es plus à mon service mais au service du gentil, tu n'es plus tenu de te reposer le jour du chabbat, car le gentil n'observe pas le chabbat. Aussi va donc labourer le champ devant toi! Tu mettras ainsi fin à mes ennuis avec le gentil.» A ces mots, la vache se releva et se remit au travail. A ce spectacle, le gentil fut fort étonné et demanda au juif ce qu'il avait bien pu murmurer à l'oreille de sa vache pour pouvoir, lui aussi, lui murmurer quelque chose à l'oreille au cas où elle refuserait à nouveau de labourer. Il lui raconta ce qu'il lui avait murmuré à l'oreille. A ces mots, le gentil se mit à pleurer et dit: «Regardez-moi cette bête qui veut observer le chabbat selon le commandement du Saint, béni soit-Il! Que dire alors du comportement qu'un homme devrait avoir!» Et il alla se convertir au judaïsme, lui et toute sa famille. Il devint un juif très pieux du nom de rabbi Hanina et il fut rabbin dans une ville.

209

(D'un juif remarquable qui habitait à Paris en France et qui était très versé dans la cabale, l'astronomie et la philosophie, comme vous allez le voir)

Histoire qui arriva à un homme du nom de rabbi Yéhiel. Il habitait à Paris en France. Tous ses actes étaient le fruit d'une grande piété et il était très versé dans la cabale, l'astronomie et la philosophie, comme vous allez le voir par la suite. C'était un homme extrêmement pieux qui étudiait jour et nuit. A Paris, au chapitre de la cathédrale, il y avait un chanoine qui était lui aussi un grand érudit et qui avait une foi rigide; le chanoine et le rabbi – distinguons-les bien![266] – étaient très liés. Une nuit, le

גיבט איר איין געלט ווידר אונ׳ נעם דיר דיין קויא ווידר ווער וואר בון
איבלר דראן דש דער חסיד דען ער האט דאש געליט בון פֿור טון אונ׳
גדאכֿט זיך מיט זיך געלברט דיא קויא ווערט נאך אן שבת גידענקן
אונ׳ וראנגט דען גוי וויל זיא דען דיא גאנציא וואך ביט אקירן אזו שפראך
דער גוי ביין זיא ארבט דיא גאנץ וואך גאר וואל בייארט אן שבת וויל זיא
ביט אקירן. וויא עש בון שבת ווידר זאל זיין דא גינג דער חסיד מיט
דעם גוי אויף דש פֿעלד דא לאג דיא גוט קויא דא אויף דעם פֿעלד אונט
דער גוי שלוג זיא אונ׳ זיא וואלט ביט אויף איין שטין דא גינג דער חסיד
צו דער קויא אונ׳ שפראך צו איר קויא דא דוא בישט בייא מיר געוועזן
דא בישטו גיבאטן געוועזן דש דוא אן שבת רואן זאלשט דען אונזר ליבר
הער גוט האט עש אך געבאטן אביר דער וויל דוא ביאן בייא מיר בישט
אונט בישט בייא דעם גוי בישטו ביאן גיבאטן אויף דען שבת צו רואן
דען דער גוי האלט דען שבת ביט דער הלבן גיא אונט אקיר פֿור דיך
דא מיט איך דאך פֿרידן מעכט האבן פֿון דעם גוי. וויא בון דיא קויא
דש הורט אזו שטונט זיא ווידר אויף אונ׳ אקירט ווידר. אונ׳ וויא בון דז
דער גוי זאך דא פֿאר וואנדרט ער זיך גאר זער אונ׳ פֿראגט דען יודן
וויש ער דאך דער קויא האט איין גרואנט דא מיט דז ערש איין אנדר
מאל קאן אך איין לושפרן ווען זיא ביט אקירן וויל. דא זאגט ער אים
וויש ער איר האט איין גרואנט וויא בון דש דער גוי הורט דא הוב ער
אן צו וויינן אונ׳ שפראך זיך דאש פֿיך וויל הלטן דען שבת וויא הקב״ה
גיבאטן האט וויש זאל דען איין מענטש טון אונ׳ גינג דרויף הין אונ׳ וואר
זיך מגייר מיט זיינן גאנצים גיזינט אונ׳ וואר איין קוישליכר יוד מיט זיינן
נאמן רבי חביגה אונ׳ וואר איין שטאט רב:

רט

מעשה גישאך אן איינם דער היש רבי יחיאל דער זאש צו
פריז אין פֿרנקרייך דער וואר גאר איין פֿרומר מאן
מיט אל זיין ווערקין אונ׳ וואר איין גרושר לערנר מיט קבלה אונ׳ תלמגה
אונ׳ אליר לייא פילוסוף ויא איר נאך וואל פֿון זייגן ווערקין הערן ווערט
אונ׳ וואר איין גרושר חסיד אונ׳ לערנט טאג אונ׳ נאכֿט. אונ׳ אין דער
שטאט פֿריז וואר איין גלח אין טום פרופֿשט דער וואר איין גרושר
מלומד אך אונט וואר גאר שטייף אין זיינר אמונה אונ׳ דער גלח אונ׳
דער רבי להבדיל וארן גאר איינש מיט אנאנדר איין מאל לערנט
דער רב אין איין ספֿר אין זיין חדר בייא נאכֿט ויא בון זיין סדר וואר:

לט ב Q 2 דא

rabbin était en train d'étudier un livre dans sa chambre, comme à l'accoutumée,| lorsque soudain, derrière sa maison, il perçut des cris de détresse; il fut pris d'une telle frayeur qu'il en oublia où il était et qu'il se mit à lire un passage de la Torah jusqu'à ce que les cris cessent. Il se mit à lire dans la crainte et le tremblement, puis finit par s'endormir sur son livre. C'est alors que les cris recommencèrent, mais il ne les entendit plus. Je vais vous dire d'où provenaient ces cris. Deux démons, que Dieu nous garde, s'étaient introduits dans son jardin. L'un demanda à l'autre pourquoi il avait préféré se rendre dans la cour de l'homme pieux plutôt que d'aller chez quelque autre habitant de la ville. L'autre démon dit qu'il avait appris des anges qu'il n'y avait plus au monde de rabbin aussi remarquable pour ses bonnes actions que lui. «Et c'est vrai», dit-il, «il est là, devant son livre, à étudier. L'existence de la terre entière est suspendue à ses mérites.» L'autre démon dit: «Moi je viens de l'enfer où j'ai appris que la foi du chanoine était si inébranlable que personne ne pouvait l'en détourner, encore bien moins que le rabbin de sa bonne foi.» L'autre démon fut très affligé de voir son homme pieux méprisé de la sorte. Pour finir, les deux démons décidèrent de parier leur vie. Un des démons était du côté du rabbin; il paria avec l'autre démon qu'il ferait du chanoine un juif. L'autre démon était du côté du chanoine; il paria qu'il détournerait le juif de sa foi. Ils parièrent que celui qui gagnerait son pari trancherait la gorge de l'autre. Alors l'un des démons se rendit auprès du rabbin sous les traits d'un ange et lui dit: «Cher maître, voilà que le Saint, béni soit-Il, m'a envoyé auprès de toi pour que tu cesses d'être juif et deviennes un gentil.» Et il débita un flot de paroles suaves, persuadé qu'il était qu'il réussirait à convaincre l'homme pieux. L'homme pieux fut saisi d'effroi et pensa aussitôt qu'il s'agissait d'un démon; il le couvrit d'opprobre et le conjura de disparaître de sa vue. La nuit suivante, le démon revint sous les traits d'un vieillard, comme s'il était le prophète Elie et à nouveau, il abreuva l'homme pieux de paroles suaves, persuadé qu'il était de parvenir à ses fins; mais rien n'y fit. Voyant que l'homme pieux refusait de se détourner de sa foi, le démon revint une troisième fois sous les traits d'une femme, sans pouvoir toutefois parvenir à ses fins.| Voyant que le démon ne voulait point le lâcher, l'homme pieux eut

דא הורט ער הינטר זיינן הויז איין גרוש יעמרליך גשרייא אונט ער
דער שראך גאר זער דש ער ניט וואשטיט וואו ער ווער אונ׳ הוב אן צו
לויפן ביז דש גשרייא איין וועק וואר אונ׳ אין גרושן פֿארכֿט הוב ער
אן צו לויפן אונט שליף איבר דען ספֿר דא קאם דש גשרייא ווידר
אביר ער הורט עש ניט וייש עש וואר · בון דאש גשרייא וויל איך
אייך זאגן וואש עש וואר עש קאמן צוויא שדים הש״י אין זיינן גארטן
דא הוב איינר דען אנדרן גבֿרונגט פֿון וואנן ער קעם אין דען הוב צו
דען חסיד אין אלש צו איין אנדרן אין דער שטאט · דא שפראך דער
אנדר שד ער האב געהערט פֿון דיא מלאכים דש קיין קעשטליכֿר רב
אין דער וועלט מער איז אלש ער ווער מיט אלי זיינן מעשים אונ׳ דאש
עש וואר אישט דא זיצט ער דא איבר איין ספֿר אונ׳ לערנט אונ׳ פֿון
זיינן זכות וועגן שטיט דער גנץ עולם · דא זאגט דער אנדר שד ווידר
איך בין אך גוועזן אויש דען גהנם אונ׳ העט געהערט וויא דער גלח
איז גאר שטרק ווער אויף זיינן אמונה דש אין גיאנט קענט דער פֿון
ברענגאן פֿיל מיגר אז דען רב פֿון זיין גוטן גלובן · דז טעט דען אנדרן
שד גאר וויא דש ער דען חסיד אזו זער פֿאר אלטיט · סוף דבֿר דיא
צוויא שדים דיא וועטן מיט אננדר אום דש לעבן דער רב העט איין
שד דער וואר אויף זייבר זייטן · דער וועטיט מיט דען אנדרן שד ער
וועלט דען גלח צו אייבם יודן מאכן · אונ׳ דער גלח האט אך איין שד
אויף זייבר זייטן דער וועטיט ער וועלט דען יהודה פֿון זייבר אמונה
ברענגן אלזו וועטיטן זיא מיט אננדר אונ׳ וועלכֿיר בון גווען דער זאלט
דען אנדרן שעכֿטין · אלזו גינג דר שד צום רב אונ׳ מכֿיט זיך גשטלט
אייבש מלאך אונ׳ שפראך צום רב ליביר רבי אזו האט מיך הקב״ה צו
דיר גשיקט דוא זאלשט קיין יוד ניט מער זיין אונ׳ זאלשט איין גוי ווערדן
אונט גאב אין זיבשט פֿיל זישר ווארט דאש דער שד יוא מיינט ער
וועלט דען חסיד איבר רידן · דא דער שראך דער חסיד גר זער אונ׳
בידולכֿט זיך בון שטובדן אן עש איין שד ווער אונ׳ ער וואר דען שד
זער מזזל אונ׳ וואר דען שד משביע דאש ער מושט בון אין איין וועק
גין · דיא אנדר נכֿט קאם דער שד ווידר אונ׳ מכֿט זיך צו איינם
אלטן מאן אז ווער ער אליהו הנביא אונ׳ גאב דען חסיד ווידר זום ווארט
דאש ער יוא מיינט דש ער וועלט עפיש בייא דעם חסיד אויש ריכֿטן
אביר עש הולף אלש ניקש · דא בון דער שד זאך דש דער חסיד ניט
וועלט אב קערין · דא קאם ער דיא דריט נכֿט ווידר אונ׳ מאכֿיט זיך
ווא איין פֿרויאש בילד אונ׳ קאנט אביר ניקש בייא אים אויש ריכֿטן ·
דא.

peur d'avoir commis des péchés, sinon il n'aurait pas été la proie d'un tel harcèlement. Aussi se mit-il immédiatement à jeûner, à faire l'aumône aux pauvres et à faire pénitence, si bien que tout le monde fut émerveillé par sa grande piété. Lorsque le démon vit qu'il était aussi pieux et qu'il faisait pénitence, et que d'autre part, le temps s'était écoulé sans qu'il soit parvenu à ses fins, il le laissa tranquille et s'en alla retrouver l'autre démon pour lui raconter ce qu'il avait entrepris et ce qui lui était arrivé avec l'homme pieux. L'autre démon se réjouit fort de rester en vie et dit: «Je m'en vais de ce pas voir si je peux parvenir à mes fins avec le chanoine.» Il se rendit chez le chanoine, vêtu avec magnificence. Le chanoine était assis dans une pièce tout illuminée et entouré de nombreux serviteurs, comme il sied aux chanoines. Le démon lui dit: «Ecoute-moi, chanoine! Dieu m'a envoyé auprès de toi pour te dire que tu as été chrétien bien assez longtemps; il est grand temps maintenant de te convertir au judaïsme et de te faire circoncire; sinon tu seras perdu à tout jamais et tu iras en enfer.» Et de lui montrer les chrétiens en enfer, notamment son père et sa mère, ses frères et d'autres chrétiens qu'il avait fort bien connus de leur vivant. A ce spectacle, le chanoine se mit à crier et demanda au démon de le sortir de là, lui promettant de faire tout ce qu'il voudrait. Alors il le conduisit aux portes du paradis. Là il vit siéger les justes, l'un plus remarquable que l'autre, et il en connaissait plus d'un. Il leur dit: «Quel bonheur d'être digne de siéger dans la béatitude et la gloire.» Il y vit aussi des sièges vides destinés à des justes encore en vie. Alors le démon dit au gentil: «Si tu étais juif et si tu te faisais circoncire, toi aussi tu entrerais au paradis.» Le chanoine dit au démon: «Si j'étais sûr et certain, je n'hésiterais pas à me faire juif et à me faire circoncire, afin d'avoir accès à la vie éternelle parmi les pieux.» Le démon le lui promit et le chanoine, quant à lui, promit au démon de se faire juif. Alors le démon le ramena chez lui et les deux démons se rencontrèrent à nouveau|dans le jardin de rabbi Yéhiel le Pieux pour voir où en

דא נון דער חסיד זאך דאש דער שד ניט וואלט פֿון אים אב לאשן דא׳
פֿורכֿט זיך דער חסיד ער העט זינשט עבֿירות גיטאן דיא וייל אים
איין זעלכֿיש מכֿשול וואר צו גיקומן אונ׳ גינג גלייך הין אונ׳ וואר מקבל
תעניתֿ אויף זיך אונ׳ גאב פֿיל צדקה ענים דש אל דער וועלט וואנדר
נאם דאש ער אזו פֿרום וואר אונ׳ טעט אך גרוש תשובֿה׃ וויא נון
דער שד זאך וויא ער אזו פֿרום וואר אונ׳ טעט גרוש תשובֿה׃ וויא
נון דער שד זאך וויא נון דער זאן איין וועק וואר אונ׳ האט ניקש קענין
אויש ריכֿטן דא ליש ער פֿון אים אב אונ׳ גינג צום דען אנדרן שד אונ׳
זאגט אין זיין גנץ הבדלונג וויא עש אים ווער גיגנגאן מיט דעם חסיד
דא וואר דער אנדר שד גאר פֿרויא דאש ער זיין לעבן בהילטן זאלט׳
אונ׳ שפראך נון וויל איך אך גין אונ׳ וויל אך פֿארזוכֿן וואש איך קאן מיט
דעם גלח אויש ריכֿטן אונ׳ בינאב זיך צום גלח אין זיין קעשליכֿן קליידר
אונ׳ דער גלח זאש אונ׳ האט פֿיל ניכֿטר בייא אים ברענגן אונ׳ פֿיל
קנעכֿט בייא אים זיצן וויא נון דיא טום הערין גיוואנט אישט׃ דא
שפראך דער שד צו אים הערשטו דוא טום פרוסשט גוט הוט איך
צו דיר גיבט דוא בישט נון לאנג גינונג אין גוי גיוועזן דוא זאלשט נון איין
יוד ווערדן אונ׳ זאלשט דיך בישניידן לאזן ווא ניט ווערשטו איאר אונ׳
איבק פֿור לארן זיין אונ׳ ווערשט אין דאש גיהנם קומן אונ׳ וויזן אין וויא
אנדרן גוים אין גיהנם זיין אונ׳ אך זיין פֿאטיר אונ׳ מוטיר אונ׳ ברודיר
אונ׳ זינש אך אנדרן גוים דיא ער אל גיקענט האט בייא אירן לעבן אונ׳
וויא זעלכֿיש דער גלח זאך שריא ער צום דעם שד ער זאלט אין דוך
איין רויש פֿירן ער וועלט אלש טון וואש ער וואלט׃ דא פֿורט ער אין
אך פֿור דען גן עדן דא זאך ער דיא צדיקים זיצן אי אייגר קוישטליכֿר
אז דער אנדר אונ׳ ער קענט אך פֿיל פֿון זיא׃ דא שפראך ער וואל
צו איין דאש איר אלכֿיש ווירדיג זייט דאש איר זיצט אין דער זעליקייט
אונ׳ אין דער ווירדיקייט׃ אונ׳ זאך נוך׳ עטליכֿן לערן שטעט שטין דיא
דא ביהלטן ווארדן עטליכֿן צדיקים דיא נאך בייא לעבן ווארדן׃ דא
שפראך דער שד ווידר דען גוי ווען דוא איין יוד ווערשט אונ׳ לאשט
דיך בישניידן זא קומשטו אך אין דאש גן עדן׃ דא שפראך דער גלח
ווידר דען שד ווען איך דאש גוויש וויסט אזו וועלט איך יוא איין יוד
ווערדן אונ׳ וועלט מיך בישניידן לאזן דאש איך אך אין דאט איבק לעבן
קומן מעכֿט בייא אנדרן פֿרומן לייט׃ דער שד זאגט דען גלח צו׃ אונ׳
דער גלח זאגט אך דען שד צו דש ער וועלט איין יוד ווערדן׃ אלזו פֿורט
אין דער שד ווידר איין היימן׃ אונ׳ דיא צוויא שדים קאמן ווידר צו איין

לט ג Q 3 זאן

était leur affaire. L'autre démon dit: «Non, tu n'as pas encore gagné, car j'ai du mal à croire que le chanoine va s'en aller.» Mais la nuit suivante, le chanoine se prépara et fit un baluchon de tout ce qu'il put emporter en objets précieux et en monnaie sonnante et trébuchante; il alla porter le tout dans la maison de rabbi Yéhiel, frappa à sa porte et le pria de le laisser entrer. Notre bon rabbi eut très peur d'une fausse accusation parce qu'il venait de nuit et il lui dit qu'il ne lui ouvrirait pas la nuit. Le chanoine supplia le rabbi de le laisser entrer, lui assurant qu'il n'avait aucun souci à se faire. Alors il lui ouvrit la porte et le fit entrer. Le chanoine confia sa décision au rabbi. Il le pria donc de l'aider à partir afin qu'il pût se rendre là où on pourrait le circoncire. Alors rabbi Yéhiel le circoncit de ses propres mains et lui enseigna la Torah. Alors que, cette nuit-là, ils se retrouvèrent ensemble tous les deux, le rabbi et le prosélyte, rabbi Yéhiel entendit prononcer dans sa cour la bénédiction pour l'abattage rituel; rabbi Yéhiel et le pieux prosélyte sortirent et virent les deux démons qui étaient là à nouveau: l'un voulait abattre l'autre. Aussitôt rabbi Yéhiel voulut savoir ce qui se passait. Alors ils lui répondirent qu'ils étaient tous deux des démons et que chacun avait parié qu'il parviendrait à persuader son candidat. C'était lui qui était sorti victorieux; aussi voulait-il abattre le perdant. A ces mots, l'homme pieux pria le Saint, béni soit-Il, Le loua et Le remercia de l'avoir protégé de Satan. Le prosélyte qui avait tout entendu lui aussi, se réjouit de s'être fait juif et loua le Saint, béni soit-Il. Mais rabbi Yéhiel s'opposa à ce que le démon soit tué dans son jardin. Il exigea qu'on le conduise dans les champs afin qu'il y soit exécuté. Rabbi Yéhiel fit venir deux juifs, munis de beaucoup d'argent, qui accompagnèrent avec joie le prosélyte en Terre Sainte. Le prosélyte fut un juif très pieux, se maria et eut des enfants qui furent très pieux et qu'il maria à des conjoints riches et honorables. Il mourut, laissant un bon renom. Ce fut la raison de la richesse du rabbi.|

און אין דעם גארטן פֿון רבי יחיאלש חסיד אונ׳ וואלטן הערן וויא דיא זיך
שטובט׳ דא זאגט דער אנדר שד ביין דוא האשט נאך ניט גיווארן
דען איך גלאב נאך ניט דש דער גלח איין וועק ציהט׳ בון דיא אנדר
נכט הוב זיך דער גלח אויף אונ׳ נכט צו הייפא וואש ער קאנט מיט
בעזאן און תכשיטים אונ׳ באר געלט אונ׳ טרוגן עש אלש אין דען רבי
יחיאלש הויז אונ׳ קלאפט אן זיינן הויז טיר אן אונ׳ באט אין אן זאלט אין
אויף טון׳ דער גוט רבי פֿארכט זיך זער פֿור איינר שקר עלילה וויל ער
ביא נכט קאם אונ׳ שפראך צו אים, ער וועלט אין ביא נכט ניט אויף
טאן׳ דער גלח באט דען רבי אלזו גאר זער ער בידרפֿט זיך קיינש
בזז ניט צו ביזארגן׳ אזו טעט ער אין אויף אונ׳ ליש אין הביין׳ אלזו פֿור
טרויאט דער גלח דען רבי דען הבדיל גאר דער הלבן וואלט ער אין ביטן
ער זולט אין העלפֿין דש ער מעכט קעבין איין וועק קומן אן איין אורט
דא ער מעכט גיודש ווערדן׳ דא גינג רבי יחיאל הין אונ׳ יודשט אין
זעלבשט אונ׳ לערנט מיט אים תורה׳ אונ׳ וויא בון דיא צוויא ביא
אנבדר זאשן דער רבי אונ׳ דער גר דיא זעלבין נכט דא הורט רבי
יחיאל איין ברכה אין זיינן הויז מאכין איביר דיא שחיטה דא גינג רבי
יחיאל אונ׳ דער פֿרום גר הרוישר דא שטובדן ווידר דיא צוויא שדים
אונ׳ וואלט איינר דען אנדרן שעלטן׳ דא פֿראגט רבי יחיאל וויש דא
פֿור איין הבדיל ווער אלזו זאגטן זיא וויא זיא אין צוויא שדים, זיין אונ׳
העטין מיט אנבדר גיוועט ווערליר דען אנדרן איבר רידן קאנט אונ׳
אלזו העט ער גיוואנן אונ׳ דער הלבן וועלט ער אין שעלטן׳ וויא זעלכיש
דער חסיד הורט דא באט ער הקב״ה אונ׳ לובט אונ׳ דנקט דאש ער אין
האט בישירמט פֿור דען שטן אונ׳ דאש הורט דער גר אונ׳ וואר גאר
פֿרוא דאש ער וואר איין יוד גיווארדן אונ׳ לובט הקב״ה׳ אלזו וואלטט
רבי יחיאל דען שד ניט שעלטן לאזן אין זיינן גארטן אונ׳ ער וושט אין
אויף דאש פֿעלט פֿירן אונ׳ שעלטין אין׳ אונ׳ אזו בישטעלט דער רבי
יחיאל דען גר צוויא יהודים, דיא מיט אים איביר צאגן מיט גרושן
פֿריידן אונ׳ מיט גרושן מאון אונ׳ דער גר וואר איין פֿרומר יוד אונ׳ באם
אין ווייב אונ׳ גיוואן קינדר דיא פֿרום ווארדן אונ׳ גאב זיא אויש אין
אייטל עושר אונ׳ כבוד אונ׳ שטורב בשם טוב אונ׳ דער רבי
וואר ריין דער דורך ווארדן :

מעשה

210

(De rabbi Yéhiel qui, la veille du chabbat,
alluma une lampe à huile qui brûla jusqu'au chabbat suivant)

Histoire qui arriva à rabbi Yéhiel. C'était un très grand sage et un très grand cabaliste. Dans sa chambre d'étude, il y avait une lampe à huile qu'il allumait toujours la veille du chabbat et qui brûlait toute la semaine sans huile[267]. Ce phénomène extraordinaire était connu de tout le monde. Le roi fit convoquer le rabbi et lui demanda si ce qu'il avait appris au sujet de sa lampe à huile – il voulait l'entendre de sa propre bouche – était bien vrai. Le rabbi répondit que non, que ce n'était pas vrai et nia entièrement les faits. Il agit ainsi pour ne pas se rendre important; au contraire, il tenait à rester modeste, craignant qu'on ne le prît pour un magicien. Le roi s'abstint de tout commentaire et décida de faire semblant de rien; mais il avait l'intention d'aller voir lui-même si c'était vrai ou non. Il tint conseil avec ses conseillers et se proposa d'y aller un mercredi soir pour connaître la vérité. Or il régnait à Paris une grande hostilité contre les juifs: en effet, la ville comptait de nombreux nobles qui offensaient l'homme pieux et allaient sans cesse frapper à la porte de sa chambre d'étude. L'homme pieux avait fait quelque chose pour que les nobles ne puissent l'empêcher d'étudier. Il avait pris un clou en fer et l'avait fiché en terre. Lorsque les nobles venaient frapper à la porte de sa chambre d'étude, le clou avait cette particularité insolite, car le tout était conçu intelligemment, que par suite d'un coup de marteau que le rabbi assénait au clou, celui qui avait frappé à la porte s'enfonçait dans le sol. Lorsque le roi vint lui aussi frapper à sa porte la nuit, le rabbi prit son marteau pour asséner un coup au clou et le roi s'enfonça dans le sol jusqu'à la taille. Le roi frappa à nouveau et le rabbi asséna un autre coup de marteau au clou, croyant que c'étaient les nobles qui frappaient à sa porte. Mais le clou vola très loin en arrière. A ce spectacle, le rabbi eut très peur et il pensa: «Ce ne peut être que le roi!» Aussitôt il ouvrit la porte, se prosterna aux pieds du roi et le supplia de lui pardonner, car il ignorait qu'il s'agissait de sa majesté le roi. Et dès que le clou| sortit de terre, le roi lui aussi refit surface. En fait, ses

די מעשה

גישאך אן דען רבי יחיאל דער וואר גאר איין גרושר חכם אונ' איין קבלה אונ' אין זיינן לערנן חדר דא האט
ער איין איל ליכט ברענן דש מכט ער אל מאל אן אן אייבם ערב שבת
אונ' ברענגט דער נאך דיא גאנצי וואך זונדר איל אונ' זעלכיש חידש
וואר נון אידר מאן גיוואר׃ דא שיקט דער מלך נאך דעם רבי אונ'
פֿראגט אין זעלכיש האט ער גיהערט פֿון ליכט ברענן דש בגערט ער
צו ווישן פֿון אים אוב זעלכיש וואר איז׃ דא זאגט דער רבי ניין עש
ווער ניט וואר אונ' לייקנט עש גאר זער דאש טעט ער דרום דאש ער
וועלט זיך ניט הוך מאכן אונ' מאכט זיך זעלברט שופֿל אונ' ער
פֿארכֿט זיך אן וועט אים פֿור איין מלשין הלטן׳ נון דער מלך שוויג
שטיל דער צו אונ' גידוכט זיך ער וועלט זיך ביקש ווייטר אן בעמן׃
דוך וועלט ער זעלברט גין אונ' וועלטש ביזעהן אוב עש וואר ווער אודר
ניט אונ' ער הילט עצות מיט זיינן יועצים. דאש ער וואלט אן איינן
מיטוואך צו נכט גין צו ביזעהן דיא ווארהייט׳ נון וואר גרוש רשעות
אין דער שטט פאריז דען עש ווארין פֿיל פריצים אין דער שטט דיא
ווארדן דען חסיד זער מצער אונ' קלאפטן אירדארן אן זיינן לערן
חדר אונ' דער חסיד האט עפיש גימאכט דער ווארטן דאש אים דיא
פריצים ניט זולטין מבטל זיין פֿון לערנן׃ דא נאם ער איין איזרנן
נאגל אונ' שטעקט אין אין דיא ערד אונ' ווען דיא פריצים קאמן אונ'
קלאפיטן אן זיין לערנן חדר אן אזו הט דער נאגל דיא טבֿע אן זיך וויא
עש בון גימאכט וואר מיט חכמה אונ' נאם איין האמר אונ' שלוג אויף דען
נאגל איין שלוג דא זינקט דער זעלבין מאן אין דיא ערד הינ״ין דער דא
גיקלאפט האט אן זיינר טירן׳ נון וויא דער מלך אך קאם אונ' קלאפט
ביא נכט דא נאם דער רבי איין האמר אונ' קלאפט אויף דען נאגל דא
זאנק דער מלך אין דיא ערדן ביז אן זיינן לענדן׃ דער מלך קלאפט
נאך איין מאל אונ' דער רבי שלוג אך נאך איין מאל אויף דען נאגל ער
מיינט עש ווערין פריצים דיא עש טעטין׃ דא שפראנג דער נאגל
הינטר זיך גאר ווייט דא דש דער רבי זאך פֿורכט ער זיך גאר זער אונ'
גידוכט זיך דש איז ניאנט אנדרש גייארט דער מלך אונ' אלזו בלד טעט
ער דיא טיר אויף אונ' בייגט זיך פֿור אין נידר אונ' באט דעם מלך ער
זאלט אים פֿאר צייאן דען ער העט זעלכיש ניט גיוושט דש עש דער
איר קינגליך מייאשטעט ווער׃ אונ' וויא דער נאגל אויש דער ערדן
שפרנג

princes et ses serviteurs avaient vu ce qui était arrivé à leur roi et ils craignirent que le roi ne s'enfonçât entièrement. Aussi prièrent-ils le rabbi de lui venir en aide. Le rabbi alla installer le roi au coin du feu et lui administra des remèdes précieux qui lui permirent d'être à nouveau en aussi bonne santé qu'auparavant. Le rabbi demanda au roi: «Mon roi, que voulez-vous de moi pour vous déplacer de nuit jusqu'à ma maison? En vérité, le roi devrait être informé du vent qui souffle à ma porte et qui engloutit quiconque me veut du mal. Si je n'étais pas sorti précipitamment, tu aurais disparu sous terre.» Le roi dit: «J'ai failli être englouti sous terre, mais grâce à toi, j'ai été sauvé. A présent, je vais te dire la raison de ma venue ici: j'ai entendu dire que tu étais passé maître dans l'art de la magie et que tu possédais une lampe qui brûlait sans huile; j'avais envie de la voir.» Le rabbi dit: «Dieu me garde d'être un magicien! Mais je m'y connais un peu dans les choses de ce monde et j'ai quelques notions en matière de remèdes.» Alors il lui montra la lampe qui brûlait sans huile. En fait, elle contenait de la myrte qui brûle comme de l'huile. Le roi fut fort étonné par ce qu'il vit; il emmena le rabbi chez lui à sa cour et en fit son premier ministre. Le rabbi fut riche et heureux et le roi lui témoigna tous les égards. Mais le roi avait un grand nombre de princes et de nobles à sa cour qui étaient jaloux du rabbi. Ils se rendirent chez le roi et lui dirent: «Sire, comment peux-tu tolérer un juif à ta cour? Tu as beau être le roi, si tu touches au verre de vin que le juif a devant lui, il ne le boira pas.» Mais le roi garda le silence. Un jour, le roi donna à boire au rabbi et le rabbi dit: «Je n'ai pas le droit de boire en ce moment, mais avant de quitter la table, je boirai sous tes yeux. Accorde-moi un peu de temps!» Lorsque le moment fut venu pour le roi de se laver les mains à table, comme il est de coutume de se laver les mains après le repas, le roi se lava les mains dans une bassine en or et dès que le roi | se fût lavé les mains, le rabbi prit la bassine en or et but

שפרנג אלזו שפרנג אך דער מלך ווידר אויש דער ערדן · נון זיין
שרים אונ׳ עבדים דיא הטין נון גזעהן וויא עש דעם מלך ווער גנגנגן
אונ׳ פֿורכֿטן זיך דער מלך ווער גאר אין דיא ערד פֿור זינקין אונ׳ באטן
דען רבי ער זולט אים העלפֿין · דא גינג דער רבי הין אונ׳ ברוכֿט דען
מלך צום פֿייאר אונ׳ ברוכֿט אים פֿיל קוישטליך רפֿואות דאש ער אין
ווידר ברוכֿט דאש ער ווידר ווארגזונט וויא פֿור דא פֿראנגט אין דער
רבי דען מלך איין דינג וואש אישט אייער בגער דאש איר בייא נכֿט
אין אייבם הויז קומט · פֿור ווער דער קינג זול ווישן דאש איין ווינט גיט
פֿור אייבם טיר הער · אונ׳ ווער איר וויל עפיש ביז טון דער פֿור
שליבט ער אין ערד · אונ׳ ווען איך ביט אזו בלד ווער צו דיר ארויש
גיקומן אזו ווערשטו גאר פֿאר שלובדן אין דיא ערד · דא שפראך דער
מלך איך בין שון פֿור שלובדן גיוועזן אין דיא ערד אונ׳ וואל דיר דאש דוא
איך האשט בישירמט דער פֿון · אונ׳ איך וויל דיר אך זאגן ווארים איך
בין צו דיר גיקומן דען איך האב פֿיל הערין זאגן פֿון דיר וויא דוא איין
גרושר חכם בישט אין כישוף אונ׳ וויא איין ליכֿט זאל בייא דיר ברענן
זונדר איל דאש וועלט איך יוא גערן זעהן · דא שפראך דער רבי ווידר
חו דאש איך זעלט איין מכשף זיין אביר איך בין זונשט איין ווינק פֿור
שטענדיג אין וועלטליך הענדיל אונ׳ וואש אך זינשט ווינק סגולות אונ׳
וויז אין דאש ליכֿט דש דא ברענט אן איל אביר עש וואר אים ליכֿט אלזו
וויא מרטיל דאש לייכֿט וויא איל · ווייא נון דאש דער מלך זאך דא פֿאר
וואנדרט ער זיך גאר זער אונ׳ נאם דען רבי מיט אים היים אין זיין
הויז הלטובנג אונ׳ מכֿט אין צו אייבם איבערשטן יועץ אונ׳ דער רבי
ווארד רייך אונ׳ זעליך אונ׳ דער מלך הילט אין גאר קוישטליך · נון האט
ער פֿיל שרים אונ׳ פריצים אך אים הויז הלטובנג דיא הטן קנאה אויף
דען רבי אונ׳ גינגן הין צום מלך אונ׳ זאגטן אדוני מלך וויא מאנשטו
דען יהודא אין הויז ליידן בייא דיר ווען שון דער מלך ווער אונ׳ רעלט אן
דעם נאז דא דער יהודא ווין איבן הוט זא טרינקט ערש ניט פֿון דער
מלך שוויג שטיל דער מלך גאב איין מאל דען רבי צו טרינקן דא
שפראך דער רבי ווידר איך דרף ניט טרינקן אין דען אייגן בליך
אביר אי איך פֿון דעם טיש איין פֿיר גיא דא וויל איך פֿור דיין אייגן
טרינקן טוא מיר ביזן איין וויל גימך · נון וויא עש דיא צייט קאם
דאש מן דען מלך זולט דיא הענט איבר דעם טיש וועשן וויא נון דער
סדר איז דאש מן נאך דען עשן דיא הענד וועשט · דא וועשט דער
מלך זיין הענד אויש אייבם גילדן בעקין אונ׳ אלש בלד דאש דער מלך
זיך:

l'eau dans laquelle le roi s'était lavé les mains, en présence du roi, des princes et des nobles. Et le rabbi dit en présence de tous les princes: «J'ai parfaitement le droit de boire cette eau, cela m'est tout à fait permis, mais la coupe de vin par contre, je n'ai pas le droit de la boire, car la Torah me l'a interdit.» Le roi garda le silence et ne l'en aima que plus, car il n'avait pas dédaigné l'eau dans laquelle il s'était lavé les mains.

211

(De rabbi Amnon qui était tenu en grande estime par l'évêque de Mayence; pour finir, l'évêque voulut qu'il fût un apostat, que Dieu nous garde!)

Histoire qui arriva à un rabbi remarquable du nom de rabbi Amnon. Celui-ci était tenu en haute estime à la cour de l'évêque de Mayence, car c'était un homme d'une érudition remarquable, d'une grande richesse et d'une ascendance illustre; c'était un homme d'une belle prestance; c'était un sage; il possédait toutes les nobles vertus qu'un juif se devait d'avoir en toutes choses et c'est pourquoi il était tenu en haute estime par tous les princes, comtes, nobles et seigneurs; il était aimé de tous les aristocrates de la cour qui appréciaient grandement sa compagnie. Et cependant, personne ne l'égalait en piété. Un jour, alors qu'il se trouvait à la cour aux côtés de l'évêque, les princes lui dirent: «Maître Amnon, abjure ta foi et Sa Gracieuse Majesté te nommera premier ministre, car il t'aime beaucoup et plus d'une fois, nous avons dit à l'évêque de t'élever à un rang honorable. Il nous a répondu que si tu abjurais ta foi et embrassais la sienne, il te couvrirait d'honneurs. C'est pourquoi nous te demandons d'abjurer ta foi, une fois pour toutes.» Mais il ne voulut pas les écouter. Un jour, l'évêque lui-même lui dit d'abjurer sa foi, mais il ne voulut pas davantage écouter l'évêque. Jour après jour, ils lui tinrent le même discours, mais il refusa de les écouter. Ils ne cessaient de lui tenir quotidiennement le même discours, bien qu'il refusât de les écouter. Alors l'évêque se fit de plus en plus pressant et insista pour qu'il abjurât sa foi. Voyant que l'évêque se faisait de plus en plus pressant, rabbi Amnon dit à l'évêque: «Je vais y réfléchir et dans trois jours, je donnerai ma réponse à Votre Gracieuse Majesté.» Il agit ainsi, croyant qu'il réussirait à éconduire l'évêque et que l'évêque le laisserait tranquille. | Mais à peine eut-il

זיך גיוואשין האט · דא באם דער רבי דאש גילדן בעקין אונ׳ טראנק
דאש וואשיר אוין דאש דער מלך האט זיין העבט דריבר גיוועשין פֿור
דען מלך אונ׳ פֿור דיא שרים אונ׳ פריצים · אונ׳ דער רבי זאגט פֿור
אלין שרים דאש טאר איך וואל טריבקין דאש איז מיר מותר אביר דער
בעליר מיט וויין דרוף איך ניט טריבקין דען דיא תורה האט מירש פֿאר
באטין · נון דער מלך שווייג שטיל דער צו אונ׳ האט אין פֿיל ליבור נאך
אלש פֿור דיא וויל ער זיין העבט וואשר האט ניט פֿאר שמעט :

ריא

מעשה

גישאך אן איינם קוישליכן רבי דער היש רבי אמנון
דער וואר גאר וואל גיהלטין אן דען הגמון הויף צו מענץ
דען ער וואר איין קעשטליכר מאן אים לערבן אונ׳ ער וואר איין גרושר
עשיר אונ׳ וואר אך איין מיוחס אונ׳ ער וואר איין בר שינליך מן ער וואר
איין חכם ער האט אלין קוישליכן מעלות אן אים דאש איין יוד זולט אן
זיך האבן מיט אלי זכין אונ׳ דער הלבן וואר ער וואל גיהלטין בייא אלי
שרים אונ׳ גרובן אונ׳ פֿירשטן אונ׳ העררין אונ׳ בייא אלין כעורים אים
הויף הטין אין אל ליב אונ׳ הטין אין גאר גערין בייא אין אונ׳ דאך וואר זיין
גלייכן ניט מיט פֿרומקייט · איין מאל בינאב עש זיך דאש ער אין הויף
וואר בייא דען הגמון דא הובן דיא שרים ווידר אין מייבשטר אמנון פֿור
קער דיך דוך איין מאל אזו זאל דיך אונזר גינעדגר פֿערשט אונ׳ הער
צו איינם איברשטן יועץ מכין דען ער הוט דיך גאר ליב אונ׳ מיר האבן
מענך מאל מיט דען פישוף דער פֿון גירעט ער זאל דיך צו ערן
ברענגאן דא האט ער אובש גיאנטוורט ווען דוא דיך פֿאר קערין
וועלשט אונ׳ וועלשט זיין גלאבן אן נעמן אזו וויל ער דיך צו גרושן ערן
טון ברענגאן דער הלבן ביטן מיר דיך פֿור קער דיך דוך איין מאל · דא
וואלט ער זיא ניט העררין איין מאל שפראך דער הגמון זילברט ווידר אין
ער זאלט זיך שמדן דא וואלט ער דען הגמון אך ניט העררן זיא הילטן אן
אין אן אלי טאג אביר ער וואלט אין ניט צו העררן · נון וויא זיא בונן אן אים
אן הילטן אלי טאג דוך וואלט ער זיא ניט העררן דא וואר דער הגמון גאר
זער מפֿציר אן אין ער זולט זיך דוך פֿור קערן · וויא נון דער הגמון אזו
גאר זער אן אים מפֿציר אישט · דא שפראך רבי אמנון ווידר דען
הגמון איך וויל מיך דרויף ביזינבן אונ׳ וויל אייער פֿערשטליך גינאדן אין
דרייא טאגן ווידר איין אנטווערט זאגין · אביר ער טעט עש דרום ער
מייבט ער וועלט דען הגמון דער מיט אב וויזן דא מיט דאש ער מבוחה

quitté l'évêque qu'il eut conscience de ce qu'il venait de faire. Comment avait-il pu dire à l'évêque qu'il allait y réfléchir, comme s'il subsistait le moindre doute et qu'il finirait par abjurer sa foi, que Dieu nous garde, et renier le Saint, béni soit-Il. Cela pesa lourdement sur sa conscience. Il rentra chez lui, accablé de tristesse et dans une profonde affliction. Il fut inconsolable. Sa femme lui demanda ce qu'il avait fait et ce qui lui était arrivé, car il n'était pas dans ses habitudes d'être aussi triste. Mais il ne voulut rien dire à personne de sa famille. Il dit: «Je veux descendre avec tristesse dans la tombe et je ne veux pas reposer ma tête avec douceur; je veux expier mon péché.» Lorsque le troisième jour arriva, l'évêque le fit convoquer pour qu'il lui fasse part de sa décision. Il répondit qu'il ne viendrait pas et que, de plus, il n'avait rien à voir avec lui. L'évêque le fit convoquer une deuxième, puis une troisième fois, mais il refusa de venir. Alors l'évêque fit amener le juste de force et lorsqu'il se présenta devant l'évêque, l'évêque dit à rabbi Amnon: «Que signifie ton geste? Je t'ai fait convoquer à trois reprises et tu as refusé de venir. C'est pourtant toi qui m'avais promis de me donner une réponse au bout de trois jours. C'est pourquoi, aujourd'hui même, j'exige que tu donnes ta réponse à ce que nous t'avons demandé.» Le juste dit: «Je n'ai aucune réponse à donner, ni à ce que vous m'avez demandé, ni à ce que vous allez me demander. Le fait d'avoir dit à la légère que j'allais réfléchir équivalait à renier le Saint, béni soit-Il. C'est pourquoi je me prononcerai moi-même sur mon châtiment.» Il dit: «Qu'on me coupe la langue pour avoir dit ‹Je vais réfléchir›, car c'est elle qui a parlé!» Rabbi Amnon demanda à faire pénitence et à sanctifier le nom de Dieu[268]. Alors l'évêque, ce méchant homme, dit: «Le châtiment que tu as prononcé toi-même, nous ne l'entérinerons pas, car il est bien trop bénin. Car la langue qui a prononcé la phrase a dit la pure vérité, mais les pieds qui ont refusé de venir me voir sur-le-champ, on te les coupera à la hache, et les autres membres de ton corps, on les torturera bien comme il faut.» Il lui fit couper les mains et les pieds. Et à chaque membre qu'on lui coupait, il lui faisait demander s'il ne|voulait toujours pas abjurer sa foi. Et à chaque fois, il disait: «Non.» Et à chaque fois, il disait: «Torturez-moi plus durement, car je l'ai

זעלט האבן בֿון הגמן · בון וויא ער בוזן בֿון הגמן היתישר גֿכֿנֿ בידלט
ער זיך וואש ער גֿטאן העט דז ער זעלכֿיש ווידר דען הגמן גֿרעט האט
וויא ער זיך ביזיבן וועלט אלש ווער עש איין ספֿק אוב ער זיך דוך שמן
וועלט אוכֿ וועלט הקבֿה בֿור לייקבן הו אוכֿ לאנֿ אים גֿאר הרט אויף זיינן
הערצֿין אוכֿ גֿכֿנֿ איין הייאן אוכֿ וואר גֿר טרויארנֿ אוכֿ וואש זער
ביטריבט אוכֿ ער וואלט זיך ביט טרישטן לאזין זיין וייב פֿרוגֿטן אין וואש
ער גֿיטון העט אדר וואש ווער אין גֿשעהן עש ווער דוך זיין סדר ביט
דאש ער זא טרויארנֿ ווער · ער וועלט עש אביר זיינם גֿזינט קיינם
ביט זאגֿן אוכֿ ער זאגֿט איך וויל בידרן טרויארנֿ צו דער גֿרובֿין אוכֿ איך
ויל איין קאפא ביט זבֿפֿט איין בידרלייגֿן איך וויל דיא עבירה בישן אוכֿ
וויא עש אם דריטן טאגֿ קאם דא שיקט דער הגמן באך אים אוכֿ
זעלט זאגֿן וויא ער זיך ביזאבן האט · דא אבטווארט ער ווידר ער וועלט
ביט קומן אך העט ער ביקש ניט אים צו טון · דער הגמן שיקט צוויא
דרייא מאל באך אים אביר ער וועלט ביט קומן · אלזו ליש אין דער הגמן
מיט גֿיוואלט הולין דען צדיק אוכֿ וויא ער בון צום הגמן קאם · דא זאגֿט
דער הגמן צו רבי אמנון וויא האשטו עש גֿיזייבט דא איך דרייא מאל
באך דיר גֿשיקט האב אוכֿ האשט ביט וועלין קומן · אוכֿ דוא האשט
מיר פֿאר היישן באך דרייא טאגֿ אבטווארט צו זאגֿן · דער הלבן
בֿינֿער איך נוך הייט בייא טאגֿ בֿון דיר דיא אבטווארט אויף דאש דאש
מיר בֿון דיר בינֿערט האבן · דער צדיק שפראך איך וייש קיין
אבטווארט צו גֿעבן אויף דאש דש מיר אן מיר בינֿערט האט אדיר באך
בינֿערט · אוכֿ אום ווילן דאש איך אין בֿור דולטום אונט הב גֿרעט
איך וויל מיך ביזיבן אישט עבן אלזו פֿיל אלש העט איך הקבֿה בֿור
לייקבט דער הלבן וויל איך זעלברט אורטייל איבר מיך גֿעבן אוכֿ ער זאגֿט
אלזו בֿון דער ווארט ווענֿן דיא איך גֿרעט האב איך וויל מיך ביזיבן אזו
זאל מאן מיר דיא צונגֿ אב שניידן דיא עש גֿרעט האט · דער רבי
אמנון בינֿערט תשובה צו טון אוכֿ וואלט מקדש השם זיין · דא
שפראך דער רשע דער הגמן דאש אורטייל דאש דוא זעלבט האשט
איש גֿשפראכֿין דאש גֿעבן מיר ביט איין · דען עש איז פֿיל צו וויניק ·
דען דיא צונגֿ דיא דא דש ווארט גֿרעט האט דש האט איידל ווארהייט
גֿיזאגֿט · אביר דיא פֿויש דיא ביט גֿלייך צו מיר גֿיקומן זיין דיא זאל מאן
דיר אב הקין אוכֿ דיא אנדר קירפֿיל בֿון לייב דא וועלין מיר אך זער
פייניגֿן · אוכֿ ער ליש אין אב שניידן זיין הענבט אוכֿ בֿויש · אוכֿ אל
מאל ווען ער אין איין גֿליד אב שניד דא ליש ער אין פֿראגֿן אוב ער זיך
באך

bien mérité pour les propos que j'ai tenus.» Et lorsque le méchant homme eut accompli sa volonté et l'eut torturé encore plus durement, il ordonna qu'on l'étendît sur un lit et qu'on disposât ses membres à côté de lui, puis qu'on le portât ainsi chez lui, dans sa maison. Ce qui fut fait. En l'apercevant, sa femme et ses enfants se mirent à pleurer amèrement; vous n'avez aucun mal à imaginer dans quel état ils se trouvaient – à cause de nos nombreux péchés. Mais il dit à sa femme et à ses enfants: «Ma chère épouse, j'ai bien mérité ce qui m'arrive, car j'ai voulu, que Dieu nous garde, renier le Saint, béni soit-Il. Cependant j'espère qu'avec l'aide de Dieu, je pourrai expier ce péché dans ce monde-ci pour avoir ma place dans le monde à venir.» Puis rabbi Amnon demanda à ce qu'on le portât dans son lit à la synagogue, à côté du chantre. Cette fois-là, on fêtait justement le Nouvel An, et lorsque le chantre voulut entonner la proclamation solennelle de la sainteté de Dieu, le juste dit au chantre: «Attends, je voudrais sanctifier le nom de Dieu avant de mourir.» Alors il entonna l'hymne «Honorons le Saint Nom»[269], que nous chantons à Nouvel An et pour le jour du Grand Pardon. Puis il récita l'hymne «Nous voulons proclamer la sainteté de ce jour». Lorsqu'il eut terminé, il disparut aux yeux des gens et on ne le vit plus jamais, car le Saint, béni soit-Il, l'avait enlevé et mis avec les autres justes pieux du jardin d'Eden. Trois jours après cet événement, il apparut en rêve la nuit à rabbi Kalonymos fils de notre maître Mechoulam, et lui demanda de faire une copie de l'hymne «Nous voulons proclamer», qu'il avait composé à cette occasion et de l'envoyer partout où se trouvaient les enfants d'Israël. Il le fit et c'est cet hymne «Nous voulons proclamer», que nous entonnons partout à Nouvel An et le jour du Grand Pardon, en souvenir de lui. Que le Saint, béni soit-Il, nous fasse bénéficier des mérites de ce juste si pieux.

212

(D'un homme qui renia Dieu et qui finit par avoir des remords)

Histoire qui arriva à un homme qui avait plus d'une fois renié le Saint, béni soit-Il. Pour finir, il éprouva de tels remords qu'il se dit en son for intérieur: «Comment faire pour expier mes péchés? Dois-je faire pénitence en jeûnant? J'en suis bien incapable, car de ma vie je n'ai été habitué à jeûner.» Il se dit encore: «Je veux sanctifier le nom de Dieu;

צאך ניט וויל ביור קערן · אביר ער זאגט אל מאל ניין דער צו · אונ׳ ער
שפראך אלי מאל פייניגט מיך הערטיר דען איך האבש אליש ביור דינט
מיט מיינן ווארטן דיא איך גירעט האב · אונ׳ וויא נון דער רשע זיין
ווילן האט נון פֿר ביל בראכֿט אונ׳ האט אין נון הערט גיפייניגט · דא גיבוט
דער הגמון מן זאלט אין אין איין בעט לֵיגן אונ׳ זיין גלידר געבן אין · אונ׳
זאלט אין אלזו איין הייאן אין זיין הויז שיקן אונ׳ דאש גישאך · אונ׳ וויא
אין זיין וויב אונ׳ קינדר זאכֿין אזו טריבן זיא איין גרושן יאמר וויא איר
בון וואל גידענקן קאנט וויא עש אין בעוה״ צו הערצן וואר · דא שפרך
ער ווידר זיין וויב אונ׳ קינדר ליבש וויב איך האב זעלכֿיש וואל פֿאר
דינט וואש מיר דא בֵיגֵגנאן אישט דען איך האב חו׳ הקב״ה ווען פֿר
לייקנן אביר איך הון צו הש״י איך וויל מיין זינט וואל אויף דיזן וועלט בישן
דאש איך חלק עולם הבא ווער האבן · דער נאך באט דער רבי אמנון
מן זאלט אין מיט דען בעט אזו אין דיא שול טראגן געבן דען חזן אונ׳ דש
זעלביג מאל איז גלייך אן ר״ה גיוועזן אונ׳ וויא דער חזן אן דיער קדושה הילט
דא שפראך דער צדיק ווידר דען חזן הלט שטיל איך וויל מקדש השם
זיין איא איך שטערבן ווער אונ׳ הוב אן אונ׳ זאגט ובכן לך תעלה קדושה
דאש מיר נאך אם ר״ה אונ׳ יום כיפור זאגן אונ׳ דער נאך זאגט ער
ונתנה תוקף קדושת היום · אונ׳ וויא ערש בון אליר אוישר האט דא פֿאר
שוואנט ער בון דען לייטן אונ׳ קיין מענבש זאך אין ניט מין דען הקב״ה
האט אין איין וועק גינומן בייא אנדרן פֿרומן צדיקים אין דען גן עדן
אונ׳ וויא עש אן דריטן טאג דער נאך קאם · דא קאם ער בייא נכֿט
אין חלום צו זיינם רבי קלונמוס בן רבינו משולם אונ׳ בוט אין דאש ער זאלט
דען ונתנה תוקף דאש ער גימאכֿט האט ער זאלשט אין אלין אורטן
איין וועק שיקן וואו ישראל זיצן · אלזו טעט ערש אז מיר נאך אין אלין
ארטן זאגן אן ר״ה אונ׳ יום כיפור דען ונתנה תוקף בון זיינן וועגן הקב״ה
לוש אונש דאש פֿרומן צדיק זכות אך לאשן גניסן אמן:

ריב

מעשה

גישאך אן איינם מענשן דער האט הקב״ה גאר אופֿט
פֿאר לייקנט אונ׳ צום לעטשטן האט ער גרוש
חרוטה דרויף אונ׳ בידוכֿט זיך אין אים זעלברט וויא זאל איך מיין עבירות
בישן זאל איך ויל תשובה טון מיט ושטין זא קאן איכֿש ניט צו קומן דען
איכֿש בין איין טאג ניט גיוואנט פֿיל צו פֿאשטן · אונ׳ בידוכֿט זיך איך
וויל הין גן אונ׳ וויל מקדש השם זיין דש אישט דיא בעשט תשובה דיא

c'est là la meilleure pénitence que|je puisse faire.» Il se rendit donc dans une ville où résidait un évêque. Cet évêque était très intolérant en matière de foi. En arrivant là-bas, il se rendit au palais et dit à ce puissant seigneur: «Quel sort mérite un faux-monnayeur?» L'évêque dit: «Il mérite d'être brûlé vif.» Alors le juif dit: «C'est la punition que je mérite, car j'ai fabriqué de la fausse monnaie.» On l'arrêta aussitôt et l'évêque lui demanda pourquoi il s'était livré lui-même. Il dit que c'était la vérité, qu'il avait fabriqué de la fausse monnaie, qu'à l'origine il avait cru en Dieu, le Dieu Tout-Puissant, mais qu'à présent, il s'était détourné de lui. A ces mots, l'évêque fut profondément blessé de voir qu'il méprisait son «idole»[270]; il le fit torturer très durement afin qu'il se repentît. Mais il resta inébranlable. Alors l'évêque craignit que le juif ne représentât un danger pour sa foi et voulut le faire mourir sur-le-champ. Il fit ériger un poteau de fer muni d'une chaîne en fer, le fit ériger au milieu d'un champ et fit proclamer dans tout le pays que quiconque voulait voir un juif être rôti tout vif devait se rendre tel jour à cet endroit précis pour assister au spectacle. Alors tous les gens du pays se rassemblèrent au jour proclamé par l'évêque. On alluma un feu autour du poteau, on attacha le juif au poteau de fer à l'aide d'une chaîne et on le fit tourner autour du poteau en le poussant en avant, lentement, jusqu'à ce qu'il fût entièrement rôti. On agit ainsi afin que la mort fût plus cruelle et dans l'espoir qu'il se repentirait. Lorsque le bourreau vit cette mort horrible, il s'en alla, car il ne voulait pas exécuter la sentence tant cette mort horrible l'épouvantait lui-même. Lorsque l'évêque vit que le bourreau ne voulait pas exécuter la sentence, il se leva de son siège et dit: «Je vais l'exécuter moi-même par amour pour ma foi.» Et il se mit lui-même à le faire tourner en rond, avec une chaîne en fer, autour du poteau et du feu, tant et si bien que sa graisse suinta de tout son corps. Mais il continua à sanctifier le Nom. L'évêque ne s'arrêta qu'au bout de trois jours, car il voulait le martyriser avant sa mort. Il s'arrêtait souvent pour lui demander s'il ne voulait pas abandonner sa foi; alors il le détacherait. Mais à chaque fois, il criait:| «Non.» Il continua donc et lorsqu'il fut près de mourir, il dit à

איך טון קיין · דא גינג ער אן איינן אורט דא איין הגמון איבן וואר דער
זעלבין הגמון דער וואר גאר הרט אויף דיא אמונה · וויא ער בון דארט
היין קאם גינג ער הין אין דאש שלום אונ׳ שפראך ווידר איין גיזאלטין
שר וואש האט אייבר פאר דיבט דער פאלשין איבן מלכ׳ · דא
שפראך דער שר ער אישט ווערט דאש מן אין בור ברעבן זאל · דא
שפראך דער יהודא דען לון האב איך בור דיבט דען איך האב פאלשין
איבן גישלאגן · דא לינג מאן אים גלייך גיפבנין אונ׳ דער שר פראנג
אין וויא ער זעלכיש אייבט דאש ער זיך זעלברט לאשט איין לינן · דא
שפראך ער ווידר דאש ווער וואר ער האט פאלשי איבן גישלאגן ·
דען אוריך הלבן ער האט אן גיט דען אלמעלכ״ין גילובט אונ׳ איבונדר
האט ער אב גיקערט בון אין · אונ׳ דא דאש דער הגמון הורט דא טוט
עש אים גאר וויא דאש ער אים זיין עז בור אלט אונ׳ ליש אים גאר הרט
פייניגן אונ ער ווידר זעלט חוזר זיין אביר ער בליב גאר הרט דרויף ·
בון פארכט זיך דער הגמון דער יוד ווערט אין פאר לייכט איין גיווער מלכ׳ן
אין זיינר אמונה אונ׳ וואלט אין בלט טיטן אונ׳ ליש אין מכין איין אייזרן
זייל אונ׳ איין אייזרן קעט דארן אויף דאש פרייא פעלד אונ׳ ליש אויש
שרייאן אין גאנבין לאנט ווער דא ווערט זעהן איין יודן לעבנדיג בראטין
דער זאל זיך אויף דען טאג בור פינגן אן דז אורט דא ווער אן עש זעהן ·
אלזו קאמן זיין גנצן לאנט פאלק צו אנבדר אן דען טאג אש בוא דער
הגמון האט לאשין אויש רויפן · אלזו וואר איין פייאר אן גימאכט אום דיא
זייל ארום אונ׳ ליש דען יודן אן בינדן אן דיא אייזרן זייל אן דיא קעט אונ׳
ליש אין ארום לופן אונ׳ טריב אין אזו הרום לאנצום ביז ער גיבראטין
שיר וואר · אונ׳ דאש טעט ער דרום דאש דיא מיתה אזו הרב זאל זיין
אוב ער זאלט חוזר זיין · וויא בון דער תליון זאך דאש עש איין מיתה
משובה וואר גינג ער בון אין איין זעק אונ׳ וואלט אין ביט דן זיין דען עש
טעט אים זעלברט בבנג איין זעלכיא מיתה משובה · וויא בון דש דער
הגמון זאך דאש אים דער תליון ביט וואלט דן זיין דא גינג ער בון זיינן
שטול אונ׳ שפראך איך וויל אין זעלברט דן זיין מייבן גלאבן צו ליב אונ׳
טריב אין אך זעלברט איין ארום אום דיא זייל אום דאש פייאר מיט
אייבירא אייזירן קטן דאש אים אלז דאש פעט בום לייב הרבין ראן דוך
וואר ער מקדש השם דאש דריב דער הגמון דרייא גנציר טאג אן דער
ווארדן דאש ער אין וואלט מצער זיין אי ער שטורב אובט אזא
אומט הילט ער שטיל אובט פרונג אין אוב ער וועליט ער חוזר זיין
בון זיינם אמנה זא וואלט ער אין אב בינדן זא שריא ער אלז
ביין

l'évêque: «Ecoute-moi, évêque, dans huit jours je te jugerai comme tu m'as jugé. Tout le monde pourra y assister.» Et il s'écria: «Ecoute, Israël, notre Seigneur Dieu est Un.» Et lorsqu'il prononça le mot «Un», il rendit l'âme; son corps brûla jusqu'à n'être plus que cendres. Alors l'évêque fit donner un festin à ses sujets; il leur fit servir du vin à profusion pour consolider sa foi. Et lorsqu'ils furent à table, l'évêque se mit à rire. Ses conseillers lui demandèrent: «Votre gracieuse Majesté, pourquoi riez-vous?» L'évêque répondit: «Pourquoi ne rirais-je pas? Ce fou de juif que j'ai condamné m'a dit qu'il ne se passerait pas huit jours avant qu'il ne m'ait jugé. Voilà pourquoi je ris.» A la table de l'évêque se trouvait son conseiller qui était un nain. Il dit: «Gracieux prince et seigneur, si j'avais été présent à ce moment-là, je vous aurais déconseillé la chose. Je ne puis rien vous dire de plus.» Ils continuèrent à manger et à boire quand soudain l'évêque se mit à crier: «Oh la la, que j'ai chaud!» On le porta à la cave, mais en vain. Alors le nain dit: «Le juif t'a dit la vérité. Et je vais te montrer comment il va te juger: de la même manière que tu l'as jugé!» Le nain fit en sorte que tout le monde pût voir que le juif jugeait l'évêque de la même manière qu'il l'avait jugé lui: il le fit tourner autour du poteau et la vengeance devint manifeste aux yeux de tous. Puis le nain disparut sans que personne ne le revît jamais.

213

(D'un homme qui mourut dans la sainte communauté de Worms et qui revint s'asseoir devant la synagogue)

Histoire qui arriva à un homme du nom de Bounem. Il habitait dans la sainte communauté de Worms. C'était un vieillard qui s'occupait des morts. Un jour, un juif vint à mourir. Et lorsque rabbi Bounem se rendit à la synagogue, il vit un homme à l'entrée qui portait une couronne sur la tête. Rabbi Bounem prit peur, car il pensait qu'il s'agissait d'un démon. Mais l'homme s'écria: «Sois sans crainte! Allons bon, tu ne me reconnais pas?» Rabbi Bounem dit: «N'es-tu pas l'homme que j'ai acompagné hier jusqu'à la tombe?» L'homme dit: «Oui.» Alors rabbi Bounem dit: «Pourquoi reviens-tu ici et comment te portes-tu, là-bas, dans l'autre monde?»[271] Il dit: «Je vais bien et on me tient en haute estime au paradis.»| Rabbi Bounem dit:

גיין אלזו טרייב ער פֿורט וויא ער שיר בון מיטג וואר זא שפראך ער
ווידר דען הגמון בלאיין פֿישוף איבר אלֿיט טאג וויל איך דיך אך ריכֿטן
וויא דו מיך גריכֿט דאש ווערט אידר מן מענקליך זעהן אובט שריא
שמע ישראל יי אלהינו יי אחד אונ׳ אין אחד גינג אים זיין נשמה אויז אזו
פֿור בראכיט ער פֿולנד צו בולפֿיר דער באך ליש דער הגמון אן גוט
מלצייט צו ריכֿטן דעם לנד פֿולק אונ׳ גאב אין וויין גינון צו טרינקן צו
שטרקין זיין לעבין אונ׳ וויא זיא בון איבר דען טיש זאשין דא הוב דער
הגמון אן צו לאכֿין דא פֿראגט אין זייני יועצים איר פֿערשטליך גיבאדן
ווארום לכֿיט איר זא שפראך דער הגמון זול איך ניט לכֿין דען טירכֿטן
יוד דען איך גריכֿט האן דער האט ווידר מיך גזאגט אי עש אלט טאג
וואר גיט זא וועל ער מיך אך ריכֿטן דער האלבין לאך איך דא זאס אם
טיש דש הגמונש יועץ דז וואר איין גצווערין דער שפראך גיבעדינר
פֿערשט אונ׳ הער ווער איך דא הייאין גוועזן זא וועלט איך איך דיין
זך ביט גראטן האבין איך קאן אייך ווייטירש ביקש מין זגן זא אשין
זיא אובט טרינקן פֿור זיך אורפֿליצונג הוב דער הגמון אן צו שרייאן
אייא וויא איז מיר זא ווארום מן טרוג אין אין קעליר עש הולף בישט דא
זאגט דש גצווערין לין דער יוד האט דיר דיא רעלטה וואר הייט גזאגט
דען איך וויל ווייזין דש דיך דער יוד ריכֿט גלייך אז דו אין גריכֿט הושט
אלזו מאכֿט דאש צווערגליין דש אידר מן זאך דש דער יוד דען הגמון
ריכֿטיט גלייך אז ער אין גריכֿט הוט אונ׳ טריב אין אין דיא זייל הרום
אונ׳ דש אלי מאבין שייבפֿירליך זכֿין דיא נקמה אין דעם פֿארשווינד
דש גצווארגי דש ביזיט וואשט ווא עש הין קומין אישט :

רי״ג

מעשה גישאך אן איינם מענטשין צו קק ווירמש דא וואר
איין יוד גישטורבין דער האט גהיישין פובים דער
וואר איין אלטיר מאן אונ׳ גינג אליז אום מיט מתים. אונ׳ וויא דער רבי
פובים פֿור דיא שול טיר אונ׳ האט איין גראבין אויף זייבים הייביט דא
צורכֿט זיך דער רבי פובים פֿאר אים ער מייניט עש ווער איין שד
דא רופֿט דער זעלבין מאן ווארכֿט דיך ביקש אונ׳ גיא פֿורט קעבשטו
מיך ביט דא שפראך רבי פובים בישטו ביט דען איך געשטירט האן
צו קבורה גיטון דא שפראך דער מאן יא דא שפראך רבי פובים
ווארום קומשטו דא הער אודר וויא גיטש דיר אויף יענים עולם דא
שפראך ער עש גיט מיר וואל אובט בין גאר חשוב אים גן עדן דא

«Mais on te prenait pour un bien mauvais juif dans ce monde-ci. Quels sont donc tes mérites pour être traité avec autant d'égards?» Le mort dit: «Je vais te le dire. Tous les matins, je me levais à l'aube, récitais mes prières avec ferveur et prononçais les bénédictions de tout mon cœur. C'est pourquoi maintenant, je sais prononcer les bénédictions au paradis et on m'y tient en haute estime. Mais comme tu ne me crois pas, je vais te donner un signe qui t'obligera à me croire. Hier, lorsque vous m'avez revêtu de mon linceul, tu m'as déchiré la manche.» Rabbi Bounem dit: «Que signifie cette couronne?» Le mort dit: «C'est pour que l'odeur des gens ne m'importunent pas, car il est fait avec les bonnes herbes du paradis.» Alors rabbi Bounem lui raccommoda sa manche, car le mort dit qu'il avait honte de voir les autres morts porter des vêtements entiers, tandis que lui portait des vêtements déchirés. Puis le mort disparut. C'est pourquoi, que chacun récite ses prières avec ferveur et il aura la vie belle dans le monde à venir; qu'il veille en outre à ce qu'il n'arrive rien lors de la toilette des morts.

214

(De trois hommes qui partirent et arrivèrent dans une forêt où ils se perdirent et furent séparés; l'un atteignit une ville où il ne connaissait personne et ne savait à qui confier son argent pour le chabbat; il le mit dans une cavité où l'on conservait le grain)

Histoire qui arriva au temps du roi Salomon. Trois marchands juifs se mirent en route pour aller acheter de la marchandise et, un vendredi soir tard, ils se retrouvèrent dans une forêt où ils se perdirent et furent séparés. L'un poursuivit sa route et parvint dans des contrées lointaines où il voulut acheter de la marchandise. Le marchand pensa: «Que faire? Je suis un étranger en pays étranger. Je ne connais absolument personne. A qui confier mon argent? En qui avoir confiance?» Il se rendit dans un champ et regarda de tous côtés pour bien s'assurer que personne ne le voyait, puis il enterra son argent dans une cavité où l'on conservait habituellement le grain pour l'année suivante. Or l'homme à qui appartenait cette cavité était présent et il vit l'homme enterrer son argent dans la cavité. Lorsque le marchand fut parti, l'homme alla prendre l'argent. Lorsque le marchand revint pour récupérer son argent, il ne le retrouva plus. Il se mit à pleurer amèrement et dit: «Pauvre de moi! Que faire maintenant? J'ai pourtant bien regardé partout, et il n'y avait

שפראך רבי פונים איר האט דיך דוך פאר איין שלעכטן זידן גיהלטן
אויף דיזים עולם וויש האשטו פור איין זכות גיטון דש מן דיך זא ערליך
היבלט דא שפראך דש מת ווידר דש וויל איך דיר זאגן דא וויל דש אלי
מארגן זא פריא בין אויף גישטאנדן אונ׳ הון בכוונה גיטון מיין תפלה
אונ׳ ברכות מיט גאנצים הערצן דער האלבין זאגן איך אים גן עדן
איצונדר אך ברכות אונ׳ מן היבלט מיך גאר וואל אונ׳ דיזר דו עש ביט גלבין
ווילשט זא וויל איך דיר איין סימן זאגן דאש דוא ווישט עש גלבין דען
געשטיר דא איר מיך דא מיר האט איין גיטון מיין תכריכים זא האשטו
מיר איין ארמיל צו ריסן דא שפראך רבי פונים וויש ביטייט דער
קראגן דא שפראך דש מת דיז מיר דער גריך פון דעם עולם ביקש
טוט דען עש זיין גוטן גרייטיר אויז דעם גן עדן אלזו מאלט אים רבי
פונים זיין ארמיל ווידר דען דש מת זאגט ער מוש זיך זובשט שעמין
דש אנדרן מתים גגן קליידיר אן האן אונ׳ ער האט צו ריסן קליידר אן
אלזו פאר שוואנד דש מת · דער האלבין זול איין איטליכר זיין תפלה
בכוונה טון זא גיטש אים גאר וואל אויף יענים עולם אונ׳ זול אכטיגן
האבן דש מן קיינם מת ביקש אופן פור געשיט :

דיר

מעשה

גישאך אין טאגן שלאך האלך דא וואנדרן דרייא
סוחרים יהודים מיט אנאנדיר נוך סחורה קפין אונ׳
זיא קאמין אן איינים פרייטיג שפוט אין איין וואלד דש זיא פאר עריט
ווארן אונ׳ דש זיא פון אנאנדר קאמין אונ׳ איינר צוג פורט אונ׳ קאם אין
פרעמדין לנד אונ׳ וואלט סחורה קפין דא גידאכט דער סוחר וויא אל
איך אים טון איך בין איין פרעמדר מאן אין פרעמדין לאנדין אונ׳ קען
גאר ניאנט ווען זול איך מיין געלד אויף צו היבן געבין דעם צו גיטרויאן
איז זא גינג ער אויף דש פעלד אונ׳ זאך זיך וואל אום דש אין ניאנט זך
אונ׳ פור גרוב דש געלט אין איין קירן לוך דא מן פפלעגט דאש קורן
אויף צו היבן אונ׳ איבר יאר צו האלטין דא. וואר עבן דער מאן דעם
דש לוך וואר אונ׳ זאך וויא דער דש געלט פור בורג אין דש לוך וויא בין
דער סוחר איין וועך גינג זא נאם דער מאן דש געלט דא בון דער
סוחר ווידר קאם אונ׳ וואלט זיין געלט ווידר נעמין דא פאנד ער ביקש
אין דא שריא ער גאר זער אונ׳ שפראך איך ארמיר מאן וויש זול איך
בון אן היבן דען איך האן מיך זא גאר וואל אום גיזעהן אונ׳ אישט ניאנט
דא גיוועשט נוך איז מיר מיין געלט הגוועק קומן · דא זכט ער וויש

דא

personne alentour. Cependant mon argent a bel et bien disparu!» Il regarda au loin.|Il vit un autre trou, mais il ne s'en occupa pas. Il alla trouver le roi Salomon pour se plaindre à lui de sa mésaventure. Salomon dit: «Renseigne-toi pour savoir à qui appartient cette cavité. Va trouver cet homme et dis-lui que tu es un étranger. Dis-lui: ‹J'ai emmené beaucoup d'argent avec moi; j'en ai enterré une partie dans la cavité, mais j'ai encore une grosse somme d'argent sur moi; je ne sais pas si je dois y mettre aussi l'argent que j'ai sur moi ou si je dois le donner à un homme digne de confiance; peut-être devrais-je le cacher ailleurs?› Il te dira: ‹Suis mon conseil! S'il est caché dans un endroit secret, mets-le là!› Et il remettra l'argent en place, car il pensera: si tu vois que l'argent n'y est plus, tu ne cacheras plus l'argent ici. Aussi ira-t-il le reporter. Alors cours vite récupérer ton argent!» Le marchand apprit à qui appartenait la cavité; il se rendit auprès de cet homme et lui demanda conseil. Et celui qui avait pris l'argent lui conseilla d'y ajouter le reste. Le marchand lui dit qu'il allait suivre son conseil. Le marchand alla en ville faire une petite promenade. L'homme qui avait pris l'argent se dit: «Quand il verra que l'argent a disparu, il n'y enterrera plus le reste. Allons donc remettre l'argent en place et récupérer le tout ensemble!» Il ignorait bien sûr que c'était une affaire préméditée. Et il partit remettre l'argent à sa place. Alors le marchand s'en vint voir si son argent était là et il le retrouva. Quelle ne fut pas la joie de notre marchand! Vite il le reprit et poursuivit sa route. Le voleur revint pour reprendre l'argent, mais il n'y avait plus rien. C'est ainsi que le marchand retrouva son argent grâce au roi Salomon.

215

(De rabbi Meïr qui passait quatre heures par jour à la maison d'études)

Histoire qui arriva à rabbi Meïr. Il avait l'habitude de passer quatre heures par jour à la maison d'études pour y étudier. Un jour, il quitta très tôt la maison d'études, ce qui n'était pas du tout dans ses habitudes. Lui-même s'en étonna fort et se demanda comment il avait pu quitter la maison d'études aussi vite. Il s'arrêta un moment. Alors il surprit une conversation entre deux serpents. L'un demanda à l'autre où| il allait.

דא זאך ער נוך איין לוך דא נאם ער זיך גישט אונט זא גינג ער צו שלמה המלך אונ׳ קלאגט אים דיא זאך · דא שפראך שלמה דער פֿאר ווערם דאש לוך א ז אונ׳ גיא צו דעם זעלבגן מאן אונט זאג צו אים דו זיישט איין פֿרעמדיר מאן אונ׳ האב פֿיל געלט מיט גנומן אונ׳ האן איין טייל פֿאר גראבין אונ׳ האן נוך פֿיל בייא מיר זא וויש איך ניט אוב איך זאלש דש געלט דש איך בייא מיר האן אך דער צו לייגן אודר זאלש אייגם ווער הייםטיגן מאן אויף צו היבן געבין אודר זאלש בזונדר פֿאר בערגן זא ווערט ער שפרעכן בזאלגט מיר אישט עש אן הייאליך אורט זא פֿאר בורגן עש אך דא הין בון זא ווריט ער דש אבדר אך ווידר דא הין לייגן דען ער ווארט גידענקין ווען דוא עש ווארשט זעהן דש קיין געלט דא לייגט זא ווארשטו דש געלט ביט דא הין ביגראבין · זא ווארט ערש ווידר דא הין לייגן זא גיא הין אונ׳ נעם דיין געלט ווידר · זא גינג דער סוחר אונ׳ דער פֿור ווערם דש לוך אי׳ אונ׳ גינג צו אים אונ׳ ביגערט פֿון אים איין עצה · דא זאג דער דש געלט האט גנומין ער זאלט בייא דעם אנדרן לייגן דא זא גיט דער סוחר ער וועל זייניר עצה פֿאלגן זא גינג דער סוחר אין דיא שטאט הביין אונ׳ גינג איין וויל שפאצירין זא גידוכט דער מאן דער דש געלט גנומן האט ווען ער ווארט זעהן דז קיין געלט מין דא לייגט דא ווארט ער דאש געלט ביט דא הין ביגראבין זא וויל איך דש געליט ווידר דא הין לייגן דער בוך וויל איכש מיט אנבדר בגעמין · ער וואשט אביר ביט דש עש איין גלייגט ווארי · אלזו לייגט דיר דז ערשט געלט ווידר דא הין אן זיין ערשטין שטאט דא קאם דער סוחר אונ׳ זאך נוך זיינם געלט אונ׳ פֿאנד עש ווער ווארי פֿרוא אז דער סוחר ער באמבש פֿלוקש אונ׳ גינג זיין שטרוים זא קאם דער גנב ווידר אונ׳ וואלט דש געלט בגעמין זא לאג קיינש מין דא אלזו קאם דער סוחר דש געלט דורך שלמה המלך :

רטו

מעשה

גישאך אן רבי מאיר דער וואר גיוואנט דש ער אלמאל פֿיר שעות אויף דען טאג אים בית המדרש בליב אונ׳ לערנט איין מאל גינג ער גאר פֿריא אויז דעם בית המדרש גיגאן מיא וואל דאש זיין גיוואנהייט ביט זא ווער דא פֿאר וואנדירט ער זיך זעלבירט וויא עש דוך קומן מעכט דאש ער דא בליד אויז דעם בית המדרש גיגאן איז זא שטובד ער איין וייל שטיל דא הורט ער וויא צווא שלגין מיט אנבדר רידן אונ׳ איין שלבג פֿראגט דיא אנבדר ווא זיא הין וועלט

L'autre dit: «Le Saint, béni soit-Il, m'a envoyé mettre mon sceau sur rabbi Judah et le tuer, lui et ses enfants.» Le serpent demanda: «Qu'a donc fait rabbi Judah?» L'autre serpent dit: «Il n'a jamais fait la charité de sa vie.» A ces mots, rabbi Meïr se rendit aussitôt chez rabbi Judah; il noircit entièrement son visage pour se rendre méconnaissable et pénétra dans la maison. Personne dans la maison ne le reconnut et rabbi Judah le prit pour un voleur. Lorsque rabbi Judah voulut se mettre à table, rabbi Meïr alla se mettre à table lui aussi. Les enfants se mirent à se quereller avec lui et lui dirent de sortir. Mais rabbi Meïr dit: «Dussiez-vous vous entretuer, je ne sortirai pas d'ici avant d'avoir mangé.» Et il mangea avec eux de force et contre leur gré. Après le repas, il dit à rabbi Judah: «Va chercher une miche de pain et fais-m'en l'aumône!» Alors rabbi Judah lui dit: «Holà, fripon! Il ne te suffit donc pas d'avoir eu à manger et à boire; il te faut en plus une miche de pain!» Alors rabbi Meïr alla éteindre la lampe et son visage brilla comme le soleil. Rabbi Judah pensa: «Ce n'est pas sans raison qu'il m'a demandé une miche de pain, car pourquoi rabbi Meïr viendrait-il nous voir?» Aussi lui donna-t-il la miche de pain pour l'amour de Dieu. Alors rabbi Meïr dit: «Suis mon conseil! Fais sortir ta femme et tes enfants de la maison! Ne les laisse pas rentrer avant demain matin, quatre heures après le lever du jour.» Rabbi Judah suivit le conseil de rabbi Meïr: il fit sortir ses enfants et sa femme de la maison et resta seul à l'intérieur avec rabbi Meïr. Puis rabbi Meïr sortit faire ses besoins. Alors le serpent vint pour tuer rabbi Judah, sa femme et ses enfants. Rabbi Judah cria à rabbi Meïr: «Au secours, le serpent est là qui veut me tuer!» Rabbi Meïr dit au serpent: «Que fais-tu là?» Le serpent dit: «Le Saint, béni soit-Il, m'a envoyé tuer rabbi Judah et ses enfants.» Rabbi Meïr demanda: «Qu'a-t-il donc fait?» Le serpent dit: «Il n'a jamais fait la charité.» Rabbi Meïr dit: «Pas plus tard qu'hier, il m'a fait l'aumône d'une miche de pain.» Et il le conjura de sortir de là. Le serpent sortit. Alors rabbi Meïr alla verrouiller la porte à double tour; puis il dit à rabbi Judah: «N'ouvre pas ta porte avant demain matin, quatre heures après le lever du jour.» Et lorsqu'ils furent tous endormis,| le

עלט׳ דא זאגט דיא אנדר שלבן. הקב״ה האט מיך גיזענט איך זאל רבי יהודא איין צייכן טון אונ׳ זאל אין אונ׳ זיין קינט אים דש לעבן ברענגן דא שפראך דיא שלאנג וויש האט דען רבי יהודא גיטון דא שפראך דיא אנדיר שלאנג ער האט אל זיין טאג קיין צדקה געבן וויא בון רבי מאיר דאש הורט זא גינג ער בליד אין הויז פֿון רבי יהודא אונט מאכט זיין פנים גלאנץ שווארץ דאש מאן אין ניט קענן מוכט אונ׳ גינג אין דש הויז הניין דא וואר ביאנבט אים הויז דער אין קענט אונ׳ רבי יהודא זאך אין פֿור איין גנב אן וויא בון רבי יהודא עשין וואלט דא זעציט זיך רבי מאיר אך צום טיש דא הובן דיא קינדיר אן צו קריגן מיט אים אונ׳ זולט הבויש גין דא זאגט רבי מאיר ווען איר שון זעלט מיך אונדר אנבדר הרגן זא וויל איך ניט הבויש גין ביז איך האב געגעסן אונט אש מיט איבן מיט גיוואלט איבר אירין דנק דא ער בון געשין האט שפראך ער ווידר רבי יהודא גיא הין אונ׳ נעם איין לאב ברוט אונ׳ גיב מיר אין צו צדקה דא שפראך רבי יודא ווידר אין איא דוא בזווילט איז עש ניט גינוגן דש איך דיר הון עשין אונ׳ צו טריקן געבן אונ׳ ווילשטו דר צו איין לייב ברוט אך הבין דא גינג רבי מאיר הין אונט לעשט דיא ליכט אויז זא לייכטיט זיין אן גיזיכט אז וויא דיא זון דא גידוכט רבי יודא ער האט מיר דען לייב ברוט ביט ור געביש אן גיהיישן דען וויא קומט רבי מאיר דא הער אונ׳ גאב אים איין לייב ברוט אום געטשווילן דא שפראך רבי מאיר פֿאלגט מיר דוא דיין וויב אונ׳ קינט אויז דעם הויז אונ׳ לוש זיא ניט הירין קומן ביז מורגן פֿיר שעות אויף דען טאג אלזו פֿולגט רבי יודא רבי מאיר אונ׳ טעט דיא קינדר אונ׳ זיין וויב אויז דעם הויז אונ׳ רבי יודא בליב אליינט אים הויז מיט רבי מאיר׳ דא גינג רבי מאיר אונ׳ וואלט זיין צורך טון דא קאם דיא שלנג אונ׳ וואלט רבי יודא מיט זיינם וויב אונט קינד טיטן דא שריא רבי יודא צו רבי מאיר העלף מיר דען דיא שלנג איז דא זיא וויל מיך טיטן דא שפראך רבי מאיר צו דער שלאנג וויש טושטו הינן דא שפראך דיא שלאנג הקב״ה הוט מיך דא הער גשיקט אונ׳ זול טיטן רבי יהודא אונ׳ זיין קינדר דא זאגט רבי מאיר וויש האט ער דען גיטון דא שפראך דיא שלנג ער האט קיין צדקה געבן דא שפראך רבי מאיר האט ער מיר דוך געשטירט איין לייב ברוט צו צדקה געבן דא וואר רבי מאיר ניר אויף זיא דש זיא זעלט הבויש גין דיא שלנג גינג הבויש דא גינג רבי מאיר הין אונ׳ שלוס דש הויז וואל צו אונ׳ זאגט ווידר רבי יהודא טוא דיא טיר ניט אויף ביז מורגן פֿיר שעות אויף דען טאג וויא זיא בון שלופֿין ווארין דא קאם

serpent revint à minuit et imita la voix de la femme de rabbi Judah. Il dit: «Mon cher époux, ouvre-moi, car je suis complètement gelée, ouvre-moi!» Et rabbi Meïr dit: «N'ouvre pas, car ce n'est pas ta femme!» Au bout d'une heure, il revint et imita la voix de son fils aîné. Il dit: «Mon cher père, ouvre-moi, car je suis complètement gelé!» Mais rabbi Meïr dit: «N'ouvre pas, car ce n'est pas ton fils!» Cette nuit-là, il revint à plusieurs reprises, sans pouvoir parvenir à ses fins. Lorsque le serpent vit qu'il ne pouvait rien contre lui et qu'il ne parviendrait pas à ses fins, il s'allongea sur le ventre et s'écria: «Malheur à moi à qui le Saint, béni soit-Il, a donné un ordre dont les gens, par leur prière, arrivent à annuler l'effet!» Et il se lamenta tant et si bien qu'il se fendit par le milieu. Il faisait jour depuis quatre heures lorsque la femme de rabbi Judah vint avec les enfants et frappa à la porte. Rabbi Meïr dit: «Va ouvrir, car la mauvaise heure est passée! Je vais te montrer qui a appelé et frappé à la porte la nuit dernière.» Rabbi Judah sortit avec rabbi Meïr et là, à l'extérieur, il vit un serpent fendu par le milieu. Rabbi Meïr dit en parlant de rabbi Judah: *L'aisance n'est pas utile au jour de l'emportement; la justification secourt de la mort* (Prov 11, 4), ce qui veut dire en yiddish: ‹Ni l'argent ni le bien ne servent à rien quand Dieu est en colère, mais la justification secourt de la mort.› C'est ce qui arriva à rabbi Judah. Et s'il n'y avait pas eu rabbi Meïr pour prévenir rabbi Judah, rabbi Judah aurait perdu la vie avec femme et enfants. C'est pourquoi, le sort voulut que rabbi Meïr quittât la maison d'études plus tôt que d'habitude afin qu'il pût protéger rabbi Judah, sa femme et ses enfants. Par la suite, rabbi Judah fit toujours la charité. Que cette histoire serve à tous à faire la charité, car la charité sauve de la mort, comme il est écrit dans cette histoire.

216

(D'un homme pieux qui n'avait pas d'enfants et qui pria le Saint, béni soit-Il, de lui en donner)

Histoire qui arriva à un homme pieux. Il n'avait pas d'enfants et il était déjà bien vieux. Mais il pria le Saint, béni soit-Il, de lui donner un enfant dans sa vieillesse; il lui ferait alors étudier la Torah. Aussi le Saint, béni soit-Il, l'exauça-t-il et lui donna-t-il un fils qu'il appela Saül, car Saül signifie «demandé». Lorsqu'il fut grand, il lui fit étudier la Torah et il devint un grand maître de la Torah. Sur ce son vieux père mourut.| Alors

קאם דיא שלנגן אין מיטר באלט אונ׳ מאכט איין קול גלייך אז וויא רבי
יהודש וייב אונ׳ שפראך ליבר מאן דוא מיר אויף דען איך בין שיר גאנץ
דר פֿרארן טוא מיר אויף דא שפראך רבי מאיר טוא ניט אויף דען עש
איז דיין וייב ניט · איבר אן שעה קאם זיא ווידר אונט מכיט אן קול
גלייך אז זיין שוועשטיר זון אונ׳ שפראך ליביר פֿאטיר טוא מיר אויף דען
איך בין שיר גנץ דער פֿרארן דא זאגט רבי מאיר ניט טוא אויף דען עש
איז דיין זון ניט · אונ׳ אלזו קאם דיא אופֿט זיא זעלבין באלט אביר זיא
קונט נישט אויז רייכטן וויא נון דיא שלאנגן זאך דאש זיא אים ניקש
קונט טון אונ׳ קונט ניקש אויז רייכטן דא לינט זיך דיא שלנגן אויף אירן
ביך אונ׳ ש־יא וויא צו מיר דש מיר הקב״ה האט עפיש גיהיישן אונ׳ דיא
לייט זען עש מיט דער תפֿילה אפֿטל אונ׳ טריב אן זעליך יאמר דז דיא
שלנג ער צווייא שפרנגן וויא נון פֿיר שעות אויף דען טאג קאם דא
קאם רבי יודש וייב אונ׳ קינדיר אונ׳ קלופֿט אן דא שפראך רבי מאיר
טוא אויף דען דיא ביז צייט איז פֿוריבר · אונ׳ וויל דיר ווייזן ווער דיא נכט
גשריאן האט אונט ניקלופֿט הושט דא גינגן רבי יודא מיט רבי מאיר
הנויש דא זאך ער איין שלנגן ליגן דיא איר בוך אויף גשפלטן ווער דא
זאגט רבי מאיר אויף רבי יהודא לא יועיל הון ביום עברה וצדקה תציל ממות
דאש איזט טייטש עש העלפֿיט קיין געלט גוט ניט ווען גוט צורנגן
איזט אביר צדקה בישעמירט אין פֿור דעם טוט אלז וויא רבי יהודא
גישאך אונ׳ ווער ניט גוועזן רבי מאיר דש ער העט דען יהודא מזהיר
גוועזט זא ווער רבי יודא מיט זיינים וייב אונ׳ קינדר אום דאש חיות
קומן דער האלבין פֿינם זיך עבין דז ער פֿריא אויז דעם בית המדרש
גינגן דר ווארדן דש רבי יהודא אונ׳ זיין וייב אונ׳ קינד בשעמריט זאל
ווערדן דאר נאך גאב רבי יהודא גרושי צדקה ווארום זאל איטליכר
בייא שפיל נעמין פֿון דעם מעשה אונ׳ זאל צדקה געבין דען צדקה
דער לישט אן פֿון דעם טוט גלייך וויא אין דעם מעשה שטוט :

רטז

מעשה גישאך אן איינים חסיד דער האט קיין קינדיר אונ׳
וואר גאר אלט דוך באט ער הקב״ה דש ער אים איין
קינד בישערין אין זייבר עלטיר זא וועלט ער אין תורה לוזן לערנן אלזו
הערט אין הקב״ה אונט בישערט אים איין זון דען היש ער שאול דען
שאול איז טיישט אן היישבן אלז דא ער גרוש וואר ליש ער אין תורה
לערנן אונ׳ ווארט אן הער אין דער תורה דאר נאך שטורב דער אלט
אא א S ı פֿאטיר

sa mère lui dit: «Mon fils, suis mon conseil! L'argent que ton père t'a laissé, prends-le et va acheter de la marchandise pour pouvoir subvenir à tes besoins!» Aussi le fils obéit-il à sa mère et se rendit-il au loin en emportant son argent. Mais il constata que les gens trichaient en affaire et ne tenaient pas parole. Alors il s'en retourna chez lui. Sa mère lui demanda: «Cher fils, où est la marchandise que tu as achetée?» Le fils dit: «Ma chère mère, je ne veux pas faire de commerce, car les gens ne tiennent pas parole, ils trichent en affaire et se mentent les uns aux autres. Aussi n'ai-je nulle envie d'exercer ce métier. Je veux aller étudier la Torah: c'est la meilleure des marchandises avec laquelle on puisse commercer.» Sa mère répondit: «Cher fils, je n'ai d'autre fils que toi. Si tu veux étudier la Torah, ce n'est pas moi qui t'en empêcherai.» Alors il partit. Parvenu au beau milieu d'un champ, il vit un homme en train de labourer, un livre posé sur sa charrue. Le jeune homme s'approcha de lui et dit: «Dieu soit avec vous!» Remerciant le jeune homme, il répondit: «Dieu te bénisse!» Le vieil homme n'était autre que le prophète Elie. Le jeune homme dit au vieillard: «Pour qui labourez-vous?» Le vieillard répondit: «Je laboure, je sème et je donne le grain aux pauvres et aux érudits.» Le jeune homme dit: «Je n'ai jamais vu pareil métier!» Le vieillard lui demanda: «Mon fils, où t'en vas-tu?» Le jeune homme répondit: «Je m'en vais étudier la Torah; après quoi j'aimerais bien épouser une femme pieuse, car j'ai une mère qui est bien vieille. J'aimerais bien qu'elle vive encore lorsque je me marierai.» Le vieillard dit: «Il existe deux femmes pieuses au monde, l'une s'appelle Hanna, l'autre Sarah; c'est Sarah qui t'a été destinée; il te faudra trois jours de route pour arriver chez elle.» Alors le vieillard se rendit avec le jeune homme à l'endroit où se trouvait la fiancée. Le vieillard dit: «Sarah, je suis venu avec ton époux.» Alors elle dit: «Dois-je prendre pour époux quelqu'un que je ne connais pas?» Pour finir, il parla tant et si bien qu'elle se montra satisfaite. On s'arrangea pour conclure le contrat[272] et pour les fiancer – à la bonheur. Ils se marièrent presque aussitôt et furent fort heureux. Le vieillard les laissa donc seuls et poursuivit son chemin. Mais au bout d'un certain temps, le vieillard, le prophète Elie, revint. Il les vit se quereller et l'homme en avait oublié la Torah qu'il n'étudiait plus du tout. Alors le prophète Elie dit: «Parce que tu as oublié| la Torah, tu seras vendu comme esclave et il te

פֿאטיר זא שפֿראך דיא מוטר ווידר אין איין זון פֿאלן מיר דש געלט דז
דיר דיין פֿאטיר האט גלושן גא הין אונ' קאוף סחורה דש דו דיך קנשט
דער נערן אלזו פֿולגט ער זייניר מוטר אונט גאנג היזועק מיט זיינים
געלט דא זאך ער וויא דיא לייט ניט רעכט האנדלין אונ' שווארן פֿאלש
דא גינג ער ווידר אהיים דא פֿראגט אין זיין מוטר ליבר זון וואש איז דיין
סחורה דיא דו גיקויפֿט האשט שפראך דער זון מיין ליבה מוטר איך וויל
קיין סחורה טרייבין דען זיא שווארן פֿאלש אונ' הנדלין ניט רעכט אונ'
לייקנן אייבר דעם אנדרן זא האב איך קיין לושט דער צו איך וויל גן
אונט וויל תורה לערנין דש אישט דיא בעשט סחורה דיא מן טרייבן
קיין׃ דא ענטווירט דיא מוטר ווידר ליבר זון איך האן קיין זין מין דען
דיך וויל דוא ווילט תורה לערנן זא וויל איך דירש ניט ווערין אלזו גינג
ער הוועק וויא ער אויף דעם פֿעלד קאם זא זאך ער דארטן איין מאן
אקרין אונ' האט איין ספֿר אויף דעם פֿפֿלוג זא גינג דער יונג צו אים
אונ' יי עמכם דא דנקיט ער דעם קנב ווידר אונ' זאגט יברכך יי אונט
דער אלט מאן דער וואר אליה הנביא דא שפראך דער יונג צום אלט
מאן ווען אקריט איר דא שפראך דער אלט מאן ווידר איך אקיר אונ'
זע אונ' גיב דז קורן דען ארמין לייטין אונ' תלמידים חכמים דא שפרך
דער יונג ווידר איין זולך האמורן הון איך ניט גזעהן׃ דא פֿראגט אין
דער אלט מאן איין זון וואש ווילטו הינגין דא ענטווירט דער קנב איך וויל
ציאן אונ' וויל תורה לערנן אונ' וועלט גערין דער נאך איין פֿרום וויב
נעמין דען איך האן איין מוטיר דיא איז גאר אלט זא וועלט איך גערין דז
זיא זעלט דער לעבין דש איך איין וויב נעם שפראך דער אלט מאן
עש זען צווא פֿרואן ווייביר אין דער וועלט אייני היישט חנה דיא
אנדר שרה אונ' דיא שרה אישט דיר ביהלטין ווארדן אונ' דוא האשט
נוך דרייא טאג רייז צו איר אלזו גינג דער אלט מאן מיט דעם קנב אויף
דש אורט דא דיא כלה וואר אונ' אלזו שפראך דער אלט מאן שרה איך
האן דיר איין מאן גיבראכט דא שפראך זיא זול איך איין מאן נעמין אונ'
קען אין ניט. סוף דבר ער רידט זא ויל מיט איר דש זיא צו פֿרידן וואר
אלזו מכטין דיא דש זיא מקבל קניין ווארן אונ' לינגן במזל טוב דש קנס
אונ' מכטין דיא ברכה אך גלייך אונ' זיא ווארין גאר פֿרילך אלזו ליש זיא
דער אלט מאן בייא אננדיר אונ' ער גינג זיין שטרוים הינועק׃ אייבר
איין צייט לאנג קאם דער אלט מאן אליא הנביא ווידר דא זאך ער וויא
זיא מיט אננדר שימפֿין טעט אונ' וואר דריבר מבטל דיא תורה דאש
ער ניט לערניט דא זאגט אליא נביא דער הלבין דש דו מבטל דברי
תורה

faudra servir pendant sept ans.» Puis il poursuivit son chemin. Le jeune homme courut derrière lui en pleurant amèrement, de même que sa jeune épouse; mais il ne put le rattraper. Le jeune homme en fut profondément malheureux. Un jour sa femme lui dit: «Pourquoi es-tu si malheureux? Est-ce que je ne te plais plus? Ou bien es-tu si malheureux parce que tu es tellement loin de tes amis? Rendons-nous donc auprès d'eux!» Elle rassembla tout ce qu'elle put emporter et partit avec lui dans son pays retrouver ses amis. Ils partirent donc et arrivèrent au bord d'une rivière. Alors ils dirent: «Nous allons nous reposer un peu et nous asseoir un moment, et manger un peu de pain, car nous sommes fatigués et nous n'avons presque rien mangé aujourd'hui!» L'homme se rendit à la rivière pour se laver les mains. Alors le prophète Elie vint et l'éloigna de sa femme, si bien qu'elle ignorât ce qu'il était advenu de lui, et il le vendit comme esclave. Notre brave femme était triste, car elle ignorait ce qu'il était advenu de son mari; elle pleura, l'appela et regarda de tous côtés, mais elle ne vit âme qui vive. Alors elle pensa: «Que faire? Je suis en pays étranger et je ne sais pas où aller. Je vais me construire une petite cabane ici et je vais passer mon temps ici. Peut-être le Saint, béni soit-Il, aura-t-il pitié de moi et fera-t-il en sorte que mon cher mari rentre au plus vite.» Et elle pleura amèrement. Alors elle se construisit une maison et acheta du blé en grande quantité; elle eut des valets, des servantes, des moutons, du bétail et des bovins, bref tout ce qu'il faut pour être heureuse. Puis une grande famine s'abattit sur tous les pays, si bien que les gens ne purent rester, pour ne pas mourir de faim. On entendit parler d'une femme qui se trouvait au bord de l'eau et qui possédait du blé en grande quantité. Aussi beaucoup de gens se rendirent-ils auprès de cette femme pour lui en acheter. Cinq ans après que le mari eut été vendu, le maître chez lequel il se trouvait dit: «Allons là-bas nous aussi, allons acheter du blé à cette femme!» Mais l'homme ignorait qu'il s'agissait de sa femme et il ignorait aussi ce qu'il était advenu d'elle. Ensemble, ils se rendirent donc là-bas auprès de cette femme. A peine l'homme fut-il arrivé que sa femme le reconnut, mais lui ne la reconnut pas[273]. Alors elle dit à son mari: «D'où viens-tu? Que veux-tu et comment t'appelles-tu?» Il répondit: «Je m'appelle Saül et j'ai une femme qui s'appelle Sarah. Mais j'ai été séparé d'elle|si bien que j'ignore où elle et com-

תורה בישט דער האלבין ווערשטו פאר קפיט ווארדין זיבן יאר צו
איינים קנעכט אונ׳ ווערשט איין דיבן אונ׳ גיבן ווידר זיין שטרוס הין
וועק דער קנבלין איס בוך אונ׳ טריב איין גרושין יאור דש גלייכן דז
יונג וויב אך אביר ער קונט אין ניט גרייכן בון ער גהילט זיך גאר איבל
דש וויב שפראך איין מאל צו אים ווארום הלשטו דיך זא גאר איבל
גיבאל איך דיר ניט אודר הלשטו דיך זא גאר איבל דש דוא זוא וויט פון
דיינן פריינדן בישט מיר וועלין צו איבן צ׳ אן אלזו מאלט זיא צו הייפא
וויש זיא מיט קונט ברענגין אונ׳ צוג מיט אים אן זיין לאנד צו זיינן
פריינדן אלזו צוגן זיא פורט אונ׳ קאמין אן איין באך דא זאגטן זיא מיר
וועלין איין וויל רואן אונ׳ וועלין זיך איין מייל בידר זעצין אונ׳ וועלין איין
בישן ברוט עשין דען מיר זיין מיד אונ׳ האבן הייט ניט פיל געשין אונ׳
דער מאן גינג אן דיא באך אונ׳ וואלט דיא הענד וועשין דא קאם אליא
הנביא אונ׳ בורט אין פון זיין וויב היוועק דאש זיא ניט וואשט וואר ער
הין איז קומן אונ׳ פור קפיט אין פאר איין קנעכט אלזו זאש דיא גוט
פרויא בטריבט אונ׳ וואשט ניט וואו איר מאן וואר הין קומן אובט וויינט
שריא אונ׳ זאך זיך אום אביר זיא זך ניאנט אוף דער וועלט דא גידולט
זיא וואו זול איך איז בוך איין איך בין אין פרעמדין לנדין אונ׳ וויש ניט
וואו הין איך וויל מיר אלהיא איין היטלן בויאן אונ׳ וויל איין צייט אלהיא צור
טרייבן פילייכט ווארט זיך הקנ״ה איבר מיך מרחם זיין אונ׳ ווארט מיין
ליבן מאן בליד לושן אהיים קומן אונ׳ יאזארט גאר זער׳ אלזו בויאט זיא
איר איין הויז דא הער אובט קויפיט פיל תבואה אונ׳ ביקאם קנעכט
מייד שאף פיך רינדר פון אלירלייא זעליקייט׳ בון בינאב זיך דש איין
גרוש יקרות בינאב אין אללנדין דש דיא לייט פור הונגר ניט קונטן
בלייבין׳ אלזו וואר מאן גיוואר וויא אן פרויא זעלט בייא דעם וואשיר
זיצין דיא זעלט פיל תבואה הון׳ אלזו צוגן פיל לייט דורט הין צו דער
פרויאן אונ׳ קויפט איר אב בוך פינף יאר דש דער מאן פור קויפט
איז ווארדן דא שפראך דער זעלבין הער דא דער מאן בייא וואר מיר
זעלין אך דא הין ציהן אונ׳ וועלין אך קורן הולין בייא דער זעלבין ורויאן
אביר דער מאן וואשט ניט דאש זיין פרויא וואר אך וואשט ער ניט
וויא אים גשיהן וואר׳ אלזו צוגן זיא מיט אנגדר דורט הין צו דער
פרויאן אז נלייך אז דער מאן דארט הין קאם קאנט זיא אין אביר ער
קונט זיא ניט דא שפראך זיא ווידר אירן מאן ווא קומשטו הער וויש
אישט דיין בינער אודר וויא היישטו דא ענטווירט ער ווידר איך הייש
שאול אונ׳ האב איין וויב דיא היישיט שרה איך בין אביר פון איר קומן,
מא ב ל 2 דש

ment elle se porte. En effet, nous étions assis au bord de l'eau quand nous fûmes séparés, de telle sorte qu'elle ignore où je me trouve et que moi, de mon côté, j'ignore où elle est; j'ignore aussi si elle est encore en vie ou non.» A ces mots, elle ne put se retenir plus longtemps et s'écria: «Ah, mon cher mari, je suis la femme que tu as laissée naguère au bord de l'eau. Le Saint, béni soit-Il, béni soit Son Saint Nom, n'abandonne personne; il a entendu ma prière, m'a protégée de tout mal et a exaucé ce que mon cœur désirait; je me suis fait construire une maison ici, j'y fais du commerce avec notre argent et j'ai gagné beaucoup d'argent.» Elle lui demanda comment il avait pu disparaître aussi soudainement de sa vue. Alors il lui répondit que, parce qu'il avait négligé la Torah avec elle pendant sept jours et qu'il s'était disputé avec elle, il lui fallait servir en échange pendant sept ans comme esclave chez les autres: «J'ai déjà travaillé cinq ans et il me reste encore deux ans à faire.» Aussi se séparèrent-ils. Au bout de deux ans, le prophète Elie vint lui ramener son mari et ils vécurent heureux. Sa mère vint s'installer avec eux et ils vécurent heureux ensemble.

217

(D'un juif qui s'en alla à travers champs et qu'on dépouilla; on voulut le tuer, mais il dit: «Ne me tue pas, car les oiseaux te dénonceront.»)[274]

Histoire qui arriva à un juif. Il s'en allait à travers champs quand un voleur s'attaqua à lui et lui déroba tout ce qu'il avait sur lui. Après lui avoir pris tous ses biens, le voleur dit: «Je vais te tuer, car si je te laisse vivre, tu me dénonceras et on me mettra à mort. Aussi vais-je te tuer; ainsi je serai sûr qu'il ne m'arrivera rien.» Alors le juif dit les yeux pleins de larmes: «Mon cher, je t'en supplie, épargne-moi! Laisse-moi vivre! Je ne te dénoncerai pas. Mais je te préviens: si tu me mets à mort, ce sont les oiseaux qui te dénonceront et tu y laisseras la vie.» Alors le voleur dit: «Tu te moques de moi!» (Et le juif dit: «Non[275]) car il est écrit dans nos saintes Ecritures: *Le volatile du ciel fait aller la voix* (Eccl 10, 20), ce qui veut dire en yiddish: ‹Les oiseaux qui volent entre ciel et terre révéleront le secret.› C'est pourquoi l'oiseau qui est assis là-bas, sur la branche, révélera le secret.» Certains disent que c'est un ange du|ciel qui s'appelle «oiseau» et que c'est lui qui émet le cri.

דש איך ניט ווייש ווא זיא אישט אודר וויא עש איר גיט דען איר זאגן
אן איינים וואשר דא זיין איר פֿון אנבדיר קומן דאש זיא ניט ווייש ווא
איך בין אודר איך ווייש ניט ווא זיא איז אוב׳ ווייש אך ניט אוב זיא נוך
בייא לעבין אישט אודר ניט וויא זיא זאליך וואַרט פֿון אים. הארט קונט
זיא זיך ניט לענגר אויף הלטין אוב׳ הוב איין צו שרייאין אוב׳ שפראך
אה דו ליבר מאן איך בין דיא פֿרויא דיא דו האשט אם וואשיר זיצן לושין
אוב׳ הקנה גלוביט זייא זיין היילינר נאמן דער ניאבט פֿאר לושט אונט
האט מיך דער הערייט אוב׳ האט מיך בישעארט פֿור אלים. ביז אוב׳ מיר
בישעריט ווייש מיין הערץ האט בינערט אוב׳ האב מיר איין הויז הער
לושין בויאין אוב׳ טרייב סחורה דרינן מיט אונזרים מאון אוב׳ האב פֿיל
מאון גיוואנן אוב׳ זיא פֿראגט אין וויא קומשט דש ער זא אורפֿליצונג פֿון
איר איז קומן זא. ענטוורט ער איר ווידר אוב׳ שפראך וויל ער העט
זיבן טג מיט איר דיא תורה אבטל גיוועזי׳ אוב׳ העט מיט איר גישיאפֿט
דעש האלבין מישט ער אך זיבן יאר דרנגן דיבן וויא אבדרן קנעלט ·
אוב׳ האב שון פֿינף יאר גדינט אוב׳ האב נוך צוויא יאר צו דינן · אלזו
שיידן זיא זוא פֿון אנבדיר נוך דען צוויא יאר ברוכֿט אליא דער נביא
אירן מאן ווידר אוב׳ לעבטין מיט ורידין אוב׳ דיא מוטיר קאם אך הער
צו ציהן אוב׳ לעבטן אל מיט פֿריידין :

ריז

מעשה גישאך אן איינם יודן דער גינג איבר פֿעלד דא קאם
איין גלן איבר אין אוב׳ באם אים. אל דש זיין ווייש ער
בייא אים. האט דא ער בון דש זיין גיבומן האט הוב ער גלן איין בון וויל
איך דיך אך טיטן דען ווען איך דיך לעבין לוש זא ווארשטו מיך ווער
מסרן אוב׳ ווארשט מיך אום. מיין חיות ברענגן דארום וויל איך דיך
טיטן זא וויש איך גוויש דש מיר ניקש ווער גישיהן דא שפראך דער
יהודה מיט שרייאטגן אויגן ליבר איך ביט דיך שון מיך לוש מיך דיך
לעבין איך וויל דיך ניט פֿאר מסרן אביר דש זאג איך דיר צו ווען דוא
מיך ברענגש אים. מיין חיות זא ווארן דיך דיא פֿינג פֿאר מסרין אוב׳
ווערשש אים. דיין לעבין קומן דא שפראך דער גלן איך דוא שפוטש
אייבר דען עש שטיט גישריבן אין אונזרין היילגן שריפֿט עוף השמים
יוליך את הקול דש אישט טייטש דיא פֿינגל דיא צווישן הימל אוב׳ ערד
פֿליגן דיא ווארן עש אויז זאגן דארום דער פֿאגל דר דארט אויף יענם
באם שטיט דער זאגט עש איז אודר איין טייל זאגן איין עבגיל פֿום
הימל

Le voleur dit: «Tu te moques de moi à coup sûr!» Et il s'emporta et le tua, que le Nom nous protège! Alors le voleur partit et il arriva dans une auberge où il mangea et but quelque chose. On déposa devant lui un plat de volaille[276]. Dès qu'il aperçut la volaille, il se mit à rire. L'aubergiste se tenait près de la table et il vit rire l'hôte. Il lui demanda: «Pourquoi ris-tu?» Comme il riait tout seul, il avait sûrement joué un bon tour! «Mon cher, dis-moi pourquoi tu ris!» Le meurtrier pensait que comme il s'agissait d'un juif, il obtiendrait gain de cause devant un tribunal. Il se mit donc à raconter toute l'affaire à l'aubergiste: ce qui s'était passé avec le juif, comment celui-ci s'était bel et bien moqué de lui et lui avait dit que les oiseaux du ciel le dénonceraient. Et maintenant qu'il voyait la volaille, il ne pouvait s'empêcher de rire. Alors l'aubergiste pensa que le juif lui avait dit la stricte vérité. Il se dit: «Pour tuer un juif, il a dû commettre encore d'autres crimes: il s'agit sûrement d'un véritable assassin. Il est de mon devoir de le dénoncer.» Aussi se rendit-il chez le bourgmestre et lui raconta-t-il qu'il avait chez lui un hôte qui avait commis tel et tel crime. Alors le bourgmestre lui dit de rentrer et qu'il le rejoindrait aussitôt. L'aubergiste rentra donc à la maison et retourna s'asseoir à la table de son hôte. Un quart d'heure après, le bourgmestre s'en vint avec nombre de ses hommes et encercla la maison. Puis le bourgmestre pénétra à l'intérieur avec trois de ses hommes et dit au meurtrier: «Constitue-toi prisonnier!» Alors le meurtrier fut pris d'une telle frayeur qu'il faillit en mourir. On s'empara de lui et on le jeta aussitôt en prison et on le tortura. Aussi avoua-t-il avoir assassiné le juif et commis d'autres crimes. On lui infligea le supplice de la roue. Ce que le juif lui avait dit, c'était la vérité: que les oiseaux le dénonceraient.

218

(D'un homme riche qui avait une belle femme;
d'un méchant homme qui habitait la ville et qui avait fort envie d'elle;
de la proposition qu'il lui fit et du refus qu'il essuya)

Histoire qui arriva à un méchant homme. Il habitait à côté d'un homme riche qui avait une très belle femme. Ce méchant homme, un juif, avait fort envie d'elle. Il alla la trouver, l'encouragea à répondre à ses avances et lui promit de lui donner beaucoup d'argent. Mais elle refusa. Elle le persifla tant et plus et la railla, lui et ce qu'il voulait faire. | Voulait-il vrai-

היאל דער הײשט עול דער פֿירט דש גשרײא אויש דא שפּראך דער
גלן דוא ביששט איך גוויש מצריך אונ׳ דר גלון וואר צורנג אונ׳ טיטט אין
השם ישמרנו אלזו בונג דער גלן פֿורט אונ׳ קאם אין אײן ווערטש
הויז אונט אש אונט טראנק דא בראכֿט מן פֿור אים אײן שיסל
מיט פֿיגל וויא ער דיא פֿינגל זאך דא הוב ער אן צו לאכֿן׳ דער
ווירט טעט בײא דעם טיש שטין אונט זאך וויא דער גאשט לאכֿט
דא פֿראגט ער אין ווארום לאכֿשטו וויל ער זא אײן ליין לאכֿט זא
לאכֿט ער גוויש אײן גרושי שאלקהײט ליביר זאג ווײש דוא לאכֿשט
דא מײניט דער רוצח וויל עש אײן יהודי ווער זא ווער ער אליש פֿאר
טעטינגט אונ׳ הוב אן אונ׳ זגיט דעם ווירט דען הבדיל וויא עש מיט דעם
יהודי צו גנגאן ווער אונ׳ וויא ער אים העט אזא גשפּוט אונ׳ העט גזגט
דיא פֿעגל אים היאל ווארין אין בור רוטן וויל ער בון דיא פֿעגל זאך
מישט ער לאכֿין זא גדוכֿט דער ווירט דער יוד העט אים דיא רעכֿטי
ווארהײט גזאגט אונ׳ גדוכֿט הוט ער אײן יהודי מאית גוועזין זא הוט
ער זושט מיר גטון אונ׳ ווערט גוויש אײן רעכֿטיר מערדיר זײן עש
גבירט מיר בון רעכֿיט וועגן זוליך דינג אײן צו ציינן אלזא גינג ער צום
ראש ערין אונ׳ זגיט אים וויא ער אײן זעלכֿין גאשט העט דער אײן זולכֿין
מורט העט בינגנגן אלזו שפּראך דער ראש ערין ער זעל אין הײמין
ער וועל בליד בײא אים זײן׳ זא גינג דער ווירט אהײמין אונ׳ זעציט
זיך ווידר צו זײנים גאשט איבר אײן פֿירטלשעה קאם דער ראש ערין
מיט׳ פֿיל עבדים אונ׳ אום רינגליט דאש הויז זא גינג דער ראש ערין
מיט דרײא עבדים אין דיא שטוב אונ׳ שפּראך צום רוצח גיב דיך
גיבֿנגאן דא דער שראך דער רוצח גר זער אונ׳ וואר שיר גגן פֿנגר דא
באם מאן אין אונ׳ ליגטן גלײך תופֿס אונ׳ ווארין אין מענה זא וואר ער
מודה דאש ער דען יהודי הוט מאית גוועזין אונ׳ זיבשט רציחת זא
רעדריט מן אין׳ דאש וואר דיא ווארהײט דאש דער יהודי הוט גזגט
דאש דיא פֿוינגל ווארין אין מסרן:

דיח

מעשה גשאך אן אײנם רשע דער וואנט אום אײן גרושין
עשיר דער הט גר אײן שין ווײב אונ׳ דער רשע דער
יוד דער הט גרושי לושיט צו איר אונ׳ גינג צו איר אונ׳ מוט איר אײן זײן
ווילן צו טון אונ׳ פֿאר היש איר פֿיל מאון איר צו געבין זיא וואלט אביר ניט
אונ׳ הוטחליט אין גר זער אונ׳ פֿר שפּויאט אין אונ׳ וואש ער טון וועליט

ment commettre un si grand péché, voulait-il vraiment se rendre coupable du péché d'adultère? Et elle le chassa. Mais un jour, son mari partit au loin faire du commerce. Le méchant homme en eut vent. Il défonça le mur, un jour de chabbat, pour pouvoir pénétrer chez elle. Il profana le chabbat et viola cette brave femme si pieuse dans sa propre maison; il serra une serviette autour de son cou afin de l'empêcher de crier et commit le péché d'adultère. Après avoir torturé la femme tant et plus et satisfait ses vils instincts, il assassina de surcroît cette brave femme si pieuse pour ne pas être dénoncé, et il transgressa le commandement qui dit: ‹Tu ne tueras point.› Peu après, on apprit qu'il avait tué la femme. On le fit jeter en prison et on voulut le condamner. Alors il dit que si on le libérait, il se convertirait au christianisme. On agit conformément à sa demande. Après qu'il se fut converti, on le jeta à l'eau: voilà le salaire dont le Saint, béni soit-Il, le gratifia. Voyez-moi tous les péchés dont ce méchant homme s'était rendu coupable rien que pour commettre l'adultère. Premièrement, il a transgressé le commandement: ‹Tu ne convoiteras pas la femme de ton voisin.› Deuxièmement, il a transgressé un autre commandement et il a profané le chabbat. Sur ce il a transgressé le commandement: ‹Tu ne commettras pas d'adultère.› Puis il a transgressé le commandement: ‹Tu n'aimeras pas d'autre dieu que moi.› De plus il s'est converti, que son nom soit effacé de la surface de la terre! Alors le Saint, béni soit-Il, le récompensa dans ce monde-ci en le faisant jeter à l'eau. Mais soyez sûr et certain qu'on le récompensa aussi dans le monde à venir!

219

(D'un homme pieux qui avait trois filles, la première était une voleuse, la deuxième était une fainéante et la troisième était une menteuse)

Histoire qui est arrivée à un homme pieux. Il avait trois filles: l'aînée était une voleuse, la deuxième était une fainéante, la troisième était une menteuse; tout ce qu'elle disait n'était que pur mensonge, et elle s'adonnait à la calomnie dès que l'occasion s'en présentait. Voilà que s'en vint par là un homme pieux qui avait trois fils. Cet homme pieux dit qu'il avait trois fils tandis que l'autre avait trois filles: «Marions mes trois fils avec tes trois filles!» Mais l'autre homme pieux dit: «N'insiste pas, car mes filles ne sont pas une affaire pour toi, car chacune d'elles a un défaut.» L'autre homme pieux demanda: «Quel défaut ont-elles?»| Alors l'homme se mit à raconter et dit:

אבער זא איין גרושי עבירה וועליט טון דיא גרוש עבירה פון אשת
איש עובר זיין אונ׳ וויז אין פון איר הוועק איין מול ביגב זיך דאש איר מאן
הוועקן צוג בוך סחורה דש וואר גיווארדער רשע אונ׳ בראך איין אם
שבת איין וואנט דש ער קונט צו איר קומן אונ׳ וואר מחלל דען שבת
אונ׳ טעט דיא גוט פרום פרויא ביצווינגן אין אירם איינגן הויז מיט
גיוואליט לינט איר איין צוועל אין דעם הליז דאש זיא ניט קריישין קונט
אונ׳ וואר עובר דיא עבירה פון אשת איש וויא ער דיא בון גיבונגן הט
גיפיינגט אונ׳ יצר הרע בולן ברולט דא דר שלון ער דיא גוט פרום
פרויא דר צו דאש ער ניט זולט פור מסרת ווארדן אונ׳ וואר עובר לא
תרצח דש איש טיישט דוא זולשט ניט מורדן דער בוך וואר מן עז גיוואר
וויא ער דיא פרויא הוט איזש לעבין גיברולט מן ליש אין תפסן אונ׳
וואלט אין דן זיין דא זגט ער מן זולט אין לידג לוזין זא וועליט ער זיך שאדן
אלזו טעט מן אים בוך זייבים בינגער וויא ער זיך בון גישאד הט ווארן מאן
אין אין איין וושיר דען לון גב אין הקב״ה בון זעלט וויא פיל עבירות הוט
דער רשע גיטון פון וועגן דער עבירה אשת איש מיט ערשטין האט
ער עובר גיוועשט לא תחמוד אשת רעך דאש אישט טיישט דו זולט ביט
גלישטן דייביש גיזעלין וייב צום אנדרן הוט ער עובר גיוועט אונ׳ האט
מחלל השבת גיוועשט׳ דר בוך האט ער עובר גיוועשט לא תנאף דאש
אישט טיישט דוא זולשט ביט אין קיישין אונ׳ האט עובר גיוועשט לא יהיה
לך אלהים אחרים דש איש טיישט דוא זולט קיין אנדרן גוט ליב הבין אלש
מיך אונ׳ ער הוט זיך גישאד יאח שאו אלזו גב אים הקב״ה זיין לון אויף
דיזר וועלט דש ער איבש וואשיר גיווארפן איש ווארדן דא איז ער גוויש
ביצליט ווארדן אוף יענער וועליט:

ריט

מעשה אישט גישיהן אן איינים חסיד דער הט דרייא טעכטר
דיא עלשט וואר איין גבבת דיא אנדר דיא וואר איין
שלעפא זך דיא דריט דיא וואר איין שקרנת אליז וואש זיא רידד דאש
וואר אייטל שקר אונ׳ טרייב איידל רכילות ווען זיא עפיש העט דא קאם
עבין אך איין חסיד דער הט דרייא זין דער זעלבין חסיד שפראך ער
העט דרייא זין זא העט ער דרייא טעכטר זא וועל מיר זיך צו אנטר
געבין מיט איין דרייא זין אונ׳ דיין דרייא טעכטר דא שפראך דער
אנדר חסיד לוש אב פון מיר דען מיין טעכטיר טוג ניט דיר דען איטלכי
האט איין מבגל דא פרעגט דער אנדיר חסיד וואש הון זיא פאר איין
מבגל

«L'aînée est une voleuse, l'autre est une fainéante, toujours à la traîne, la troisième est une menteuse.» A quoi l'autre homme pieux répliqua: «Si c'est là leur seul défaut, je veux bien les en débarrasser. Laisse-moi faire!» On célébra donc les fiançailles. Puis il les emmena toutes trois chez lui et on maria – à la bonheur – ses trois fils avec ces trois filles. Aussitôt après le mariage, il donna toutes les clés de son argent à celle qui était une voleuse et il fit ses trente-six volontés, si bien qu'elle ne pût plus rien voler; et pour celle qui était une fainéante, il engagea des serviteurs et des servantes de manière à ce qu'elle n'eût rien d'autre à faire, sinon rester étendue auprès de son mari, ne vous en déplaise! Quant à la troisième, il fit aussi ses trente-six volontés et lui passa tous ses caprices pour l'empêcher de dire du mal et de rapporter des ragots. Et quand il quittait la maison, il l'enlaçait et l'embrassait, car il pensait bien faire et obtenir d'elle qu'elle cessât de dire du mal. Un beau jour, leur père à elles vint voir ce que devenaient ses filles, si elles étaient toujours en bonne santé et comment elles allaient. Il s'en fut les trouver et leur demanda comment elles vivaient avec leur époux et comment elles étaient traitées par leur beau-père et leur belle-mère. La voleuse dit: «Béni sois-tu, cher père, de m'avoir fait entrer ici; je dispose de tout ce que mon cœur désire ou souhaite; je possède toutes les clés et n'ai plus du tout besoin de voler.» La fainéante dit: «Béni sois-tu, cher père, de m'avoir fait entrer ici, car je n'ai pas à lever le petit doigt, j'ai des serviteurs et des servantes; mon mari, mon beau-père et ma belle-mère me traitent avec beaucoup d'égards.» Mais la menteuse dit: «Oui, c'est vrai, tu es un père remarquable. J'ai cru que tu m'avais donné un mari, mais tu m'en as donné deux: le père et le fils. Car lorsque tout le monde a quitté la maison, mon beau-père vient m'embrasser et me serrer contre lui et exiger que j'agisse selon sa volonté. Cher père, puisque tu refuses de me croire, viens donc demain matin et tu verras de tes propres yeux que j'ai raison.» Le lendemain matin, il revint et la menteuse mit son père dans une chambre afin qu'il pût assister à la scène et voir comment son beau-père avait toujours l'habitude de l'embrasser avant de sortir ou de rentrer. Et c'est ce qu'il fit cette fois-là encore: il l'embrassa et l'enlaça en disant: «Ma chère fille, comment vas-tu? T'ennuies-tu?» Et il agissait en tout bien tout honneur, pensant l'empêcher ainsi de s'adonner à la médisance. Le père vit|tout de sa chambre et, dans son grand courroux, il assomma

מגנז׳· דא הוב דער חסיד איין אוב׳ זגט דיא עלשיט איז איין נבבת דיא
אנדר איז איין בֿויר שלעפֿא זיך דיא דריט איז איין שקרנית דא שפרך
דער אנדיר חסיד האבין זיא קיין מגנז׳ מין דען דיא זא ויל איכש איבן
וואל ביסן לוש מיך בוון זארגן אלזו ליגטן זיא דאש קבם אוב׳ בֿורט זיא אלי
דרייא מיט אן היים׳ אוב׳ מליט דיא ברכות בעט מיט זייבין דרייא זין אוב׳
דיא דרייא טעכֿטיר וויא בון דיא ברכה גימכֿט וואר דא גב ער דער
גבבת אל דיא שליסל צו זייבים׳ מוון אוב׳ בֿילט איר אוין דאש זיא ביט
קובט גבבה אוב׳ דיא בֿולה דיבגט ער קבעליט אוב׳ מייד דש זיא בישט
טון דרפֿיט אביר ברשות בייא דעם׳ מאן ליגן ליש זיא קיין אבדרשט
טון דער טריטן גב ער אל איר וילן וואש זיא בוון מוכֿט הון דר מיט דאש
זיא קיין רכֿילות אוב׳ גשוועץ טרייבין קובט אוב׳ ווען ער אויז דעם׳ הויז
גינג דא הלזיט ער זיא אוב׳ קוסט זיא דען ער מייבט ער וואלש גוט מכֿין
אוב׳ וועלטיש וואל אויז רייכֿטן דאש זיא קיין רכֿילות זול טרייבין בון בינג
זיך דז זיך דער פֿאטיר דארט הין צוג אוב׳ וואלט זעהן וואש זיין טעכֿטיר
טעטן אוב זיא בוך גזובט ווערין אודר וויאש מיט אין גינג אלזו קאם׳ ער
צו זיא אוב׳ פֿרוגט זיא וויא זיא מיט אירם׳ מאבן לעבטן אוב׳ וויא זיא איר
שוועהיר אוב׳ שווינר הילטן דא שפראך דיא גבבת גיבעבשט זייא ליבר
פֿאטיר דאש דו מיך הושט הריין גיטון אוב׳ הון אליש צו גיוואלט וואש מיין
הערץ גילושט אוב׳ בינגריט אוב׳ האן אלי שליסל אוב׳ דרפֿט ביט פֿיל מין
גבֿין דיא בויל שפראך גיבעבשט זייא אך מיין פֿאטיר דש דוא מיך
הושט הריין גיברוכֿט דען איך דרף קיין הביט אויף היבן דען איך הון
קבעכֿט אוב׳ מייד מיין מאן אוב׳ מיין שוועהר אוב׳ מיין שווינר הלטין מיך
אך גר וואל אביר דיא שקרנית שפראך יא דוא בישט ווערליך איין
פֿייניר פֿאטיר איך הון גימייבט דו העשיט מיר איין מאן געבין זא הושטו
מיר צווין מאבן געבין איין פֿאטיר אוב׳ איין זון דען ווען אידראן אויז
דעם׳ הויז גיט זא קומט מיין שווער אוב׳ קוסט מיך אוב׳ דרוקט מיך אוב׳
ויל הון איך זול אים׳ זיין וילן טון ליבר פֿאטיר זא דוא עש ביט געבין וילט
זא קום׳ מורגן פֿריא זא ווערשטו עש וואל זעלבירט זעהן דאש איך וואר
הב צו מורגן קאם׳ ער זא שטעליט דיא שקרנית אירן פֿאטיר אין איין
חדר דש ער קובט אין דיא שטוב זעהן וויא בון דער סדר וואר בֿון אירן
שווער דאש ער ביט אויז אודר איין גינג דען ער קוסט זיא פֿאר אלזו
טעט ער צו דיזם׳ מול אך אזא אוב׳ קוסט זיא אוב׳ הלסיט זיא אוב׳ שפרך
ליבה טוכֿטר וויא גיטש דיר איז דיר דיא וייל לבנג אוב׳ טעטש אים׳ אלי
גיטן אוב׳ מייביט דר מיט בֿון אירם׳ רכֿילות אב צו ברעבגן דאש זיך דער
פֿאטיר

son parent par alliance, cet homme si pieux, puis il le quitta et voulut s'en retourner chez lui. Mais au moment de sortir, il se retrouva nez-à-nez avec les deux frères qui rentraient et qui virent leur père étendu raide mort; alors ils assommèrent leur beau-père. La calomniatrice se mit à crier: «Au meurtre! Au meurtre!» Alors ils se rendirent compte que c'était elle, la calomniatrice, qui avait causé toute cette tragédie et ils assommèrent leur belle-sœur. C'est ainsi que la médisance avait causé la mort de trois personnes. Aussi rav Houna a-t-il dit: «Le péché de médisance est pire que les trois péchés capitaux: ‹Tu ne tueras point›, ‹Tu ne commettras point d'adultère›, ‹Tu ne voleras point›. Viens voir tout le mal qui résulte de la médisance, de la calomnie et du mensonge! L'enfer lui-même ne pourra pas lui résister! Lorsque le Saint, béni soit-Il, viendra juger ceux qui se sont adonnés à la calomnie et qui ont proféré des mensonges, le Saint, béni soit-Il, dira à l'enfer: ‹Ouvre la bouche et engloutis tous ceux qui ont été médisants.› Et l'enfer dira: ‹Maître de l'Univers, je ne peux pas leur résister, car c'est au ciel qu'ils tiennent leur discours, comme le dit le verset: *Ils mettent leur bouche contre le ciel et leur langue déambule sur terre* (Ps 73, 9), ce qui veut dire en yiddish, d'après le *midrach*: ‹Au ciel, ils ouvrent la bouche et parlent, les médisants, et leur langue déambule sur terre.› Aussi le Saint, béni soit-Il, prend-il ces mêmes gens pour cible de ses flèches, puis l'enfer les accueille. Ainsi le Saint, béni soit-Il, les juge-t-il en premier, puis c'est au tour de l'enfer de les juger.» C'est pourquoi, cher homme, tiens ta langue! Tu t'assureras ainsi la santé. Laisse chacun agir à sa guise! Ne donne pas ton grain de sel pour tout! Tu n'en seras que plus respecté et sûr de passer ton temps au paradis.

220

(De deux bandits de grand chemin dont l'un dit à l'autre: «Viens, allons assassiner les gens!»)

Histoire qui arriva à deux bandits de grand chemin qui se dirent: «Viens, allons nous poster à la croisée des chemins et assassiner tous ceux qui passeront par là pour pouvoir mettre la main sur de très grosses sommes d'argent!» Ils partirent tous deux creuser deux fosses: ils tuaient tout ceux qu'ils rencontraient sur leur chemin et les jetaient dans la fosse. Ils s'adonnaient à cette activité depuis fort longtemps déjà. Mais un beau jour, un seigneur s'en vint à traverser la forêt avec de nombreux cavaliers. L'un

פֿאטיר אלז אין דעם חדר מיט גרושים גריס גֿורן אונ׳ דר שלוגן זיין
מחותן דער חסיד אונ׳ גינגן דאר נוך פֿון אים אונ׳ וואלט ווידר אן הייאין
ציהן אונ׳ ויא נער וואלט הבוישגן דא קאמין דיא צוין ברידר אהייאן אונ׳
זגין איר פֿאטיר טוט לינגן אונ׳ שלוגן אירן שוועהר אך טוט דא הוב דיא
רכילות טרייברן אך איין צו שרייאן מורט איבר מורט דא מרקטן זיא דז
דש אלז דורך דיא רכילות טרייברן וולכי ביזי זך ווער צו גנגן אונ׳ שלוגן
איר גשווייא אך צו טוט אונ׳ דורך דאש רכילות איז אום קומן אים דש
לעבין דרייא מענטשן דארום הוט גזגט רבי חובה עש איז גרעשיר
דיא עבירה פֿון לשון הרע אז דיא דרייא עבירות לא תרצח לא תנאף לא
תגנוב בון זיך אונ׳ קום וויא ביז דינג איז אים לשון הרע אונ׳ רכילות
טרייבן אונ׳ ליגן זגן דען דאש גיהנם קאן ניט פֿר אים בישטין ווען
הקב״ה ווערט ריכטן דיא הון רכילות גטריבן אונ׳ שדרים גזאגט דא
שפריכט הקב״ה צום גיהנם טוא אויף דיין מויל אונ׳ פֿר שלינד דיא דא
הבין לשון הרע גטריבן דא שפריכט דאש גיהנם ווידר רבונו של עולם
איך קאן ניט פֿאר איבן בישטין דען אים היאל טון זיא איר ריד אז דער
פסוק שפריכט כי בשמים שתו פיהם ולשונם תהלך בארץ דאש אישט
טייטש בוך דעם מדרש אים היאל טובן זיא אויף איר ריד אונ׳ מונד
דיא שוועציר אונ׳ איר צונג גיט אויף דער ערדן זא שיסט הקב״ה זיין
פפֿיילר אן דיא זעלבין מענטשין אונ׳ דר נוך אנטפֿנגט זיא דאש
גיהנם אלזו איז זיא הקב״ה מיט ערשטין דן אונ׳ דער נוך ווארין זיא
גריכט פֿום גיהנם · דער הלבין מענש היט דיין מונט · דש איז דיר
גוויש גר גזונט · לוש אידראן שאפֿין דאש זיין · שלג דיין מויל ביט אל
מול דארין · זא מעשטו מיט ערין בלייבן · אונ׳ אים גן עדן דיא צייט
פֿאר טרייבן ׃

רכ

מעשה גשאך אן צווייא שטרוסין ראביר דיא שפראכן צו
אנבנדר קום מיר ווען גן אויף דיא וועך שייד אונ׳
ווען אידראן מורדן דער אובש ווערט בינענגן דא מיט דאש מיך אך
גרש מאון קעבין ביקוון אלזו גינגן זייא בייד אונ׳ מכטין צוואי גרובן
אונ׳ מורטן אלז וואש זיא קובטן אן טרעבין אונ׳ ווארפֿן זיא אין דיא גרוב
דאש טריבן זיא גר לנג אן איין מול בינב עש זיך דש איין שר דורך דען
וואלד וואנדירט מיט פֿיל רכובים דא שפראך איינר צום אנדירן מיך
נידעבקט וואל דאש דא איין שיבר גבאנדיר ווען דא גוועזין איז אונ׳
איצונדר

d'eux dit à l'autre: «Je me rappelle fort bien qu'il y avait ici une belle route bien tracée et| voilà dans quel état de délabrement elle est à présent!» Alors ils découvrirent les deux bandits assis dans une fosse. Aussi les emmenèrent-ils tous deux. Ils avaient beaucoup d'argent sur eux et ils emportèrent le tout. On les tortura. Ils avouèrent les nombreux crimes qu'ils avaient commis. Alors le prince les fit mourir de malemort. C'est à ce sujet qu'il est écrit: ‹Mon fils, si des pécheurs veulent te séduire, garde-toi d'aller avec eux, car leurs pieds courent au mal et ils répandent le sang innocent› (Prov 1, 10–16)[277]. Car par la suite, la victime elle-même se retrouvera devant le Saint, béni soit-Il, en disant: «Maître de l'univers, tu m'as créé dans le giron de ma mère et tu m'as fait sortir du giron de ma mère, et tu m'as nourri de ta miséricorde tous les jours de ma vie; et j'ai été assassiné par un meurtrier, ta créature, celle que tu as créée. Maître de l'univers, à présent venge-moi du meurtrier!» Aussitôt le Saint, béni soit-Il, se courrouce contre le meurtrier et lui envoie quelqu'un pour l'assassiner; de plus, il va en enfer; il n'a pas de place dans le monde à venir et il est jugé trois fois par jour en enfer. C'est pourquoi, que tout homme se garde bien d'assommer qui que ce soit, sinon le Saint, béni soit-Il, le punira bien sévèrement.

221

(D'un homme riche qui ne fit jamais de serment de sa vie)[278]

Histoire qui arriva à un homme riche qui n'avait jamais fait de serment de sa vie. Lorsqu'il fut sur le point de mourir, il fit part de ses dernières volontés à ses fils, leur demandant de ne jamais faire de serment, de s'abstenir de tout serment, vrai ou faux, car, dit-il: «Toute ma fortune vient de ce que je n'ai jamais fait de serment et c'est pourquoi j'ai été comblé par mon commerce.» Ses fils lui promirent de faire ce qu'il leur demandait. Alors l'homme riche mourut et ses fils se partagèrent l'argent en toute équité, sans faire le moindre serment. Puis chacun s'en retourna chez soi, sauf le cadet qui resta sur les terres de son père et s'installa dans sa maison. Or il y avait beaucoup de fieffés coquins en ville qui avaient eu vent des dernières volontés de son père lui demandant de ne pas faire de serment. Aussi l'un d'eux vint-il demander au fils mille florins que son père était censé lui devoir. Le fils nia le fait. Bref, on somma le fils de jurer qu'il n'était au courant de rien. Le fils pensa: «Si je jure, je manque à la promesse faite à mon père.

אי׳צונדר איז ער זא פֿאר ווישט אלזו פֿאנדין זיא צווין זיצין אין אייניר
גרובן אלזו באמן זיא דיא צווין מיט אונט האטין פֿיל מאון בייא אינגן
דאש באין זיא אליש מיט אונ׳ וואר זיא מעבה זא ווארין זיא מודה וויא זיא
פֿיל רציחות גיטון אלזו ברוכֿט זיא דער שר אך אום מיט אייבים
שענטליכן טוט אונ׳ דרויף זגט דער פסוק מיין זון ווען זיא ווערין איבר
רידן דיך דיא זינדגר ביט דוא זולשט וועלין מיט איבן גין דען איר פֿיס
צו ביזן לויפֿין אונ׳ צו פֿור גישין אין שולדיגן בלוט׃ אונ׳ היבטן בוך שטיט
דער חורגן זילברט פֿאר הקבֿה אונ׳ זגט הער אל דער וועלט דוא הושט
מיך בישפֿין אין מוטיר לייב אונ׳ הושט מיך אויז גיצוגן אויז מוטיר לייב
אונ׳ הושט גישפייזט מיך מיט דייניר דר ברמיקייט אלי טג מייניש
לעבין אונ׳ הוט מיך צו טוט גישלגן דער רוצח דיין בישעפֿנים דש דוא
הושט בישפֿין הער אל דער וועלט רוך מיך אי׳צונט אן דיזים רוצח
בֿון שטונט אן ארצוירנט זיך הקבֿה איבר דען רוצח אונ׳ שיקט אים
אך אייבין צו דער אין צו טוט שלגיט אונ׳ קומט אינש גיהנום דר צו אונ׳
הוט קיין חלק לעולם הבא אונ׳ אישט אין אלי טאג דרייא מול דן אים
גיהינם דער הלבין זולזיך איין איטליכר מענש היטן פֿור טוט שלגין׃
זונשט טוט אין הקבֿה גר הריט צוואנגן׃

רבא

מעשה גישאך אן אייבים עשיר דער הט אל זיין טאג קיין
שבועה גיטון אונ׳ וויא ער בון שטרבן וואלט דא טעט
ער זייבן זין צווא זיא זולטן דוך ביט שווערן עש ווער שר שוועהר אונ׳
אודר ביט דען אל מיין עשר קומט מיר הער דאש איך קיין שבועה
גיטון הב דא מיט האט מיר מיין סחורה ביקליגט דיא זין פֿאר הישן אים
זיא וועלטין עז טון בון דער עשיר שטורב דיא קינדר טיילטן איר מאון
גר רעדליך זונדר גישווארן צוגן אל וידר איר שטרוים זונדר איין זין
בליב אינש פֿאטירש גוט זיצן אין זייבים הויז׃ בון עז האט פֿיל ביזן
שעליך אין דער שטט דיא ווארן עש גיוואר וויא אים דער פֿאטיר העט
צווא גיטון ער זעל קיין שבֿועה טון דא קאם אייביר אונ׳ שפראך דען
זון אן אום טויזנט גילדין דיא ווער אים דער פֿאטיר שולדין גיוועזן
דער זון לייקנט עש בון בקצר עש קאם דען זון אויף איין שבֿועה דאש
ער קיין ווישנש דרום העט דער זון גידוכֿט שווער איך זא ברעך איך
מיינש פֿאטירש צווא עש איז בעשיר איך שווער ביט אונ׳ גיב אים
דאש געלט אונ׳ ויל מיין פֿאטירש צווא ביט ברעכֿין אלזו ביצליט ער

מב׳ א T ז דען

Je préfère ne pas jurer et lui donner l'argent; je ne veux pas manquer à la promesse faite à mon père.» C'est ainsi qu'il paya| le scélérat bien qu'il eût été en droit de prêter serment. En apprenant qu'il avait refusé de jurer, les autres scélérats vinrent demander au fils des sommes énormes. Bref, ils le dépouillèrent de tout ce qui lui appartenait en propre. Puis de nouveaux scélérats vinrent et le firent comparaître devant le tribunal, prétendant qu'il leur devait pas mal d'argent au nom de son père. Le tribunal leur demanda de prêter serment; ils jurèrent qu'il leur devait de l'argent. Notre brave homme fut obligé de les payer alors que, pauvre de lui, il n'avait plus rien. Bref, il le firent emprisonner. Or il avait une femme extrêmement pieuse et qui était fort belle; elle accepta, de bonne grâce, tout ce qui lui arrivait; elle avait honte d'accepter la charité qu'on lui faisait, car elle avait été très riche. Mais elle prit des fichus et les lava contre un modeste salaire, ainsi que des chemises et tout ce qu'on lui donnait pour pouvoir gagner sa vie et nourrir son mari en prison, elle-même et leurs enfants. Un jour, elle se trouvait au bord de l'eau à laver des chemises. Alors un navire qui voguait sur l'eau vint à accoster. L'homme dit à la brave femme: «Veux-tu me laver une chemise?» La brave femme dit: «Oui.» Il ne cessait de la regarder et avait fort envie d'elle. Le capitaine lui demanda donc à qui elle appartenait. Alors elle lui raconta toute l'histoire, comment à cause de la fausseté des gens, elle avait perdu tout son argent et comment les voisins l'avaient ruinée. Le capitaine lui dit: «Tiens, voilà un florin; lave-moi ma chemise et rend-lui sa blancheur!» La brave femme prit le florin et ce qu'elle avait gagné par ailleurs et put faire sortir son mari de prison. Puis la femme voulut aller porter sa chemise au capitaine, mais dès qu'elle se retrouva sur le navire, le capitaine leva l'ancre aussitôt. Les enfants virent disparaître leur mère et se mirent à pleurer amèrement, comme de bien entendu; ils coururent à la maison raconter à leur père comment leur mère avait été enlevée. Alors il leva les bras au ciel et loua Dieu et pria Dieu d'avoir pitié de lui et de ses jeunes enfants. Puis notre pauvre homme prit ses jeunes enfants par la main et s'en alla avec eux. Chemin faisant, ils arrivèrent au bord d'une rivière non loin de la mer, mais il n'y avait pas de capitaine pour les conduire de l'autre côté. Alors il ôta ses habits, prit ses enfants et voulut traverser la rivière. Mais le courant était si fort que lui et ses enfants furent emportés par les flots. Alors le Saint, béni soit-Il, les pourvut d'une petite barque où se tenir;| ils y montèrent, traversèrent la rivière et se retrou-

דען ביזוויכט דיא וואל דאש ער רעכיט העט קענן שווערן וויא דאש
דיא אנדירן ביזוויכטיר הורטן דאש ער ניט שווערן וואלט זא קאמן זיא
אונ׳ שפראכן דען זון איין אים פֿיל געלט בקיצר זיא ברוכטן אין אום אל
דאש זיין וואש ער זיין איגן הט נון קאמין ווידר ביזוויכטער אונ׳ נאמין
אין בֿור דז בית דין ער ווער אין חייב עטליך געליט בֿון זיינש פֿאטירש
וועגן דאש בית דין געביש אין אויך איין שבועה זיא שווארן ער וועריש
אין חייב גוטר מאן מושט אין צאלין אונ׳ הט נעביך ניקש בקיצר זיא
ליסן אין תפסן נון ער הט גר איין פֿרום וייב אונ׳ ווער גר שין אונ׳
נאם עש אליז געטליך אן וויא עש איר גינג זיא שעמיט זיך צדקה צו
נעמין דען זיא איז גר רייך געוועזן דוך נאם זיא שלייאר אונ׳ וועשיט
זיא אום לון אונ׳ העמדיר אונ׳ וייש זיא קונט ביקומן דאש זיא עסיש
קונט פֿור דינן דא מיט זיא אירן מאן קונט שפייזן אין דער תפיסה
אונ׳ זיך אונ׳ איר קינד איין מאל שטונד זיא אים וואשיר אונ׳ וועשיט
העמדיר דא קאם איין שיף צו פֿארין דא בֿור עש איין זא זאגט דער
מאן ווידר דיא גוט פֿרויא ווילטו מיר איין העמיד וועשן זא שפראך דיא
גוט פֿרויא יא אונ׳ זאך זיא אנדרין אן אונ׳ האט גרושי לושט צו איר דא
פֿראגט דער שיף מאן וועם זיא צו שטעביט · דא זאגט זיא אים דען
האנדל וויא זיא מיט ליש קייט ווער אום איר געלט קומן אונ׳ נאלפארן
העטין זיא פֿאר דורבן דא זאגט דער שיף מאן דא האב דיר איין גילדין
וועש מיר איין העמיט אונ׳ מאכש היפש וייש דיא גוט פֿרויא נאם דען
גילדין אונ׳ וייש זיא זישט פֿר דינט האט אונ׳ ליזט אירן מאן אויז דער
דער תפיסה דער נוך גינג דיא פֿרויא אונ׳ וואלט דעם שיף מאן זיין
העמיד ברענגן אונ׳ וויא זיא אין דז שיף קאם בֿור דער שיף מאן היוועק
מיט גיוואלט דיא קינדר זאכין וויא דיא מוטיר היוועק בֿור אונט טריבן
גרושי יאמר וויא נון צו גידענקין איז אונ׳ לופֿין אהיימן אונ׳ זגיש אירם
פֿאטיר וויא איר מוטיר איז ווארן היוועק גיפֿארן ווארין אישט דא הו
ער זייני טעטר גיגן הימל אונ׳ לוביט גוט אונ׳ פט גוט דש ער איבר אין
וועלט דר בַרמין אונ׳ איבר זיין קלייני קינדר אלזו נאם דער ארם מאן
זיין קלייני קינדר בייא דער האנד אונ׳ גונ מיט אין היוועק אונ׳ וויא זיא
אלזו גינגן קאמין זיא בייא איין פך נוהנט בייא דעם ים אונ׳ עש ווער
קיין שיפמן דא דער זיא איבר קונט פֿארין דא גינג ער הין אונ׳ טעט
זייני קליידר אויז אונ׳ נאם זיין קינדר אונ׳ וואלט איבר דיא באך גין זא
ווער דאש וואשיר זא גאר שטרעבן דאש ער מיט דען קינדר היוועק
פֿלוס זא פֿינגט אין הקנה איין קליין שיפלין דא זיא זיך דארן אין האלטן
אונ׳

vèrent dans un endroit plein de juifs; ils les accueillirent, car ils avaient pitié d'eux; ils l'engagèrent comme berger, car ils n'avaient point de berger. Un beau jour, il avait fait garder les moutons à ses enfants au bord de la mer. Alors le navire où se trouvait sa femme s'en vint à voguer, enleva les enfants de force et les matelots remirent le cap au loin. Un beau jour, il était assis là à garder ses moutons; alors il se mit à songer à l'époque où il avait eu tant d'argent, comment on le lui avait pris avec tant d'ignominie, par la faute de scélérats qui l'avaient ruiné, comment on lui avait pris sa femme et ses enfants avec tant d'ignominie et comment, à présent, il en était réduit à exercer le métier de berger. Il fit les cent pas le long de la rivière lorsqu'il aperçut de nombreux morts qui avaient été mordus par des serpents et des vipères. Alors il pensa: «Je préfèrerais être mort, plutôt que d'être en vie! Si seulement Dieu m'avait fait mordre par des serpents et des vipères!» Puis il songea à aller se jeter dans la rivière pour mettre fin à sa grande détresse. C'est alors qu'il entendit une voix venant du ciel, qui dit: «Va creuser un trou là-bas au pied de cet arbre!» Il y trouverait un grand trésor plein d'or. «Il t'a été destiné parce que tu as accompli les dernières volontés de ton père avec autant de persévérance.» Il alla donc creuser un trou au pied de l'arbre indiqué et il y trouva un grand trésor d'une valeur inestimable. Alors il retrouva sa joie de vivre, retourna en ville et se fit construire une nouvelle maison en bord de mer. Il intervint afin que tous les navires mouillent dans sa propriété et payent une redevance avant de pouvoir poursuivre leur cours; il monta à bord de tous les navires pour voir si sa femme et ses enfants s'y trouvaient, car il aurait aimé avoir auprès de lui, à nouveau, femme et enfants. Peu de temps après, le navire où se trouvaient sa femme et ses enfants vint accoster près de sa maison afin de s'acquitter de la redevance. Alors le mari monta à bord du bateau et, à l'intérieur, il vit enfin sa femme et ses enfants. Il les reconnut, mais sa femme et ses enfants ne le reconnurent pas. Il dit au capitaine: «D'où viens-tu avec cette jeune femme?» Le capitaine dit: «Je l'ai amenée de contrées fort lointaines.» En entendant ces propos, ils se mirent à pleurer, car ils se souvinrent de leur pays natal. Le mari, lui non plus, ne put retenir ses larmes plus longtemps et dit au capitaine: «Cette femme m'appartient. Tu l'as| enlevée

אונ׳ שטיגן איין אונ׳ פֿורן איבר אונ׳ קאמין אן איין מקום. פֿיר יהודים
אונ׳ זיא באמין אין אן דען זיא האטין רחמנות איבר אין אונ׳ באמין אין
פֿור איין שוף הירט דען זיא הטין קיין שוף הירט איין מאל בינאב זיך דז
ער זיין קינדר דיא שוף היטן ליש אם בורטן דש ים. דא קאם דש שיף
דא דיא פֿרויא אינן וואר אונ׳ באם. דיא קינדר מיט גיוואלט אונט פֿער
מיט דעם שיף היוועק נון בינאב זיך איין מאל דש ער בייא דען שופֿין
וואר אונ׳ היטט זיא זא בידאכֿט ער זיך וויא ער זא פֿיל גילט האט גיהט
אונ׳ ווער זא שעבטליך דרום קומן אונ׳ דיא שלק העטין אין דרום
גיבראכֿט אונט ווער זא שעבטליך אום זיין וייב אונ׳ קינד׳ קומין אונט
איבובט מיזט ער איין שוף הערט זיין אונ׳ גינג דיא באך אויף אונ׳ אב אין
דעם. זאך ער פֿיל טוטן מעבטשין בו טוט זען גיביסן ווארן פֿון דען
שלאבנן אונ׳ אוטרן דא גידאכֿט ער ווידר עש איז דוך בעשיר מיין טוט
אז מיין לעבין וועלט נוט איך ווער פֿון דען שלאבנן אונט אוטרן בו טוט
גיבישן ווארין דוך גידאכֿט ער ווידר ער וועל זיך זעלבירט אים וואשיר
דער דרענקין זא ווער ער דיא גרושי אלעבד אב דא הורט ער איין
שטים פֿום הימל דש זאגט גיא דורט הין אונ׳ גרב אונטר יענים בוים
זא ווער ער איין גרושי אוצר מיט גולד פֿינדן דער איז דיר ביהלטין
ווארין וויל דוא דייביש פֿאטירש צוואה גיהלטין האשט זא גאר שטייף
אלזו גינג ער פֿארט אונ׳ גראבט אונדר דעם זעלבין בוים דא פֿאנד׳
ער איין גרושי אוצר דער ביט בו שעצין וואר אלזו ווארט ער ווידר דר
פֿרייאיט אונט גינג ווידר אין דיא שטאט אונט ליז אים איין נויא הויז
בויאין אן דעם פֿורטן דש מער אונ׳ וואר משתדל דאש מאן איטליכש
שיף זאלט אן זיינים הויף איין פֿארין אונ׳ זאלט מכס געבין ווען איין שיף
וועלט פֿאריבר פֿארין אונ׳ גינג אין איטליכס שיף אונ׳ זאך הביין אוב זיין
וייב דינן ווער אונ׳ זיין קינדר דש ער זיין וייב אונ׳ קינדר וועלט גערין
ווידר האן ביט לאנג דער נוך קאם דש שיף בו פֿארין דא זיין וייב אונ׳
קינדר דינן וואר אונ׳ ווארין אן זייבן הויז איין גיפֿארין אונ׳ וואלט זיין מכֿס
געבן דא גינג דר מן אין דז שיף היבין אונ׳ זאך ער בון זיין וייב אונ׳ קינדר
דינן זיצין ער קעביט זיא אביר דש וייב אונ׳ זיין קינדר קובטן אין ביט
דא הוב ער אן בום שיף מן ווא קומשטו דו מיט דער יובגן פֿרויאן הער
דא שפראך דער שיפֿמן איך הון זיא פֿון וייטין לנדין דא הער גיפֿירט
וויא זיא פֿיל פֿיש הורטין הובין זיא אן בו שרייאין דען זיא גידאכֿטן אן
איר הייםיט דא קובט זיך דער מאן אך ביט אויף הלטין בו שרייאין אונ׳
שפראך ווידר דען שיפֿמן דיא פֿרויא גיהערט מיר דען דו האשט מיר

אב ב T 2 זיא

d'une manière malhonnête. C'est pourquoi je vais te conduire auprès du roi et enfermer tes matelots ici. Quoi que le roi fasse de toi, je serai satisfait.» Alors le capitaine le supplia de le laisser en vie. Il alla reprendre sa femme et ses enfants, prit les biens qui se trouvaient sur le bateau et le laissa repartir. Voilà sa récompense pour avoir respecté les dernières volontés de son père.

222

(D'un rabbi remarquable qui avait trois fils;
ils furent tous trois rabbins; l'homme pieux était très riche)

Histoire qui arriva un jour à un rabbi remarquable. Il avait trois fils qui furent tous trois rabbins et l'homme pieux était très riche. Lorsqu'il fut sur le point de mourir, il fit appeler tous les membres de la communauté ainsi que ses trois fils et il dit à ses fils: «Chers enfants, je vous lègue une grosse fortune d'une valeur inestimable et qui vous suffira jusqu'à la fin de vos jours. J'ai aussi un coffre qui est fermé à clé. Je vous demande donc à tous trois – et je veux votre parole d'honneur – de ne pas l'ouvrir, à moins d'une situation particulièrement précaire, que Dieu nous garde, et si le coffre se trouve chez l'un d'entre vous, qu'un autre en ait la clé.» C'est ainsi qu'ils jurèrent devant la communauté toute entière qu'ils respecteraient cette décision. Alors l'homme pieux mourut et les trois frères se partagèrent l'argent et furent tous trois très riches. Pour finir, le cadet perdit son argent et devint très pauvre, car il était terriblement dépensier. Il demanda à ses frères d'ouvrir le coffre pour qu'il puisse prendre sa part. Les frères furent très peinés de devoir contrevenir aux dernières volontés de leur père. Aussi l'aîné dit-il: «Plutôt que de contrevenir aux dernières volontés de mon père, je préfère te prêter cinq mille florins. Tu me les rembourseras, ou tu ne me les rembourseras pas!» Le cadet ne fit aucune objection et les accepta. Après avoir dilapidé l'argent, il revint à la charge et voulut qu'on ouvrît le coffre. Le second frère dit: «Plutôt que de contrevenir aux dernières volontés de mon père, je préfère faire, moi aussi, ce que mon frère aîné a fait.» Et lui aussi, il lui prêta cinq mille florins. «Tu me les rembourseras, ou tu ne me les rembourseras pas!» Le cadet n'objecta rien non plus à son deuxième frère. Après avoir dilapidé l'argent, il réfléchit à ce qu'il allait faire: comme la clé

גאניץ רעכליך אב געפירט דער האלבן וויל איך דיך צום קינג שיקן
אונ׳ דיין שיף מן וויל היא אן שליסן וייש בון דער קינג מיט דיר מאכין
וויל בין איך צו פרידן· אלזו באט אין דער שיפמן ער זעלט אים זיין
לעבין שענקין זא גינג ער הין אונ׳ באם זיין וייב אונ׳ קינדר אונ׳ דש
גוט דש אים שיף וואר אונ׳ ליש אין ווידר הין פארין דש וואר דער לון דש
ער זיין פאטירש צוואה האט געהאלטין:

רכב

מעשה

געשאך איין מאל אן אייבים קוישטנ״ר רב דער האט
דרייא זין אונ׳ ווארן אלין דרייא רבונים, אונ׳ דער חסיד
וואר גאר רייך וויא ער נון וואלט שטרבין זא שיקט ער נוך כל הקהל אונ׳
נוך זיין דרייא זין אונ׳ זאגט ווידר זייבן זינן ליבה קינדר דא לוש איך איך
איין גרושין עושר דער ביט צו שעבין אין אונ׳ איר ווערט אל אייאיר טג
גינוגן דאראן האבין נון האב איך איין קישט דיא אישט צו געשלוסין זא
בינער איך בון אייך אלין דרייאין אונ׳ זעלט איר אייאיר האנד דרויף
געבין דש איר זיא ניט אויף טון דען עש ווער חר גאר נוטערפטין, אונ׳
ווען איינר דיא קישט האט זא זאל איין אנדרר דען שליסיל האן אלזו
שווארן זיא בור כל הקהל דש זיא וואליש הלטין וועלטין אלזו שטורב דער
חסיד אונ׳ דיא דרייא ברודר טיילטין דש מאמון אונ׳ ווארן אלי דרייא גאר
רייך לסוף דער יונגשט קאם בון זיינים מאמון אב אונ׳ ווארט גאר ארם
דען ער וואר זא איין גרושיר ואר דיבר אונ׳ בינערט בון זיין ברידר דיא
קישט אויף צו טון אונ׳ זיין חלק דר בון צו נעמן דיא ברידר ווארן זיך זער
מצער דש זיא זעלין אירש פאטירש צוואה ברעכין דא שפראך דער
עלטשט ברודר אי איך וויל איין פאטירש צוואה ברעכין אי וויל איך דיר
פינף טויזנט גולדין לייאין צאל איר זיא אודר צאל איר זיא ניט דר יונגשט
ברודר ליש זיך שווייגן אונט באם זיא אן וויא ער נון אויף געשין האט
קאם ער ווידר ער וועלט דיא קישט אויף האן דא שפראך דער אנדר
ברודיר אי איך וויל מייניש פאטירש צוואה וויל פרעכין אי וויל איך אך
טון וויא מיין עלטשטר ברודיר אך געטון האט אונ׳ לייאיט אים אך פינף
טויזנט גולדין ביצאל איר זיא אודר ביצאל איר זיא ניט · נון דער
יונגשט ברודיר ליש זיך אך שוויינן בון דעם אנדרינן ברודיר זא ער
נון אויף געפרעשין האט דא גידאכט ער וייש ער טון וועלט זא גינג
ער הין דא דער שליסל אן אים קאם מאכט ער נוך שליסל דר ווארן
ווען איבר דרייא יאר דיא קישט אן אים קעם זא קעביט ערדרויש

נעמן

lui revenait, il allait se faire faire une clé et ainsi, lorsque le coffre lui reviendrait dans trois ans, il pourrait y puiser| à sa guise. Au bout de trois ans, le coffre lui revint. Il essaya le double de la clé qui marcha à la perfection et chaque fois qu'il sortait de l'argent du coffre, il le remplaçait par son pesant de pierres et de plomb pour qu'on ne s'aperçût de rien en soulevant le coffre. Il se mit vaillamment à faire du commerce et ses frères s'imaginèrent que leur frère avait pris un bon départ et que dorénavant, il agirait avec circonspection. Mais ils ignoraient le véritable secret lui permettant de puiser dans le coffre; il dilapida tout l'argent qui se trouvait dans le coffre en l'espace de quatre ans. Au bout de ces quatre ans où il avait tout gaspillé, il retourna trouver ses frères et leur dit qu'il avait cru que, peut-être, il n'aurait plus besoin d'eux. Mais il voyait bien qu'il n'avait pas de chance et qu'il perdait tout ce qu'il avait. Il ne lui restait plus qu'une chose à faire, c'était de partager le contenu du coffre. Du reste il avait respecté les dernières volontés de son père; celui-ci avait dit que dans une situation de précarité extrême, que Dieu nous garde, il fallait ouvrir le coffre et il se retrouvait bien dans une telle situation. Ses frères virent qu'il n'y avait pas d'autre solution. Ils convoquèrent donc tous les membres de la communauté à la synagogue et firent porter le coffre à la synagogue. Alors ils dirent à tous les membres réunis: «Vous voyez effectivement qu'il est parfaitement verrouillé, comme notre père nous l'a laissé à sa mort.» Ils furent tous témoins qu'il s'agissait bien du même coffre. «Hélas, nous voilà contraints et forcés de partager le contenu du coffre, car notre plus jeune frère y tient coûte que coûte, bien que nous lui ayons donné beaucoup d'argent.» Et ils racontèrent à tous les membres de la communauté ce qui s'était passé entre leur frère et eux. Alors ils ouvrirent le coffre et n'y trouvèrent que des pierres et du plomb. Aussitôt le plus jeune frère dit avec culot: «Chers messieurs, vous voyez maintenant comment ils m'ont traité! Voilà pourquoi ils n'ont pas voulu ouvrir le coffre et m'ont donné sans cesse de l'argent. Voilà pourquoi ils se sont enrichis tandis que moi, je m'appauvrissais; ils ont puisé dans l'argent du coffre et l'ont remplacé par des pierres.» Bien qu'ils ne fussent en rien coupables, car c'était leur plus jeune frère qui avait fait le coup, ils se regardèrent l'un l'autre et chacun pensa que l'autre était coupable. Pour finir la communauté fut incapable de s'y retrouver, car ses membres n'étaient pas assez intelligents. Aussi la communauté dit-elle: «Nous sommes incapables de trancher, car nous ne sommes pas assez intel-

מנאין ווייש ער וואלט: בון איבר דרייא יאר קאם דיא קישט אן אים
דא. פֿאר זיכט ער דען בוך שליסל זא וואר ער גאר היפש גירעכט. אונ׳
זא שווער גגלט אז ער הרויש נאם. זא שווער שטיין אונ׳ בלייא ליגט ער
ווידר דער נגן דאש מן ביקש אן דיא קישט זול מערקן אובט הוב ויין
עפיר אן צו הבדלן אונ׳ דיא ברודיר מייבטין איר ברודר ווער זיך וואל
איין לאשן אובט ווער זיך בון מייטר בידעבגן אביר זיא וואשטן דען
רעכטן סוד ניט. וויא ער איבר דיא קישט קובט גן אונ׳ פֿר פֿרעסיט
אלז דש: גגלט דאש אין דער קישט גוועזן אין פֿיר יארן נוך דען פֿיר
יארן דש ערש אלז פֿר שלעמיט האט זא גנג ער ווידר צו זיבן ברודר
אובט זאגט צו אין ער העט פֿיליכט גמיינט ער וועל איר ביקש מין
בידרפֿין דא זעך ער וואל ער העט קיין מיל ניט אונ׳ ער קאם אים
אלז דש ער העט ער מישט אייביש טון ער וועל דיא קישט טיילן אך
העט ער זייביש. פֿאטירש. צוואה גיטון דען ער האט צוואה גיטון ווען
מן עש הו באטטערפֿטין. ווער זא זעלט מן דיא קישט אויף טון זא ווער
ערש בוטערפֿטין גנוגן אלזו זכין דיא ברידר דש עש ניט אנדרישט
קובט גזיין זא שיקטן זיא בוך כל הקהל אין דיא שול אונ׳ ליזן דיא קישט
אך אין דיא שול טרגן אונ׳ האבן אן בור כל הקהל איר זעלט יא דש זיא
רעכט צו גשלוסין. אישט דיא אובש. אובזיר פֿאטיר גלושין האט בוך
זייבם טוט דא ווארין זיא על מעיד דרויף עש ווער דיא רעכט קישט
בון אישט עז כעו״ה דאר צו קומן דאש מיר מיזן דיא קישט טיילן דען
אובזיר יובגשטיר ברודר דער ויל עש מיט גוואלט האבן וויא וואל מיר
אים פֿיל מאון הון געבין אונ׳ זאגטן בור כל הקהל וויא איר ברודר מיט אין
גהבדילט האט: אלזו טעטן זיא דיא קישט אויף דא ואבדין זיא אייטיל
שטיין אונ׳ בלייא דא האב דער יובגשט ברודר איין בעזות מצח אלזו ליבן
רבותי דא זעלט וויא זיא זען מיט. מיר אום גנגן דער הלבין האבין זיא
דיא קישט ניט וועלין אויף טון אונ׳ האבין מיר אלי צייט גגלט געבין דער
האלבין זען זיא עשירים. אונ׳ איך בין ארים. גווארדן אובט האבין גגלט
הרויש גנומן אונ׳ הבין שטיין אן דיא שטאט גליגט וויא וואל זיא קיין שולד
הטין דאראן דען דער יובגשט ברודר האט עש גיטון בוך דעבוך זאך
איטליכר אייביר דען אבדירן איין אונ׳ איטליכר מייבט ער העטיט גיטון
לסוף דש קהל קובט בישט דער קעבין דער צווישן דען זיא ווארין ניט
קלוג גנוגן דער צו אלזו זאגט דש קהל מיר קעבין אייך קיין פסק געבין
דען מיר זיין ניט קלוג גנוג: אביר אובזיר דעה אישט אלזו איר זעלט
צום רב ציהין דער דא איז ניט וייט בון היבן דען דער זעלבין. איז איין

ligents, mais à notre humble avis, vous devriez vous rendre chez le rabbin qui se trouve non loin d'ici: c'est un| érudit à l'esprit vif qui pourra vous aider à vous départager.» Ils se rendirent donc tous trois chez le rabbin. En arrivant tout près de la ville où habitait le rabbin, ils virent accourir un homme qui leur demanda s'ils n'avaient pas entendu ou aperçu un cheval: «Car j'ai perdu un beau cheval.» L'aîné des frères demanda: «N'est-il pas blanc?» Le juif dit: «Si. Il est parti dans la forêt.» Le second frère demanda: «N'est-il pas borgne?» Et le cadet dit: «Ne transportait-il pas deux bouteilles, l'une d'huile et l'autre de vin?» Le juif dit: «Si. Il est parti là-bas dans la forêt.» Bien qu'ils n'eussent pas vu le cheval de leurs propres yeux, ils savaient tout sur lui. Pour finir, le juif courut dans la forêt à la recherche de son cheval sans pouvoir le retrouver. Alors il se remit à suivre les trois frères et leur demanda dans quelle auberge ils logeaient. Il les fit comparaître devant le rabbin. Ils arrivèrent chez lui et le juif dit: «Rabbi, j'ai perdu un cheval et une sacoche avec de l'argent. Je me suis mis à courir après mon cheval quand je rencontrai ces trois hommes. Je leur demandai s'ils n'avaient pas vu de cheval. Ils m'en donnèrent tous les signes distinctifs et me dirent de courir là-bas dans la forêt, car c'est là que je retrouverais mon cheval. Je courus immédiatement après mon cheval, mais ne pus le retrouver. Je prétends donc à juste titre qu'ils ont pris ma besace et laissé courir mon cheval. C'est pourquoi j'exige qu'on me rende mon argent, et je veux savoir où est passé mon cheval.» Alors les trois frères dirent: «Cher rabbi, ce cheval, nous ne l'avons ni vu, ni entendu. Comment avons-nous trouvé les signes distinctifs? Nous allons vous le dire.» «Pourquoi j'ai dit qu'il était blanc? Je le savais parce que j'ai vu des poils blancs collés à sa badine. J'en ai donc déduit qu'il ne pouvait être que blanc!» Le second frère dit: «Pourquoi ai-je dit qu'il était borgne? Je l'ai vu à sa manière de brouter l'herbe: il a mangé la mauvaise herbe en laissant la bonne, et il a tout mangé du même côté. J'ai aussitôt pensé qu'il ne pouvait être que borgne.» Alors le rabbin s'adressa au cadet: «Comment savais-tu qu'il transportait deux tonnelets, l'un de vin et l'autre d'huile?» Le cadet dit: «Je vais vous le dire. L'huile stagne et le vin sèche. Par conséquent, il ne pouvait|

גשווינדר בעל תורה דער ווערט אייך העלפֿן קענן דאש איר צון
אנבדיר קומט׳ אלזו צאגן זיא אלי דרייא מיט אנבדיר צו דעם רב
דא זיא בוהנבט בייא דיא שטאט קאמן דא דר רב איבן וואנט דא קאם
אייביר צו לפֿין אונ׳ פֿראגט זיא אוב זיא קיין פֿפֿערט העטן בֿורנומן
אודר גזעהן דען איך האב איין שין פֿפֿערד פֿארלארין דא הוב דער
עלשט איין איז עש ניט וויז גוועזין דא הוב דער יוד יא דארין אין דען
וואלד איז עש גלופֿן׳ דא הוב דער אנדר ברודיר איין׳ אישט עש ניט
אן אייבים אויג בלינד גוועזין׳ דא הוב דער יונגשט ברודיר איין האט
עש ניט צוואו פֿלעשין גטראגן אייבי מיט איל אונ׳ דיא אנדרי מיט ווין
דא הוב דער יוד איין יא עש איז אין יען וואלד גלופֿן וויא וואלד דש זיא דז
פֿפֿערט מיט אויגן ניט גזעהן הון נאך דעבוך וואשטן זיא אלז וויא
עש ווער לסוף דער יוד לויף אין יען וואלד נוך זייבים פֿפֿערט אביר
ער קונט קיינש ניט פֿינדן ער לויף דען דרייאן ברודר ווידר נוך אונ׳
פֿראגט זיא ווא זיא צו הערברין ווערין אונ׳ שיקט זיא בֿור דען רב אלזו
קאמן זיא דא הוב איין דער יוד רבי איך האן איין פֿפֿערט בֿור לורין אונ׳
איין זטיל טעש מיט געלט אלזו בין איך אייבים פֿפֿערט נוך גלופֿן זא
זען איר דיא דרייא בגעגנט זא האן איך זיא גפֿראגט אוב זיא ניט איין
פֿפֿערט גזעהן העטין זא הובן זיא מיר אלי סימנים גזאגט אונ׳ האבין
איך היישין אין יען וואלד לפֿין דא ווער איך איין פֿפֿערט פֿינדן אלזו
בין איך דעם פֿפֿערט נוך גלופֿן האב אביר קיינש גבֿונדן נון זאג
איך פֿר וואר זיא הובן דיא זטל טעש גנומן אונ׳ האבין דאש פֿפֿערט
לפֿין לוזין דער הלבין ביגער איך איין געלט ווידר אונ׳ וו לו ווישן ווא זיא דז
פֿפֿערט הון גטון דא האבן דיא דרייא ברידר אן גיביר רבי איר
הובן קיין פֿפֿערט גזיהן נוך גהערט וויא האבן איר דען סמנים
גזאגט דש וועלן מיר אייך זאגן איך האב גזאגט עש איזט ווייש גוועזין
דש האב איך גווישט ווייל איך אן זייבין צין ווייש הור זיהן קלעבין מכח
סברא ווישט ער בון ווייש זיין גוועזין דא הוב דער אנדר ברודר אן דש
איך הון גזאגט עז איז אן אייבם אויג בלינד גוועזין דש האב איך גזיהן
אן זייבים גנג ווען עש האט קרייז געשין זא האט עש דאש ביז גרייז
געשין אובש נוט גלאשין אונ׳ האט אליז אויף אייבר זייט געשין דא האב
איך מיר וואל גדאכֿט עש מוז בליבד זיין אן אייבם אויג דא הוב דער רב
איין צום יונגשטן וויא האשטו גווישט דאש עש צוויא לעגיל גטראגן
האט אייביש מיט ווין אונ׳ אייביש מיט איל דא הוב דער יונגשט איין דז
וויל איך אייך זאגן איל שטיט שטיל אובט ווין טרוקבט איין זא מוש עז

גווייש

qu'être lesté de deux tonnelets. Tous ces à-côtés, nous les avons vus; mais que nous l'ayons vu de nos propres yeux! Jamais, au grand jamais, on ne pourra le prouver.» Le rabbin vit qu'il avait affaire à de grands sages et il se débarrassa du juif. Puis il leur demanda ce qu'ils avaient à voir les uns avec les autres. Ils parlèrent de la querelle qui les opposait et lui demandèrent de trancher. Alors ils se mirent à avancer leurs arguments; chacun avança ses propres arguments. Lorsqu'ils eurent fini d'avancer leurs arguments, le rabbin dit: «Eh bien, mes chers, il vous faudra patienter un peu sur place, car je ne vais pas pouvoir trancher en un tournemain.» Cependant il ne comprenait que trop bien le cas et leur dit: «Je vois bien que vous êtes tous trois de grands sages. J'ai à vous soumettre une question qu'on m'a envoyée d'Egypte et j'aimerais avoir votre conseil en la matière. En Egypte vivaient deux maîtres de maison, deux hommes riches, et chacun d'eux avait un enfant unique; ils les avaient promis l'un à l'autre, alors que tous deux étaient encore au berceau. Finalement, les enfants ont perdu chacun leur père et chaque père a laissé trois cents mille couronnes à son enfant. Bref, le jeune homme a mal tourné et a dépensé tout ce qu'il possédait, jusqu'au dernier sou, contrairement à la jeune fille qui était une perle dotée de toutes les qualités qu'on peut imaginer et dont la beauté était sans égale. Vint le moment où on devait les marier, car ils avaient tous deux quatorze ans. La jeune fille fit savoir au fiancé qu'il devait se préparer pour la noce, selon les clauses du contrat. Mais le jeune homme fit savoir à la jeune fille qu'il ne voulait pas venir et qu'il lui fallait, ma foi, en prendre un autre qui lui plaise; en effet, il était déjà bien assez triste qu'il eût dilapidé toute sa fortune à lui et il valait mieux qu'il se retrouve tout seul dans la misère plutôt que de la précipiter, elle aussi, dans la misère. Finalement, la jeune fille fit appeler un pauvre étudiant qui étudiait remarquablement et lui dit: ‹Je veux te prendre pour époux, mais il faut que je te dise qu'auparavant, je veux me rendre trois fois chez mon fiancé antérieur pour lui demander s'il est prêt à respecter les dernières volontés de nos pères, et si, maintenant, il est prêt à m'épouser. S'il refuse, ce sera toi mon véritable fiancé, et c'est avec toi que j'irai sous le dais nuptial, si telle est la volonté de Dieu.› Mon bon fiancé pauvre fut satisfait et, à la bonne heure, on célébra les fiançailles. Bref, la jeune fille revêtit ses habits de velours et de soie et| se rendit en personne

גמיש צוויא לעגיל גידרגין הון דען הבטיל הון מיר אלז גזיהן אביר דאש
מירש מיט איין גזעהן הון דש ווערט זיך ביאר מער בויבדן אלזו זאך
דער רב דש זיא גרושן חכמים ווארין אוב׳ שאפיט דען יוד אב אובט
פראגט זיא ווייש זיא מיט אבבדר צו טון העטין דא זאגטן זיא ווייש זיא
פר איין צאבק מיט אבבדיר העטין אוב׳ ער זולט איבן איין פסק געבין
אלזו הובן זיא איין צו טעבה איין איטליכר וויש ער צו טעבה האט וויא
זיא בון הטין איר טעבות ארויז דא הוב דר רב איין ליבה לייט איר מישט
אן וויל היא בלייבין דען דער פסק איז ביט אויז אייבים ערויל הרויש
צו שיטלן אביר דוך פאר שטאביט ער דען האבדיל גאר וואל אוב׳ זאגט
ווידר זיא איך זיך וואל דש איר דרייא גרושי חכאים זייט איך מוש אייך
איין עביין פראגן דער איז מיר בון מצרים הער גשריבן וורדן אובט
איר זעלט מיר איין עצה דער צו געבין · צו מצרים איז גוועזין צווין
בעלי בתים עשירים אוב׳ איין איטליכר האט גהט איין אייבגין קינד
אוב׳ האבין זיך מתחותן גוועזין אבבדר וויל זי בייד בוך אין דער ווינן
זיין גלעגן לסוף זיין דער קינד פעטיר אלין בייד גשטורבן אובט איין
איטליכר האט זיינם קינד דרייא מאל הובדרט טויזבט קרובין גלאשין
בקיצר דער יובג איז אן גראטין ווארדין אוב׳ האט אל דש זיין פאר טון
וויש ער האט גהט דש ער האט ביט גהט שוה פרוטה וכן להיפך דאש
מיידלין איז איין חבשיט גוועזן מיט אלי דיבגן ווייש מן האט קעבין דער
דעבגקן כפרט מיט שובהייט איז זיין גלייכין ביט גוועזין בון עש אישט
זא וויט קומן דאש מן האט זולין דיא ברכה מכין אוב׳ זיא זיין אלי בייא
פירציהן יאר אלט גוועזין אלזו האט דיש מיידלין דעם חתן אבטפוטן
ער זאל זיך רישטן אויף דיא ברכה בוך לויט דען תנאים אלזו האט דער
יובג דעם מיידלין ווידר אבטפוטן ער מעל ביט קומן עש זעל אין גטש
באמין איין אבדירן בעמין דער אים וואל גבאלט דען עש ווער גבוין
דש ער זייביש העט פר טון עש ווער בעשיר דאש ער אלייביט אים
עביות זעלט זיבין אז ער ווילט עש אך אין עביות ברעבגין לסוף דאש
מיידלין ליש איין ארמין בחור רופין דער גאר וואל לערבט אוב׳ האט צו
אים גזאגט איך וויל דיך בעמין דוך וויל איך פור אויז בעמין איך וויל
צור צו מייבם בורגן חתן דרייא מאל אובט וויל אין פראגן אוב ער וויל
אובזירש ואטירש צוואה הלטן אוב׳ אוב ער מיך וויל איצובט אבטשפסין
ווען ערש ביט טוט זוא זולשטו מיין רעכטיר חתן זיין אוב׳ וויל מיט דיר
צו דער חופה גן א״ה מיין גטר ארמיר חתן וואר צו פרידן אוב׳ גיגט
במ״ט דש קנס בקיצר דש מיידלין טעט זיך אן אין זמוט אוב׳ זייט אובט

גינג

auprès de son fiancé. Elle dit: ‹Cher fiancé, je t'en supplie, ne contrevient pas aux dernières volontés de nos pères qui nous ont unis. Ne te fais pas de soucis, j'ai suffisamment d'argent et de biens. Adonne-toi au jeu si tu veux! Nous pourrons nous nourrir sans problèmes. Iras-tu courir les putains? Je suis bien assez belle!› Le fiancé dit: ‹Je ne peux pas abandonner ma mauvaise vie, je ne veux pas gâcher la tienne; je ne voudrais pas, que Dieu nous garde, nous voir tous deux dans la misère!› La jeune fille repartit. Huit jours plus tard, la fiancée revint, vêtue d'or et d'argent; elle se fit encore plus pressante et lui demanda de respecter leurs dernières volontés. Le jeune homme lui fit la même réponse qu'auparavant. Huit jours plus tard, la fiancée se rendit à nouveau chez son fiancé dans ses plus beaux atours, brodés de pierres précieuses et de perles; elle emporta avec elle une pleine mesure[279] de couronnes et se rendit chez son premier fiancé. Elle dit: ‹Je t'en supplie, prends-moi pour épouse et respectons les dernières volontés de notre père, car nous avons bien assez d'argent!› Le fiancé dit: ‹Que Dieu te rende heureuse et te bénisse, qui que tu épouses! Je peux commettre le péché, mais je ne veux pas le commettre, qui serait d'assombrir ta vie et de te dépouiller de tes biens.› Pour finir, la jeune fille alla épouser un autre jeune homme, le pauvre étudiant. Ils célébrèrent des noces somptueuses, comme de bien entendu, avec une telle fortune. Bref, au moment où l'on reconduisit les jeunes mariés qui s'apprêtaient à aller dormir, on leur fit traverser la rue pour qu'ils aillent dormir, car ils ne pouvaient rester dans la maison où s'étaient déroulées les noces. Or, en Egypte, il y a beaucoup de brigands; ils attendaient les jeunes mariés; les brigands enlevèrent les jeunes mariés de force et personne ne sut où ils étaient passés. Parmi eux, il y avait un chef, un vieux scélérat qui voulait violer la mariée. La mariée se débattit pour ne pas coucher avec lui et dit: ‹Veux-tu perdre ta part dans le monde à venir en échange d'un tout petit instant?› Bref, le chef eut pitié de la mariée et la renvoya saine et sauve, rassérénée et sécurisée, ce qui veut dire en yiddish en paix, en toute sérénité et en toute sécurité, et munie de tous ses biens. Voilà que dans sa lettre, le rabbin d'Egypte me demande lequel des trois est le meilleur: du fiancé, de la mariée ou encore du brigand. Personnellement, je ne sais pas lequel est le meilleur. Mais je vois bien que vous êtes de grands sages. Donnez-moi votre avis et ensuite je statuerai sur votre cas.» Alors le premier frère dit: «C'est le premier fiancé qui est le meilleur, parce qu'il n'a pas voulu dilapider l'argent.»| Alors le frère

גינג זעלבירט צום חתן אונ׳ שפראך ליבר חתן איך פיט דיך דרעך
ביט אונזרש פעטירש צוואה דיא וויל זיא בייד אונש צו זאמין געבין
האבין דו דרפישט ביט זורגין איך הון געלט אונ׳ גוט גינוג שפיל דו בוזן
פאר דיך מיר קעבין זיך דיך וואל דער בערין ווערשטו הורין נוך גין
איך בין היפש גינוגן דער חתן שפראך איך קאן איין גיבין שטיק
ביט לאזין איך וויל דיר דייביש ביט פאר טון דש מיר הו״ו אלי בייד אין
עביות קומין זא גינג דאש איידלין ווידר זיין שטרוים איבר אלט טאג
קאם דיא כלה ווידר אונ׳ האט זיך איין גיטון אין זילבר אונ׳ גולד אונ׳ באט
אין בוך אין דען וואר ער זאל דוך דיא צוואה האלטין דער חתן גאב אים
דיא תשובה ווידר אז וויא פור איבר אלט טאג גינג דיא כלה ווידר צום
חתן אין אייטיל אבנים טובות אונט מרגליות אונ׳ באם איין שום מיט
קרובין מיט איר אונ׳ גינג צום ערשטין חתן אונ׳ שפראך איך ביט דיך
בעם מיך אונ׳ האלט אונזירש פאטירש צוואה דען מיר האבין געלט
גינוג דא שפראך דער חתן גוט געב דיר מזל אונ׳ ברכה זייא וועם
אז דו קריגשט איך קאן דיא עבירה ניט טון אונ׳ וויל זיא ניט טון דאש
איך זאל דיך בטריבן אונ׳ דיך אום דש דיין צו ברעכין לסוף דש איידלין
גינג הין אונ׳ טעט מיט אייבים אנדרן ברכה מיט דעם ארמין בחור
אונ׳ מאכטין איין קושטליכן ברייליפט אלז בון זא וואל צו גידענקין איז
בייא אייבים זאלכין מאון בון בקיצר דא מן זאלט חתן אונ׳ כלה שלופין
פירן זא מושט מן זיא איבר דיא גאס שלופין פירן דען אים ברייליפט
הויז קובטין זיא ניט ליגן בון זיין צו מצרים פיל גלבים דיא הובין אויף
חתן אונ׳ כלה גיווארט אונ׳ דיא גלבים באמין חתן אונ׳ כלה מיט גיוואלט
הין ווען דאש ביאבט וואשט וואז זיא דען הין קומן דא וואר אובטיר אין
איין ראש איין אלטיר ביזוויכט דער וואלט דיא כלה מעבה זיין דיא כלה
וואלט מיט גיוואלט ניט בייא אים ליגן אונט שפראך ווילשטו בון אייביר
קלייבי וויל חלק לעולם הבא ורלירן · בקיצר דער ראש וואר זיך איבר
דיא כלה דר בראמין אונ׳ שיקט זיא בשלום ובשלוה ובהשקט ובבטח דאש
אישט טייטש מיט פריד אונט מיט גישטילונג אונ׳ מיט פר זיכרונג ·
מיט אלי אידים גוט · בון האט מיר דר רב בון מיצרים צו גשריבן וועלכיר
אונטיר דען דרייאין דער בעשט זייא גיוועזין דער חתן אודר דיא כלה
אודר דער גלן בון וויש איך ניט וועלכיר דער בעשט איז בון זיך איך
וואל דש איר דרייא גרושי חכמים זייט געט מיר איין עצה אונ׳ דר באך
וויל איך אייך איידין פסק געבין דא הוב דער ערשט ברודר איין דער
ערשט חתן איז צום בעשטין דש ער דש מאון האט ביט וועלין פור טון

דא

qui était entre les deux dit: «C'est la mariée qui est la meilleure, parce qu'elle n'a pas voulu contrevenir aux dernières volontés.» Alors le cadet dit: «C'est le brigand qui est le meilleur, tout d'abord parce qu'il a dominé son instinct et l'a laissée retourner chez elle saine et sauve. Mais quel nigaud, vraiment, de ne pas avoir pris l'argent! Ce nigaud-là aurait bien pu garder l'argent pour lui!» Alors le rabbin dit: «Dieu soit loué qui ne laisse rien dans l'ombre. Ecoute, jeune scélérat! Tu vois, l'argent que tu n'as pas vu te fait envie. A fortiori devais-tu avoir envie de l'argent que tu voyais! C'est pourquoi, arrêtez le voleur, car c'est lui qui a pris l'argent du coffre!» Aussi s'emparèrent-ils de lui et le soumirent-ils à la question. C'est ainsi qu'il avoua tout, le double de la clé qu'il avait fait faire, le pesant d'or qu'il prenait et qu'il remplaçait par son pesant de pierres et de plomb. Grâce à sa grande sagesse, le rabbin découvrit au fond qui avait commis le forfait. Le plus jeune frère vécut alors dans la misère la plus noire et les autres frères vécurent dans l'opulence, car ils avaient respecté les dernières volontés de leur père.

223

(D'un rabbin qui avait une belle fille bien instruite et de sa femme qui avait un neveu qui étudiait bien, et comment ils voulurent les marier)

Histoire qui arriva à un rabbin remarquable. Il était si riche qu'il n'avait pas son pareil à cette époque-là. Il avait une fille unique qui était très belle et bien instruite en tout ce qu'un être humain peut imaginer. Le rabbin et sa femme étaient déjà assez vieux pour que le poids des ans se fassent sentir. Aussi le rabbin voulut-il marier sa fille. Or le rabbin avait un neveu qui était riche, qui étudiait remarquablement et qui était d'une grande beauté. Bref, le rabbin et sa femme étaient étendus côte à côte un soir, lorsque le rabbin dit à sa femme: «Nous voilà bien vieux à présent, et nous n'avons qu'une seule fille; nous allons mourir d'un jour à l'autre et nous n'avons personne pour veiller sur elle. A qui la marierons-nous?» La femme dit: «C'est bien vrai! Quand viendra le jour où nous lui donnerons un époux?» Alors le rabbin dit: «J'y ai déjà songé; je veux lui donner le fils de ma sœur: il est riche, beau et vertueux.» Mais la femme dit: «Donnons-lui plutôt le fils de mon frère; il a beau ne pas être riche, il est la vertu même et s'adonne remarquablement à l'étude; s'il n'est pas riche, nous par contre, nous

דא הוב דער מיטלשט ברודר אין דיא כלה איז צום בעשטין דאש זיא
דיא צוואה האט ניט וועלין ברעכין· דא הוב דער יונגשט ברודר איין
דער גלון איז צום בעשטין אייביש דאש ער זיין יצר כופה גיוועזין אונ׳
האט עש בשלום אן היימין לושין גין ער איז יא איין נאר גיוועזין דש ער
דז מאון ניט גינומין הט דער נאר האט וואל דז געלט קענין ביהלטן· דא
הוב דער רבי איין גילובט זייא גוט דער ביקש אין פאר שוירגן לוט הער
דו יונגר ביזוולכט זיך דש געלט דש דו ניט האשט גיזעהן האשטו לושט
דר צו מכל שכן דש געלט דש דוא גיזעהן האשט דש דוא לושט האשט
דער צו גיהט דער הלבין פאכנגט דען טיב דען ער האט דש געלט אויז
דער קישטן גינומין אלזו פינגאן זיא אין אונ׳ וואר אין מענה זא וואר ער
אליז מודה וויא ער גוק שליסל גימאכט אונ׳ זא שווער גולד אז ער גינומין
האט זא שווער שטיין אונ׳ בלייא האט ער הריין גילגט אלזו קאם דער
רב דורך זיין גרושי חכמה אויף שורש ווער עש גיטון האט אלזו ביקאם
דער יונגשט זון אין גרוש עשירות אונ׳ דען אנדירן ברידר גיגנ עז וואל
דש זיא איר פאטירש צוואה הון גיהלטן:

רכג

מעשה

גישאך אן איינים קוישטליכן רב אונ׳ וואר זער רייך
אלש מיר איינן צו דער זעלבינן צייט פינדן מעלט
אונ׳ האט איין אייציגי טאכטיר דיא וואר זער שין אונ׳ וואל קענדיג מיט
אלירלייא וויש איין מענש דער דענקין מוכט אונט דער רב אונ׳ זיין
וויב וואר ציאליך אלט דאש זיא צו יארין קאמן זא וואלט דער רבי זיין
טאכטיר אויז געבין· בון האט דער רב איין שוועסטיר זון דער וואר
רייך אונ׳ לערנט גאר וואל אונ׳ וואר גאר שין· בקיצר דער רב אונ׳ זיין
וויב דיא לאגן איין מאל בייא אנבנדיר דא הוב דער רב איין צו זייבים
וויב מיר זען בון אלט אונ׳ האבין ניט מין אלז איין אייציגן טאכטר אודר
מורגן שטערבן מיר אונ׳ האבין ביאנבט דער זיך אירי אן נעמיט ווען
וועלין מיר זיא געבין· דא הוב דיא פרויא איין מאמת ווען ווארטש איין
מאל גישעהן דש מיר איר איין מאן געבין דא הוב דער רב איין איך הון
מיך שון ביזונבן איך ויל אים מיין שוועסדיר זון געבין דער איז רייך
אונ׳ איז שין מיט טוגנהייט הוב דש וויב איין מיר וועלין איר געבן מיינש
ברודירש זון איז ער שון ניט רייך זא איז ער יא בון טוגנהייט שון אונט
לערניט וואל אישט ער שון ניט רייך זא האבין מיר געלט גינוג· דא הוב
דער רב איין עש דינגט מיך דוק בילכר זיין אז דיין ברודרש זון דען
אן א V ג מיר

avons suffisamment d'argent.» Le rabbin dit: «Il me semble faire davantage l'affaire que le fils de ton frère, car| nous, nous sommes riches et lui aussi, il est riche.» Mais il ne purent tomber d'accord; ils passèrent la nuit à se quereller et ne purent tomber d'accord. Le lendemain, le rabbin organisa un festin auquel il convia de bons amis et des gens bons et pieux, ses amis à lui et ses amis à elle, ainsi que les deux jeunes hommes et il leur servit à boire et à manger. Lorsqu'ils eurent fini de boire et de manger, le rabbin fit sortir les deux jeunes gens. Lorsqu'ils furent dehors, le rabbin dit: «Mes chers amis», et il les mit au courant de la nouvelle: ils voulaient marier leur fille mais ne pouvaient se mettre d'accord, car lui voulait que ce soit avec le fils de sa sœur et elle voulait que ce soit avec le fils de son frère. Ils voulaient donc s'en remettre à eux et feraient ce qu'ils leur diraient de faire. Alors les gens dirent au rabbin et à sa femme de sortir et se consultèrent un long moment sans pouvoir tomber d'accord. Pour finir, ils se consultèrent à nouveau et trouvèrent une solution. Ils firent entrer le rabbin et sa femme et dirent: «Notre avis, le voici, car tous deux sont dignes d'épouser la jeune fille, même si l'un est pauvre. Voici donc notre avis: Donnez à chacun une bourse avec deux cents florins, envoyez-les au loin et faites-leur acheter de la marchandise! Celui qui achètera la meilleure marchandise et qui fera prospérer son argent, c'est lui qui épousera la jeune fille. Qu'ils partent toute une année avant qu'on ne prononce, à la bonne heure, la bénédiction nuptiale!» Le rabbin et à sa femme s'en montrèrent ravis. Ils firent entrer les jeunes gens, leur donnèrent à chacun une bourse avec deux cents florins pour qu'ils partent tous deux. Le rabbin leur dit: «Voilà, je vous donne les deux cents florins pour que vous alliez acheter de la marchandise; celui qui aura la meilleure marchandise, c'est lui qui aura ma belle fille.» Alors ils se mirent en route, le cœur en fête, car chacun pensait être l'heureux élu de la belle; il leur semblait que des pigeons leur tombaient tout rôtis dans la bouche, car aucun ne s'y attendait. Ensemble, – à la vie et à la paix! – ils traversèrent les mers et parvinrent dans une belle ville où il y avait beaucoup de choses de bonne qualité à vendre. Le neveu du rabbin acheta de l'excellente marchandise pour ses deux cents florins et le neveu de sa femme acheta de belles pierres précieuses pour son argent, pensant qu'elles valaient bien ce prix-là. Sur le chemin du retour, à mi-parcours, ils se retrouvèrent dans une auberge pleine de fripons et de voleurs; ils leur

מיר זיין רייך אונ׳ ער איזט אך רייך · אלזו קומטין דיא זיך גיט פֿר אייגן
אונ׳ האטין עש דיא גאנץ נאכט מיט אננדיר אונ׳ קומטין זיך ביט פֿר
אייגן · בון דש מורגנש מאכט דער רב איין סעודה אונ׳ ברייאטין גוטן
פֿרייגד אונ׳ גוטי ורומי לייט זייני פֿרייגד אונ׳ אירי פֿרייגד אונט דיא
צווין בחורים אונ׳ גאב אין צו עשין אונ׳ צו טרינקן אונ׳ ויא זיא בון געשין
אונ׳ גיטרונקין האטין זא היש דער רב דיא צווין בחורים הבויש גן וויא
זיא בון דווישן ווארין שפראך דער רב איר גוטי פֿריגד אונ׳ זאגט אין
דיא שמועה וויא זיא איר טאכטיר ווענטין אויז געבין אונ׳ קעבטין זיך
ביט מיט אננדיר פֿר אייגן דען ער וועלט האן זיין שוועסדיר זון אונט
זיא וועלט הון איר ברודירש זון בון וועלטין זיאש אן איבן לאשין ווייש זיא
זאגטן דש וועלין זיא טון · אלזו הישן דיא לייט דען רב אונ׳ זיין וייב הרויש
גן אונ׳ בריטן זיך מיט אננדיר איין גוטי וייל אונ׳ קומטין זיך ביט פֿאר
אייבן לסוף בירייטן זיא זיך מיט אננדיר אונ׳ דער שלק רוט צליב אונט
רופטין דען רב אונ׳ זיין וייב ווידר היריין אונ׳ זאגטן אלזו אונזיר מיינונג
אישט אלזו דען זיא זען אלי בייד ואל בילין דיא בתולה צו געמין אוב דער
איין שון ארים ווער דוך אישט אלזו אונזיר מיינונג איר זולט איטליכם
ב מאות זהובים געבין אין בייטל אונ׳ זעלט זיא מיט אננדיר הוועק שיקן
אונ׳ זלין סחורה דארום קאפֿין ווערכיר בון דיא בעשט סחורה קפֿיט
אונ׳ זיין געלט צום בעשטין איין לייגט דער זעלבין זל דאש מיידלין האן
אונ׳ זעלין אויז ציהן איין גאנץ יאר א׳ דיא ברכה כמט ווארט דאש געפֿיל
דעם רב אונ׳ זיין וייב גאר וואל אונ׳ הישן דיא בחורים היריין גן אונט
גאב איטליכם ב׳ מאות אין בייטיל אונ׳ צוגן מיט אננדיר הייוועק אונ׳
דער רב שפראך אלזו גיב איך דיא צווייא הונדירט גולדין אונט
זעלט בוך סחורה ציהן ווערכיר בון דיא בעשט סחורה האט דר זעלבין
זל מיין שיני טאכטיר האן אלזו צוגן זיא הין אונ׳ אירי הערץ ווארן גאר
זער דער פֿרייט דען איטליכיר מיינט ער וועל דאש שין מענש קריגן
דען עז ווער אין אן גיברוטין טויב אין דאש מויל גיבלוגן דען עז האט
קיינר ניקש דר בון גיווישט אונ׳ צוגן הין לחיים ולשלום איבר ים מיט
אננדר אונ׳ קאמין אין איין שיני שטאט דא מן ויל גוטיר צייג פֿייל האט
דש רב שוועסדיר זון קויפֿט אום זיין צווייא הונדירט גולדין קוישליכי
סחורה אונט דער ריבצין ברודירש זון דער קויפֿיט אים זיין געלט
אייטיל גוטי אבנים טובות דש ער דאכט זיא ווערין וואל ווערט דא זיא
בון ווידר אויף האלבי וועג קמין זא לאגן זיא אים איין ווירטש הויז דאש
וואר פֿאליר שעליך אונ׳ גנבים אונ׳ בורשטן זיא אלי בייד אויז דאש זיא
געלט

tirèrent les vers du nez et surent qu'ils| avaient de l'argent et des choses de valeur sur eux. Ils allèrent se coucher. A minuit, les voleurs vinrent et entrèrent par effraction dans la chambre des jeunes gens; ils mirent la main sur leurs sacs et volèrent aux jeunes gens tout ce qu'ils avaient: ils leur prirent leur argent ainsi que les pierres précieuses. Le lendemain matin, les jeunes gens se levèrent; leurs sacs avaient disparu. Celui qui avait des pierres précieuses fut plus malheureux que celui qui avait de la marchandise, non point à cause de l'argent, mais parce qu'il perdait la belle, car sa bourse était vide et il ne pouvait plus rien espérer; mais l'autre jeune homme n'était pas très malheureux, car il n'avait rien de plus dans ses sacs que sa marchandise. Alors l'un des jeunes gens demanda à l'autre s'il voulait s'en retourner à la maison avec lui, mais l'autre dit: «Non.» Le jeune homme rentra donc chez lui avec sa marchandise, mais l'autre ne voulut pas rentrer, tellement il avait honte. Lorsque le jeune homme arriva chez lui avec sa marchandise, on lui demanda des nouvelles de son compagnon: Où était-il? Alors il dit qu'il ne savait pas où il était allé, car il l'avait quitté. On dit donc au jeune homme que si le jeune homme ne revenait pas à la date prévue, c'était à lui qu'on donnerait la fille en mariage. Or la femme du rabbin se fit beaucoup de soucis pour son parent parce qu'elle ignorait où il se trouvait. Mais il lui fallut se taire. Elle pensa qu'il restait encore une demi année et que peut-être le Saint, béni soit-Il, l'aiderait à revenir. C'est pourquoi nous allons laisser là le fiancé et la fiancée pour vous parler de notre pauvre jeune homme qui avait perdu ses pierres précieuses. Au moment où son compagnon l'avait quitté, le jeune homme avait eu honte de rentrer à la maison, de rentrer chez lui les mains vides. «Je ne vais pas me mettre à désespérer, car je peux aller étudier. Je vais aller étudier dans une école talmudique. Si déjà je n'obtiens pas la belle jeune fille, le Saint, béni soit-Il, me donnera peut-être une autre femme tout aussi belle.» Et il s'en alla trouver le *nassi*[280] de Babylone; dans son école talmudique, il avait plus de quatre cents étudiants qui étudiaient très bien. Il arriva tout dépenaillé et déguenillé et les mains vides; personne ne voulut le regarder, bien qu'il étudiât mieux que les quatre cents autres étudiants. Lorsque les étudiants étaient à l'école talmudique, le jeune homme déguenillé s'asseyait derrière le poêle et prétendait ne pas être étudiant. Un beau jour, le rabbin lut un passage difficile du Talmud et aucun étudiant ne fut capable de le| comprendre.

גֵעלט אונ׳ גֵעלטש ווערט בייא אין האטין אלזו ליגֵן זיא זיך שלאפֿין אין
דער מיטר נאכֿט קאמין דיא גַנבים. אונ׳ ברעכֿטין אין דער בחורים.
קאמיר איין אונט גַנבֵן אין איבר איר טעש אונ׳ גַנבֿתן אין אלז ווייש זיא
הטין אונט גאמין דען בחורים. געלט אונט אבנים. טובות צו מורגֵן
שטאנדין דיא בחורים. אויך אונ׳ הטין קיין טעש מין דא וואר זיך דער
מיט דען אבֿנים. טובות מין מצער דען דער מיט דער סחורה גיט
אווש געלט דען דאש ער דאש שין מעגבש זול פֿארלירן דען ער האט
ביקש מין אים. בייטיל קובט ער אך גישט מ ן אויז ריכֿטן אביר דער
אנדר בחור וואר זיך גיט זער מצער דען ער האט גיט פֿיל אין זייניר
טעשין דען גייאריט אים. סחורה געבין · אלזו שפראך דער איין בחור
ווידר דען אנדירן אוב ער וועלט מיט אים. אן הייאין ציהן זא שפראך
דער אנדיר ניין אלזו גינג דער בחור מיט זייניר סחורה אן היים. אביר
דער אנדיר וואלט פֿון דער גרושי חרפה ניט אן היים. ציהן וויא נון
דער בחור מיט דער סחורה אן הייאין קאם. זא פֿראגֵטן זיא נוך זיינם
חבר ווא ער ווער זא שפראך ער ער וויסט ניט ווא ער הין ווער גיצוהן
דען ער ווער פֿון אים. גַנגַאן אלזו זאגֵט מאן צום בחור ווען דער בחור
ניט קעם. אם פֿר היישין זאן זא וועלט מן אים. דיא טאכֿטיר געבין צו
אייגים. ווייב· אביר דאש רביש ווייב וואר זיך זער מצער אים. איין
קרוב דאש זיא ניט וואשט ווא ער הין ווער קומן אביר זיא מושט שווייגֵן
זיא גידאכֿט דער זאן אישט נוך איין האלב יאר דר צו פֿיליכֿט העלפֿיט
אים הקב״ה ווידר העיר אלזו וועלין מיר פֿון חתן אונט כלה בלייבין לושין
אונ׳ וועלין פֿום יעם. ארמין בחור שרייבין דער זיין אבנים. טובות וואר
לארן האט וויא נון זיין חבור וואר פֿון אים. היזועק גיצוהן זא האט זיך
דער בחור גישעמיט אן הייאין צו ציהן מיט בלויר האנד אן הייאין צו
ציהן דיך ווילאיך נוך ניט פֿאר צאגֵן דען איך קאן נוך לערנין איך וויל
צו לערנין ציהן אויף איין ישיבה אוב איך שון דיא בתולה ניט קריגֵ
פֿיליכֿט בישערט מיר השי״ת איין אנדרין דיא אך אזו היפש אישט
אונ׳ הוב זיך אויף אונ׳ צוגֵ צום. נשיא פֿון בבל ער האט וואל אויף דער
ישיבה ארבע מאות בחורים דיא אל וואל לערנין אונ׳ וויא ער נון קאם זא
גינג ער צו ריסן אונ׳ צו הודליט אונ׳ בלויר האנד מן וואלט אין ניא איין
זיהן וויא וואל דש ער בעשיר לערנט אז דיא פֿיר הונדרט בחורים ווען
פֿון דיא בחורים. אויף דער ישיבֿה וורין דא זעצֿיט זיך דער צו ריסן
בחור הינדר דעם. אובן אונ׳ גאב זיך פֿור קיין בחור אויז איין מאל בינאב
זיך דש דער רב איין מאל איין חילק זאגֵט דיא בחורים. קונטין אין ניט
מן ב V 2 פֿאר

Alors les étudiants se séparèrent et le rabbin leur dit qu'il voulait la réponse le lendemain. Lorsque la nuit fut tombée, le jeune homme quitta le poêle pour s'installer à une table; il s'assit, ouvrit un livre et se mit à étudier très sérieusement. Le prophète Elie vint le voir pour étudier avec lui ce qu'il devait savoir et il en sût plus que le *nassi* et les étudiants réunis. Puis le prophète Elie le quitta. Il inscrivit la réponse sur la table et retourna se coucher derrière le poêle. Le lendemain matin, le rabbin se leva de bonne heure; il trouva la réponse à sa question inscrite sur la table, mais il ne pensa pas à celui qui était couché derrière le poêle. Alors il demanda à chacun qui l'avait fait. Ils répondirent tous par la négative, car aucun d'eux ne savait qui l'avait fait. Le lendemain, il lut à nouveau un passage compliqué, un passage bien plus difficile encore que le premier. Les étudiants passèrent tout un jour et toute une nuit à l'étudier sans toutefois réussir à le comprendre. Lorsqu'ils allèrent se coucher, le jeune homme quitta son poêle et inscrivit à nouveau la réponse sur la table. Le lendemain matin, le rabbin se leva. Alors le rabbin dit: «Je vois que j'ai des étudiants fort brillants.» Il fut très surpris d'avoir des étudiants aussi brillants dans son école talmudique et il demanda qui l'avait fait. Mais ce n'était aucun d'entre eux. Le troisième jour, il lut à nouveau un passage compliqué qui était de la prophétie pure; mais les étudiants ne savaient pas la réponse. Que fit alors le rabbin? Il fit une ouverture lui permettant de voir de sa chambre ce qui se passait dans la pièce centrale. Les étudiants allèrent tous se coucher. Alors le jeune homme déguenillé se leva, quitta le poêle, s'assit à table et se mit à étudier. Lorsqu'il eut fini d'étudier, il inscrivit la réponse sur la table et s'en retourna derrière le poêle. Le rabbi assista à toute la scène et fut très surpris de n'avoir rien su jusqu'à présent des études du jeune homme. Il garda le silence sur cette affaire et n'en souffla mot à personne. Le rabbi se rendit à nouveau à son école talmudique et fit semblant de rien. Le pauvre jeune homme s'assit à nouveau derrière le poêle et fit semblant de rien. Tandis que les étudiants étaient fort perplexes, car le rabbi leur avait posé une question et qu'aucun ne savait y répondre, le *nassi* se tourna vers le jeune homme derrière le poêle et lui dit: «Je t'ordonne, sous peine de sanction, de me donner la réponse!» Alors le jeune homme dit: «Cher rabbi, pourquoi vous (adresser) à moi? Je ne sais rien, je suis un ignorant.» Il le lui ordonna une deuxième fois, sous peine de sanction, si bien qu'il fut obligé|

פֿארשטין אלזו גינגן דיא בחורים פֿון אננדר דז דער רב שפֿרך מורגן
זולטין זיא תשובֿה געבֿין וויא עז נון נאכֿט וואר גינג דער בֿחור הינדר
דעם אובין צום טיש אונ׳ זעצֿיט זיך אם טיש אונ׳ נאם איין ספֿר פֿור
זיך אונט לערנט גאר ערנשטליך דא קאם אליהו הנבֿיא אך צו אים
אונ׳ לערנט מיט אים. וויש ביגערט אונ׳ קונט אין אלז דער נשיא מיט
זיין תלמידים אליהו הנביא גינג פֿון אים זא שריב ער דען תירץ אויף דען
טיש אונ׳ ליגט זיך ווידר נידר הינדר דעם אובֿין צו מורגנש שטונד
דער רב פֿריא אויף פֿאנד דען תירץ פֿון זיינר קשיא אויף דען טיש
געשריבן ער האט אבֿיר קיין גידנקין אויף דען דער הינדרין אובֿין לאנג
נון ער פֿראגט איין איטלכֿי ווער עש גיטון העט זיא לייקנין עש אל דען
קייניר וואשט ווערש גיטון האט דען אנדירן טאג זאגט ער ווידר איין
חילוק נוך איין גרעשירי חוורא דען דער ערשט דיא בחורים לערנטן
גבֿין טאג אונ׳ נאכֿט דריבר קונטין אך דוך ניט פֿור שטין וויא זיא נון
שלופֿין גאנגן גינג דער הינדר דעם אובֿין הער וואר הינדיר דעם
אובֿין אונ׳ שריב דען תירץ ווידר אויף דען טיש צו מורגנש וריא שטונד
דער רב אויף זא שפראך דער רב איך זיך וואל דש איך הון קעשטליכֿי
תלמידים אונ׳ נאם גרוש וואנדיר דז ער זא קעשטליכֿי בחורים אויף
דער ישיבה זעלט האן אונ׳ פֿראגט אביר ווער עש גיטון האט עש וואר
אביר קייניר דא דען דריטן טאג זאגט ער נוך איין חילוק דער וואר
אייטל נבֿואה דא ווישטן דיא בחורים אביר קיין תירץ וויש טעט דער
רב ער מכֿיט איין לוך אין שטוב פֿון זייניר קאמיר הינדר דיא בחורים
גינגן אל שלופֿין דא שטונד דער צו ריסן בחור הינדר דעם אובֿין
האר פֿאר אונט זעצֿיט זיך אם טיש אונט לערניט וויא ער נון
גילערניט האט שריב ער דען תירץ ווידר אויף דעם טיש אונט
גינג ווידר הינטר דען אובין דש ווענין זיך דער רבי אליר אונ׳ נאם זיך
גרוש וואונדיר דאש ער נישט פֿון זיינים לערנין גווישט האט אונ׳
שווייג שטיל אונ׳ זאגט קיינים ניט דר פֿון דער רבי גינג ווידר אויף דיא
ישיבה אונ׳ נאם זיך נישט אן אונ׳ דער ארים בחור זעצֿיט זיך ווידר
הינטר דעם אובֿין אונ׳ נאם זיך נישט אן וויא נון דיא בחורים זער
אפֿלסן ווארין אונ׳ דער רבי האט איין קשיא גיברונגט קייניר האט דען
תירץ גווישט דא פֿרפֿיט דער נשיא דען בחור הינדר דעם אובֿין אונ׳
זאגט ווידר אין דא בין איך גאר אויף דיך דאש דו מיר זולשט דען תירץ
געבֿין דא שפראך דער בחור ליבר רבי וויא איר אן מיך איך קן ניקש
אונ׳ ווייש ניקש דא וואר ער ווידר גאר אויף אין דאש ער מושט דען
תירץ

de donner la réponse. Alors il dit la réponse, tout simplement. Puis il expliqua un passage compliqué de manière à ce que personne ne pût poser de question. Alors les étudiants demandèrent au rabbi comment il s'en était rendu compte. Le rabbi rappela donc que chaque fois qu'il avait lu un passage compliqué, le jeune homme avait, pendant la nuit, inscrit la réponse à sa question sur la table. Voilà ce qu'il avait vu, à travers l'ouverture. Or le rabbi avait une fille fort belle qu'il voulait lui donner en mariage. Mais le pauvre jeune homme dit: «Non, car je ne suis pas digne de votre fille; de plus je suis fiancé.» Et il lui raconta tout ce qui lui était arrivé. Une nuit, le pauvre jeune homme était couché et il pensait à ses pauvres parents qu'il avait laissés. Bientôt le jour serait là où on célébrerait les noces. Il se leva à l'aube et se mit en route. Le *nassi* l'escorta donc avec ses disciples sur une distance de deux lieues et tout le long du chemin, il prononça des commentaires. Puis les étudiants rebroussèrent chemin tandis qu'il poursuivit sa route. Il arriva dans une grande forêt très sombre où il marcha bien trois jours et trois nuits. Il faillit mourir de faim, mais il continua son chemin et aperçut un beau pommier. Il le secoua pour faire tomber les fruits. A peine en eut-il mangé qu'il fut atteint de la lèpre. Alors il pleura amèrement et voulut mettre fin à ses jours. Parcourant ainsi un bon bout de chemin, la mort dans l'âme, il aperçut un autre pommier. Il se dit: «Je vais manger aussi de ces pommes-là. Peut-être que j'en mourrai. D'ailleurs, la mort m'est d'un plus grand secours que la vie.» Il fit tomber quelques pommes et les mangea. Aussitôt il fut entièrement guéri et bien plus beau qu'auparavant. Alors il loua le Saint, béni soit-Il, et retourna à l'arbre précédent; il y cueillit une grande quantité de pommes et les emporta; puis il se rendit à l'arbre qui guérit, y cueillit la même quantité de pommes et s'en alla. Il se dit: «Voilà que j'ai bien assez étudié! Puisse-je un jour en tirer profit!» Il poursuivit sa route et atteignit un endroit où tout le monde était triste. Il demanda à un homme pourquoi tout le monde était si triste. Qu'avait-il bien pu se produire? Alors l'homme lui dit: «Cher ami, nous avons un roi très bon et très pieux; que Dieu ait pitié de lui, il a été atteint de la lèpre et nous avons déjà fait venir de nombreux docteurs sans qu'aucun n'ait pu le guérir.» Le jeune homme dit: «Cher ami, conduisez-moi donc auprès du roi! Avec l'aide de Dieu, je pourrai certainement lui venir en aide et même le guérir.» L'homme dit: «Les miracles de Dieu sont grands, mais je ne crois pas| qu'on puisse lui venir en aide, car tant de docteurs se sont déjà

תירן געבין דא זגט ער דען תירן כפשוטה הין וועק דר נוך הוב ער
איין אונ' זגט אך איין חלק דש קייניר קובט ניכט פֿרונגן אליש פֿרונטין
דיא בחורים. וויא ער זולכיש העט גיוואר ווארדן אלזו זגט דער רבי וויא
ער דען חלק העט גיזגט זא העט ער אלי נכיט דען תירן אויף איין
קשיא גישריבן אויף דען טיש אונ' דאש העט ער גיזעהן דורך דאש לוך
הרב נון הט דער רבי איין שיני טוכטיר דיא וואליט ער אים געבין זא
שפרך דער ארים בחור ניין דען איך בין אייארי טוכטיר ניט ווערט
אך בין איך איין חתן אונ' זגט אים דיא שמועה וויאש אים גינגן ווער
איין מול לנג דער ארים בחור בייא נכיט אונ' גידוכט אן זיין ארים. ואטיר
אונ' מוטיר דיא ער גילושין הוט אונ' דיא צייאט קאם בליד דאש דיא
ברכה זוליט ווערדין אונ' הוב זיך מורגנש פֿריא אויף אונ' גונג הין וועק
אלזו גינג דער בשיא מיט זייבין בחורים מיט אים הבויש אונ' טעט אים
לויה נוך צוויא מייל ווענינש אונ' דרשטן דען גיגבין וועג אלזו וועבטין
דיא בחורים ווידר אום. אונ' ער גונג פֿורט אונ' קאם אין איין גרושין
פֿינשטרין וואלד אונ' גינג וואל דרייא טאג אונ' דרייא נכיט דינן אלזו
וואר ער שיר גישטורבן בור הונגיר אלזו גינג ער ווייטיר זא זך ער איין
שיני עפפיל באם דא וואורף ער דא פֿון אב אליש בליד אז ער געשין
הט וואר ער מצרע דא טריב ער גר איין גרושי יאמיר אונ' וואלט זיך
זעלביר טיטן אלזו גינג ער אין דער צרה ווייטיר איין גוט שטיך ווענגש
דא קאם ער ווידר אן אייניס עפפיל באם זא גידוכט איך וויל ווידר
עשין פֿייליכט שטערב איך דען דער טוט איז מיר פֿיל ניצר דאן דש
לעבין אלזו וואורף ער דר פֿון אב אונ' אז דא וואורד ער גנץ הייל שינר דען
פֿאר דא לוביט ער גוט יתברך אונ' גינג ווידר צום פֿורגן באם אונ'
בראך אב פֿיל עפפיל אונ' טאט זיא בייא זיך אונ' גינג ווידר צום היילזאן
באם אונ' בראך אב אך זא פֿיל אונ' צוג פֿורט אונ' גידוכט בון הין איך
גיוונן גילערניט עש מיכט אים איין מול צו בוץ קומין אונ' גינג פֿורט
אונ' קאם אין איין מקום. דא ווארן דיא לייט אל טרויארין דא פֿרוגט
ער איין מאן ווארום זיא זא טרויארין ווערין ווייש איבן גישעהן ווער דא
שפראך דער מאן ווידר אין ליבי פֿריינד מיר הובין זא איין גוטר
פֿרומיר קיניג דער איז גוט מוז זולכש דער בראין אויז זעצין ווארין אונ'
מיר הבין פֿיל טוקטורים אום אין גיברוכיט עש וויל אביר ניקש העלפֿין
דא שפראך דער בחור ליבר פֿריינט פֿירט מיך דוך צום קיניג מיט
גוטש הילף קאן איך אים וואל העלפֿין דאש ער מעכיט גיהייליט ווארדין
דא שפראך דער מאן גוטש וואונדר דיא זען גרוש אביר איך גיב ניט
מן ן V ז דאש

penchés sur son cas sans pouvoir lui venir en aide. Mais venez, je vais vous conduire auprès du roi.» Ils se rendirent donc ensemble chez le roi. Lorsqu'il fut à la cour du roi, il se fit annoncer comme quelqu'un qui voulait guérir le roi, avec l'aide de Dieu. Aussi le fit-on entrer. Alors il se jeta aux pieds du roi et le salua. Le roi, le visage voilé, lui dit: «Oses-tu, toi aussi, prétendre me guérir?» Le jeune homme dit: «Si votre Majesté veut bien suivre mes conseils, je réussirai à vous guérir, avec l'aide de Dieu.» Le roi l'entendit prononcer ces paroles pleines d'humilité. Aussi le roi dit-il: «Si vraiment tu parviens à me guérir, je te donnerai la moitié de mon royaume, car la mort m'est d'un plus grand secours que la vie.» Le jeune homme dit: «Que votre Majesté soit satisfaite; j'espère que votre état va s'améliorer bientôt.» Alors il se rendit dans une pharmacie, prit une pomme léprogène et en coupa un morceau, le fit enrober de sucre et le donna au roi afin qu'il mangeât le tout. A peine le roi l'eût-il mangé qu'il fut bien plus lépreux qu'auparavant et qu'il eut bien plus mal qu'auparavant. Alors le roi dit: «Je savais bien dès le départ que ce médecin aggraverait mes maux.» Mais le jeune homme dit: «Sire, je vous avais prévenu que vous auriez à souffrir avant d'être guéri!» Puis le jeune homme se rendit dans une pharmacie, prit une pomme saine et en coupa un morceau, le fit aussi enrober de sucre et le donna au roi afin qu'il mangeât le tout. A peine l'eût-il mangée qu'il alla à la selle et fut bien plus beau qu'auparavant. Le roi était fou de joie et tous les gens de la ville avaient retrouvé leur joie de vivre, comme de bien entendu. Le roi reçut le jeune homme seul à seul et lui dit: «Mon cher docteur, qu'exigez-vous? Exigez et il vous sera donné.» Le jeune homme dit: «Votre Majesté, je ne solliciterai rien de votre couronne royale qui puisse vous causer du tort, mais louez Dieu qui vous a guéri, car c'est à lui qu'appartiennent la puissance et la force. Je ne demanderai qu'une seule chose à votre Majesté: la ville qui se trouve là-bas et qui porte tel et tel nom, là où habitent mes parents qui sont vos sujets, car la ville vous appartient, offrez-la moi, cette ville!» Alors le roi lui offrit cette| ville et le munit

איין מעשה בוך

דאש איז צו העלפֿן איז דען עש זיין פֿיל טוקטורת איבר אים. גיוועזן
אונ׳ הבין אים ניט קענן העלפֿן דוך ניט מיט איך וויל אייך פֿירן צום
קויניג. אלזא גינגן זיא מיט אנאנדיר צום מלך וויא ער נון אים קוינגש
הויף וואר ליש ער זיך אן זאגן דא וואר אייביר ער וואל דעם קויניג מיט
גוטיש היל׳ העלפֿן דא ליש מן אין איין דא פֿיל ער דעם קויניג צו פֿוס
אונ׳ גרישט אין זא שפראך דער קויניג מיט צו גידעקטים פנים
גיטרישטו דיך מיר אך צו העלפֿן זא שפראך דער בחור זא מיר אייאיר
קוינגליכי מייאשטט וויל פֿולגן זא וויל איך מיט גוטיש היל׳ וואל העלפֿן
דער מלך הוריט וויא ער גר ציפֿטיג רידט זא שפראך דער מלך ווען
דו מיר דוך קענשט העלפֿן זא וועליט איך מיין הליב קויניגרייך געבן
דען דער טוט מיר פֿיל ניצר ווער דען דאש לעבן דא שפראך דער
בחור ווידר אייאיר קוינגליכי מייאשטט זאל צו פֿרידן זיין איך הוף עש
זאל בליד בעשיר ווארדין אלזו גינג ער אין איין אפטיק אונ׳ שניט פֿון
איינים מצורע אפֿפֿיל איין שטיק אונ׳ נויט עש אין צוקיר איין פֿאסין
אונ׳ גב עש דעם מלך צו עשן אזו בליד אז עש דער מלך געשן האט
דא וואר ער גוך אין צורע דען פֿאר אונ׳ טעט אים גוך וויאר דען פֿור
אליש הוב דער מלך אן אונ׳ שפראך איך הון עש דוך פֿאר גיוויסט דש
מירש דער רופֿא נוך ארגיר מכיט דא הוב דער בחור איין מיין הער
קויניג איך הון עש פֿאר גימיינט איר מישט אייך איין וויל לײַדין עש
ווערט בעשיר ווערדן דער גוך גינג ער אין איין אפטיק אונ׳ שניד
איין שטיק פֿון דעם גוטן אפֿפֿיל אונ׳ ליש אין אך איבר ציהן מיט צוקיר
אונ׳ גב עש דעם מלך צו עשן אלי׳ זא בליד דאש ער דש הט געשן
קרויג ער איין שטילנג אונ׳ וואורד שיניר דען פֿור אלזו וואר דער מלך
גר בשמחה אונ׳ אידרמן וואורד ווידר פֿריליך אין דיא שטט דאש נון
וואל צו גידענקין אישט דא נאם דער מלך דען בחור אלייניט צו אים
אונ׳ שפראך צו אים מיין ליבר הר טוקטור וואש היישט איר וואש איר
היישיט דאש זאליט אייך ווארין גיטון דא הוב דער בחור איין קויניגליכי
מייאשטט איך בינער ביקש פֿון אייארין קוינגליכי גרון דאש אייאיר
שאדין מעכיט זיין בייאריט לוביט גוט דער אויך גיהאלפֿן הוט אונ׳ צו
אים איזט דיא מכיט אונ׳ שטריך בייאירט איך בינער פֿון דער קויניגליכי
מייאשטט דוריט ליגט איין שטט דיא דא היישיט מיר אירם. נאמן אזו
אונ׳ מיין פֿאטיר אונ׳ מוטיר וואנן אך דינן דיא זען אונדיר אויך פֿאר
ווארפֿין אונ׳ אייארי קוינגליכי מייא שטט צו גיהעריט דיא זעלבינג זעליט
איר מיר איינן שעבינקן אלזו שעבינקיט אים דער מלך דאש זעלבינג
מקום

d'une lettre afin qu'on vidât le château, car la ville venait d'être vendue et passait à d'autres mains. Ce qui fut fait. Lorsque le jeune homme s'apprêta à le quitter, le roi dit: «Auparavant je vais te pourvoir d'une escorte, tel qu'il sied à ton rang.» Il le fit accompagner par quatre cents puissants chevaliers, ceignit son cou d'une chaîne d'or et lui donna de l'argent en grande quantité. Lorsque les notables de la ville apprirent que leur seigneur était en vue, ils allèrent au-devant de lui, l'accueillirent en grande pompe et lui offrirent beaucoup d'or et d'argent. Alors les pauvres juifs se rendirent eux aussi au château pour lui offrir un beau coffret contenant vingt assortiments de verres. Le rabbi qui devait être son futur beau-père était le porte-parole des juifs; il s'exprima avec beaucoup de distinction et dit: «Votre Grâce, acceptez ce modeste cadeau et protégez et abritez les juifs, comme ce fut le cas par le passé!» Il prit la coupe de ses mains et dit qu'il serait un souverain clément, comme ce fut le cas par le passé. Le jeune homme regarda à l'entour et aperçut son pauvre père qui se tenait là, vêtu de haillons. Alors il dit: «Chers juifs, continuez à bien vous comporter et à observer strictement votre religion séculaire! Mais donnez vos présents à ce pauvre homme en haillons, car je vois à quel point il est dans le besoin.» Et il montra son cher vieux père. «Je vous demanderai une seule chose: si jamais vous célébrez des noces, faites-le moi savoir, et si vous fêtez une circoncision, appelez-moi, j'aimerais tant y assister.» Alors le rabbi, son beau-père, dit: «Cette semaine, je célébrerai moi-même des noces et j'en informerai Votre Grâce si vous désirez y assister.» Le prince dit: «Cher juif, fais-moi chercher; je te revaudrai cette faveur.» Sur ce le rabbi prit congé de lui en lui souhaitant longue vie et rentra chez lui, heureux de ce que le Saint, béni soit-Il, leur ait accordé un prince qui était un si bon juif. Le rabbi commença donc les préparatifs de noce; mais le bon vieux père se désolait profondément, car il ne savait pas ce qu'il était advenu de son fils, s'il était mort ou vif. Au moment de la célébration des noces, on fit chercher le prince; on lui demanda s'il voulait venir, car on allait marier deux jeunes personnes à la cour. Le prince répondit qu'on devait l'attendre un tout petit peu, qu'il ne tarderait pas à venir. Le messager s'en retourna avec la réponse du prince, disant qu'il ne tarderait pas à venir et qu'il fallait l'attendre un tout petit peu. Alors| on lui fit un beau siège où il devait prendre place.

מקום זין איינן אונ׳ גב אים. איין בריב מיט דאש זיא זעלטן דש שלום
רויאין דען דיא שטט ווער פאר קויפיט אין אייביר אנדרין הביט דאש
זעלבין געשך וויא בון דער בחור וואליט הין וועק ציהן הוב דער מלך
איין איך וויל דיך פור אין זענין אז בון דער סדר איזט אונ׳ גב אים. וואל
פיר הובדריט גוואלטיגן ריטר מיט אונ׳ גלדין קעטין אום זיין הלז אונ׳
געליט גר איין גרושי הויפין וויא בון דיא שטט הערין הורטין דש דער
הער קאם ריטן אים. אך אנטגגן אונ׳ אנטפיבגן אין מיט גרושן ערין
אונ׳ שענקטן אים. פיל זילבר אונ׳ גליד דא גיבגן דיא ארמין יודין אך
אויף דאש שלום אונ׳ וואלטין אין אך מכבד זיין מיט אייבים. שינן כלי אונ׳
צווגין. פורטין קלעזיר דא ריבן אונ׳ דער רבי דער זיין שוועהר זיין
זאליט דער ווער דער מלין פור יהודים. אונ׳ רידט גר וואל אונ׳ שפראך
אין גבאדן זאליט איין זליך וויבן פור גוט בעמין אונ׳ זיא שוצין אונ׳ שירמין
וויא מאן פור מוליש אך גינון העטין אלזו באם. ער דען ביכר איין אונ׳
שפראך ער וועל אין איין גבעדינר הר זיין וויא מן פור פר איך גטון הט
אלזו זך ער זיך הרים. דער בחור דא זאך ער זיין ארמיר פאטיר דא
שטין אונ׳ הט צו ריסן קלידיר אין דא שפראך ער מיין יודן הליט איך
בור וואל אונ׳ הולט אייארין אלטין קלאבין פארט שטייף אביר דיא
שעבגנבן געט יעבום. ארמין צוריסן מן דען איך זיך וואל ער איז ער
גר בודערפטיג. אונ׳ טייטש אויף זייבין אלטין ליבר פאטיר אונ׳
אייבירלייא וויל איך אויך פיטן ווען איין בריילפט איז דאש איר מירש
צו ווישן טיט אודר איין נדית המילה זא רופיט מיך דאש וועליט איך גר
גערין זעהן דא הוב דער רבי זיין שווער איין דיא וואיך מאך איך
זעלבירט איין בריילפיט זא וויל איכש אייאיר גבאדין ווישן טון ווען
עריש וויל זעהן דא שפראך דער שר איין יוד רוף איך איך וויל דיר
ווידר איין מול איין גיבאלין טון אלזו באם. דער רבי רשות בון אים אונ׳
וויבשט אים. זיין לעבין לנג. אונ׳ גינג. אן הייאין אונ׳ ווארין פרליך דאש
אין הקב״ה זא איינן שר בישעריט הוט דער אלזו גוט יודיש ווער אלזו
רישטט דער רבי אויף זייניר בריילפט אביר דער גוט פאטיר דער
וואר זיך זער מצער דען ער וואושיט ניט ווא זיין זון וואר הין קומן אונ׳
ער בייא לעבין וועראודיר טוט ווער אלזו דא בון דיא ברכה זיין זאליט זא
רופיט מן דען שר אוב ער וועליט קומין איצונד ווער מן צווייא צו הייף
געבין אלזו אנטווירט דער שר ווידר מאן זעל נוך איין וויבג ווארטין ער
וועל בליד קומין אלזו גיבג דער שליח ווידר אן הייאין אונ׳ ברוכט
אנטווירט וויא דער שר וועל בליד קומין מן זעל איין וויבג בייטין אלזו
מליט

Entre-temps, le prince revêtit des habits brodés d'or, se ceignit de chaînes d'or et mit des bagues d'or, puis il se rendit sur les lieux de la cérémonie et s'installa sur le siège prévu pour lui. Lorsque le moment arriva où on devait prononcer le «oui», il dit calmement: «J'ai quelque chose à dire.» Il dit que la fiancée était sienne, car c'était lui l'autre jeune homme qui était parti avec deux cents florins. «Voyons donc qui a le mieux fait fructifier ses deux cents florins!» Puis il raconta son histoire: il dit ce qui lui était arrivé avec les pommes et ce qui s'était passé avec ses études. Aussi l'ancien fiancé fut-il obligé de s'en aller et c'est lui qui prit la place du fiancé; l'autre fiancé fut obligé de s'en aller couvert de honte. Les noces furent célébrées dans la joie. Quel ne fut pas le bonheur des parents et des tantes du prince et quelle ne fut pas la tristesse du premier fiancé! Alors lui et les enfants de ses enfants régnèrent sur la ville. Vous voyez donc clairement que si Dieu veut du bien à quelqu'un, personne ne peut lui faire de mal. Vous voyez de quelle manière Dieu est venu en aide à ce pauvre jeune homme. Que Dieu nous vienne en aide, à nous aussi, et qu'il nous délivre de tout mal! Amen.

224 (Talmud de) Jérusalem Traité *Sanhédrin* (7, 11, f° 25d)

(De rabbi Eliézer, de rabbi Josué et de rabbi Gamaliel qui voulurent se rendre en Palestine)

Histoire qui arriva. Rabbi Eliezer, rabbi Josué et Rabban Gamaliel voulurent se rendre dans une ville de Palestine appelée Rama. Ils marchèrent et parvinrent aux portes d'une ville où de jeunes enfants jouaient. Ils faisaient des petits tas de terre devant les portes et disaient: «Ce petit tas-ci représentera la dîme et ce petit tas-là représentera une offrande», comme ils avaient vu faire les gens en Palestine, car en Palestine, on continue à faire des offrandes et à verser la dîme. A ces mots, les trois rabbins se dirent: «Il y a sûrement des juifs ici. Entrons dans la ville et allons manger notre pain chez un juif!» Ils pénétrèrent donc dans la ville et se rendirent dans la maison d'un juif. Le maître de maison leur dit de se laver les mains. Il allait leur donner à manger. Avant de leur apporter le repas, le maître de maison l'emporta d'abord dans une autre chambre de son habitation. Aussi les rabbins refusèrent-ils de manger, car ils croyaient qu'il avait une idole à laquelle il portait

מכֿט מן אים. איין שיני שטט דא ער דרויף זולט זיצן דיא ווייל גינג דער
שר הין אונ׳ טעט זיך אין אייטול גֿולדין שטיקן קליידיר איין אונ׳ גֿולדן
קעטין אונ׳ גֿולדין פֿינגֿרלין אונ׳ גֿינג וואו מן דיא ברכֿה זעלט מכֿין אונ׳
זעציט זיך אויף זיין גֿימכֿטין שטט וויא מן בון דיא קדושין זולט געבין זא
שפראך ער גֿיאך איך הב איין ווארט צו רידן אונ׳ זאגֿט דיא כלה ווער
זיין דען ער ווער דער אנדיר בחור דער דא ווער מיט דען ב׳ מאות
זהובים. איין וועק גֿצוגֿן ווער בון מיר זעלט זעהן ווער דיא צוויא
הונדירט גֿולדן צום בעשטין העט אן גֿילגֿט אונ׳ זגֿט זיין שמועה וויא
עש אים מיט דיא עפֿיל ווער גֿגֿנגֿן אונ׳ מיט זייבים לערבין׳ בון דער
אלט חתן מושט אב ציהן אונ׳ ער שטעלט זיך אן יענִיש חתנש שטאט
אונ׳ יעניר חתן מושיט אב ציהן בחרפה אונ׳ מכֿטין דיא ברכֿה מיט
פֿריידין ווער ווער פֿריאר אליש דער שריש פֿאטיר אונ׳ מוטיר אונ׳ זיין
מויאליך אונ׳ ווער ווער טרויארגֿר אליז דער ערשיט חתן אונ׳ ער אונ׳
זיין קינדש קינדר רעגֿירטן דיא שטט׳ דען זעלט איר וואל ווערם גֿוט
וואל וויל קיין ביאנש איבלין דאש זעלט איר וויא גֿוט דעם ארמן בחור
גֿיהולפֿין האט זא זאל גֿוט אונש אך העלפֿין בֿון אלים. ביזן אמן:

רכר יון שלמי ממסכת סנהדרין

מעשה גֿישאך דאש רבי אליעזר אונ׳ רבי יהושע אונט רבן
גמליאל דיא וואלטין אין איין שטאט גֿן אין ארץ ישראל
דיא דא גֿיבבט ווארט רומי דא וואנדרטן זיא אונ׳ קאמן פֿור איין שטאט
דאש קלייני קינדר דא שפילטן אונט מכֿטין הייפֿליך עריט בֿור דער
פֿפֿורטין אונ׳ זאגֿט דש הייפֿלין זול מעשר זיין דאש הייפֿלן זול תרומה
זיין וויא זיא בון הטין גֿיזעהן בֿון דען לייטין אין ארץ ישראל דען מן גֿיבט
אין ארץ ישראל בוך תרומות אונ׳ מעשרות׳ וויא בון דיא דרייא רבונים
דש הורטין דא הובין זיא צו אנבדיר איין אונ׳ זאגֿטן דא איבן זען גֿיוויש
יודן מיר וועלין איין גֿן אונ׳ וועלין ברוט בייא איבם יודן עשין אלזו גֿינגֿן
זיא אין דיא שטאט אונ׳ גֿינגֿן זיא אין איין יודין הויז אלזו זאגֿט דער בעל
הבית זיא זעלטין דיא העבד וועשין ער וועלט אין עשין געבין וויא דער
בעל בית בון דש עשין ברוכֿט זא דרונֿ ער עש אליז פֿאר אין די׳ חדר
דש אין דער שטובין שטונד דא וואלטין דיא רבונים ביקש עשין דען
זיא מייבטין ער העט איין ע״ז דאש ער אל מאל בֿור עשין גֿיבט אובט
שפראכֿן ווידר דען בעל ביתֿ ליבר זון מיר דוך וואש מייבשט מיט דאש
דו איודרין דאש עשין הושט גֿידרגֿן אין דאש חדר אי דוא אובש דאש
עשין

d'abord la nourriture en offrande. Ils dirent au maître de maison: «Mon cher, dis-nous donc, que signifie le fait que tu aies d'abord emporté la nourriture dans une autre chambre avant de nous|servir à table?» Alors le maître de maison dit: «Je vais vous le dire. Dans cette chambre, il y a mon vieux père; c'est à lui que j'ai apporté à manger avant de venir vous servir à table, car il a fait un vœu, celui de ne quitter sa chambre que le jour où des sages d'Israël viendraient.» Aussi lui dirent-ils: «Dis-lui de quitter sa chambre, car il y a des sages d'Israël ici.» Alors le maître de maison alla dire à son père que des sages d'Israël se trouvaient dans la maison. Le vieux père sortit donc pour se rendre auprès des rabbins qui étaient dans sa maison. Lorsque le vieil homme fut sorti, les rabbins lui demandèrent dans quelle intention il avait fait le vœu de ne pas quitter sa chambre. Alors le vieil homme dit: «Mon fils ne peut pas avoir d'enfants, voilà pourquoi j'ai fait le vœu de ne pas quitter ma chambre avant que des sages d'Israël ne viennent. Peut-être l'aideront-ils à avoir des enfants?» Rabbi Josué dit: «Qu'on m'apporte de la semence sur-le-champ! Je veux voir si on ne lui a pas jeté un sort, car alors je pourrai l'aider.» En effet rabbi Josué était l'un des membres du sanhédrin; il leur incombait de connaître la magie sans avoir le droit de l'exercer; toutefois ils avaient parfaitement le droit de délivrer les gens du sort qu'on leur avait jeté. Vite on apporta donc de la semence. Utilisant sa science, il fit germer la semence. La semence germa, et avec elle germa une femme aux cheveux défaits. Aussi vit-il qu'une femme lui avait jeté un sort. Alors rabbi Josué dit: «Délivre notre brave homme du mauvais sort que tu lui as jeté afin qu'il puisse avoir des enfants! Si tu refuses de lever le sort, je te dénoncerai et dirai qui tu es.» Alors la femme dit: «Je ne peux pas le délivrer du mauvais sort, car j'ai perdu tout pouvoir sur lui en le précipitant à la mer.» Rabbi Josué ordonna donc au prince de la mer de le rejeter, sous peine de sanction. Puis il fit disparaître la brave femme. Les trois rabbins se mirent à prier pour lui et il eut un fils qu'on appela rabbi Judah fils de Bathyra qui fut un très grand docteur de la Loi. Puis les trois rabbins dirent: «Si en venant dans cette ville, nous n'avions rien fait d'autre que de mettre au monde ce juste qu'est le fils de Bathyra, nous aurions fait assez.»|

עשן גיברוטיט הושיט אויף דען טיש דא הוב דער בעל הבית אין דש
וויל איך אויך זגן אין דעם חדר הון איך איין אלטיר פֿאטיר דעם הב
איך דאש עשן פֿור גיברוטיט אי איכש אויך אויף דעם טיש הון געבן
דען ער האט איין גדר גיטון ער וועל ניט אויז דעם חדר גין ביז חכמי
ישראל קומין זא הובין זיא איין הרויש גין דען עש זיין חכמי
ישראל היבן אלזו גיגנג דער בעל בית אונ׳ זיניעש זייבים פֿאטיר וויא
חכמי ישראל אין דער שטובין ווערין אלזו גיגנג דער אליט מאן הרוישר
צו דען רבונים אין דיא שטובין וויא ער בון דוישין וואר פֿרוגטין דיא
רבונים דען אליט מאן אויף וואש גישעפֿיט העט ער דאש גדר גיטון
ניט הרוישר צו גין אויש דעם חדר דא שפראך דער אליט מאן איין זון
דער קאן קיין קינדר קריגן דא הב איך דאש גדר גיטון איך וועל ניט
הרוישר גין ביז חכמי ישראל קומין פֿיליילט ווערין זיא אים העלפֿין דש
ער קינדר קריגט דא שפראך רבי יהושע ברענגיט מיר גלייך זומין
איך וויל זעהן אוב אים פֿיליילט כישוף ווער גישעהן זא וויל איך אים
העלפֿין דען דער רבי יהושע וואר אייביר אובדיר דען סנהדרין אונ׳
דיא מושטין כישוף קענין אביר זיא דרפֿטן עש קיינים איין טון אביר
פֿון אייבים אב טון דארפֿטין זיא וואל זא ברוכיט מן פֿלוקש זומין דא מכט
ער מיד חכמות דאש דער זומין אויף גינג זא גינג דער זומין אויף אונ׳
גינג מיט אויף איין פֿרויא מיט בלושין הורין דא זאך ער וואל דאש אים
איין פֿרויא האט כישוף גיטון דא שפראך רבי יהושע דוא דעם גוטין
מאן דאש כישוף ווידר אב דאש ער קן קינדר קריגן ווילשטו דש כישוף
ניט אב טון זא וויל איך דיך ואר מסרן ווערדו בישט דא הוב דיא פֿרויא
איין איך קן אים דאש כישוף ניט אב טון דען איך הון קיין גיוואליט מין
דריבר דען איך הון עש אין דש ים גיווארפֿין זא וואר רבי יהושע גיזר
אויף דען שר של ים דש ערש זול אויש ווארפֿין אונ׳ אלזו מכיט ער דש
דיא גוט פֿרויא הין וועק קאם אונ׳ דיא דרייא רבונים טעטין תפֿילה
אויף אים אונ׳ גיוואן איין זון דער וואר גיהיישין רבי יהודה בן בתירה דער
וואר איין גיוואלטיגר הר אין דער תורה׃ דר נוך שפרכין דיא דריא
רבונים ווערין מיר ביט קומין אין דיא שטט בייארט דאש
מיר דען צדיק בן בתרה אויף דען עולם העטין
גיברוכט זא ווער עש גוגן
גיוועזין׃

226[281]

(D'un homme qui était très pieux, qui était un grand érudit et dont tous les enfants qu'il avait eus avec sa femme moururent)

Histoire qui arriva à homme extrêmement pieux et qui était un grand érudit. Tous les fils qu'il avait eus avec sa femme moururent. En mourant, ce grand érudit dit à ses disciples: «Vous avez vu tous mes enfants mourir de mon vivant. Je me souviens de n'avoir commis que ce seul péché: j'avais une petite sœur qui était veuve et qui aurait aimé se remarier, mais elle avait honte de me demander de lui trouver un mari; or j'avais bien remarqué qu'elle aurait aimé se remarier, mais je n'ai pas voulu lui trouver de mari, car j'espérais ainsi garder en mains propres et son argent et ses biens. Et parce que j'ai agi ainsi, tous mes fils sont morts de mon vivant.»

(226a)

Le proverbe dit: Tu te retrouves à la traîne comme Kunz[282] qui s'est retrouvé derrière un troupeau. Aussi demande-t-on: «Comment Kunz se retrouva-t-il derrière le troupeau?» Je vais vous le dire. Il était une fois un roi très puissant qui avait un conseiller qui s'appelait Kunz. Lorsque le roi voulait un conseil de la part de ses conseillers et que ceux-ci se réunissaient chaque fois en conseil pour décider du conseil à donner, mon Kunz qui était très fin se rendait toujours auprès du roi: «Nous avons pris telle et telle décision en cette affaire. C'est ainsi qu'il faut mener l'affaire.» Et par après, une fois l'affaire conclue, mon cher Kunz disait toujours que c'était lui qui avait trouvé le conseil *ad hoc*, comme toujours, et que les autres conseillers avaient dû le suivre, comme toujours. «Car les autres conseillers sont nuls et ne comprennent rien. Ce n'est pas comme moi, mon bon roi.» Il croyait toujours sur parole ce que Kunz lui disait et il prenait notre Kunz pour un bien plus grand sage que tous les autres conseillers réunis. Or les conseillers s'aperçurent du fait que le roi leur préférait Kunz. Cela les contraria fort, car il était vraiment le plus mauvais d'entre eux. Que pensez-vous qu'il advînt? Les autres conseillers allèrent tous trouver le roi et dirent: «Sire, nous te prions de ne pas nous en tenir rigueur, mais nous voulons savoir pourquoi tu fais plus grand cas de Kunz et pourquoi tu le tiens en plus haute estime que nous

רכו

מעשה גישאך אן אייבים. דער וואר גר פרום. אונ׳ וואר איין תלמיד חכם. אונ׳ אל דיא זין דיא ער מיט דעם וייב הט דיא שטורבן אים אל׳ בון וויא דער תלמיד חכם שטורב זגט ער ווידר זיין תלמידים. איר הבט וואל גיזעהן וויא מיר מיין קינדר אל בייא מייבים לעבן זיין גישטורבן בון ווייש איך קיין עבירה דיא גיטון האב זונדרליך איך הב איין קלייני שוועסטר גיהט אונ׳ דיא אישט איין אלמנה גיוועזן אונ׳ זיא העט גערן איין מאן גיהט גיבומן אונ׳ זיא הט זיך גישעמט איין מאן מיר אן צו בורדרן איר צו געבן אונ׳ איך הב עש וואל גימרקט דאש זיא גערן איין מאן העט גיהאט אונ׳ איך הב איר אבר קיין וועלן געבן דאר ווארטן דאש מיר דאש גילט אין מייביר הבט זול בלייבן אונ׳ איר גיטיר אונ׳ דיא וויל דאש איך דאש גיטון הב זא זיין מיר מיין ליבן זין אל בייא מייבים לעבן גישטורבן:

רכז

דיש שפריך ווארט גיט דוא קומשט דר היבטר וויא קובן היבטר דש פיך קומן אישט. זא פרעגט מן וויא קם דען קובן היבטר דש פיך דש וויל איך אייך שרייבן. עש וואר איין מול איין גיוואלטיגר מלך דער הט איין יועץ דער הייש קובן אונ׳ וועט דער מלך וואלט איין עצה הבן בון דען יועצים אונ׳ דאש בון דיא יועצים אל מול עצה הלטין אובט דיא עצה וואר בישלאסין ווארדין אובטיר דען יועצים דא גינגן מיין פייביר קובן אל מול בום מלך אלזו אונ׳ אלזו אישט דיא זך אובטיר אונש בישלאסן גיווארדן. אלזו זול מיר דער זכן טון אונ׳ דר נוך נוך דער הבדל וואר אונ׳ מיין ליביר קובן זגט אל מול ער העט דיא רעכט עצה אל מול גיטראפין דא מיט אים. דיא יועצים אל מול העטין איין פאלגין. דען אנדרן יועצים. הבן דען פארגיפט אונ׳ פר שטנט ביט וויא איך אין הב מיין גוטר מלך מייניט אל מול עש ווער אלזו וויא דער קובן גיזאגט הט אונ׳ הילט דען קובן פר איין גרושר חכם מין אלש דיא אנדרן יועצים אל מיט אנבדר בון דיא אנדרן יועצים מרקטן דיא זך דאש דער מלך דען קובן ליביר הט מין וועדר זיא אל פאר דרוש זיא גר הרט דען ער וואר יא דער אליר שלעכטש אובטיר אין אלין. בון וואש זולט גישעהן דיא אנדרן יועצים גינגאן אל בום מלך אונ׳ זאגטן אדוני מלך מיר הבין איין ביט אן דיך דוא וועלשט אונש דוך פר צייאן מיר וועלין דיך פרוגן וויא קומט עש דוך דאש דוא דיין יועץ קובן מין מכבד בישט אונ׳ הלשט אין מין חשוב אז אונש אלין. אונ׳ מיר גוויש ווישן דאש ער דער שלעכטש

אונטר

tous? Nous savons, et nous en sommes sûrs, qu'il est le plus mauvais|de nous tous.» Le roi leur répondit: «Je vais vous dire ce qu'il en est. Chaque fois que vous vous êtes réunis en conseil et que vous avez décidé du conseil à donner, c'est lui qui est venu me voir et qui m'a transmis votre conseil en disant que c'était lui qui avait trouvé le conseil *ad hoc* et que vous l'aviez tous approuvé, que lui seul était sage et que vous n'étiez tous que des benêts. Mais je ne vous méprise pas pour autant.» En entendant de quoi il retournait, les conseillers se réjouirent à l'idée qu'ils occasionneraient bientôt sa chute. Ils dirent: «Sire, sache que tout ce que Kunz t'a dit n'est que pur mensonge, car il n'a pas un brin de cervelle. Essaie de demander conseil à chacun d'entre nous séparément pour voir et tu en auras le cœur net, car il est bien incapable de donner un conseil par lui-même.» Alors le roi dit: «J'en aurai bientôt le cœur net.» Il fit appeler son cher conseiller Kunz auprès de lui et dit: «Mon cher et fidèle serviteur, je te tiens pour un conseiller fidèle et pour le conseiller le plus sage à la cour. J'ai en tête quelque chose que je n'aimerais pas ébruiter. Aussi vais-je te demander à toi si tu peux me dire la stricte vérité et me donner une réponse exhaustive. Si tu y parviens, je te ferai don de beaux présents.» Mon cher Kunz dit: «Mon cher roi, pose ta question; quant à moi, j'espère pouvoir trouver le conseil *ad hoc*. C'est pourquoi, raconte-moi donc ce secret, Seigneur!» Le roi dit: «Cher Kunz, je vais te poser trois questions. Mon cher, où le soleil se lève-t-il?» Ce fut la première. «Mon cher, quelle est la distance du ciel à la terre?»[283] Ce fut la deuxième. Et la troisième: «Mon cher, dis moi à quoi je pense!» Après avoir entendu ces trois questions, Kunz dit au roi: «Sire, ce sont là de grandes questions fort difficiles; on ne peut y répondre sur-le-champ. Cela prend du temps. C'est pourquoi je te prie de m'accorder trois jours; j'espère pouvoir alors te donner la réponse.» Le roi dit: «Mon cher Kunz, que ta demande soit exaucée; je t'accorde les trois jours.» Alors mon bon Kunz prit congé du roi. Mon bon Kunz pensa: «Je ne peux pas bien réfléchir dans cette ville. Allons nous promener un peu dans les champs! J'y serai tout seul et je pourrai bien mieux y réfléchir qu'en ville.» Alors il se rendit à la campagne. Il y avait là un berger qui gardait ses moutons. Kunz se mit à parler tout seul: «Qui me dira quelle est la distance du ciel à la terre et qui me dira où le soleil se lève et qui me dira à quoi pense le roi?» Le berger dit au seigneur: «Mon cher seigneur, je vous|demande pardon. Je vois bien qu'une

אוב׳טר אונש אלן אישט · דער מלך אבטוואָרט איבן ווידר איך זול אייך
זגן ווי עש קומט דען אל מאל ווען איר הבט עצה גיהלטן אונ׳ די עצה
בישלאסן זא קומט ער אונ׳ ער ברעכט איר אייער עצה אונ׳ זגט אל מאל
דר ביי ער הב די עצה גיטראפֿין אונ׳ איר הבט אל מודה גיוועזן אונ׳
ער ווער אלין זא חכם. אונ׳ איר ווערט איידיל גרן דוך פֿראלגט איך
ניט · ווי די יועצים אזלכן זך הורט ווארן זי פֿרא אונ׳ גידולט זי
וועלין אין בלד שופל מכן · אונ׳ זאגטן אדוני מלך זייא ווישן אלש וואש דר
קונץ פֿור גיזאגט הט דאש אישט איידיל שקרים. דען ער הוט קיין שכל
גר ניט אונ׳ בראבֿיר איין מול איטליכן בזונדר מיט אייניר עצה זא
ווערשטו עש שפירן דען ער דיר אלין קיין עצה קיין געבן · נון דער
מלך זגט איך וויל דש וואל בלד שפירן אונ׳ גינג הין אונ׳ שיקט נוך זייבים
ליבן יועץ קונץ אונ׳ זגט ליבר גיטרייאר דינר איך הלט דיך פֿאר גיטרייא
אונ׳ פֿאר איין ווייזן יועץ דען איך הב אין מייבים. הוב איך דא איין
זליך זך דיא מין איך ניט אופֿין פֿארן זא וויל איך דיר דוך פֿרעגן אוב דו
מירש דוך זגן קנשט די רעכט ווארהייט אונ׳ גריכטליך בישייד · אונ׳
זא דוא רעכט דושט וויל איך דיך בגובן מיט גוידן גובן · איין ליבר קונץ
שפראך מיין ליבר קיניג פֿרעג מיך איך פֿאר הוף איך וועלט איין רוט
פֿינדן דר צו דער הלבין ארבייל מיר דיין המליך זאך הער דער מלך
שפראך ליבר קונץ זא וויל איך דיך דרייא ארלייא פֿרעגן ליבר זגט מיר
וואו גיט די זון אויף דאש וואר דש ערשט · ליבר זג מיר ווי ווייט אישט
פֿום הימל ביז אויף די ערד דאש וואר דאש אנדר · דאש דריט ליבר
זג מיר וואש איך אים זין הב · ווי נון קונץ דיזן דרייא זכן גיהערט הט
שפראך ער אדוני מלך · דאש זיין גרושי שווערי זכן מן קיין עש ניט
אלזו בלד זגן מן מוש צייט דר צו הבן דער הלבן ביט איך דיך גיב מיר
צייט דרייא טג זא פֿאר הוף איך וועל דירש זגן · דער מלך שפרך
איין ליבר קונץ דז זייא דיר פֿאר היישן איך וויל דיר דרייא טג צו געבן ·
אלזו שיד איין ליבר קונץ פֿום מלך הוועק · איין ליבר קונץ גידולט איך
קאן מיך ניט פֿיל בזינן אין דער שטט איך וויל הבויש איין ווייל אויף דאש
פֿעלד שפאצירן גין דא בין איך אליין דא קאן איך מיך בעשיר בזינן ·
אלש אין דער שטט · אלזו גינג ער הבויש דא הט ער דורטן איין שפר
דער היטט אים זיין שוף · אלזו רעטט דער קונץ מיט אים. זעלברט
מער וויל מיר זגן ווי ווייט פֿום הימל ביז אויף די ערד אישט · אודר
מער וויל מיר זגן וואו די זון אויף גיט · אודר ווער וויל מיר זגן וואש דער
הער אים זין הוט : דער שפר זגט צום הערן איין ליבר הער איר זול

grande chose vous préoccupe. S'il m'est permis de poser une question, j'aimerais bien savoir; je pourrai peut-être vous donner un conseil. Comme dit le proverbe: Souvent quelqu'un vous donne un conseil qui ne peut se conseiller soi-même.» Le conseiller dit: «Je vais te dire pourquoi je suis si pensif. Le roi m'a posé trois questions auxquelles il faut que je réponde et si je ne le fais pas, je perdrai sa faveur. J'ai beau réfléchir, je n'arrive pas à savoir.» Le berger dit: «Mon cher seigneur, dites-moi donc quelles sont ces trois questions; peut-être pourrai-je vous aider à vous tirer de cette situation désespérée.» Le conseiller pensa: «Je vais le lui dire; il se pourrait qu'il soit au courant.» Et il dit: «Mon cher berger, voici les trois questions que le roi m'a posées: où le soleil se lève-t-il, quelle est la distance du ciel à la terre, et je dois lui dire à quoi il pense.» Le berger pensa que ces trois choses étaient faciles à savoir et il dit au conseiller: «Cher seigneur, voici ce que vous allez faire: donnez-moi vos bons habits et vous, mettez un peu mes méchants habits et allez garder mes bêtes. Moi je vais me rendre chez le roi et il me prendra pour vous. Il me posera les trois questions et j'y répondrai; et vous, vous serez tiré d'affaire. Aussitôt après, je reviendrai vous voir pour que vous ne tombiez pas en disgrâce auprès du roi.» Le conseiller finit par se laisser convaincre et donna ses bons habits et sa longue redingote de renard au berger; mon bon Kunz mit ses méchants habits et alla s'asseoir près du troupeau; il garda le troupeau comme s'il n'avait rien fait d'autre de toute sa vie. Au bout de trois jours, mon bon berger alla trouver le roi et dit: «Sire, j'ai réfléchi aux trois questions que tu m'as posées.» Alors le roi dit: «Très bien! Dis-moi donc, où le soleil se lève-t-il?» Le berger dit: «C'est à l'est qu'il se lève, c'est à l'ouest qu'il se couche.» «Très bien! Quelle est la distance du ciel à la terre?» Le berger dit: «La même distance que de la terre au ciel.» «Très bien! Et à quoi est-ce que je pense?» dit le roi. Alors le berger dit: «Sire, je vais te le dire. Tu crois et tu penses que je suis ton conseiller Kunz. Mais ce n'est pas moi, car moi, je suis berger; je gardais les moutons quand mon bon Kunz vint se promener dans les champs et se mit à parler tout seul: ‹Qui me dira où le soleil se lève, qui me dira quelle est la distance| du ciel à la terre?›

מירש פֿר ציאן · איך זיך וואל דאש איך עפּיש גרוש אן לינט ווען עש
צו פֿרינן שטיט מילט איך עש וואל ווישן אוב איך איך רוט קוינט געבן·
דען דאש שפּריך ווארט גיט· עש גיבט אופט אייניס איין רוט· דער
זעלברט קיין הוט· דער יונג הוב אן איך וויל דירש טון זגן ווארום אש
איך אזו בטראכט בין· דער מלך הוט מיר דרייא זכן אויש געבן דיא זול
איך אים בישיידין אונ' ווען איך עש ניט טון זא פֿאר ליר איך מיין הלד
אונ' איך טרכט אונ' קאן עש ניט ווישן· דער שפּר זגט מיין הער זאגט
מיר דוך וואש זיין דיא דרייא זכן פֿיליכט קאן איך איך העלפֿין דאש
איר אויש דיזר גרושי נוט קומן מילט· דער יונג גדאכט איך וויש
אים זגן פֿיל לייכט וויש ער איך עפּיש דר בון אונ' זגט מיין ליבר שפּר
דאש זיין דיא דרייא זכן דער מלך הוט מיך גפֿרוגט וואו דיא זון אויף גיט
אונ' וויא וייט בום הימל צו דער ערדן אישט אונ' איך זול אים זגן וואש
ער אים זין הוט· דער שפּר גדאכט דיא דרייא זכן זיין גוט צו ווישן
אונ' זגט ווידר דען יונגן ליבר הער טוט אייניש אונ' געבט מיר אייער
גוּדן קליידיר זא בעמט איין וויל מיין ביזן קליידר אונ' היטיט מיר מיין פֿיך
זא וויל איך הביין גן צום מלך אלזו ווערט ער מיינן איר ווערשט זא
ווערט ער מיך פֿרוגן דיא דרייא זכן זא וויל איך אים בישיידין דא מיט
קומט איר אויש אייער נוט· אלש דען וויל איך ווידר צו אויך דא הער
קומן דא מיט איר ביט אין אין גבודן געגן דעם קוניג קומן מילט· אלזו
ליש זיך דער יונג איבר רידן אונ' גב דעם שפּר זיין גוטין קליידיר מיט
זייניר בוּקשין לבגן שויב· אונ' מיין גוטר קובן טעט זיין ביזן קליידיר אן
אונ' זעצט זיך בייא דאש פֿיך אונ' היטיט דאש פֿיך אלש ווער ער זיין
לעבן לנג מיט דעם פֿיך אום גנגאן· וויא בון דיא דרייא טג הוועק וואר
גינג מיין גוטר הערט צום מלך אונ' זגט אדוני המלך איך הב ביזונן דיא
דרייא זכן דיא דוא מיך גפֿרוגט הושט· דא זאגט דער מלך באלין זא זאג
מיר הער וויא גיט דיא זון אויף· דער שפּר זאגט צו מזרח גיט זיא אויף· צו
מערב גיט זיא אונטר· באלין וויא וויט אישט בום הימל ביז אויף דיא
ערד· דער הערט שפּראך זא וויט אלש בון דער ערד ביז אן הימל
אישט· באלין וואש הב איך דען אים זין שפּראך דער מלך· דא זגט
דער שפּר אדוני המלך דאש וויל איך דיר אך זאגן דוא מיינשט אונ'
האשט אים זין איך בין דיין ייען קובן זא בין איך אלש ניט דען איך בין
איין שעפֿיר אונ' האב דיא שוף גהיט זא אישט מיין ליבר קובן דוישן
אויף דעם פֿעלד שפּאצירן גנגאן אונ' האט מיט אים געלברט גזאגט
ווער וויל מיר זאגן וואו דיא זון אויף גיט· ווער וויל מיר זאגן וויא וייט בום
הימל

Alors je lui ai dit de me donner ses bons habits; je lui donnerais mes méchants habits en échange et il irait garder les bêtes; quant à moi, avec l'aide de Dieu, je finirais bien par trouver les trois réponses et ainsi je le protégerais. Il finit par se laisser convaincre et fit ce que je lui dis. Il est donc assis dans les champs à garder le troupeau, revêtu de mes méchants habits et moi je porte sa redingote doublée et ses meilleurs habits.» A ces mots, le roi dit au berger: «Puisque tu as réussi à convaincre Kunz, sois donc mon conseiller et qu'il reste dehors à garder les moutons.» Voilà d'où vient le proverbe: Celui qui se retrouve à la traîne comme Kunz derrière son troupeau. Voilà ce qui lui arriva. Puisse notre sort être cent fois meilleur! Fin. Voilà l'histoire[284].

227

(Une belle histoire qui arriva à un grand érudit qui habitait au pays d'Ouz; il fut aussi un homme très riche[285])

Histoire qui arriva à un rabbin remarquable. Il habitait dans un pays qu'on appelle le pays d'Ouz. C'était un homme extrêmement riche et il maîtrisait les soixante-dix langues. Ce rabbin dirigeait une grande école talmudique et il avait de nombreux et vaillants étudiants. Avec son argent, il élevait beaucoup de jeunes garçons et leur permettait d'étudier. Il avait en permanence une centaine d'étudiants dans son école talmudique. Il présidait également à une association de pauvres et il y avait chez lui un incessant va-et-vient de pauvres. En un mot, le rabbin était un homme très pieux et très bon, doté de toutes les qualités qu'on est en droit d'attendre d'un juif. Mais par contre, le rabbin avait une fort méchante femme qui supportait très mal toutes ces histoires et qui voyait tous ces agissements d'un fort mauvais œil. Elle ne souffrait pas de voir un pauvre pénétrer dans sa maison. Et comme dit le proverbe: Quand la corde est tendue au maximum, elle se rompt. C'est ce qui arriva à cet homme pieux, car il s'appauvrit au point de ne plus pouvoir exercer sa générosité envers les pauvres gens, ni envers les étudiants et les jeunes garçons comme il le faisait par le passé. Le rabbin se dit: «Mon Dieu, que vais-je faire? N'ai-je pas passé ma vie à donner sans compter et à faire le bien pour l'amour de Dieu, et me voilà si pauvre à présent? Eh bien soit! J'accepte de bon gré cette épreuve que le Saint, béni soit-Il, m'envoie, car le Saint, béni soit-Il, ne commet pas d'injustice; qui sait

הימל ביז אויף דער ערד אישט זא האב איך ווידר אין גזאגט ער זול מיר
זיין גוטן קליידיר געבן זא וויל איך אים אן וויל מיין בזין קליידר געבן אונ
ער זול דיא בהמות היטן זא וויל איך מיט דער גוטש היל דיזן דרייא
זכן וואל דר רוטן אונ אין בישערמן עס היזיל אלזו האט ער זיך איבר
רידן לאשן אונ האשט גטון אלזו זיצט ער דוישן אויף דעם פעלד אונט
היט דש פֿיך אין מייבים בזין קליידיר אונ איך גיא דא אין זייבים פֿאר
בירטן שייאב אונט איר בעשטן קליידיר דא דער אלך דש הורט דא
שפראך ער ווידר דעם שעפֿיר דא וויל דש דוא דען קובן איבר רעט
האשט זא זייא דוא מיין יונג אונ ער בלייב דוישן אונ היט דיא שוף דא
קומט דש שפריך ווארט ווער דא קומט דר היבטר וויא קובן היבטר
דש פֿיך· אלזו גיבן עש אין פֿיל בעשר גיא עש אובש אלין:

סליק זה מעשה

רכז

מעשה

אישט געשעהן אן איינים קוישטליכן רב דער זאס
אים לאנד גיכאנט עוץ דער וואר איין גרושר עשיר
אונ קונט שבעים לשונות בון דער רב דער הילט גרוש ישיבה אויף אונט
האט פֿיל טאפרן בחורים אך צוג ער בון זייני געלט פֿיל קליינן יונגן
אויף צו לערנין אונט ער האט שטעטש הונדרט בחורים אויף זייניר
ישיבה אך הילט ער איין ארמן קופה אויף אך האט ער שטעטש פֿיל
ארמן לייט אין זיינם הויז אויש אונט איין גן שרש הדבר דער רב וואר
איין חסיד עולם מיט אלי מעלות טובות דיא אן איינים יודן זיין זול·
אביר דער גן האט דער רב איין ביז וייב דיא קונט דיא שאועות אל
ביט וואל ליידין אונ זאך דען הבדיל גאר אן גערן· אונט קונט ביט וואל
ליידן ווען איר איין ארמן מענש אין איר הויז גינג· בון וויא מן שפריכט
ווען דיא זייל צום שטרענגשטן אישט זא ברעכט עש גערן· אלזו גישך
עש דעם חסיד אך דען ער הוב איין אונ וואר גאר ארם דש ער דען
ארמן לייטן דער גלייכן דען בחורים יונגן קונט ביאן אזו גוטש טון
אלש ער בור האט גטון· דא גידאכט דער רב בעוה וייש זול איך טון
בון האב איך דוך מיין טאג פֿיל אום גוטש ווילן געבן אונ מענכים פֿיל
גוטש גטון אונט וואר איצונט בעוה גאר ארם· באלין דוך וויל איכש
גוטליך בון השי' אן נעמן דען השי' דער טוט ביקש אין רעכט ווער
וייש ווארום איך עש פֿאר זינט האב· אונ גידאכט וויש זול איך ויל
גישרייא דארויש גיבן דז איך ביקש מן האב זא פֿינט מן לייט דיא עש
איינם וואל גינן· דער רב גידאכט איך וויל איינש טון אונ וויל בסוד

de quelle faute je me suis rendu coupable?» Il pensa: «Pourquoi me lamenter de la sorte de ne plus rien posséder du tout? Il y a toujours des gens pour se réjouir du malheur d'autrui!» Le rabbin pensa: «Voilà ce que je vais faire: partir en secret| pour que personne ne sache ce qu'il est advenu de moi.» Et il fit venir auprès de lui les étudiants les plus vaillants de son école et leur dit: «Chers étudiants, vous n'êtes pas sans ignorer la grande fidélité dont j'ai fait preuve à votre égard jusqu'à ce jour: je vous ai nourris, je vous ai vêtus et je vous ai dispensé mon enseignement. A présent, je vais vous confier un secret en espérant que vous agirez envers moi comme j'ai agi envers vous.» Les étudiants dirent tous en cœur: «Cher maître, confiez-nous votre secret; nous serons à vos côtés et y resterons aussi longtemps que notre Dieu nous prêtera vie.» Le rabbin dit à ses étudiants qu'il devait partir, car il ignorait ce qui s'était passé pour qu'il fût devenu si pauvre. Aussi venait-il leur demander de l'accompagner: «J'ai encore quelques florins que j'aimerais dépenser avec vous. Qui sait? Peut-être qu'un jour, le Saint, béni soit-Il, me rendra la richesse et alors vous en bénéficierez avec moi pour le restant de vos jours.» Les étudiants dirent: «Cher maître, nous ferons ce que vous attendez de nous; si vous voulez, nous partirons ensemble; tout ce que nous possédons en argent et en habits, nous le partagerons avec vous; c'est pourquoi ne vous faites aucun souci!» Le rabbin se mit donc en route avec quelques étudiants et quitta les lieux. Il fut impossible à quiconque de savoir ce qui s'était passé pour que le rabbin partît sans rien dire. Lorsque les pauvres gens s'aperçurent, les malheureux, que le rabbin était parti, ils furent pris d'une grande frayeur; il en fut de même pour les jeunes garçons de l'association des pauvres et les autres étudiants qu'il avait laissés chez sa femme. Quant à lui, il s'en alla avec ses étudiants. Partout où il passait, on lui faisait honneur, ce qui n'était que justice. Personne ne s'étonnait de le voir se déplacer. Tout le monde pensait qu'il se rendait dans une école talmudique pour y étudier. Ils parcoururent le pays pendant un an ou deux; finalement leurs habits ne furent plus que des loques et l'argent avait fondu dans leur bourse, comme de bien entendu. Ils étaient tributaires de ce que les gens leur donnaient. Ils étaient une cinquantaine et partout où ils passaient, on leur fermait la porte au nez, car les gens ignoraient à qui ils avaient affaire: à des vagabonds ou à des étudiants? Pour finir, les étudiants se lassèrent de ces pérégrinations et dirent au rabbin: «Cher maître, qu'en ressortira-t-il, de toutes ces pérégrinations?

פליטה מכין דש גיזאגט זול ווישן ווא איך בין הין קומן · אוני גינגן הין
אוני רופֿט זיין טעירשטן בחורים. צו אים דיא ער בייא אים האט אוני
זאגט ליבי בחורים. איר וויש בון וואל וויא איך גון בין אל הער גרוש טרייא
בייא אייך גיטון האב מיט עשן טרינקן מיט קליידיר מיט לערנן · בון וויל
איך אייך איין פֿוד פֿאר טרייאן פֿאר הון צו אייך איר ווערט בייא מיר
טון וויא איך בייא אייך גיטון האב · דיא בחורים. שפראכן אל מיט
אנבדר ליבר רבי איר זולט אונש דען סוד זאגן מיר וועלן בייא אייך
שטין אוני הלטן זא לנג מיר אובזר לעבן האבן דער רב הוב אן
אוני זאגט זייני בחורים. ויא ער מישט פליטה מכין דען ער וויש ניט
ויא אים. ווער גישעהן דש ער ווער זא ארים. ווארדן · זא וועל ער זיא
ביטן דש זיא וועלטן מיט מיר ציאן · דוך האב איך גוך אטליך געלדן דיא
ויל איך ואלט מיט אייך פֿאר צערן ווער וייש הש״י ווערט מיר איין מזל
געבן אלש דען זולט אירש אייעיר לעבן לאכן בייא מיר גיניסן · דיא
בחורים. שפראכן ליבר רבי וייש איר אן אונש ביגערט דש וועלן מיר
טון ווען איר וועלט וועלן מיט מיר אייך ציאן וייש מיר פֿאר געלט פֿאר
קליידיר האבן וועלן מיר מיט אייך פֿאר צערן דער האלבן זורגט ניט ·
אלזו מכט זיך דער רב מיט עטליכן בחורים. אוני צוגן הין וועק · אידראן
קומט ניט וויסן וייש דער מער וואר דאש דער רב אזו שטיאליך וואר
הין וועק גיצאגן · ויא בון דיא ארמן לייט געביק גיוואר ווארדן דז דער
רב הין הוועק ווער גיצאגן דא דער שרקין זיא גאר זער דש גליכן דיא
ארמן קוסה יונגאן · אוני דיא אנדרן בחורים. דיא ער נוך בייא זיינם
זייב האט גילאזן בון ער צוג מיט זייני בחורים. הין הוועק אלש בורט
ווא ער הין קאם. ווארד אים גרוש כבוד ביוויזן אלז ער וואל ווערט וואר·
וואר גיזאגט גיקש קשה אן זיינים. וואנדירן מיינטן ער צעך דער
ישיבה נוך לערנן וויא זיא בון איין יאר אודר צוייא אים. לנד ווארן אום
גיצאגן דא האטן זיא אירי קליידר צו ריסן אובט האטן דאש געלט אים.
בייטל אויך בור צערט· אלש בון וואל צו גידענקין אישט אוני בידרפֿטן
דער לייטן גוב אוני ווארן אירי וואל פֿונפֿציק נפֿשות ווא זיא דער נוך
הין קאמן שלום אן דיא דיר בור אין צו דען עש וואשט ניט אידראן איר
גילעגן הייט אוב עש לומדים אודר בחורים ווארן · לסוף דיא בחורים
ווארדן דש ציאן אום הער גאר מיאט אוני שפראכן צום רב ליבר רבי
וויש ווערט דא הרויש ווען מיר נוך לענגאר ציאן מיר האבן קיין געלט
מיר הבן קיין קליידיר מיר קענן זיך ניט וויטיר ביהעלפֿין · מיר וועלן
אייבש טון אוני וועלן ווידר אן הייאן ציאן צו אובזר ואטר אוני מוטיר וועלן

אבר

Nous n'avons plus d'argent, nous n'avons plus de vêtements, nous ne pouvons plus subvenir à nos besoins. Voici ce que nous allons faire: Nous allons rentrer à la maison, chez nos parents;| mais nous ne dirons pas comment tu vas ni où tu te trouves. Nous voulons nous marier, car nous nous faisons vieux et de plus, on nous ferme la porte au nez et on nous prend pour des vagabonds.» Le rabbin réfléchit un instant, puis il dit: «Chers étudiants, je n'ai aucun reproche à vous faire; au contraire, vous avez fait preuve d'une grande fidélité à mon égard, ainsi que je l'ai fait à votre égard. Mais restez donc avec moi encore un jour, ou quatre ou cinq, jusqu'a la fin du chabbat, et ensuite je vous laisserai partir. Peut-être que d'ici-là, le Saint, béni soit-Il, nous comblera de richesses et nous pourrons rentrer ensemble.» Les étudiants dirent: «Bien sûr que oui, cher maître; nous sommes restés si longtemps avec vous que nous pouvons bien rester encore avec vous jusqu'à la fin du chabbat.» Alors ils repartirent ensemble et parvinrent à un fourré. Le rabbin dit à ses étudiants: «Continuez un peu sans moi! Je veux faire mes besoins.» Les étudiants continuèrent donc en s'adonnant entièrement à l'étude et à la discussion talmudique[286]. Après avoir terminé, le rabbin aurait bien voulu se laver les mains. Voilà qu'il aperçut une petite fontaine; il alla prendre de l'eau et se lava les mains. Au moment où il allait repartir, il vit courir une petite belette; elle avait un beau petit anneau d'or dans son museau. Aussitôt, le rabbin se mit à poursuivre la belette jusqu'à ce qu'elle lâchât l'anneau d'or. Le rabbin le ramassa. Alors le rabbin vit que l'anneau d'or ne valait rien. Mais il vit que l'anneau portait une inscription très ancienne. Or il savait tout et il put déchiffrer l'inscription. Voici ce qui était écrit: «J'ai beau être laid à voir, je suis d'une valeur inestimable.» Le rabbin était un grand sage; il pensa que l'anneau devait avoir une vertu particulière et il se mit à réfléchir à toutes les choses possibles et imaginables. Quelle vertu cet anneau pouvait-il bien avoir pour être d'une valeur telle qu'elle fût inestimable? Puis il pensa: «Peut-être s'agit-il de cet anneau magique avec lequel on peut se souhaiter tout ce qu'on désire et dont tout le monde a entendu parler?» Il pensa: «Essayons donc pour voir!» Et il se mit à souhaiter que le Saint, béni soit-Il, fasse «que je trouve devant moi une bourse pleine d'or!» Et il poursuivit son chemin. Alors il vit une bourse pleine d'or devant lui, comme il venait de se le souhaiter. Il retrouva sa joie de vivre et alla rejoindre ses étudiants: «Chers étudiants, réjouissez-vous! Nous allons arriver dans une ville où j'ai encore un ami qui

אבר דוך ניט זאגן ווי דירש ניט אודר ווייש דיין ווען איזט · אונ' איר
ווען וייבר נעמן דען איר זיין בון אלט איך שליסט אן די הייזער פֿר
אונש צו אונ' האלט אונש פֿר לומפים · דער רב ביזאן זיך איין קליינ'
וויל אונ' שפראך ליבי בחורים. איך קיין אייך אנדרשט ניט בוך זאגן
דש איר גרוש טרייא בייא מיר בווזן האבט זא וואל דש איך בייא אייך
גטון האב אביר בלייבט נוך וואליט איין טאג אודר פֿיר פֿינף ביז איבר
שבת בייא מיר דער בוך וויל איך אייך ביאן לאזן · פֿיל לייכט בישערט
אונש השי' די ווייל איין מזל אודר ברכה אוב איר קומט ווידר הייאין
ביאן זיא זאגטן יא איין ליבר רבי זיין איר אזו לאבג בייא אייך גבליבן זא
וועלן איר דיא צייט בוולבט בייא אייך בלייבן · אלזו באגן זיא ווידר בֿורט
אונ' קאמן אן איין גרייזך · דא שפראך דער רב ווידר זיין בחורים
ניט איר איין וויל בֿור אייך איך וויל איין צורך טון אלזו גינגן דיא בחורים
אין איידיל לערבן אונ' פילפול בֿור זיך · ווי בון דער רב פֿערטיג וואר
וואלט ער גערן זיין העבד גוועשן הבן זאך ער דורט איין קליין ברינלין
שטין דא נאם ער וואשיר אונ' וועשט זיין העבד מיט אין דעם דש ער
וואלט ווידר פֿארט גן זיכט ער דארטן איין קליין וויזיכן לפֿין דש טרוג
איין היפש גולדן ויבגארליין אין זיירים אובט · דער רב יאגט דעם
ווייזלכן בוך דש עש דש גולדן ויבגארליין פֿאלין ליש · דא הוב ע.ש דער
רב אויף · דא זאך דער רב ווי דאש גולדן ויבגארליין ביקש ווערט וואר
דוך זאך ער ווי אוף דעם ויבגארליין שטובט עפיש אלשט גשריבן
אונ' ער בון וואל אל דיבג קיבט אונ' לייאיט דש כתב שטובט דארויף אוב
איך שון שלעכט אן צו זעהן בין זא קיין מיר איך דוך ניט בצאלין · דער
רב וואר איין גרושר חכם אונ' גדאכט עז מוש איין בזונדר בטויאר אן
אים האבן אונ' ער טרכט אליש וייש צו טרכטין אישט ווייש מאג דוך
דש ויבגארלין בֿור איין סגולה אן אים האבן מוכט דש עש זא פֿיל ווערט
דש עש ניט צו ביצאלין ווער · בידאכט זיך אויך פֿילייכט אישט עש
מיט כישוף גמאכט דז מן מיט דעם ויבגרלין ווינשן קיין ווייש איין מענש
בגערט אלש מאן בון וואל האט גהערט אונ' גדאכט איך ווילש איין מאל
מיט פֿר זוכן אונ' הוב אן צו ווינשן דש גוט ית' שאל געבן דש איך איין
בייא גוירטיל מיט גולד בֿור מיר פֿעבד · אונ' גינג אלש בֿורט דא זך ער
בֿור אים ליגן איין בייא גוירטיל מיט גולד ווי ער בון אייך גווינשט הט ·
דא וואר ער ווידר פֿרליך אונ' גינג ווידר צו זייני בחורים ליבי בחורים
זייט וואל גמוט דא ווערדן מיר אן איין מקום קומן דא האב איך בוך איין
פֿרייבד דער אישט איין עשיר דער זול מיר בוך געלט לייהן דען ער

אייגע

est très riche. Je lui dirai de me prêter de l'argent, car il|ne sait pas que je suis si pauvre. Je vous achèterai aussitôt des vêtements et vous renverrai à la maison.» Or il ne voulait pas dire à ses étudiants qu'il avait trouvé un anneau: ils auraient pu le lui prendre ou bien ils auraient pu le dénoncer et ainsi il en aurait été dépossédé. Les étudiants se réjouirent donc à l'idée d'avoir de nouveaux habits et ne s'étonnèrent de rien. Ils n'allèrent pas chercher plus loin et prirent pour argent comptant ce que le rabbin venait de leur dire. Ils atteignirent donc la ville. Ils y restèrent un jour. Aussitôt le rabbin se mit à revêtir ses étudiants de splendides vêtements de velours et de soie; lui-même s'habilla à nouveau comme par le passé. Il resta donc là une semaine ou deux et s'adonna très sérieusement à l'étude avec ses étudiants. On lui fit honneur, ce qui n'était que justice, car il savait tout ce qu'un érudit doit savoir. Un jour qu'il se rendait en ville, il s'acheta une belle calèche, où on aurait plutôt vu un prince. Il dit: «Mes chers étudiants, venez que je vous rembourse tout ce que vous m'avez prêté, puis nous reprendrons le chemin du retour.» Les étudiants n'allèrent pas chercher plus loin et crurent que c'était son parent en ville qui était très riche qui lui avait peut-être prêté à nouveau quelques milliers de ducats – c'était ce qu'il leur avait dit auparavant – pour qu'il pût s'en retourner chez lui honorablement. Ils reprirent donc le chemin du retour. Là où on leur avait fermé la porte au nez, on leur faisait honneur maintenant. Pendant que le rabbin avait été au loin, les gens avaient perdu leur joie de vivre. Mais voilà que l'on clamait à cor et à cri que le rabbin s'en revenait avec ses étudiants et dans toute sa splendeur. Quelle ne fut pas la joie des pauvres gens! Aussitôt tout le monde courut l'accueillir et lui souhaiter la bienvenue, car tout le monde ignorait que la misère avait été la cause de son départ et tout le monde croyait qu'il était parti étudier. Le rabbin reprit ses anciennes habitudes: il fit la charité, il dirigea son imposante école talmudique et il permit aux jeunes enfants de s'adonner à l'étude. Il était rentré depuis un certain temps lorsqu'un jour de chabbat – il avait toujours l'habitude d'aller dormir un peu avant d'étudier les commentaires avec ses étudiants –, lorsqu'un jour de chabbat donc, tandis que sa femme et lui étaient allés faire la sieste, avec votre permission, et qu'ils s'étaient dit tout ce qu'ils avaient à se dire, sa femme lui demanda d'où pouvait bien lui venir tout cet argent, alors qu'il avait été dans une misère noire au moment où il était parti.|Le rabbin dit: «Le

מיינט ביט דש איך אזו ארים בין אלש דען וויל איך אייך קליידן אונט
וויל אייך ווידר הייאן שיקן אביר ער וואלט עש דוך זייני תלמידים ניט
זאגן דש ער דאש ויבנארלין האט גיגובן מיכטן עש אים ניבואן האבן
אודר מיכטן אין פֿאר מסרית האבן דאש ער דארום הענט קומן מיגן·
אלזו ווארן דיא תלמידים ורא דז זיא ווידר קליידר זולטן ביקומן אונ׳ ווער
אין ווייטיר ביקש קשה זיא מייבטן ניט אנדרשט עש ווער אלזו וויא אין
דער רב פֿאר האט גיזאגט אלזו קאמין זיא אין דיא שטאט אלזו ווארן זיא
אין טאג דא דא הוב דר רב ווידר גלייך אן אונ׳ קליידר זייני בחורים אין
איידיל קוישטליך בון סמוט אונ׳ זייד· אונ׳ ביקלייד זיך זעלברט אך וויא
ואר מולט אלזו בליב ער איין וואך אודר צייהן דא אונ׳ לערנט גר ערנשליך
מיט זייבן בחורים דא װאר מן אים זער מכבד וויא ער בון וואל ווערט
װאר דען ער קונט אלש וואש איין תלמיד חכם קענן זול דא ער בון
מיט דא אין דער שטט קייפֿט ער אים איין שיני קושט וואגן· וועלן שין
אין שר הענט דאריבן זעלין פֿארין אונ׳ שפראך איר ליבי בחורים בון
קומט הער איך וויל אייך אלין ביצאלין וואש איר מיר דר גליהן הט אונ׳
מיר וועלין בון ווידר הייאן צו אלזו מייבטן דיא בחורים ביט אנדרשט
דען זיין קרוב אין דער שטט דער װאר איין גרושר עשיר דער הענט
אים פֿלייכט ווידר איין בר טויזנט טוקטן גליהן וויא ער אין בור גיזאגט
האט· דא מיט דש ער ווידר מיט ערין קונט הייאין קומן אלזו צוגן זיא
ווידר דא הין בוך הייאין צו· ווא מן האט דיא טיר בור אין צו גישלאסן
דא װאר מן זיא איצובט זער מכבד בון דיא וייל דער רב װאר אוישן
גיוועזן ווארן דיא לייט ביכט פֿריליך גיוועזן· אים דעם קם דז גישרייא
דער רב קעם מיט זייני בחורים אונ׳ גאר שטאטליך ווער װאר װריאר
דען דיא ארמן לייט אלז בלד קאם אידרמן אונ׳ ווארא ין מקבל בספר פנים
יפות דען אידרמן וואשט ביט דאש ער פֿון דלות הלבן װאר הין הוועק
גיצאגן דען זיא מייבטן אל ער ווער דעם לערנן בוך גיצאגן אלזו הוב דר
רב ווידר זיין אלטי וויז איין מיט צדקה געבן אונ׳ הילט ווידר שטטליך זיין
ישיבה אויף אונ׳ צוג ווידר קלייבן יונגן אויף צו לערנן אלש ער בון ווידר
אין וייל דא גיוועזן ביגאב ער זיך איין מאלאן אייבים שבת דא װאר זיין
סדר אלמאל דש ער זיך ואר שלופֿן לייגט דר בוך זאגט ער דען בחורים
תוספות אלזו האט ער זיך ברשות אן אייבים שבת מיט זייבים וייב
שלופֿן גילייגט דא האטן זיא אלי שעות מיט איין אנדר גירעט אונ׳ דש
וייב האט אין גיברעגט ווא אים דוך דש געלט איצובדר ווער ווידר
הער קומן אונ׳ הענט פֿור אזו גרושי דלות גיהט וויא ער ווער הין הוועק
גיצאגן

Saint, béni soit-Il, m'a fait faire une bonne affaire en chemin.» Mais sa femme ne voulut point se contenter de cette réponse et, selon la mauvaise habitude des femmes, elle le harcela tant et si bien que notre bon rabbin finit par se laisser convaincre et qu'il lui révéla le véritable secret. Mais il eut parfaitement tort, car le roi Salomon a dit: «Ne confie pas de secret à ta femme, car elle finira par le révéler.» Et en vérité, c'est ce qui arriva à notre bon rabbin comme vous allez l'entendre. S'il n'avait pas confié son secret à sa femme, il se serait épargné maint tourment dont il fut victime par la suite. Il lui révéla donc le véritable secret de l'anneau: il lui suffisait d'émettre un vœu pour que celui-ci se réalisât aussitôt. La méchante femme du rabbin pensa: «Si j'avais l'anneau, il ne le reverrait pas de son vivant!» Elle aurait bien aimé l'ôter de son doigt, mais il ne s'ôtait pas, sauf s'il y consentait. Elle dit: «Cher mari, donne-moi un peu l'anneau, laisse-moi le regarder de près!» Mais le rabbin qui savait à quel point sa femme était méchante, ne voulut pas le lui donner. Elle se mit à pleurer en disant: «Je vois bien que tu ne m'aimes pas, parce que tu refuses de me donner l'anneau et tu ne me fais aucune confiance.» Et elle n'eut de cesse qu'il ne lui mît l'anneau au doigt pour avoir la paix. Aussitôt qu'elle eut l'anneau au doigt, elle mit la tête sous l'édredon et émit le vœu suivant: «Que Dieu fasse que mon mari se transforme en loup-garou et qu'il courre dans la forêt rejoindre les bêtes féroces!» A peine eut-elle proféré le dernier mot que notre bon rabbin sauta par la fenêtre et courut dans une grande forêt appelée la forêt de Bohême. Il se mit à dévorer les gens qui pénétraient dans la forêt et fit des ravages tels que plus personne n'osa s'y aventurer seul, de peur de rencontrer le loup-garou. Le loup se construisit une habitation dans la forêt afin qu'il fût au sec dans son habitation forestière. Même les charbonniers qui se trouvaient dans la forêt s'enfuirent tous en courant, car ils avaient peur du loup. Mais laissons là notre malheureux loup et allons voir un peu ce qui se passait dans sa maison avec ses étudiants. Comme il était l'heure pour le rabbin d'étudier les commentaires[287], sa femme – que son nom soit effacé à tout jamais! – dit: «Pour le moment, votre maître ne peut pas étudier les commentaires, car il ne se sent pas bien.» Elle réussit à convaincre les étudiants et ceux-ci repartirent. Le lendemain matin, ils revinrent pour étudier. Elle leur dit: «Une fois de plus, votre maître est|parti. Une

גיזאגן דער רב שפראך השי׳ העשט אים. אויף דעם. ווען איין מציאה
בישערט דש ווייב וואלט קיין גיגונן דריין האבן אונ׳ קיסילט דען מאן
זא לנג ווא בין דער ווייבר סדר אישט דש זיך דער גוט מאן איבר רידן
ליש אונ׳ זאגט איר דען רעכטן סוד דא האט ער ניט רעכט גיטון דען
שלומה המלך האט גיזאגט דוא זולשט דיינם. ווייב קיין סוד פאר טרויאן
דען זיא פאר מסרן אייבין ווא אין אמת דעם. גוט רב איך גישעהן
אישט ווא איר דא הערן ווערט העט ער זוליש זיינם. ווייב ניט פאר
טרויט זא העט ער פיל פורענות ניט גיהט אלש דז ער אלזו האט מין
ליידן אונ׳ זאגט איר דען רעכטן סוד מיט דעם. ויבנארלין ווייש ער מיט
וויבש דש גישיכט גלייך בין שטובט אן׳ ווא בון דיא ביז רויבבן גידאכט
העט איך דש ויבנארלין ער זולט. עש אל זיין טאג ניט ווידר ביקומן אונ׳
העט עש אים. גאר גערן אב גיטון אביר דש ויבנארלין גיבנ אים. ניט אב
דען ווען ער וואלט׳ זיא שפראך ליבר מאן גיב מירש דוך דש ויבנארלין
איין וייל נוש איך עש זעהן אביר דער רב קובט זיא ווא זיא איין ביזן
פרויא וואר וואלט אירש ניט געבין׳ זיא מלט זיך שרייאן אונ׳ שפראך
איך זיך ואל דוא האשט מיך ניט ליב דיא דוא מיר דאש ויבנארלין ניט
וילש געבן׳ אונ׳ גיטרוישט מיר ניט אונ׳ לאנג אים. אזו לאנג וואלט ער
מנוחה פאר איר הבן זא מוש ער איר דש ויבנארלין אן איר הבט געבן׳
ווא זיא בון דאש ויבנארלין אן העט טעט זיא דען קאפא אונטיר דיא
דעקי אונ׳ ויבשט דש גוט געב דש מיין מאן איין וועך וואלף ווער אונט
לימא אים. וואלד אונטיר דען חיות רעות׳ ווא זיא דש ווארט הט קאם.
אויש גיזאגט שפרנג דער גוט רב צום. פענשטיר הנויש אונ׳ ליף איין
איין גרושין וואלד דען אן בעבט דען פענשטיר וואלט אונ׳ הוב איין זראש
דיא לייט דיא אים. וואלד ווארן גן אונ׳ טעט גרוש חזק דש קיין מענש
דרפט אליין דר דורך וואנדרין דען זיא בורכטן זיך אל פור דעם. ווער
וואלף אלזו מכט זיך דער וואלף איין וואבין אים. דעם. וואלד דא מיט דאש
עש זיין וואבין דרוקן האט אים. וואלד׳ אך דיא קליר דיא אים. וואלד
זאשין דיא לוסן אל הרושיר דען זיא בורכטן זיך פור דעם. וואלף בון
וועלין דען וואלף בעביך בלייבן לושן אונ׳ וועלן זאגן ווא עש איין וייל איין
זייבים הויז צו גינג מיט זייני בחורים. ווא בון דיא צייט וואר דש דער
רב זולט אם שבת תוספות זאגן שפראך דיא רויבבין יאמה שאה דער
רבי קיין איצונדר ניט תוספות זאגן דען ער אישט לעג ניט וואל אויף
אלזו לישן זיך דיא בחורים. איבר רידן אונ׳ גינגען ווידר היין הוועך דען
אנדרן מרגן קמן זיא ווידר וואלטן לערבן זאגט זיא ווידר דער רבי אישט

מה   א   Y   I   ווידר

fois de plus, il ne m'a pas dit où il allait. Je pense que dans quatre ans il sera de retour.» Elle fit semblant d'en être fort affligée, mais en réalité c'était une vilenie de sa part – que son nom soit effacé à tout jamais! Et à nouveau, elle refusa aux pauvres gens l'entrée de sa maison. Aussi les pauvres gens regrettèrent-ils vivement le rabbin. En fait, cette chienne était extrêmement riche, comme de bien entendu, car il lui suffisait d'émettre un vœu pour avoir tout ce qu'elle convoitait; elle était d'une richesse illimitée et inestimable. Mais personne ne pouvait savoir ce qu'il en était au juste de la situation du rabbin, et personne ne pouvait savoir non plus pourquoi il avait disparu si brusquement; au contraire, tout le monde croyait qu'il reviendrait comme il l'avait fait auparavant. A présent, laissons là pour l'instant cette horrible catin et revenons à notre bon rabbin, pauvre de lui, qui errait à travers bois sous forme de loup-garou, ce que personne ne savait. Or il faisait des ravages, dévorant les gens et d'autres animaux, car il n'existe pas d'animal plus fort parmi la gent animale qu'un loup-garou. On fit venir les charbonniers pour leur demander s'ils étaient capables de capturer le loup-garou. Ils dirent: «Non, car il est bien plus fort qu'un lion» et qu'il était en outre fort intelligent, comme s'il se fut agi d'un homme. Or le roi eut vent de cette histoire et fit aussitôt organiser une chasse dans cette forêt, mais il ne put capturer le loup, ce dernier étant bien trop intelligent. On creusa des trappes. Rien n'y fit. Or il y avait un charbonnier dans la forêt auquel le loup ne faisait rien; au contraire, ils s'étaient liés d'amitié et le loup se tenait toujours près de sa hutte. Mais pour les autres gens, il n'était plus question d'aller dans la forêt, car ils étaient tous terrifiés par le loup. Alors le roi fit proclamer que quiconque réussirait à s'emparer du loup, mort ou vif, se verrait donner la fille du roi et possèderait son royaume après lui. Or le roi avait un conseiller qui était encore célibataire; c'était un héros doué d'une grande force. Il dit: «Sire, si vous tenez parole, je m'engage à tuer le loup, car vous savez que je suis parti très souvent à la guerre et que j'y ai mené de rudes combats sans jamais être vaincu. Je tenterai donc ma chance cette fois encore. Le roi lui promit de tenir parole. Alors le conseiller s'arma de pied en cap, persuadé qu'il était de tuer le loup. Il se rendit chez le charbonnier que le|loup connaissait et lui dit: «Mon

איין מעשה בוך

ווידר הין וועק· האט איר ווידר ביט גיזאגט וואו ער הין אישט איך דענק
ווען ווידר פיר יאר אום זיין ווערט ער ווידר קומן אונ׳ באם זיך אן אלש
ווער איר דיא זאך גאר לייט אביר עש וואר איידיל בבלות מיט איר יאח
שאה· אונ׳ וואלט גלייך ווידר ביאנבט קיין ארמן מענבשין לאזן אין איר
הויזגין· אלזו הלטין זיך דיא ארמן לייט ווידר גאר איביל אום דען רבנון
וואר דיא ברעקין גאר רייך דז איר וואל קענבט גידענקין דען אלש וויש
זיא בינערט דש קונבט זיא וואל וויבשין אונ׳ ווארד גאר רייך דש קיין שיר
קיין ערך קונבט האבן אביר ביאנבט קונבט עש מיטן זיין וויא דיא זאך
גישאפין וואר מיט דעם רב אודר וואו ער זא שטאפליך פאר הין קומן
קונטש אך קיינר גיוואר ווערדן זנבדר אידרמן מיינבט ווער אך ווידר
קומן וויא ער פור איך גיטון העט· בון וועלין איין וויל דיא ביז חור
בלייבן לאזן אונ׳ וועלין ווידר שרייבן וואו נעביך דער גוט רב אין יענים
מאלד אום לואף פור איין ווער וואלף דאש וואשט ביאנבט אביר ער טוט
גרוש חזיק מיט לייטין עשין אונ׳ אנבדר חיות דען עש אישט קיין
שטארקר חיה אונבטיר אלי חיות דען איין ווער וואלף מן שיקט בוך
דעם קעליר אונ׳ ליש זיא דוך פראגן אונ זיא דעם ווער וואלף קענבטן
בייא קומן· זיא זאגטן ביין דען ער איז פיל שטרקיר אז איין ליב אך
ווער ער גאר קלוג אלש ווען ער שון איין מענבש ווער· בון דער מלך
וואר זולכיש גיוואר אונ׳ הוב אן אונבט ליש אין דעם וואלד גין קונבט אביר
דעם וואלף ביכט ביקומן דען דער וואלף ווער פיל בגנישייד מן מלכט אים
גרובן עש פטט אלש ביקש· בון וואר איין קליר אים וואלד דעם טעט
דר וואלף ביקש זנבדר האט גוט קונבטשפט מיט אים אונ׳ הילט אוודרן
בייא זייביר הייטין· אביר זונבשט לייט מישטן זיך מיידין דען וואלד דען
זיא בורכטן זיך אל פור דעם וואלף· בון דער מלך דער ליש איין גיבוט
אויש גין ווער דעם וואלף קענבט בו מנבשטר קומן עש זייא לעבדיג אודר
טוט דעם וועלט דער מלך זיין טאכטיר געבן אונבט זיין קיניגרייך נוך
אים ביזבן בון האט דער מלך איין יונג דער וואר נוך לעדיג אונ׳ וואר
איין שטרקיר העלד דר שפראך אדוני המלך וועלט איר אייעיר ווארטן
נוך קומן זא וויל איך איך אונבטיר שטין דען וואלף אום דאש לעבן צו
ברענגן דען איר וויש דאש איך אומטיר אים קרינג בין גיוועזן אונבט
גרוש שטרייט גיהט אונ׳ אישט מיר ביט מיש לובגן וויל איכש דש מאל
אך פאר זוכן· דער מלך פאר היש אים דיא ווארט צו הלטן אלזו באם
דער יונג זיין כלי זין אונ׳ וואפבט זיך גאר וואל דען ער ווערט גוויישליך
דען וואלף אום דאש לעבן צו ברענגן אונ׳ קאם צום קעליר דא דער
שאלך

cher, montre-moi donc l'habitation du loup et où il se trouve!» Lorsque le charbonnier vit que le conseiller voulait s'attaquer au loup, il fut saisi d'effroi, car il craignait que le chevalier n'y laissât la vie, ce qui avait failli lui arriver à lui avec le loup-garou. Il dit au conseiller: «Monseigneur, que faites-vous dans cette forêt sauvage? Si le loup se rend compte de votre présence, vous êtes un homme mort, fussiez-vous doué d'une force extraordinaire.» Le conseiller dit: «Mon cher, montre-le moi, car la raison pour laquelle je suis venu ici, c'est parce que je suis décidé à tuer le loup.» Le charbonnier dit: «Je vous en supplie.» Le conseiller dit: «Allez, vite, ne tardez pas, il le faut!» Alors le conseiller dit: «S'il le faut, que Dieu ait pitié!» Et il se rendit avec le conseiller sur les lieux de divagation du loup. Alors le conseiller s'empara de son arquebuse et de sa lance et alla à la rencontre du loup; il croyait que dès qu'il rencontrerait le loup, il l'abattrait d'un coup d'arquebuse. S'apercevant qu'on en voulait à sa vie, le loup fit un bond de côté et sauta à la gorge du conseiller; il le jeta à terre et voulut le tuer. Aussitôt le charbonnier s'approcha d'eux et fit déguerpir le loup. Mais le conseiller ne voulait pas abandonner; il voulait attaquer le loup de plus belle. Le charbonnier intervint à nouveau. Le conseiller attaqua le loup pour la troisième fois; le loup se mit dans une colère terrible et voulut le déchiqueter. Alors le conseiller implora le Saint, béni soit-Il, de le tirer des griffes du loup, disant qu'il ne l'attaquerait plus. Aussitôt le loup le laissa se relever. Il se mit à battre de la queue pour amadouer le conseiller comme un être humain qui chercherait à en amadouer un autre; il ne voulut plus le quitter et marchait sans cesse aux côtés du conseiller, comme un chien qui court devant son maître. Le conseiller aurait bien aimé s'en débarrasser, car il en avait une peur bleue; mais le loup courait à ses côtés, en battant de la queue. Alors le conseiller enleva sa ceinture et put ainsi tenir le loup en laisse à côté de lui; il l'escortait à travers la forêt. Lorsqu'une autre bête s'approchait pour faire du mal au conseiller, le loup la tuait et lorsqu'il voyait un lièvre ou un renard, il l'attrapait pour l'apporter au conseiller. Finalement, le conseiller emmena le loup en ville auprès du roi. Le roi et ses conseillers furent saisis d'effroi, car| ils étaient

מאלך מיט ביקענט וואר אונ׳ שפראך ליבר וויש מיר דוך ווא האט דער
מאלך זיין וואנונג איז אודר ווא האלט ער זיך דא דער קעליר זאך דז זיך
דער יונג אן דען וואלף וואלט מאכֿין דר שרעק ער גאר זער דען ער
בֿורכֿט זיך דער יונג ווער אום דאש חיות קומן · אלש אים אויך שיר
וואר גישעהן פֿון דעם ווער וואלף · אונ׳ זאגט ווידר דען יונג מייך הער
וויש טוט איר אין דיזן ווילדן וואלד ווארט דער וואלף אייער גיווער זא זייט
איר אום דז לעבן ווען איר שון בוך אזו הוך ווערט · דער יונג שפרך
ליבר וויש מיר אין דען איך בין דער האלבן היא הער קומן איך וויל מיך
דר ווערן דען וואלף אום דאש לעבן צו ברענגן · דער קעליר שפרך
איך ביט אייך דער פֿור · דער יונג שפראך וואקש מכֿט עש ביט לנג
עש מוז זיין אלזו שפראך דער קעליר מוש עש זיין מוש עש גוט דער
בראין אונ׳ גינג מיט דעם יונג דא דער וואלף זיין גנג האט · בון דער
יונג באם זיין ביקש אונ׳ זיין שפיז אין זיין האנד אונט גינג צום וואלף
אלש צו אונ׳ מייבט דער וואלף ווער אים ביגעגינן וועלט ער אין גלייך
דער שאסין האבן · ווא בון דער וואלף מרקט דאש מן אים נוך וואלט
שטין שפרנג ער אויף אין זייט אונ׳ שפרנג דעם יונג אן זיין האלז אונ׳
ווארף אין צו דער ערדן בידר אונ׳ וואלט אין ממית זיין באלד · וואר דער
קעליר דא אונ׳ ינגט דען וואלף פֿון דעם יונג ווידר איין וועק בון דער
וואלט ביט אב לאזן אונ׳ וואלט זיך ווידר אן דעם וואלף מכֿין דער קעליר
ווערט מידר בון צום דריטן מאל מכֿט זיך ווידר אן דעם וואלף דא וואר ד
דער וואלף גאר צורנג אונ׳ וואלט אין צו רייסן דא באט דר יונג הקב״ה
ער זאלט אים פֿון דעם וואלף העלפֿין ער וועלט זיך ביזן אן אים מאכֿן·
בון דער וואלף ליש אין ווידר אויף · אונ׳ הוב איין אונט שוייכֿלט דעם
יונג מיט דעם שוואנץ אלש איין מענש דער דעם אנדרן חניפֿות
טרייבט אונ׳ וואלט ביט פֿון אים וויכֿין אונ׳ גינג אלש בעבן דעם יונג
אלש ווא איין הונד דער דעם הערין פֿאר לייפֿט דער יונג ווער גערן
זיין פֿוטר גיוועזן דען ער בֿורכֿט זיך פֿור אים אביר דער וואלף לופֿט
בעבן אים אונט שוייכֿלט אים מיט זיינם שוואנץ דא טעט דער
יונג זיין גוירטיל אויז אונ׳ בֿורט דען וואלף בעבן אים טַיאָ׳ דעם גוירטל
אונ׳ וואר זיין גלייש מאן אים וואלד ווען שון איין אנדרה חיה קאם
וואלט דעם יונג עפיש גיטון האבן דא וואר זיא דער וואלף ממית אונט
ווען ער איין הזן אודר איין בֿוקש זאך פֿינג ער זיא דעם יונג אונט
ברוכֿט זיא אים · סוף דבר דר יונג ברוכֿט דען וואלף אין דיא שטאט
פֿור דען מלך · דער מלך מיט זייני יועצים דער שראקן גאר זער דען

ן אה ב Y 2 זיא ·

terrifiés par le loup. En effet, ils avaient entendu raconter tellement d'histoires à son sujet, qu'il avait tué tellement de gens, que le roi lui-même fut saisi d'effroi. Il dit au conseiller de remmener le loup. Le conseiller dit: «Sire, n'ayez pas peur du loup; je donne ma tête à couper qu'il ne fera de mal à personne si on ne lui fait rien. Bien au contraire. Il a tué plus d'une bête féroce pour me sauver la vie et il en a capturé plus d'une.» Il garda donc le loup auprès de lui et prit bien soin de lui. En effet, le conseiller raconta comment le loup avait eu pitié de lui et l'avait laissé en vie, alors que le loup eut été en droit de le tuer, car il avait eu le dessous à trois reprises. C'est pourquoi le conseiller prenait bien soin du loup: il lui donnait les meilleures choses à manger et à boire, et non pas les plus mauvaises. Et lorsque le conseiller partait à la chasse, il emmenait le loup et dès qu'il apercevait une bête, quelle qu'elle soit, le loup la pourchassait en pensant au conseiller. Comme le roi avait promis sa fille à qui lui rapporterait le loup mort ou vif, et que le conseiller avait mérité sa récompense en toute équité, le roi tint donc sa promesse et lui donna sa fille ainsi que la moitié de sa fortune. Pour finir, lorsque le vieux roi mourut, le jeune roi hérita du pays tout entier. Il avait toujours son loup, car il ne voulait pas l'abandonner de son vivant, car le loup l'avait laissé en vie et qui plus est, il lui avait permis d'acquérir le royaume. Aussi n'était-ce que justice qu'il prît soin de lui de son vivant. Une fois, il y eut un hiver où il était tombé énormément de neige. Le jeune roi partit à la chasse en emmenant son loup. Dès que le loup fut dehors, il se mit à battre de la queue et à filer droit devant lui en flairant quelque chose. Alors le roi se mit à galoper derrière lui et de loin, il surprit le loup en train de creuser la neige avec sa patte. En s'approchant, il aperçut une inscription sur la neige. En voyant cette inscription, le roi fut fort surpris et dit: «Il ne faut pas en déduire aussitôt que le loup sait écrire. Peut-être lui a-t-on jeté un sort et était-ce un homme auparavant? Il y a eu bien des cas de ce genre.» Or on n'arrivait pas à lire ce qui était écrit. On fit donc appel à tous les docteurs, mais personne n'arrivait à déchiffrer l'inscription. Le roi avait un conseiller qui connaissait la langue| sacrée[288]. Il

זיא גפֿורכֿטן זיך גאר זער פֿור דעם. וואן דען זיא האטן אזו ויל שמועות
הערן זאגן וויא ער זא פֿיל לייט האט אום גבראכֿט דאש זיך דער מלך
אייך גפֿורכֿט אונ׳ שפראך ווידר דען יונגן זול אים דען וואלף הין הוועק
טון׳ דער יונג זאגט אדוני איר דרפֿט אייך פֿור דעם. וואלף ביקש
פֿערכֿטן ווען ער אייבים. איין לייד טוט דער אים ביקש טוט דא זול מן
מיר איין קאפא אב שלאגן אדרבה ער האט מיר פֿיל חיות אום דאש
חיות גבראכֿט אויך האט ער מיר ויל חיות גגבנאן אלזו ביהילט ער דען
וואלף בייא אים. אונ׳ הילט אין גאר וואל דען ער האט גיזאגט דער יונג
ויא דער וואלף רחמנות איבר אין האט גיהט אונט האט אים זיין חיות
ביהלטן וויא וואל ער רעכֿט העט גיהט ווען דער וואלף אים זיין חיות
העט גנומן דען ער וואר דרייא מולט פוסל אן דעם. וואלף ווארדן דער
הלבן היילט דער יונג דען וואלף גאר וואל מיט עשין אונ׳ טריבקין דאש
ביש ער אונ׳ ביט דש בויזי׳ אונ׳ ווען דער יונג אויף דש גיענגט צוג באם
ער דען וואלף מיט ווייש ער פֿור איין חיה זאך גיבנ. דער וואלף אלש הין
הוועק אונ׳ גידאכֿט דעם יונגן דער האלבן האט בון דער מלך פֿאר
הייזן זיין טאכֿטיר צו געבן ווער דען וואלף לעבנדיג אודר טוט ברייכֿט
דש האט בון דער יונג רעדליך פֿאר דיבט אונ׳ דער מלך הילטש אים
אויך אונ׳ גאב דעם יונגן זיין טאכֿטיר זיין האלב מאון דער צו דש לסוף
דער אלט מלך אויך שטורב דש דער יונג מלך דאש גנץ לאנד ביקאם
אונ׳ ער האט דען וואלף אלש בייא אים. דען ער וואלט אין ניט פֿרלאזן
דיא וויל ער לעבט דען ער האט אים. בייאים. חיות ביהלטן אונ׳ האט
אין דר צו גימאכט דש ער דש מלכות האט ביקומן דש ער אין בילך וואל
הילט דיא וויל ער לעבט׳ איין מאל בינגב עז זיך דז אין אייבם וויבטר איין
גרושר שביא לאנג אונט דער יונג מלך רייט הבויש יגן אונ׳ באם זיין
וואלף מיט אלש בלד דער וואלף הבויש קאם הוב ער איין צו ווענדן מיט
זיינים שוואנץ אונ׳ לופט אלש פֿור הין ווא ער עפיש אויז שפירן קונט
גון בינגזב עש זיך דש דר מלך בוך דעם וואלף רייט זאך ער פֿון וויטן
ויא דער וואלף עפיש מיט טפוטן אין שביא גרבט בון ער קאם דר צו
זאך ער ויא איין כתב וואר גישריבן אויף דעם שביא ויא בון דער מלך
דש כתב זאך פֿור וואנדרט ער זיך גאר זער אונ׳ זאגט דאש מוש ניט
גלייך זאך זיין דאש דער וואלף שריבן קיין פֿיל לייכֿט אישט ער פֿור
פֿולכֿט ווארדן אונט זיא איין מענש גיוועזן וויא וואל מער דינגש אלז
גישעהן אישט אלזו קומט מנדז שריבן ביכֿט לייאן שיקט בוך אלי טוקטרי׳
קומט עש בישבט לייאן דא וואר איין יונג דער בייא דער קהלוש
הקודש

dit: «Majesté, c'est une inscription juive», et il se mit à la lire. Voici ce qui était écrit: «Cher roi, souviens-toi de l'amitié que je t'ai témoignée. Je ne t'ai pas déchiqueté alors que j'avais le dessus, bien que j'eusse été en droit de le faire; au contraire, je t'ai épargné et t'ai aidé à acquérir ton royaume. Il se trouve que j'ai une femme dans la ville de – il nomma la ville –, qui m'a jeté un sort à l'aide d'un anneau et qui m'a transformé en loup-garou; si je ne puis remettre la main sur cet anneau, je resterai un loup toute ma vie, mais si je puis remettre la main sur cet anneau, je redeviendrai un homme comme tous les autres. C'est pourquoi, souviens-toi de la grande loyauté dont j'ai fait preuve envers toi! Rends-toi dans cette ville et rapporte-moi l'anneau qui se trouve chez ma femme en signe d'amitié! Sinon, je te tuerai pour de bon.» Et il lui indiqua un signe grâce auquel il reconnaîtrait l'anneau. Voilà ce qui était écrit sur la neige! Après avoir pris connaissance du contenu de l'inscription, le roi dit: «Bien sûr que je vais l'aider, fût-ce au péril de ma vie!» Aussitôt il se mit en route avec trois serviteurs et chevaucha jusqu'à la ville qu'on lui avait indiquée et où habitait la femme du rabbin. Il se fit passer pour un acquéreur de belles bagues et d'antiquités franques pour qui rien n'était trop cher. Il fit venir les juifs pour voir s'ils n'avaient pas du vieil or franc, des bagues ou des pierres précieuses, peu importait. Les juifs dirent: «Nous ne sommes que de pauvres petites gens, mais il y a ici une femme qui possède de beaux bijoux, des bagues et aussi des pierres précieuses.» Aussi demanda-t-il aux juifs de lui indiquer l'endroit où habitait cette femme. On conduisit donc le roi auprès de cette femme, en ignorant toutefois qu'il s'agissait d'un roi. On croyait simplement qu'il s'agissait d'un marchand. Lorsqu'il fut chez la femme, le roi dit: «Dites-moi, femme, j'ai appris que vous aviez du vieil or rare et des bagues anciennes en or; peu importe qu'elles soient serties de vieilles pierres précieuses ou bien ouvragées à la mode franque ancienne, montrez-les moi! Si elles me plaisent, je vous paierai un très bon prix.» Il lui fit voir beaucoup de belles choses et lui fit croire qu'il venait de les acheter en route. La femme dit: «Seigneur, je veux bien vous montrer ce que j'ai en vieil or et en bagues en or.» Elle alla dans sa chambre et revint avec beaucoup de beaux bijoux. On n'en avait jamais vu d'aussi beaux. Le roi lui-même fut étonné de trouver de si belles choses chez un juif.| Alors sur un cordon où

הקדוש דער מאנט אדני קיסר דש אישט כתב פֿון יודן אונ׳ הוב אן צו
לייאן אונ׳ שטיבט אלזו׳ ליבר קינג דו זולשט גידענקן אן דיא ווריינשפט
דיא איך דיר גיטון הב׳ דז איך דיך ניט צו ריסן דא איך דיך אונטיר
מיר הט וויא וואל אז איך גר רעכט הט גיהט נוך הב איך דיינר גישונט׳
אונ׳ הב דיר צו דייבם מלכות איך גיהולפן נון הב איך איין ווייב אין דר
שטט דיא ער נעמט דיא האט מיך ואר ולוכט דורך איין ויגנ ארליין דז
איך צו אייבם ווער וואלף בין ווארדן נון ווען איך דז ויגנרלין ביט ביקום
זא מוז איך מיין לבן לנג אלזו איין וואלף זיין אביר זא איך דז ויגנרלין ווידר
ביקום זא בין איך איין מענש וויא אנדר מענש אך דער הלבן גידענק
אן דיא גרוש טרייא דיא איך דיר גיווזן האב אונ׳ רייש אין דיא זעלבן
שטט אונ׳ ברענג מיר דש פֿיגנרלין בון מייבם ווייב צו ברייבשפט׳
זא ביט זא וויל איך דיך ווידר אום דאש חיות ברענגן אונ׳ גב אים אן
סמן וויא דאש פֿיגנארלין זעהן זולט זילליש שטובד אלש אוף דעם
שביא גישריבן׳ וויא דער מלך זילליש האט פֿאר בומן שפראך דער
מלך דעם וויל איך ווידר העלפֿין אונ׳ זולט איך מיין לייב דאריבר פֿאר
לירן אונ׳ הוב אן אונ׳ מאכט זיך אויף מיט דרייא עבדים אונ׳ רייט נוך
דער שטט וויא זיא גיבעבט ווארי דא דאש רבי זיין ווייב וואבט אונ׳
בם זיך אן ער וועלט שין פֿיגנרלין קפֿין אלט פֿרעמקיש דיגנ זולש
אום ביט צו טויאר זיין ער שיקט נוך יהודים אונ זיא ביט עפיש אלט
פֿרעמקיש גולד העטן פֿיגנרליך וואש עש בור אידיל גישטיין ווער׳
דיא יודן זגטן מיר זיין ארמן לייטליך אביר עש אישט איין פֿרויא היא
דיא הוט שין גישמייד בון פֿיגנרליך אונ׳ זובשט אידל גישטיין אלזו בש
ער דיא יודן מן זולט אין דוך צו דער זילבין פֿרויא וויזן אלזו בורט מאן
דען מלך צו דער פֿרויאן אביר מאן וואשט ניט דאש ער איין מלך וואר
בומן מן מיינט ער ווער איין סוחר וויא ער נון בייא דער פֿרויאן וואר
שפראך דער מלך הערט איר פֿרויא מן הוט מיר גיזאגט איר הבט אלט
זילצים גולד אונ׳ אלטן גילדן פֿיגנרליך עש זייא מיט אלטן ערדל גישטיין
אודר זובשט אלט פֿרעמקיש ארבייט ברענגט מירש הער זא זיא מיר
גיבאלן וויל איך עש אייך גר וואל ביצאלן אונ׳ צונג פֿיל היפש דינג
הרוישיר באם זיך אן ער העט עש איבונדר אייך אוף דעם וועג
קייפט׳ דיא פֿרויא שפראך איך וויל עש דעם הערן וואל ווייזן
וואש איך בור אלט גולד אודר גילדן פֿיגנרליך הב אונ׳ גינג אין איר קמיר
אונ׳ ברוכט אים פֿיל שין תכשיטים דש אי איין מענש גיזעהן הט דש
זיך דער מלך אך זער פֿאר וואונדרט דאש מן בייא אייבים יודן זולט

מה　ג　Y 3　אלז

étaient enfilées des bagues, il vit qu'il y avait également un anneau d'or. Le roi pensa: «Comment faire pour obtenir cet anneau?» Il prit les bagues en main et pensa: «Si seulement, par la grâce de Dieu, le loup avait déjà l'anneau!» Il dit à la femme: «Combien voulez-vous pour vos bagues?» Il se garda bien de montrer l'anneau. Elle dit: «Tant et tant de centaines de florins.» Mon bon roi marchanda les deux bagues, vola l'anneau sans que la femme s'en aperçût et paya les bagues en or à la femme. Il prit congé d'elle et rentra chez lui. Il était déjà de retour chez lui quand la femme découvrit qu'il lui manquait l'anneau. Elle ne put absolument rien faire, car elle ne connaissait pas le marchand. Quelle ne fut pas la détresse de la veuve? Personne, bien sûr, n'en connaissait la cause et elle-même ne pouvait rien dire à personne. En arrivant chez lui, le roi fit un grand banquet auquel il convia tous les princes du royaume. Alors qu'il était à table avec eux, il fit chercher le loup. Le loup vint en gambadant et en battant de la queue, tant sa joie était grande, car il savait que le roi était parti chercher l'anneau, mais il ne savait pas s'il avait rapporté l'anneau. Il embrassa le roi, il caressa le roi. Voyant que le loup le cajolait de la sorte, le roi sortit l'anneau d'or de sa poche et le montra au loup. Or si le roi avait su quelle était la vertu de l'anneau, le roi ne le lui aurait peut-être pas donné. Mais ainsi le roi enfila l'anneau à une des pattes du loup. Alors un homme tout nu se dressa devant eux. A la vue de ce spectacle, le roi le couvrit aussitôt de son bon manteau de renard. Alors celui qui avait été un loup auparavant sauta de joie et dit au roi: «Mon cher, je t'en prie, permets-moi de m'en retourner chez moi, car cela fait bien trois ou quatre ans que je ne suis plus rentré chez moi. Aussi j'aimerais t'en demander la permission.» Alors le roi dit: «Mon cher ami, tu peux rentrer quand tu veux. Mais si jamais tu as envie de rester chez moi, tu peux rester chez moi toute ta vie, à ma table, car ma vie ne suffirait pas à te payer le bien que tu m'as fait.» Sur ce, il s'en retourna chez lui. Le roi voulut le couvrir de cadeaux. Le rabbi dit: «Sire, tu as vu sans doute que j'avais bien assez d'argent à la maison. C'est pourquoi|

אלזו הימש גיצייג פֿינדן אין דעם זאך ער אן אייביר· שבור מיט
פֿינגרליך דאש איין גילדן פֿינגרליין אויך העגגאן גידולט דער מלך
ויא ביקום איך דז פֿינגרליין אוב גם דיא פֿינגרלייך אין דיא הבט אוב
גידולט וועלט גוט דז איין וואלן דז פֿינגרליין שון העט אוב ער שפריכט
ווידר דיא פֿרויא ויא וועלט איר איר דיא פֿינגרליך געבן וויז אביר
ביט אויך דאש פֿינגרליין זיא שפראך אום זא פֿיל הובדרט גולדן איין
גוטר מלך מרקט מיט איר אום דיא צווייא פֿינגרלין אוב גבבת דש איין
פֿינגרליין דאש דיא פֿרויא ביט גיוואר ווארד אוב ביצאלט דער פֿרויאן
איר גילדן פֿינגרליין זיא שפראך אוב ברשותכם הייאין צו ויא ער בון
שון דהייאין וואר מבגאלט דיא פֿרויא דש פֿינגארליין דרפֿט זיך בישט
אן בעמן דען זיא קאבט דען סוחר ביט וועד וואר זיך מער מצער אלש
דיא אלמנה אוב וואושט יא ביאבט ווארום אוב זיא דירפֿט אויך ביאבט
בישט זין בון ויא דער מלך הייאין קאם מכיט ער איין טפֿיר סעודה
אוב ברייט כל טרה מלוכה אוב ויא ער מיטן איבר דעם טיש זש ליש ער
דען וואלף אויך הולן בון דער וואלף קאם אוב שאייכילט אוב מעדילט מיט
זייבים שוואבץ בור גרושר שמחה דען ער וואושט דאש דער מלך וואר
בוך דעם פֿינגרליין הין ווען גיצאגן דיך וואושט ער ביט אוב ער דש
פֿינגרליין מיט הב גיברולט אוב קוסט דען מלך אוב שטרייכילט דעם
מלך ויא בון דער מלך זיך דש אים דער וואלף זא גרוש חניפֿות טרייב
צוג ער דאש גילדן פֿינגרליין הירוישיר אוב ויז דעם וואלף אלט אביר
דער מלך גיוויש הבן דאש דש פֿינגרליין דיא טובגאבט אן אים העט
זא העטש אים דער מלך פֿאר לייכט ביט געבן אביר אלזו טעט דער
מלך דעם וואלף אן איין סוטין · דא שטובד גראיין בקדיגר מן בור
איבין · ויא דער מלך בון דאש זך ווארף ער בלד זיין גוטן פֿיקשן שויב
איבר אין דר בוך שפרבג אוב זגט דער וואלף וואר גיוועזן בור גרושר
שמחה אוב שפראך ווידר דען מלך ליבר איך ביט דיך דוא וועלשט מיר
בון רשות געבן דש איך זל ווידר הייאין ציאן דען איך בין וואל אין דרייא
פֿיר יארן ביט דא הייאין גיוועזן דער הלבין ביט איך אום רשות דא
שפראך דער מלך איין ליבר פֿרייבט ווען דו ווילשט מנשטו הייאין ציאן
זא אביר דיין גילעגין הייט ווער דש דוא ווילשט בייא מיר בלייבן זא בלייב
דיין לעבין לנג · בייא מיר אן מייבם טיש דען איך קיין דיר איין לעבן
לנג דיא טובות ביט ביצאלן דיא דוא מיר גיטון הושט אלזו צוג ער ווידר
הייאין צו דער מלך וואלט אים פֿיל שעבקין דער רבי שפראך אדוני
מלך דוא הושט וואל גיזעהן דז איך גילט גיבין דא הייאין הב דער הלבן
דרך

je n'ai pas besoin de ton argent. En réalité, tu m'a témoigné suffisamment de gratitude en me rapportant l'anneau, car si je n'avais pas pu récupérer l'anneau, j'aurais été condamné à rester un loup-garou à tout jamais.» Or si le roi avait connu le secret de l'anneau, il ne le lui aurait pas rendu si vite, car bien que le roi eût de nombreux bijoux, il ne possédait rien de semblable à cet anneau qu'avec tout l'or du monde, il n'eût pu payer. Il emporta donc des provisions et partit. Sur le chemin du retour, il rassembla des étudiants autour de lui, les habilla de velours noir et revint dans sa ville. En arrivant aux portes de la ville, il émit le vœu suivant: «Dieu veuille que ma femme – que son nom soit effacé à tout jamais! – soit transformée en ânesse, qu'elle se retrouve à l'étable et qu'elle mange au même râtelier que le reste du bétail!» A peine eut-il prononcé le dernier mot que sa femme fut transformée en ânesse, qu'elle se retrouva en bas à l'étable et qu'elle se mit à manger au même râtelier que le reste du bétail. Au même moment, on annonça à cor et à cri que le rabbin était de retour, en compagnie de cinquante vaillants étudiants, tous vêtus de velours noir. La communauté toute entière alla à sa rencontre et lui réserva un accueil remarquable. Ils auraient bien aimé lui demander où il avait été si longtemps. Le rabbi leur dit: «Si vous me voulez du bien, ne me posez pas de question! Et moi, de mon côté, je ne vous dirai pas où j'ai été pendant ce temps, ce laps de temps.» Le rabbi fit semblant d'ignorer ce qui était arrivé à sa femme; pourtant il savait pertinemment qu'elle se trouvait à l'étable. Aussi demanda-t-il à sa maisonnée: «Où est ma femme? Pourquoi n'est-elle pas ici? Peut-être ne supporte-t-elle pas de me voir rentrer avec cinquante étudiants?» Sa maisonnée dit: «Cher maître, si la réponse ne vous fait pas peur, nous allons vous le dire.» Le rabbi dit: «Je n'aurai pas peur.» Alors la maisonnée dit: «Cher maître, lorsque nous avons appris que vous étiez de retour, nous avons couru chez votre femme et nous avons voulu lui annoncer la bonne nouvelle, mais elle avait disparu et jusqu'à présent, nous ignorons ce qu'elle est devenue.» Le rabbi n'eut pas très peur. Il fit semblant de rien et dit: «Je pense que quand elle sera restée partie aussi longtemps que moi, elle reviendra.» Il retrouva ses vieilles habitudes: faire la charité aux pauvres, diriger son école talmudique, étudier, faire le bien. Tout le monde était content. Il était déjà rentré depuis un certain temps, lorsqu'il donna un délicieux banquet auquel il convia toute la ville et lorsqu'il fut plus que rassasié, il dit que dès l'instant où| le Saint, béni soit-Il, l'avait ramené à la maison, il avait fait le vœu de

דרף איך דיין גועלט ניט זונדר דוא הושט מיר גועש געגן גיטון דש דוא
מיר דש פינגרליין הושט צו וועגן בראכט דען ווען איך דש פינגרליין
ניכט העט ביקומן זא העט איך מושן אל מיין טג איין וועד וואלף זיין אביר
העט דער אלך דען סוד בום פינגרליין זעלן ווישן ער העט עש אים
ניט אזו בלד געבן דען ויא וואל דער אלך פיל תכשיטים הוט דא הט
ער דוך קיינש אזו גיהט וויא דאש פינגרליין. דאש ווינגיר צו ביצאלין
וואר אלזו נם ער ווידר איין צעריבנ מיט אוב צוג בורט אן וויא ער בון
אם הייאן ביאן וואר זא זאלט ער ווידר בחורים צו אים אוב קליידד זיא
ווידר אין שווארץ סמוט אוב קם ווידר אין זיין שטט וויא ער בון וואר זיין
שטט קאם וואובשט ער וועלט נוט דאש מיין ווייב יואח שוה איין איזלין
ווער אוב שטעבד אים שטל אוב עש מיט דען אנדרן בהמות אויש
דער קריפין אלש ער דאש ווארט קום אויז גשפרכן הט דא וואר ד
זיין ווייב צו אייביר איזלין אוב שטובד טובטן אים שטל אוב אז מיט דען
אנדרן בהמות אויז דער קריפין · אים דעם קאם דיא צעקה וויא
דער קעם אוב בריכט פינפציק טפירן בחורים מיט זיך אל אין
שווארץ סמוט גיקלייד דא גינגאן אים כל הקהל אנגגן אוב אנפינגאן
אין גר קוישטליך · העטן גערן גיברונגט וואר ער אזו לבנ וועד גיוועזן דער
רבי שפראך וועלט איר מיר וואל טון זא פרונגט מיך ניט אוב איך זאגט
אייך ניט ווא איך דיא צייט אן ווילכין בין גיוועזן · דער רבי גאם זיך
ניט אן בון זיינים ווייב וויא וואל ער וואושט דש זיא אים שטל שטובד
דא פרונגט ער זיין גזינט ווא אישט מיין ווייב דאש זיא ניט דא אישט
ווערט פיל לייכט ביכט זעהן קענן דאש איך פינפציק בחורים ווידר
הב מיט ברוכט דא זאגט דאש גזינט ליבר רבי ווען איר ניט דר שרעקן
וועלט זא וועלטן מיר עש אייך זאגן דער רבי שפראך איך וויל ניט דר
שרעקן דא הוב דאש גזינט אן ליבר רבי וויא איר הבן גיהערט דש איר
ווידר קומט דא זיין מיר גלאפן צו אייערם ווייב אוב הבן איר וועלין דש
בעטין ברוט זגן זא אישט זיא פאר לארן גווארדן ביז נוך צו דער צייט
ניט ווישן מיר וויא עש מיט איר צו גנגאן אישט דער רבי דער שרעק
ניט זער נם זיך דוך ניקש אן אוב שפראך איך דענק ווען זיא אזו לבנ
אוישן בלייבט אלש איך בין אוישן גיוועזן ווערט זיא ווידר קומן אוב הוב
ווידר אן זיין אלטי וויז מיט דען ארמן לייטן צדקה געבן אוב ישיבה אוף
הלטן מיט לערנן אוב מיט מעשים טובים דאש וואר אידרמן פרא וויא
ער בון אן וויל הט ווידר הויז גיהלטן מאכט ער איין קוישליכי סעודה אוב
ברייט דיא גאבן שטט אוב וויא ער בון שיר בול וואר שפראך זיבט אול
אים

construire une belle synagogue et toutes les pierres qu'il lui faudrait, c'était l'ânesse qui les charrierait. Il s'agissait bien sûr de sa femme, mais les autres gens ignoraient qu'il l'avait transformée en ânesse. Les gens disent: «Cher rabbi, que le Bon Dieu vous fortifie dans votre intention pour que, d'un cœur sain, vous réalisiez votre projet au plus tôt.» Entre-temps, l'ânesse s'était gavée et était devenue énorme. De plus, elle s'accouplait devant tout le monde, à l'instar de l'animal qui n'éprouve pas la moindre honte. Mais lorsque le rabbi commença à lui faire charrier des pierres, elle se mit à maigrir terriblement; et dès que le rabbi voyait qu'elle refusait d'avancer, il lui bottait les flancs en disant: «Espèce de chienne va, tout le mal que tu as pu me faire! Que la foudre te tombe dessus!» Et il usa l'ânesse au point qu'elle en fut tout efflanquée. Cette situation durait déjà depuis fort longtemps et personne, hormis le rabbi, ne savait ce que sa femme était devenue. Lorsqu'il eut achevé la construction de la synagogue, le rabbi donna à nouveau un grand banquet auquel il convia toutes les amies de sa femme. Quand elles furent plus que rassasiées, le rabbi se mit à raconter l'histoire à ses amies: tout le mal qu'elle lui avait fait, comment le Saint, béni soit-Il, l'avait aidé à recouvrer la santé, le sort qu'il lui avait jeté par la suite, qui faisait qu'elle resterait ainsi jusqu'à la fin de ses jours. Rien ne changerait plus. En entendant cette histoire, ses proches parents furent pris d'une grande frayeur et eurent pitié d'elle. Ils supplièrent le rabbi de lui pardonner pour cette fois, disant qu'elle ne recommencerait pas. Mais le rabbi n'avait plus confiance en elle. Peu de temps après, le rabbi mourut en laissant une grande fortune à ses enfants; l'anneau disparut et la femme fut contrainte de rester une ânesse. C'est pourquoi le roi Salomon a dit qu'il ne fallait jamais confier de secret à une femme, car s'il n'avait pas confié le secret de l'anneau à sa femme, le rabbi n'aurait pas eu le malheur de se voir errer dans la forêt. Mais il lui rendit la monnaie de sa pièce et ce à juste titre. Plus d'un pense à prendre au piège, mais tel est pris qui croyait prendre. Fin. Voilà l'histoire.

228

(De deux femmes qui accouchèrent la même nuit; de deux enfants qui se ressemblaient; et lorsque vint la troisième nuit,
l'une des deux femmes écrasa son enfant; elle prit l'enfant mort et le donna à sa compagne; elle mit l'enfant mort à la place de l'autre)[289]

אים השי׳ ווידר הייאן געהאלפֿין הוט זא הוט ער איין נדר געטון ער
מעלט איין שיבן שול בויאן אונ׳ אל דיא שטיין דיא ער בידרפֿט דר צו
דיא מושט אים דיא אילן אל דר צו פֿירן דש זעלביג. וואר זיין וייב אביר
דיא אנדרן לייט וואושטן ניט דש ער זיא געווינשט הט צו אייניר אילן׳
דיא לייט זגן ליבר רבי אונזר הער גאט שטרק אייך אייער זין דש איר
בלד ברענגט מיט געזונדים הערצין׳ נון הט זיך דיא אילן געמעשט
אונ׳ וואר גר דיק ווארדן אך וואר זיא מזבה פֿור אידרמן ווא איין בהמה
קיין שוואש הוט אביר דא נון דער רבי אן הוב אונ׳ פֿורט שטיין מיט איר
הוב זיא אונ׳ וואר גר מגר אונ׳ ווען דער רבי זיך דז זיא ניט וואלט ווארט
גין גב ער איר איין טריט אין דיא זייט אונ׳ שפראך אייא דוא ברעקין
ווא האשט דוא מיר אזו ויא געטון׳ דש דיך דער שלק שלג. אלזא ערביט
ער דיא אילן זא גר זער אב דאש זיא ווידר גר מגר ווארט אונ׳ אלזו
שטובר עש נון לנג צייט אן דש קיין מענש מער וואושט דען דער רבי
אונ זיין וויב מער הין קומן׳ וויא ער נון דיא שול הט אויז געבוט מלט דער
רבי ווידר איין גרושים סעודה אונ׳ ברייט אל דאש וויבש פֿרייבט אונ׳
וויא זיא שיר בון בֿזל ווארן הוב דער רב אן אונ׳ זגט דיא שמועה פֿור אירר
פֿרייבט וויא זיא אים העט אזו וויא געטון נון העט אים השי׳ דיא הילף
ווידר געבן דאש ער ווער ווידר געזונט ווארדן אלזו העט ער זיא פֿאר
פֿלוכט אונ׳ מישט אך אל איר טג. אזו בלייבן דא זלט עש ניט אנדרש
ווערדן וויא נון דיא קרובים זולכיש הורטן דא דר שראקין זיא גר זער
דען עש וואר אין לייט דוך פֿאטין זיא דען רבי ער זלט איר דאש מול
פֿאר צייאן זיא ווערט עש ניאן טון אביר ער וואל איר ניאן געטרויאן׳
אלזו ניט לנג דר נוך שטורב דער רבי אונ׳ ליש זיין קינדר איין גרושן
עשיר אונ׳ דאש פֿינגרליין פֿאר שוואנד אונ׳ דש וויב מושט איין אילן
בלייבן דער הוט שלמה מלך געזאגט מן זל קיינים וייב קיין סוד פֿאר
טרויאן העט ער אוך ניט זיינים וייב דען סוד מיט דעם פֿינגרליין
ניט פֿאר טרויאט זא ווער ער ניט אין דיא בזה קומן דאש ער העט
איין אים וואלד אום לאפֿין אביר ער ביצאלט זיא ווידר דש היישט רעכט
מש געדאכט מענכר איין גראב אונ׳ גרובט אייניס אנדרין פֿור אונ׳ ער
פֿלט אליין דרין׳ : סליק זה מעשה :

רכח

מעשה

אישט געשעהן אין שלמה המלך צייטן דא האט זיך
ביגעבן דז צווייא טרגנדין ווייבר הבן זיך אין אייניר
נכט

Histoire qui arriva au temps du roi Salomon. Deux femmes enceintes accouchèrent la même| nuit et les deux enfants se ressemblèrent tellement qu'il fut impossible de les distinguer l'un de l'autre. Le troisième jour, l'une des femmes écrasa malheureusement son enfant qui succomba. Elle alla de nuit prendre dans son berceau l'enfant de sa compagne, qui lui était encore vivant, et elle y déposa l'enfant mort à la place, car il était impossible de les distinguer l'un de l'autre. L'autre femme avait malheureusement dormi pendant cette substitution et elle ne se doutait de rien. Lorsqu'elle se réveilla le lendemain matin et qu'elle voulut allaiter son enfant, elle le découvrit mort dans son berceau. Elle fut saisie d'effroi, car elle savait pertinemment que son enfant n'avait pas été malade et voilà qu'il était mort. Elle eut un mauvais pressentiment et courut au berceau de sa compagne en disant: «Ma chère, laisse-moi donc jeter un regard dans ton berceau pour voir quel enfant s'y trouve, car j'ai bien peur que tu aies pris mon enfant vivant et que tu aies mis, à la place de mon enfant, ton enfant que tu as écrasé.» La compagne répondit que non, que ce n'était pas vrai, que c'était son enfant; qu'avait-elle donc à chercher dans son berceau? Elles se disputèrent donc violemment, l'une accusant l'autre de lui avoir pris son enfant vivant et d'y avoir mis son enfant mort à la place. Pour finir, elles coururent chez le roi Salomon et chacune se plaignit de sa compagne, en disant que l'une avait subtilisé à l'autre son enfant vivant dans son berceau. C'est pourquoi le roi Salomon devait prononcer un jugement pour les départager. En entendant cette histoire, le roi fut saisi d'effroi, pour la bonne raison qu'il n'avait encore jamais été roi auparavant et qu'il n'avait encore jamais statué sur aucun cas; pour la première fois, il était confronté à un jugement aussi difficile, car un enfant ressemblait tellement à l'autre qu'il ne pouvait voir qui ressemblait à la mère. Alors il dit à son serviteur: «Va me chercher le bourreau!» Aussi fit-on venir le bourreau. Lorsque le bourreau fut là, le roi Salomon dit au bourreau: «Ecoute-moi bien, bourreau! Dégaine ton épée et tranche les deux petits enfants par le milieu. Ainsi nous verrons qui est la vraie mère selon la loi de la nature, car la vraie mère ne pourra supporter de voir qu'on coupe son enfant en deux; en effet, elle éprouvera de la compassion pour l'enfant et voudra qu'il reste entier, car la nature ne souffre pas que l'on coupe un enfant vivant en deux.» Le bourreau dit aux femmes: «Venez ici, vous autres femmes, et que Dieu pardonne à l'injuste,| car telle est

גלט בסט גלעגן אונ׳ אי אייניש קינט זך דעם אנדרן גר גלייך דאש
מן קייניש פור דעם אנדרן קענן קונט בון וויא עש וואר קומן אים
דריטן טג דא הט איין פרויא איר קינט גנעביך דר דרוקט אונ׳ וואר
טוט זא גינג זיא הין נכט צאר וויז אונ׳ נם איר חברת קינט אויש איר
ווייגן דאש נוך בייא לעבן וואר אונ׳ לייגט איר דש טוט אין דיא שטט דען
מן קונט קייניש פאר דאש אנדר יענע פרויא הט גנעביך דען הנדיל
אליש פאר שלופן אונ׳ וואושט פון ביקש וויא זיא בון דש מורגנש פריא
אוף וואכט אונ׳ וויל איר קינט זייגן זכט זיא איר קינט טוט אין דער ווייגן
ליגן זיא דר שראק גר זער דען זיא וואושט וואל דש איר קינט ניט וואר
קרנק גוועזן אונ׳ וואר איצונד שון טוט זיא אייניט זיא ביקש גנעש אונ׳
לופא איר גזעלין פור דיא ווייג אונ׳ שפרך ליבר לוש מיך זעהן אין דייניר
ווייגן וואש דוא פור איין קינט הושט דינן ליגן דען איך פורכט מיך דוא
הושט מיר איין לעבנדיג קינט גנומן אונ׳ הושט מיר דיין קינט דאש
דוא הושט דר דרוקט אן שטט מיינש קינט גלייגט דיא אנדר גזעלין
שפראך ניין עש ווער ניט וואר זונדרליך דאש קינט ווער איר וואש
זיא איר העט דר פון פאר איין ווייג צו לופין בון זיא צענקטין זיך זער
מיט איין אנדר אי אייניר זגט דיא אנדר העט איר דאש לעבנדיג קינט
גנומן · אונ׳ העט איר דש טוט אן דיא שטט גלייגט · לסוף זיא לופן פאר
שלמה המלך אונ׳ איר איטליכי קלאגט איבר דיא חברת וויא איר אייגש
דעם אנדרן דאש לעבנדיג קינט אויש דער ווייגן גנומן · דער הלבן
זולט שלמה המלך איין אורטייל צווישן זיא ביידן געבן · וויא זולכיש דער
קינג הורט דא שרק ער גר זער אוריך הלבן ער וואר נוך בייא מלך אונ׳
ביא נוך קיין פסק געבן אונ׳ ביקם דאש ערשט מול איין זולכיש שווער
משפט דען איין קינט זאך וויא דאש אנדר דאש ער ניט זעהן קונט
וועלכיש דער מוטיר עבן זך אלזו שפראך ער ווידר דען קנעכט גיא
הין אונ׳ ברענגט מיר דען תליון דא וואורד דער תליון גבראכט וויא ער
בון קם שפראך שלמה המלך ווידר דען תליון הערשטו תליון נעם דיין
בלוש שווערט אונ׳ טייל דיא צוויא קליינן קינטר מיטן דר צוויא · זא
וועלין מיר זעהן וועלכיש דיא רעכט מוטיר פון בטויאיר אישט דען דער
רעכט מוטיר ווערט זולכיש ניט קענן ליידן דאש מן איר קינט זול
צו שניידן דען זיא ווערט נוך ברם הערציקייט איביר דאש קינט
הבן · אונ׳ ווערט ניט לאזן גאנץ דען דיא בטויאיר קיין דאש ניט ליידן
איין לעבנדיג קינט צו שניידן דא שפראך דער תליון ווידר דיא
וויביר קומט הער איר ביידי וויביר גיט וועל דעם אין רעכטין פאר
מו א Z i צייאן

la décision du roi. Comme vous clamez chacune que l'enfant vivant est le vôtre et qu'il est impossible de savoir à qui appartient l'enfant qui est encore en vie, il faut par conséquent trancher les deux enfants par le milieu et donner à chaque femme la moitié d'un enfant vivant et la moitié d'un enfant mort. Vous en aurez ainsi autant l'une que l'autre et vous ne pourrez plus vous plaindre.» En entendant cette décision, la vraie mère s'écria: «Au meurtre! Au meurtre! Laissez mon enfant tel qu'il est! Je préfère me passer de lui. Je préfère le donner entier à l'autre femme pour que mon enfant reste en vie.» L'autre femme dit: «Non, espèce de catin! Qu'ils les coupent en deux avec leur couteau. Qu'aucune n'aie la meilleure part! Que chacune ait la même chose et qu'aucune n'ait plus que l'autre!» Lorsque le roi Salomon entendit que l'une des deux femmes voulait que l'on coupe les enfants en deux et qu'elle n'avait aucune pitié pour l'enfant vivant, que l'autre femme par contre ne pouvait supporter que l'on coupe son enfant en deux et qu'elle avait pitié de l'enfant, le roi Salomon vit bien que celle qui avait pitié de l'enfant était la vraie mère, et il dit au bourreau: «Donne l'enfant vivant à la femme qui éprouve de la compassion, car elle a pitié de son enfant; par contre l'autre femme, comme ce n'est pas son enfant, n'éprouve pas la moindre pitié pour l'enfant; c'est elle qui a écrasé son propre enfant et qui a pris son enfant à l'autre femme. Par conséquent, qu'on jette cette femme à l'eau!» En entendant ce jugement, la femme s'enfuit. Tout le monde se demanda comment le roi Salomon avait fait pour rendre un jugement aussi sage et ils s'en réjouirent fort.

229

(Du roi Salomon qui jouait aux échecs avec son conseiller)

Histoire Le roi Salomon fit encore preuve de sagesse par la suite. Tout le monde sait bien que le roi Salomon inventa le jeu d'échecs. Un beau jour, il joua avec son premier conseiller pour se distraire; mais son conseiller ne put gagner contre Salomon, car il savait si bien jouer. D'ailleurs personne ne pouvait gagner contre Salomon: c'est lui qui avait inventé le jeu, c'est lui qui le connaissait mieux que quiconque. Un jour,| alors

איין מעשה בוך

צייאן דען דער בישייד אישט צום קינג אזו וויל אייער איטליכש שפריכט דאש לעבנדיג זייא איר זא קיין מן ניט ווישן וועם דש קינט אישט דאש נוך בייא לעבן אישט דער הלבין זול מן דיא צוויא קינט מיטן אנצוויא שניידין אונ׳ איטליכר פֿרויא דש הלב לעבנדיג אונ׳ הלב דאש טוט קינט געבן זא הוט איינישזא פֿיל אלש דאש אנדר אונ׳ דרף קיינש איביר דש קלאגן · וויא זיא דען בישייד הורטן הוב דיא רעכט מוטיר אן צו שרייאן מורדיא מורדיא לוט מיר מיין ליב קינט און צו שניטן וויל אי בלייבין זיינר גר פֿאר מיטן ווילש אידען אנדר פֿרויא אליר געבן דא מיט מיין קינט בייא לעבן בלייבט · דיא אנדר פֿרויא הוב אן ביין דוא הור דוא וועלין שניידי איין איטליכי מיט אירם מעשיר קיינש זולש הבן בעשיר · איך וועלין מיר גן צו גלייכים טייל דאש איינש זא פֿיל הוט אלש דאש אנדר · וויא שלמה המלך דאש הורט דאש דיא איין פֿרויא וואלט הבין מן זולט דיא קינדר צו שניידין אונ׳ הט קיין רחמנות איבר דאש לעבנדיג קינט אונ׳ דיא אנדר פֿרויא וואלט עש ניט ליידין דאש מן איר קינט זולט צו שניידין אונ׳ הט רחמנות איבר דאש קינט דא זך דער שלמה המלך וואל דאש דיא רחמנות הט איבר דאש קינט דאש וואר דיא רעכט מוטיר אונ׳ שפראך ווידר דען תליון גיב דער פֿרויא דיא ברם הרציקייט הוט דאש לעבנדיג קינט דען זיא הוט רחמנות איבר איר קינט אביר דיא אנדר פֿרויא דיא וויל דאש קינט ניט איר אישט זא הוט זיא קיין רחמנות איבר דאש קינט אונ׳ זיא הוט איר קינט דר דרוקט אונ׳ יעביר פֿרויא איר קינט גנומן דער הלבן זול מן דיא זעלבין פֿרויא אין איין וואשיר ווארפֿן וויא דיא פֿרויא דאש אורטיל הורט מכט זיא פליטה דא נאם אידר מאן וואונדר ווא דער קינג שלמה דאש אורטיל הוט גפֿונדן מיט איידיל חכמה אונ׳ פֿרייטן זיך גר זער :

רנט סליק זה מעשה

נוך איין חכמה הוט שלמה המלך געבראכט נוך דעם אידראן וואל ווייש וויא שלמה המלך הוט דאש שוך צו פֿיל שפיל דר דראליט נון ביגב עש זיך איין מול דש ערש שפילט מיט זיינם נעשטן יוען פֿור דיא לנג וויל אביר דער יוען קונט עש שלמה ניט אב געוואונן דען ער קונט עש זא וואל אויך קונט עש שלמה ניאנט אב געווינן דיא ערש דר דראלט הט זו קונט ערש בעשיר דען אידראן נון ביגב עש

זיך

que le roi Salomon était à nouveau en train de jouer avec son conseiller, le roi Salomon fut à nouveau meilleur que son conseiller et le conseiller était pratiquement échec et mat. Au même moment, de grands cris se firent entendre dans la rue, comme si deux hommes étaient prêts à se battre. Le roi Salomon se précipita à la fenêtre pour regarder dehors; il voulait voir ce qui se passait. Pendant ce temps, le conseiller alla subtiliser une pièce appelée cavalier au jeu du roi Salomon, sans que le roi Salomon s'en aperçût et le roi Salomon perdit la partie contre son conseiller. Donc mon bon roi fut fort dépité, en secret, d'avoir perdu la partie, car il pensait qu'il n'existait personne au monde qui pût gagner contre lui. Aussi se mit-il à passer et à repasser en revue le jeu dans sa tête pour savoir comment il avait pu se faire qu'il perdît la partie. Il remit les pièces sur l'échiquier pour voir ce qui l'avait fait perdre. En regardant attentivement le jeu et parce qu'il était doué d'une grande sagesse, il se rendit compte qu'il lui manquait une pièce. Il se dit: «Peut-être m'a-t-il pris une pièce pendant que j'étais à la fenêtre en train de regarder dans la rue, suite à quoi j'aurai perdu la partie. Mais il ne faut pas que je soupçonne Benayahou! Pourtant, j'aimerais bien savoir s'il l'a fait. Je vais trouver une astuce pour l'amener à avouer de son propre chef.» Il s'en alla fort contrarié, tout en faisant semblant de ne pas être affecté par le fait d'avoir perdu au jeu. Un jour, alors qu'il se trouvait au palais à regarder par la fenêtre, il vit passer deux voleurs, un sac jeté en travers de l'épaule; ils voulaient aller voler pendant la nuit; il était déjà très tard. Le roi alla retirer ses habits royaux; il revêtit des habits très laids tels qu'en portent les serviteurs et vite, il descendit rattraper les voleurs. Il leur dit: «Bonsoir, mes chers compagnons, moi aussi, je suis du métier et de plus, j'ai plusieurs clés qui ouvrent les appartements du roi. Voilà longtemps que je guette le bon moment, mais je n'ai pas osé m'aventurer tout seul. Nous allons nous enrichir si vous êtes d'accord pour me suivre.» Les voleurs dirent: «Oui, dès que tu verras l'occasion se présenter, laisse-nous prendre les choses en main, car nous avons l'habileté qu'il faut.» «Très bien! Attendons qu'il fasse nuit noire pour passer inaperçus!» Lorsqu'il fut nuit noire, le roi dit: «Allez, il est grand temps de partir!» Ils se mirent donc|en route. Le roi les conduisit

זיך דאש שלמה המלך מיט זײנם יועץ װידר שפילט דא האט שלמה המלך װידר בעשיר דען דער יועץ דאש דער יועץ שיר װידר מט װאר דא ביגב עש זיך דאש אײן גרוש גשרײא אויז דיא גם דאש זיך צװין מיט אײן אנדר שלגן װאלטן דא לופֿא שלמה המלך אן אײן פֿענשטיר אונ׳ זך אויז דיא גם װאלט זעהן װאש דער מער װער דיא װייל גינג דער יועץ הין אונ׳ נם שלמה המלך אײן שטײן דען מאן נעמט אײן ריטר אויז דעם שפיל דאש שלמה המלך ניט װאשט אונ׳ שלמה המלך פֿאר לאר דאש שפיל מיט זײנם יועץ בון אײן גוטר מלך װאר זיך גר זער מצער הײאליך דש ער דש שפיל פֿאר לארן הט דען ער מײנט ניט דש אײן מענטש אים עולם דער עש אים העט קנן אב גװינן אונ׳ בידוכט זיך הין אונ׳ הער װיא עז מעכט צו גגן זײן דז ער דז שפיל פֿאר לורין העט אונ׳ שטעליט זײן שטײן װידר אונ׳ װאלט זעהן װיא ער דאש שפיל פֿאר לורין העט אונ׳ װיא עריש איבר זעהן העט דא בידוכיט ער מיט זײנר גרושר חכמה װיא אים אײן שטײן מבגליט אונ׳ בידוכט זיך פֿאר לײכט האט ער מיר אײן שטײן גנומין זא איך בין אם פֿענשטר גלעגן אונ׳ הון אין דיא גם גזעהן אונ׳ דא אריביר הון איך דאש שפיל פֿאר לארין ׳ בון איך דרויז דען בניהו ניט צײהין זא װעליט איך גערין װישן אוב עריש גטון הוט איך װיל אײן חכמת דער טרכטין דאש ער מיר מודה װער צון אים זעלבירט אונ׳ גינג אונ׳ גהיליט זיך גר איבל אונ׳ דרפֿט זיך דוך ביקש אײן בעמין דאש ער דאש שפיל פֿר לורין הט אין דעם בינב עז זיך דאש ער אין זײנים פֿליש לאג אונ׳ זך צום פֿענשטיר אנויש דא זך ער דורט צװין גנבים גן דיא הטן זעק אוביר דיא אקסיל דאש זיא בײא נכט גגבין װאלטן דאש װאר בון גר שפוט דא גינג דער מלך הין אונ׳ טעט זײן קיניגליכן קלײדר אויז אונ׳ טעט העשליכן קלײדר אן װיא אן אנדר קנעכט אך אונ׳ לופֿא היגבן צו דען גנבים אונ׳ זגט צו אינן גאט גריש איך מײן ליבן גזעלין אך האב איך דאש האמורק גלערנט צום אנדרין הב איך עטליכן שליסל דיא טובן דאש מלך גמאך װאל אויז ׳ אך בין איך לנג נוך גשטבדן דוך הב איך מיך דאש הגדיל אלײן אונטר שטין מיר װעלין רײך װערדין װען איר מיר פֿאלגן װעלט ׳ דיא גנבים שפראכן יוא זז דוא עטװאש װײשט גלעגן הײט זז לושאובש זרגן מיר װעלן װאל גשיקט גבוגן דר צו זײן באלײן זז װעלין מיר װארטן ביז נכט װערט דאש מאן אובש ניכט זיכט װיא עש בון נכט װאר הוב דער מלך אן באלײן איצובד איזט עש צײט דאש מיר גיגן בון זיא הובן אן צו

מז ב Z ג גן

tout d'abord dans une chambre qu'ils voulurent dévaliser. Le roi dit: «Pas encore, nous allons trouver mieux», et il les conduisit dans une chambre bien meilleure. Là ils voulurent se servir. Le roi dit: «Pas encore, je vais vous montrer encore mieux: là nous aurons bien assez et très peu à porter.» Il les conduisit donc jusqu'à les amener dans la chambre où le roi gardait ses pierres précieuses. Alors le roi dit: «Voilà, servez-vous, c'est le moment, et remplissez vos sacs à ras bords! Moi je vais veiller à ce que personne ne vienne afin que nous puissions repartir en toute quiétude.» Les fous ne se le firent pas dire deux fois; ils prirent tout pour argent comptant et ne se doutèrent pas un instant qu'il s'agissait du roi en personne. Ils remplirent donc leurs sacs à ras bords. Pendant ce temps, le roi quitta la pièce et poussa doucement les verrous, les enfermant à l'intérieur et les empêchant ainsi de ressortir. Puis le roi retourna dans sa chambre à coucher, se changea et dit à ses serviteurs d'être très vigilants, car il avait le pressentiment que des voleurs se trouvaient dans sa chambre. Il y allait de leur vie de ne pas les laisser s'enfuir. Il les fit veiller toute la nuit pour les empêcher de s'enfuir. Dès le lever du jour, le roi fit convoquer le sanhédrin. Or son conseiller était membre du sanhédrin. On dit en effet que Benayahou fils de Jehoyada était son conseiller préféré et que c'était avec lui qu'il jouait toujours aux échecs. Alors qu'ils étaient en train de siéger et que le roi Salomon siégeait obligatoirement avec eux, le roi Salomon dit: «Mes chers sages, prononcez une juste sentence! Comment doit-on punir un homme qui en vole un autre quand cet autre qu'il vole est le roi en personne?» Lorsque Benayahou entendit le roi porter une accusation de vol, il pensa qu'il ne pouvait s'agir que de lui, car il craignait qu'il n'ait fini par découvrir qu'il lui avait subtilisé la pièce. Il se dit: «Si je ne dis rien avant qu'ils ne prononcent la sentence, ils vont me juger. Je vais tout avouer et demander pardon au roi. Peut-être me pardonnera-t-il mon péché et aurai-je ainsi la vie sauve?» Il se leva, tomba la face contre terre et implora le roi: «Sire, je vous demande pardon; il me faut avouer mon péché: c'est moi le voleur. En effet, lorsque nous avons joué aux échecs et que le roi est allé regarder par la fenêtre, j'en ai profité pour prendre| une pièce au roi. C'est pourquoi je vous supplie de me laisser la vie

גין דער מלך פֿורט זיא מיט ערשטן אין איין חדר דא וואלטן זיא גבין הוב דער מלך אן עש איז גוך ניט צייט עש ווערט וואל עטוואש בעשיר קומן אונ׳ פֿארט זיא אין איין בעשיר חדר דא וואלטן זיא אבר געמין שפריך דער מלך גוך ניט צייט איך וויל אייך גוך בעשיר ווייזן דא מיר גבונגן ביקומן אונ׳ דרפֿן ניכֿט שווער דר צו טראגן ער פֿורט זיא זוא לנג ביז ער זיא פֿורט אין דאש חדר דא דער מלך זיין אבנים טובֿת הוט לינן· דא זגט דער מלך דא נעמט איצונד אישט צייט אונ׳ נעמט דיא זעק פֿול זוא וויל איך זעהן דאש גיאט קומט דא מיט מיר ווידר אין דער שטיל ווידר הין וועק קומן דיא ברן לישן זיך אך איבר רידן אונ׳ מייבטן עש ווער אלש ווער אונ׳ וואשטין ניט דש עש דער מלך זעלברט ווער אונ׳ נמין אירן זעק פֿאל גר׳ וואל דיא וויל גינג ער דער מלך אויז דער קמיר אונ׳ שלוס לנבים צו דאש זיא דינן בישלאסין ווארין דאש זיא ניט קומטן ווידר הרויש קומן אלזו גינג דער מלך ווידר אין זיין שלוף קמר טעט זיך אבדרש אן אונ׳ זגט ווידר זיין קנעכֿט זיא זולטן אכֿטונג הבין ער העט גנבים גשפּירט אין זיינם חדר זיא זולטן בייא לייב אכֿטונג געבן דאש זיא ניט הין וועק קומן אונ׳ ליש זיא דיא נכֿט וואל פֿער ווארין דאש זיא ניט קומטן הין וועק קומן וויא עש נון טאג ווארד ליש ער דיא סנהדרן זעצין נון ווארד זיין יועץ אך איבר אונטר דען סנהדרן דען זיא זאגן עש ווער בניהו בן יהודאי גוועזין דאש ווער זיין ליבשטר יועץ גוועזין אונ׳ האט אוונדרן מיט אים גשפּילט אים שוך צופֿיל· נון וויא זיא נון זאשין אונ׳ שלמה המלך ווושט אל מול אך בייא אין זיצן דא הוב שלמה המלך אן ליבי ווייזן לייט געבט איין רעכֿטי פסק וואש זול מאן איינם אן טון דער דעם אנדרין גנבת אונ׳ ניט אליין דאש ער איינם גנבת ער גנבת דעם מלך זעלברט וויא נון דער בניהו הורט וויא דער מלך אן צייגט פֿון גנבים מייגט ער ניט אנדרשט ער ווער אין זעלברט מייגן דען ער פֿארכֿט זיך ער ווער הבן גוואר ווארדין דאש ער אים דען שטיין האב גנומן אונ׳ גידאכֿט זול איך שוויגן ביז זיא איין פסק געבין זא אישט מאן מיך דן איך וויל מודה זיין אונ׳ וויל דען מלך מחילה ביטן פֿילייכֿט אישט ער מיר מוחל איין עבירה דוא מיט איך ניט אום דאש חיות קאם· אונ׳ שטונד אויף אונ׳ פֿיל אויף זיין פנים אונ׳ בט דען מלך אדוני מלך איך ביט אום מחילה איך מוש איין עבירה ביקענן דש איך דער גנב בין דען דא מיר דש שוך צבול מיט איין אנדר גיצונגן האבן זו האט דער מלך צום פֿענשטיר הנויש גזעהן דיא וויל בין איך הין גנאכֿגן אונ׳ האב

דעם

sauve, parce que j'ai avoué de mon propre chef.» A ces mots, le roi se mit à rire et dit: «Cher Benayahou, ce n'est pas toi qui étais visé; ce n'est pas pour toi que j'ai réuni le tribunal. J'ai déjà oublié ce que tu as fait et je t'ai pardonné. J'ai convoqué le sanhédrin pour une toute autre raison: il y a deux voleurs là-haut dans ma chambre qui se sont introduits dans ma meilleure chambre pour y voler; c'est pour eux que j'attends une sentence.» Dans sa grande sagesse, le roi Salomon avait imaginé une situation où le conseiller avouerait de son propre chef, ce qui s'était produit en vérité. Cela lui mit du baume au cœur de savoir enfin comment la partie s'était déroulée et pourquoi il avait perdu; il ne fut plus contrarié du tout comme au moment où il ignorait encore les faits. Alors la sentence fut prononcée: les voleurs seraient pendus haut et court. C'est pourquoi il usa de ce stratagème: si déjà Benayahou n'avait pas avoué de lui-même, le sanhédrin n'aurait pas été convoqué pour rien, car il avait imaginé la scène avec les voleurs. Ainsi devint manifeste la sagesse du roi Salomon dont la Bible dit: «Le roi Salomon fut plus sage que tous les autres hommes de la terre», plus sage même qu'Adam, le premier homme, qui était doué de raison, car il a donné un nom à tous les êtres vivants, à toutes les créatures, en fonction de leur nature.

Et néanmoins le roi Salomon fut plus sage qu'Adam. Fin. Fin.

230[290]

(Il faut qu'un homme quitte l'auberge à l'aube et
qu'il y retourne au crépuscule)

Histoire Il est écrit: *A tout jamais un homme doit entrer sous le signe ki tov et sortir sous le signe ki tov,* ce qui veut dire en yiddish: ‹A tout jamais un homme qui voyage doit pénétrer dans une auberge de jour: celui-ci est appelé *ki tov*, le bon jour; il doit également poursuivre sa route de jour: celui-ci est appelé *ki tov*, le bon jour; il ne doit pas se rendre de nuit dans une auberge ni quitter une auberge de nuit.› Car voici l'histoire que l'on raconte. Il y avait un aubergiste qui hébergeait des gens dans son auberge isolée, située en rase campagne. Lorsqu'il se faisait tard et que les gens ne pouvaient plus parvenir en ville ou au village le plus proche, il leur fallait passer la nuit chez lui. Au moment où il voyait l'un de ses hôtes prêt à repartir, il lui demandait où il comptait se rendre, quel chemin il pensait emprunter.|Quand l'hôte lui disait où il comptait se rendre, l'aubergiste disait:

דעם מלך אן שטין גיבוון · פיט דער הלבין וועל מיר אם חיות ביקש
טון דיא וויל איך זעלברט מודה בין · דו דאש דער מלך הורט הוב ער
אן צו לאכן אונ' שפראך ליבר בניהו איך מיין דיך ניט איך האב דאש
משפט ניט דייבט האלבן גיזעצט דיינש האב איך דיר שון פֿער געשן
האב דירש מוחל גיוועזין דש איך האב דש מאל דיא סנהדרין לאזן זעצין
דען איך האב דובין אין מייבר קאמר נאך צווין גנבים זיצן דיא האבין
מיר אין מיינם בעשטן חדר גבבן דרויבר זול מן מיר איין אורטל געבין
דא האט דער שלמה המלך דורך זייני גרושי חכמה דא איין זך גיטרכט
אוב דער פֿון אים זעלברט מודה ווער אלש אך אין אמת גישאך דא
טעטש אים זער זנפֿט דש ער אך האט גיוואר ווארדן וויא עש צו גנגן
וואר דש ער דש שפיל פֿערלארן האט אונ' גיהילט זיך ביאן אויבל דען
ער וואשט ניט וויא עש אים גנגן וואר אלזו גיצנג דער פסק מן זולט דיא
גנבים הענגן דער הלבן דרטכט ער דיא חכמה זא ער שון בניהו ניט
העט מודה גיוועשט העט ערש דוך ניט פֿער געבש גיזעצט דען ער
האט דיא זאך מיט דען גנבים דער דרטכט דא זיכט מן וואל דש דער
שלמה המלך איין חכם אישט גיוועזן דש אויך אין ווערט גיזעצט ויחכם
שלמה מכל אדם דאש איז טייטש דער קינג שלמה וואר וייזר אז קיין
מענטש אויף דיזר וועלט אפילו אלש אדם הראשון דער האט דוך גרוש
שכל גיהט דען ער האט באמן צו אלים ווא דא לעבבדיג אישט גיוועזן
איטלכר בישעפֿניז בוך זייבר בטויאר · בוך אישט שלמה המלך וויזר
גיוועזין דען אדם הראשון : סליק סליק

רל

מעשה שטיט געשריבן לעולם יכנים אדם בכי טוב ויצא בכי טוב
דאש איז טייטש אבינליך זול איין מענטש אין דיא
הערברינ גן ווען ער וואנדרט ווען עש טאג אישט דער אישט גהייסן
כי טוב אונ' זול אך וואנדרן אויש דער הערבריג ווען עש טאג אישט
דער אישט גיהייסן כי טוב אונ' זול ניט בייא נאכט אין דיא הערבריג
קומן · אודר בייא טאג אויש דער הערבריג גן דען עש אישט גיוועזן
איין מאל איין מעשה דש דא זאש איין ווירט דער דא לייט הערבריגט
מיטן אויף דעם פֿעלד אליין ווען זיך דען לייט פֿער שפעט הטין אונ'
קומטן אין קיין שטאט קומן אודר דארף קומן דא מושטן זיא בייא דיזים
איבר נאכט ליגן ווען ער דען זאך דאש איינר ווידר הין וועק וואלט דא
פֿראגט ער דען געשט ווא ער הין וועלט וואש פֿער שטרוש ער ציהן

מו ג Z 3 וואלט

«C'est justement mon chemin. Je vais t'accompagner.» Il partait donc avec lui et lorsqu'il parvenait avec lui dans une forêt, il assassinait l'hôte à chaque fois, que Dieu nous vienne en aide! Voilà ce que l'aubergiste avait coutume de faire. Plus d'une fois déjà, il avait assassiné des gens et leur avait pris leurs biens. Aussi, quand il avait un hôte qui voulait partir, il se levait chaque fois à minuit et le réveillait en disant: «Lève-toi! Il fait bientôt jour, nous allons partir.» Alors l'hôte, le malheureux, se disait qu'il avait de la chance d'être en bonne compagnie. Mais lorsqu'il sortait, il faisait encore nuit noire et il n'était pas plus de minuit. L'aubergiste avait donc toute latitude pour assassiner quelqu'un. Un beau jour, rabbi Meïr s'était attardé en chemin et il ne put regagner sa ville; aussi fut-il contraint de passer la nuit chez ce même aubergiste. L'aubergiste lui demanda où il allait. Rabbi Meïr le lui dit. Alors l'aubergiste dit: «C'est justement mon chemin. Demain, moi aussi je dois emprunter ce chemin.» Rabbi Meïr dit: «Je me réjouis d'avoir de la compagnie.» Alors mon bon rabbi Meïr alla se coucher. A minuit, notre bon[291] aubergiste vint réveiller rabbi Meïr en disant: «Mon cher hôte, lève-toi! Il est tard, le jour va bientôt se lever.» Alors rabbi Meïr répondit à l'aubergiste: «Cher aubergiste, j'attends mon compagnon; il n'est pas encore là; dès qu'il sera là, je partirai.» Une heure plus tard, mon bon aubergiste revint le réveiller. Rabbi Meïr répondit: «Je ne partirai pas avant l'arrivée de mon compagnon; dès qu'il sera là, je partirai.» Une heure plus tard, l'aubergiste revint et dit: «Lève-toi! Il est l'heure, il fait complètement jour. Il est l'heure.» Rabbi Meïr dit: «Je ne partirai pas avant l'arrivée de mon compagnon.» L'aubergiste demanda: «Comment s'appelle ton compagnon? Où est ton compagnon?» Alors rabbi Meïr dit: «Il s'appelle *ki tov*, le bon jour.» Il voulait dire par là: Le jour est appelé bon, car il est le compagnon de l'homme, il accompagne l'homme; mais la nuit n'est l'amie de personne. Il n'avait donc aucune envie de partir. L'aubergiste lui redemanda: «Où est-il donc?» Et rabbi Meïr dit: «Il se trouve dans ma ville, à la synagogue.» Il voulait dire par là que l'homme devait d'abord faire ses prières du matin après avoir revêtu son châle de prières et ses phylactères, avant de se mettre en route. Alors l'aubergiste courut aux portes de la ville et appela: «*Ki tov, ki tov*!» Mais personne ne lui répondit. Alors| l'aubergiste revint et dit: «J'ai appelé *ki tov*, *ki tov*, mais personne n'a daigné me répondre.» Entre-

וואלט ווען דער נעשט דען דעם. וירט זאגט ווא ער הין וואלט דא זאגט
דער וירט דש איש עבין איין שטרוש איך וויל מיט דיר אלש דען צוג
ער מיט אים. אונ׳ ווען ער מיט אים. אין איין וואלד קאם. וואר ער אלי
מאל השי׳ דען נעשט מיאות אלזו האט דער וירט דען סדר אן אים. דש
האט ער בון פֿיל מאל גיטון דש ער לייט האט אום גיברוכֿט אונ׳ גאם
אין דש איר גוט ווען ער איין נעשט הט דער גֿורט וואלט שטונד ער אל
מאל אים מיטר נאכֿט אויף אונ׳ וועקט דען נעשט אויף אונט שפראך
שטיא אויף עש איז בלד טאג. דש מיר פֿארט גיבן דא מיינט דער נעשט
גֿעביך ער ווער וואל דראן דש ער חברותה ווען ער דען היבויש קם.
וואר עש בוך נאר פֿינשטר אונ׳ וואר ערשט מיטר נכֿט אלש דען האט
דער וירט פלאן דש ער איינן קובט מיאות זיין׳ איין מאל בינאב עש זיך
דש זיך רבי מאיר פֿער שפעט אויף דען וועג דש ער ניט קובט אין
זיין שטאט קומן אונט מושט אך איבר נאכֿט בייא דיזים. וירט ליגן דא
פֿראגט אין דער וירט ווא ער הין וועלט· דער רבי מאיר זאגט עש
אים. שפראך דער וירט דאש איז עבין איין וועג איך מוש אך מורגן
דיזן וועג ציהן רבי מאיר שפראך בין וואל צו פֿרידן דש איך חברותה
האב בון איין נידר רבי מאיר ליגט זיך שלאפֿין וויא עש בון מיטר נאכֿט
וואר קם. איין נידר וירד אונ׳ וועקט רבי מאיר אויף אונ׳ זאגט מיין נאשט
שטיא אויף עש איז שפזט דער טאג איז באלד ווער הבדין דא אנטוורט
רבי מאיר דעם. וירט ליבר וירט איך ווארט אויף מיין חבר דער אישט
בוך ניט פֿער הבדין ווען ער קומט אלש דען וויל איך גין בון איבר
איין שעה קאם. איין נידר וירט אונ׳ וועקט ווידר דא אנטוורט רבי מאיר
איך גא נוך ניט ביז איין חבר קומט ווען ער קומט זו וויל איך גין איבר
איין שעה קאם. דער וירט ווידר אונ׳ שפראך שטיא אויף עש איז צייט
עש אישט נגין טאג עש איז צייט דא שפראך רבי מאיר ווידר איך גא
ביז איין חבר קומט דא פֿראגט דר וירט וויא הייש דיין חבר ווא אישט
דיין חבר דא שפראך רבי מאיר ער הייסיט כי טוב ער מיינט אזו דר
טאג איז גיהיין טוב דאש איז דש מענשין חבר דער גיט מיט איינים.
מענשין אביר דיא נאכֿט איז ניט פֿריינד דא מעלכֿט ער ניט גין דא
פֿראגט דער וירט ווידר ווא ליגט ער דען דא שפרך ראבי מאיר ווידר
ער ליגט אין מיינר שטאט אין דער שולין כלומר ער מיינט אלזו דער
מענש זאל דש מורגיש פֿאר אורין אונט זאל פֿאר טלית אונ׳ תפילין ליגן
אונ׳ דער נוך זאל ער וואנדרין דא לויף דער וירט פֿיר דיא שטאט אונט
רופֿט כי טוב דא וואר ניאט דער אים. עבטוורט דא גיבנ דער
וידר.

temps, le jour s'était levé. Alors rabbi Meïr dit: «Maintenant il est temps pour moi de partir avec mon ami *ki tov*. *Ki tov* est venu.» Il voulait dire par là: celui qu'on appelle le «bon jour»; il venait de poindre; il était l'ami de l'homme et il l'accompagnait en chemin. C'est ainsi que rabbi Meïr eut la vie sauve, car il avait su attendre. Si par contre il était parti en pleine nuit avec l'aubergiste, il y aurait laissé la vie, que Dieu nous garde! C'est pourquoi il dit: «Quiconque veut entreprendre un voyage, doit se rendre à l'auberge avant la tombée de la nuit et il ne doit la quitter qu'au lever du jour. Aussi ne lui arrivera-t-il rien.»

231

(De Bar Kappara qui était très riche et qui habitait dans une ville au bord de la mer)

Histoire qui arriva à un homme du nom de Bar Kappara. Il était extrêmement riche. Il habitait dans une ville au bord de la grande mer[292]. Il se promenait toujours le long du rivage pour se passer le temps, car on y voyait toujours de nouveaux bateaux et autres nouveautés; c'est en effet l'endroit pour aller voir de nouveaux bateaux. Un jour, Bar Kappara alla se promener comme à l'accoutumée. Alors arriva un bateau avec beaucoup de monde. Lorsqu'il fut tout près d'accoster, il échoua et le bateau se brisa et coula. Alors on entendit de grands cris, comme vous l'imaginez aisément, le Saint, béni soit-Il! Aussitôt les marins coururent vers leurs embarcations dans l'intention de porter secours aux gens et notre Bar Kappara courut, lui aussi, pour voir s'il pouvait porter secours aux gens. Et il aperçut quelqu'un dans l'eau en train de se noyer et il le traîna hors de l'eau et lui sauva la vie. Et il l'emmena chez lui et alluma un feu dans sa maison et le frictionna pour qu'il reprenne des forces. Lorsqu'il eut repris ses esprits, notre Bar Kappara demanda à l'homme qu'il venait de sauver qui il était et où il habitait, car il devait être particulièrement méritant pour avoir eu la vie sauve, alors que tant d'autres étaient morts noyés. Il dit: «Je suis un Romain de descendance royale.» A ces mots, Bar Kappara le vêtit des pieds à la tête, car tous ses serviteurs, tous ses habits et tous ses biens avaient été engloutis par les flots; car tous ceux qui étaient morts noyés dans ce bateau lui avaient tous appartenus. Et il déplora la perte de ses gens et d'un grand sac d'argent qu'il avait emporté. «A présent, j'aimerais bien m'en retourner chez mon|

מידר אוּנ׳ זאנֿט איך האב גרופֿן כי טוב כי טוב אוּנ׳ עש וויל מיר ביזט
ענטוורן דא וואר עש טאנֿ דא שפראך רבי מאיר איצונד איז עז צייט
דש איך גֿן איין חבר כי טוב כי טוב איז קווען ער מייבט דען דער דא איז
גֿהיישן כי טוב דער איזט פֿער הבטין דער אישט דש מענשן חבר
דער מיט אים וואנדרט אלזו גֿשאך דעם רבי מאיר ביקש וויל ער
גֿווארט האט ווער ער אביר מיט דעם וירט גֿגֿן ביא באלֿט זו ווער
ער הו אום דאש חיות קווען דער האלבין זאנֿט ער איטליליר דער דא
וואנדרט זאל פֿריא אין דיא הערבריגֿ גֿן אוּנ׳ זאל אך מידר ביא טאגֿ
דרויש גֿן זגֿשילֿט אים ביקש:

רלא

מעשה

גֿשאך אן איינם דער היש בר קפֿרא דער וואר איין
גֿרושר עשיר דער וואנט אין איינר שטאט דיא לאגֿ
אם ים הגֿדול אוּנ׳ ער האט אל צייט זיין שפּציר גֿגֿן אן פורטן דש ים
דא מיט אים דיא צייט פֿר גֿינגֿ דען ער זאך אל צייט עטווש חידוש זאן
שיפֿא אוּנ׳ אנדר ווערן וויא מן בון וואל חידש פֿון שיפֿא זילֿט׳ איינש
מאל דא גֿינגֿ בר קפרא שפּצירן וויא זיין גֿוואנהייט וואר דא קאם איין
שיף מיט פֿילֿ לייטן וויא עש שיר אן בורטן דש מער קאם דא שטיש עז
אוּנ׳ דש שיף צו בראך אוּנ׳ גֿינגֿ אוּנטר דא וואר איין גֿרוש גֿשרייא וויא
בון וואל צו דערבקין השי׳ דא לופֿין דיא שיף לייט אל אין אירן שיפֿן אוּנט
מייבטן זיא וואלטן דיא לייט מציל אוּנ׳ דער בר קפרא לוף אך אוּנ׳ וואלט
זעהן אוּב ער לייט קעביט מציל זיין אוּנ׳ דער וואשט אייבן אים וואשיר
דער וואר שיר פֿגֿיר אוּנ׳ שלעפֿיט אין אויז דעם וואשיר אוּנ׳ דער הילט
אים זיין לעבין אוּנ׳ נאם אין מיט זיך אין זיין הויז אוּנ׳ ווראט אים זיין
שטוב אוּנ׳ טרוקנט אין דש ער וידר צו קרעפֿטין קאם׳ דא ער בון
וידר צו זיינם פֿאר שטאנד קאם פֿראגֿט ער דער בר קפרא דען
ער האט מציל גֿוועזין ווער ער ווער אודר ווא ער דא הייאן ווער דען
ער מושט יוא איין זכות האבין וויל ער דש לעבין בהילט אוּנ׳ וואר זוא
פֿיל דר דרונקן אים וואשיר דא זאנֿט ער וידר איך בין איין רויאר אוּנט
בין מזרע מלוכה ויא זולכש דער בר קפרה הורט דא קליידט ער אין
פֿאן פֿוסין ביז אן קאפֿין דען זיין קנעלֿט זיין קליידונגֿ אל זיין גֿוט
גֿציינֿ וואר אים דער דרונקין דען דיא דא וואר דר דרונקן אים
שיף הטין אל צו אים גֿהערט אוּנ׳ ער קלאגֿט זיין נאט אוּנ׳ ויא ער איין
גֿרושן סך פֿאן גֿעלט הט ביא אים גֿהט בו וויל איך גֿערן וידר צו מיינם
פֿאטיר

père. Il est le frère du pape à Rome. Mais je ne sais comment m'en retourner chez moi, car ces contrées me sont totalement inconnues.» Alors Bar Kappara dit: «Seigneur, soyez sans crainte! Je vais vous aider à vous en retourner chez vous fort honorablement.» Car il voyait bien à son port et à son maintien qu'il venait d'une grande famille. Alors Bar Kappara fit semblant de rien; il alla acheter trois beaux chevaux, il engagea deux valets pour lui et le pourvut de provisions en quantité suffisante, car il pensait: «S'il est l'homme qu'il prétend être, il me le rendra assurément. Il peut aussi, en échange, prodiguer ses bontés aux juifs, car les juifs sont tous assujettis au pape, après Dieu.» Lorsque le jeune roi vit avec quel honneur Bar Kappara le traitait et qu'en outre, il lui prêtait de l'argent, il se mit à pleurer de joie. Alors, il s'adressa à Bar Kappara et dit: «Mon cher juif, tu m'as sauvé la vie, tu m'as acheté trois chevaux et engagé deux valets et, en outre, tu m'as prêté de l'argent. L'argent, je te le renverrai, en signe de remerciement, dès que je serai rentré avec l'aide de Dieu. Je n'aurai aucun mal à te rembourser. Mais les autres bontés que tu m'as prodiguées, je ne sais comment te les payer de retour. Que Dieu te les paye de retour! Mais voici ce que je te promets sur ma foi: il est fort probable qu'un jour j'aie l'honneur d'être pape; s'il en est ainsi, toi ainsi que tous les juifs, vous en bénéficierez toute votre vie.» Bar Kappara dit: «Allez! Dieu vous accordera le bonheur et la santé afin qu'il en soit comme vous le désirez. Partez donc au nom de Dieu!» Alors mon bon seigneur s'en retourna à Rome avec ses deux valets. De retour chez lui, il fut très bien reçu par son père, mais celui-ci lui demanda où donc étaient restés tous ses gens. Alors le fils raconta toute l'histoire à son père. Il lui dit ce qui lui était arrivé, comment le bateau avait sombré corps et biens, comment il avait été sauvé par un juif qui lui avait acheté des chevaux, qui avait engagé des valets pour lui et qui, en outre, lui avait prêté de l'argent. Il ne pouvait lui dire toutes les bontés que ce juif lui avait prodiguées. Le père se mit à pousser des cris de joie en voyant que son fils avait eu la vie sauve. Mais le père haïssait tellement les juifs qu'il n'apprécia aucune des bontés prodiguées par ce juif. Il dit à son fils: «Nous avons assez d'argent. Renvoie son argent à ce juif afin qu'il ne vienne pas me voir, car je ne veux rien| savoir de ton juif ni même le voir!» Voilà à

פֿאטיר ציהן דער אישט דז אפּיפֿיורש ברודר פֿאן רום דא ווייש איך
ניט וויא איך ווידר היים קאם דען איך בין אין דען לאנדרן ביכֿט
ביקאנט · דא שפראך בר קפרא איין הער זארגט ניט איך וויל אויך
העלפֿין דאש איר זולט וואל מיט ערין היים קומן דען ער זאך וואל אן
זיינם גישטלט אוב' אן ציינוגן דש ער איין פֿאן גרושים גישלעכֿט וואר
אלזו נאם זיך דער בר קפרא ביקש אן אוב' גינג הין אוב' קייפֿט דרייא
הישן פֿפֿערט אוב' דינגט אים צווין קנעכֿט אוב' גאב אים צערינג
גינוגן דען ער גידאכֿט איז ער איין זעלכֿיר אן זוא ער מירש וואל ווידר
ביצאלן אך קן ער יהודים טובֿת דער גענגן ווידר טון דען דיא יהודים
זיצין אל אובדר דעם אפּיפֿיור גוט צו פֿאר דא דש דער יונג אלך זאך
דאש דער בר קפרא אין זוא מכֿבד וואר אוב' לייאט אים געלט דאר צו
הוב ער פֿער גרושיר שׂמחה אן צו וויינן אוב' אלזו גיזאגט ער בר קפרא
אוב' שפראך מיין יוד דוא האשט מיך דא מציל גיוועזין פֿאן חיות אובט
האשט מיר דרייא פֿפֿערד ווידר גיקייפֿט אוב' צווין קנעכֿט אוב' הושט
מיר געלט דער צו געליהן בון דש געלט וויל איך דיר ווידר שיקן זא בלד מיר
גוט ווידר היים העלפֿט צו דנק דאש קאן איך דיר בון גאר וואל ביצאלן
אביר דיא אנדרן טובֿת דיא דו מיר גיטון האשט דיא ווייש איך דיר ניט
צו ביצאלין גוט זול דירש ווידר ביצאלן בון דש פֿאר הייש איך דיר אבר
ביא מייבר טרייא עש שטיט וואל דארויף דאש איין מאל דיא גדולה פֿון
אפיפיור אן מיך קעם זו דעם אלזו גישאך זו זולשטו עש מיט זמפט
אלי יהודים ווידר גיניסן אל איר טג. בר קפרא באליין גוט וועל אויך גליך
אוב' הייל בישערין דש עש גישעך וויא אירש פֿור האט אוב' ציכֿט דער
הלבין אין גוטש באמן ווידר פֿורט אלזו צוק איין גוטר הער זעלבט טריט
ווידר הייאן נוך רום. צו וויא ער בון ווידר הייזן קאם. וואר ער גאר וואל
פֿון זיינם פֿאטיר אנטפֿפֿנגן זונדר אליין ער פֿראגט ווא זיין פֿאלק
אלש בליבן ווער· דא זאגט דער זון דעם פֿאטיר זיין גישיכֿנוס וויא עש
אים גנגן ווער וויא זיין גוט זיין הב זיין לייט ווערן אל דר טרונקין אוב' איין
יוד האב' אים זיין לעבן דר הלטן העט אים דיא פֿפֿערד גיקייפֿט דיא
קנעכֿט גידינגט אוב' געלט דר צו געליהן ער קויבט דיא טובֿת ביט אל
גין דיא אים דער יהודא גיטון העט דער פֿאטיר הוב אן צו שרייאן פֿאן
גרושר פֿרייד דאש דער דש לעבֿין הט ביהלטן דוך וואר דער פֿאטיר
זוא איין גרושר רשע דאש אים דיא טובֿת ניט אן גינעם צום יהודה
ווארין אוב' זגט ווידר דען זון איר הבין געלט גינוגן שיק דעם יהודה זיין
געלט דא מיט דר יהודה ניט ווער מיך קומט דען איך מג דן יהודה ניט
זישן

quel point le père haïssait les juifs. Que son fils eût été comblé de bienfaits par des juifs lui déplaisait fort et il continua de plus belle à persécuter les juifs. Le vieil empereur n'eut de cesse de persécuter les juifs. Son fils s'y opposa, car il se souvint des bontés que les juifs lui avaient prodiguées, mais son père, que son nom soit effacé à tout jamais, ne voulut rien entendre. Or les juifs ignoraient que le jeune empereur était si bienveillant à l'égard des juifs. Le jeune empereur envoya donc son plus vaillant conseiller avec trois chevaux auprès de Bar Kappara; il lui renvoya l'argent qu'il lui avait prêté, plus une somme si importante qu'elle était impossible à évaluer; mais tout cela n'était rien en comparaison de la bonté qu'il lui avait prodiguée en lui sauvant la vie, sans parler des autres bontés qu'il lui avait prodiguées. Les quatre cavaliers arrivèrent donc dans la ville où habitait Bar Kappara et se rendirent chez lui. En les voyant venir, il se dit aussitôt: «C'est sans aucun doute mon argent que l'on me restitue de la part du prince.» Il les reçut avec tous les honneurs et il leur demanda ce qu'ils voulaient. Ils dirent: «Notre seigneur à tous, le jeune empereur, nous a envoyés auprès de vous. Il se réjouira du fond du cœur, quand il apprendra que vous êtes frais et dispos. Il se recommande à vous. Par ailleurs, il vous renvoie l'argent que vous lui avez prêté. Il vous remercie: un jour, il revaudra vos bontés à tous les juifs. Mais il aimerait bien que vous lui disiez à combien se montent les intérêts de la somme que vous lui avez prêtée: il vous remboursera très largement.» Bar Kappara répondit: «Digne Seigneur, l'argent était peu de chose. Il n'aurait pas dû engager une telle dépense et envoyer quatre chevaux jusqu'ici. Au contraire, il aurait pu l'envoyer par son plus proche conseiller.» Le conseiller dit: «Allons donc, mon seigneur ne peut assez vous remercier.» Alors il prit une bourse pleine de florins, la jeta sur la table devant Bar Kappara et dit: «Cet argent, c'est mon seigneur qui vous l'envoie.» Il s'agissait de vingt mille florins au moins. Mais Bar Kappara jura qu'il n'en voulait pas, car il était un juif riche[293]. Il pouvait en faire un don quotidien aux juifs. Bref, les messagers pressèrent Bar Kappara d'accepter, mais il s'y opposa catégoriquement. Ils dirent: «Notre seigneur l'empereur se mettra facilement en colère contre nous si nous rapportons l'argent, car il nous a enjoint très sévèrement de ne pas le rapporter.» Bar Kappara dit: «En aucun cas, je n'accepterai cet argent.» Puis Bar Kappara

ווישן בוך זעהן זא איין רשע וואר דער פֿיר אונ׳ וויא וואל דעם זון פֿיל
טובֿת וואריין גישעהן פֿאן יהודים. וואר עש אים דאך ניט אן גינעם
אונ׳ טעט יהודים אל צייט גרוש רשעת אן אונ׳ דער אלט קיסר טעט
אוודרן גרוש רשעת דען יהודים. דא ווערט דער זון דען ער גידאכֿט
אין דיא טובֿת דיא אים פֿון יהודים וואריין גישעהן אביר אן דעם
פֿאטיר יואח שאו הולף עש אלש ניט אביר יהודים. וואשטן אך ניט דש
דער יונג קייזר זא וואר פֿאר יהודים אלזו שיקט דער יונג קייזר זיין
טפֿרשטן יועץ מיט דרייא פפֿערדין צו דעם בר קפֿרא אונט שיקט
אים זיין געלט וואש ער אים גליהן האט אונ׳ איין סך געלט דער נעבין
דש ניט צו צילן וואר דען עש וואר דאך אליז ביקשנגן דער טובה דיא
ער אים הט גיטון דש ער אים דז חיות האט ביהלטן זונדר דיא אנדרי
טובֿת דיא ער אים גיטון האט אלזו קמן דיא פֿיר רכבֿים אין דיא שטט
דא דער בר קפֿרא וואנט אונ׳ קמן אין זיין הויז וויא ער זאך דש זיא קמן
גידאכֿט ער גלייך וואל דא ווערט מיר איין געלט קומן פֿאן יעבֿים שר
אונ׳ וואר זיא אך זער מכבד פֿרוגט זיא וואש איר בינער ווער זיא זאגטן
אונזיר אליר הער יונג קייזר האט אונש הער צו אייך גישיקט אונ׳ טוט
אים גרוש פֿרייד אן זיינם הערצין זא איר בין פֿריש אונ׳ גיזונט זייט
אונט אנטפֿיט אייך פֿיל גוטש צום אנדרן האט ער אייך אייער געלט
גישיקט דז איר אים דר גליהן האט אונ׳ טוט זיך בידנקן וועלש איין אול
פֿער שולדין גינן אלין יודן דוך זולט איר אים זגן וואש איר פֿאר דינט
האט בום געלט צו לייאן וויל ערש אייך גיטלך ביצלן בר קפֿרא אנטוורט
ווידר ווירדיגר הער דש געלט אישט נוך איין שלעכֿט געלט הערט דער
הלבן ניט איין זולכן קושטין דרפֿין ווענדין דש ער פֿיר פפֿערד הערט
הער גישיקט הערש וואל זונשט הער גישיקט מיט דעם נעשטין דר
יועץ זאגט באליין איין הער קיין אייך ניט גינומן דנקן אביר דא צוגן
זיא איין בייטל מיט גולד הרוישן אונ׳ ווארפֿין זיא דעם בר קפֿרא אויף
דעם טיש אונ׳ זאגט דש געלט הט אייך מיין הער גישיקט עש וואר וואל
כף אלפֿים. דא שוואר דער בר קפֿרא ער וועלשט ניט דען ער וועד
איין ארמיר יוד ער קובטעש וואל אלי טאג יהודים ווידר ביצלן בקיצור
זיא וואורן מפֿציר אן דעם בר קפֿרא ער זולטש נעמן עש וואר אביר
קיין דיעה זיא זייגטן אונזר הער דער קייזר ווערט פֿור לייכֿט צירנן
איבר אונש זא מיר דאש געלט ווידר נעמין דען ער האט אונש גאר
ערנשטליך ביפֿאלין מיר זולין עש ניט ווידר נעמין בר קפֿרה זאגט עש
איז קיין מיינונג איך נעמש ניט אונ׳ גינג הין בר קפֿרה אונ׳ שענקט

offrit|au conseiller deux bracelets d'or qui valaient bien cinquante couronnes et, à chaque cavalier, un anneau qui valait bien cinq couronnes. Alors ils s'en retournèrent chez eux et rapportèrent son argent au jeune empereur en lui disant qu'il avait refusé d'accepter quelque cadeau que ce soit, mais qu'il avait ajouté qu'il pouvait en faire don à d'autres juifs. «Qui plus est, voyez ce qu'il nous a offert!» Le conseiller montra ses bracelets et les cavaliers leur anneau. Alors le jeune empereur se rendit chez son père et dit: «Vois, cher père, quel juif c'est: non seulement il n'a pas accepté de cadeau, mais qui plus est, il a offert de beaux présents à mes serviteurs.» Et il montra les deux bracelets et les anneaux d'or à son père. Mais la haine du père était si grande que ce geste lui déplut et qu'il continua à persécuter les juifs. Le jeune empereur ne put l'en empêcher. Cependant les juifs ignoraient que le jeune empereur était si bon. Mais le vieil empereur était un homme si méchant qu'il fit promulguer un décret interdisant aux juifs de circoncire leurs fils et de célébrer le chabbat; il prit aussi d'autres mesures néfastes, leur infligeant ainsi de grandes souffrances. Ils firent pénitence. Les juifs souhaitèrent mourir, tellement ce décret était cruel. Les malheureux étaient dans une situation désespérée. Qu'allait-il arriver? Ils auraient bien soudoyé le vieux roi, mais ils ne pouvaient parvenir jusqu'à lui, car il refusait de recevoir un seul juif. Alors la nouvelle de ce décret se propagea au loin et Bar Kappara, lui aussi, en fut informé. Il se mit en route pour Rome en se disant: «Je vais tenter de parvenir jusqu'au roi; peut-être se souviendra-t-il des bontés que je lui ai prodiguées et pourra-t-il intervenir auprès de son père?» Il se rendit donc à Rome. Lorsqu'il arriva à Rome, les juifs apprirent qu'un juif courageux était venu: c'était un grand érudit, un homme très riche, un homme très influent. Il était venu pour la raison suivante: faire annuler le décret. Ils se rendirent auprès de lui, lui firent les honneurs de la communauté et lui dirent: «Cher rabbi, si vous pouvez nous épargner ce cruel décret, ne regardez pas à la dépense. Nous n'avons pas d'autre solution que de nous adresser au jeune empereur afin qu'il intercède auprès de son père pour lui faire annuler le décret. Autrement nous n'obtiendrons rien du vieil empereur.» Bar Kappara dit: «Chers amis, si telle est la volonté de Dieu, soyez sans crainte: je suis capable,|avec l'aide de Dieu,

דעם יעגן צוויא גולדן ארם ריגנ ווארין וואל פונפציק קרונן ווערש
אונ׳ איטליכם רכוב׳ איין רינגרליין פיר פיבצי׳ קרונן אלזו בוגנ זיא ווידר
הייאן אונ׳ בראכטן דעם יונגנ קייזר זיין געלט ווידר אונ׳ זאגטן דש ווער
קיין אייבונ געוועזן דש ער עפיש העט וועלין גשענקט האבן זונדרליך
אליין העט געזאגט ער קען עש וואל געגן אנדרין יודן פאר שולדין אונ׳
ביט אליין זילט וואש ער אונש דר צו גשענקט האט אונ׳ דער יעגן וויז
זיין ארם בענדר אונ׳ דיא רכבים ווין אירין רינגרליך דא גינגנ דער
יונגנ קייזר צו זיינים פאטיר אונ׳ שפראך זיך ליבר פאטיר וויא איין יוד
איז דש ניט אליין דש ער קיין גשענק וועלין אישט דר צו הין געגן אונ׳
האט איין דינר אל בינובט מיט גוטן געבן אונ׳ וויז דעם פאטיר דיא ארם
בענדיר אונ׳ צוויא גולדן רינגרליך · דוך ווער דז רשעות פום פאטיר
זו גאר גרוש דש עש אים ניקש אן גינעם ווער אונ׳ הילט יהודים גאר
אויבל פארט · אונ׳ דער יונגנ קייזר קונט ניט ווערין דוך וואשטן
יהודים ניט דש דער יונגנ קייזר זו גוט ווער אבר דער אלט ווער זוא אי
גרושר רשע דאש ער ליש איין גיבוט אויז געגן דאש דיא יודן ניט זולטן
יודשן אך קיין שבת ניכט הלטן אונ׳ פיל ביבין גיפוט דז דיא יודן אויבל
דראן ווארן זיא טעטין חשוב׳ אך וואבשטן זיא זיך טוט דען דיא גזירה
ווער זוא גאר ביז זיא ווארן בעביך גאר אויבל דראן בון וואש זולט געשעהן
זיא העטן געערן דעם אלטן אלך שוחד געבן זוא קונטן זיא ניט צו אים
קומן דען ער וואלט קיין יוד פאר אין לזן דא ווארד אן דיא גזירה וויט
אונ׳ ברייט גיוואר דא ווארד עש דער בר קפרא אך גיוואר אונ׳ הוב זיך
אויף אונ׳ צוך געגן רום דען ער גידאכט איך וויל זעהן אוב איך צום אלך
קאן קומן פיליכט ווערט ער אן דיא טובה גידענקין דיא איך אים
גיטון האב אובט ווערט עש בייא דעם פאטיר אויז ריכטן אלזו מאכט
ער זיך אויף אונ׳ צוך געגן רום וויא ער בון געגן רום קאם דא ווארדן עז
דיא יודן גיוואר וויא איין טפיר יוד ווער קומן דר ווער איין תלמיד חכם
ער ווער איין עשיר ער ווער איין בעל חן אונ׳ ער ווער דער הלבן הער
קומן דש ער דאך דיא גזירה וועלט אבטל זיין אונ׳ גינגנ צום אים טעטין
אים גרושן כיבודים אן אונ׳ זאגטן ליבר רבי קומט איר אונש העלפין
מיט דער בויזן גזירה זא שפארט אונש קיין געלט דען מיר מוזן איינש
טון אונ׳ מזן דען בייאן קיסר אן רופין דז ערש מוכט צו וועגן ברענגן
בייא דעם פאטיר דש ער דש גיבוט מוכט אויף טון זונשט קעבין מיר
ניט בייא דעם אלטן אויש ריכטן · דער בר קפרא שפראך ליבן לייט
אישט עש פאן נוט אויש צו ריכטן זו זורגט ניט זוא גטרויא איכש מיר
מיט

d'obtenir son annulation auprès du jeune empereur, sans débourser un sou ni centime.» Alors mon bon Bar Kappara se rendit au château du jeune empereur. Il était d'une apparence si imposante qu'on ne le prit pas pour un juif. Il se fit annoncer au jeune empereur, disant que quelqu'un demandait audience à sa majesté impériale et qu'il s'agissait d'un juif. Lorsque l'empereur apprit que des juifs lui demandaient audience, il fut saisi d'effroi, car il savait pertinemment ce qui l'attendait et il savait pertinemment qu'il ne pouvait rien obtenir de son père, bien que ce fût de son devoir d'intercéder pour les juifs eu égard aux bontés que les juifs lui avaient prodiguées. Il fit donc appeler le juif auprès de lui et, voyant à quel point ce juif était imposant, il prit soudain peur, se disant: «Peut-être s'agit-il du juif qui m'a sauvé la vie et qui m'a prodigué ses bontés?» Mais il ne put le reconnaître comme tel, car cela s'était passé bien longtemps auparavant. Dès que le juif fut en sa présence, il se jeta à ses pieds en disant: «Votre Très Gracieuse Majesté, nous nous adressons à vous, après Dieu, pour que vous obteniez de votre père qu'il annule le décret et pour que vous vous souveniez du bien que je vous ai fait lorsque vous étiez au milieu des flots!» Et il se mit à pleurer. Dès que le jeune empereur entendit cette histoire et sut qu'il s'agissait du juif qui lui avait sauvé la vie, il se leva de son siège, le fit se relever et, tombant dans ses bras, il l'embrassa et pleura avec lui en disant: «Mon bon juif, mon cœur, relève-toi! S'il m'est possible, avec l'aide de Dieu, d'intercéder auprès de mon père, je m'y emploierai. Reprenez donc courage!» Il fit asseoir le juif à ses côtés et voulut lui rendre les honneurs. Mais Bar Kappara dit: «Seigneur, ce n'est pas la raison de ma venue ici; la seule raison est que je supplie Votre Majesté de faire annuler le décret. Ainsi Dieu vous prolongera la vie.» L'empereur dit: «Mon cher juif, revenez plus tard! Entre-temps j'irai trouver mon père pour lui parler.» Bar Kappara dit: «Sire, n'oubliez surtout pas, pour éviter aux juifs de mourir aussi honteusement, qu'il faudrait annuler ce cruel décret!» L'empereur dit: «Je mettrai tout en œuvre», et il raccompagna lui-même Bar Kappara. Alors mon bon Bar Kappara retourna auprès des juifs, mais il ne voulut pas leur dire s'il avait obtenu satisfaction ou non. Au contraire, il dit: «Tout| se passera bien» et il les consola. Qu'ils restent donc pieux et conti-

מיט דר הילף גוטש בייא דעם יובנן קייזר אויש צו ריכטן זונדר העליר
אונ׳ פפעניג בון איין גוטר בר קפרא אלזו זיך פור דאש יובנן קיסר
שלאס · דאך וואר ער זו שטאטליך דאש מן בילכט קונט פער איין יודן
אונ׳ ליש זיך אן זאגן צום יובנן קיסר עש ווער אייבר דא דר וועלט זיין
קיסרליכן מאישטיט אן שפרעכן אונ׳ ווער איין יוד בון וויא עש דער
קיסר גוואר וואר דאש אין יהודים וואלטן אן שפרעכן דער שראק
ער גאר זער אירזיך ער וואשט וואל וואש עש ווער אן טרעפן אונ׳ ער
וואשט וואל דש ער אין ביקש קובט בייא דעם פאטיר אויש ריכטן וויא
וואל ער עש בילך זולט דען יודן אויש גריכט האבן פון וועגן דר גרושי
טובה דיא אים דורך יהודים גשעהן וואר בון ער ליש דען יהודא פור
אין קומן זא זאך ער וויא דאש איין שטאטליך יוד וואר דרשרק ער גלייך
אונ׳ גדאכט פיליכט ווערט דש דער יוד זיין דר איך האט מזיל גוועזין
פום חיות אונ׳ הט מיר דיא גרושי טובות גטון דוך קובט ער ביט אין
דער פער אן זעהן דען עש וואר לנג גשעהן גוועזין · אונ׳ זו בלד דר
יוד פאר אין קאם פיל ער אים צו בוש אונ׳ זאגט אליר גנעדיגשטר
קייסר מיר רופן איך אן גוט צו פאר איר וואלט דוך בייא אייערם
פאטיר דש גבוט אויף טון אונ׳ וואלט אן דש גוטש גדענקן דאש איך
איך גיטון האב דא איר אים וואשיר לאנגט אונ׳ הובט אן צו שרייאן זו בלד
דער יובנג קייסר דיא שוועה הורט דש דש דער יוד וואר דר אין האט
מזיל גוועזן שטובד ער פון זיינם שטול אויף אונ׳ הוב אן אויף אונ׳ פיל
אים אום זיין האלז אונ׳ קושט אין אונ׳ הוב אן צו וויינן מיט אים אונט
שפראך מיין יוד מיין הערץ שטיא אויף אישט עש מוגליך פון גוט דש
עש בייא מיינים פאטיר אויש צו ריכטן אישט זו וויל איכש טון אונ׳ זייט
דער הלבן וואל גמוט · אונ׳ זעצט דען יודן גבעבין זיך אונ׳ וואלט אין פיל
מכבד זיין ער שפרך אדוני איך בין ביט דר הלבין הער קומן זונדרליך
אליין פיט אדוני וואלט דאש גפוט פער שטערין זו ווערט גוט אויך
לעבנג אויער לעבין דער קיסר שפראך מיין יוד קומט דער בוך ווידר
הער זו וויל איך צו מיינם פאטיר גן אונ׳ וויל מיט אים רידן דער בר
קפרא שפראך מיין הער קייסר שטעלט עש דוך אן קיין פער געש
דא מיט דיא ארמין יודן זו שעבטליך אום איר לעבין קומן אונ׳ דיא ביין
גבוט מעכט פער שטערט ווערדין דער קיסר שפראך וויל איך ביט
אין דער זאך שפארין אונט גנג מיט דעם בר קפרא זעלברט הין
בויש · בון איין גוטר בר קפרא קאם ווידר צו דען יהודים וואלט אביר
ביקש זגן אוב ער עפיש הט אויש גריכט ביט אודר זונדר זגט דיא זיך

nuent de jeûner! Il allait faire de même en espérant que le Saint, béni soit-Il, ait pitié d'eux. Alors les juifs furent saisis d'effroi, car ils comprirent à ses paroles qu'il n'avait encore rien obtenu et que la persécution n'allait faire que continuer. Entre-temps, le jeune empereur alla trouver son père pour l'inviter à déjeuner, le priant de ne pas refuser. Il dit: «Je viens avec toi.» C'est effectivement ce qui arriva: le vieil empereur alla déjeuner avec son fils. Tandis qu'il était à table, le juif revint et demanda à être reçu par l'empereur. Alors ses gardes dirent que l'empereur était à table. Le juif donna une bague magnifique à l'un d'eux et lui dit de l'annoncer à l'empereur. Le garde dit: «Mon cher juif, même si tu me donnais le double, je ne t'annoncerais pas à l'empereur, car le vieil empereur est en train de déjeuner avec le jeune empereur et si je mentionnais un juif en sa présence, il me couperait la tête.» Bar Kappara lui dit: «Alors fais la chose suivante: apporte-lui une lettre de ma part! L'empereur ne saura pas de quoi il s'agit avant d'avoir lu la lettre. S'il consent à me recevoir, dis-le-moi; sinon, je me retirerai.» Il dit: «Je le ferai.» Aussitôt Bar Kappara écrivit une toute petite lettre et la donna au garde. Le garde voulut mériter son anneau et porta la lettre au jeune empereur. Dès qu'il eut fini de lire la lettre, il eut peur et se dit: «Que faire? Dois-je en informer mon père? Mais alors il partira. Poursuivons notre idée et faisons monter le juif. Quand mon père verra le juif qui m'a prodigué ses bontés, il aura pitié des juifs par amour pour moi.» Bar Kappara avait eu la même idée que l'empereur et c'est pourquoi il avait envoyé le garde auprès de l'empereur, afin qu'il se souvînt de ses bontés. L'empereur dit au garde: «Fais monter immédiatement cet homme ici!» Le garde se dit: «Que ce juif doit être important pour que l'empereur le fasse venir alors qu'il est à table!» Il alla annoncer la nouvelle au juif et lui dit de monter immédiatement avec lui. Dès qu'il fut en haut et qu'il vit tous les dignitaires de l'empire à table, il entra dans la salle, tomba face contre terre, se mit à pleurer et dit: «Monseigneur, ayez pitié de nous autres pauvres juifs et annulez le décret!» Dès que le jeune empereur vit le juif, il se leva|de table, alla le prendre par la main et l'assit à ses côtés en disant:

ווערד ניט ווערין אונ׳ וור זיא טרישטן דוך זולטן זיא בֿורט פֿרום זיין אונ׳
ושטן׃ דש גלייכן וועלט ער אך טון אוב זיך הקב״ה מרחם וועלט איבר
זיא זיין׃ דש דער שראקין יהודים גאר זער דען זיא פֿאר שטונדן אן
זיין רידן דש ער נוך ביקש האט אויש גריכט אונ׳ דאש רשעות גיגן
אלש בֿורט אלזו גיגן דער יונג קיסר אובט פֿט דען פֿאטיר ער וועלט
מיט אים עשין צו מיטאג דש ערש אים אך ניט ווער זאגט אונ׳ שפרך
ער וועלט קומן אלש דש בון אך גישאך דש דער אלט קיסר צו מיטאג
עשיט מיט דעם זון׃ וויא ער נון איבר טיש זאס דא קאם דער יהודא
ווידר אונ׳ בינערט בֿור דען קיסר דא שפראכֿין דיא טרוואבטין דער
קיסר זעש איבר טיש דער יוד זאגט אונ׳ שענקט אייגם ניט ויבנרליין
ער זולט עש דעם קיסר אן ציינן דער טרוואבט שפראך איין יוד ווען
דו מיר שאן נוך זו פֿיל שענקשט זו וועלט איכש אים ניט זאגן דען דר
הער קייסר דער אלט דער עשט איצונד מיט דעם יונגן הער קייסר
אונ׳ ווען איך אים זולט איין יודן גידנקן זוא שלוג ער מיר דען קאפֿא אב
בר קפרא שפראך זו טו אייגש אובט ברענגן אים בריב פֿון מייגט
ווענן זוא ווערט עש דער קיסר ניט וויסן וואש עש אן טרעפֿט ביז ער
דען בריף לייט׃ ווערד ער דען מייגר בינערין זוא זאגן מירש ווא ניט
זוא וויל איכש בלייבן לאשין דער שפראך דז וויל איך טון בלד שרייב דר
בר קפרא איין קליין בריבליין אונ׳ גאבש דעם טרוובט׃ דער טרוואבט
וואלט זיין ויבנרליין ווער דיבן אונ׳ בראכֿט דעם יונגן קיסר זיין בריף זוא
בלד ער דען בריף לייט דר שראך ער אונ׳ גידאכֿט וואש זול איך טון זול
איכש מייגים פֿאטיר זאגן זו לייפֿט ער הין ווען וויל מיין זין פֿאלגן וויל
דען יודן ארופֿין לאן קומן ווען מיין פֿאטיר ווערט זעהן דען יודן דר מיר
טובֿה האט גיטון ווערט זיך מייגר ליסשפֿט הלבן מרחם איבר יהודים
זיין׃ וויא דר קיסר גידאכֿט זוא גידאכֿט דער בר קפרא אך אונ׳ שיקט
אך דער הלבין דעם מאל צום קיסר דז ער אן דיא טובֿה זולט גידענקן׃
אונ׳ דר קיסר זגט ווידר דען טרוואבט לוש דען מן הרופֿין קומן שטראך
הריין דר טרוואבט גידאכֿט וויש מוש דש פֿער איין יוד זיין דר מיין הער
קייסר וער זיך לאט איבר עשין אונ׳ בראכֿט דעם יודן ווידר פיטשפֿט
ער זולט שטראך הנופֿן קומן מיט אים׃ זו בלד ער הנופֿן קם אונ׳ זך
וויא דורטן כל שרה מלוכה זש איבר טיש גיגן ער אין דיא שטוב ויל בידר
אויף זיין פֿנים אונ׳ הוב אן צו שרייאן אובט אליר דורך לייכשטיכטר
קייסר האבט ברם הערציקייט׃ איביר אונש ארמין יודין אובט
פֿער שטערט דאש גיבוט׃ זוא בלד דער יונג קייזר דען יודן זך שטונד
ער

«Mon très gracieux père, il est de mon devoir d'être bon envers ce juif, car voici le juif qui m'a sauvé la vie et prodigué tant de bontés. Si ce juif avait agi différemment, où serais-je maintenant et en quelles mains passerait votre royaume? C'est pourquoi il nous incombe de remercier Dieu en premier et les juifs ensuite. C'est pourquoi nous sommes infiniment redevables à ce juif. C'est pourquoi mon très gracieux père, je vous prie de vous souvenir de ce qu'il a fait, de le traiter honorablement et d'annuler le décret contre les juifs.» Et il se jeta lui-même aux pieds de son père. Tandis que le père regardait le juif en pensant: «Il a sauvé la vie de mon fils! S'il en eut été autrement, mon royaume serait passé en des mains étrangères et tous mes biens eussent été perdus à jamais. En vérité, je suis infiniment redevable à ce juif.» Et il dit à son fils: «Mon cœur, mon fils chéri, relève-toi! Dorénavant les juifs t'appartiendront. Fais-en ce que bon te semble, mais ne m'en informe pas!» Il prit quand même un beau collier en or et en ceignit le cou du juif en disant: «Prends-le, juif! Ce collier, je te le donne parce que tu as sauvé la vie à mon fils.» Dès que le fils eut entendu les propos de son père, il se réjouit et dit: «Mon cher père et seigneur, je vais faire en sorte que les juifs soient sous mes ordres, afin que vous n'ayez plus jamais affaire aux juifs.» Le vieil empereur dit: «Je t'offre donc les juifs; rédige un papier les concernant; veille simplement à ce qu'on en parle le moins possible en ma présence!» Sur ce, il quitta la salle en disant: «Mais fais honneur à ce juif-ci, car il a été bon envers toi.» Bar Kappara cependant refusa de prendre le collier. Le jeune empereur fit en sorte qu'il fût obligé de le prendre. Ils étaient assis côte à côte. Ils firent venir des scribes et placarder dans toutes les provinces romaines que le décret contre les juifs était annulé. «En effet, nous nous rendons compte que nous commettons de nombreuses injustices à leur égard. C'est pourquoi il ne faut pas opprimer les juifs, sous peine de mort.» Il leur accorda de nouvelles garanties en présence de tous les dignitaires de l'empire, telles que Bar Kappara les avait exigées et il informa ses conseillers des bontés que le juif lui avait prodiguées: il lui avait non seulement sauvé la vie, mais de plus, il lui avait prêté de l'argent, il l'avait vêtu et lui avait acheté des chevaux. En entendant cette histoire,| chacun s'écria: «Un tel homme est digne qu'on l'honore.» On lui

ער אויך פֿאן טיש אוב׳ גאס אין בייא דער הנט אוב׳ זעצט אין נעבין
זיך אוב׳ שפראך אליר גֶנעדיגשר פֿאטיר דעם יודן בין איך שולדיג
גֶוֶעזן צו טון דען דאש איזט דער יוד דער איר איין דר הַלטן הוט אוב׳ זא
פֿיל גֶוטש גֶיטון הוט אוב׳ זא דער יוד גֶיטון העט זא ווער איך · זא קעם
אייער קייזרטום הין דער הלבין מעגֶן איר וואל גֶוט צו פֿאר אוב׳ יודן
דער בוך דנקין · דער הלבן זיין איר אים שולדיג פֿיל גֶוטש צו טון דער
הלבין ביט איך אייך אליר גֶנעדיגֶשטר פֿאטר · דאש איר וואלט דוך
דאש זעלבין גֶידעבקן אוב׳ אין ווידר פֿאר ערין אוב׳ אין דען יודן דאש
גֶיבוט ווידר פֿאר שטערין · אוב׳ פֿיל דעם פֿאטיר ווידר זעלברט צו
בֿוס : דא בון דער פֿאטיר דען יודן אן זיך אוב׳ גֶידולט זיך ער הוט מיין
זון בייא זיינם לעבין ביהַלטן אוב׳ ווען יוא דש זעלבין ביט ווער זוא ווער
איין מלוכה אין פֿרעמדין הנט קומן זוא ווער יוא מיין גֶוט איין הב אליש
פֿער לארין : זוא בין איך יוא דעם יודן פֿיל גֶוטש שולדין צו טון · אוב׳
שפראך ווידר דען זון מיין הערץ ליבר זון שטיא אויף פֿאן דער ערדן
דיא יודן זאלן דיין איגֶן זיין · מך מיט איבן וואש דו ווילשט זאג מיר בוזן
בישט דער בֿון · אוב׳ נאם דך איין שיבי גֶילדן קעט אוב׳ ווארף זיא דעם
יודן אן הלז · אוב׳ שפראך נעם הין יוד דיא קעט וויל איך דיר גֶעבן
פֿאר דיא וויל דוא מיר מיין זון בייא לעבין ביהַלטן הושט · זוא בלד דער
זון דאש ווארט צום פֿאטיר הט ווער ער פֿרוא אוב׳ שפראך מיין ליבר
פֿאטיר אוב׳ הער איך וויל שפֿין דאש דיא יודן אונטר איר זיבן זאלן דא
מיט איר בישט דרפֿט מיט דען יודן צו טון הבן · דער אלט קיסר
שפראך הלט דיר יודן גֶישעבקט מך איין פֿעפֿיר איבר זיא מך בוזן דז
זיא פֿאר מיר ביט פֿיל גֶידאכֿט ווערדן אוב׳ גֶיבג הין וועק אויש דעם
חדר אוב׳ שפראך דאך הלט דיין יודן ערליך דען ער הוט דיר גֶוטש
גֶיטון · אביר דער בר קפרא וואלט דיא קעט ביט בעמין · זוא מלט
דער יובג מלך דאש ער זיא מושט בעמין אוב׳ זשין בייא אבנדיר אוב׳
לישן ספרים הולין אוב׳ ליש אין גֶבץ רויאשין לנט אויש שרייבן דאש איר
גֶיבוט זולט ווידר אופֿן זיין דען מיר ווערדן אויף דיא שפור קומן דאש מן
אין אין רעכֿט טוט מיט פֿיל זכֿין · דער הלבן זולט מן דען יודן קיין איבר
לשט טון בייא פֿאר לושט דאש לעבין : אוב׳ גֶב אין בייאן קיומים צֿור
כל שרה מלוכה זיא זיא דער בר קפרא ביגֶערט אוב׳ אר צילט דען
יועצים וויא אים דער יוד פֿיל גֶוטש גֶיטון העט ביט אליין דאש ער דש
חיות ביהַלטן העט זונדר אליין העט אים בוך גֶעלט דער צו גֶליהן אוב׳
גֶיקלייט אוב׳ פפערד דר צו גֶיקויפֿט וויא זיך בון אין זוילכֿן זכֿן הערט ·

donna les lettres et lorsqu'il fut en leur possession, le jeune empereur dit: «Très bien! Allez réjouir vos coreligionnaires, puis revenez aussitôt me voir afin que nous puissions, nous aussi, établir un contrat loyal et prendre loyalement congé l'un de l'autre.» C'est ainsi que mon bon Bar Kappara alla trouver les juifs et les réjouit en leur racontant comment l'affaire s'était terminée au mieux et comment le Saint, béni soit-Il, avait accompli un miracle avec le vieil empereur. Il sortit les lettres et leur montra les garanties. Alors les juifs se réjouirent de ce que Bar Kappara ait pu régler au mieux toute cette affaire; ils firent un banquet et fêtèrent Pourim. Et pendant que l'empereur avait envoyé Bar Kappara chez les juifs, il avait fait faire un habit de velours à Bar Kappara. Le lendemain, l'empereur fit chercher Bar Kappara pour qu'il vienne vite chez l'empereur. Les juifs eurent à nouveau très peur, car ils craignaient que l'empereur ne promulguât un nouveau décret. Bar Kappara dit: «N'ayez pas peur! J'ai dû promettre à l'empereur de ne pas repartir avant d'être passé chez lui. Ne craignez donc rien! Quelle que soit l'exigence de l'empereur, je parviendrai bien à un accord.» Alors Bar Kappara s'en retourna chez l'empereur, là-haut, dans son château. Lorsque Bar Kappara arriva là-haut, le roi était à table avec tous ses conseillers. Dès qu'il l'aperçut, il se leva, le prit par la main et l'assit à côté de lui. S'il l'avait bien traité auparavant, il le traitait encore mieux à présent. Il dit: «Mon cher juif, dis-moi simplement ce que tu veux et je te l'accorderai!» Bar Kappara dit: «Sire, je ne veux rien d'autre que ceci: je te prie d'étendre sur mes coreligionnaires ta main protectrice, afin qu'ils ne soient pas opprimés dans le futur, et de te souvenir des bontés que je t'ai prodiguées.» L'empereur lui assura à nouveau que tant que lui et ses enfants, ainsi que les enfants de ses enfants, seraient en vie, ils n'auraient rien de mauvais à craindre, car dans son livre du souvenir, il inscrirait le bien à faire aux juifs; car un jour il y eut un juif qui sauva la vie à l'empereur. Il inscrirait donc cette histoire-là. Puis il lui fit apporter le vêtement de velours et l'en revêtit. Le manteau était entièrement doublé de zibeline. Il lui mit une chaîne d'or autour du cou, lui fit enfourcher un magnifique cheval et, au son des trompettes, il le fit promener à travers toutes le rues de la ville, précédé d'un héraut qui criait: | «Voici l'homme qui a sauvé la

שפּראך אידרמן ווילכם מן אישט וואל ווידר ער אן צו טון · אלזו ביקם
ער דיא ברין׳ ווידר · אונ׳ וויא ער זיא הט שפּראך דער יונג קיסר
באליין ניט הין אונ׳ דער פֿרייאט אייער מיט ברודר אונ׳ קומט גלייך
ווידר הרופֿין צו מיר · אלש וועלין מיר אויך רעדליך פֿאר טרגן מכֿן ·
אונ׳ איין רעדליך אב שייד גנעמין מיט איין אנגדר · אלזו גינגן מיין גיטר
בר קפּרא צו דען יהודים אונ׳ וואר זיא משמח אונ׳ זגט וויא דער הבדיל
ווידר ווער אויז גריכֿט אויף דאש אליר בעשט · וויא הש״י העט איין נס
גיטון מיט דעם אלטין קיסר · אונ׳ צוג דיא ברין׳ הרוישר אונ׳ וויש אין
דיא קיומים אלזו וואריז דיא יהודים גר פֿרא דאש אין בר קפּרא דיא
זך זוא גר וואל העט אויש גריכֿט אונ׳ צעלכֿטן אונ׳ מכֿטין פּורים · אונ׳
וויא בון דער קיסר דען בר קפּרא הט לזון הייאן גן צו דען יהודים דיא
וויל הט ער איין סמוט קלייד לזון מכֿין דעם בר קפּרא אונ׳ דען אנדרן
טג שיקט דער קיסר בוך דעם בר קפּרא ווידר ער זלט גישווינט צו
קיסר קומן · יהודים דר שראקין ווידר דען זיא בזרכֿטן זיך דער קיסר
ווער ווידר עפּיש גיביטין בר קפּרא שפּראך דער שרעקט ביט איך
הב מוזן דעם קיסר פֿאר היישן איך ווילביט הוועק ציהן וויל פֿארט צו
אים קומן בורכֿט אויך דער הלבן ניכֿט ווש אן דעם קיסר גלעגן איז
וויל איך דז וואל איש ריכֿטן · אלזו גינג דער בר קפּרא ווידר צום קיסר
הבוין׳ צום שלום צו וויא בון דער בר קפּרא הבוין׳ קאם דא זאש דער
קיסר איבר טיש מיט אל זייני יועצים · אלש אין דער זאך שטובד ער
ווידר אויף אונ׳ גם אין בייא דער הנט אונ׳ זעצט אין געבין זיך הט ער
פֿאר פֿיל מיט גיטריבן טרייב ער פֿיל מין מיט אים אונ׳ שפּראך מיין
ליבר יוד וואש דוא בינערשט זג דוא מיר בומין זול דיר פֿאן מיר ביווערט
זיין בר קפּרא שפּראך אדוני קיסר איך בינער ניקש זונדר פּיט דיך
דוא וועלשט איבר מיין מיט ברודר האנט האלטן · דאש זיא וויטר
קיין איבר לשט הבן וועלשט אן דיא טובה גידענקין דיא איך דיר גיטון
האב דא גב אים דער קיסר ווידר קיומים וויל ער לעבט אונ׳ פֿאר זיין
קינדר אונ׳ קינדר קינדר · דאש זיך ניקש בויז זאלטן ביזרגן · דען
ער וועלט אין זיין ספר זכרונות שרייבן וויא מן יהודים גוטש טון · דען
עש ווער איין יוד גיוועזין העט דעם קיסר זיין לעבן דר הלטן אונ׳ וועלט
דיא שמוע דר בייא איין שרייבן · אונ׳ ליש אים ברענגן דש סמוט קלייד
אונ׳ וואר׳ עש אים אן דיא שויב וואר מיט איידל צאביל גיפוטרט אונ׳
וואר׳ אים איין גילדן קעט אן הלז אונ׳ ליש אין מיט דרומיטן אוף איינם
הויפּשן פּפֿערד דורך אלין גסין פֿרין · אונ׳ ליש פֿור אים אויש רופֿן ׳
דאש

vie à l'empereur!»[294] Lorsqu'il traversa la rue des juifs, il vit tous les juifs heureux d'avoir à nouveau un empereur aussi bon. Là il montra aux juifs leurs nouvelles garanties qui leur assuraient une vie sans tracas. Un jour, le jeune empereur fit confectionner des douceurs en l'honneur de Bar Kappara et il invita également son père, qui ne fut guère enthousiasmé. Mais lorsqu'il se souvint des bontés qu'il avait prodiguées à son fils bien-aimé, il en oublia son hostilité et resta assis auprès d'eux; il lui offrit, lui aussi, une magnifique chaîne d'or. Pour finir, Bar Kappara s'attira les faveurs du vieil empereur; il pria Bar Kappara de rester auprès de lui et de faire venir sa femme et ses enfants. S'il refusait, tous les juifs auraient à en souffrir. Quel choix restait-il à Bar Kappara? Bien qu'il eût chez lui une superbe maison, il lui fallut changer de domicile et résider auprès du jeune empereur. Il s'en retourna donc chez lui et l'empereur le fit escorter par ses plus hauts dignitaires jusqu'à l'extérieur de la ville. Il rentra chez lui sain et sauf et retrouva femme et enfants. Il leur raconta comment il avait réussi à faire annuler le décret, ce dont ils se réjouirent vivement. Par contre ils furent fort tristes d'avoir à quitter leur ville. Pendant que Bar Kappara était au loin, le jeune empereur fit souvent demander aux juifs si Bar Kappara n'était pas bientôt de retour. Entre-temps, la nouvelle de la venue de Bar Kappara parvint à l'empereur. Dès qu'il l'apprit, il se leva et alla lui-même à sa rencontre pour l'accueillir avec femme et enfants, dans toutes les règles de l'art. Il ne voulut pas être séparé de lui et il fut obligé d'habiter une résidence proche du château. C'est ainsi que de son vivant, les pauvres juifs eurent la vie très belle. Puisse la nôtre être mille fois meilleure! Fin.

232[295]

(De rabbi Eliézer qui devait emprisonner les voleurs et qui devint officier de police)

Histoire de rabbi Eliézer fils de Siméon, qui sortit dans la rue. Là il vit par hasard un gardien du roi qui parcourait la ville et arrêtait les voleurs. Rabbi Eliézer demanda au gardien: «Mon cher, dis moi, comment fais-tu pour attraper les voleurs, car on compare les voleurs à des animaux, comme il est écrit: Il est tapi dans sa hutte, à l'affût, et il épie les gens pour les voler[296]. C'est pourquoi tu pourrais très bien emprisonner

דאש איזט דער מאן דער דעם קיסר זיין לעבן דער הלטן הוט · וויא
ער נון אך אלזו אין דיא יודנגס קם · ווארן דיא יודן אל ווידר פֿרוא · דש
דער קיסר ווידר זו גוט ווער אלזו וויז ער יהודים איר בייאן קיומים ווידר
וויא זיא זא וואל אויש גריכֿט ווארין אוב' דער יונג קיסר ליש איין מול צו
ריכֿטן מיט איידל קוכֿעקט דעם יהודא אוב' רופֿט דען פֿאטיר אך
דר צו · וויא וואל עש דער פֿאטיר ניט גערין טעט · ווען ער אביר אן
דיא גרוש טובה גידוכֿט דיא ער זיינם ליבן זון האט אן גיטון דען פֿער
גס ער דאש רשעות בלייב אך דר בייא זיצן אוב' שענקט אים אך איין
שיבי גילדן קעט אוב' דער בר קפרא ווער בישא חן אין די אלטין קייזרש
אויגן אוב' פֿט דען בר קפרא ער זולט דוך בייא אים בלייבן אוב' זולט
ווייב אוב' קינט צו אים הולן לאזן ווען ערש ניט טעט זא זולטן עש אלי
יהודים מויש געלטן · וואש זולט דער בר קפרא טון וויא וואל ער דארטן
איין שיבי וואנונג הט מושט ער דוך דורט הין ציהן אוב' מושט אונדר
דען יונגן קיסר זיצן · אלזו צוג ער ווידר הייאן דא ליש אין דער קיסר
מיט זיינן הויפֿשטן יועצים גלייטן דיא שטט הין בויש · אלזו קם ער
ווידר בשלום הייאן צו זיין ווייב אוב' קינט אוב' הט אין גיזגט וויא ער האט
דיא גזירה מבטל גיוועזן דש זיא זער פֿרוא ווארין אוב' דער געגן דרויארג
דאש זיא זולטן פֿון אירר שטט הין וועק ציאן · דיא וויל דער בר קפרא
איין וויל ווער אויש גיוועשין האט דער יונג קיסר אופֿט צו יהודים
גישידט אוב דער בר קפרא ביט קומן ווער בתוך כך קם דיא שמועה
צום קיסר בר קפרא קעם · זא בלד ערש הורט מכֿט ער זיך זעלברט
אויף · אוב' צוג אים זעלברט אנט גיגן אוב' אנטפֿינג אין מיט ווייב אוב'
קינדר גר שון אוב' וואלט אין ביט פֿאן אים לאזין זונדר מושט בעבן
זייבים שלאש איין הויז איין געבין אלזו גינג עש דען ארמן יודן וויל ער
לעבט גר וואל פֿיל בעשיר גיא עש אונש: סליק סליק סליק

רלב

מעשה דאש רבי אליעזר בר שמעון דער גינג אויף דיא אוב'
ער גיבנד אוב' גיפֿערליך איין שוטר פֿאם אלך דער
גינג אין דער שטט אוב' לינט תופס גנבים · דא פֿראגט דער רבי
אליעזר דען שוטר ליבר זג מיר וויא קנשטו דען גנבים בייא קומן דען
דיא גנבים זיין גגליכן צו דען חיות אלש דער פסוק גיט ער לינט אין
זיינר הויט אוב' פֿאר בוירקנס אוב' לונט אויף דיא לייט דש זיא אין גבֿון
דער הלבן מעכֿשטו איין פֿרומן מאן תופס בעמן אוב' לושט דען רשע

גן

un homme pieux et laisser courir un malfaiteur.»|Alors le gardien dit: «Qu'y puis-je? J'agis ainsi, car c'est ce que veut le roi.» Rabbi Eliézer dit au gardien: «Viens, je vais t'apprendre à trouver les vrais voleurs. Va faire le tour de toutes les auberges à la quatrième heure du jour, car c'est l'heure à laquelle tout le monde mange. Si tu vois un homme qui tient un gobelet dans sa main et qui s'est endormi, cherche à savoir qui c'est. Si c'est un étudiant, il se sera levé très tôt, avant l'aube, pour étudier. Voilà pourquoi il aura donc très sommeil. Voilà pourquoi il dormira donc en plein jour. Si c'est un ouvrier, il aura travaillé de nuit et dormira donc de jour. Mais si ce n'est ni un étudiant ni un ouvrier, c'est à coup sûr un voleur qui n'aura pas dormi de la nuit parce qu'il aura été dévaliser les gens en rase campagne et qu'il aura été cambrioler les maisons la nuit. Va aussitôt l'emprisonner!» Alors le gardien alla trouver le roi pour lui raconter ce que rabbi Eliézer lui avait appris: il lui avait appris à reconnaître les voleurs. Aussi le roi dit-il: «Puisque rabbi Eliézer sait si bien reconnaître les voleurs, qu'il fasse donc lui-même office de gardien et qu'il aille emprisonner les voleurs!» Aussitôt on alla chercher rabbi Eliézer fils de Siméon, pour qu'il emprisonnât les voleurs. Lorsque les rabbins apprirent cette histoire, rabbi Josué fils de Korha fit venir rabbi Eliézer et lui dit: «Vinaigre, fils de vin! C'est-à-dire: Tu as eu des parents pieux, mais toi, tu ne vaux rien, car tu emprisonnes les gens et livres le peuple du Saint, béni soit-Il, au roi pour qu'il le mette à mort.» Alors rabbi Eliézer dit à rabbi Josué: «Que suis-je en train de faire, sinon de débarrasser les vignes de leurs épines, en d'autres termes Israël des méchants?» Rabbi Josué dit à rabbi Eliézer: «Laisse le Saint, béni soit-Il, intervenir lui-même et ôter lui-même la vie aux méchants. Qu'as-tu à les arrêter? Ce n'est pas à toi de le faire!» Il ne répondit rien. Un jour, rabbi Eliézer fils de Siméon rencontra un laveur qui gagnait sa vie en lavant du linge; il traita rabbi Eliézer de «Vinaigre, fils de vin! C'est-à-dire: Méchant, fils de juste». En entendant ce journalier lui parler ainsi, rabbi Eliézer dit: «Quelle impudence de me parler ainsi! Tu ne peux être qu'un méchant homme toi-même!» Et il dit aux gardiens de l'emprisonner.|

:איין מעשה בוך

גן דא שפראך דער שוטר ווידר ווש זאל איך טון איך טון דען דער מלך
ווילש אלזו הבין · דא שפראך רבי אליעזר ווידר דען שוטר קום הער
איך וויל דיך לערנן דאש דוא דיא רעכטן גנבים פינדשט גיא אויף דער
פירדן שעה אויף דען טג אין אלי ווירטש הויזר דען אישט דיא צייט דז
אידרמן עשט ווען דוא זיכשט איין מאן דער איין בעכיר אין דער הנט
הוט אונ׳ שלופט דרויבר דא פראג נוך אים · וואש ער פאר איינר
איזט · איזט ער איין לערנר זוא איזט ער גר פריא אויף גשטאנדן פור
טג אונ׳ הוט גלערנט דער הלבין איזט ער איצונד גר שלעפרג דער
הלבין שלופט ער איצונד בייא טג אישט ער דען איין ערבטש מאן זוא
הוט ער בייא נכט גערבט דאש ער בייא טג שלופט איז ער אבער קיין
לערנר אונ׳ קיין ערבטשמאן אך זו אישט ער גווישליך איין גנוב אונ׳ הוט
בייא נכט ביכט גשלופין דיא וויל ער הוט בייא נכט אויף דעם פעלט
גזלת אונ׳ הוט דיא הייזר בייא נכט אויף גבראכין אונ׳ גיא הין אונ׳ לג
אין תופס · דא גינג דער שוטר הין אונ׳ זגט דיא שמועה ווי אין רבי
אליעזר גלערניט העט דעם מלך · ווי ער אין גלערנט העט דאש
ער דיא גנבים זאלט קענין דא שפראך דער דיא וויל יוא רבי אליעזר
זוא וואל ווש וועלכי דיא גנבים זיין · זוא זאל ער אך זעלברט דער שוטר
זיין דער דיא גנבים זאל תופס זיין · אלז בלד וואר דער רבי שמעון בן
אליעזר גברוכט דאש ער מושט גנבים תפסין · דוא נון דיא רבנים
זולכש גוואר וואורדן · דא שיקט רבי יהושע בן קרחה נוך דעם רבי
אליעזר אונ׳ זגט ווידר איבן חומץ בן יין · דאש מיינט דוא הוש פרומן
עלטרין גהט אביר דוא טייגש ביקש · דאש דוא דיא לייט תופס לגשט
אונ׳ אויבר אנטוורשט דאש פאלק בון השי״ת צו דער מיתה בייא דען
מלך · דא שיקט דער רבי אליעזר צו דעם רבי יהושע וויש טון איך
בין איך מן אליש דיא דער ביר אויז דעם ווין גארטין מכלה · דז מיינט
בין איך מן אלש דיא רשעים פאן ישראל מיאת · דוא שיקט דער רבי
יהושע ווידר צו רבי אליעזר ליש עש הקב״ה זעלברט טון אונ׳ לוש דיא
רשעים זעלברט אים דאש חיות ברעכנן · וואש דרפשטו זיא תופס
לעגן דוא זאלשט אלצייט ביט טון · דא שוויג ער שטיל · איינש טאג
בגעגנט דם רבי אליעזר בר שמעון איין וועשיר דער דען לייטן אום
דען לון וועשט אונ׳ היש דען רבי אליעזר חומץ בן יין · דש מיינט דוא
רשע בן צדיק ווי בון רבי אליעזר זעלכיש הורט פאן דעם טג לעביר
וויל איין זולך עזות פנים הושט דאש דוא ווידר מיך זולכי ריד זגשט זוא
בישטו גוויש איין רשע אונ׳ זגט ווידר דיא שומרים אן זעלט אין תופס:
לעגן

On le conduisit donc en prison. Peu de temps après, lorsque la colère de rabbi Eliézer se fut apaisée, il regretta d'avoir fait emprisonner cet homme. Il voulut le faire libérer et il alla trouver le roi. Mais c'était trop tard. Rabbi Eliézer appliqua au laveur le verset suivant: *Celui qui tient sa bouche et sa langue épargne la souffrance à son corps* (Prov 21, 23), ce qui veut dire en yiddish: ‹Celui qui tient sa bouche et sa langue épargne la souffrance à son corps.› En d'autres termes: Si le laveur avait tenu sa langue et ne l'avait pas traité de «Méchant, fils de juste», il ne lui serait rien arrivé et on ne l'aurait pas emprisonné. Alors on conduisit le laveur à la potence pour l'y pendre. Sous la potence se trouvait rabbi Eliézer qui pleurait parce qu'il était rongé de remords. Les gens dirent à rabbi Eliézer: «Ne pleurez pas sur cet homme qui va mourir, car cet homme et son fils ont couché, le jour du Grand Pardon, avec une jeune fille qui était fiancée à un autre jeune homme. Quiconque accomplit un tel forfait est passible de mort par lapidation. Puisqu'il n'a pas été lapidé, le Saint, béni soit-Il, lui a octroyé son dû qui est d'être pendu haut et court. Par conséquent il a eu la récompense qu'il méritait.» Alors rabbi Eliézer posa ses deux mains sur son ventre, sur ses entrailles en disant: «Mes entrailles, réjouissez-vous! Voyez-moi cela! J'ai fait emprisonner ce laveur sur la base d'un soupçon, sans savoir qu'il s'agissait d'un voleur. Et pourtant, j'ai eu raison de le faire. J'ai d'autant plus raison, a fortiori, quand je suis sûr qu'il s'agit d'un voleur et que je le fais emprisonner pour qu'il soit exécuté.» Puis il dit: «Je suis sûr que le Saint, béni soit-Il, ne laissera pas les vers manger mes entrailles lorsque je serai mort, couché au fond de la tombe.»[297] Mais bien qu'il ait eu raison d'agir ainsi avec le laveur et de l'avoir fait condamner à mort, il n'était pas vraiment satisfait et craignait d'avoir agi injustement. Il alla se coucher dans une maison de marbre où il était à l'abri du vent. Là il but un philtre puissant pour dormir profondément et se fit ouvrir le ventre. Il se fit retirer un panier plein de graisse, car il était extrêmement gros et gras. Il mit la graisse en plein soleil, au mois de juillet et au mois d'août, lorsque le soleil darde ses rayons. Or la graisse ne pua pas. Il vit donc que les vers ne lui feraient rien. La *Gemara* pose la question suivante:| «Comment pouvait-

לעגן אלזו ווארט ער הין וועק גיפירט אין דיא תפיסה ביט לגן דער
בוך וויא דעם רבי אליעזר דער רוזן פאר גנגן וואר דא הט ער חרטה
דאש ער דען מאן הט לושן תפסן אונ׳ גינגן הין אונ׳ וואלט אין ווידר
אויז לוזן, בייא דעם. אלך דא קומט ער בייאן דא זגט רבי אליעזר דען
פסוק אויף דען וועשיר שומר פיו ולשונו שומר מצרה נפשו׳ דאש איז
אין טייטש דער דא הוט זיין מויל אונ׳ צונגן פאר רידן׳ דער הוט זיין
לייב פאן לאד דז מייבט אלזו העט דער וועשיר זיין מויל גיהלט אונ׳ העט
אין ניט אונ׳ גינאמט רשע בן צדיק זוא ווער אים דאש ניכט גישעהן דש
ער ווער תופס ווארדן׳ אלזו ווארד דער וועשיר אויז גיפירט דאש מן
אין אן גלגן טעט הבנן דא שטונד דער רבי אליעזר אונטר דעם גלגן
אונ׳ שרייא דען ער הט גרוש חרטה׳ דא זגטן דיא לייט ווידר רבי אליעזר
איר דערפט דאש מאנש הלבין ניט שרייאן׳ דאש ער אוש חיות
קומן איז׳ דען דער מן אונ׳ זיין ווייב זיין בייא אייבר בילצל גילעגן דיא שון
אבטשפוזט איזט גיוועזין בין איינם אנדרן בחור׳ אן איינם יום
כיפורים׳ אונ׳ ווער זולכש טוט איזט חייב מיתה דאש מן אין פאר
שטיינן זול׳ אונ׳ דיא וויל ער ניט איז פאר שטייבט ווארדן זו גיבט אים
הקב״ה דוא מיט זיין לאן דאש מן אין אן גלגן הוט גיהענקט דער הלבין
הוט ער זיין לון ביקומן וויא ערש פאר דינט הוט׳ דא לינגט דער רבי
אליעזר זיין הענד אויף דען בויך אויף דיא גידערים אונ׳ זגט פרייאט
אויך מיין גידערים׳ זיך דאך איך הב דען וועשיר אויף איין ספק לוזן
תפסן אונ׳ הב ניט גיוויזט דאש ער איין גנב איז גיוועזין׳ בוך הב איך
רעכט גיטון׳ מכל שכן ווען איך גיוויש וויש דאש אייבר איין גנב איז אונ׳
איך לוש אין תפסן דאש איך אים רעכט טון׳ דש איך זיא לוש מיאת
זיין אונ׳ זגט איך בין פאר זיכרט אן הקב״ה דש דיא ווירם מיין גידערים
ביקש טון ווערדן׳ ווען איך גישטורבן בין׳ אונ׳ ווער אים קבר לינגן׳
אביר וויא זואל דאש ער דעם וועשיר הט רעכט גיטון דאש ער אין הט
לאזן מיאת זיין בוך דענוכטר וואר ער ניכט וואל צו פרידן אונ׳ פארכט
זיך ער העט ניט רעכט גיטון אונ׳ גינגן הין אונ׳ לינגט זיך אן איין מירא
שטיין הויז דאש קיין וויבט קומט צו אים קומן׳ אונ׳ טראנק איין שלאף
טראנק דאש ער הרט שליף אונ׳ ליש אים דען בויך אויף שניידן אונ׳
ליש אים קערב פאל חלב הרויש בעמין דען ער וואר זוא גר פעט
אונ׳ דיק אונ׳ לינגט דש חלב אין דיא זון אין חודש תמוז אונ׳ אין חודש אב
דאש דיא זון צום היישטן שיינט בוך ווארד דאש חלב ניט שטינקן דא
זאך ער וואל דז אים דיא ווירם ניקש טון ווערדן דא פרונגט דיא גמרא

il voir à la graisse que les vers ne lui feraient rien? Parce que sa graisse ne puait pas et que par conséquent son autre graisse ne puerait pas non plus quand elle serait dépourvue de chair.» Voici l'explication de la *Gemara*: «Les petites veines qui se trouvent normalement dans une autre graisse se mettent à puer, mais chez rabbi Eliézer, ces petites veines, elles non plus, ne pueraient pas.» Et rabbi Eliézer de citer pour lui le verset: *Et ma chair reposera en paix* (Ps 16, 9), ce qui veut dire en yiddish: ‹Et ma chair reposera en paix dans la tombe.› La même chose arriva à quelqu'un du nom de rabbi Ismaël fils de rabbi Yossé qui devait emprisonner les voleurs. Un jour, le prophète Elie lui apparut et lui dit: «Combien de temps encore vas-tu faire le mal et livrer le peuple du Dieu d'Israël au roi pour qu'il le mette à mort?» Rabbi Ismael dit au prophète Elie: «Qu'y puis-je? C'est lui qui l'exige.» Le prophète Elie dit à rabbi Ismaël: «Ton père t'ordonne de t'enfuir dans la ville appelée Laodicée.» Lorsque les deux rabbis, rabbi Eliézer fils de Siméon et rabbi Ismaël fils de rabbi Yossé se tenaient l'un en face de l'autre et qu'ils étaient nez à nez, tous deux étaient si gros qu'une paire de bœufs pouvaient passer sous leur ventre sans le toucher. Une princesse dit un jour à ces deux rabbis: «Les enfants que vous avez ne sont pas les vôtres, car vous ne pouvez pas vous approchez de votre femme.» Les rabbis dirent: «Le ventre de notre femme est encore plus gros que notre ventre.» Alors la princesse dit: «Raison de plus pour que les enfants ne soient pas de vous.» Ils dirent: «La force de notre grand amour unit nos chairs.» La *Gemara* demande: «Comment se fait-il que des rabbis aussi distingués tiennent de tels propos?» Voici l'explication de la *Gemara*: «Ils dirent cela pour la bonne raison qu'on aurait pu dire du mal des enfants; voilà pourquoi ils firent une telle réponse à la princesse.» Et bien que rabbi Eliézer fils de Siméon ait beaucoup souffert lorsqu'on lui avait ouvert le ventre, il n'était pas très satisfait et craignait d'avoir commis un péché en faisant pendre le laveur et d'autres personnes très pieuses. Aussi, tous les soirs, se faisait-il soixante cataplasmes sur tout le corps pour en extirper du sang et du pus: le matin, soixante baquets de sang et de pus s'écoulaient des cataplasmes. Le jour suivant, sa femme préparait soixante plats différents, à base de figues, qu'il mangeait tous. Alors il recouvrit la santé. Mais sa femme ne voulut pas le| laisser retourner à la maison d'études,

ויא קומט ערש אס, חלב זעהן דאש אים, דיא ווירם, גידש טון ווערדן
וויל עש ניט שטינקן ווערט זיין חלב ווערט דוך אנדר חלב אך ניט
שטינקן ווען קיין פֿלייש דער בייא איזט · דא אישט דיא גמרא מתרץ
אנדר חלב ווערין דיא קלייבן אודרן דיא אס, חלב זיין דיא ווערדין
שטינקן אביר בייא דעם, חלב ווערן אפילו דיא קלייבן אודרן אך ניט
שטינקין דא רופֿט דער רבי אליעזר דען פסוק אויף זיך אף בשרי ישכן
לבטח · דאש אישט טייטש אך מיין פֿלייש אים, קבר ווערט רואן צו
זיכרליך · אוב אך אייבר הוט געהייסן רבי ישמעאל בר רבי יוסי געשך
אך אן זולכש דאש ער אושט גנבים, תפסין · דא בינגעגנט אים, איין
מול אליה הנביא אוב זגט ווידר אין וויא לנג ווילשטו באך זא אויבל טון
דש דוא הקב״ה זיין פֿאלק ישראל אייבר אנטוורשט צו דער מיתה בייא
דעם מלך דא זגט ווידר אליה׳ וואש זול איך טון דער ווילש אלזו הבן דא
זגט אליה׳ הנביא ווידר דען רבי ישמעאל דיין פֿאטיר הוט געהייסן דוא
ווערשט לייפֿין אין איין שטט דיא דוא היישט לודקיא · ווען דיא צווין
רבנים, רבי אלעזר בר שמעון אוב רבי ישמעאל בר רבי יוסי געגן איין
אנדר שטונדן דאש זיא איר פרצופים, געגן איין אנדר הטן דא ווערין
דיא צווין זוא גר דיקדז איין בר אוקשין אונטר אירן בויך קוינט גן אוב
רירט ניכֿט אן · אן דיא צווין רבנים, זגט איין שרתה ווידר דיא רבונים,
אויער קינדר דיא איר הט דיא זיין ניט אויער דען איר קוינט ניט צו
אויער וייבר קומן דא זגטן דיא רבונים, אונזיר וייבר בויך זען נוך
דיקר אלש אונזיר בויך דא זגט דיא שרתה ווידר מכל שכן זיין דיא
קינדר ניט אויער זגטן זיא ווידראכח גרושי אהבה דריבנגט זיך דאש
פֿלייש צו הויף דא פֿרעגט דיא גמרא וויא שייך זו קוישטליכן רבונים, זיא
ווארין · זגטן אלזו זול זמן ריד דא אישט דיא גמרא ווידר מתרץ זיא זגין
דער הלבין דאש זונשט מיכֿט מן הבן מוצא לעז אויף דיא קינדר גוועזין
דארום, גבין זיא דער שרתה אלזו תשובה · אוב וויא וואל דש דער רבי
אליעזר בר שמעון פֿיל יסורים, הט גליטן דאש מן אים, דען בויך האט
אויף גשנידן · דוך וואר ער ניט וואל צו פֿרידן מיט · אוב בורכֿט זיך
ער העט איין עבירה גטון דאש ער דען וועשיר העט לושן תלוין אודר
זונשט לויט דיא פֿרום, ווערן גוועזט · אוב גינג הין אלי אבונט לינט ער
אויף זיין לייב זעכרבינג בלשטיר דיא אים, בלוט אוב אייטר הרויש צוגן
צו מורגן ראן פֿאן דען פלשטר זעלבינג ביבור פֿאל בלוט אוב אייטר
הרוישן דען אנדרין מורגן מכֿט אים, זיין וייב זעכֿטציק ארלייא
גקעכֿשט בון פֿייגן דיא עשט ער דא וואר ער ווידר גזונט דא וואלט אין
זיין

car elle craignait que les rabbis ne l'importunent. Tous les soirs, rabbi Eliézer fils de Siméon disait à ses souffrances: «Chers frères et chers compagnons de misère, venez à moi!» Et toutes les nuits, il endurait ses souffrances comme il vient d'être dit. Et tous les matins, il disait à ses souffrances: «Eloignez-vous de moi, pour que je puisse étudier la Torah, sinon vous m'empêcheriez d'étudier la Torah!» Un jour, sa femme l'entendit dire à ses souffrances de se rendre auprès de lui. Alors elle lui dit: «C'est toi qui fais en sorte que les souffrances t'assaillent, car toutes les nuits tu leur dis de venir te voir. Si tu continues de la sorte, tu dilapideras toute la fortune de ton père rien qu'en cataplasmes et en linges.» Sa femme le quitta pour se rendre chez le *nassi* et le laissa seul. Au même moment, des marins arrivèrent avec soixante esclaves et les esclaves portaient soixante bourses pleines d'or. Ils les offrirent à rabbi Eliézer, car ils avaient navigué en mer et essuyé une violente tempête. Alors ils s'étaient mis à prier le Saint, béni soit-Il, lui demandant de les aider au nom des mérites de rabbi Eliézer et ils eurent la vie sauve. Une fois à terre, ils en firent don à rabbi Eliézer pour ses grands mérites et ils lui firent soixante mets à base de figues, qu'il mangea. Ainsi il recouvrit la santé. Un jour, sa femme envoya sa fille en disant: «Va voir ce que fait ton père», car elle pensait qu'il était toujours malade. En effet, il n'avait encore rien mangé, car elle ne lui avait pas fait la cuisine, puisqu'elle l'avait tout simplement laissé. La fille se rendit chez son père pour voir ce qu'il faisait. Alors le père dit à sa fille: «Va dire à ta mère que notre fortune à nous est plus grande que sa fortune à elle.» Et rabbi Eliézer d'appliquer le verset suivant à son propre cas: «La Torah est comme le navire d'un marchand qui rapporte la nourriture à son maître des pays lointains[298], ce qui veut dire en yiddish: ‹La Torah est comme le navire d'un marchand qui rapporte la nourriture à son maître des pays lointains.› Voilà ce qu'est la Torah. Elle a fait en sorte que l'argent me vînt des pays lointains, car grâce au mérite de ma Torah, ils ont été sauvés là-bas en haute mer et c'est ainsi que j'ai eu de l'argent. Alors je mangeai, bus et recouvrai la santé.» Il retourna à la maison de prières. On lui présenta soixante échantillons de sang de femmes qui avaient leurs règles; elles voulaient savoir si elles étaient pures ou impures. Rabbi Eliézer décréta que toutes les femmes étaient pures et pouvaient coucher avec leur mari sans se rendre au bain rituel. En entendant| qu'il avait décrété que toutes les femmes étaient pures, les rabbins

זיין ווייב ניט לאשן אין בית המדרש גין זיא פארכט זיך דיא רבנים
ווירדן אין דריננן אלי אובנט זנט רבי אליעזר בר שמעון ווידר דיא
יסורים ליבי ברווידר אוב ניזעגן קומט צו מיר אוב האט אלי נכט דיא
יסורים ווא דוא ניש טגדין איז אוב אלי מורגן זנט ער ווידר דיא יסורים
גיט פאן מיר דא מיט איך דיא תורה קאן לערנן זובשט זייט איר דיא
תורה מבטל איינן טאג הורט זיין ווייב ווא ער מיט דען יסורים רידד
אוב היש זיא צו אים קומן דא שפראך זיין ווייב דוא מכשט זעלברט דז
דיא יסורים אויף דיך קומן דען דוא היישט זיא אל מול בייא נכט צו דיר
קומן ווען דוא עש אלזו ווילט מכין ווערשטו וואל דיין פאטירש גוט פער
טון אין איידל פלשטיר אוב טיכר דאש ווייב גינג צום אים צום נשיא
אוב ליש אין אליין דא בינב עש זיך עבין דאש דא קאן שיף לייט אוב
ברוכטן מיט איינן זעלציק קנעכט אוב דיא קנעכט ברוכטן זעלציק
בייא גירטיל פול גולד אוב שענקטן עש דעם רבי אליעזר דען זיא
וואורן אויף דעם ים גיבארין אוב הטן גרושן ווינט גיהט דא טעטין זיא
תפילה הקב״ה זאלט אין הלפין פון רבי אליעזריש זכות ווענן אוב דא ווארן
זיא בישערמט ווא זיא נון ווידר צו לנד קאמן שענקטן זיא דש רבי אליעזר
פור זיין זכות אוב מכטן אים זעכצין גיקעלטש פאן פיינן דז ער ווידר
אס אוב וואר ווידר גיזונט איין טאג שיקט זיין ווייב דיא טוכטר אוב
שפראך גיא הין אוב זיך וואש דיין פאטיר איצונד טוט דען זיא מיינט
ער ווער נוך קרנק דיא וויל ער נוך ניט גיעשין הט דען זיא הט אים
ביקש גיקוכט דען זיא וואר פון אים אן וועק גילופין· דא גינג דיא
טוכטר צום פאטיר אוב וואלט זעהן וואש ער טעט דא שפריך דער
פאטיר ווידר דיא טוכטר גיא זאג ווידר דיין מוטר אונזר עושר איז
גרעשיר דען איר עושר· דא רופט דער רבי אליעזר דען פסוק אויף
זיך זעלברט· היתה כאניות סוחר ממרחק תבא לחמה· דאש איז טייטש
דיא תורה איזט עבן אלז איין שיף פון אייבים קייפמן דאש ברענגט
זיינם הערין זיין שפייז פאן פערין לאנט אלזו אישט דיא תורה אך זיא
הוט גימכט דש מיר דאש געלט פאן פערין לאנט אישט קומן דען דער
זכות פון מיינר תורה הוט זיא מכיל גיוועזין דורט וויט אויף דעם ים
אוב דר דורך הב איכש דאש געלט בקומן דא אש אוב טרנק אוב וואר
ווידר גיזונט· אוב גינג ווידר אין דאש בית המדרש דא קאמן זעכציק
ארלייא בידות בלוט פון ווייבר דיא אין פרוגן אוב זיא כשר אודר
טרפה ווערין דא מכט דער רבי אליעזר דיא ווייבר אל כשר דאש זיא
זיך אל צו אירם מנן ליגן זובדר טבילה· דא זולכש דיא רבונים הורטן

s'irritèrent contre lui, car les rabbins pensaient qu'il était absolument impossible qu'elles soient toutes pures sans exception. Il devait y en avoir au moins une d'impure. Et ils demandèrent à rabbi Eliézer comment il se faisait qu'il les ait toutes décrétées pures, et s'il n'y en avait pas au moins une qui était impure. En entendant ces propos de la bouche des rabbins, rabbi Eliézer dit: «Si j'ai eu raison de les décréter pures, que toutes les soixante femmes tombent enceintes aujourd'hui et enfantent un fils; mais si j'ai eu tort de les décréter pures, que l'une des soixante femmes enfante une fille.» Et effectivement, les soixante femmes tombèrent enceintes et elles enfantèrent toutes un fils. Alors on vit qu'il avait eu raison de les décréter pures et on donna le nom de rabbi Eliézer à tous les enfants. Rabbi a dit à ce propos: «Combien d'enfants le méchant roi a-t-il empêché d'exister en Israël?» En effet, pendant tout le temps où rabbi Eliézer avait été gardien, il ne s'était pas rendu à la maison de prières et les femmes n'avaient pas pu lui montrer leurs règles. Certains disent qu'il en voulait à sa femme de ne pas l'avoir laissé se rendre à la maison de prières. Au moment de mourir, rabbi Eliézer dit à sa femme: «Je sais parfaitement que les rabbins ne sont pas satisfaits de moi et qu'ils m'en veulent, car du temps où j'étais gardien, j'ai fait emprisonner beaucoup de voleurs et les rabbins avaient de la parenté parmi eux, ce qui les contraria fort. C'est pourquoi il se pourrait qu'ils me traitent injustement après ma mort. C'est pourquoi étend-moi au grenier et n'aie pas peur de moi, je ne te ferai rien!» Rabbi Samuel fils de Nahmani dit que la mère de rabbi Yohanan lui avait dit qu'elle tenait de la propre femme de rabbi Eliézer qu'il était resté étendu mort vingt-deux ans au grenier. Et lorsque sa femme était montée au grenier et qu'elle avait inspecté ses cheveux pour lui en arracher un, du sang s'était mis à couler. Rabbi Eliézer avait conservé toute sa fraîcheur comme s'il venait tout juste de mourir. Un jour, sa femme se rendit au grenier. Elle vit un ver sortir de l'oreille de son mari. Elle s'effraya et eut très peur qu'il ne se mette à puer. Alors son mari lui apparut en rêve et lui dit: «Ne t'inquiète pas pour cela!|La

דאש ער דיא ווייבר אל כשר העט גימאכט· ווארין זיא דער צורנן אויבר
אינן דען דיא רבנים. מיינטן עש ווער ניט מוגליך דאש זיא אל כשר
מאכטן זיין· עש ווער יוא עבין איינש זיין דאש טרפה מוכט זיין· אונ'
זגטן עש ווידר רבי אליעזר וויא עש זיך אן הויב דאש ער זיא אל כשר
העט גימאכט אוב ניט איינש דרונטר ווער דאש טריפה ווער· דא דש
דער רב אליעזר פון דען רבונים הורט זוא זגט ער הב איך רעכט כשר
גימאכט זוא זולין דיא זעכציק ווייבר הייבט אל טרגן ווערדין אונ' זולן אל
זכרים הבין האב איך דען ניט רעכט כשר גימאכט זוא זול אובטר דען
זעכציק ווייבר איין טוכטר גיבארין ווערדין דא גישאך עש זיך דאש
דיא זעכציק וויביר אל טרוגן ווארדן אובט גיוואין איידיל זכרים דא
זאך מאן דאש ער האט רעכט כשר גימאכט דא ווארין דיא קינדיר
אל נוך רבי אליעזר גיהייסן· דארוף הוט גיזגט רבי וויא פיל קינדר הוט
דער בויז מלך מבטל גיוועזן אובטר ישראל דען דיא וויל דער רבי אליעזר
איין שוטר איזט גיוועשן דא אישט ער ניט אין דאש בית המדרש גנגן
דא הבן דיא ווייבר ניט קענין וויזן איר בידות איין טייל זאגן ער ווער
ברוגז אויבר זיין וויב· דאש זיא אין ניט הוט וועלין לאזין אין דאש בית
המדרש גין וויא נון דער רבי אליעזר הוט וועלין שטערבין· דא זגט ער
ווידר זיין וויב איך וויש וואל דז דיא רבנים ניט וואל מיט מיר צו פרידן
זיין דען זיא צורנן איבר מיך דען וויל איך בין איין שוטר גיוועזין האב
איך פיל גבים תופס גיוועזן אונ' דיא רבנים הבן קרובים דרונטר
גיהט דאש פאר דרישט זיא אונ' דער הלבן מוכטן זיא ניט רעכט מיט
מיר אום גין ווען איך גישטורבין בין· דער האלבין לנג מיך אויף דען
באדים· אונ' דוא דרפשט דיך ניט פור מיר פירכטן איך וויל דיר
ניקש טון· עש הוט גיזגט רבי שמואל בר נחמני עש האב מיר גיזגט
דיא מוטר פון רבי יוחנן עש הב איר גיזגט דש רבי אליעזרש וויב דש
ניט וויניגר אלז צווייא אונ' צוונציק יאר אויף דעם באדים גילעגן אלזו
טוט· אונ' וועזן דאש וויב אויף דען באדים גנגן אישט אונ' הוט
גיזוכט אין זיין הור אונ' ווען זיא מיר הוט איין האר אויז גיראפיט זוא
אישט בלוט ארויש גאנגן· זוא פריש איז ער אל צייט נוך גיוועזין
אלש ווען ער איצונד גישטורבן ווער איין טאג גינג זיין וויב איין מול
אויף דען באדים· דא זאך זיא וויא דעם מאן אן ווארום אויש דעם
אור קריך· דא ווער זיא גאר זער דאר שראקין· דען פורכט זיך
גיוויסליך נון ווערט ער איצונד שטינקן ווערדין· דא קאם דער מאן
צו איר אים חלום אונ' זאגט צו איר דוא דרפשט דיך דער הלבן ניט
איבל

raison pour laquelle un ver est sorti de mon oreille, c'est que j'ai commis un péché autrefois. En effet, j'étais présent lorsqu'on insulta un jour un érudit et je ne le défendis point, bien que j'eusse pu le faire. Voilà le péché que j'ai commis et pour lequel un ver est sorti de mon oreille.» Pendant tout le temps où rabbi Eliézer fils de Siméon était étendu mort au grenier et que deux personnes se disputaient, les deux parties allaient se mettre devant sa porte et chacune exposait ses griefs. Alors une voix se faisait entendre au grenier qui disait: «Cet homme a raison, cet homme a tort.» Alors ils repartaient. Un jour, la femme de rabbi Eliézer se disputa avec sa voisine. La voisine dit à la femme de rabbi Eliézer: «Qu'il en aille de toi comme de ton mari qui n'a jamais eu de funérailles!» En entendant ces propos, les rabbins dirent: «A présent, il est temps d'en finir parce que tout le monde sait qu'il est mort et que nous ne l'avons pas enterré. C'est contraire à l'honneur que l'on doit à un juste que de le laisser étendu là sans sépulture.» Certains disent que rabbi Siméon fils de Yohai était le père de rabbi Eliézer. Il apparut en rêve aux rabbins et leur dit: «J'ai une colombe parmi vous.» Il voulait dire: «J'ai un fils parmi vous et vous ne voulez pas me le ramener dans ma caverne.» A ces mots, les rabbins voulurent aller l'enterrer. Mais les habitants de la ville d'Akbere s'y opposèrent, car cette ville était juste à côté de la ville où se trouvait sa dépouille. En effet, pendant tout le temps où rabbi Eliézer dormait au grenier, aucune bête féroce ne pénétra jamais dans leur ville. Un jour, c'était la veille du Grand Pardon, les rabbins eurent fort à faire. Alors les habitants de la ville s'adressèrent aux habitants du village de Béri qui se trouvait juste à côté pour leur demander de venir enterrer rabbi Eliézer. Ils vinrent, l'étendirent sur une civière et le portèrent jusqu'à la caverne où reposait la dépouille de rabbi Siméon fils de Yohaï. Devant la caverne, il y avait un serpent aussi rond qu'une roue qui se mordait la queue et qui empêchait quiconque de pénétrer à l'intérieur. Alors les gens dirent: «Serpent, serpent, ouvre ta gueule et laisse le fils rejoindre son père!» Aussitôt il ouvrit sa gueule et laissa les gens pénétrer à l'intérieur de la caverne pour que l'on pût enterrer rabbi Eliézer auprès de son père, rabbi Siméon fils de Yohaï. Il s'agissait de la caverne dans laquelle étaient cachés les deux rabbis.| Alors Rabbi fit demander à la femme de rabbi Eliézer si elle voulait le prendre pour époux, car Rabbi n'avait

אויבן הלטן דען דש איר דער ווארם אויש דעם אור קריכט דש האב
איך איין מאל פער זיכט· דען איך בין איין מאל דר בייא גיוועזן דז מאן
האט איין תלמיד חכם מזלזל גיוועזן אונ' איך האב אים ניט גיווערט וויא
איכש וואל העט קענן ווערן· דא איבר האב איך עש פער זיכט·
דש איר דער ווארם צום אור איז הרויש גיקראכן· אל דיא וויל דש דר
רבי אליעזר בר שמעון אויף דען באדים טוט לגן אונ' צווין האטן איין צאנק
מיט איננדיר· דא שטעלטן זיך דיא צוויא ברטייאן אויף זיין טיר
אונ' איטליכר זאגט זיין טענה· דא קאם איין שטים פאם באדים·
אונ' זאגט דער מן אישט גירעכט דער מאן איז ניט גירעכט· דוא גינגן
זיא ווידר איר שטרוש אייבש טאגש צענקט זיך רב אליעזרש וייב מיט
אירר נאכפארין דא זאגט איר נאכפר ווידר רבי אליעזרש וייב דז
זאלשט אך זיין וויא דיין מן· דער ניט צו קבורה קומן אישט· דוא דז
דיא רבנים הורטן זאגטן זיא איצונד הייבט זיך אן ניט אן דיא וויל עש
אידרמן ביוויסט דש ער גישטורבן איז אונ' מיר הבין אין ניט צו קבורה
גיטון· דען דש איז ווידר דש צדיק כבוד· אלזו לגן זובדר קבורה ליגן
צו לאזין· אביר איין טייל לייט זאגן דער רבי שמעון בן יוחי וואר דאש רבי
אליעזרש פאטיר· דער קאם צו דען רבנים אים חלם· אונ' זאגט
ווידר זיא איך האב איין טויב אונטר אויך· ער מיינט איך האב אן זון
אונטר אויך אונ' איר וועלט מיר אין ניט צו מיר ברענגן אין מיין הויל דא
דאש דיא רבנים הורטן· דא גינגן זיא הין אונ' וואלטן אין צו קבורה
טון· דא וואלטן עש דיא לייט פון דער שטאט עכבוריא ניט לייטן דען
דיא זעלבין שטאט לאן גאר נוהנט בייא דער שטאט דא ער טוט לאג·
דען אל דיא דש דער רבי אלעזר שלופט אויף דען באדים דא קאם
קיין חיה רעה אין איר שטט· אויף איין טג דא וואר ערב יום כיפורים
דא האטן דיא רבנים פיל צו טון· דא שיקטן דיא לייט צו דען לייטן
דיא זיבן אין דעם דארף דש דא הייש בירי דז וואר גאר נוהנט דר צו·
זיא זולטן דען רבי אליעזר צו קבורה· דא קאמן זיא אונ' לגטן אויף דיא
מיטה אונ' טרוגן אין צור זיין היל דא דער רבי שמעון בן יוחי איבן לג טוט
דא לאג איין שלאנג פור דער היל זוא רונט וויא איין רט· דש זיא האט
אירן שוואנץ אים מויל· אונ' וואלט ניט לייטן דאש מאט אין דיא היל
גינג· דא שפרכין דיא לייט שלאנג שלאנג דו אויף דיין מויל אונט לוש
דען זון צום פאטר דוא טעט זיא דש מויל אוף אונ' ליש דיא לייט אין דיא
היל היניין· דש מן דען רבי אליעזר בייא דען פאטיר רבי שמעון בן יוחי
צו קבורה טעט: אונ' דש וואר דיא היל דא דיא צווין רבנים איבן ווער

pas de femme. Elle lui répondit: «Un récipient qui n'a contenu que des choses pures serait utilisé à présent pour des choses impures?» Car elle pensait que rabbi Eliézer était un saint; par contre Rabbi n'avait rien d'un saint. Elle pensait qu'auparavant elle avait eu un si grand érudit et qu'à présent, elle devait prendre Rabbi qui n'était pas un aussi grand érudit que rabbi Eliézer l'avait été. Il répondit: «Bien qu'en matière de Torah il ait été un plus grand maître que moi, en bonnes actions, il ne me surpasse pas.» Mais elle ne voulut pas de lui. Fin. Fin.

233[299]

(D'une vieille femme pieuse qui se levait tous les matins avant le lever du jour pour faire ses prières)

Histoire qui est arrivée à une vieille femme pieuse. Elle se levait tous les matins avant le lever du jour; elle se rendait à la synagogue pour y dire ses prières[300] et implorer le Saint, béni soit-Il. De plus, elle faisait beaucoup de bonnes actions. C'était donc une femme extrêmement pieuse. Après sa mort, cette femme pieuse apparut en rêve à d'autres gens pieux. Ils lui demandèrent: «Comment te traite-t-on dans le monde à venir pour tout le bien que tu as fait dans ce monde-ci?» La femme pieuse dit: «On me bat tous les jours avec rudesse. Et ce n'est pas tout. On va même jusqu'à me chasser de l'endroit où se trouvent d'autres femmes et hommes pieux dans le monde à venir; on ne veut pas me laisser en leur compagnie partager leur joie.» Voici quelle en est la raison. Alors qu'elle vivait encore dans ce monde-ci, elle avait toujours quitté la synagogue au moment de la prière de la sanctification du Nom[301]. Elle s'était ainsi rendu coupable d'un grand péché et avait agi injustement. C'est pourquoi elle eut à en souffrir dans le monde à venir. C'est pourquoi, mes chères femmes, ne quittez pas la synagogue au moment de la prière de la sanctification du Nom! Ainsi vous pourrez rester en compagnie d'autres gens pieux. Fin. Fin.

234[302]

(D'un homme pieux qui était très pauvre et du prophète Elie qui lui donna deux pièces de monnaie)

Histoire qui arriva à un homme pieux qui était extrêmement pauvre. Le prophète Elie lui apparut sous les traits d'un marchand et lui donna deux pièces de monnaie pour faire du commerce. Il

בורן ווארן· דא שיקט רבי צו דעש רבי אליעזרש ווייב אוב זיא אין
בעמין וועלט· דען דער רבי האט אך קיין ווייב· דוא אנטפוט זיא
אים ווידר· איין כלי דא איידל קודש אין געברויכט ווארדן· זול מאן
איצונד טמא דינן ברויכן· דען זיא מיינט דער רבי אליעזר ווער זו גר
היילג געוועזין· דש דער רבי נעמן אים אוב היילג ווער· אוב מיינט
עש אלזו זיא העט פאר אלזו איין גאר גרושן תלמיד חכם געהט אוב זולט
איצונד דען רבי בעמין דער ווער ניט אלזו איין גרושר תלמיד חכים
אז רבי אליעזר ווער געוועזין דא אנטפוט ער ווידר אוב ער שון איין
גרעשיר הער אין דער תורה ווער געוועזן אלז איך· אביר מיט מעשים
טובים איז ער דוך ניט גרעשיר אלז איך דאך וואלט זיא אין ניט
בעמין: סליק סליק

רלג

מעשה געשעהן אן איינר אלטין ורויאן· דיא שטונד אלי מורגן
פריא פער טאג אויף אין דיא שול· אוב זאגט תחינות
אוב טעט תפילה צו השי' אוב האט זונשט אך פיל גוטי מעשים טובים
אן איר דש זיא גאר פרום ווער בון וויא בון דיא פרום פרויא געשטורבן
ווער· דא קאם זיא אנדרן פרוען לייט אים חלום פאר· דא פרוגט
זיא דיא לייט וויא גיט עש דיר אויף יענער וועלט· וויילדו אוף דיזר וועלט
זוא פיל גוטש געטון האשט· דוא זאגט דיא פרום פרויא ווידר· מן
שלגט מיך אלי טאג מיט הרטי שלעק· אוב ביט אליין דאש· זונדר ווא
אנדרן פרוען מבין אוב ווייבר זיצן אויף יענער וועלט· דא טרייבט מאן
מיך פאן אין היבוועק· אוב וויל מיך ניט בייא דען זעלבין לאזין בייא
דער זעלבין פרייד· אוב דאש ווער דיא אור זאך· דיא וויל זיא אויף
דיזר וועלט געלעבט העט· זוא ווער זיא אל מאל אים סדר צון קדושה
אויש דער שול גנגן אוב דא מיט העט זיא זער געזינדיגט אוב אין רעכט
געטון· דארום מושט זיא אויף יענער וועלט דרום ליידן· דער הלבן
ליבן ווייבר טוט צו קדושה ביט אויש דער שול גין· זוא בלייבט איר בייא
אנדרן פרוען לייט זיצן אוב בשטין: סליק סליק

רלד

מעשה געשאך אן איינם חסיד דר וואר גאר ארם· דא בוויז
זיך אליהו הנביא צו אים אין געשטלט איינש קייפמן
אוב גב אים צוויא מינצין דאש ער זולט מיט הנדלין· אוב ער ווארדר
דורך

devint| très riche. Mais cet homme pieux fut tellement pris par son commerce, qu'il en oublia d'être bon et pieux, et de prier. Le prophète Elie revint le voir et lui reprit les deux pièces de monnaie. Aussi l'homme pieux fut-il à nouveau pauvre, car il perdit tout son argent. Personne ne sut où était passé tout cet argent. Alors l'homme pieux se mit à pleurer amèrement et fut fort affecté par la perte de son argent. Le prophète Elie revint voir l'homme pieux: «Fais-moi le serment que si je te rends les deux pièces de monnaie, tu t'adonneras à la piété et non pas au seul commerce.» Il dit: «Oui.» Après qu'il en eut fait le serment, le prophète Elie lui rendit les deux pièces de monnaie. Aussitôt l'homme pieux fut à nouveau riche. C'est pourquoi lorsque le Saint, béni soit-Il, fait don à quelqu'un de beaucoup d'argent, qu'il ne se détourne pas de Lui! Ainsi il restera honorable toute sa vie. Fin.

235[303]

(D'un homme qui avait sa maison tout près de la synagogue)

Histoire qui arriva à un homme qui avait sa maison tout près de la synagogue. Tous ses enfants moururent sans qu'il sache pourquoi. Il alla demander à un sage pourquoi tous ses enfants étaient morts. Le sage lui dit: «Parce que ta maison est plus haute que la synagogue. Ta maison obscurcit les fenêtres de la synagogue. Elle supprime la lumière de la synagogue. C'est ainsi que le Saint, béni soit-Il, supprime ta lumière. En outre, lorsque tu es couché auprès de ta femme et que tu as des relations avec elle, vous êtes bien trop près de la synagogue.» Lorsqu'il cessa et qu'il démolit sa maison, les enfants qu'il eut cette année-là survécurent. Fin.

236[304]

(D'un homme qui demanda à Rabban Gamaliel:
«Où habite votre Dieu et où est-Il?»)

Histoire qui arriva à un homme. Il demanda à Rabban Gamaliel: «Où habite le Saint, béni soit-Il, et où est-Il?» Rabban Gamaliel dit: «Je l'ignore.» L'homme dit: «Voilà donc vos prières et votre sagesse! Vous adressez tous les jours vos prières au Saint, béni soit-Il, et vous ne savez même pas où est le Saint, béni soit-Il!» Alors Rabban Gamaliel dit à l'homme: «Tu m'a demandé quelque chose qui est très loin de moi, qui est au moins à cinq cents ans, car pour aller du ciel à la| terre on met cinq cents ans.

דורך גאר רייך· אונ׳ דער דורך דש דער חסיד זער הנדלט פֿערנם
ער זיין חסידות אונ׳ זיין פֿרומ קייט אונ׳ זיין זער אורן דא קאם אלין
הנביא ווידר צו אים אונ׳ נאם ווידר פֿון דעם חסיד צווייא אויגצן·
דא הוב דער חסיד ווידר ארום דאש דש מאון פֿער לארן ווארד דאש
ביאט וואשט ווא דש מאון הין קאם· דא הוב דער חסיד אן צו וויינן
גאר זער· אונ׳ וואר זיך גאר זער מצער אום זיין מאון· דא קאם
אליה הנביא ווידר צום חסיד· דא שוועֿר איר איין שבועה ווען איך
דיר דיא צווייא איגצן ווידר גיב דש דו דיין חסידות ווילשט וואַרטן· אונ׳
ביט הנדלן· דא שפראך ער יוא· אלש ער בון גשווארן האט גאב
ער אים דיא צווייא איגצין ווידר· דא וואר דער חסיד ווידר רייך·
דער האלבן ווען אייבים שון ש״י טוט פֿיל מאון בישערן· זל ער דוך
זיך פֿון הש״י ניט קערין· זוא בלייבט ער ביא גרושן ערין:
סליק סליק

רלה

מעשה גשאך אן איינם דער האט זיין הויז שטין נוהט ביא
דער שול· אונ׳ דעם זעלבן אן שטורבן אל זיין קינדר
אונ׳ ער קונט ניט ווישן ווארום· דא פֿראגט ער איין חכם ווארום
אים זיין קינדר אל שטורבן· דא זאגט דער חכם ווידר אין וויל דיין
הויז הויכר גבויט איז דען דיא שול· אונ׳ דיין הויז מכט דיא פֿענשטר
פֿאן דער שול גאר פֿינשטר. אונ׳ פֿער לעשט דש ליכט פֿאן דר שול·
זוא לעשט דיר הש״י דיין ליכט אך ווידר אויש· אונ׳ נוך מין ווען דו ביא
דיינם וויב ליגשט אונ׳ מיט איר צו טון האשט· זוא אישט עש צו נוהנט
אן דער שול דא ער בון זולכש בויאן טעט· אונ׳ בראך זיין הויז אב דא
בליבן אים זיין קינדר צום זעלבין יאר אן אונ׳ וייטר לעבין:
סליק סליק

רלו

מעשה גשאך אן איינים מענשין· דער זאגט ווידר רבי
גמליאל ווא וואנט הקב״ה אודר ווא אישט ער· דא זאגט
רבי גמליאל ווידר איך וויש ניט· דא זאגט דער מן ווידר אישט דאש
דען אויער תפֿילה· אונ׳ אויער חכמה דש איר אלי טאג מתפלל זייט
פֿור הקב״ה· אונט וישט ניט ווא הקב״ה אישט· דא זאגט רבי גמליאל
ווידר דען מענשין דוא האשט מיך עפיש גפֿראגט דאש איז גאר וויט
פֿאן מיר· וואל ווינג הונדרט יאר· דען פֿון דעם הימל ביז אויף דיא
ערד

J'ai une question à te poser: Quelque chose t'accompagne jour et nuit. Dis-moi où se trouve cette chose.» L'homme demanda: «Qu'est-ce donc?» Rabbi Gamaliel répondit: «Je parle de l'âme que le Saint, béni soit-Il, t'a donnée. Elle t'accompagne jour et nuit. Dis-moi où elle se trouve et de quel côté elle est.» L'homme dit à Rabban Gamaliel: «Je l'ignore.» Alors Rabban Gamaliel le maudit en disant: «Maudit sois-tu, homme frivole! Quand je te demande où se trouve une chose proche de toi, tu ne le sais même pas! Et toi, tu veux que je te dise où se trouve une chose qui est à cinq cents années de moi?» Fin. Fin. Fin.

237[305]

(D'un roi qui était entouré de nombreux conseillers et de seigneurs remarquables)

Histoire qui arriva à un grand roi très puissant. Il était entouré de nombreux conseillers remarquables, de nombreux seigneurs et comtes, comme il sied à un roi d'avoir de nombreux conseillers remarquables. Mais les seigneurs qui l'entouraient le traitaient avec mépris et ne lui témoignaient aucun respect, contrairement à l'usage qui veut que l'on traite un roi avec respect. Or le roi avait élevé un jeune faucon qui avait été parfaitement dressé à la chasse et qui pouvait capturer des oiseaux et des lièvres; on en trouve encore aujourd'hui, des faucons qui sont dressés pour la chasse; ils sont très chers et on les aime énormément. Le faucon ne quittait pas le roi. Il mangeait dans sa main, il dormait dans son giron, le faucon, tellement le roi aimait cet oiseau. La troisième année de son règne, le roi fit un banquet le jour anniversaire de ses noces avec la reine et organisa des réjouissances pour ses seigneurs, ses chevaliers, ses comtes et ses cavaliers. Au beau milieu des réjouissances et des libations, il se fit apporter l'oiseau dont il était très fier et qui valait très cher. Au bout d'un moment, l'oiseau aperçut, au firmament, un aigle qui s'apprêtait à nourrir ses petits. Or l'aigle est le roi des oiseaux. Le faucon se mit en colère, prit son essor et fonça sur l'aigle. Il attrapa l'aigle et le fit tomber à terre, sous la table du roi. Puis il regagna le giron du roi, car l'oiseau se disait: «Comme je vais être bien|traité pour avoir capturé un tel oiseau!» Mais

ערד איז זיבנ׳ הונדרט יאר רייז׳ איך וויל דיך עפיש פֿראגן דז אישט
געבן בייא דיר טאג אונ׳ נאכט זאג מיר אן וועלכיש אורט אישט זיא׳
דא פֿראגט ער וויש אישט עש דען׳ דא זאגט רבי גמליאל איך מיין
דיא נשמה דיא דיר הקב״ה געבן האט דיא האשטו בייא דיר טאג אונ׳
נכט זאג דוא מיר וואו צו האשטו זיא אודר אין וועלכיר זייטן אישט זיא׳
דא זאגט דער מענש ווידר רבן גמליאל איך וויש ניט׳ דא פֿלוכט רבן
גמליאל אונ׳ שפראך פֿאר פֿלוכט זיישטו דו נאר אין מה דוך איך פֿראגן
דיך עפיש דאש נוהנט בייא דיר אישט אונ׳ דוא ווייסט עש ניט׳ אונ׳
דוא ווילשט אין דינג פֿון מיר ווישן דאש זיבנ׳ הונדרט יאר רייז פֿון מיר
אישט: סליק סליק סליק

רלז

מעשה נישאך אן איינם גרושן מעכטיגן מלך דער האט פֿיל
קעשטליכן יועצים בייא אים׳ אונ׳ פֿיל הערין אונט
גרופֿן׳ וויא נון דער סדר אישט דש איין מלך פֿיל קעשטליכן יועצים
האט׳ אביר אל דיא הערין דיא ער בייא אים האט דיא היטן גאר
שופֿל אונ׳ ווארן אין ניט מלבד: וויא מן איין מלך זל אין ערין האלטן׳
דוא האט דער מלך בייא אים אויך דער צונגן אין יונגן שבערבר׳ דער
וואר גאר וואל אב גירכט אויף דש יאגן׳ דש ער אים קונט פֿעגיל אונ׳
האזין ואנגן. וויא מן נוך איצונט זיכט שפרפר דיא דארויף אב גריכט
זיין דיא זיין נון פֿיל ווערט׳ אונ׳ מן האט זיא גאר ליב אונ׳ דר שפרפר
קאם ניכט פֿום מלך׳ דש ברוט פֿאן זיינר הנט אש ער׳ אין דש
מלך שוס שלוף דער שפרפר׳ זוא גאר ליב האט דער מלך דען פֿאגיל׳
אים דריטן יאר פֿון זיינים קינגן רייך מכט דער מלך איין סעודה׳ אן
דעם טאג דש ער דיא מלכה צו איינם וויב נאם׳ אונ׳ דר פֿרייאט אל
זיין הערין ריטר גראבֿין אונ׳ אל זיין רכבים׳ אונ׳ וויא זיא נון גאר פֿרילך
ווארן אונ׳ היטן מיטן אין דר צעך לוש ער אים דען פֿאגיל אך ברענגן
דאש ער זיך מיט בריאן וואלט וויא דער פֿאגיל פֿיל ווערט ווער
וויא דער פֿאגיל איין וויל דא זאש זאך ער איין אדלר אין דער הייך פֿלין
דש ער וואלט זיינן יונגן עשין ברענגן׳ אונ׳ איין אדליר אישט איין
מלך אובער דען פֿעגיל׳ דא הוב דער שפרפר אן אונ׳ וואר צורנן׳
אונ׳ פֿלוג גישווינד אויף דען אדליר צו׳ אונ׳ זינג דען אדליר אונ׳ ווארף
אין צו דער ערדין אובטר דש מלך טיש אונ׳ דר שפרפר ווידר קערט
אויף דעם מלך שוס׳ דען דר פֿאגיל גדאכט איך בין איצבט גאר וואל
דראן

le faucon ignorait qu'il avait commis une injustice en tuant le roi des oiseaux. Alors que l'oiseau était dans le giron du roi, le roi lui serra le cou et l'étrangla. Lorsque les dignitaires du royaume virent que le roi avait tué ce remarquable oiseau, ils furent tous extrêmement surpris, mais personne ne fit le moindre commentaire; cependant tout le monde était profondément peiné pour l'oiseau. Or le roi vit bien que tous ses conseillers étaient en colère, même s'ils ne disaient rien. Alors le roi dit: «Chers amis, ne soyez pas surpris par le fait que j'aie tué l'oiseau et ne le prenez pas mal, car telle est la loi de la Torah: si quelqu'un porte la main sur le roi, il est passible de mort. Or l'aigle est le roi des oiseaux et le faucon l'a tué. Il était donc juste qu'il meure. De même que cette loi vaut pour les oiseaux, de même cette loi vaut pour tous les hommes qui méprisent leur roi.» A ces mots, ils furent tous fort surpris par la sagesse du roi, car ils savaient fort bien qu'il l'avait fait pour eux. Alors ils se mirent à craindre le roi. Fin. Fin.

238[306]

(De rabbi Safra qui alla se promener un jour avec ses disciples)

Histoire Rabbi Safra alla se promener un jour avec ses disciples à l'extérieur de la ville. Là, il rencontra un étranger, un homme pieux qui s'en venait sur la route. L'homme pieux crut que rabbi Safra était venu à sa rencontre. Il ignorait qu'il était allé se promener et il dit à rabbi Safra: «Pourquoi le maître se donne-t-il tant de mal et s'abaisse-t-il à venir à ma rencontre pour m'accueillir?» Alors rabbi Safra dit: «Cher homme, ne va surtout pas croire que je suis sorti pour aller à ta rencontre. Pas du tout. Je suis allé me promener avec mes disciples.» A ces mots, l'homme pieux eut honte d'avoir tenu de tels propos devant les disciples de rabbi Safra, car il avait vraiment cru que rabbi Safra était venu en son honneur. Les disciples demandèrent à rabbi Safra: «Pourquoi avez-vous fait honte à cet homme pieux et pourquoi l'avez-vous humilié?» Rabbi Safra dit: «Pourquoi| lui

דראן · דיא וויל איך איין וולין ואגיל גיפאנגן הב · אבר דער שפרפר
וואשט ניט דש ער אין רעכט גיטון האט · דיא וויל ער דען מלך אונדר
דען עופות אום גיברוכט האט וויא בון דער פאגיל אויך דש מלך שום
זש · גינג דער מלך הין אונ׳ וירגט דעם פאגיל דען האלז אב דש ער
שטורב : וויא דש בון כל שרה סלוכה זאך דש דער מלך דען קישטליכן
פאגיל האט אום דש לעבין גיבראכט · דא פאר וואנדרט זיך אידראן
גיר זער אביר עש רידד ניאט ניקש דער ווידר אבר עש טעט דען
לייטן גאר וויא אום דען פאגיל בון דער מלך זאך וואל דש זיין יעצים אל
צורנינג ווארין · אונ׳ רידדן דוך ניקש · דא זאגט דער מלך ליבן לייט ·
לוט אויך ניקש וער וואנדרן · דז איך דען פאגיל האב אום גיבראכט ·
אונ׳ לושט אויך ניכט איבל גבלין אין אייער איינגן · דען דש אישט דאש
רעכט פון דער תורה · ווען איינר שולח יד אן איין מלך אישט · זוא
אישט ער חייב מיתה · אונ׳ דער אדליר אישט איין מלך אובטר דען
עופות אונ׳ דער שפרפר האט מיאות גיוועזין · בילך דש ער אך זול
אום זיין חיות קומן · אונ׳ וויא דש רעכט אישט · זוא אישט אך דאש
רעכט פון אלי מענשין · דער איין מלך פאר שמעכט · וויא דש דיא
לייט זכין דוא פאר וואנדרטן זיא זיך גאר זער אויף זיין חכמה דען זיא
וואשטן וואל דש ערש אירט הלבן גיטון האט אונ׳ הובין אן אונ׳ פורכטן
זיך גאר זער פער דעם מלך : סליק סליק

רלח

מעשה רב ספרא גינג איין מאל שפצירן מיט זיינן תלמידים
פאר דיא שטאט דא ביגעגנט אים איין פרעמדיר
חסיד · דער קאם בון דעם וועג · דא מיינט דער חסיד דער רב
ספרא ווער אים אנטגיגן גאנגן אונט וואשט ניט דאש ער אין דאש
שפצירן וואר גאנגן אונ׳ שפראך ווידר רבי ספרא ווארום מיאט זיך
דער הער אזו זער · דאש ער מיר שופל אישט אנטגיגן גגן מיך צו
אנטפנגן · דוא הוב דער רב ספרא אן מיין מן ניט דש דו מיינן זולשט
איך זייא דייבט האלבן הרוישן גאנגן דיך צו אנטפנגן גאר ניט ווך איך
בין הרוישן גגן מיט מיינן תלמידים שפצירן צו גן · וויא דש יענר
חסיד הורט שעמט ער זיך דש ער זולכש גירעט העט פור רב ספרא
תלמידים דען ער העט יוא גימיינט ווער אים לכבוד אנטגיגן גאנגן דא
פראגטן דיא תלמידים דען רב ספרא ווארום האבט איר דען חסיד
בהו"פה גימאכט אונ׳ מבייש גיוועזין דא זאגט רב ספרא ווידר ווארום
זולט I Cc K מט

aurais-je menti?» Alors ses disciples dirent: «Vous n'auriez rien dû dire.» Rabbi Safra dit: «Si je n'avais rien dit, l'homme pieux aurait cru que c'était vrai et en fait, ce n'était pas vrai du tout. Ainsi j'ai accompli le verset: *Et (il) dit la vérité de son cœur* (Ps 15, 2), ce qui veut dire en yiddish: ‹Ta bouche doit dire ce que pense ton cœur.› Mon cœur n'aurait donc pas pensé ce que ma bouche disait et j'aurais ainsi volé son cœur[307], c'est-à-dire: je lui aurai pris son cœur, lui faisant croire que j'étais sorti en son honneur. Le Saint, béni soit-Il, est synonyme de vérité et il ne veut pas qu'on dise de mensonges ici-bas; mais seulement la vérité. Quand c'est le cas, le Saint, béni soit-Il, envoie de la pluie au bon moment et à bon escient, comme dit le verset: *La vérité germe de la terre* (Ps 85, 12), ce qui veut dire en yiddish: ‹La vérité germe de la terre.› C'est pourquoi il ne faut jamais dire de mensonges, mais seulement la vérité.» Fin.

239[308]

(D'un jeune homme qui courait sans cesse après les plaisirs de la vie)

Histoire qui arriva à un jeune homme. Il courait sans cesse après les plaisirs de la vie et passait son temps à festoyer et à jouer, à manger et à boire. Il refusait d'écouter ses pieux parents, son père et sa mère, et s'était acoquiné à de mauvais garçons et à des voleurs, tant et si bien qu'il avait fini par mieux apprendre à voler que tous les autres voleurs qui avaient été ses compagnons. Après avoir mené cette vie de mauvais garçon et fini par se lasser de courir deçà et delà, il en arriva à se demander: «Qu'adviendra-t-il de moi si je continue à parcourir le pays à voler sans cesse? Il se peut que j'y laisse la vie.» Il se dit: «Je vais m'en retourner chez moi, auprès de mes parents, auprès de mon père et de ma mère.» Et il regretta tout ce qu'il avait pu faire comme mauvais coups. Il se mit à pleurer et à sangloter amèrement pour avoir commis toutes ces mauvaises actions. Il se leva et alla trouver Siméon fils de Chètah qui était un homme remarquable. Il lui dit: «Cher rabbi, j'ai décidé d'abandonner ma vie de mauvais garçon pour faire pénitence.» A ces mots, rabbi Siméon fils de Chètah dit: «Mon fils, assied-toi là, à ma droite, et cesse de pleurer et de sangloter. Ne sois pas triste, car je vais | t'aider tout simplement à trouver un remède à ton mal, qui te détournera

וואלט איך איין שקר גיזאגט הבן דוא זגטן זיין תלמידים איר וואלט הבן שטיל גשוויגן דוא זאגט רבי ספרא ווידר הבט איך שטיל גשוויגן זוא העט דער חסיד גמיינט עש ווער וואר · אונ׳ עש איזט יוא ניט וואר גוועזן · זוא העט איך יוא מקיים גוועזן ודובר אמת בלבבו · דש אישט טייטש דו זאלשט מיט דיינם מונט רידן וויא עש דש הערץ מיינט · אונ׳ דוא העט יוא דש הערץ ניכט גמיינט וויא איכש גירעט האב אונ׳ איך העט אך גנוג צו צבו גוועזן דש מיינט איך העט אים זיין הערץ גנומן דז ער פאר מיינט העט איך ווער אים לכבוד הרוישר גאנגן · אונ׳ הקב״ה היישט אמת אונ׳ וויל האבן מן זול קיין שקרים אויף דער ערדין זאגן בורט איידל אמת · אונ׳ ווען זעליש גשיכט זוא שיקט הקב״ה די נשמים צו רעכטיר צייט · ווען מן זיא בדרף אלש דער פסוק שפריכט אמת מארץ תצמח · דאש איז טייטש דיא ווארהיט דוט צון דער ערדין שפראצן דער האלבן זול מן קיין שקרים זאגן אונ׳ איידל אמת: סליק

רלט

מעשה

אישט גשעהן אן איינם בחור דער אישט אל זיין טג דעם וואל לעבין נוך גאנגן מיט צעלין שפילן פרעשין זויפן · אונט האט זיין פרואן עלטרן פאטיר נוך מוטר ביט וועלין פאלגן אונ׳ האט זיך גזעלט צו איידל בובן אונ׳ צו גנבים. אונט זוא לאנג זו פיל ביז ער דש גנבן בעשיר גלערנט העט אין ווידר אלי דיא אנדרין גנבים דיא זיין חברים זיין גוועזן בון וויא ער בון וואל אין דעם בובן לעבין אישט אום גצוגן אונ׳ אישט דוך מיט ווארדן דאש לאפן · דש ער בון גידאכט האט וואש ווערט אויז מיר ווערדן ווען איך לבן זוא אום הער לייף אים לבט אונ׳ גנב פלייכט ווער איך אך אום מיין לעבין קומן · אונ׳ גידאכט איך וויל ווידר אום קערין · אונ׳ וויל צו מיינן עלטרין פאטיר אונט מוטר הייאן ציהן אונ׳ האט חרטה אויף אל דאש יעניג דש ער גיטון העט בון ביזן שטיקן איז הוב אן אונ׳ שרייא אונט ווייבט גאר זער אויף זיין ביזן ווערק דש ער גטון העט אונ׳ הוב זיך אויף אונ׳ גינג צו שמעון בן שטח דער וואר איין קעשטליכר מאן אונ׳ שפראך צו אים ליבר רבי איך האב מיר פור גנומן דש איך וויל בון דען ביזן בובן לעבן אב שטין אונ׳ וויל תשובה טון וויא דש שמעון בן שטח הורט שפרך ער מיין זון זעצט דיך נידר צו מיינר רעכטן זייטן אונט לוש פון דיינן ווייבן אונ׳ שרייאן אונ׳ זיא דער הלבן ניכט טרויארג דען איך וויל דיך

מיט

des mauvaises actions. Mon fils, quoique tu entreprennes, veille tout bonnement à ne plus jamais mentir, et veille à ne tromper personne en faisant du commerce. En effet, dis-toi bien que si tu fais cela, tu n'agiras plus jamais mal, tu ne trébucheras plus et tu seras protégé de tout mal.» Le jeune homme dit: «Cher rabbi, ce n'est pas grand'chose; il est très facile de s'y tenir. Je m'y tiendrai. Cher rabbi, vous pourrez le constater et le voir par vous-même.» Alors Siméon fils de Chètah dit: «Puisque tu es prêt à t'y tenir, jure-le moi!» Et le jeune homme jura qu'il ne mentirait plus jamais et qu'il ne tromperait plus personne, et il s'en retourna chez lui. Il en fut ainsi pendant quelque temps. Or une veuve habitait à côté de chez lui. Dans sa maison, il y avait les bains où tout le monde venait se laver et se baigner. Un jour, le jeune homme se rendit aux bains dans la maison de sa voisine. Il vit, au moment où il voulait se déshabiller dans une chambre, qu'il y avait là beaucoup d'objets précieux, en or et en argent, ainsi que des vêtements de lin. Lorsqu'il vit le tout, l'instinct du mal fit sa réapparition et lui redonna l'envie de voler. Il se laissa séduire par l'instinct du mal, pénétra chez la veuve, sa voisine, et vola tout ce qu'elle avait: la vaisselle en or et la vaisselle en argent, les draps de lin et tout ce qu'elle avait dans sa chambre. Il ne laissa pas la moindre petite chose. Il prit tout. Lorsqu'il eut tout sur lui et qu'il voulut ressortir de la chambre et quitter la maison, il pensa: «Ma voisine va s'apercevoir que toutes ces choses lui manquent et elle va se plaindre que son argent a disparu; elle va poser des questions à tout le monde; elle va venir me trouver, moi aussi; elle va me demander des nouvelles de son argent; elle va me demander si je n'ai rien vu. Que lui dirai-je alors? Lui dirai-je que je suis incapable de la renseigner, que je ne suis au courant de rien? Mais alors je serai obligé de mentir, car c'est bien moi qui ai le butin et alors je romprai le serment que j'ai fait à Siméon fils de Chètah.» Aussi se dit-il: «Allons tout remettre à sa place et n'emportons rien! Ne volons rien!» Il fut donc sauvé pour ne pas avoir à mentir. Siméon fils de Chètah lui avait donc appris un remède tout simple et lui avait imposé une toute petite pénitence pour l'empêcher de voler.

Fin. Fin.|

מיט אייזים גריבן העלפֿין איין רפֿואה צו דיינר מלה דש דוא פֿאן
דען ביזן ווערקן לאזין וולשט · איין אן זיא ביארט גיווארבט אן אל דיין
ווערקין דש דוא קיין שקר זאגשט אונ׳ זיא גיווארבט ווען דוא הבדלשט
דש דוא קיינם קיין שקר טושט דען זיא וישן ווען דוא וולכש טושט
דען ווערשטו ביט מער איבל הבדלין אונ׳ בויאר שטרויכלן אונ׳ ווערשט
בישיראט ווערדן פֿון אלים. ביזן דא זאגט דר בחור ליב רבי דש אישט
איין קליין דינג דאש אישט גאר וואל צו הלטן אונ׳ איך ווילש אך האלטין
ליבר רבי דאש זולט איר שפירן אונ׳ זעהן דא זאגט דער שמעון בן שטח
זוא דו עש האלטין ווילשט זוא שווער מיר דארויף דא דיט דער בחור איין
שבועה דש ער קיין שקר זאגן וועלט אודר הבדלין וועלט אונ׳ גינג אלזו
פֿארט הין הייאן צו · בון עש שטונד אן איין וויל דא זש איין אלמנה
נעבין אים · דיא האט איין מרחץ אין אירם הויז דש אידרמן זיך דינן
וועשט אונ׳ בדיד אונ׳ דער בחור גינג אך איין מאל אין דאש מרחץ אין
זייבש באלפֿארין הויז דא זאך ער ויא ער זיך וואלט אויש טון אין איין
חדר דא וואר פֿיל קעשטליך גיציינג איינן פֿון זילבר אונ׳ גולדן אונ׳ ליינן
גיוואנט ויא ער נון זעלכש זאך דא קאם דער יצר הרע ווידר צו אים
אונ׳ מאכט אים איין לושט צו גנבן אונ׳ ליש זיך פֿערפֿירן פֿאם יצר
הרע אונ׳ שטן דער אלמנה זייבר שכינה אין אונ׳ גנבת אלש וואש זיא
דינן האט פֿאן זילבר גישער אונ׳ גולדן גישער פֿאן לייליך אונ׳ וייש זיא
אין דעם חדר האט ליש ביכלט איין דינגליכין איברינג באם אליש אובט
ויא ער נון זילכש בייא אים הט אונ׳ וואלט הרוישר גן אויש דער קמיר
אובט אויש דעם הויז דא גידאכט ער זיך ווען נון איין שכינה זולכש
גיציינג ווערט מבגלין אונ׳ ווערטש קלגן איר מומן אונ׳ ווערט אידרמן דר
בוך פֿראגן אונ׳ ווערט צו מיר אך קומן אונ׳ ווערט מיך פֿראגן בוך
איר מומן אוב איך ביקש גיזעהן האב מייש זול איך איר זאגן זול איך זאגן
איך וייש גאר ביקש דער פֿון צו זאגן אונ׳ מאש אך גאר ביקש דרום
זו זאגן איך יוא איין שקר דען איך האב יוא דיא גניבה אונ׳ דוא ווער איך
איין שבוע ברעכין דיא איך גבן שמעון בן שטח האב גיטון אונ׳ גידאכט
איך מילש ווידר הין ליגן אונ׳ וילש ביט מיט בעמין אובט וויל ביט גנבין
דארום קאם ער דר פֿון דיא וויל ער זולט קיין שקר זאגן אלזו לערנט
אין שמעון בן שטח איין לייכטי רפֿואה אונ׳ איין קלייני תשובה דש ער
פֿון דעם גנבין קאם: סליק סליק

240[309]

(D'un homme qui mourut, qu'on déterra et qui était encore en vie)

Histoire qui est arrivée à un homme qui était décédé. Eh bien, peu de temps après sa mort, sa tombe fut réouverte par des gens qui creusaient dans les champs. Ils le retrouvèrent vivant: il avait été épargné par les vers qui n'avaient pas rongé son corps. Alors rabbi Nahman lui demanda pour quelle raison les vers ne s'étaient pas attaqués à lui et pourquoi ils l'avaient épargné. Pour la simple raison, dit l'homme, qu'il n'avait jamais envié personne de sa vie et que par ailleurs, il n'avait jamais prêté l'oreille à des billevesées, c'est à dire à des propos futiles. C'est pourquoi, que personne ne se laisse aller à des propos futiles! Il en sera récompensé après sa mort, quand il sera couché dans la tombe. Fin. Fin. Fin.

241[310]

(L'histoire de rabbi Amram: comment il est mort à Cologne et a remonté le Rhin jusqu'à Mayence dans une petite barque)

Histoire qui est arrivée – certains disent qu'elle s'est passée à Mayence, d'autres disent qu'elle s'est passée à Ratisbonne – à un rabbi remarquable du nom de rabbi Amram. Cette homme pieux était originaire de Mayence au bord du Rhin. Le rabbi alla diriger une école talmudique à Cologne. Lorsqu'il fut gravement malade[311] à Cologne, il se dit qu'il aurait bien aimé reposer auprès de ses parents à Mayence. Il fit donc venir ses étudiants pendant sa maladie et demanda à ses étudiants de l'enterrer après sa mort à Mayence auprès de ses parents. Ses étudiants lui dirent: «Cela nous est impossible. car il est très dangereux pour nous de vous emmener aussi loin.» Alors rabbi Amram dit: «Quand je serai mort, faites ma toilette mortuaire et mettez-moi en bière. Puis, placez mon cercueil au fond d'une petite barque sur le fleuve et laissez la barque voguer au gré de l'eau.» Après la mort de rabbi Amram, ses disciples firent sa toilette mortuaire, le mirent en bière et placèrent le cercueil au fond d'une petite barque. Aussitôt la petite barque se mit à remonter le fleuve jusqu'à ce qu'elle atteigne la ville de Mayence. Lorsque les gens furent témoins d'un si grand miracle – une petite barque qui remontait le fleuve toute seule –, ils coururent s'en approcher et virent un mort dans un cercueil. Ils dirent: «Il doit s'agir d'un homme très

רמ

מעשה גשעהן אן איינם דער וואר גשטורבן בוך דער הבט
לאנג דער בוך דא ווארד ער ווידר אויף גגרבן פאן
דען לייטן דיא פעלדיר גרבן אונט פאנד אין דאש ער בוך לעבין
דיג וואר אונ׳ האט אן אים קיין ווארים ביקש גטון אן זיינם לייב דא
פראגט אין רב בחאן וויש דש פער איין סיבה ווער דש קיין ווארים
ווער אן אים גוועלטיגט דש אים דיא וורים ביקש גטון העטין דא זגט
דער מאן ווידר דער הלבין דש ער אל זיין לעבין טאג אויף קיין מענשין
קיין קינאה גהאט אונ׳ צום אנדרין העט ער אל זיין טאג זיין אורן ביט
גנייגט צו הערין דברים בטילים דש מייבט אוביצליכן ריד דער הלבן
זאל קיינר קיין אוביצליכן ריד רידן זוא מוש ערש גנישן ווען ער שון
טוט אישט אונ׳ ליגט אים קבר סליק סליק סליק

רמא

מעשה אישט גשעהן אין טייל זגן עש זייא צו מענצ׳ גשעהן
אונ׳ איין טייל זגן עש זייא צו רעגנשבורג גשעהן בון
איין קישטליכן רבי דער הוט גהייסן רבי עמרם דער חסיד איז צו
מענצ׳ דא היימן גוועזין בייא דעם ריין בון איזט דער רבי גצגן אונ׳
הוט ישיבה גהלטן צו קילן אם ריין׳ . וויא ער בון גר וואל איזט גוועזין צו
קעלין זוא ווער ער גערן גלעגן בייא זיין עלטרן צו מענצ׳ דא שיקט ער
אין זיינר קרענקט. נוך זיינן תלמידים אונ׳ זאגט ווידר זיינן תלמידים זיא
זאלטן אין נוך זיינם טוט צו מענצ׳ צו קבורה טון בייא זיינן עלטרין׳ דא
שפרכן זיינן תלמידים ווידר אין דאש קענין מיר ניט טון . דען עש
איז אונש איין גרושי סכנה זוא וייט צו פירן דא שפראך דער רבי
עמרם ווידר ווען איך גשטורבן בין זוא זייט מיך מטהר אונ׳ ליגט מיך
אין איין ארון׳ . אונ׳ דר נוך שטעלט דען ארון אין איין קליין שיפליין אויף
דאש וואשר אונ׳ לוט דאש שיף פאן אים זעלברט הין גין וואו עש הין וויל
גין בון וויא דער רבי עמרם בון גשטורבן וואר ווארן זיא אין מטהר אונ׳
טעטין אין איין ארון אונ׳ טעט דען ארון אין איין קליין שיפלן אויף דאש
וושיר הוב דאש שיפלן ביהענד אן דאש וושיר הבויף צו גין ביז עש וואר
קומן גגן מענצ׳ איבר אן דיא שטט׳ וויא בון דיא לייט זהן איין זעליך
גרוש וואונדר איין שיף פאן אים זעלברט וואשר הבויף צו גן לובן זיא
דער צו זהין זיא. וויא איין מת אין איינם ארון שטובד דא שפרכן זיא
דאש מוש עפיש גר הייליג זיין אונ׳ ביגערט מאן זול אין היא צו קבורה
טון׳

saint qui désire être enterré ici.»|Et les gens se mirent à tirer la petite barque à eux. Mais la petite barque fit marche arrière. Alors les gentils allèrent raconter cet événement à l'évêque de Mayence. Toute la ville courut au bord du Rhin, gentils et juifs – à ne pas confondre –, pêle-mêle. Dès que les juifs qui se trouvaient au bord du Rhin voulurent voir ce grand miracle, la petite barque s'approcha des juifs. Alors les gentils voulurent à nouveau tirer la petite barque à eux, mais ce fut impossible, car chaque fois que les gentils essayaient de tirer la barque, la petite barque faisait marche arrière. A la fin, il fut évident que la barque voulait aller chez les juifs et non pas chez les gentils. Alors les gentils dirent aux juifs: «Montez dans la barque et allez voir ce qui se trouve dans la barque!» Alors la barque s'approcha des juifs. Les juifs montèrent dans la barque et ouvrirent le cercueil. Dans le cercueil, il y avait un mort et à côté de lui, il y avait une lettre où il était écrit: «Mes chers frères et amis, juifs de la sainte communauté de Mayence, je suis venu chez vous, car je suis mort dans la sainte communauté de Cologne et je veux que vous m'enterriez auprès de mes parents qui reposent à Mayence. A vous tous, paix et longue vie, voilà ce qu'Amram vous souhaite!» A la lecture de cette lettre, les juifs se mirent tous à pleurer le mort et ils portèrent le cercueil sur la terre ferme. Alors les gentils furent extrêmement insolents; ils tombèrent sur les juifs à bras raccourci et les rouèrent de coups; mais les gentils ne réussirent pas à déplacer le cercueil. Aussitôt l'évêque de Mayence ordonna de faire garder le cercueil pour empêcher les juifs de l'emporter et il fit édifier au-dessus une église d'une taille imposante. Alors les juifs envoyèrent des intercesseurs demander à ce qu'on veuille bien leur laisser prendre le cercueil. Mais rien n'y fit et jusqu'à aujourd'hui l'église porte le nom de Saint Amram. Toutes les nuits, rabbi Amram apparaissait en songe à ses disciples et leur disait: «Enterrez-moi auprès de mes parents!» Ses disciples de Cologne qui entendaient ces propos furent extrêmement tristes. Une nuit, ils quittèrent la ville et allèrent descendre un voleur de son gibet; ils le revêtirent de vêtements blancs et allèrent sortir rabbi Amram de son cercueil; ils mirent le voleur à sa place et enterrèrent rabbi Amram auprès de ses parents. Le Saint, béni soit-Il, sauva les juifs et tout resta secret jusqu'à ce jour. Fin. Fin.|

טון· אוב׳ דיא לייט גאבן הין אוב׳ גרייבן נוך דעם שיפֿליין· דא לוף
דש שיפֿליין הינדר זיך דא גאבן דיא גוים הין אוב׳ זאגטן עש דעם הגמון
פֿון מענצן דא קאם דיא גאנץ שטט צו לויפֿן און ריין גוים אוב׳ יהודים
להבדיל דורך איין אנדר אוב׳ וויא פֿון יהודים אך אם פֿורטן דאש ריין
שטובן אוב׳ וואלטן זהן דאש גרוש חידוש· דא גאבן דאש שיפֿליין צו
דען יהודים צו· דא וואלטן דיא גוים נאך דעם שיפֿליין ווידר גרייפֿן
דא קונטן זיא ניט דען זוא אופֿט דיא גוים נוך דעם שיף גרייפֿן פֿלאך
דאש שיפֿליין הינטר זיך ביז און שיינפֿרליך זאך דאש דש שיף צו דען
יהודים בינגערט אוב׳ ניט צו דען גוים דא רופֿטן דש גוית צו דען יהודי׳
ניט אין שיף אוב׳ זעכֿט וואש אים שיף איז דא גיבעהט דאש שיף צו דען
יהודים דוא גאבן יהודים אין דאש שיף הביין אוב׳ טעטין דען ארון אויף
דא וואר אים ארון איין מת אוב׳ איין בריף לאג בייא אים· דא שטונד איגן
גישריבן איין ליבן ברידר אוב׳ פֿריינד איר יהודים פֿאן קק״ק מענצן אוב׳
איך בין צו אייך קומן דען איך בין גישטורבן צו קק קעלן אוב׳ איך
בינגער איר וועלט מיך קובר זיין בייא מיינן עלטרן דיא ליגן אך צו מענצן
אוב׳ צו אייך אלן פֿיל שלום אוב׳ לנג לעב טאג דאש בינגערט עמרים אוב׳
וויא דיא יהודים דען בריף זלין דא הובן זיא אלן צו טרויארן אוב׳ טעטן
דען ארן הרוישר אויף דאש לנט· דא דריבן גוים פֿיל עזות קייט אוב׳
שטערקטן זיך אויביר יהודים אוב׳ שלוגן זיא אבר דיא גוים קונטן דען
ארון ניט פֿאן דער שטט ברענגן זוא בלט גיבוט דער הגמון פֿאן
מענצן זולט דען ארון דא פֿער היטן דאש ער ניט הינוועק מעכֿט
גיפֿירט פֿאן דען יהודים אוב׳ דער הגמון בויאט איין תפֿילה דרויבר
דיא וואר גיוואלטיג גרוש דא דריבן דיא יהודים גרוש שתדלנות מיט
ביט אוב׳ פֿיל שתדלנות דש זיא דען ארון מעכֿטן נעמין אבר עש בטט
אלש ניקש אוב׳ אויף דען הייטגן טאג הייסט נוך איין תיפֿלה סטא עמרם
אוב׳ אלי נכֿט קאם דער רבי עמרים אים חלום צו זיינן בחורים אוב׳
זאגט ווידר זיא בגרבט מיך בייא מיינן עלטרן דא דאש דיא בחורים צו
מענצן הורטן ווארין זיא גר טרויארג אוב׳ גינגן בייא נכֿט אויז דער
שטט אוב׳ נאמן דען גנב פֿון דער תליון אוב׳ דעדין אין ווייסן קליידר אן
אוב׳ גינגן הין אוב׳ נאמן רבי עמרים אויז דעם קבר אוב׳ לייגטן דען גנב
אן דיא שטט אוב׳ טעטן דען רבי עמרם צו קבורה בייא זיין עלטרן·
אוב׳ הקב״ה וואר יהודים מציל אוב׳ בליב אים סוד עד יום הזה·

סליק סליק:

242[312]

(De la fille de l'empereur qui demanda à rabbi Josué pourquoi les mets du chabbat sentaient aussi bon)

Histoire qui est arrivée. La fille de l'empereur demanda à rabbi Josué fils de Hananyah: «Pourquoi le repas que vous faites pour le chabbat sent-il meilleur que le repas que vous faites pendant la semaine?» Il répondit: «Nous avons une épice que nous mettons dans le repas du chabbat; c'est pourquoi le repas du chabbat sent si bon.» Alors l'empereur lui dit: «Alors donnez-moi donc cette épice!» Rabbi Josué dit: «Pour celui qui observe le chabbat, elle sent bon, mais pour celui qui n'observe pas le chabbat, elle ne sent pas bon. Aussi ne te servirait-il à rien de l'avoir, même si je te la donnais, cette épice.» Sur ce, il le congédia. Que chacun observe bien le chabbat par un bon repas. Qu'il sentira bon, ce repas!

243[313]

(D'un homme qui était très vieux)

Histoire qui arriva à un homme qui était très vieux. On ne put lui reconnaître d'autre mérite que celui d'avoir utilisé de l'huile d'olive pour sa lampe. C'est une très bonne action.

244[314]

(D'une princesse qui mourut et qui ressuscita lorsqu'on voulut l'enterrer)

Histoire qui est arrivée à une femme non-juive. C'était une princesse. Elle mourut et lorsqu'on voulut la descendre dans la tombe, elle ressuscita et dit: «J'ai été dans le monde à venir. Il y avait des juifs au paradis et parmi eux, j'ai vu une femme. Cette femme, je la connaissais. Elle avait une main enduite de pommade. Je lui demandai: ‹Chère amie, pourquoi n'as-tu qu'une seule main enduite de pommade et pas l'autre?› Alors elle me dit qu'un jour de chabbat, il lui était arrivé de toucher une bougie: ‹C'est pourquoi une telle infamie m'est arrivée au paradis.› C'est pourquoi, mes braves femmes, allumez vos bougies tant qu'il fait encore jour et prenez bien votre temps! Souvenez-vous de cette femme au paradis!»

245[315]

(D'un empereur qui demanda à rabbi Aqiva ce que le jour d'aujourd'hui – un chabbat – avait de plus qu'un autre jour)

Histoire qui arriva. Turnus Rufus, cet homme extrêmement méchant, demanda un jour de chabbat à rabbi Aqiva: «Mon cher, dis moi, qu'est-ce que le jour d'aujourd'hui a de plus que les autres

רמב

מעשה איזט גישעהן עז פרעגט דאש קיסרש טוכטיר רבי יהושע בן חנניה ווארום ריכט דאש שבת גיקעכיש בעשיר דאש איר קוכיט אז דאש מן קוכיט אין דער וואוכן זא גב ער אנטווירט וויר'ן הון מיר דאש טון מיר אם שבת אין דאש גיקעכישט דארום ריכט עז זא וואל דאש גיקעכיש פון שבת דא זגיט דער קיסר געט מיר אך פון דעם זעלבין גווירץ דא שפראך רבי יהושע זידר ווער דען שבת הלט דעם אנלבין ריכט עש וואל אביר דער דען שבת ניט הלט דעם ריכט עש ניט וואל דארום סט עז גר ניכט ווען איך דיר שון פום זעלבין גווירץ גיב אוב וויש אין מיט אב דער הלבין זול מאן דען שבת וואל הלטין מיט עשין זא ריכט דש עשין גר וואל:

רמג

מעשה גישך אן אייבים מענטשין דער ווער גר אלט אוב קונט אים קיין אנדירן זכות פינדן בייארט ער האט באם איל גיבערביט אוב דאש זעלבין איש איין גרושי מצוה:

רמד

מעשה איזט גישעהן אן אייביר גזירה דיא ווער איין שריפה דיא ווער גישטורבן אוב ויא מן זיא וואליט הבבין אין דאש קבר לגן אישט זיא ווידר לעבדיג ווארדן אוב שפראך איך בין אין יענער וועליט גוועזין דא זען יהודים אים גן עדן גזעזין אוב אונדיר איבן הב איך איין פרויא זעהן זיצן דיא זעלבין הון איך גיקענט דיא איזט אן אייביר הביט בישים גוועזין מיט סלבדא הון איך זיא גיפרוגט ליבה פרויא ווארום איז דיין הביט אין בשים ווער דיא אנדרין דא האט זיא מיר גזגט זיא העט אן אייבים שבת איין מול איין ליכט איין גירירט דעש הלבין גישיכט מיר זעלכי שוולהייט אים גן עדן צו אייבים אות דער הלבין איר ליבה פרויאין אנטציבד ווען עש נוך טג אישט אוב בעמיט איך גוטי צייט גידעבגיט אן דער פרויא אים גן עדן:

רמה

מעשה גישאך עש פרוגיט טורנוסרופוס דער גרוש רשע דען רבי עקיבה אן אייבים שבת ליבר זג מיר וואש איזט דער הייליג טג מין דען אנדרין טעג· דא זגיט רבי עקיבה צום אים

ליבר

jours?» Rabbi Aqiva lui dit:|«Mon cher, qu'est-ce que tu as de plus qu'un autre homme?» Turnus Rufus, ce méchant homme, dit: «Mon cher, dis-moi, que t'ai-je demandé et que m'as-tu répondu?» Rabbi Aqiva dit: «Tu m'as demandé ce que le jour d'aujourd'hui avait de plus que les autres jours de la semaine. Alors je t'ai demandé en quoi Turnus Rufus était différent d'un autre homme.» Alors ce méchant homme dit: «Je suis un roi qui règne sur tous les autres rois et je veux qu'on m'honore.» Rabbi Aqiva dit: «C'est le Saint, béni soit-Il, qui règne sur tous les autres rois et Israël est Son saint peuple et Lui, le Saint, béni soit-Il, veut qu'Israël honore le chabbat.» Alors ce méchant homme dit: «Si le Saint, béni soit-Il, veut qu'Israël honore le chabbat et ne travaille pas, pourquoi travaille-t-Il donc?» Rabbi Aqiva dit: «Mais que fait-Il?» Le méchant homme répondit: «Il fait bien tomber la pluie et souffler le vent un jour de chabbat. Si ce n'est pas là travailler!» Rabbi Aqiva dit: «Il se peut bien qu'Il fasse tomber la pluie et souffler le vent le jour du chabbat; il n'en reste pas moins qu'Il veut qu'on honore le chabbat et qu'on ne travaille pas ce jour-là. Mais le travail qu'Il fait le jour du chabbat, Il peut bien le faire, et je vais dire pourquoi à l'empereur. Prenons deux hommes qui habitent la même cour: si l'un des deux veut la délimiter, l'autre n'a pas le droit de la délimiter; tous les deux peuvent porter des choses à l'intérieur de la cour; sinon l'un pourrait interdire à l'autre de porter. Mais si un homme habite une cour tout seul, fût-elle aussi grande que la ville d'Antioche, il n'a pas le droit de la délimiter, car il n'a pas de compagnon qui le lui interdise. Quant au Saint, béni soit-Il, bénis soient Son Nom et Son souvenir à tout jamais[316] comme le dit le verset: *Le ciel est son trône, la terre l'escabelle de ses pieds* (Is 66, 1), *la plénitude de toute la terre, Sa gloire* (Is 66, 3) ce qui veut dire en yiddish: ‹Le ciel est son trône, la terre l'escabelle de ses pieds, la plénitude de toute la terre, Sa gloire›, et personne n'y a sa part. Il peut bien faire tomber la pluie et souffler le vent partout dans le monde. Mais le Saint, béni soit-Il, veut qu'Israël sanctifie ce jour. Une preuve en est la sainte manne qui tomba dans le désert. Elle tombait pendant la semaine, mais elle ne tombait pas le jour du chabbat. Une meilleure preuve de la sainteté de ce jour est le Sambatyon, ce fleuve qui mugit et rugit pendant la semaine, qui charrie des pierres durant toute la semaine, mais qui, le jour du chabbat, se repose et se tait et ne charrie plus aucune pierre. Une preuve ultime| qui démontre que le Saint, béni soit-Il, veut qu'on se repose le jour du chab-

ליבר וואש איזט דער מאן אין דען איין אנדרין מאן · דא זגט דער רשע
טורנוסרופוס ליבר זג מיר וואש הב איך דיר גטון אודיר וואש הושטו
מיר גיזגט · דא זגט רבי עקיבה דוא הושט מיר גיזגט וואש דער
הייליג טאג אין איז דען זובשטין טאג אין דער וואכין · דא הב איך
ווידר דיך גיזגט וואש איזט אנדירשט טורנוסרופוס אז איין אנדירן
מאן · דא זגט דער רשע איך בין איין מלך איבר אלי מלכים אונ׳ ויל
הון מן זול מיך ערין · דא שפראך רבי עקיבה ווידר הקב״ה דער איז איין
מלך איבר אלי מלכים · אונ׳ ישראל איזט זיין הייליג פולק אונ׳ ער הקב״ה
ויל הון ישראל זול דען שבת ערין · דא זגט דער רשע ווען הקב״ה ויל
הון ישראל זולן אין ערין אונ׳ זעלן קיין מלאכה ניט טון ווארום טוט ער
דען מלאכה · דא שפראך ר״ע וואש טוט דען ער דא אנטוורט דער
רשע ווידר ער לוט יא רעגנן אונ׳ לוט יא וויבט גן אם שבת דאש איזט
יא איין מלאכה דא שפראך רבי עקיבה עש מג וואל זיין דאש ער לוט
רעגנן אונ׳ וויבט גן אם שבת בוך דעש דער וויגגיר ויל ער דוך הון
מן זול איך ערין אונ׳ זול קיין מלאכה אם שבת טון אביר דיא מלאכה דיא
ער אם שבת טוט מאג ער וואל טון דען איך ויל דעם קיסר זאגן ·
ווען דא צווייא וואונן אין איין הויף · אונ׳ איינר פון דען צווייאן ליגט איין
ערב אונ׳ דער אנדיר דרף קיין ערב ליגן אונ׳ אליבייד מעגן זיא אין דען
הויף טרגן וויא וואל איינר אויף דען אנדרין אוסר מליט צו טרגן · אביר
ווען איין מענביש אלייביד מאכיט אים איים הויף אפילו ווען ער שון זא
גרוש ווער אז וויא דיא שטט פון אנטוכיא זא דרף ער דוך קיין ערב ליגן
דען ער האט קיין חבר דעריש אים אסירט בוך דא הקב״ה יתברך
שמו וזכרו לעד ולנצח דער היאל איזט זיין שטול דיא ערד איזט זיין שעמיל
אלז דער פסוק גיט השמים כסאו והארץ הדום רגליו ומלא כל הארץ כבודו
דאש איזט טייטש דער היאל איזט זיין שטול דיא עריד איזט זיין שעמיל
אונדיר דיא בויסן אונ׳ איזט פאל דיא גנץ וועלט זייניר ער אונ׳ האט
קייניר קיין חלק אן אים דער מג ער אין וואל לאזן רעגנן אונ׳ מאג
טרגן זיין וויבד אין דער וועלט · אביר הקב״ה ויל דוך הבין ישראל זעלין
דען טג הייליג הלטין · אונ׳ דאש זלט מן דוך אן דעם הייליגן מן דער
דא גיפאלין איזט אין דער מדבר אין דער וואכן איזט ער גיפאלין אונ׳
אן אייבים שבת איזט ער ניט גיפאלין · אונ׳ בוך מין זלט מן דש דער
טאג הייליג איזט דיא כך סמבטירן דיא וויאט אונ׳ טוסיט אין דער וואכין
ווארפיט שטיין איבר זיך איין גנצי וואוך זובדיר אם שבת רואיט ער
אונ׳ שטיט שטיל אונ׳ ווערפיט קיין שטיין איבר זיך בוך מין ויל אילש
ביווערן

bat: en semaine, de la fumée sort de la tombe de ton père, mais le jour du chabbat, la tombe de ton père se repose et aucune fumée n'en sort.» Alors Turnus Rufus s'en alla, se renseigna et vit que rabbi Aqiva avait raison.

246[317]

(D'un homme qui faisait toujours office de chantre à Nouvel An et le jour du Grand Pardon)

Histoire qui arriva à un juste. Il avait l'habitude de toujours lire les prières à Nouvel An et le jour du Grand Pardon; en effet, la communauté l'avait choisi pour prier à haute voix, car c'était un grand juste. Mais vers la fin de ses jours, il refusa de prier à haute voix à Nouvel An et le jour du Grand Pardon. La communauté lui demanda, pourquoi, subitement, il voulait s'arrêter de prier à haute voix alors qu'il avait prié à haute voix tous les ans. Le juste dit: «Si je continuais à prier à haute voix, et si je mourais tout de suite après, mon fils dirait que c'est à lui de prier à haute voix après moi. Mais mon fils n'est pas encore digne de prier à haute voix lors de jours aussi sacrés.» Il voulait donc que l'on prît quelqu'un d'autre pour prier à haute voix. Il leur indiqua quelqu'un qui prierait à haute voix. Il s'agissait d'un juste et d'un sage, d'un maître de la Torah, digne de prier à haute voix. Ce juste était si pieux qu'il ne voulait pas laisser son fils prier à haute voix. C'est la raison pour laquelle Elie le prêtre fut puni; on dit que c'est pour n'avoir pas puni ses fils alors qu'il savait pertinemment que ses fils n'étaient pas pieux. Il eut été juste qu'il les exclût pour les remplacer par d'autres prêtres. Mais ce n'est pas ce qu'il fit. Aussi tomba-t-il de son siège et se cassa-t-il les deux bras et les deux jambes. C'est pourquoi, à Nouvel An et le jour du Grand Pardon, il faut prendre des hommes âgés pour prier à haute voix, et des hommes qui soient pieux, car ces mêmes hommes savent ce qu'on prie.

247

(De rabbi Mattiah fils de Herech[318] qui ne regarda jamais une femme inconnue de sa vie)

Histoire Rabbi Mattiah fils de Herech était très beau. De sa vie, il n'avait regardé d'autre femme que sa propre femme. Un jour, Satan passa à côté de lui. Satan lui en voulait de ne pas avoir commis le plus petit péché; en effet, il était d'une telle piété! Etait-il possible à un homme de

ביווערן דאש הקנה וויל הבין דאש מן אן דעם שבת רואין זול אין דער וואכֿין ריילֿיט דייביש פֿאטירש קבר אונ׳ אם שבת רואיט דיין פֿאטירש קבר אונ׳ רויליט ביט: אלזו זגנ דער טורנוס רופֿוס אונ׳ זך דער בוך זא פֿאניד ער וויא רבי עקיבה גיזגט הוט:

רמו

מעשה גישאך אן איינים צדיק דער וואר גיוואנטליך דאש ער פֿפֿלעגיט צו אורין אן אלי ר״ה אונ׳ יום הכיפורים דען דאש קהל הט אין איז דער וועלט דש ער אורין זוליט דען ער וואר גר איין גרושיר צדיק אונ׳ וויא עש בון קאם בסוף יאיז וואליט ער ביזן אורין אם ר״ה אונ׳ יום כפור׳ דא פֿראגט אין דש קהל ווארום וועלט ער איצונט ביט אורין ער הט יא אלין יאר גיאוריט׳ דא זאגט דער צדיק ווען איצונד וואר אורין זוליט אונ׳ זולט גלייך דר בוך שטערבין זא ווער מיין זון זאגן ער וועל אורין בוך מיר אונ׳ מיין זון דר אישט בוך ביט רואה דער צו אן זא אייביר הויליג צייט צו אורין דארום וועלט ער איין אנדיר שטעלין דער אורין זולט אונ׳ זאגט אין איין דער אורין זולט אובט ער וואר איין צדיק אונ׳ איין חכם אונ׳ איין בעל תורה אונ׳ דער זעלבין אישט רואה דער צו דש ער אורין זול׳ אונ׳ זא פֿרום וואר דער צדיק דש ער זיין זון ביט אורין וואלט לאזין אונ׳ פֿון דעש וועגן וואר עלי הכהן נענש דש ער זיין זון ביט גישטרופֿיט זול האן דיא וייל ער וואל וואסיט דז זיין זין ביט פֿרום וואירן זא זעלט ער זיא ביליך אב גישטוסין הון דר פֿון אונ׳ זעלט אנדרי כהנים אן אירי שטט גישטעלט בוך טעט ערש זא גישאך אים דש ער פֿון זיינים שטול איז הירב גיואלין אונ׳ האט אל זיין גלידר צו ברוכֿין׳ דער הלבון זול מן אים ר״ה אונ׳ יוה״כ אלטי לייט שטעלין צו אורין דיא פֿרום זיין דען דיא זעלבין ווישן וויש מן אוריט:

רמז

מעשה אישט גישיהן אן רבי מתיה בן חרש דער וואר גאר שין אונ׳ האט זיין לעבטין קיין פֿרעמיט וויביש בילד איין גיזעהן דען זיין איגן וייב איין מאל גינג דער שטן פֿור אים הער אונ׳ דער שטן דער האט קנאה אויף אים דאש ער קיין עבירה האט גיטון דא וויל ער זא גאר פֿרום וואר דען דש עש זולט אוינליך זיין דאש איין מענש ביט זול גיזינדיגט האן׳ דא גינג דער שטן פֿור הקנה אונ׳ זגט צו אים הער אל דער וועלט וויש אישט רבי מתיא בן חרש פֿור דיר׳ דא

זאגט

ne pas commettre de péché du tout? Alors Satan se rendit chez le Saint, béni soit-Il, et lui dit: «Maître de l'univers, rabbi Mattiah fils de Herech, qu'est-il pour toi?»| Le Saint, béni soit-Il, dit: «Rabbi Mattiah est un juste accompli.» Satan dit au Saint, béni soit-Il: «Avec ta permission, je lui ferai commettre un péché.» Le Saint, béni soit-Il, dit: «Tu es incapable de lui faire commettre un péché.» Mais pour finir, le Saint, béni soit-Il, lui permit d'y aller. Aussitôt Satan alla se métamorphoser en une femme d'une telle beauté qu'on n'en avait jamais vu d'aussi belle. Elle était plus belle que Noémi, la sœur de Toubal-Caïn, qui avait séduit les anges du temps de Noé. Il alla se poster en face de rabbi Mattiah fils de Herech. Dès qu'il l'aperçut, rabbi Mattiah lui tourna le dos. Alors la femme changea, elle aussi, de direction. Chaque fois que le juste cherchait à l'éviter, elle se mettait en travers de son chemin dans l'espoir qu'il finirait par avoir envie d'elle. Rabbi Mattiah dit: «Je crains que l'instinct du mal ne triomphe de moi et ne me subjugue au point de me faire commette un péché, que Dieu me garde!» Que fit le juste? Il appela son disciple, l'un de ceux qui le servaient, et lui dit de lui apporter des charbons ardents. L'étudiant alla chercher des charbons ardents. Alors le juste se brûla les yeux. A ce spectacle, Satan, épouvanté, faillit tomber à la renverse, car il avait vraiment cru qu'il lui ferait commettre un péché. Alors le Saint, béni soit-Il, appela Raphaël, son archange, et lui dit: «Va me guérir rabbi Mattiah fils de Herech!» L'archange Raphaël se rendit auprès de rabbi Mattiah fils de Herech et dit: «Le Saint, béni soit-Il, m'a envoyé auprès de toi pour que je te guérisse.» Rabbi Mattiah dit: «Je n'ai nul besoin de remède. Laisse-moi ma cécité! Ce qui est arrivé est arrivé.» Alors l'archange Raphaël s'en retourna auprès du Saint, béni soit-Il, et dit au Saint, béni soit-Il: «Rabbi Mattiah refuse qu'on le guérisse.» Le Saint, béni soit-Il, dit à l'archange Raphaël: «Va lui dire ceci: je lui garantis que l'instinct du mal n'aura aucune emprise sur lui.» Alors il accepta qu'on le guérît. Et le Saint, béni soit-Il, lui prolongea la vie.

248[319]

(D'un homme qui passa toute sa vie à étudier le traité *Hagigah*[320] à l'exclusion de tout le reste)

Histoire qui arriva à un homme. Celui-ci passa toute sa vie à étudier le traité *Hagigah*, à l'exclusion de tout le reste. Lorsque cet homme mourut, une femme vêtue de blanc vint se mettre devant

זגיט הקב״ה רבי מתיא אישט איין גדיק גמור · דא שפרך דער שטן
צו הקב״ה גיב מיר רשות זא וויל איך אין מכין זינדגן · דא שפרך הקב״ה
דוא קנשיט אין ניט מכין זינדן · נוך דעבוך גב אים הקב״ה רשות
אוב זעליט הין גין · דא גינג דער שטן הין אוב מכיט זיך צו אייביר
פרויאין דאש איר גלייכין מיט הישפקייט ניט אויף דער וועליט גיזעהן
וואורדין זיא וואר הישער אלז נעמי דיא שוועסטיר פון תובל קין דש זיך
דיא מלאכים מיט פר זינדיגט הטין אין דער צייט נח · אוב שטעליט זיך
פאר רבי מתיא בן חרש וויא זיא דער רבי מתיא זאך קעריט ער זיך
הרום פון איר · דא גינג דיא פרויא הין אוב שטעליט זיך אך אויף דיא
אנדיר זייט · אא זיך דער צדיק הין קעריט שטעליט זיא זיך אך דא
זעליט הין אוב ער לושיט צו איר מעכיט ביקומין דא זגיט רבי מתיא איך
פארכיט דער יצר הרע ווערט זיך בייא מיך שטערקין אוב מעכיט
מיך חו פאר ציהן דאש איך וואר זינדגן · וואש טעט דער צדיק ער
רופיט זיין תלמיד אייביר דער פאר אים דינט אוב זגיט צו אים ער
זעליט אים הייין ברעבגין פייאר אוב קולין דער גינג הין אוב ברוכיט
פייאר אוב קולין · דא גינג דער צדיק אין אוב פור ברעגיט זייני אויגין
דא דאש דער שטן זך פיל ער שיר הינדר זיך פאר שרעקין דען ער
מייניט יא ער ווליט אין מכין זינדן דא רופיט הקב״ה צו רפאל דעם
מלאך גיא הין אוב הייל מיר דען רבי מתיא בן חרש · דא גינג דער מלאך
רפאל צו רבי מתיא אוב זגיט הקב״ה הוט מיך צו דיר גשיקט איך זול דיך
היילין · דא זגט דער רבי מתיא איך דרוף קיין רפואה · לוש מיך בלייבין
בליגד וואש גשעהן איזט גשעהן · אלזו גינג דער מלאך רפאל ווידר צו
הקב״ה אוב זאגיט צו הקב״ה רבי מתיא וויל ניט גהיילט · דא זגיט הקב״ה
צו דעם מלאך רפאל גיא הין אוב זאג צו אים איך וועליט אים ערב זיין
דש קיין יצר הרע אן אים גוועלטיגן · דא ליש ער זיך היילין · דא דער
לעבגיט אים הקב״ה זייני טעג:

רמח

מעשה גשאך אן איינים דער לערניט אל זיין טאג ביקש
אנדרשט דען דיא מסכתא פון חגיגה דא בוך דער
זעלבין מעגיש שטורב דא שטובד איין פרויא אין ווייסין קליידיר פור
דעם מת וויא בון דיא לייט וואלטן אך דעם מת אום גן זכין זיא דיא
פרויא אין ווייסין קליידיר פור אים שטין דא פרוגיט דיא לייט · ווער
זיא וועי אודר מיא זיא הישיט דא זגיט דיא פרויא איך הייש חגיגה אוב

le mort. Lorsque les gens voulurent, eux aussi, entourer le mort, ils virent qu'une femme vêtue de blanc se tenait devant lui. Les gens lui demandèrent qui elle était et comment elle s'appelait. Alors la femme dit: «Je m'appelle *Hagigah* et|j'intercède en sa faveur dans le monde à venir, car il a passé toute sa vie à étudier ce seul traité de *Hagigah*. Aussi mérite-t-il que j'intercède en sa faveur dans le monde à venir.» Il en est de même des autres bonnes actions que l'homme fait pour l'amour du ciel. Cette bonne action-là intercéda en sa faveur dans le monde à venir.

249[321]

(D'un roi et d'une reine qui étaient noirs tous les deux et de la reine qui mit au monde un enfant tout blanc)

Histoire qui arriva à un roi et à une reine qui étaient tous deux extrêmement noirs. La reine eut de lui un fils tout blanc. Le roi fit venir rabbi Aqiva et lui dit: «Cher rabbi, je suis noir et ma femme est noire, elle aussi; elle m'a donné un enfant, et ce dernier est tout blanc. Je vais faire exécuter la reine, car je crains qu'elle n'ait commis l'adultère avec un autre homme qui lui est blanc.» Rabbi Aqiva dit: «Sire, pas de précipitation! Ne fais pas exécuter ta femme aussi vite. Auparavant, laisse-moi te poser une question. Mon cher, dis-moi, les murs de ta maison sont-ils peints en blanc ou en noir?» Le roi dit: «Ils sont peints en blanc.» Alors rabbi Aqiva dit: «Voilà pourquoi l'enfant est blanc. Car lorsque tu as eu des relations avec ta femme, elle pensait aux images blanches peintes au mur. Voilà pourquoi l'enfant leur ressemble, car l'enfant ressemble à ce à quoi une femme pense. C'est comme l'histoire de Jacob qui déposa un bâton blanc et un bâton noir près de l'abreuvoir où venaient boire les moutons. Les moutons prirent peur et mirent bas des agnelets mouchetés.» En entendant ces propos, le roi fut étonné de la sagesse de rabbi Aqiva. C'est pourquoi toute femme se doit d'avoir de bonnes pensées. Alors elles auront des enfants pieux conformément à leurs pensées.

250[322]

(D'un vieil homme qui aimait le vin)

Histoire qui arriva à un vieil homme qui aimait le vin. Ce vieil homme avait quatre fils. Tous les jours, un autre le nour-

פֿיט פֿאר אים. אויף יענער וועלט דען ער האט אל זיין טאג ניקש
אנדרשט געערביט אז אין איר מסכת חגיגה דארום איזט ער זעלבה דש
איך פֿור אים. מיט אויף יענער וועלט׳ אלזו זען אך דיא אנדרין מצות
אך אזו דיא מאן טוט לשם שמים זא מיט דיא זעלבין. מצוה אויף יענם
עולם. פֿור אים׃

רמט

מעשה ניש אך אן אייבים. מלך אוב׳ מלכה דיא ווארין אלין בייד
היידין שווארין אוב׳ דיא מלכה געוואן איין זון מיט אים
דער ווארגר וויז דא שיקט דער מלך נוך רבי עקיבה אוב׳ זגט צו אים.
ליבר רבי איך בין שווארין אוב׳ מיין וייב איזט אך שווארין אוב׳ זיא הוט
מיר איין קינד געוואבין דאש זעלבין איזט גר שון איך וואר דיא מלכה
מאית זיין דען איך פֿארכיט מיך זיא הוט מיט אייבים. אנדירן מזנה
געוועשט דער וייש איזט געוועזין דא שפראך רבי עקיבה ארוני מלך
פֿר גיך דיך ביט אוב׳ זיא דיין וייב ביט זא בליד מאית לוש מיך דיך פֿר
איינש פֿרוגין׃ ליבר זג מיר וויא זען דיא וועביד פֿון דייבים. הויז אן
געשטריכן וייש אודיר שווארץ׳ דא זאגט דער מלך זיא זען וייש אן
געשטריכן׳ דא שפראך רבי עקיבה דער הלבין איזט דאש קינד וייש
דען דא דוא מיט דייבים. וייב צו טון גהט הוט זיא איר גדנקין אויף דיא
וייש פסילים. גהט דיא אן דער וואנד איין געמולט זיין דער הלבין איזט
דאש קינד דער נוך גרוטין דען ווארוף דאש דיא פֿרויא איר גידנקין
הוט דער נוך גרוט דאש קינד׳ אז וויא מיר פֿינדין ביי יעקב דא
שטעלט ער וויישין שטעקין אוב׳ שווארצין שטעקין אן דיא טרינק דא
דיא שוף דרויש דרנקין זא דר שראקין דיא שוף אוב׳ געוואבין אירי שוף
געפֿלעקילט דא דאש דער מלך הוריט דא וואונדרט ער זיך אויף זיין
חכמה פֿון רבי עקיבה׃ דער הלבין זול איין איטליכי פֿרויא איין גוטי
מחשבה הון זא קריגן זיא פֿרומי קינדר נוך אירם גידנקן׃

רנ

מעשה ניש אך אן אייבים. אלטין מאן דער טרנק גערין וויין
אוב׳ דער זעלבין. אלט מאן דער האט פֿיר זין אלי טאג
שפייזט אין אייביר איין טג׳ אוב׳ אלי טג טרנק זיך דער אליט מן פֿאל
ווין איין מול גיבג דער אליט מאן אויף דער גס שפצירן דא זאך ער איין
פֿולירמאן דער ווערגלט זיך אום דען טרעין אוב׳ טריבגר זיל שטות
אויף

rissait pendant un jour, et tous les jours, le vieil homme s'enivrait. Un jour, le vieil homme se promenait dans la rue, lorsqu'il vit un homme saoul qui se vautrait dans la boue et faisait toutes sortes d'inepties| en pleine rue. Les garçons le poursuivaient en lui jetant des pierres. Lorsque l'ivrogne fut dégrisé, le vieil homme alla le trouver pour lui demander dans quelle auberge il avait bu ce bon vin. Il lui dit dans quelle l'auberge. Alors le vieil homme se rendit lui-même là où l'on servait ce vin et lui aussi, il s'enivra et but plus que de coutume. Ses enfants craignirent qu'il ne se livrât, lui aussi, à toutes sortes d'actes répréhensibles et qu'il ne se mît à faire des inepties. Ils se rendirent chez lui tous les quatre et le conduisirent dans leur cave; ils fermèrent la cave à double tour pour l'empêcher de ressortir. Plus tard, ils allèrent à la cave voir ce que devenait leur père. Ils le trouvèrent étendu à la cave, un bouchon dans la bouche; le vin lui coulait dans la bouche et il dormait sous le tonneau. Les fils dirent: «Nous voyons bien qu'il n'y renoncera jamais.» Ils se dirent: «Nous allons lui donner assez de vin, car nous voyons qu'il lui faut boire beaucoup de vin.» Ils lui donnèrent donc assez de vin jusqu'à un âge très avancé. Alors il ne put plus boire autant. Il atteignit un âge tellement avancé et il fut si faible qu'il n'eut plus envie de vivre. Il mourut à un âge respectable.

251[323]

(D'un roi très puissant qui était un fort méchant homme)[324]

Histoire qui arriva à un roi très puissant. C'était un fort méchant homme qui s'appelait Frandik. Sa puissance s'étendait à tous les pays. Un jour, il mit à l'épreuve tous ses conseillers ainsi que les hommes les plus anciens et les plus avisés, et il fit appeler de surcroît onze sages, les plus sages d'entre les enfants d'Israël, afin qu'ils se rendent auprès de lui. Les onze sages s'en vinrent donc chez le roi. Dès qu'ils apparurent à l'horizon, le roi se leva avec tous ses conseillers et alla à leur rencontre pour leur faire les honneurs, le roi avec tous ses sages. Les sages furent fort étonnés d'être l'objet de tant d'honneurs. Alors le roi dit aux onze sages: «Je tiens à vous comme à la prunelle de mes yeux. Je vous demande donc de manger avec moi à ma table, de boire du vin impur[325] ou de coucher avec des femmes non-juives. Voilà! Choisissez l'une de ces trois choses, celle que vous voudrez. Vous me ferez un grand honneur en faisant l'une de ces choses. Alors je saurai que j'ai trouvé grâce à vos yeux.» A ces|mots, les sages furent saisis d'effroi. L'un d'eux se leva,

איין דער נאסין · אונ' דיא יונגן ליפֿן אים נוך אונ' ווארפֿן אין מיט שטיינן · ווא נון דער בול מאן ווידר ביכ֗טרין וואר זא גינגן דער אליט מאן צו אים אונ' פֿרוגט אין ווא ער דען גוטין וויין גיטרונקן העט אים מעלכים ווירטש הויז · דא זאגט ערש אים אין מעלכים ווירטש הויז · דא גינגן דער אליט מאן אך דא זעליט הין ווא מאן דען זעלבגן וויין שענקט אונ' טרנקן זיך אך גר פֿאל אונ' טרונקן אין אלש ער פֿפֿלעגט צו טרינקן · דא בורכ֗טן זיך זיין קינדר ער ווער אך פֿיל בזות אונ' שטות טרייבן זא גינגן זיא אלי פֿיר מיט אנבנדיר צו אים אונ' גינגן הין אונ' בורטן אין אין אירם קעלר אונ' שלוסן דען קעלר צו גר הרט דש ער בישט הרוישר קוביט דר בוך גינגן זיא הין אין קעלר אונ' וואלטן זעהן ווש איר פֿאטיר טוט דא פֿאנטן זיא אין ליגן אים קעלר אונ' הט דען צפֿין אים מול אונ' ליש אים דען וויין איבש מויל הריין לפֿין אונ' שליף אובדר דעם. פֿם דא זאגטן דיא זין מיר זעהן וואל דש ער ניט אב לושיט אונ' גידולטן מיר ווערן אים וויין גיבוטן געבן דען מיר זעהן וואל דש ער מוש פֿיל וויין טרינקן אלזו גבן זיא אים וויין גינוגן ביז ער גר אלט ווער דא קוביט ער ביומ זא פֿיל טרינקן אונ' ווארט זא גר אלט דאש ער בון שווכ֗קייט ניט לענגר לעבן מוכ֗ט אונ' שטורב מיט גוטיר עלטיר:

רנא

מעשה גישאך אן איינים מלך איין גיוואלטיגר אונ' וואר איין גרושיר רשע אונ' זיין נמין וואר פֿרנדיק · דער וואר גיוואלטיג איבר אלי לענדיר איין מול פרופֿיט ער אל זיין יועצים אונ' זיין עלישטן אונ' קלוגן לייט אונ' רופֿיט אך איילף חכמים דיא אליר ווייזשטן אובדיר ישראל דאש זיא זעלטן צו אים קומן נון ווא נון דיא איילף חכמים צום מלך קמין זא ווייט אזו זיא זעהן קובט דא שטביד דער מלך מיט אל זיין יועצים אוף אונ' גינגן אין אנטגיגן מיט גרושיר כבוד דער מלך אונ' אל זיין ווייזין · אונ' דיא חכמים במין זיך גרוש וואונדר דאש ער זיא זא גר זער מכבד וואר · דא זאגט דער מלך צו דען איילף חכמים איך הב אויך זא ליב אלז שוורין אפֿיל מיין אוגן אונ' בינער בון אויך דאש איר מיט מיר זעליט עשין אן מיינים טיש אונ' איר זולט יין נסך טרינקן אודר בייא [illegible]ית שלופֿין דער הלבין דער וולט איך אייביש אויז אובדר דען דרייאן וועליך איר נון ועליט טון אונ' דא אן מיט דיט איר מיר איין גרושי כבוד איין ווען איר איין זא אייבש טוט דען מייש איך דאש איך הון לייט זעליקייט אין אייארי אייגן גיבובדן · ווא נון דש

se prosterna par deux fois jusqu'à terre devant le roi Frandik[326] et, les larmes aux yeux, il dit: «Donne-nous trois jours pour chercher dans les livres laquelle des trois nous est autorisée par la Torah!» Le roi Frandik dit: «Les trois jours vous sont accordés. Vous me ferez savoir alors ce que vous avez décidé de faire, et ce qui vous plaît le mieux.» Aussitôt les trois[327] allèrent étudier ensemble et l'un demanda conseil à l'autre pour savoir quoi faire. Le résultat fut que de boire du vin était le péché le moins grave des trois, car ils avaient conservé la coutume de leurs pères, celle d'aimer boire du vin; ils ignoraient toutefois, que Dieu nous protège, que le vin pouvait avoir des effets pernicieux. Ils retournèrent donc chez le roi Frandik: «Sire, nous avons bien réfléchi. Nous allons boire du vin à ta table tout un jour et toute une nuit.» En entendant ces propos, ce méchant homme fut très content, car il dit: «J'arriverai bien à leur faire manger du porc[328] et, de surcroît, à les faire coucher avec des femmes non juives.» Il dit aux onze sages d'aller se préparer un bon plat conforme à leur nourriture, afin qu'ils n'aient pas à manger la nourriture des non-juifs. Ils apportèrent donc leur repas chez le roi. Que fit le roi? Il fit dresser une table superbe qui tournait très lentement. Les sages posèrent sur la table toutes sortes de plats savoureux et le roi y mit la malvoisie la meilleure, ainsi que d'excellents vins doux qui descendent très bien et qui devaient les enivrer rapidement. La table était faite très astucieusement, car elle tournait très lentement sans qu'on s'en aperçût. Et pendant qu'ils mangeaient et buvaient de gaieté de cœur, le roi conversa longuement avec eux et leur dévoila maint secret. Le roi mangea et but avec eux jusqu'à ce qu'ils soient complètement ivres. Dès que le roi vit qu'ils étaient ivres, il fit tourner la table très lentement et de manière imperceptible, si bien que la nourriture cachère qu'ils avaient apportée se retrouva devant le roi et ses conseillers, tandis que le porc impur se retrouva devant les sages qui se remplirent la panse de porc et de mets impurs qui se trouvaient sur la table. Que fit le roi? Il garda la viande cachère jusqu'au lendemain matin pour pouvoir la leur montrer. La nuit, ce méchant homme fit préparer un beau lit orné de coussins d'or et d'argent et recouvert de beaux draps précieux et mit chacun dans un lit à part. | Le vin leur était terriblement monté à la tête. Alors

דיא חכמים הרטין דא דר שראקין זא גר זער דאש שטונד אייביר בון
זיא אויף אונ׳ בייגט זיך צווייא מאל גיגן דעם קיניג פירקנאנרק צו דער
ערדן מיט ווינדיגן איגן גיב אונש פלאץ דרייא טאג זא וועלין מיר זוכן
אין ספרים וועלכש אונש אונדר דען דרייא ארלייא בהתר איז׳ דא
שפראך דער מלך פירקנאנדקי דרייא טאג זול איך געבין ווארן וואש
איר דער בוך וועליט טון זא לוט מילכש ווישן וואש איך וואל גיבלט אלזו
גינגאן דיא דרייא צו זמן אונ׳ לערבטן אונ׳ אייביר פרוגטן דען אנדר
אים איין עצה וואש זיא טון זולטין אלזו וואר דער שלום דאש וויין טריבקן
ווער דיא גרינגש עבירה אונדר דען אלין טרייאן דען זיא הטין איר
עלטירן מבהג בוך אן איבן דש זיא גערין וויין טרובקן אביר זיא וואושטן
ביט דאש בון וויין טריבקן עו דיבן קומיט אונ׳ קאמין אזו צום מלך
פרנקנדקי אדוני מיר הבין זיך בזובין מיר וועלין אן טייבים טיש וויין
טריבקן דען גבבין טג אונ׳ בלט דא דאש דער רשע הוריט וואר ער
גר פרא דען ער גידוליט בוך וויל איך זיא וואל מכין חזיר פלייש עשין
אונ׳ דר צו בייא געתליגן אונ׳ גינג הין אונ׳ שפרך צו דען איליף חכמים
דאש זיא זעלין עפיש גוטש קולין פון אירן שפייז דא מיט דאש זיא
ביט בון גוים שפייז עשין אלזו ברולטן זיא דאש עשין בור דעם מלך
וואש טעט דער מלך ליש איין קושליכן טיש מכין דער לנבום הרום
גינג אלזו וואר איוף דען טיש גישטעליט בון דען חכמים כל מיני
מטעמים אונ׳ בון דעם מלך בעשטין וויין בון מלביר אונ׳ בון אליר
קעשטליכן זיסן וויין דיא גלאט הביין געבין דאש זיא בלד זולטין
בול ווערדן אונ׳ דער טיש וואר מיט חכמות גימכיט דאש ער זיך
פיין לנבום הרומין טרעט דאש מאן עש ביט מרקן זול׳ אונ׳ וויא
זיא בון אשין אונ׳ טריבקן וייש אירם הרין וואל שמעקט׳ אונ׳ דר
מלך רידט פיל שמועות גיגן איבן אונ׳ אבטפלעקט אין פיל סודות אונ׳
דער מלך עשיט אונ׳ טריבקט מיט איבן דאש זיא שיר גאבץ פול ווארין׳
וויא בון דער מלך זאך דש זיא פול ווארין דא טרעהט ער דען טיש איין
וויבציג לנבום הרום דאש מן עש ביט מרקיט דא מיט דש דאש כשר
עשין דש זיא הטין קאם פור דעם מלך אונ׳ זייבי יועצים אונ׳ דאש
טרפות חזיר פלייש קאם פור דען חכמים אונ׳ זיא פראשין איר בוך
פול חזיר אונ׳ טרפות דש אויף דען טיש שטאנד׳ ווייש טעט דר מלך
הוב דש כשר פלייש אויף ביז מורגין פריא דש ערש אין ווייזין קונט׳
וויא עש בון באכט וואר ליש דר רשע איין שין בעט צו ריכטן פון גולדין
אונ׳ זלברן קיסן אונ׳ שיבי קעשליכי לייליכר אונ׳ איטלכר אין איין באנדיר
בעט

le roi mit une prostituée aux côtés de chaque homme pieux. Ils étaient tellement ivres qu'ils croyaient avoir leur femme auprès d'eux et ils leur firent l'amour deux ou trois fois cette nuit-là. Le lendemain matin, le roi se leva aux aurores et alla se poster en face du lit des sages en leur disant: «Mes chers amis, levez-vous et priez, car vous avez commis de graves péchés: en effet hier au soir, vous vous êtes délectés à manger du porc alors que vos propres plats, vous n'y avez pas touché. Il les leur montra, car ils les avait gardés. Et de surcroît, vous avez passé la nuit avec des prostituées.» Lorsqu'ils virent que des femmes impures avaient couché dans leur lit et qu'ils n'avaient aucun souvenir de ce qui s'était passé, ils se dirent que le roi avait tout prémédité: qu'ils seraient ivres et qu'ils feraient tout ce qu'il voulait. Se voyant – à cause de nos nombreux péchés – l'objet de l'opprobre et du péché, ils souhaitèrent tous mourir sur-le-champ. Et en effet, ils moururent tous cette année-là d'une mort horrible, que Dieu nous protège et qu'il protège les enfants d'Israël! Tout ceci leur arriva parce qu'ils avaient bu du vin impur. C'est pourquoi dans la Torah, nous trouvons deux sections côte à côte: la section *Sota*[329] et la section *Nazir*[330]: le fait de boire du vin rend une femme effrontée et pécheresse[331]. C'est pourquoi il est écrit qu'il faut s'abstenir de boire du vin et qu'ainsi on est à l'abri de tout mal. C'est pourquoi, mes bonnes dames et mes bons messieurs, prenez tout ceci à cœur et vous serez à l'abri du malheur.

252[332] «J'ai pris cette histoire dans le *Séfer hasidim*»

(D'un homme qui chevauchait seul la nuit et qui vit surgir toute une armée)

Histoire qui arriva à un homme. Il chevauchait seul la nuit et, toute la nuit, la lune brilla d'une intense clarté. L'homme chevauchait à travers le désert. Soudain il vit surgir une grande armée composée de chars; les gens qui occupaient les chars étaient tous morts; d'autres gens tiraient les chars. L'homme fut extrêmement surpris. En s'approchant de plus près, il reconnut une partie des gens: ils étaient morts il y avait fort longtemps. Alors l'homme demanda aux morts: «Pourquoi vous faut-il tirer des chars toute la nuit, tandis qu'une partie d'entre vous est installée sur les chars?» Ils dirent: |

בעט גליכט אונ׳ דער ווין שטיק אין גאר אויף דא ליש דער מלך איין זונה
געבן איין חסיד ליגן אונ׳ דער ווין אין גאר זער אין דיא קעמא אונ׳ זיא
אייבטן זיא העטין אירי אייבר בייא אין ליגן אונ׳ ליגן בייא איבן וואל צווייא
דרייא מאליט דיא זעלבין נאכט וויא בון עש דש מורגן וריא וואר שטונד
דער מלך גאר בליד אויף אונ׳ גינג צו דען חכמים פיר אירן בעט אונט
שפראך איר ליבה פרייבד שטיט אויף אונ׳ טוט תפלה דען איר העט
גרושי עבירות גיטון דען איר האבט גישטירט חזיר געשן אונטווילג גערן
אונ׳ הביט אייאיר עשן שטין גלושין דש וויז ער אין דען ער הטיש אויף
גהובין · אונ׳ זייט דער צו בייא זונת דיא נאכט גילעגן · וויא זיא דאש
זלין דז דיא טמאות בייא איבן אים בעט לאגן אונ׳ וואשטן ניט וויא עש
אין גישעהן ווער דא גידאכט זיא וואל דש דער מלך דארויף אוישן ווער
גיוועזין דש זיא פול זולטין זיין דש זיא זולטין עש אליש האן גיוועזן דא זלין
זיא דיא גרוש חרפה אונ׳ עבירה בעו״ה גישעהן אישט דא וואבשטן זיא
זיך אל מיט אנבדיר טוט אים דעם זעלבין יאר שטורבין זיא אל מיט
אנבדר אן אייבר מיתה משונה השם ישמרנו אונ׳ זול כל ישראל דער פיר
ביהיטן אונ׳ דז גישאך אין אליז פון וועגן דש זיא יין נסך האן גיטרונקין
דארום האט דיא תורה צוויא פרשיות ביהבט אן אנבדר גישריבן
דיא פרשה פון סוטה אונ׳ דיא פרשה פון נזיר דעז פון ויין טרינקין
קומט דש איין פרויא פיל פרעך ווערדן אונ׳ זינדיגט דארום שרייבט
מן דש מן זיך זול פון ווין טרינקין אב שיידין זא גישיכט קיינם ניקש
איבליש דער הלבין ליבה וייבר אונ׳ מבין בעמיט זולכיש צו הערצין · זא
קומט קיינר דער דורך אין גרושן שמערצין :

רנב   מתוך ספר חסידים כתבתי

מעשה גישאך אן אייבים מענשין דער רייט אליין בייא נאכט
אונ׳ דיא לבנה שייבט גאר העל דיא גאנץ נאכט אונט
דער מענש רייט אין דער מדבר דא זאך ער קומן איין גרוש חיל איידל
וועגן פול אונ׳ דיא לייט דיא אויף דעם וואגן זאשן דיא וואַרין אייטל
טוטן לייט צוגן אם דען וואגן אונ׳ דער מאן פר וואנדרט זיך גאר זער
דאריביר וויא ער בון בוהבט דער בייא קאם דא קובט ער איין טייל בון
דען לייטן דש זיא בון לעבנשט גישטורבן ווערין גיוועזין · דא פראגט
דער מענש דיא טוטן לייט ווארום מישט איר אן דען וועגן ציהן דיא
גאנץ נאכט אונט אייאיר איין טייל זיבן אויף דען וועגן · דא זאגטן זיא

«Qu'il nous faille le faire vient des péchés que nous avons commis dans l'autre monde[333]. De notre vivant, nous avons été très insolents avec les femmes et les jeunes filles. C'est pourquoi, à présent, il nous faut tirer des chars jusqu'à tomber d'épuisement; lorsque nous tombons d'épuisement, ceux qui sont sur les chars en descendent et nous y montons. Alors c'est à leur tour de tirer les chars jusqu'à tomber d'épuisement. C'est ainsi toute la nuit. Il y a des gens avec nous qui nous fouettent comme on fouette le bétail attelé au char. C'est pourquoi, tous les péchés que l'homme commet, il les paiera dans le monde à venir. Aussi gardez-vous bien de commettre des péchés!»

253[334]

(D'un homme qui s'était perdu en forêt)

Encore une histoire qui est arrivée à un homme. Il s'était perdu dans une grande forêt. Cela se passait aussi de nuit, alors que la lune brillait. Il rencontra quelqu'un qu'il avait très bien connu mais qui était mort depuis fort longtemps. Dès que cet homme l'aperçut, il voulut faire demi-tour, mais le cadavre lui dit de s'arrêter, qu'il ne lui ferait aucun mal. «Je suis un tel», dit-il en se faisant reconnaître. Alors l'homme dit au cadavre: «Il y a belle lurette que tu es mort. Comment se fait-il que tu sois là?» Le cadavre répondit: «Je vais te le dire: parce que j'ai pris de force le champ d'un tel, je n'ai pas trouvé de repos; toute la nuit, on me pourchasse tout autour du champ, parce que j'ai volé le champ d'un tel.»

254[335]

(D'un gentil qui mourut et que son valet retrouva assis en pleine forêt)

Encore une histoire qui est arrivée. Un gentil mourut. Bien longtemps après, son serviteur s'en alla aux champs. Alors il vit son maître. Le serviteur voulut s'enfuir. Mais il appela son valet et dit: «Viens, je ne te ferai rien!» Le serviteur s'approcha de lui. Le serviteur demanda à son maître: «Que fais-tu là? Il y a si longtemps que tu es mort.» Alors il dit: «Oui, c'est vrai, il y a longtemps que je suis mort, mais on me pourchasse à travers champs jusqu'à ce que je tombe d'épuisement, parce que je me suis approprié de force le champ d'un tel.» Et il cita à son valet le nom de l'homme dont il s'était approprié le champ. «C'est pourquoi va dire à ma femme de | lui rendre

ווידר דש מיר מיזן דש טון דש מאכן דיא עבירות דיא מיר גטון האבן
אויף יעבים עולם דא מיר גלעבט האן הבין מיר פֿיל ע׳ש׳תקייט גטריבן
מיט ווייבר אונ׳ מיט פילצלש דער הלבן מיזן מיר איצונד אן דיא וועגן
ציהן זא לאנג ביז מיר גאר מיד זיין ווען מיר בון מיד זיין זא שטייגן דיא
הרב פֿון דעם וואגן אונ׳ מיר שטייגן הבויף זא ציהן דיא אך זא לנג ביז
זיא מיד זיין דש ווערט דיא נאכן באלט אונ׳ האבין לייט בייא אונש דיא
אונש שלאגן אליש וויא מן דיא בהמות שלגט דיא אן דען וועגן גין · דר
האלבן וויש איין מענש פֿור עבירות טוט · דיא ביצילט מן אים אלז אב
אויף יעבים עולם דארום זול זיך היטן פֿור עבירות :

רנג

נון איין מעשה אישט גשעהן פֿון איינם מענשין דר האט זיך
פֿר אירט אין איינם גרושן וואלד אונ׳ אישט אך גוועזין בייא
באלט דש דיא לבנה גשינן האט · זא אישט אים איינר בגעגנט
דען האט ער וואל גקענט דש ער פֿר לענגשט זייא ניפֿטרט אונ׳ וויא
דער זעלבין מענש דאש זאך זא וואלט ער הינדר זיך לאפֿין דא רופֿיט
אים דש פגר צו ער זעלט שטין בלייבין ער וועלט אין ביט שידיגן דען
איך בין דער אונ׳ דר גאב זיך צו קענבין דא זאגט דער מאן צו דעם
פגר דו בישט יא פֿר לענגשט ניפֿטרט וויא קומשטו בון דא הער דא
ענטווירט דש פגר דז וויל איך דיר זאגן פֿון וועגן דז איך דעם מלובי
הון דאש פֿעלד מיט גוואלט גנומן זא הון איך קיין מנוחה דען מן יאגט
מיך דיא נאכן באלט אום דעם פֿעלד הרום הער וויל איך
מן דעם מלובי זיין פֿעלד גלט :

רנד

נון איין מעשה אישט גשעהן דז איין גוי ניפֿטרט אישט לנג דר
נוך איז זיין עבד אויף דעם וועלד גנגן זא זאך ער זיין הערן
דא וואלט דער עבד הין וועק לאפֿין דא רופֿיט זיין קנעכט אונ׳ שפראך
קום הער איך וויל דיר ביקש טון דא גינג דער עבד צו אים דא פֿראגט
דער עבד זיין הערין וויא קומשטו הער דו בישט דוך לאנג פגר דא
הוב ער איין יא עש׳ הא׳ וואר איך בין לנג פֿגר אביר מיר יאגט מן מיד
אין דעם פֿעלד הרום הער דיא וויל איך דעם מלובי זיין בחלות מיט
גוואלט גנומן האב אונ׳ בעניט דעם קנעכט דען מאן דעם ער זיין
בחלה האט גנומן אונ׳ דער האלבן גיא הין אונ׳ זאג ווידר מיין ווייב דאש
זיא

son champ.» Alors le serviteur dit: «Ta femme ne me croira jamais. Donne-moi un signe!» Le cadavre dit: «Dis-lui de venir ici demain matin et elle me trouvera assis sous cet arbre.» Le serviteur alla en ville et rapporta à sa femme les propos que son maître lui avait tenus, alors qu'il était mort depuis longtemps. Sa femme non-juive dit: «T'a-t-il donné un signe qui prouve qu'il s'agit bien de lui?» Il dit: «Oui. Qu'on se rende à l'arbre demain matin, et on l'apercevra, assis là. Alors vous verrez bien que je vous ai dit la vérité.» Les gens se rendirent tous au lieu indiqué par le serviteur; en effet, ils trouvèrent le maître assis sous l'arbre. Puis les gens allèrent ouvrir sa tombe; mais il n'y avait personne à l'intérieur. Alors ils restituèrent le champ à celui à qui il l'avait pris. Eh bien, chers juifs, voyez donc ce qui est arrivé à des gentils entre eux! A fortiori si un juif vole quelque chose à un autre juif. Qu'est-ce qui l'attendra!

255[336]

(D'un homme pieux qui mourut en laissant de beaux livres)

Histoire qui arriva à un homme pieux. Il mourut en laissant de très beaux livres. Les héritiers les vendirent et tous les livres passèrent en des mains étrangères. Les autres hommes pieux le virent. Ils furent très peinés de ce que les héritiers eussent vendu tous les livres de leur père et qu'ils fussent passés en d'autres mains. Dans cette même ville, il y avait un grand sage. Il dit aux hommes pieux: «Ne soyez pas trop peinés de ce que les livres de cet homme pieux aient été vendus à des étrangers. Je vais vous dire pourquoi. En effet, il n'a jamais prêté un seul de ses livres à qui que ce soit, car il disait qu'il était un vieil homme et que s'il prêtait ses livres, ses livres lui reviendraient à moitié effacés; qu'il était vieux et n'y voyait plus très bien. Et qu'on les lui abîmerait. ‹C'est pourquoi je ne prêterai pas un seul de mes livres!› Et il les garda tous au fond de son armoire.» Il ne faut pas agir de la sorte. Il vaut bien mieux prêter ses livres, même s'ils reviennent effacés plutôt que de les laisser au fond d'une armoire sans qu'on puisse les étudier. Voilà la raison de ce qui arriva à cet homme pieux. Fin. Fin. Fin.|

זיא אים זיין פֿעלד ווידר גיבט דא זאגט דער עבד דיין ווייב ווארט מיר
זאלכי ווארט ביט קלאבין גיב מיר ווער איין צייכֿין דא זאגט דאש פֿגר
ווידר אורגן פֿריא הייש זיא דא הער גן זא ווארן זיא מיך פֿינדן אן דעם
באם זיצן דא גינג דער עבד אין דיא שטט אונ׳ זגט זייבים ווייב וויא
זיין הער זעלכי ווארט גזגט העט אונ׳ ווער בוך לבג טוט גיוועזין דא זגט
דיא גויה הוט ער דיר איין סימן גיזגט דאש עריש איז דא זגט ער יא
מורגן פֿריא זלזין גן אן דעם באם זא ווארזן אין זעהן זיצן דען ווריט
איר מיר קלאבין דש איך ווער הב דא גינגן דיא לייט אל הבוישן ווא דער
עבה גיזגט הוט דא פֿאנדן זיא אין זיצן אויף אייבים באם· דא גינגן
דיא לייט אונ׳ קרובן אויף אים קבר פֿאנדן זיא ביאבט זיצן דא גבין זיא
דיא בחלה ווידר ווען עריש גיבוואין האט· בוך זעליט איר יהודים
דש איז גישעהן אבנדר גיים מכל שכן ווען איין יהודי דעם אנדר יהודי
עטוויז גבבֿת וויא ווארשיט איר ערשיט אים גן:

רנה

מעשה גישאך אן איינים חסיד דער שטורב אונ׳ ליש גרשיגי ספֿרים אונ׳ דיא יורשי פֿר קויפֿטן זיא אין פֿרעמדן
העבדן אל דיא ספֿרים וויא בון דיא אנדרן חסידים דש זאכֿן ווארן זיא
זיך זער מצער אויף דיא יורשים דש זיא אירש פֿאטירש ספֿרים זעלן
פֿר קויפֿן אין איין אנדרין הביט דא ווער אין דער זעלבין שטאט איין
גרושר חכם דער שפראך ווידר דיא חסידים זייט איך ביט צו זער
מצער דש דעש חסיד ספֿרים אונדר פֿרעמדין פֿור קויפֿט ווארדן
דאש וויל איך אויך זאגן ווארום דען ער האט קיינים קיין ספֿר גליהן
קיינם מענשין דען ער האט גיזאגט ער זייא איין אלטיר מאן אונ׳ ווען
ער זיין ספֿרים זולט הוועק לייאן זא מער זיין ספֿרים מטושטש ווערדן
אונ׳ ער ווער איין אלטיר מאן ער קעניט ביט וואל זעהן אונ׳ מאכֿין מיר
איין ספֿרים כליה דער הלבן וויל איך קיין ספֿר הוועק לייאן אונ׳ האט
זיא אים שאביק ביהלטין· אובט איין מענש זל ביט טון איין זולכיש
דארום איז בעשיר ווען מן ספֿרים איין וועקין לייט אובט ווארין אויש
מעקט אז מן זיא אים שנק לוט שטין אונ׳ ווערדן ביט גלערנט·
דער האלבין איז דעם חסיד דאש גישעהן:
סליק סליק סליק

200v

Ici je vais inscrire les titres du Livre d'histoires où on pourra trouver une belle histoire. Lisez attentivement les titres et vous la trouverez.

1 Histoire De la mort prématurée d'un érudit. (f° 2r)
2 Comment Moïse notre maître reçut la Torah des mains du Saint, béni soit-Il. (f° 2v)
3 De la lutte des anges contre Moïse pour la Torah. (f° 3r)
4 Du Saint, béni soit-Il, qui s'adressera par la suite à Abraham, Isaac et Jacob afin qu'ils demandent grâce pour les péchés d'Israël. (f° 3v)
5 D'un empereur qui voulait connaître la raison de la bonne odeur du repas chabbatique. (f° 4v)
6 De Joseph qui honorait le chabbat; du poisson qu'il acheta pour le chabbat et de la perle qu'il y trouva. (f° 4v)
7 De rabbi Hiyya qui fut un jour l'hôte d'un homme et d'une table en or portée par seize hommes que l'on déposa devant lui. (f° 5r)
8 D'un érudit qui avait un beau verger derrière sa maison. (f° 5v)
9 De rabbi Eliézer qui dit: «Faites pénitence un jour avant votre mort!» (f° 6r)
10 D'un homme qui allaita son enfant à son propre sein. (f° 7r)
11 D'une femme sans doigts et de son mari qui l'ignorait. (f° 7r)
12 De l'impossibilité de mettre Hillel en colère. (f° 7v)
13 D'un gentil qui demanda à Chammaï combien de Torah avaient les juifs. (f° 8r)
14 D'un gentil qui se rendit chez Chammaï pour être prosélyte. (f° 8v)
15 D'un gentil qui se rendit derrière la maison d'études pour écouter. (f° 8v)
16 De rabbi Judah qui dit: «Qu'elles sont belles les œuvres des gentils!» (f° 9v)
17 Du roi David qui demanda au Saint, béni soit-Il, de lui dire jusqu'à quand il vivrait. (f° 10v)
18 Comment les phylactères d'Elisée, l'homme aux ailes, furent métamorphosés en ailes de colombe. (f° 11r)
19 D'un homme qui servit son maître durant trois ans, qui voulut son salaire et ne put l'obtenir. (f° 11v)
20 D'un homme pieux qui délivra une belle vierge des mains des gentils. (f° 12v)
21 Ce qu'un homme pieux fit chez une femme non-juive. (f° 13r)
22 De la fille de l'empereur qui demanda à rabbi Josué pourquoi il était si laid.| (f° 13r)

אלהיא וויל איך אן שרייבן דיא סמנים. פֿון דש מעשה בוך וואו
איטליכר מעשה ניפֿינדן דא זעט דא איין אין דיא סמנים דא
ווערט איר עש ניפֿינדן:

א
מעשה פֿון איינם תלמיד חכם. דער נאר איינן איז ניששטארבן:
ב ווא משה רבינו דיא תורה האט מקבל ניוועזן פֿון הקב״ה:
ג וויא דיא מלאכים האבן זיך ניקריגט מיט משה אום דיא תורה:
ד וויא הקב״ה ווערט היבשן באך מיט אברהם. אונ׳ יצחק אונ׳ יעקב
רידן זיא זאלן ביטן פֿר ישראל פֿר אירן זינט:
ה וויא איין קיסר פֿראגט וואָרום רייכט דש ניקעכשט פֿון שבת
אזו וואל:
ו וויא יוסף מוקר שבת איין פֿיש האט ניקויפֿט אויף שבת אונט
האט איין מערגליך דרינן ניפֿונדן:
ז וויא רבי חייא ווער איין מאל ניזעט בייא איינן אונ׳ מן בראכט פֿר
אין איין גולדן טיש דא האטן זעכציגן לייט דראן ניטראגן:
ח וויא איין תלמיד חכם הט איין שון בוים גארטין היבטר זיין הויז:
ט וויא רבי אליעזר זאגט מן זאל תשובה טון איין טאג פֿר זיין טוט:
י וויא איין מאן האט זיין קינט זעלבש ניייגט אן זיין ברישט:
יא וויא איין פֿרויא האט קיין פֿינגר ניהט אונ׳ איר מאן האט ביקט
דרום ניוישט:
יב וויא מן האט היגל ביט קעבין צוירנין מלין:
יג וויא איין גוי פֿראגט שמאי וויא פֿיל תורות האט איר יודן:
יד וויא איין גוי קאם צו שמאי אונ׳ וואלט זיך מגייר זיין:
טו וויא איין גוי גינג היבטר דען בית המדרש אונ׳ הורט צו לערנן:
טז וויא רבי יודא זאגט וויא גאר היפש זיין דיא ווערק פֿון דיא גוים:
יז וויא דוד המלך באט הקב״ה ער זעלט אין זאגן וויא לנג ער לעבין
זאלט
יח וויא אלישע בעל כנפֿים תפֿילין ווארן צו איין פֿוגל פֿון איינר
טויב:
יט וויא איין מאן דיבט דרייא יאר בייא איינם נח אונ׳ וואלט זיין לון
האבן אונ׳ ער האט אין ביקש וועלן געבין:
כ וויא איין חסיד ליזט איין שון יונג פֿרויא אויש פֿון גוים:
כא וויא איין חסיד האט עפיש אויש נירייכט בייא איינר גויה:
כב וויא דש קיסרש טאכטיר פֿראגט רבי יהושע ווארים ער אזו
גאר העשליך איז:

כג

201r

23 De la maladie de rabbi Eliézer et de la visite de rabbi Yohanan. (f° 13v)

24 De la maladie de rabbi Yohanan et de la visite de ses disciples. (f° 14r)

25 De rav Houna et de ses quatre cents tonneaux de vin qui tournèrent au vinaigre. (f° 14v)

26 De rabbi Yossé qui pria dans une ruine et du prophète Elie qui attendit la fin de la prière devant la porte. (f° 14v)

27 D'Abba Benjamin qui dit comment on peut voir les démons. (f° 15r)

28 D'un homme du nom de Bar Hadaya qui sait bien interpréter les rêves. (f° 15v)

29 Du royaume qui interdit l'étude de la Torah. (f° 16v)

30 D'un boucher juif qui vendait de la viande impure pour de la viande cachère. (f° 17v)

31 D'un homme qui donna une pièce d'or à conserver à une veuve; elle la cacha dans la farine, en fit un gâteau et le donna à un pauvre. (f° 17v)

32 De rabbi Siméon qui fut témoin d'un meurtre dans une maison déserte. (f° 18r)

33 De la maison de Rabbi où se trouvait un souterrain qui conduisait à la maison de l'empereur. (f° 18v)

34 D'un empereur qui haïssait les juifs. (f° 19r)

35 D'une femme pieuse qui, la veille du chabbat, allumait toujours son four avec des herbes pour faire croire qu'elle préparait de bons plats et de bons gâteaux alors qu'elle n'avait rien. (f° 19v)

36 De rabbi Hanina qui vit combien sa fille était triste la veille du chabbat. (f° 20r)

37 De rabbi Hanina et de ses chèvres qui causaient d'importants dégâts aux gens. (f° 20v)

38 De la conversion d'Onqelos fils de Kalonika. (f° 21r)

39 D'Abbayè qui entendait toujours une voix céleste la veille du chabbat. (f° 21v)

40 De rabbi Yossé qui se rendit à l'école talmudique de rav Assi. (f° 22r)

41 De rabbi Yossé qui louait son âne aux gens. (f° 23r)

42 De rabbi Eliézer qui aimait faire la charité aux pauvres. (f° 23r)

43 De rabbi Beroka qui se rendit au marché et du prophète Elie qui vint vers lui. (f° 23v)

44 De Ilfa et de rabbi Yohanan qui étudiaient la Torah et enduraient la misère. (f° 24v)

45 Des disciples qui demandèrent à leur maître la raison de sa longévité. | (f° 25r)

כג ווא רבי אליעזר קראנק וואר אונ' רבי יוחנן וואר אין מבקר חולי:
כד ווא רבי יוחנן קראנק וואר אונ' זיין תלמידים ווארן אין מבקר
חולי:
כה ווא רב הונא זיר הובדרט ועסר מיט ווין צו עסיק איז גיווארדן:
כו ווא רבי יוסי הט תפילה גיטאן אין איין חורבה אונ' אליהו הנביא
האט גיווארט בייא דיא טיר ביז ער זיין תפילה האט אויז גיהט:
כז ווא אבא בנימין זאגט ווען אייניר וויל שדים זעהן וויא ער
טון זול:
כח וויא אייני האט גיהייסן בר חדיא דער קאן וואל טרוים אויז
ליגן:
כט ווא דש מלכות האט פר באטין תורה צו לערנן:
ל ווא איין יוד קצוב האט טריפה פלייש פער כשרש פער
קויפט:
לא ווא איין מאן האט איין שטיק גולד איין אלמנה אויף צו היבן געבן
אונ' זיא האט אין אין דאש מעל גיטאן אונ' האט איין קוכן דרויש
גימאכט אונ' האט אין איין עני געבן:
לב ווא רבי שמעון דאט גיזעהן דז מן האט אייבן אום גיבראכט אין
אייבן ווישטן הויז:
לג ווא רבי האט איין היל אין זיין הויז דיא גינג ביז אין דאש קיסרש
הויז:
לד ווא איין מאן וואר איין קיסר דער האט יהודים גאר פיינט:
לה ווא איין פרומה פרויא הט אלי ערב שבת איר בך אופן גיהייצט
מיט קרייטר אן זאלמיין זיא קאכט אונ' בכט אויף שבת אונ' זיא
האט ביקש גיהט:
לו ווא רבי חנינה זאך זיין טאכטיר אזו גר טרויארן אן ערב שבת:
לז ווא רבי חנינה האט בינן דיא טובן דיא לייט גרושן שאדן:
לח ווא זיך אונקלוס בר קלוניקוס דער וואלט זיך מגייר זיין:
לט ווא צו אביי קאם איין שטים פון הימל אלי ערב שבת:
מ ווא רבי יוסי ביט אויף דער ישיבה פון רב אשי:
מא ווא רבי יוסי האט איין איזל אונ' פר דינגט לייטן אום דש לון:
מב ווא רבי אליעזר גאב גערן צדקה ארים לייטן:
מג ווא רבי ברוקה גינג אויף דען מרק אונ' אליהו הנביא קם צו אים:
מד ווא אולפא אונ' רבי יוחנן לערנט תורה אונ' לידן גרוש דוחק:
מה ווא דיא תלמידים פראגטן אירן רבי ווארום ער אזו לנג לעבט:
בא א כב ו מ

46 De Rabbah qui demande à Rafram quelles ont été les bonnes actions de rav Houna. (f° 25r)

48 De la sœur de la femme de rabbi Meïr qui était prisonnière des non-juifs. (f° 26r)

49 De l'empereur qui dit à Rabban Gamaliel: «Votre Dieu est un voleur!» (f° 27r)

50 De l'empereur qui se rendit chez rabbi Tanhouma pour être juif. (f° 27v)

51 De l'empereur qui demanda à Rabban Gamaliel: «Dès que vous êtes dix, Dieu est toujours présent parmi vous.» (f° 27v)

52 De l'empereur qui demande à Rabban Gamaliel si les morts ressuscitent. (f° 28r)

53 De tout un mois sans pluie et des prières qu'on fit. (f° 28r)

54 De Honi le traceur de cercle qui fut affligé toute sa vie par le verset du *Cantique des montées*. (f° 29v)

55 De rabbi Pinhas fils de Yaïr qui voulait délivrer les prisonniers contre rançon. (f° 30r)

56 De l'âne de rabbi Pinhas qui fut capturé par des brigands et qui ne voulut rien manger pendant trois jours parce qu' on n'avait pas versé la dîme sur les grains. (f° 31v)

57 De l'empereur qui dit à rabbi Josué: «Votre Dieu ressemble à un lion.» (f° 31v)

58 De l'empereur qui dit à rabbi Josué: «J'aimerais bien voir votre Dieu.» (f° 32r)

59 De l'empereur qui voulait faire un festin à Dieu. (f° 32v)

60 De la fille de l'empereur qui dit à rabbi Josué: «Votre Dieu c'est est un charpentier!» (f° 32v)

61 Qu'un homme se garde bien de jeter du pain par terre! (f° 33r)

62 De l'art de manger des légumes liés en botte faite par les jardiniers. (f° 33v)

63 De rabbi Hisda et de Rabbah qui voulurent s'embarquer et d'une princesse qui voulut les accompagner. (f° 33v)

64 De la gouttière sous laquelle il ne faut pas s'asseoir à cause des démons. (f° 33v)

65 Du Saint, Béni soit-Il, qui demandera au riche et au pauvre pourquoi ils n'ont pas étudié la Torah. (f° 34r)

66 De Rech Laqich qui se vendit aux hommes mangeurs d'hommes vivants.| (f° 35v)

מז ווא רבא וראגט רפרום. וויש רב הונה פר גוטי ווערך האט ׃
מח ווא רבי מאירש ווייב שוועשטר וואר גפֿנגן אונטר גוים ׃
מט ווא דער קיסר זאגט ווידר רבן גמליאל אוער גוט איז איין גנב ׃
נ ווא דער קיסר קאם צו רבי תנחום. אונ׳ וואלט איין יוד זיין ׃
נא ווא דער קיסר פֿראגט רבן גמליאל וואו אונזר צעהן בייא איין
בנדר זיין אוז זייא גוט אלי בייט בייא איך ׃
נב ווא דער קיסר פֿראגט רבן גמליאל אביר דיא טוטן ווידר ווערן
אויף שטין ׃
נג ווא עש איין גנצין חודש ביט האט גרעגנט אונ׳ מן הט תפֿילה
דרויף גיטאן ׃
נד ווא אל זיין טאג פֿון חונה המעגל האט זיך מצער גיוועזין אויף
דען פסוק פֿון שיר המעלות ׃
נה ווא רבי פנחס בן יאיר דר גינג אונ׳ וואלט גפֿנגן לייט אויז לזן ׃
נו ווא מלכים נאמן דען איזל פֿון רבי פנחס אונ׳ ער וואלט ביקש
עשין אין דרייא טאגן ווייל מן האט קיין מעשר פֿון דער תבואה
גגעבן ׃
נז ווא דער קיסר זאגט ווידר רבי יהושע אויער גוט אישט גגליכן
צו איינם ליבן ׃
נח ווא דער קיסר זאגט צו רבי יהושע איך וואלט גערן אויער גוט
זעהן ׃
נט ווא דער קיסר וואלט איין סעודה אויף גוט מכן ׃
ס ווא דז קיסרש טאכטר זאגט ווידר רבי יהושע אויער גוט אישט
איין ציאר מאן ׃
סא ווא איין מענש זאל גיווארבט זיין דז ער קיין ברוט זאל אויף דיא
ערד ווארפֿין ׃
סב ווא מן זאל עשין אוז איין גיבונט דיא דא דיא גערטנר צו איין
זאין בינדן ׃
סג ווא רב חיסדא אונ׳ רבה וואלטן איבר דש וואשיר פֿארין אונט
איין שרה וואלט אך מיט זיא פֿארין ׃
סד ווא מן זאל זיך ניט אונטר איין רין זעצין פֿון שידים הלבן ׃
סה ווא איין ריכר אונ׳ איין ארמיר ווערט הקב״ה ורעגן ווארים זיא
האבן ניט תורה גלערנט ׃
סו וואזיך רישלקיש פֿר קומט צו דיא לייטן דיא דא לעבדיג לייט
עשין ׃

סו

202r

67 De rabbi Yohanan qui était le plus beau des hommes. (f° 36r)
68 De rabbi Yohanan qui quitta Jérusalem à dos d'âne. (f° 36v)
69 De rabbi Aqiva qui gardait les moutons. (f° 37v)
70 De rabbi Aqiva qui épousa la fille de Kalka Saboua. (f° 38r)
71 De la richesse de rabbi Aqiva. (f° 38v)
72 De rabbi Gamda qui donna quatre schillings aux matelots afin qu'ils lui rapportent un objet insolite. (f° 40r)
73 De rabbi Tarfon qui était un homme remarquable. (f° 40r)
74 De rabbi Hananyah qui se rendit au mariage de rabbi Siméon fils de Yohaï. (f° 40v)
75 De rabbi Hama qui partit étudier douze ans. (f° 41r)
76 De rabbi Yohanan fils de Zakkaï et de ses disciples qui lui demandèrent pourquoi il avait étudié aussi longtemps. (f° 41v)
77 De rabbi Houna qui liait les herbes en bottes pour les vendre. (f° 41v)
78 De rabbi Aqiva prisonnier des gentils. (f° 42r)
79 De la femme de rabbi Judah qui acheta de la laine et la fila pour en faire un manteau. (f° 42v)
80 Il ne faut pas faire peur aux gens de sa maison. (f° 42v)
81 De Rabban Gamaliel et de rabbi Eliézer qui entendirent une grosse voix dans le palais de l'empereur à Rome. (f° 43r)
82 Des jambes d'un homme qui le portent au-devant de sa mort. (f° 43r)
83 Il faut toujours faire apprendre un métier à son fils. (f° 43v)
84 D'un homme du nom de Benjamin le Juste qui était chargé d'administrer les fonds de charité. (f° 43v)
85 D'un roi qui fit don aux pauvres de ses trésors et de ceux de son père. (f° 44r)
86 De rabbi Meïr et de rabbi Judah qui parcoururent la campagne, et de rabbi Meïr qui ne voulut pas être l'hôte d'un aubergiste qui avait changé de nom. (f° 44v)
87 Des mains qu'il faut se laver avant de manger; d'un homme qui ne s'est pas lavé les mains et à qui on a donné à manger du porc. (f° 45v)
88 Du roi qui demande à son saint rabbi s'il lui fera manger du Léviathan dans le monde à venir. (f° 46r)
89 De la mort d'un juif, percepteur d'impôts, qui était un fort méchant homme. (f° 46r)
90 L'histoire d'un grand prêtre qui recouvrait sa main d'un mouchoir de soie quand il devait immoler les victimes.| (f° 47v)

סז וויא רבי יוחנן דער מיר שענשטר מאן איז גיוועזן:
סח וויא רבי יוחנן וואש רייטן אויש ירושלים אויף איין איזל:
סט וויא רבי עקיבה איז גיוועזן איין שאף הערט:
ע וויא רבי עקיבה האט גינומן דאש כלבא שבועה טאכטיר:
עא וויא רבי עקיבה איז רייך גיווארדן:
עב וויא רב גידא גאב דען שיף לייטן פיר שילינג דש מן זעלט אים
עפיש זעלצמש מיט ברענגן:
עג וויא רבי טרפון איין קעשטליכר מאן וואר:
עד וויא רבי חנינה גינג אויף דיא בריילפט פון רבי שמעון בן יוחי:
עה וויא רבי חמא בונג אויש לערנן אויף צוועלף יאר:
עו וויא רבי יוחנן בן זכאי זיין תלמידים זראגטן ווארום ער אזו לנג
האט גילערנט:
עז וויא רב חונה טעט גרייז צו אנבדר בינדן אום לון:
עח וויא רבי עקיבה וואר גיפאנגן ווארדן אונטר גוים:
עט וויא רבי יודש וייב אונ' קוינט וואל אונ' שפאן טז צו איין מנטיל:
פ וויא דז מן זאל קיין פארכט אין זיינן הויז מכן:
פא וויא רבי גמליאל אונ' רבי אליעזר הורטן איין גרושן שטים אין
דען קיסרש פאליש צו רום:
פב וויא דיא פיש פון איינם מענשין טראגן איינן הין ווא ער זאל
שטערבן:
פג וויא איינר זאל אלי מאל זיין זון לאזין לערנן איין אמנות:
פד וויא איינר הט גיהיישן ביני מן הצדיק דער וואר גיזעצט דריבר
דז ער זולט צדקה אויש טיילן:
פה וויא איין מלך האט זיין אוצר אונ' זיין פאטרש אוצר אליש איין
חעק גיגעבן צו צדקה:
פו וויא רבי מאיר אונ' רבי יודא גינגן מאיבר ועלט אונ' ר' מאיר וואלט
ניט גלשט זיין בייא איין בעל הבית דער האט איין משובה נאמן:
פז וויא איין מענש זאל זיין העבט וועשן צום עשין איינר האט זיך
ניט גיוועשן אזו האט מן אים חזיר גיגעבן צו עשין:
פח וויא דער מלך פראגט רבינו הקודש אוב ער וויל אין אך עשין
מכן אויף יעבער וועלט פון דען לויתן:
פט וויא איין יוד איז גישטורבן איין מוכסין דר וואר איין גרושר רשע:
צ איין מעשה פון איין כהן גדול דער נאם איין זיידן טיכל פור
דיא הנט ווען ער זעלט קורבנות מקריב זיין:

צא 2 Ec ב בא

91 Des rabbins qu'on envoie sans cesse auprès de rabbi Abba Hilgiah pour qu'il intercède en faveur de la pluie. (f° 48r)

92 Des petits enfants qu'on envoyait à rabbi Hanin pour qu'il intercède en faveur de la pluie. (f° 49v)

93 De Mar Ouqba qui déposait tous les jours quatre schillings dans l'encoignure de la porte pour faire la charité. (f° 49v)

94 De Mar Ouqba qui donnait toujours quatre cents florins à un pauvre, la veille du jour du Grand Pardon. (f° 50r)

95 De Nahoum l'homme du Gam zo qui était aveugle, à qui on avait coupé les deux bras et qui avait les deux jambes paralysées. (f° 50v)

96 Du fils de la sœur de l'empereur qui voulut être prosélyte. (f° 52r)

97 Des enfants d'Israël qui firent un pèlerinage, de l'eau qui vint à leur manquer et d'un gouverneur qui leur prêta douze citernes d'eau. (f° 53r)

98 De Rabban Gamaliel dont le fils tomba malade et qui demanda à rabbi Hanina de prier pour lui. (f° 54r)

99 De rabbi Hanina fils de Dosa qui voulut étudier la Torah chez rabbi Yohanan, lorsque son fils tomba malade. (f° 54r)

100 Il faut verser une dîme substantielle. (f° 54v)

101 Il faut tenir sa promesse, comme on nous l'enseigne ici. (f° 55r)

102 L'homme doit éviter l'orgueil et rechercher l'humilité. (f° 56v)

103 De rav Houna qui possédait une maison croulante où il y avait du vin en grande quantité. (f° 57r)

104 De rabbi Yohanan fils de Zakkaï qui rêva que le fils de sa sœur subirait une grosse perte. (f° 57v)

105 Du roi Salomon qui voulut construire le Temple et à qui on interdit l'usage du fer. (f° 58r)

106 D'un serpent qui mordait les gens à la synagogue. (f° 60r)

107 De rabbi Amram qui délivra de nombreuses femmes contre rançon. (f° 60v)

108 Des femmes qui sont superficielles et qui changent facilement d'avis. (f° 61r)

109 D'un juste qui, tous les jours, maudissait le diable, et du diable qui se déguisa un jour en pauvre pour lui demander du pain.| (f° 61v)

צא וויא מן שיקט אלצייט רבנים צו אבא חלקיה דז ער זאלט ביטן
אויף רעגן :
צב וויא מן האט קלייבה קינדר גשיקט צו חנין דז ער זאלט ביטן
אויף רעגן :
צג וויא מר עוקבה אלי טאג פיר שילינג אין דיא אנגל טיר לינט צו
צדקה :
צד וויא מר עוקבה האט איין עבי אלי ערב יום כיפור ויר הונדרט
גולדן גשיקט :
צה וויא נחום איש גם זו איז בליגט גוועזן אונ׳ צווייא ארם ווארן אין
אב גשניטן אונ׳ דיא צווייא ביין ווארן אך לאם :
צו וויא איין קיסר שוועשטר זון האט זיך גוואלט מגייר זיין :
צז וויא ישראל ציהן צום רגל אונ׳ האטן קיין וואשיר צו טרינקן אונ׳
איין הגמון לייאט אין צוועלף בריכן מיט וואשיר :
צח וויא רבן גמליאלש זון וואר קרנק או שיקט ער צו רבי חנינה דז
ער זעלט תפילה טון אויף זיין זון :
צט וויא רבי חנינה בן דוסה וואלט תורה לערנן בייא רבי יוחנן או
ווארט אים זיין זון קרנק :
ק דש מן זאל רעכט מעשר געבן :
קא דש איינר זאל הלטין ווש ער צו זאגט דאש לערנן מיר עש פון
דוד :
קב וויא איין מענש זאל ביט האפירטיג זיין אובט זאל זיך נאר בידר
מכן :
לג וויא רב חונה האט איין הויז דאש וואלט איין פאלן אונ׳ ער האט
פיל וויין דריבן :
קד ויא רבי יוחנן בן זכאי דעם טרויאט וויא זיין שוועשטרזון זאלט
איין גרושן שאדן איין בעמן :
קה דא שלמה המלך וואלט דש בית המקדש בויאן דא וואר אין פר
באטין דז ער זאלט קיין אייזן דער צו בעמין :
קו וויא איין שערץ וואר אין דיא שול אונ׳ וואר לייט מזיק :
קז וויא רב עמרם האט פיל וויבר אויש גליזט :
קח וויא דיא וויבר האבין לייכטי דעות אובט זיין לייכט צו איבר
רידן :
קט וויא איין צדיק פלוכט אלי טאג דען שטן אונ׳ איין מאל מך זיך דר
שטן צו איין עבי אונ׳ באט אים אום איין שטיק ברוט :
ק׳

110 De rabbi Zeïra qui jeûna cent jours avant de se rendre en Terre d'Israël. (f° 62r)
111 D'Hérode qui fut esclave, puis qui devint roi. (f° 62r)
112 De rabbi Meïr qui se moquait des gens qui commettaient des péchés. (f° 63r)
113 De rabbi Aqiva qui se moquait, lui aussi, des gens qui commettaient des péchés. (f° 63r)
114 Il est écrit: Un homme pieux sur cent, c'est facile à trouver; mais d'entre toutes les femmes, pas une seule n'est pieuse. (f° 63r)
115 De deux frères extrêmement méchants qui se faisaient passer pour des prophètes. (f° 64r)
117a Des hommes de Sodome qui avaient coutume de faire un nouvel enfant à une femme à qui ils avaient fait faire une fausse couche. (f° 65r)
117b De rabbi Aqiva qui dit: Celui qui rend visite à un malade fait une très bonne action. (f° 66r)
118a De rabbi Siméon qui dit qu'il n'avait encore jamais rencontré dans sa vie de véritable naziréen qui l'ait été pour l'amour du ciel. (f° 66r)
118b Du ce qu'on faisait autrefois d'une femme adultère. (f° 66v)
119 De Rabbi qui transmit ses dernières volontés, au nombre de quatre, à ses enfants. (f° 67r)
120 D'un homme pieux qui, la veille du Nouvel An, donna un schilling à un pauvre pour l'amour de Dieu. (f° 67v)
121 De rabbi Zeïri qui avait confié sa sacoche à une aubergiste qui mourut peu après. (f° 68r)
122 D'un disciple qui se rendit chez son maître pour lui demander s'il fallait faire la prière du soir ou si on pouvait la faire. (f° 68r)
123 D'un homme qui avait une femme qui ne comprenait pas sa langue. (f° 69v)
124 De Rabbah qui égorgea rabbi Zeïra au festin de *Pourim*. (f° 69v)
125 De la dernière volonté de Rabbi à ses enfants: qu'ils honorent leur mère. (f° 70r)
126 D'un méchant qui demanda à rabbi Aqiva pourquoi nous honorons tant le chabbat. (f° 71r)
127 D'un gentil qui avait une pierre précieuse qui valait bien quatre-vingts mille florins et des enfants d'Israël qui voulaient l'acheter pour l'éphod; du gentil qui ne put pas la leur vendre, parce que la tête de son père reposait sur la clé.| (f° 71r)

קי ווי רבי זירא פֿאשטיט הונדרט תעניתֿ ווען ער זעליט אין
ארץ ישראל ציהן:
קיא ווי הורודוס וואר איין קנעכט געוועזן אונ׳ איז מלך געווארדן:
קיב ווי רבי מאיר דר שפאטיט די לייטן די דא עבירות טעטין:
קיג ווי רבי עקיבה שפאטיט אך די לייטן די דא עבירות
טעטין:
קיד ווי עש שטיט געשריבן איין פֿרומן מאן אונטר הונדרטן פֿינטן
מן וואל אביר אונטר אלי וייבר פֿינט מן קיין פֿרומה:
קטו ווי צווייא ברידר ווארן גרושן רשעים אונ׳ גאבן זיך אויש פֿר
נביאים:
קטז ווי די אנשי סדום האטן איין סידר ווען זיא איין פֿרויא איין
קינט אב שלוגן אזו מוזין זיא איר איין אנדר קינט:
קיז רבי עקיבה שפריכט ווען איינר איינם מבקר חולי איז דער
טוט איין גרושה מצוה:
קיח ווי רבי שמעון זאגט אל זיין טאג איז אים קיין רעכטר גזירט
הבדן קומן דער זאלט עס לשם שמים טון:
קיח ווי מן האט פֿר צייטן געטאן מיט איינר סוטה:
קיט פֿיר ארלייא טעט רבי זיין קינדר צוואה:
קך און איינם חסיד דער גאב איין עני אן ערב ראש השנה איין
שילינג אומש גוטש ווילן:
קכא ווי רבי זעירי האט איין זאטיל טעש אויף צו היבן געבן דיא
ווירטן אונ׳ זיא איז דער באך געשטארבן:
קכב ווי איין תלמיד איז געקומן צו זיינן רבי אונ׳ האט אין געפֿרעגט
אוביר תפֿילת ערבית מוז מן אורן אביר מאג מן זיא אורן:
קכג ווי איינר האט איין וייב אונ׳ האט אירן מאן ניט קענן פֿר
שטין זיין שפראך:
קכד ווי רבא שעלטיט רבי זירא איבר דיא סעודה פורים:
קכה ווי רבי הט זיינן קינדר צוואה געטאן זיא זאלטן איר מוטיר ערין:
קכו ווי איין רשע פֿרעגט רבי עקיבה ווארום איר דען שבת מוז
וואל טון ערין:
קכז ווי איין גוי הט איין אבן טוב דער איז וואל אלפֿצויק טויזנט גילדן
ווערט אונ׳ ישראל האבן אין מוזן קויפֿן אין אפֿוד אונ׳ דער גוי
האט אינן ניט קענן פֿר קויפֿן וויל דער פֿאטיר האט דיא
שליסל צו קאפֿן געהט:

בא

128 D'une putain qui punit sa fille parce qu'on voyait manifestement qu'elle était une putain, alors qu'elle avait eu dix enfants de putain, mais on voyait moins manifestement qu'elle était une putain. (f° 71v)
129 De Haman qui apporta une monture et des vêtements à Mardochée. (f° 72v)
130 D'un homme pieux qui fit sa prière en plein champ et d'un gouverneur qui le salua mais auquel il ne répondit pas. (f° 73r)
131 De rabbi Dima qui connaissait bien l'ange de la mort. (f° 73v)
132 De rabbi Pereda et de son disciple qui était un grand ignorant et qui devait tout étudier quatre-cents fois. (f° 74r)
133 De rabbi Yohanan qui était assis à la porte du bain rituel où les femmes venaient se purifier. (f° 74r)
134 D'un roi puissant qui ne pouvait pas avoir d'enfant avec sa femme et des prières ferventes qu'il fit. (f° 75r)
135 De rabbi Eliézer qui se disputa avec ses collègues. (f° 76r)
136 D'un érudit qui traversa la mer en compagnie de nombreux marchands; des marchands qui lui demandèrent des nouvelles de sa marchandise et qui furent volés; comment ils se retrouvèrent sans rien alors que l'érudit s'était enrichi. (f° 77v)
137 De rabbi Yossé qui s'en alla à travers champs où il rencontra quelqu'un qui voulait lui donner beaucoup d'argent pour qu'il aille habiter avec lui dans sa ville. (f° 78r)
138 De trois hommes qui allèrent à travers champs et pénétrèrent, la veille du chabbat, dans une forêt où il leur fallut rester parmi les bêtes. (f° 78v)
139 Du rêve de rabbi Josué qui rêva que Nanos serait son compagnon au paradis. (f° 79v)
140 De l'adultère de rabbi Meïr avec la femme d'un boucher. (f° 80r)
141 D'Alexandre de Macédoine qui voulait que ses serviteurs le prennent pour Dieu. (f° 81v)
142 De rabbi Tarfon et de sa vieille mère qui ne pouvait plus marcher et qu'il portait. (f° 82r)
143 D'un homme dont les dernières volontés furent que son fils achetât la première chose qu'il trouvât au marché. (f° 82v)
144 D'un vieil homme qui trouva un serpent quasi-mort de froid dans la rue en plein hiver, qui eut pitié de lui et le mit sur son sein.| (f° 86r)

קכח וויא איין הור האט איר שאלטיר גישטראפט זיא זאל ניט אזו
איין אופבפורליך הור זיין דען זיא האט וואל צעהן הורן קינדר
גיהט אביר בין ניט אזו אופבפורליך איין הור גיוועזן :
קכט וויא האמן מרדכי דש פפערד בראכט אונ׳ קליידר :
קל וויא איין חסיד טעט תפלה אויף דעם פעלט אונ׳ איין הגמון
גרישט אין אונ׳ ער ענטפירט אין ניט :
קלא וויא רבי דימה וואר וואל ביקאנט מיט דעם מלאך המות :
קלב וויא רבי פרידה האט איין תלמיד דער וואר איין גרושר עם
הארץ אונ׳ מושט וואל פיר הונדרט מאל אלש מוט לערנן :
קלג וויא זיך רבי יוחנן זעצט אויף דיא טיר וואו דיא ווייבר וואלטן
טבילה גין :
קלד עש וואר איין מאל איין גיוואלטיגר מלך דער הט קיין קינדר ניט
מיט זיין ווייב אונ׳ טעט גרושה תפלה :
קלה וויא רבי אליעזר קרינקט מיט זיין חבירים :
קלו וויא איין תלמיד חכם איז איבר ים גיפארין מיט פיל סוחרים
אונ׳ דיא סוחרים פרטיגטן נאך זיין סחורה אונ׳ זיא ווארין בינגלט
אזו האטן זיא ניטש אונ׳ דער תלמיד חכם וואר רייך גיווארדן :
קלז וויא רבי יוסי איז איבר פעלט גנגנגן דא איז אין אייבר בגעגנט
אונ׳ האט אין פיל געלט וועלן געבין דש ער זאליט מיט אים ציהן
אין זייבר שטט וואבן :
קלח וויא דרייא מאבן גיגנגן איבר פעליט אונ׳ קאמן אין איין וואלד אן
ערב שבת אונ׳ מושטן אין וואלט בלייבן ביא דיא חיות :
קלט וויא רבי יהושע טרויאט איין טרוים וויא בן נעס ווערט זיין
חבר זיין אין גן עדן :
קם וויא רבי מאיר איז ווארדן אשת איש מיט איין קצוב ווייב :
קמא וויא אלכסנדר מוקדון וואלט האבן פון זיינן קנעכטן דש זיא אין
זעלטין פר איין גוט הלטן :
קמב וויא רבי טרפון האט איין אלטי מוטיר זיא קעניט ניט גין אונ׳ ער
טרוג זיא :
קמג וויא אייבר האט זיין זון צוואה גיטאן ער זאלט קויפן וואש אים
בינעגנט צום ערשטן אויף דעם מרק :
קמד וויא איין אלטיר מן האט איין שלנג גיפונדן אן וויבטר אויף דיא
גסין דיא וואר שיר דער פרארין אונ׳ ער האט זיך איבר זיא
מרחם גיוועזן אונ׳ טעט זיא אין זיין בוזן :

קמה וויא

145 Du roi David qui envoya Joab lui conquérir Rabba, la ville des Ammonites. (f° 87r)

146 D'un homme qui coucha avec une jeune vierge le jour du Grand Pardon. (f° 89r)

147 De rabbi Hanina qui prit une femme qui lui donna beaucoup d'argent. (f° 89r)

148 D'un homme qui avait perdu ses biens et devait gagner sa vie. (f° 90v)

149 De rabbi Josué qui dit: «Je n'ai jamais été vaincu de ma vie sauf par une femme, une jeune fille et un jeune homme.» (f° 91v)

150 De Rabbi qui dit: «Après la venue du Messie, Israël se lamentera.» (f° 92r)

151 De l'instinct du mal qui est plus grand chez les érudits que chez le commun des mortels. (f° 92v)

152 D'un jeune homme qui fut possédé par un esprit malin. (f° 93r)

153 De Chammaï l'ancien qui mangeait tous les jours en l'honneur du chabbat. (f° 94r)

154 De deux juifs qui savaient qu'un chameau les précédait sur leur route, qu'il était chargé de deux tonneaux, l'un de vin et l'autre d'huile, qu'il était borgne, et qu'il était accompagné de deux hommes, l'un non-juif et l'autre juif. (f° 95r)

155 De quatre juifs qui quittèrent Jérusalem et qui furent les hôtes d'un homme riche; du maître de maison qui leur montra où dormir et qui écouta à la porte de leur chambre ce qu'ils se dirent. L'un dit: «La viande que nous avons mangée avait un goût de chien», l'autre dit: «Le maître de céans est un bâtard», et le troisième ajouta: «Le vin sentait le cadavre.» (f° 95v)

156 Des deux enfants de rabbi Yossé qui furent faits prisonniers par un prince de Jérusalem. (f° 96r)

157 D'un homme très pieux qui mourut et dont les dernières volontés furent d'interdire à ses enfants de se quereller, car ils se laisseraient aller à faire des serments. (f° 97r)

קמה וויא דוד המלך האט אויש גשיקט יואב ער זאלט אין גווינן דיא שטט רבות בני עמון :
קמו וויא אין מאן לאנג בייא אייבר בתולה אם יום כיפור :
קמז וויא רבי חנינה נאם אין וייב דיא גאב אין פיל געלט :
קמח וויא אייבר וואר גאר אבגקומן פון זיין גוט אונ' דינט דער נאך דיא לייטן אום לון :
קמט וויא רבי יהושע זאגט אל מיין טאג האט מיך נימנט ביצוואנגן ביארט איין פרויא אונ' איין מיידלן אונ' איין יונגליין :
קן וויא רבי זאגט היבטן נאך ווען משיח ווערט קומן אזו ווערט כל ישראל איין הספוד מכן :
קנא וויא דער יצר הרע איז גרעשיר בייא דיא תלמידים חכמים אז בייא דיא אנדרי לייטן :
קנב וויא אין איין בחור איז איין ביזן רוח גקומן :
קנג וויא שמאי הזקן האט אלי טאג געשין לכבוד שבת :
קנד וויא צווייא יודן זיין גפנגן אונ' האבן גוואש דאש איין קעמיל גיט פר זיא דש טראגט צווייא לעגל אין איינן אישט ווין אין אנדרין אישט איל אונ' אויך איין אונג איז עש בלינט אונ' עש גאן צווייא מגין מיט אים אייבר איין גוי אונ' דער אנדר אישט איין יוד :
קנה וויא פיר יודן גפנגן אויש ירושלים אונ' ווארדן גשט בייא איינם עשיר אונ' דער בה וויש זיא שלופן אונ' הורכט פר דיא קמיר וואש זיא ווערדן רידן אזו זאגט אייבר דאש פלייש דאש מיר געשן האבן דז שמעקט נאך איין כלב אונ' דער אנדר שפרך דער בעל הבית איז איין ממזר אונ' דער דריט שפראך דער ווין שמעקיט נאך איין טוטן מענשן :
קנו וויא מאן האט רבי יוסי צווייא קינדר גפאנגן אין שר צו ירושלים :
קנז וויא אין גרושר חסיד איז גשטארבן אונ' טעט זיינן קינדר צוואה דאש זיא ניט זאלטין צעבקין דען עש ברענגט פיל שבועות דער פון :

אל היא

204v

Ici je vais inscrire les titres des hauts faits de rabbi Judah le Pieux et de son père Samuel le Pieux et raconter ce qui s'est passé à leur époque.

158a A la mort de rabbi Judah le Pieux à Ratisbonne, le gardien de la porte voulut sonner les cloches; alors la tour s'écroula et tua le gardien. (f° 97v)

158b Du bourgmestre de Ratisbonne qui marchait dans la rue, suivi d'un petit agneau qui faisait ‹mê mê›, et de rabbi Judah le Pieux qui le rencontra et qui dut lui dire pourquoi le petit agneau faisait ‹mê mê›. (f° 98r)

159 D'un grand homme qui s'appelait rabbi Jacob et qui rêvait de voir rabbi Samuel le Pieux, et de rabbi Samuel qui fut son hôte. (f° 98v)

160 De rabbi Samuel le Pieux qui naviguait en mer et qui entendit des cris pitoyables en provenance de la terre ferme. (f° 99r)

161 De trois prêtres qui se rendirent auprès de rabbi Samuel le Pieux et qui pratiquaient la sorcellerie. (f° 99v)

162 De rabbi Samuel le Pieux qui, à l'aide du nom divin, fit qu'un grand lion lui portât la farine du moulin. (f° 100r)

163 De rabbi Judah le Pieux qui voulait marier sa fille, car il ne supportait pas qu'elle ait à s'occuper du prêt d'argent. (f° 101r)

164 D'un homme très riche qui habitait Spire et qui se rasait la barbe au rasoir, ce que rabbi Judah le Pieux lui interdit. (f° 104v)

165 De rabbi Samuel le Pieux qui se rendit à Cologne sur le Rhin pour demander l'aumône. (f° 105v)

166 D'un enfant qui naquit avec le mot ‹vérité› gravé sur son front. (f° 106r)

167 De rabbi Samuel le Pieux qui partit étudier, des trois juifs qui se joignirent à lui et qui errèrent dans la forêt, et de la petite maison qu'ils découvrirent enfin. (f° 106r)

168 De rabbi Samuel le Pieux qui pria à Spire le jour du Grand Pardon et d'un méchant homme qui vint à la synagogue lui cracher au visage. (f° 107r)

169 D'un décret funeste promulgué à Spire et suspendu par rabbi Samuel le Pieux et sa femme. (f° 108r)

170 De rabbi Judah le Pieux qui avait bien dix-huit ans quand il se mit à étudier.| (f° 108v)

אל היא וויל איך נון שרייבן דיא סאנים פון דיא מעשים פון

רבי יודא חסיד אונ׳ פון זיינן פאטיר רבי שמואל חסיד וואש זיך פר
לאפין האט אין אירה צייטן :

קנח דא רבי יודא חסיד וואלט שטערבן צו רעגנשבורג דא וואלט
דער טור היטר לייטן אזו פיל דער טורם איין אונ׳ דער שלוג
דען טור היטר :

קנס וויא צו רעגנשבורג גינג דער ראש ערן אויף דיא גם אונ׳ האט
איין לעמיל באך לויפן דאש שריא מעמע אזו בינגנט אין רבי
יודא חסיד אונ׳ מושט אים זאגן ווש דז לעמיל אזו שריא מעמע :

קנט אן איינם גדול דער היש רבי יעקב דער וואלט גערין רבי שמואל
חסיד זעהן דער באך טריף זיך דאש דער רבי שמואל וואר
גשט בייא אים :

קס וויא רבי שמואל חסיד פור אויף דש ים אונ׳ הורט איין יעמרליך
גשרייא אויף דעם לאבט :

קסא וויא דרייא גלחים קאמן צו רבי שמואל חסיד אונ׳ קונטן מעשים
שדים :

קסב וויא רבי שמואל חסיד זאגט איין גראשן ליבן מיט איין שם דש
ער אים דאש מעל האט אויש דער מילן גטראגן :

קסנ וויא רבי יודא חסיד וואלט זיין טאכטיר איין מאן געבן אונ׳ וואליט
ניט ליידן דש זיא מיט חובות זעלט אום גין :

קסד וויא איין גרושר עשיר זאש צו שפייאר אונ׳ שערט זיין בארט
מיט איין שער מעשיר אונ׳ רבי יודא חסיד ווערט עש אים ׳

קסה וויא רבי שמואל חסיד קאם קדען קעלין אם ריין אונ׳ וואר
דריבן מקבל :

קסו וויא איין קינט וואר גיבארן אונ׳ שטובט אמת אויף זיינן שטירן :

קסו וויא רבי שמואל חסיד איש צוג לערבן דא קאמן באך דרייא יודן
צו אים אונ׳ גינגאן גאר זער איר אים וואלט לסוף קאמן זיא צו
איינן קליינן הייזל :

קסח וויא רבי שמואל חסיד אורט צו שפייאר אן איינן יום כיפור אונ׳
איין רשע קאם אין דער שולין אונ׳ שפיא אין אין זיין פנים ׳

קסט וויא איין גרושה עירה וואר פאר הנדין צו שפייאר אונ׳ רבי
שמואל חסיד מיט זיין וויב האבין עש מבטל גוועזן :

קע רבי יודא חסיד וואר וואל אכטציגן יאר אלט אי ער אן הוב צו
לערבן :

קעס וויא

205r

171 De deux maçons qui travaillaient chez un juif de Ratisbonne et qui pénétrèrent par la suite dans sa chambre. (f° 109r)

172 D'un duc qui confia sa clé à un juif. (f° 110r)

173 D'un homme très pieux qui habitait Mayence et dont les dernières volontés furent que son fils ne traversât jamais le fleuve appelé le Danube. (f° 111r)

174 De l'évêque qui fit le voyage de Salzbourg à Ratisbonne pour assassiner rabbi Judah le Pieux. (f° 112v)

175 D'un duc très puissant qui n'agissait que conformément à ce que rabbi Judah le Pieux lui disait de faire. (f° 114r)

176 D'un homme riche qui emmena son fils chez rabbi Judah le Pieux afin qu'il étudiât avec lui; de rabbi Judah le Pieux qui lui dit de revenir avec lui l'année suivante, car cette année-ci, il projetterait d'être un apostat. (f° 114v)

177 De rabbi Judah le Pieux qui regardait par la fenêtre et qui vit un jeune garçon courir à toutes jambes; il envoya ses disciples à sa poursuite pour le retenir, car il s'apprêtait à être un apostat. (f° 116r)

178 D'un apostat qui vint trouver rabbi Judah le Pieux afin qu'il lui imposât une pénitence. (f° 116v)

179a D'un prince qui avait une fille; il ne voulait la donner qu'à un homme aussi riche que lui; pour finir, il la donna à un démon. (f° 117v)

179b A Ratisbonne, on amena un enfant à la synagogue pour le faire circoncire; alors rabbi Judah le Pieux refusa de lui souhaiter la bienvenue et il refusa aussi de se lever. (f° 119v)

180 D'un enfant qui naquit au temps de rabbi Judah et qui, pendant des années, fut incapable de parler; de rabbi Judah qui lui rendit la parole. (f° 120r)

181 D'un homme remarquable de Spire qui était l'hôte de rabbi Judah pour le premier soir de la Pâque; de rabbi Judah qui était si joyeux que son hôte lui demanda pourquoi il était si joyeux aujourd'hui; alors il dit: «J'ai vu le prophète Elie assis à table avec nous.» (f° 120v)

182 De rabbi Samuel le Pieux qui vit le ciel s'entrouvrir alors qu'il allait à travers champs. Là s'arrêtent les hauts faits de rabbi Judah. (f° 121r)

183 D'un duc en France qui voulut faire venir Rachi et comment ce dernier refusa de se déplacer. (f° 121r)

184 Des marchands de Constantinople qui dirent que les juifs avaient tué un des leurs et qui voulurent, que Dieu nous garde, commettre des exactions contre eux. (f° 122r)

185 De rabbi Aqiva qui avait une perle précieuse à la maison d'études.| (f° 122v)

קעא וויא צווייא מייארר ארבטן בייא איינם יודן צו רעגנשבורג אונ
שטיינן דער באך אין אין זיין קאמיר:

קעב וויא איין חכם האט זיין שליסיל אויף צו היבן געבן איין יודן:

קעג עש זאש איין גרושר חסיד צו מעגנץ אונ טעט זיין זון צוואה דש
ער ביט זאלט איבר דעש וואשר פֿארין דש דא הייסט טונה:

קעד וויא איין העגמון איז גיצוגן פֿון זאלצבורג קעגן רעגנשבורג אונ
וואלט רבי יודא חסיד אום ברענגן:

קעה עש איז גיוועזן איין מעלכטיגר דוכס אונ טעט בישט אנדרש
בייארט וויש אים רבי יודא חסיד היש:

קעו וויא איין עשיר בראכט זיין זון צו רבי יודא חסיד ער זאליט מיט
אים לערנן אזו היש ער אים אין איין יאר ווידר ברענגן
וואריס ער ווערט זיך ווען דאש יאר שאדן:

קעז וויא רבי יודא זאך צום זיין פֿענשטר הרוישר אונ זך איין יונגאן
זער לויפֿן דא שיקט ער זיינן תלמידים נאך אונ היסן אין דען
ער וואלט זיך שאדן:

קעח וויא איין משומד קם צו רבי יודא חסיד אונ וואלט תשובה האבן:

קעט וויא איין שר האט איין טאכטיר אונ וואלט זיא ביאן געבן בייארט
דער דא אזו רייך ווער אז ער לסוף גב ער זיא איין שד:

קפ וויא מן האט צו רעגנשבורג איין קינט גיבראכט אין דיא שול
צו יודשן אונ רבי יודא וואלט ביט ברוך הבא זאגן אונ וואלט אך
ביט אויף שטין:

קפ וויא איין קינט איז גיבארן גיווארן אין רבי יודא צייטן אונ עש
קונט ביט רידן אין פֿיל יארן אונ ער אלט עש רידן:

קפא וויא איין קעשטליכר גשט האט רבי יודא גיהט בייא זיך פֿון
שפייאר דיא ערשטן נכט פֿון פסח אונ רבי יודא וואר גאר
פֿרייליך אזו פֿראגט אין דער גשט וואריס ער אזו פֿרייליך זייא
הייט אזו זאגט ער איך הב גיזעהן אליהו הנביא בייא אונש זיצן:

קפב דא רבי שמואל חסיד איבר פֿעליט גינג אזו זאך ער דען הימל
אפֿין: ביז אל היא גיאן דיא מעשים רבי יודא

קפג וויא איין שר אין צרפֿת שיקט נאך רש"י אונ ער וואלט ביט צו
אים קומן:

קפד וויא צו קונשטנטינופיל שפראכן דיא תוגרמיים יהודים העטן
אייבן מיאית גיוועזן אונ וואלטין ח"ו איין גזרה מכן:

קפה וויא רבי עקיבה העט אין בית המדרש איין קעשטליך פעריל:

186 D'un homme très riche qui traversa la mer, qui avait beaucoup d'argent et qui mourut chez quelqu'un, avec l'aide de Dieu; il donna l'ordre de ne donner l'argent à personne si ce n'est à celui qui viendrait à bout de trois épreuves. (f° 123v)

187 De rabbi Siméon le Grand de Mayence qui avait un fils; comment la servante non-juive qui venait le jour du chabbat l'enleva et comment il finit par devenir pape. (f° 125v)

188 D'un homme qui se moquait toujours quand on faisait la charité. (f° 127v)

189 D'un homme pieux qui possédait un champ où poussait un bel arbre dont les gentils firent une idole. (f° 128v)

190 D'un juif qui succomba à la magie. (f° 129v)

191 Du royaume qui, un jour, interdit la circoncision. (f° 130r)

192 De tout un bateau de juifs vivant en exil qui s'en revenait de Jérusalem. (f° 131r)

193 D'un homme pieux qui, à sa mort, fit promettre à son fils de jeter tous les jours du pain à l'eau. (f° 132r)

194 De rabbi Ruben qui avait un fils unique; de l'ange de la mort qui vint le voir pour lui dire: «Le temps est venu pour ton fils de mourir», et comment il eût aimé lui donner une épouse auparavant. (f° 133r)

195 D'une méchante femme qui ne voulait pas que son mari fasse si souvent la charité. (f° 134v)

196 Du jeune homme qui se rendit de Tibériade à Béthar et de la jeune fille qui voulut de lui. (f° 135r)

197 De trois frères qui se rendirent auprès du roi Salomon pour y apprendre la sagesse. (f° 136r)

198 D'une femme pieuse qui craignait que le gouverneur de la ville ne la prenne de force, qui partit et qui mit son argent dans un pot qu'elle recouvrit de miel et qu'elle confia à un homme. (f° 138r)

199 De Ben Sebar qui entreprit un voyage de quinze jours pour conduire de pauvres fiancés sous le dais nuptial. (f° 139r)

200 Une belle histoire de rabbi Moïse Maïmonide qui était un maître incontestée de la Torah. (f° 140v)

201 De rabbi Yossé qui avait une méchante femme, aussi amère que la mort.| (f° 142v)

קפו ווי איין גרושר עשיר זון איבר ים אונ׳ האט גרוש מאון בייא זיך אונ׳ ער שטורב בייא איינם גוה אונ׳ ער ביפֿוׄל דאש ער דש מאון ביאנט זעליט געבין בייארט ווען איינר קעם מיט דרייא חכמות׃

קפז ווי רבי שמעון הגדוׄל פֿון מעגנץ הט איין זון גיהט אונ׳ דיא שבת גויה האט עש איין וועק גינומן לסוף וואר דאש קינט צו איינן אפיפֿיאר וואר גימאכֿט ווארדן׃

קפח ווי איין מאן שפאטיט אלי צייט ווען איינר צדקה גיבט׃

קפט ווי איין חסיד האט איין אקיר אונ׳ האט איין שינן בוים דרויף שטין אונ׳ דיא גוים מכֿטן איין עבודה זרה דרויש׃

קצ ווי זיך איין יוד ליש פֿר פֿירן פֿון דיא עבֿודה זרה׃

קצא ווי דאש מלכות האט איין מאל פֿר באטין מן זאל קיין קינט ביט יודשן׃

קצב ווי איין גנץ שיף קאם מיט יודן אויש דעם גלות פֿון ירושלים׃

קצג ווי איין חסיד שטורב אונ׳ טעט זיין זון צוואה ער זאלט אלי טאג איין שטיק ברוט אין וואשר ווארפֿין׃

קצד ווי רבי ראובן האט איין אייניצגן זון אונ׳ דער מלאך המות קאם צו אים אונ׳ שפראך צו אים דיא צייט איז קומן דאש דיין זון מוש שטערבן אונ׳ ער וועליט אין גערן פֿאר איין וויב געבן׃

קצה ווי איין ביז וויב דיא וואלט ניט האבין דאש דער מן אזו פֿיל זאל צדקה געבן׃

קצו ווי איין בחור גינג פֿון טבֿיריא קען ביתר דא וואלט אין איין בתולה גערין האבן׃

קצז ווי דרייא ברידר צוגן אויש צו שלמה מלך אונ׳ וואלטן חכמות פֿון אים לערנן׃

קצח פֿון איין פֿרום וויב דיא פֿארלט זיך דער שר פֿון אירה שטט וואלט זיא נעמן אונ׳ צוג איין וועק אונ׳ גאב איר מאון אין איינן קרוג אונ׳ טוט אובן היניק דרויף אונ׳ גאב איין מאן אויף צו היבן׃

קצט ווי בן סבֿור צוג פֿונפֿציגן טאג רייז ביז ער איין ארים חתן אונ׳ כלה מכֿט אונטיר דיא חופה גין׃

ר איין שין מעשה פֿון רבי משה מיימנו דער וואר איין קעשליכֿר מאן אין דער תורה׃

רא ווי רבי יוסי האט איין ביז וויב ביז אז דער טוט׃

רב פֿון

202 D'une méchante femme qui voulut ouvrir un coffre et prendre de l'argent; mais une voix s'écria: «Va-t-en, l'argent n'est pas à toi!» (f° 144v)

203 D'un homme qui partit en laissant sa femme à son frère et comment ce dernier se montra déloyal envers elle. (f° 146r)

204 D'un roi qui avait une fille unique qui fut retrouvée morte dans un champ, et des juifs qu'on accusa du meurtre. (f° 149r)

205 D'une femme enceinte qui eut une irrésistible envie de manger le jour du Grand Pardon. (f° 149v)

206 D'une autre femme qui eut une irrésistible envie de manger le jour du Grand Pardon. (f° 150r)

207 D'un roi qui avait un fils unique et qui l'empêcha d'apprendre les bonnes manières. (f° 150r)

208 D'un homme pieux qui avait une vache qui le nourrissait; toute la semaine, il travaillait avec elle, et le jour du chabbat, il se reposait avec elle; il finit par la vendre à un gentil et elle refusa de travailler le jour du chabbat. (f° 153v)

209 D'un juif remarquable qui habitait à Paris en France et qui était très versé dans la cabale, l'astronomie et la philosophie, comme vous allez le voir. (f° 154r)

210 De rabbi Yéhiel qui, la veille du chabbat, alluma une lampe à huile qui brûla jusqu'au chabbat suivant. (f° 156r)

211 De rabbi Amnon qui était tenu en grande estime par l'évêque de Mayence; pour finir, l'évêque voulut qu'il fût un apostat, que Dieu nous garde! (f° 157r)

212 D'un homme qui renia Dieu et qui finit par avoir des remords. (f° 158r)

213 D'un homme qui mourut dans la sainte communauté de Worms et qui revint s'asseoir devant la synagogue. (f° 159r)

214 De trois hommes qui partirent et arrivèrent dans une forêt où ils se perdirent et furent séparés; l'un atteignit une ville où il ne connaissait personne et ne savait à qui confier son argent pour le chabbat; il le mit dans une cavité où l'on conservait le grain. (f° 159v)

215 De rabbi Meïr qui passait quatre heures par jour à la maison d'études. (f° 160r)

רג פֿון איינם בזֿן וויב דיא וואלט איבר איר קוישט נֿן אונֿ וואלט נֿעלט הולן אזו שריא איין שטים ארויש נֿא איין וועק דאש מאון איז ביט דיין :

ת ויא אייבר איין וועק צוג אונֿ ליש דאש וייב ביא זיין ברודר אביר ער האט ביט רעדליך מיט איר נֿוואלט הבדלין :

רד ויא איין מלך האט איין אייבֿינֿה טאכֿטיר אונֿ מאן פֿינט זיא אויף דעם פֿעלט טוט אונֿ זאנֿט יהודים האבין עש נֿיטאן :

רח ויא איין טראנֿנֿדינֿה פֿרויא נֿלושט אן יום כיפור צו עשן :

רו באך איין פרויא דיא דא נֿלושט אן יום כֿיפור צו עשן :

רז ויא איין מלך האט איין אייבֿינֿר זון אונֿ האט אן ביט תרבות לאזין לערן :

רח ויא איין חסיד העט קויא אונֿ דער בירט זיך דער פֿון דיא נֿאבֿן וואך ארבט ער מיט זיא אונֿ אן שבת רואט ער מיט איר לסוף פֿר קויפֿט ער זיא איין נֿוי דא וואלט זיא אן שבת אך ביט ארבטן :

רט ויא איין קעשטליכר יוד זאש צו פריז אין פֿרנקרייך אונֿ וואר איין נֿרושר לערנר מיט קבלה אונֿ תכֿובה אונֿ פילסוף ויא איר דריבן וואל ליאבן ווערט :

רי ויא רבי יחיאל האט אן פֿרייטן צו בלט איין איל ליכט אן נֿיואלט דש האט נֿיברענט ביז ווידר שבת :

ריא ויא רבי אמנון וואר נֿאר וואל נֿיהלטן ביא דעם הנֿמון צו מענֿין לסוף וואלט דער הנֿמון האבן ויא ער זלט זיך שמדן חו :

ריב ויא איין מענש האט נֿאט נֿאר פֿאר לייקנט לסוף האט ער נֿרוש חרטה :

ריג ויא אייבר איז נֿשטארבן צו קק ווראש אונֿ קאם ווידר אונֿ זעצט זיך פֿר דיא שול :

ריד ויא דרייא מיט אנבדר וואנדרטן אונֿ קאמן אין איין וואלט אובט פֿר אירטן זיך אובט קאמן פֿון אנבדר אובט אייבר קאם אין איין שטט דא קעבט ער ביאבט דריבן אונֿ הט ביט נֿיוואשט ווען ער זיין נֿעליט זאליט אויף צו היבן נֿעבן איבר שבת אונֿ טעט עש אין איין קארן לאך :

רטו ויא רבי מאיר אלי טאנֿ פֿיר שעות אויף דעם טאנֿ אים ביהמ״ד האדרש נֿוועזין :

206v

216 D'un homme pieux qui n'avait pas d'enfants et qui pria le Saint, béni soit-Il, de lui en donner. (f° 161r)

217 D'un juif qui s'en alla à travers champs et qu'on dépouilla; on voulut le tuer, mais il dit: «Ne me tue pas, car les oiseaux te dénonceront.» (f° 162v)

218 D'un homme riche qui avait une belle femme; d'un méchant homme qui habitait la ville et qui avait fort envie d'elle; de la proposition qu'il lui fit et du refus qu'il essuya. (f° 163r)

219 D'un homme pieux qui avait trois filles, l'une était une voleuse, la deuxième était une fainéante et la troisième était une menteuse. (f° 163v)

220 De deux bandits de grand chemin dont l'un dit à l'autre: «Viens, allons assassiner les gens!» (f° 164v)

221 D'un homme riche qui ne fit jamais de serment de sa vie. (f° 165r)

222 D'un rabbi remarquable qui avait trois fils; ils furent tous trois rabbins; l'homme pieux était très riche. (f° 166v)

223 D'un rabbin qui avait une belle fille bien instruite et de sa femme qui avait un neveu qui étudiait bien et comment ils voulurent les marier. (f° 169r)

224 De rabbi Eliézer, de rabbi Josué et de rabbi Gamaliel qui voulurent se rendre en Palestine. (f° 172v)

226 D'un homme qui était très pieux, qui était un grand érudit et dont tous les enfants qu'il avait eus avec sa femme moururent. (f° 173v)

(226 a) sans numérotation et sans titre. (f° 173v)

227 Une belle histoire qui arriva à un grand érudit qui habitait au pays d'Ouz; il fut aussi un homme très riche. (f° 175r)

228 De deux femmes qui accouchèrent la même nuit; de deux enfants qui se ressemblaient; et lorsque vint la troisième nuit, l'une des deux femmes écrasa son enfant; elle prit l'enfant mort et le donna à sa compagne; elle mit l'enfant mort à la place de l'autre. (f° 180v)

229 Du roi Salomon qui jouait aux échecs avec son conseiller. (f° 181v)

230 Il faut qu'un homme quitte l'auberge à l'aube et qu'il y retourne au crépuscule.| (f° 183r)

רטז וויא איין חסיד האט קיין קינדר ניט אונ' באט הקב״ה דאש ער
אים זעלט קינדר בישערן :
ריז וויא איין יוד גינג איבר פֿעלט אונט וואר בינגליט אונ' וואלט אים
טיטן אך אזו שפראך ער ביט מיט מיך דיא פֿיגל ווערין דיך
דאך פֿר מסרין :
ריח וויא איין עשיר האט איין שיבש וויב אונט האט איין רשע אין
דיא שטעט דער האט גרושן לושט צו איר אונ' מוטט איר צו אונ'
זיא וואלט אביר ניט :
ריט וויא איין חסיד הט דרייא טעכֿטיר דיא איין וואר איין גנבֿת דיא
אנדר וואר איין שלעפֿזיק דיא דריט וואר איין שקרנת :
רך אן צווייא שטרוס רוביר דיא שפרכֿין איינר צו דען אנדרן קום
מיר ווען גן אונ' ווען רייט מורדין :
רכא וויא איין עשיר האט אל זיין טאג קיין שבֿועה גיטאן :
רכב וויא איין קוישטליכֿר רבי האט דרייא זין אונ' ווארדן אלי דרייא
רבנים אונ' דער חסיד וואר גאר רייך :
רכג וויא איין רבי האט איין שינן טאכֿטיר אונט וואל קענדיג אונט
דיא רעבינן האט איין שוועשטר זון דער וואל לערנט אונ' וואלטן
זיא צו אנאנדר געבן :
רכד וויא רבי אליעזר אונ' רבי יהושע אונ' רבן גמליאל וואלטן אין ארץ
ישראל גן :
רכו וויא איינר דער וואר גאר פֿרום אונט וואר איין תלמיד חכם
אונט אל דיא קינדר דיא ער מיט זיין וויב הטט דיא שטורבן
אין אל :
רכז איין שין מעשה אן איינם תלמיד חכם דער זאש אין לאבט עוץ
דער וואר אך איין גרשר עשיר :
רכח מיט צווייא ווייבר דיא זיין אלי בייד אין איינר נכֿט גלעגן אונ'
דיא צווייא קינדר זעהן גלייך אונ' דא עש איז גיקומן אן דיא
דריט נכֿט האט דיא אייבה איר קינט דער דרוקט אונ' האט דז
טוט קינט גינומן אונ' האט איר ארדריא חבֿירת גיגעבן אונ' הט
דש טוט קינט אן דער שטט גילינט :
רכט וויא שלמה המלך צוך שוככֿבֿיל מיט זיין יונץ :
רל אז איין מענש זול צו מארגנש פֿריא אויש דיא הערברג גן אונ'
פֿריא ווידר אין דיא הערברג :

רלא וויא

231 De Bar Kappara qui était très riche et qui habitait dans une ville au bord de la mer. (f° 184r)
232 De rabbi Eliézer qui devait emprisonner les voleurs et qui devint officier de police. (f° 188r)
233 D'une vieille femme pieuse qui se levait tous les matins avant le lever du jour pour faire ses prières. (f° 191v)
234 D'un homme pieux qui était très pauvre et du prophète Elie qui lui donna deux pièces de monnaie. (f° 191v)
235 D'un homme qui avait sa maison tout près de la synagogue. (f° 192v)
236 D'un homme qui demanda à Rabban Gamaliel: «Où habite votre Dieu et où est-Il?» (f° 192r)
237 D'un roi qui était entouré de nombreux conseillers et de seigneurs remarquables. (f° 192v)
238 De rabbi Safra qui alla se promener un jour avec ses disciples. (f° 193r)
239 D'un jeune homme qui courait sans cesse après les plaisirs de la vie. (f° 193v)
240 D'un homme qui mourut, qu'on déterra et qui était encore en vie. (f° 194v)
241 L'histoire de rabbi Amram: comment il est mort à Cologne et a remonté le Rhin jusqu'à Mayence dans une petite barque. (f° 194v)
242 De la fille de l'empereur qui demanda à rabbi Josué pourquoi les mets du chabbat sentaient aussi bon. (f° 195v)
243 D'un homme qui était très vieux. (f° 195v)
244 D'une princesse qui mourut et qui ressuscita lorsqu'on voulut l'enterrer. (f° 195v)
245 D'un empereur qui demanda à rabbi Aqiva ce que le jour d'aujourd'hui – un chabbat – avait de plus que les autres jours. (f° 195v)
246 D'un homme qui faisait toujours office de chantre à Nouvel An et le jour du Grand Pardon. (f° 196v)
247 De rabbi Mattiah fils de Herech qui ne regarda jamais une femme inconnue de sa vie. (f° 196v)
248 D'un homme qui passa toute sa vie à étudier le traité de *Hagigah* à l'exclusion de tout le reste. (f° 197r)
249 D'un roi et d'une reine qui étaient noirs tous les deux et de la reine qui mit au monde un enfant tout blanc.| (f° 197v)

רלא וויא בר קפרא וואר אין גרושר עשיר אונט וואלט אין אייגר
שטאט דיא לאנג אים ים :
רלב וויא רבי אליעזר האט אוזן גנבים תופס זיין איז איין שוטר
גיווארדן :
רלג פון אייגר פרואה אלטי פרויא דיא דא אלי מארגנש וריא פאר
טאג אויף שטונד אונ' זאגט תחינות :
רלד וויא איין חסיד וואר גאר ארים אונ' אליהו הנביא קאם צו אים
אונ' גאב אין צוויא איבגן '
רלה וויא אייגר דער האט זיין הויז שטין גהאבט בייא דער שול :
רלו וויא איין מענש פראגט רבן גמליאל ווא וואנט אייער גאט אדר ווא
איז ער :
רלז וויא איין מלך האט פיל קעשטליכה יועצים בייא זיך אונ' פיל
קעשטליכי הערן :
רלח וויא רב ספרא גינג איין מאל שפצירן מיט זיינן תלמידים :
רלט ווא איין בחור אישט אל זיין טאג וואל לעבין נוך גינגן :
רם וויא אייגר ווער גישטורבן אונ' מן האט אים אויף גגראבן אונט
ער איז נאך לעבנדיג גיוועשט :
רמא דש מעשה פון רב עמרם וויא ער איז גישטורבן צו קעלן
אונ' איז גיקומן קען מענץ צו שווימן אויף איין קליין שיפליין :
רמב וויא דש קיסרש טאכטיר פראגט רבי יהושע ווארום ריכט דז
גיקעכיש פון שבת אזו וואל :
רמג וויא איין מענש וואר אזו גאר אלט :
רמד וויא אייבה שריפה איז גישטורבן אונ' וויא מאן זיא אין דאש קיבר
וואלט לייגן וואר זיא ווידר לעבינדג :
רמה וויא איין קיסר פראגט רבי עקיבא וויש אישט דען הייטיגן טג
פון שבת מין אז איין אנדר טאג :
רמו וויא אייגר האט אלי וועגן גיוארט אן ר"ה אונ' אם יום כיפור :
רמז וויא רבי מתיה בן חרש האט אל זיין טאג קיין פרעמש וייב אן
גיזעהן :
רמח וויא אייגר לערנט אל זיין טאג ביקש אין בווארט דיא מסכתא
פון חגיגה :
רמט וויא איין מלך אונ' מלכה דיא ווארדן אלי בייד שווארץ אונט דיא
מלכה גיוואן איין זון דער וואר גאר וויש :

207v

250 D'un vieil homme qui aimait le vin. (f° 197v)
251 D'un roi très puissant qui était un fort méchant homme. (f° 198v)
252 D'un homme qui chevauchait seul la nuit et qui vit surgir toute une armée. (f° 199r)
253 D'un homme qui s'était perdu en forêt. (f° 199v)
254 D'un gentil qui mourut et que son valet retrouva assis en pleine forêt. (f° 199v)
255 D'un homme pieux qui mourut en laissant de beaux livres (f° 200r)

Fin. Fin. Fin.

רנ ווי איין אלטיר מאן טראנק גערן וויין:

רנא ווי איין מלך וואר זער געוואלטיג אונ׳ וואר איין גרושר רשע:

רנב אן איינם מענשן דער ריט אליין בבאלט אונ׳ ער זאך קויין
איין גרוש חיל:

רנג ווי איין מענש האט זיך פר אירט אים וואלד:

רנד ווי איין גיי וועד גיפֿירט אונ׳ זיין קנעכט האט אין גיפֿונדן אים
וואלד זיבן:

רנח ווי איין חסיד שטורב אונ׳ ליש שינה ספרים:

סליק סליק סליק

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK · BASEL ·

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK
BASEL

210 Ces histoires se trouvent pour la plupart à la bibliothèque de Francfort, dans un manuscrit en hébreu décrit par Brüll, *Beiträge op. cit.*

211 La même numérotation apparaît deux fois. Aussi avons-nous introduit (a) et (b) qui ne tient pas compte du (a) rajouté à la main dans l'original.

212 Le texte comporte un mot inconnu qui réapparaît plusieurs fois dans le recueil.

213 Cf. les poèmes épiques du Moyen Age, ici la geste d'*Ivain*, le chevalier au lion, appartenant au cycle du roi Arthur.

214 Dans l'épopée germanique, il s'agit d'un dragon.

215 Cf. «Le prêt à intérêt et l'usure chez les juifs d'Allemagne au XIIe et au XIIIe siècles». In: Jehudah ben Chemouel le Hassid: *Sefer Hassidim. Le guide des hassidim.* Traduit de l'hébreu et présenté par le Rabbin Edouard Gourévitch (Paris 1988) 354–374. Ici c'est une jeune femme qui est concernée par cette occupation.

216 Cette phrase, c'est rabbi Meïr qui avait coutume de la dire: «Si un homme donne sa fille à un *am ha-arets* (ignorant), c'est comme s'il la plaçait toute ligotée en face d'un lion. De même que le lion déchiquète et dévore sa proie sans ressentir aucune honte, de même un *am ha-arets* bat sa femme et la possède sexuellement sans la moindre honte.» In: Ephraïm E. Urbach: *Les sages d'Israël. Conceptions et croyances des maîtres du Talmud* (Paris 1996) 653.

217 Rabbi Hanina devient en quelque sorte le «héros» du recueil. Il fait référence à rabbi Hanina ben Dosa, le sage du Talmud. Grâce à ce personnage – qui en réalité n'est pas toujours le même – une continuité s'instaure entre l'Antiquité et le Moyen Age, entre les origines et le temps présent. Cf. Starck, *Das ‹ma'asseh-buh› und der Platz der jiddischen Literatur in der deutschen Umwelt.*

218 Il s'agit de l'étude assidue, voire ininterrompue, des textes saints.

219 Le bedeau passe dans les ruelles et frappe aux volets pour appeler les fidèles à la prière.

220 Dès l'entrée du chabbat, la maîtresse de maison allume deux bougies et prononce une bénédiction.

221 C'est le nombre requis pour pouvoir célébrer l'office. C'est ce qu'on appelle un *minyan*.
222 Prêtre. Les prêtres sont les premiers à être appelés à la lecture de la Torah.
223 Serviteur du prêtre.
224 Cf. Dt 22, 11: *Tu n'auras pas de vêtement tissé mi-laine mi-lin.*
225 Cf. Prov 31, 14: *Elle (une femme de valeur) est comme les navires marchands et fait venir son pain de loin.*
226 Les secrets de la cabale pratique, c'est-à-dire ici de la magie.
227 Cf. note 179.
228 Il semble y avoir une confusion entre l'intérieur et l'extérieur!
229 Il faut avoir à l'esprit que les visées de l'église catholique, puis protestante, furent de tout temps de convertir les juifs au christianisme. Les juifs qui se sont convertis ont souvent joué un rôle très négatif, car ils se sont retournés avec véhémence contre le judaïsme pour en dénoncer l'hérésie: on peut citer Johann Pfefferkorn au début du XVIe siècle, qui insista en vain, auprès de l'empereur Maximilien, pour qu'on brûlât le Talmud.
230 Ce procédé était courant depuis le Moyen Age: on accusait les juifs d'assassiner les chrétiens, en général les enfants, pour utiliser leur sang dans la confection du pain azyme. Une accusation semblable fut encore portée en Russie au début du XXe siècle: il s'agit de l'affaire Beylis.
231 Allusion aux ménestrels, mais aussi au *Nibelungenlied*.
232 *Hibbout ha-qèver:* au sens littéral, le poids de la tombe. Il s'agit d'une croyance populaire selon laquelle les morts souffrent dans la tombe avant de comparaître devant le tribunal céleste.
233 Rachi, ce sont les initiales de Rabbi Salomon fils d'Isaac. Il naquit à Troyes en Champagne en 1040 et y mourut en 1105. Il fut le commentateur biblique et talmudique le plus important et le plus populaire. Jusqu'à nos jours, on étudie ses commentaires. Il fit ses études à Worms et ouvrit une école talmudique à Troyes. Il existe de nombreuses légendes sur lui, dont celle-ci. Cf. Eli Yassif: «Rashi Legends and Medieval Popular Culture». In: *Rashi 1040–1990. Hommage à Ephraïm E. Urbach* (Paris 1993) 483–492.
234 C'est un anachronisme, car en fait, Rachi est mort après Godefroi de Bouillon.

235 Le mot «juifs» figure dans le texte. C'est une erreur.

236 Le commentaire midrachique sur les *Lamentations* concerne aussi les persécutions contre les juifs et l'espoir d'une rédemption messianique.

237 Poète liturgique célèbre qui vécut au Xᵉ siècle.

238 Cette servante était chargée d'entretenir le feu, chose interdite aux juifs pendant le chabbat.

239 On pense ici à Anaclet II, pape de 1130–1138: issu d'une famille juive convertie au catholicisme, il fut également un grand ami des juifs. Ses ennemis l'appelèrent «Judaeus Pontifex», le «pape juif». Cet événement donna lieu à une légende extrêmement populaire, aussi bien auprès des juifs ashkénazes que séfarades. Il en existe différentes versions en hébreu. La fin de l'histoire présente des similitudes avec la légende de Grégoire qui lui aussi devint pape. Cf. Joseph Sherman: *The Jewish Pope. Myth, Diaspora and Yiddish Literature.* Studies in Yiddish 4 (Oxford 2003).

240 Miséricorde de Dieu.

241 Après leurs règles, les femmes doivent aller au bain rituel (*mikvé*) pour se purifier.

242 Il y a une erreur dans le texte où on parle de «cardinal».

243 Jeu très prisé parmi les juifs au Moyen Age.

244 A Nouvel An, cette prière est insérée dans la prière du matin, le deuxième jour.

245 Le gouverneur de la ville.

246 Dans notre recueil, il s'agit en fait d'histoires antérieures (n° 33 et n° 88). Ce qui laisse supposer une compilation différente. A vrai dire, on n'a jamais retrouvé le manuscrit qui servit de modèle à l'impression bâloise.

247 On pense ici au rite de l'après-midi du premier jour de *Roch ha-chanah*, qui consiste à jeter des miettes de pain aux poissons pour se débarrasser de ses péchés. C'est la cérémonie de *tachlikh* («tu jetteras»), dont on pense qu'elle s'est propagée au XVᵉ siècle parmi les juifs ashkénazes. Le *Maharil*, rabbi Jacob Möllin (Mayence 1355–Worms 1427), en parle le premier en interdisant d'ailleurs de s'adonner à cette coutume. Mais on continua à le faire. Cette histoire, basée sur l'exécution des dernières volontés du père, présente différents motifs bibliques – Jonas dans le ventre de la baleine – et folkloriques.

248 Cf. Ps 145, 19.
249 Cf. Prov 8, 19.
250 Ce conseil qui est un cliché dans la littérature du Moyen Age – on le retrouve dans le *Roman de la Rose* – sera à l'origine de la longue mésaventure d'un rabbi (nº 227). Et avant lui, de celle d'un jeune homme (nº 197).
251 D'habitude nous traduisons *ben* par «fils de» quand il est précédé d'un autre nom. Ici nous avons été obligé de le conserver.
252 Maïmonide, né à Cordoba en 1135 et mort à Fostat (Egypte) en 1204, fut le philosophe et le codificateur le plus important du Moyen Age. Il abandonna le néo-platonisme et donna au système aristotélicien la première place à l'intérieur de la philosophie juive. Ses écrits sont à la base de l'influence de la philosophie juive sur la scholastique. Il fut rabbin et médecin au Caire.
253 C'est son code qui s'appelle en fait «La main forte».
254 Il s'agit de rabbi Meïr de Rothenbourg (1215 env.–1293). Parmi les opposants espagnols aux écrits de Maïmonide, citons Meïr Aboulafia, né à Burgos en 1180 et mort à Tolède en 1244. C'était un adepte de la cabale.
255 Il s'appelle Pierre dans les *tosafot*, les commentaires.
256 C'est effectivement ce qu'on a dit de lui. Mais lui-même n'a jamais tenu de tels propos.
257 Cf. Eccl 7, 26: *Or, je trouve plus amer que la mort: la femme, car elle est un piège, et son cœur un filet; et ses bras, des chaînes: Qui plaît à Dieu lui échappe, mais le pécheur y est pris.*
258 Cf. Dt 30, 20.
259 Is 43, 27: *Ton premier père à péché. Tes interprètes se sont révoltés contre moi.* Le verset n'est cité qu'en yiddish.
260 Cette cérémonie est célébrée en l'honneur des parents des futurs mariés et a lieu le vendredi soir. Elle porte le nom de *Spinholz* en Europe occidentale.
261 Traité *Hagigah* 2, 8 du Talmud de Babylone.
262 La situation change après la mort du frère. Cf. note 129.
263 Le verset en hébreu manque.
264 A rabbi Tarfon.

265 Dans le texte, nous avons: ils s'aimaient, ce qui rompt la logique de la narration.

266 En hébreu, *lehavdil* sert à indiquer une séparation stricte, par exemple entre le sacré et le profane ou encore, comme ici, entre le juif et gentil.

267 Cette histoire rappelle le miracle de la fête de *Hanoukkah* lorsque les Macchabées chassèrent les idolâtres du Temple de Jérusalem et que la lampe à huile qui n'en contenait presque plus, continua néanmoins à brûler pendant huit jours.

268 A mourir en martyr.

269 Cet hymne, *Ou-netanneh toqef*, attribué à rabbi Amnon de Mayence, est sans doute beaucoup plus ancien.

270 *Avodah zarah:* le Dieu des chrétiens, qui, tout comme celui des païens, était considéré comme une idole jusqu'à la fin du Moyen Age.

271 Les histoires de morts qui reviennent dire ce qui se passe dans l'au-delà sont caractéristiques du Moyen Age. Cf. Gourévitch dans le *Sefer Hassidim*, qui lui consacre toute une partie (p. 199–211).

272 Cérémonie qui consiste, pour les deux parties en présence, à tenir les coins d'un châle en signe d'accord mutuel.

273 On pense ici bien sûr à l'histoire de Joseph et de ses frères.

274 Cette histoire d'origine grecque se retrouve chez Grimm, «Die klare Sonne bringt's an den Tag» [La vérité finit par éclater au grand jour]. In: *Kinder- und Hausmärchen* (Stuttgart 1983) vol. 3, 195, n° 115, et Friedrich Schiller l'a immortalisée dans sa ballade, *Die Kraniche des Ibikus.*

275 Une partie de la phrase manque dans ce texte.

276 Au XVIe siècle, «voleille» avait le sens d'oiseau.

277 Le proverbe ne figure qu'en yiddish.

278 C'est une variante de la légende connue au Moyen Age sous le nom de Placide-Eustache, dans laquelle apparaît le thème de la famille séparée. Cf. Claude Bremond: «Les avatars d'un conte». In: *Communications* 39 (1984) 5–45; Eli Yassif: «From Jewish Oicotype to Israeli Oicotype. The tale of ‹The Man who never Swore an Oath›». In: *Fabula* 27 (1986) 216–236.

279 Autant de couronnes que l'on peut mettre dans le tablier qu'on porte en le relevant, et qui repose sur le giron.

280 Cf. n. 168.

281 Notation erronée – il manque 225 –, corrigée plus tard à la main. Nous nous basons sur le texte imprimé.

282 Ce personnage dont le nom vient de Conrad fait-il allusion à l'expression «Hinz (Henriot) et Kunz», qui signifie «Pierre et Paul», «monsieur tout le monde»? Ces deux noms étaient très courants au Moyen Age. Dès le XVe siècle, on les cite pour leur niaiserie.

283 Cf. Grimm: *Kinder- und Hausmärchen* (Stuttgart 1983) vol. 3, 236–237 («Das Hirtenbüblein» [Le petit pâtre], n° 152); cf. Johannes Pauli: *Schimpf und Ernst* (Berlin 1924) vol. 1, 39sq. («Der Sauhirt ward ein Abt» [Le porcher en abbé], n° 55). Ce conte des trois questions était connue sous le titre de «Kaiser und Abt» [L'empereur et l'abbé].

284 Ceci se trouve, par erreur, au début de l'histoire suivante.

285 Cette histoire est, à l'époque de la parution du recueil, d'une actualité brûlante, à cause des procès intentés aux hommes accusés d'être des loups-garous. Cf. Elmar M. Lorey: *Henrich der Werwolf. Eine Geschichte aus der Zeit der Hexenprozesse* (Frankfurt a.M. 1998). Le folklore européen montre à quel point ce motif jouissait d'une grande popularité (cf. AaTh 449). Notre histoire illustre à merveille le processus de judaïsation d'un texte non-juif. Celui-ci commence ici par le choix du «héros», un rabbi. Puis vient un élément déterminant pour le déroulement de l'action: la sieste du chabbat, utilisée à des fins d'extorquation du secret. Il est à noter que la femme parvient à ses fins en «tarabustant» méchamment son pauvre mari, et non pas en essayant de la séduire, comme dans *Le roman de la rose* (Guillaume de Lorris et Jean de Meun. *Ed. d'après les manuscrits BN 12786 et BN 378.* Traduction, présentation et notes par Armand Strubel, Paris 1992, 858–867).

286 Cf. note 89.

287 Il s'agit d'un élément supplémentaire. Les *tosafot* sont des annotations ajoutées par les petits-fils de Rachi et d'autres rabbins français aux commentaires de ce dernier sur le Talmud babylonien.

288 L'hébreu.

289 Cf. le jugement de Salomon, I Rois 3, 16–28.

290 *Genèse Rabba* 92, 6. La phrase d'introduction vient de *Taan* f° 10b.

291 Ici nous voyons l'adjectif «bon» fonctionner comme dans bonhomme, bonne femme.

292 La mer Méditerranée.

293 En yiddish, il y a ‹pauvre›.

294 Ici, on a une réminiscence de ce qui arriva à Mardochée pour la même raison.

295 *B M* f° 83b–84b.

296 Cf. Ps 10, 8–9: *Des yeux il épie le misérable, à l'affût, bien couvert comme un lion dans son fourré.*

297 Une des préoccupations importantes au Moyen Age était de savoir ce que devenait le corps après la mort. Subissait-il des souffrances dans la tombe? Cf. *Hibbout ha-qèver* [Les tourments de la tombe] ou *Getlikh bikhl.* La première édition ne porte ni date ni lieu. Cf. Helmut Dinse: *Die Entwicklung des jiddischen Schrifttums im deutschen Sprachgebiet* (Stuttgart 1974) 237, n° 548.

298 Cf. Prov 31, 14: *Elle est telle qu'un vaisseau marchand, qui de loin amène ses vivres.*

299 Cette histoire est tirée du *Séfer ha-hasidim* [Livre des dévôts], imprimé à Bâle chez Ambrosius Froben en 1580, d'après l'*editio princeps* de Bologne, mais avec des modifications. Nous citons les références d'après l'édition bâloise: *S.H.* [B]. Ici n° 780, f° 88v–89r (Wistinetzi, p. 132).

300 Il s'agit des *thines*, prières en yiddish dites par les femmes à l'occasion des divers événements de la vie, et empreintes de dévotion toute personnelle.

301 *Qedouchah*, l'une des dix-huit bénédictions appelées *Chemoné Esré*, lors de laquelle on sanctifie le nom de Dieu ainsi: *Saint, Saint, Saint est l'Eternel Sébbaot, Sa gloire remplit toute la terre!*

302 Certaines histoires furent empruntées au *Kaftor va-ferah* [Bourgeon et fleur] imprimé chez Ambrosius Froben par Israël Sifoni en 1580. Il s'agit de l'*editio princeps*, possédée par Johann Buxtorf I. Nous citons d'après la foliation de l'édition bâloise: *K.v.F.* [B]. f° 8v (*Ber* 1). Dans cette édition, les histoires, *mayses* ou *aggadot*, ne sont pas imprimées en caractères de Rachi.

303 *S.H.* [B] n° 813, f° 91v (Wistinetzi, p. 150); *K.v.F* [B] f° 14r (*Ber* 1).

304 *K.v.F.* [B] f° 19r (*Ber* 1).

305 *K.v.F.* [B] f° 29v (*Ber* 9).

306 *K.v.F.* [B] f° 36v (*Chab* 9).

307 Cf. Gen 31, 26: *Tu voles mon cœur.*

308 *K.v.F.* [B] f° 53r (*Hagigah Yerushalmi* 1).

309 *K.v.F.* [B] f° 42r (*Chab* 13).

310 On raconte la même histoire à propos de rabbi Eliézer fils de Nathan (cf. Brüll, *Beiträge* 44) ce qui tendrait à prouver qu'elle n'est pas simplement une reproduction juive de la légende chrétienne de Saint Emmeran. Mais elle a des similitudes avec la légende chrétienne d'Emmeran, saint et martyr (700 env.). Pour les juifs et les chrétiens, Amram était un saint homme.

311 Dans le texte, on dit le contraire, ce qui est faux.

312 Cf. l'histoire n° 5.

313 *S.H.* [B] n° 272, f° 36v (Wistinetzki, p. 166).

314 *S. H.* [B] n° 270, f° 36r (Wistinetzki, p. 86).

315 Cf. l'histoire n° 5.

316 La traduction du verset précède et suit l'original en hébreu. Nous avons supprimé celle qui précède.

317 *S.H.* [B] n° 727, f° 86r–v (Wistinetzki, p. 389).

318 Maître de la *Michnah* qui vécut au IIe siècle de notre ère et émigra à Rome pour y fonder une maison d'études.

319 *K.v.F.* [B] f° 87r (*Hag*).

320 «Offrande de la Fête».

321 *K.v.F.* [B] f° 103r (*Nid* 3).

322 *K.v.F.* [B] f° 122r (*B B* 1). Cette histoire a été traduite par Israël Lévi dans la *Revue des Etudes Juives* 33 (1896) 60–62.

323 *K.v.F.* [B] f° 121v (*B B* 1).

324 Cf. Albert Wesselski: *Mönchslatein. Erzählungen aus geistlichen Schriften des XIII. Jahrhunderts* (Leipzig 1909), n° LXXXI. Là il s'agit d'un moine que le diable vient tenter. Ici le déroulement de l'histoire rappelle davantage les nouvelles italiennes.

325 Seul le vin cachère, pur, est autorisé.

326 Le nom du roi est chaque fois différent. Dans le *K.v.F.*, il s'appelle «Fernandiko» (f° 121v).

327 Le nombre a changé.

328 La consommation du porc est strictement interdite.

329 Femme (suspectée par son mari d'avoir été) infidèle. Cf. Nb 5, 11–31.

330 Ascète. Il ne doit pas consommer de vin. Cf. Nb 6, 1–21 A propos de la consommation de vin, cf. Jacob Katz: *Exclusion et Tolérance. Chrétiens et juifs du Moyen Age à l'ère des Lumières* (Paris 1987) 63.

331 La logique qui fait passer de l'homme pieux à la femme est inattendue, mais éclairante.

332 *S.H.* [B] n° 169, f° 26v (Wistinetzki, p. 48).

333 Il s'agit bien sûr du monde dans lequel ils vivaient auparavant. Ici les perspectives sont inversées.

334 *S.H.* [B] n° 170, f° 25v (Wistinetzki, p. 37).

335 *S.H.* [B] n° 170, f° 25v–26r (Wistinetzki, p. 37).

336 *S.H.* [B] n° 869, f° 94v (Wistinetzki, p. 178).

Index

Index biblique

Les indications entre parenthèses se rapportent à des versets qui ne sont pas cités *expressis verbis*.

Ab 1, 18 74
(Am 3, 8) 124
Cant 3, 7 238
(Dn 6, 17–25) LXVII
(Dn 7, 13) XCVII
(Dn 13, 1–64) LXXXIV
Dt 4, 7 540
(Dt 6, 4) 66
(Dt 6, 4–9; 11, 13–21) 394n
Dt 6, 5 66
(Dt 9, 3sq.) 400n
Dt 14, 22 216
(Dt 15, 4) 96
Dt 15, 9 230
Dt 15, 11 96
Dt 17, 15 246
(Dt 18, 10–11) LXXIV
(Dt 19, 17) 346
(Dt 20, 19) 122
(Dt 22, 11) 438
Dt 24, 5 554
Dt 24, 13 176
(Dt 25, 5–11) 234
Dt 28, 31 60
Dt 30, 20 6, 66
(Dt 30, 20) 590
Dt 32, 20 178
Dt 33, 29 288
Eccl 1, 3 238
Eccl 1, 12 238
Eccl 4, 12 162
Eccl 7, 26 322
(Eccl 7, 26) 586
Eccl 7, 28 560
Eccl 10, 20 248, 666
(Est 6, 11) 288
Ex 4, 22 14, 34
Ex 12, 48 182
(Ex 14, 14) 352
Ex 20, 2 10
Ex 20, 3 10
Ex 20, 7 12
Ex 20, 8 12
Ex 20, 10 630
Ex 20, 12 12, 318
Ex 20, 13 12
Ex 22, 30 68
Ex 23, 2 304
Ex 24, 7 14
(Ex 25, 2) 308
Ex 28, 4 34
Ex 31, 17 374, 376
(Ex 31, 17) LXVII
(Ez 32, 29–31) 74
(Gen 2, 21–22) 106
Gen 3, 15 342, 346
Gen 6, 5 370
(Gen 10) 330
Gen 18, 20 260
(Gen 37, 21–22) LXXXIX
Gen 39, 10 138
Is 2, 2 248
Is 3, 10 176
Is 32, 17 362

Is 41, 2 204
(Is 42, 5) 324
Is 43, 2 542
(Is 43, 27) 590
(Is 49, 7) 208
Is 58, 7 588
Is 58, 8 176
Is 63, 16 12
Is 66, 1 800
(Is 66, 1) 74
Is 66, 3 800
(Jb 1, 1) LIV
(Jb 1, 6–12) LXXX
Jb 28, 14 8
Jb 28, 23 8
(Jb 37, 7) 372
(Jb 40 sq.) 338
Jér 1, 5 614
(Jon 1, 1–16) LXXVII
(Jon 2, 1–11) LXXVIII
Lév 15, 19–28 6
Lév 19, 16 610
Lév 19, 27 434, 436
Mal 3, 22 10
Nb 1, 51 34
(Nb 28, 1–8) 397n
Prov 1, 10–16 676
(Prov 6, 22) 312
(Prov 8, 19) 568
Prov 11, 4 660
Prov 11, 8 256, 460
Prov 12, 10 148
Prov 13, 23 292
Prov 14, 6 6
Prov 21, 23 612, 772
(Prov 21, 23) 612
Prov 22, 9 556
Prov 23, 6 556
(Prov 23, 6–7) 122
Prov 23, 25 116
Prov 24, 17 288
Prov 25, 15 232
Prov 31, 14 360
(Prov 31, 14) 776
Ps 8, 2 10
(Ps 10, 8–9) 768
Ps 15, 2 790
Ps 16, 9 774
Ps 37, 32 370
Ps 37, 33 370
Ps 49, 11 140
Ps 58, 4 616
Ps 68, 20 374
Ps 73, 9 674
Ps 85, 12 174, 224, 790
Ps 89, 15 176, 178
Ps 101, 6 224
Ps 104, 3 128
Ps 113, 7 528
(Ps 119, 72) 312
Ps 121, 4 506
(Ps 121, 8) 82
(Ps 126) 116
Ps 126, 1 116
Ps 144, 4 508
(Ps 145, 19) 554
Ps 146, 7 138
Ps 146, 8 138
Ps 147, 19–20 206, 210
(I Rois 3, 16–28) 738
I Sam 2, 12 230
(I Sam 2, 18) 282
(II Sam 13, 26–31) 346
(II Sam 13, 27–29) 352
(Tb 11, 17–18) LXXXIX
(Tb 12, 18–19) LXXXIX
Zach 1, 10 366
(Zach 2, 10) 393n

Index talmudique

Talmud de Babylone

A Z fº 10b 72 (nº 33)
A Z fº 10b 74 (nº 34)
A Z fº 11a 82 (nº 38)
A Z fº 18a 102 (nº 48)
B B fº 3b 246 (nº 111)
B B fº 10a 228 (nº 104)
B B fº 11a 172 (nº 84)
B B fº 11a 174 (nº 85)
B B fº 158a 284 (nº 128)
B M fº 59b 302 (nº 135)
B M fº 83b–84b 768 (nº 232)
B M fº 84a 142 (nº 67)
B M fº 84b 356 (nº 147)
B M fº 85a 246 (nº 110)
Ber fº 18b 268 (nº 120)
Ber fº 18b 270 (nº 121)
Ber fº 20a 294 (nº 133)
Ber fº 27b 270 (nº 122)
Ber fº 32b 290 (nº 130)
Ber fº 33a 238 (nº 106)
Ber fº 34b 214 (nº 98)
Ber fº 34b 213 (nº 99)
Ber fº 3a 56 (nº 26)
Ber fº 56a 60 (nº 28)
Ber fº 5b 52 (nº 23)
Ber fº 5b 54 (nº 24)
Ber fº 5b 56 (nº 25)
Ber fº 61b 64 (nº 29)
Ber fº 6a 58 (nº 27)
Bétsah fº 16a 374 (nº 153)
Chab fº 13a–13b 6 (nº 1)
Chab fº 30a 40 (nº 17)
Chab fº 31a 28 (nº 12)
Chab fº 31a 30 (nº 13)
Chab fº 31a 32 (nº 14)
Chab fº 31a 32 (nº 15)
Chab fº 33b 36 (nº 16)
Chab fº 53b 26 (nº 10)
Chab fº 53b 26 (nº 11)
Chab fº 88b 10 (nº 3)
Chab fº 89a 8 (nº 2)
Chab fº 89b 12 (nº 4)
Chab fº 119a 16 (nº 5)
Chab fº 119a 18 (nº 6)
Chab fº 119a 18 (nº 7)
Chab fº 119a 798 (nº 242)
Chab fº 127b 44 (nº 19)
Chab fº 127b 48 (nº 20)
Chab fº 127b 50 (nº 21)
Chab fº 130a 42 (nº 18)
Chab fº 150b 20 (nº 8)
Chab fº 153a 22 (nº 9)
[Cheq fº 18b] 124 (nº 56)
Er fº 21b 166 (nº 78)
Er fº 53b 364 (nº 149)
Er fº 54b 294 (nº 132)
Git fº 7a 168 (nº 80)
Git fº 35a 68 (nº 31)
Git fº 45a 250 (nº 114)
Git fº 47a 140 (nº 66)
Git fº 68a 230 (nº 105)
Hag fº 4b 292 (nº 131)
Houl fº 7a 118 (nº 55)
Houl fº 59b 124 (nº 57)
Houl fº 59b 126 (nº 58)
Houl fº 60a 128 (nº 59)
Houl fº 60a 128 (nº 60)
Houl fº 105b 130 (nº 61)
Houl fº 105b 132 (nº 62)
Houl fº 105b 132 (nº 63)
Houl fº 105b 132 (nº 64)
Ket fº 62b 148 (nº 69)
Ket fº 62b 160 (nº 74)
Ket fº 62b 162 (nº 75)

Ket f° 66b 144 (n° 68)
Ket f° 67b 196 (n° 93)
Ket f° 67b 198 (n° 94)
Ket f° 103a 278 (n° 125)
Mak f° 24a 170 (n° 81)
Meg f° 7b 276 (n° 124)
Meg f° 16a 288 (n° 129)
Meg f° 27b 162 (n° 76)
Meg f° 27b 164 (n° 77)
Ned f° 9b 262 (n° 118a)
Pes f° 112b 266 (n° 119)
Ned f° 40a 262 (n° 117b)
Ned f° 49b 168 (n° 79)
Ned f° 50a 150 (n° 70)
Ned f° 50a 152 (n° 71)
Ned f° 50b 158 (n° 72)
Ned f° 62a 158 (n° 73)
Ned f° 66b 276 (n° 123)
Pes f° 57a 188 (n° 90)
Qid f° 31a 282 (n° 127)
Qid f° 81a 240 (n° 107)
Qid f° 81a 244 (n° 109)
Qid f° 81a 250 (n° 112)
Qid f° 81a 250 (n° 113)
Qid f° 82b 172 (n° 83)
Sanh f° 37b 70 (n° 32)
Sanh f° 39a 106 (n° 49)
Sanh f° 39a 108 (n° 50)
Sanh f° 39a 108 (n° 51)
Sanh f° 44b 182 (n° 89)
Sanh f° 65b 282 (n° 126)
Sanh f° 65b 758 (n° 245)
Sanh f° 90b 110 (n° 52)
Sanh f° 93a 254 (n° 115)
Sanh f° 104a–104b 378 (n° 154)
Sanh f° 109b 258 (n° 117a)
Sotah f° 8b 264 (n° 118b)
Souk f° 52a 366 (n° 150)
Souk f° 52a 368 (n° 151)
Souk f° 53a 170 (n° 82)
Taan f° 7a 50 (n° 22)
Taan f° 19b 210 (n° 97)
Taan f° 20a 224 (n° 102)
Taan f° 20b 98 (n° 45)
Taan f° 20b 98 (n° 46)
Taan f° 20b 226 (n° 103)
Taan f° 21a 96 (n° 44)
Taan f° 21a 200 (n° 95)
Taan f° 21b 84 (n° 39)
Taan f° 22a 92 (n° 43)
Taan f° 23a 110 (n° 53)
Taan fo 23a 116 (n° 54)
Taan f° 23a 190 (n° 91)
Taan f° 23b 196 (n° 92)
Taan f° 24a 86 (n° 40)
Taan f° 24a 90 (n° 41)
Taan f° 24a 90 (n° 42)
Taan f° 24b 76 (n° 35)
Taan f° 25a 78 (n° 36)
Taan f° 25a 80 (n° 37)
Yom f° 35b 134 (n° 65)
Yom f° 82a–82b 616 (n° 206)
Yom f° 82b 614 (n° 205)
Yom f° 83b 176 (n° 86)

Talmud de Jérusalem

Meg f° 72b 182 (n° 88)
Péah f° 15c 326 (n° 142)
Sanh f° 25d 706 (n° 224)
Ter f° 40c 68 (n° 30)

Personnages, lieux et œuvres cités dans le recueil

Aaron le prêtre 430
Abba, rabbi 160
Abba Benjamin 58
Abba Hilqiah, rabbi, petit-fils de Honi le traceur de cercle, et sa femme 190–192
Abba Oumna 84–86
Abbahou, rabbi 168, 182
Abbayè, rabbi 26, 60–62, 84–86, 130–132, 368
Abraham notre père 12, 204, 256, 430, 536, 550, 578
Abraham fils de Samuel le Pieux, rabbi 420, 450–452, 500
Abraham le tourneur de Jérusalem, rabbi 596–600
Achqelon 184, 282
Acre 148, 502
Adam 106
fils d'Adam et de Lilith 332
Adda, rav 56
Adda fils d'Ahavah, rav 98, 226
Ahab fils de Qolaya 254
Ahiya fils de Chicha 170
Akbere, ville 780
Alexandre de Macédoine 324
Amaleq 212, 348
Amalécites 352
Amitaï 440
Ammi, rabbi 218
Ammonites 346
Amnon de Mayence, rabbi 460, 644–648
Amram, rabbi 794–796
Amram, le Pieux, rabbi 240–242
Anan, rav 164
Antonin 540
Antonin fils de Sévère 74
– le roi prosélyte 182
– fils d'Assuérus 538–540
Aqiva, rabbi 64–68, 76, 148–158, 166, 170, 250, 262, 272, 282, 304, 354–356, 506–510, 798–802, 806
Asmodée 230–238, 350
Assi, rav 86, 134, 368
Avtalyon 136
Azariah, prophète 254–256, 540–542, 614
Baba fils de Bota, rabbi 276
Babylone 28, 104, 246, 254, 276, 318, 696
Bâle 2
Bar Hadaya 60–64
Barkaï, village 188
Bar Kappara 752–768
Behaye 4
Belchazar 160
Bélial 230
Benaa, rabbi 286
Ben Azzaï 150
Ben Sebar 572–578
Benayahou fils de Yehoyada 232–238, 742–748
Benjamin le Juste 172–174
Béri, village 780
Beroka de Houzaï, rabbi 92–94
Berouryah 102
Béthar 556–558
Bibi fils d'Abbayè, rav 60
Bissa, rabbi 162
Bouni 212
Bounem, rabbi 652–654
Bourgmestre de Ratisbonne 408–410
Capri (vin de) 428
Chammaï 28–36
Chammaï l'ancien 374
Chanoine de Paris 632–638
Chefifon de Layich, rabbi 576–578
Chemayah 136
Cologne 438, 794–796

Constantinople 504
Dama, fils de Netina 282, 284
Danube 460
David (le roi) 34, 40, 42, 246, 312, 342, 344, 346, 348, 352, 570, 572
Dietrich de Berne 4
Dima fils d'Abbayè, rabbi 292
Eden (jardin d') 184, 302, 428
Edom 74
Egypte 10, 114
Elchanan 518, 524, 526
Eléazar de Bartota, rabbi 90
Eléazar fils de Harsom, rabbi 90, 136, 138
Eléazar fils de Pedat, rabbi 144
Eléazar fils de Siméon, *voir* Eliézer
Eléazar fils de Tsadoq 146
Elie le prêtre 802
Elie le prophète 38, 56–58, 92–94, 104, 152, 204, 226, 304, 360–362, 386–388, 430, 494–498, 550–552, 634, 662–666, 698, 774, 782–784
Eliézer, rabbi 22, 52–54, 138, 170, 206, 246, 272–274, 586–588, 706
Eliézer fils d'Amnon de Mayence, rabbi 460–466
Eliézer fils d'Azariah, rabbi 170
Eliézer fils de Hyrkanos, rabbi 302–308
Eliézer fils de Samuel le Pieux 420
Eliézer (Eléazar) fils de Siméon, rabbi 224, 226, 768–782
Eliézer fils de Siméon fils de Yohaï, rabbi 38
Eliézer, serviteur d'Abraham 258–260
Elihoreph 170
Elisée le grand prêtre 296
Elisée l'homme aux ailes 42, 44
Empereur
– jeune empereur et Bar Kappara 756–768
– vieil empereur et Bar Kappara 756–768
– et Nahoum l'homme du Gam zo 202–206
– et rabbi Aqiva 156
– et rabbi Josué fils de Hananyah 16, 52, 124–128
– et Rabban Gamaliel 106–110
– et rabbi Meïr 104
– et rabbi Tanhouma 108
– et Tarzayana 64
Ephraïm, rabbi 456
Ephraïm, rabbi, grand-père de Samuel le Pieux 450
Esaü 74
Espagne 580, 584
(Esther) 288–290
Eve 332
Evêque de Mayence
– et rabbi Amnon 644, 646
– et rabbi Amram 796
– et rabbi Siméon le Grand 520, 522, 524
Evêque de Salzbourg 466, 468, 470, 472
France 500, 502, 504, 632
Frandik 808, 810
Galilée (Haute) 44
Gamaliel, Rabban 106–110, 170, 214, 272–274, 306–308, 706, 784–786
Gamda, rabbi 158
Ganaï, fleuve 118
Garsi, ville 166
Gemara 2–4, 40–44, 80, 92, 100, 146, 164, 190, 198, 246, 256, 264, 318, 366–368, 374–378, 390, 584, 772–774
Godefroi de Bouillon et Rachi 500
Gomla, village 496
Gomorrhe 260
Grand Pardon (jour du), fête 46, 84–86, 176, 198, 228, 244, 354, 444–446, 614–616, 648, 772, 780, 802
Habaquq 112
Hadrien, empereur 74, 76, 82, 206, 208
Hagigah 806
Hahinaï 162

Hama fils de Bissa, rabbi 162
Haman 288, 290
Hananyah, prophète 254–256, 540–542, 614
Hananyah fils de Gamaliel, rabbi 160, 168
Hananyah fils de Hahinaï, rabbi 160
Hananyah fils de Teradyon, rabbi, père de Berouryah 102
Hanin ha-nehbo, rabbi 196
Hanina, rabbi 68, 76–80, 122, 284, 328–342, 356–360, 422–434, 616
Hanina fils de Dosa, rabbi 80–82, 214, 238–240
Hanina fils de Hama 72–74
Hanina le prosélyte, rabbi 632
Hanna 662
Hasmonéens, *voir* Macchabées
Hélène, reine, famille des Macchabées 174
Hérode 246–248
Hezekiah, rabbi 182
Hillel 28–36, 134–138, 172, 374
Hisda, rabbi 132
Hiyya, rabbi 18, 26, 278
Honi le traceur de cercle 112–118, 190, 196
Houna, rav 56, 98, 100, 164, 226
Houzpit, rabbi 272
Hyrkanos 48, 306
Ilfa 96–98
Ilich, rabbi 252
Isaac 12–14, 430, 550, 578
Isaac, rabbi 370
Isaïe 208
Isar 498
Ismaël, rabbi 326, 370
Ismaël fils de rabbi Yossé, rabbi 774
Ismaël le grand prêtre, rabbi 296
Issachar, l'homme de Barkaï, grand prêtre 188, 190
Jacob 12–14, 210, 430, 550, 578, 806
Jacob, rabbi 410–414
Jacob fils d'Abraham de Meseritch, dit Buchhändler (le Libraire), dit Pollack 2
Janneus et la reine 188
Jérémie 430, 442
Jérusalem 112, 144–148, 152, 210, 238, 254, 318, 324, 378–382 (sages de), 442, 502, 510–512, 516, 540, 594, 596, 600–604
Joab 346–352
Joseph, rabbi 26, 120, 138, 164, 190
Joseph qui honorait le chabbat 16–18
Josué 212
Josué, rabbi 50, 170, 206, 228, 270–274, 304, 316, 364, 706–708
Josué fils de Hananyah, rabbi 16, 50–52, 124–130, 798
Josué fils de Korha, rabbi 770
Josué fils de Lévi, rabbi 8–10
Josué ha-Garsi, rabbi 166
Josué le grand prêtre 256
Judah, rabbi 2, 26, 36, 168, 176, 248, 366, 658, 660
Judah fils de Bathyra, rabbi 708
Judah fils de Bota, rabbi 248
Judah fils de Chnéour, rabbi 498
Judah fils de prosélyte 36
Judah le Pieux, rabbi, fils de rabbi Samuel le Pieux 2, 406–410, 420–424, 432–440, 450–456, 460–466, 472–476, 480–486, 492–500
Kalba Saboua 148–152
Kétia fils de Chalom, prosélyte 74–76, 158
Ki dor, aubergiste 176–178
Kouch 170
Kunz 710–716
Lafat, ville 92
Landshut, petite ville 496
Laodicée, ville 18
Léviathan 182, 338
Lilith 332
Lituanie 2
Livre des Vaches 4
Lorraine 502

Index

Ludites, cannibales 140
Lulianus 612
Luz, ville où personne ne meurt 170
Maccabées 174
Macédoine 324
Maïmonide, Moïse, rabbi 578–586
Maître Hildebrant 4
Mar Ouqba 196–198
Mardochée 288–290
Mattiah fils de Herech, rabbi 802–804
Maure 290, 300
Mayence 460, 466, 518–526, 644, 794–796
Meïr, rabbi 102–104, 172, 176–178, 250, 318, 320–324, 580–586, 656–660, 750–752
Meseritch, ville 2
Messie 572, 594
Messie fils de Joseph 366
Métatron, ange 296
Michel, archange 384
Michel, prophète 254–256, 540–542, 614
Migdal Gedor, ville 224
Moïse notre maître 8–12, 120, 212, 230, 430, 586, 610
Monobaz, roi, famille des Macchabées 174
Mont Carmel 378
Myriam 292
Nabil 130
Nabuchodonosor 254
Nahman, rabbi 250, 252, 794
Nahoum, l'homme du Gam zo 200–204
Nakdimon fils de Gorion 146, 210–212
Nanos fils d'Ich Kefar 316
Nathan, rabbi 304
Nazav, endroit interdit 266
Nehardea 240
Niqanor, porte du Temple 264
Noé 804
Noémie 804
Nouvel An 228, 268, 526, 648, 802
Ochaya, rabbi 162
Onqelos fils de Qaloniqa 82
Onqelos le prosélyte 206–208
Ouz, pays 716
Palestine 206, 706
Palmyre 28
Pappa, rabbi 266–268
Papus fils de Judah 64–66
Papus 612
Pâque (la) 120, 328, 416, 462, 498
Paris 632, 640, 818, 822
Pereda, rabbi 294
Pélimo 244–246
Pharaon 2
Philippe, roi de Rome 472
Phrygiens 30
Pierre, rabbi 584
Pierre, serviteur de Maïmonide 582–584
Pinhas, rabbi 80
Pinhas fils de Yaïr, rabbi 40, 118–124
Pologne 4
Putiphar (femme de) 138
Qalonymos, fils de Mechoulam, rabbi 648
Qalonymos, père de Samuel le Pieux, rabbi 416, 450
Quohélet 238
Rabba, ville des Ammonites 84–86, 100
Rabbah 42, 60–64, 84–86, 98–100, 118, 132, 276
Rabbah fils de rav Houna, rabbi 132, 164
Rabbi 72–76, 120, 266, 278–280, 366, 778–782
Rabota 2
Rachi (rabbi Salomon fils d'Isaac) 226, 240, 500–504
Rafram fils de Pappa 98
Rama 706
Raphaël, archange 804
Ratisbonne 406–408, 422–424, 428, 432, 452, 460, 466, 470, 492–498, 794
Rav 164

Rebita 128
Rech Laqich 140, 142, 144
Rhin 438, 794, 796
Rome 50, 62, 104, 126–130, 170, 472–474, 518–520, 526, 754, 758
Ruben, rabbi 548
Russie 4
Sabbataï Otzar Peri 616
Safra, rabbi 788, 790
Saint rabbi 182, 540
Sala le Oieux, rabbi 56
Salomon, rabbi 92, 124
Salomon (le roi) 22–24, 170–172, 230, 234–238, 342–346, 556, 560–568, 654–656, 724, 738–748
Salzbourg 466, 470–472
Sambatyon, fleuve mythique 282
Samuel, rabbi 456
Samuel le Pieux, rabbi 406, 410, 412–418, 438–440, 444, 448–452, 500
Samuel fils de Nahmani, rav 12
Sarah 662–664
Satan 8, 242, 244–246, 250, 268, 438, 638, 802–804
Saül 568, 570, 572
Séfer ha-mousar 2
Séfer hasidim 2
Séphoris 18, 68
Siméon fils de Chètah, rabbi 70–72, 184–188, 790–792
Siméon fils d'Eléazar, rabbi 172
Siméon fils de Gamaliel, rabbi 536, 538
Siméon fils de Laqich, rabbi 376
Siméon fils de Yohaï, rabbi 36–40, 160, 374, 780
Siméon le Grand de Mayence, rabbi 518–526
Siméon le Juste, rabbi 262
Sion 70, 116, 146
Sodome 258–260
Spire 434, 444, 448, 498
Tamar 198
Tanhouma, rabbi 108, 578
Tarfon, rabbi 158–160, 326
Tarzanyana 62–64
Temple 34, 102, 114, 160, 170, 212, 230, 234, 236, 248, 264, 284, 324
Terre d'Israël 246, 252, 276, 328
Terre Sainte 638
Tibériade 556
Torah 2–14, 30–32, 38–40, 48–54, 64–72, 82, 96–98, 106, 134–144, 148–150, 160–162, 206–210, 214, 224–226, 246–250, 272, 278–280, 302–304, 310–312, 320, 328–330, 342–346, 356–360, 386, 390, 410, 420–422, 426, 430–434, 440, 444, 450–452, 458–460, 476, 480, 484, 500, 554–556, 560–562, 574–580, 584, 590, 602–604, 634, 638, 644, 660–662, 666, 776, 782, 788, 802, 810–812
Toubal-Caïn 502
Turnus Rufus 156, 282, 798–802
Waldkirch, Conrad 2
Worms 652, 819
Yalqout 2
Yannaï, rabbi 42
Yéhiel, rabbi 632–644
Yohanan, rabbi 12, 52–56, 96–98, 116, 142–146, 170, 198, 224, 294, 300, 422, 614, 778
Yohanan fils de zakkaï, rabbi 22, 144, 162, 214, 228
Yossé, rabbi 36, 56, 86–90, 176, 310, 374, 384
Yossé de Yokrè, rabbi 86, 90
Yossé fils d'Avin, rabbi 86
Yossé fils de Kimhaa, rabbi 310, 382
Yossé le galiléen, rabbi 586–594
Zeïra, rabbi 246, 276–278
Zeïri, rabbi 270
Zidkyahou fils de Maseya 25
Zohar 40, 391, 396

Index des noms contenus dans l'introduction (à l'exclusion des notes)

Abraham ben Mattathias Bath-Sheva XLIV
Aggadot XXIII, XXXVII, XLI, XLIX
Allemagne XXIV, XXXVIII, XL, LXXI, LXXIX, LXXXVI, LXXXVII
Allschwil XXIX
Alsace XXVIII, XXX
Anaclet II LXXXI
Antiquité XXI, L, LIX, XLVIII, LXXI, LXXXIX
Avodah zarah XXXVIII
Bahya ben Acher XL
Bahya Ibn Paqouda XL
Bak, Samuel, compilateur LV
Bar Kohba LXIV
Barthes, Roland CII
Baumgarten, Jean XXI
Behaye XL
Berekhiah ben Natronay *ha-nakdan* XLV
Bible XXIV, XXVII, XXXIV, XXXVII, XL, XLI, XLII, XLVIII, LVII, LXXVIII, LXXXV, LXXXVI, XCIX
Boccace XLV
Bohême XXXIX
Bologne XLI, L, LI
Buchhändler (B), Jacob, dit Jacob Pollack (P) XX (B+P), XXXVII (P), XXXIX (P), XLIII (P+B), XLVIII (B), XLIV (B), XLVIII (B), L (B), LIII (B), LXXXV (B), CI (B)
Buxtorf père, Johann, (1564–1629) XXXIII
Chanson de Hildebrant XLIV
Chanson des Nibelungen XLIV
Chimon *ha-darshan* XLI
Cologne LXXI, LXXIX
Concile de Bâle (1431–1448) XXVIII
Constantinople XL, LXXVIII
Controverse de Barcelone XXXVIII
Controverse de Paris XXXVIII
Cracovie XXXIX
Deleuze, Gilles XXVII
Ditrikh fun Bern XLIII
Donin, Nicolas XXXVIII
Elstein, Yoav et Krasny, Ariela XCV
En Yaaqov Erasme de Rotterdam XXX, XXXVI
Erik, Max XXVI
Esope XLV
Exempla XXIII, XXV, XXXI, XLV, XLIX, LIII, LXXVII, CI
Exemplum LXXXVI, LXXXVII
Fribourg-en-Brisgau XLV
Froben, Ambroise XXXVIII, XLI, XLV
Froben, Johann XXXVIII
Gaster, Moses LIV, XLVII
Gedaliah ibn Yahya XLIX
Gemara XXXVII, XL, LX
Grimm XX, CI
Grünbaum, Max XXVI, XLVI
Guarin, Thomas XXXVII
Halfan de Posnanie, Eliézer XXXIII
Hasideï achkénaz XXIII, LIII, LVI, LXXI
Haskala XXVI
Hellwig, Christoph XXXIV, XXXV
Holbein, Hans XXXVI, XXXVIII
Homère XX
Humanisme XXX, XXXVI, XLI, LI
Italie XXV, XXX, XXXI, XXXVIII, XLII, LII
Kaftor va-ferah XLI, XLIX, LXXXV
Kalaz, Judah XLI
König, Ludwig XXXIII
Koppelmann, Jacob ben Samuel dit XLV
Kuh bukh, Livre des Vaches XLIII, XLIV, XLV
Kundig, Jacob XIX
Léon X XXXVI

Index des noms contenus dans l'introduction (à l'exclusion des notes)

Lévi, Anchel LII
Lévita, Elie Bahur XXV, XXXVI, XLIII, XLIV
Livre des dévôts, voir Séfer hasidim LXXI
Livre de Suzanne LXXXII, LXXXIII
Livre de Tobie LXX, LXXXVIII, XC
Livres des Macchabées LVII, LXXIII
Luther XXIV
Luzzato, Jacob ben Isaac XLI, XLIX
Maïmonide LXXIX
Manuscrit de Cambridge XXV
Marie de France XLV
Mayence LXXI, LXXIX
Mayster Hildebrand XLIII
Meitlis, Jacob XX, XLVII, LV
Melanchthon XXXVI
Meseritz (Międzyrzecz) en Lituanie XX
Messie XXXV, LVII, LXIV, LXXV, LXXXV, XCIV, XCVII
Michnah LX, LXV
Midrach XLVIII
«Midrach du Décalogue» LI, LII
Midrach Rabba XL
Midrachim XXXVII, XLI
Moïse de Rovere, compilateur LV
More, Thomas XXXVI
Moses Henoch XXXVI
Moyen Age XXIII, XXV, XLI, XLII, XLIII, XLVIII, LIII, LVII, LVIII, LIX, LXVIII, LXX, LXXI, LXXIII, LXXIV, LXXVI, LXXVII, LXXVIII, LXXXII, LXXXVII, LXXXIX, XCIII
Münster, Sébastien XXX, XXXVI
Nahmanide XXXVIII
Onqelos LXVIII
Pablo Christiani XXXVIII
Palestine LXXVII
Paris XXXVIII, LXXIX
Pauli, Johannes XXXI, LXIX
Pays-Bas XL
Peste Noire XXVIII, XXXIX
Petrus Alphonsi XXXI
Pfefferkorn, Johann XXXI, XXXVIII
Pic de la Mirandole XXXVI
Pollack, Jacob, Cracovie XXXIX
Pologne XXX, XXXIX
Prijs, Joseph XIX
Qalonymos ben Simon LII
Rabbi Judah le Pieux, auteur du *Séfer hasidim* XL
Rabbi Nahman de Bratzlav L
Rabota voir Midrach Rabba
Rachi XIX, XXXVII, LXXVIII, LXXIX
Ratisbonne LIII, LXXI, LXXIII, LXXIV, XCVII
Réforme XXIX, XXXI, XLIII, XLV, LXXXIII
Renaissance XXXI, XXXVI, XLIII, XLV, LVIII, LXXXIII
Reuchlin Johann XXX, XXXI, XXXVIII
Reutlingen, Isaac bar Judah LII
Rome LXXVI, LXXXIV
Russie XXXIX
Safed LXXV
Sahula, Isaac ben Salomon abi XLV
Saint Empire Romain Germanique XXVII, XXXIX, XLI, LXXI
Salomon XLVIII, LI, LIV, LVIII, LXVII
Salonique XLIX
Second Temple LVII, LX, LXX, LXXIII, LXXXIII, LXXXVIII, XCIII
Séfer Brant shpigl XXXVI
Séfer hasidim XL, XLI, XLIX, LXXIII, LXXXV
Sifroni, Israël XXXVII, XXXVIII, XLI
Singer, Isaac Bashevis CII
Soncino XXX
Spire LXXI
Steinschneider, Moritz XX
Strauss, Ludwig CI

Talmud XXIII, XXVII, XXXVIII, XXXI, XXXII, XXXVII, XXXVIII, XXXIX, XLII, XLVIII, XLIX, L, LII, LX, LXIII, LXIV, LXV, LXVIII, LXIX, XCIX
Targoum LXVIII
Taytsh-khumes mesh XXXVII
Tendlau, Max XXVI
Terre d'Israël LXXXVI
Terre Sainte LXXXVII
Tihinger, Jacob ben Abraham XXI
Timm, Erika LIV
Torah XXIX, XXXV, XXXVII, XL, LIX, LX, LXI, LXIV, LXV, LXVI, LXVII, LXXVII, LXXIX, LXXXI, LXXXIII, LXXXIV, XCII, XCIV
Tsennerenne XXXVI, XL
Vaybertaysh XIX, XCIX
Venise XXX, XXXVIII, LI
Waldkirch, Conrad XIX, XX, LXXXVI, C
Weinreich, Max XXVI
Wissenschaft des Judentums, Science du judaïsme XXVI, XLVI, CI
Yassif, Eli XCII
Zfatman, Sarah XLVII
Zinberg, Israël XXVI
Zohar L, LXIV
Zürich XXIX, XXXVIII

Index matière

Il représente un choix qui vient s'ajouter en complément de l'analyse des histoires contenue dans l'introduction.

agounah 370
âme: la deuxième âme du chabbat 376–378
androgynité: beauté «féminine» de rabbi Yohanan 142
âne pieux *voir* animaux
ânesse *voir* métamorphose de la femme
ange:
– ange de la mort 12, 42, 122, 170–172, 292, 548–554, 574–578, 590
– les deux anges du chabbat 376
animaux:
– dangereux: mulets blancs 122
– dévoilant un trésor: belette 720; corbeau 548; singe 158
– ingrats: serpent 342
– instruments de la justice divine: belette 220–222; chèvres 80–82; chiens 68, 104; lion 604; ours 314; serpent 558
– monstrueux: dragon 574; léopard crachant du feu 412
– mutilés 122
– pieux: âne 90, 120, 124; vache 632
– réalisant une prophétie: tête de cheval 504
– reconnaissants: chien 340; corbeau 336; lion 412; loup-garou 728; poisson 338
– révélant un secret: poules et oies 386–388
anneau magique 720–738
anti-judaïsme:
– accusation de meurtre 454, 504–506, 612
– accusation de meurtre rituel 484
– assassinat 668; tentative d'assassinat 466
– condamnation à mort 36
– controverses 52, 108
– décret hostile (interdiction de la pratique religieuse) 42, 64, 520, 536, 758
– exécution *voir* martyrs
– persécutions 408, 446, 754
apostasie 476–478, 480–482, 496, 670
aubergiste:
– assassin 750
– curieux 80
– dénonce un meurtrier 668
– honnête (parle dans la tombe) 270
– malhonnête 178
baptême forcé 518
beauté:
– éphémère 54, 156
– et crime 88
– et étude de la Torah 52
– et instinct du mal 240, 264
brigands 426, 442, 450, 558, 690
calomnie 80, 184, 604, 674
chabbat *voir* récompense et punition
charité *voir* récompense et punition
chasteté *voir* miracle
châtiments corporels 112
Chema 66
circoncision 76, 108, 182, 208, 520, 536, 538, 636, 638
clé du trésor 556, 684
commandements, observance et transgression: *voir* récompense et punition
compagnon au paradis *voir* rêve
conception des enfants 296–300, 806

controverses à issue heureuse 106, 110
conversion au judaïsme *voir* prosélytisme
corps:
– épargné par la fournaise 256, 542
– épargné par les vers *voir* tombe
– martyrisé 26, 614, 646
– mutilé 202, 260
déguisement: chaussures noires 94
démons:
– qui entourent l'homme 58
– sous une gouttière 132–134
– et mariage 486–494
– et pari 634–638
– Nabil 130
dernières volontés *voir* récompense et punition
dibbouq, esprit malin 370–372
destin 596–600
enfant:
– incirconcis en punition des péchés de son père 356
– qui meurt en punition des péchés de ses parents 70, 222, 244, 532, 710
– volé 518, 680
enfer 38, 54, 138, 184, 282, 320, 338, 356, 436–438, 490– 494, 510, 602, 634–636, 674–676
énigme 378, 380, 382, 514, 686–688, 712
escarboucle 430, 620–630
esclavage *voir* punition
faiseurs de pluie: Honi le traceur de cercle 112–114; Abba Hilqiah et sa femme 190–192
famille séparée 678–680
femme: adultère 252, 264–266, 286, 318–320, 558; battue 178, 258; bavarde 38, 270; calomniée 602; curieuse 566, 774; enlevée par un navire 606, 678; érudite 6, 604; guérisseuse 330, 606; impure 94, 102; lapidée 604; méchante 76, 554, 586, 594, 716; pieuse 78, 194, 198, 302, 662; prostituée 284–286, 812; stupide 276
femme non-juive: adultère 156; distinguée 50; princesse romaine jeteuse de sort 132; prosélyte 156; dont le mari est un revenant 816; qui ressuscite 798
fille érudite 420, 554
gentil 30–36, 48, 68, 166, 170, 180, 282, 378, 496–500, 506, 520–524, 530–534, 584–586, 594, 630–636, 796, 814–816
grenouille *voir* métamorphose du fils d'Adam et de Lilith
grossesse et jeûne 614–616
hermaphrodisme 26
homme: adultère 372, 772; et instinct du mal 138, 240–242, 246, 250, 262, 366–370, 444, 560; pieux 20, 48, 51, 256, 268, 290, 314, 387, 630, 660, 670, 682, 710, 782, 816; stérile 418, 660, 708
homme non-juif: adultère 408; qui honore son père 283; idolâtre 530–532; sorcier 414; *voir* prosélytisme
homosexualité *voir* sexualité
humour: Jacob et les péchés d'Israël 14; chanoine en enfer 636; enfant sauvé du mutisme 498; vinaigre qui se vend plus cher que le vin 56
inceste *voir* sexualité
instinct du mal *voir* homme
intervention divine *voir* miracle
joueur de luth 488–494
juif de cour: Bar Kappara 768; Mardochée 288
lèpre *voir* punition
loup-garou *voir* métamorphose du rabbi
magie: amulette 454; cercle magique: gâteau 112; cercle 412; chat noir 60; eau du paradis et de l'enfer 338–340; invocation de noms divins 88, 418, 470; mauvais œil 144; jeter un sort 132, 708; miroir magique 518; pommes 720; signes cabalistiques 456
mariage des orphelins 572

martyr: Aqiva 66; Kétia 76; Ismaël le grand prêtre 296; Amnon de Mayence 646–648
métamorphose:
– de l'ange de la mort 550, 594
– du démon 244–246, 634
– de l'enfant 298, 806
– de la femme 736
– du fils d'Adam et de Lilith 332
– de l'homme 26
– de l'or et de l'argent 556
– du prophère Elie 104, 204, 226, 360, 792
– du rabbi 724
– de rabbi Meïr 102, 658
miracle: de l'âme qui réintègre le corps 416; de l'arbre 22, 38; de l'argent 168; de la barque 794; du bâton qui reverdit 482; du blé 92; de la chasteté 102; du doigt qui s'enflamme 49; de l'ingurgitation du savoir 330, 464; de la montagne 122; de la mort instantanée 558; du pain 78; de la pureté 102; de la terre 202; des seins 26; de la source 38, 240; de la traversée du fleuve 120, 252; du voyage éclair 432, 466
monde à venir (part au) *voir* récompense et punition
mort:
– *voir* ange de la mort
– *voir* enfants
– *voir* punition
mort du fiancé le jour de ses noces 548
mort surpris qui ne revient plus 270, 594
oiseau au cheveu d'or 332
orphelins *voir* mariage
pape juif 518–526
paradis 42, 54, 68, 278, 294, 356, 406, 442, 636, 652, 654, 674, 798
pénitence 22–24, 196, 322, 418–420, 442–444, 448, 476, 480–486, 520, 524, 636, 646–650, 758, 790–792
piété *voir* homme pieux et femme pieuse
pirate 308, 606
pommes *voir* magie
prêtres chrétiens 414, 518
prière fervente:
– et annulation d'un décret hostile 94, 448–450, 548
– et guérison 214
– et longévité 280, 578, 554
– et place au paradis 654
– et pluie 112, 192, 212
– qui sauve de l'enfer 356
– et soleil 114
– et stérilité 298
prophète Elie:
– et la prière 58
– et les deux pièces de monnaie 782–784
– et les trois dons 386
– et les sept bonnes années 360–362
– marieur 388
– *voir* aussi métamorphose
prophétie, objet:
– défaite 502
– destruction de la récolte 268
– jour de la mort 42
– part au monde à venir 406
– richesse 332
prosélytisme 32–36, 82, 142, 182, 206, 448, 494, 632, 638
punition, formes:
– esclavage 662–664
– enfer 184, 354, 436
– enfant mauvais 616
– lapidation 356
– lèpre 94, 608
– maladie 384
– misère 528, 692
– mort 68, 88, 314, 564, 670, 812
– mort *voir* enfants
– perte du monde à venir 264
– stérilité 418

– ver 780
punition, raisons:
– abandon de l'étude de la Torah 662
– adultère 354, 670
– apostasie 670
– assassinat 178, 668, 670
– cacherout (refus d'observer la) 68, 180
– charité (refuse de faire la) 528, 600
– chasteté (refus d'observer la) 354, 602, 670
– cupidité 710
– dernières volontés du père (refus de faire les) 330, 692
– idôlatrie 670
– invoquer le nom divin 88, 418
– jeûner le jour du Grand Pardon (refus de) 616
– se laver les mains (refus de) 178–180
– profanation du chabbat 670
– se raser 436
– succomber à l'instinct du mal 262, 560
qaddich 356
rachat des prisonniers (prisonnières) contre rançon 86, 102, 118, 240, 252, 391
récompense, nature:
– connaissance des plantes 330, 606
– connaissances des soixante-dix langues 330, 432, 546, 716
– connaissances des soixante-dix langues, plus celle
des animaux et des oiseaux 330, 546
– connaissance de la Torah 330, 432
– enfant pieux et excellant dans la connais-sance
de la Torah 302, 420, 614
– libération de prison 102
– longévité 6, 66, 174, 284, 318, 378, 388, 554, 578, 660, 804
– nourriture 20, 78, 92, 360, 440, 776
– objet magique: anneau 720
– part au monde à venir 74, 76, 94, 144, 182
– perles, pierres précieuses 16–18, 158, 330, 358
– protection contre les brigands et les bêtes féroces 312
– richesse 18–20, 284, 378, 548, 692, 706
récompense, raisons:
– observance des commandements:
– chabbat 18, 312, 378
– charité 174, 660
– chasteté 94, 102
– dernières volontés du père 330, 692
– étude de la Torah 6, 66, 144, 358, 360, 440, 554, 696, 776
– honorer son père et sa mère 318, 284, 388, 548
– jeûner le jour du Grand Pardon 614
– se laver les mains 166, 720
– piété et dévotion 158
– ne pas succomber à l'instinct du mal 240, 250, 804
résurrection des morts 106, 454, 798
rêve:
– apparition 422, 648, 778–780, 782
– du compagnon au paradis 316
– et interprétation 60–64
– prémonitoire 228, 542
– du revenant 354, 592–594, 652, 812–816
sages de Jérusalem *voir* énigme
sanctification du Nom *voir* martyr
sexualité:
– *voir* femme ou homme adultère
– et conception 294
– homosexualité 372
– inceste 238
– péché d'abstinence 6
– péché de non abstinence 354
– *voir* femme prostituée
– et pureté 296, 776

– et punition 770
– viol 670, 672
sorcières 184
stérilité 418
substitution:
– des corps au cimetière 182
– du pendu 242
– de l'enfant mort 740
– de Kunz 716
– de rabbi Amram 796
– de Salomon 238
tempête 306, 606, 776
tombe:
– parlante *voir* aubergiste
– sans vers 772
– souffrances de la tombe 302
viol *voir* sexualité
voix céleste 38, 76, 84, 86, 246, 304, 322, 428, 436, 444, 576–578, 594–598, 680
voleur 202, 442, 456–460, 656, 658, 666, 668, 692–696, 744–748, 768–774, 778, 790, 796

Schriften der Universitätsbibliothek Basel

Band 1 Pierre L. Van der Haegen, *Basler Wiegendrucke. Verzeichnis der in Basel gedruckten Inkunabeln mit ausführlicher Beschreibung der in der Universitätsbibliothek Basel vorhandenen Exemplare* (1998)

Band 2 Ueli Dill und Beat R. Jenny, *Aus der Werkstatt der Amerbach-Edition*. Mit einem Beitrag von Alfred R. Weber (2000)

Band 3 Carlos Gilly, *Die Manuskripte in der Bibliothek des Johannes Oporinus. Verzeichnis der Manuskripte und Druckvorlagen aus dem Nachlass Oporins anhand des von Theodor Zwinger und Basilius Amerbach erstellten Inventariums* (2001)

Band 4 Gudrun Schubert und Renate Würsch, *Die Handschriften der Universitätsbibliothek Basel. Arabische Handschriften* (2001)

Band 5 Pierre L. Van der Haegen, *Der frühe Basler Buchdruck. Ökonomische, sozio-politische und informationssystematische Standortfaktoren und Rahmenbedingungen* (2001)

Band 6/1–2 *Un beau livre d'histoires. Eyn shön Mayse bukh.* Fac-similé de l'*editio princeps* de Bâle (1602). Traduction du yiddish, introduction et notes par Astrid Starck (2004)

Diese Publikation wurde durch einen Beitrag der Freien Akademischen Stiftung Basel ermöglicht.

Gedruckt mit Unterstützung der Berta Hess-Cohn Stiftung, Basel.

Reprint von *Eyn shön Mayse bukh* (Conrad Waldkirch, Basel 1602) nach dem Exemplar der Öffentlichen Bibliothek der Universität Basel (Signatur: F A IX 113)

Umschlaggestaltung: Anne Hoffmann Graphic Design, Basel
Gesamtherstellung: Schwabe AG, Druckerei, Muttenz/Basel

Printed in Switzerland

ISSN 1422-7517

ISBN 3-7965-1091-4

www.schwabe.ch

© 2004 by

Öffentliche Bibliothek der Universität Basel

Schwabe AG, Verlag, Basel

איין שוין מעשה בוך

קומט הער איר ליבן מאנן אונ׳ פרויאן · אונ׳
זעט דאס שין מעשה בוך אן שויאן · דאס באך בין וייל
דער עולם שטיט אין דרוק איז ווארדן גיבראכט · איז
דרייא הונדרט אונ׳ עטליכה מעשים דיא דא זיין אל
אויש דיא גמרא גנאמט · אונ׳ אך אויש דען רבות אונ׳
בחיי אונ׳ אך רבי יהודא החסיד מעשים וועט אייך אך
קיינס ניט פעלן · אונ׳ אך אויש דען ספר חסידים אונ׳
ספר מוסר אונ׳ אויש דען ילקוט ווי איר וועט גיפונן אין
[illegible]
[illegible]
[illegible]
כולו נאר :

במצות יעקב בר אברהם ז״ל סג״ק
מעזריטש דליטא

פה בסליאה הגדולה
בשנת שס״ב לפ״ק
ע״י הארון קונראר וואלדקירך

Beilage zu:
Un beau livre d'histoires. Eyn shön Mayse bukh
Fac-similé de l'*editio princeps* de Bâle (1602)
Traduction du yiddish, introduction et notes
par Astrid Starck
Basel: Schwabe 2004
© 2004 by Schwabe AG, Basel

א		alef	a
ב	בֿ	beys, veys	b, v
ג		guimel	gue
ד		dalet	d
ה		hey	h
ו		vov	ou
װ		tsvey vovn	v
ױ		vov yud	au, ö, ü
ז		zayin	z
ח		khes	kh
ט		tes	t
י		yud	i
ײ		tsvey yudn	ay, ey
כ		kof	k
כֿ	ך	khof, langer khof	kh
ל		lamed	l
מ	ם	mem, shlos mem	m
נ	ן	nun, langer nun	n
ס		samekh	s
ע		ayin	e
פ		pey	p
פֿ	ף	fey, langer fey	f
צ	ץ	tsadik, langer tsadik	ts, tz
ק		kuf	q
ר		reysh	r
ש		shin, sin	sh, s
ת		tof	t
תֿ		sof	s